Jette A. Kaarsbøl

Užverstas dienoraštis

TYTO ALBA

JETTE A. KAARSBØL

Užverstas dienoraštis

ROMANAS

Iš danų kalbos vertė
Daiva Sajenkienė

VILNIUS 2008

UDK 839.8-3
Ka-19

Jette A. KAARSBØL
DEN LUKKEDE BOG
Gyldendal, 2004

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai.
Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl komisija negali būti
laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

Švietimo ir kultūros GD

Programa „Kultūra“

Viršelyje panaudotas Gustave'o Caillebotte'o (1848–1894) paveikslo
Paryžiaus gatvė lyjant fragmentas

ISBN 978-9986-16-675-7

Larsui

Kaip galima paaiškinti protus. Protai – kaip ir meilė. Jų neįmanoma paaiškinti. Tačiau kas mes būtume, jei nebandytume.

Per Olov Enquist

PROLOGAS

(1933-iųjų kovas)

Viename ištaigingų miesto rajonų, gatvėje greta Amalienborgo rūmų, trečią aukštą už keturių plačių langų užima Aukščiausiojo Teismo advokatas ponas Herliovas su ponia. Kone visuose languose į kiemą jau kurį laiką spigina šviesos, tačiau tiktai viename lange į gatvę vos įžiūrima blausi šviesa – tai valgomajame, kur tarnaitė kuria ugnį, kad už poros valandų, ponams sėdant prie pusryčių stalo, būtų šilta ir jauku. Pakūrusi ugnį ir nusišluosčiusi rankas į prijuostę, ji prieina prie lango ir atitraukia butelio žalumo aksomo užuolaidas. Iš gatvės pasigirsta kažkoks baisus riksmas, ji prikvėpuoja ant stiklo, kumščiu prasitrina mažą skylutę, kad galėtų matyti, priglaudžia kaktą prie šalto paviršiaus ir pažvelgia žemyn. Nepastebėjusi nieko, kas būtų galėjęs sukelti triukšmą, ji abejingai gūžteli pečiais, tačiau nusisukant jos akį patraukia kažkas kitapus gatvės. Pastate priešais užuolaidos atitrauktos, ir šviesa dega irgi tik viename lange, už jo dūluoja žmogaus siluetas. Ji žino, kas ten: tame bute gyvena sena moteriškė ir kasdien sėdi toje pačioje vietoje erkeryje – taigi stebina ne tai. Ne, veikiau pats laikas – dažniausiai ji įsitaiso savo vietoje įdienojus, kai gatvėse prasideda gyvenimas ir yra į ką paganyti akis...

Sukryžiavusi rankas tarnaitė valandėlę stabteli, svarstydama ir trindamasi žastus, kad sušiltų. Tada nusisuka ir toliau imasi darbų.

Po kelių valandų, kai ankstyva pavasario saulė mieste nuo stogų nutirpdo šerkšną ir nutrina ledo gėles nuo langų, ji vėl atsitiktinai žvilgteli ten. Moteris tebesėdi, o elektros sietynas tebedega, nors diena šviesi...

Pavakary tarnaitę apima nesmagi nuojauta: regis, moteris išsėdėjo tenai kiaurą dieną nepakeitusi padėties. Tad pasišaukusi jauniausią tarną liepia jam sulakstyti iki durininko kitapus gatvės ir paprašyti, kad tas užliptų patikrinti, ar nieko nenutiko.

*

Emilis Jensenas ką tik atsisėdo už stalo ketindamas vakarieniauti.

Krėsle jis maloniai atsilošia, suneria priešais save pirštus ir ištiesia rankas virš galvos, kol išgirsta įprastą kaulų trakštelėjimą. Rankomis įsirėmęs į juosmenį, jis ištiesia nugarą, sustena, pasiūbuoja, kelis kartus pasukioja galvą ir pajunta, kaip skaudūs kaklo raumenys mažumėlę atsileidžia.

Šitaip besimankštinant, akį patraukia drėgmės dėmės ant lubų. Jis supranta, kad tikrai turėtų ko nors imtis – vargu joms vieta padoriame name – bet pasiguodžia tuo, kad pats retai ką įsileidžia į *privačią zoną*, kaip jis mėgsta vadinti mažą kambariuką, kuris jam ir būstas, ir „kontora". Turint galvoje jam užkrautų darbų naštą, niekas ir negalėtų pagrįstai prikišti jam dėl to, kad jis neranda laiko pasirūpinti tokiomis smulkmenomis už asmeninių durų. Ir nors durininko darbas tokios klasės name anaiptol nėra lengvas, o, priešingai, labai

atsakingas užsiėmimas, reikalaujantis ir bendro supratimo, ir diskretiškumo, niekas neturėjo progos prikišti jam aplaidumo, nes pareigas atlikdavo visad uoliai ir atsakingai.

Vakarienė, stovinti priešais jį ant kiek nešvarios staltiesės, kukli – tik kelios keptos bulvės, stora riekė juodos duonos ir truputis lydytų kiaulės taukų pasimirkyti. Jeigu turėtų žmoną, viskas gal atrodytų kitaip; jis puikiai tai žino, bet nesiskundžia! Išlaikyti žmoną kainuoja – juk viskas nuolat brangsta! – ir jeigu Emilis Jensenas turi ką bent kiek panašaus į apibrėžtą gyvenimo filosofiją, tai ta byloja, kad jei vyras sotus, vadinasi, jis sotus, taigi nesvarbu, pilvas prikimštas vieno ar kito.

Nors šis susitaikėliškas, bemaž defetistinis nusiteikimas persmelkia didžiąją jo egzistencijos dalį, žinoma, esama išimčių.

Šalia apdužusios lėkštės guli – kaip ir dera, pastumta kairėn, kad netyčia neaplaistytų! – vienintelė tikra Emilio Jenseno aistra – dailus, oda įrištas pašto ženklų albumas. Kai jis, nutaisęs pompastišką miną, vos prisiliesdamas kairės rankos nykščio ir smiliaus nagais atverčia albumą ir išvysta kruopščiai sudėliotus pašto ženklus, tai vakarienę bemaž užlieja taikia šviesa.

Įpusėjus valgyti, kažkas staiga pasibeldžia. Skubiai nusišluostęs lūpas, nuolankiu veidu jis šiek tiek praveria duris. Vos išvydęs lauke stovintį vaikinuką, kiek suirzta, tačiau kai tas, susijaudinęs ir mikčiodamas, išdėsto rimtą savo užduotį, durininkas, nutaisęs reikšmingą miną, patikina jį, kad reikalas patikimose rankose ir kad jis viską kuo greičiau išsiaiškins.

Po dešimties minučių subarška matiniai uždaromų ir užrakinamų privataus kambarėlio durų stiklai, ir jis ima lipti laiptais į senosios ponios butą. Susiklosčiusios aplinkybės jam nepatinka. Jis tą ponią nelabai tepažįsta, visus čia išdirbtus metus su ja teko persimesti vos keliais žodžiais, tačiau ponios namų tvarkytoja – ponia Mikelsen, ateinanti porą kartų per savaitę, – buvo pasakojusi, kad ta irzli ir neprieinama.

Pasiekęs duris, jis valandėlę padvejoja priešais sunkią žalvarinę lentelę su pavarde ir tada tvirta ranka ryžtasi pabelsti. Jokio atsako. Pabeldžia dar kartą, stipriau. Laiptinėje nuskamba aidas, tačiau iš buto negirdėti nė garso. Jis nusprendžia suteikti jai dar vieną progą ir vėl pabeldžia, tačiau ir šįkart neišgirdęs atsakymo nusisega nuo diržo raktų ryšulį ir ima raustis tarp daugybės raktų. Suradęs tinkamą, įkiša jį į spyną ir pasuka.

Viduje jį pirmiausia pritrenkia suplėkęs dulkių kvapas ir spengianti ramybė. Priešais driekiasi ilgas tuščias koridorius.

– Atleiskite! Ar yra kas namie? – jo balsas prislopintas, tačiau šioje tyloje vis tiek savotiškai pribloškiantis.

– Čia durininkas. Ar čia yra kas nors?

Atsakymo nesitiki ir nesulaukia jo. Jis juda tamsiu koridoriumi pro daugybę uždarų durų. Su kiekvienu žengtu žingsniu ima rastis gąsdinanti nuojauta. Kai pasibaigus koridoriui jis įžengia į kambarį, akimirką jį apstulbina vakaro saulė, kabanti akių lygyje ir plieskianti vidun. Jį, išėjusį iš tamsaus koridoriaus, tai priverčia markstytis. Skubiai apsidairo: kambarys apstatytas elegantiškai, tačiau apdulkėjęs ir vienišas, nors iš paveikslo ant sienos jam šypsosi jauna raudonplaukė moteris. Žengdamas per kilimus, jis įeina į kitą kambarį – čia baldų daugiau ir iš karto matyti, kad seniai netvarkyta. Ant

raudonmedžio stalų storai pridulkėję. Ant palangių ir visur kur pristatytų stovų riogso kambariniai augalai, visi iki vieno pribaigti troškulio ir sausai pastirę. Tarsi sustingusi šypsena viena priešais kitą stovi dvi blankiai raudonos sofos, nuo lubų kabo sietynas, visos lemputės dega – beprasmis elektros švaistymas, sustiprinantis nemalonų netvarkos įspūdį ir akimirksnį gerokai jį papiktinantis.

Dar prieš išvystant ją Emiliui dingteli, kad senutė, matyt, mirusi – šičia neįmanoma įsivaizduoti gyvybės.

Ji palyginti tiesiai sėdi krėsle su aukšta atkalte priešais langą.

Pirmiausia jis pamato jos ranką, negyvai kyšančią pro krėslo ranktūrį. Jis trumpam stabteli, kad sukauptų drąsos. Tada pritykina arčiau, jausdamasis nesmagiai dėl savo paties nesmagumo ir bijodamas, kad staiga ji atsigręš ir pasijuoks iš jo.

Atsistojęs priešais ją, jis iškart pamato, kad šis žmogų primenantis daiktas jau seniai paskutinį kartą šypsojosi! Iš pradžių jis neįstengia jos atpažinti ir sekundę mano, kad jos vietoje sėdi kažkas kitas. Anksčiau buvusį veido rausvumą dabar pakeitė geltonas blyškumas – taip, mirtis apskritai pakeitė ją taip, kad jos bruožai tapo visiškai neatpažįstami. Raukšlių išvagotas veidas išsilygino – anksčiau tokia susiraukšlėjusi oda dabar glotni, standi ir perregima it pergamentinis popierius ant įdubusių skruostų.

Kur dingo visos raukšlės? Emilis Jensenas susidūrė, kaip sakoma, su paslaptimi. Anksčiau jam niekad nėra tekę matyti mirusio žmogaus iš taip arti, tad į moterį krėsle jis vėpso be žado, tačiau kartu begėdiškai pakerėtas. Galva atlošta, kiek nusvirusi į šoną remiasi į kėdės atkaltę, akys užmerktos – ačiū

Dievui! – turbūt ji mirė miegodama. Nosis atrodo smailesnė negu įprastai, burna plačiai pražiota – taip, kad jis nekliudomai gali matyti viduje esantį sausą, nejudrų liežuvį.

Jo žvilgsnis įsmenga į tą keistą tuščią kiaurymę. Tai jau nebe burna – tai išdžiūvusi praraja, krateris... kelias, vedantis tiesiai į nesibaigiančią tuštumą, grasinančią pagriebti jį ir įtraukti į svetimą pasaulį, kuris vis tiek atrodo savotiškai pažįstamas; tarytum jis pats turėtų tą juodą nebūtį savy!

Jis nežino, kas čia sėdi krėsle priešais jį – tačiau tai nebe žmogus! Greičiau lavonas, griaučiai, *daiktas*... sausas, suvytęs karkasas be turinio; apvalkalas, kuris atrodo toks plonas ir trapus, kad galėtų subyrėti nuo menkiausio prisilietimo.

Ne, liestis prie jos jis neketina! Vien ta mintis pripildo jį nejaukumo, nuo kurio akimirksniu sudrėksta strėnos. Jam šalta, staiga jis pajunta stingdantį šaltį, sklindantį iš lavono priešais, ir akimoju supranta žodžių „kūnas be sielos“ reikšmę – tiesiog priešais mato įrodymą, kad siela egzistuoja ir kad kūnas jai tėra laikina buveinė.

Jį apima keista baimė – jeigu sielos šiame apvalkale nebėra, tai kurgi ji? Ar negalėtų ji būti bet kur? Ar negalėtų ji nematoma pleventi jam virš galvos, pasirengusi čiupti už gerklės? Jo gerklė kaipmat susigniaužia, burna išdžiūsta, ir jis aiškiai pajunta, kaip gyvastis palieka jo paties apvalkalą. Jam darosi nepakeliama žiūrėti į šį veidą; jam jau regisi, kad veidas juda, taip pat kaip kartais nuo ilgo žiūrėjimo ima dingotis, kad juda drėgmės dėmė ant jo lubų. Jis skubiai nusigręžia, ryžtingai nužingsniuoja per kambarį, kone bėga koridoriumi nuo ant kulnų minančios mirties ir užtrenkia paskui save sunkias duris, jausdamasis apgavęs likimą.

Gerokai nulipus laiptais, jam topteli mintis apie šviesą. Jis

tyliai nusikeikia, valandėlę grumiasi su savimi, nenoriai apsigręžia (pareiga yra pareiga!), užlipa keletą laiptelių į viršų, suranda (sunkokai, nes dreba rankos) reikiamą raktą, atrakina, įeina, nesidairydamas nei į kairę, nei į dešinę nužingsniuoja per butą, prakiša ranką vidun, palei apvadą apgraibomis suranda jungtuką. Atlenkia mygtuką į viršų, išgirsta spragtelėjimą, su palengvėjimu aikteli ir vėl išbėga.

Tą vakarą durininkas Jensenas vienišoje lovoje šąla labiau nei visada!

Šiaip jam nebūdinga perdėm įsitempti. Jis yra dalykiškas vyras, nepratęs leistis į apmąstymus nei apie žemiškus, nei apie nežemiškus dalykus, į apmąstymus, kurie, jo manymu, niekur neveda, nes nesuteikia apčiuopiamo supratimo. Tačiau nors sveikas protas sako, kad jis pasijus geriau, vos tik lavonas iš viršaus bus išgabentas, kad troškimas gyventi su gyvaisiais sugrįš, kai visa tai truputėlį nutols – tai negelbsti.

Nes jis, regis, negali nusikratyti šalčio iš senosios ponios buto viršuje – taip, jis visas taip sušalęs, jo kūnas toks tylus ir nieko nereikalaujantis, kad medvilninis skudurėlis (nuo seno pagalvės užvalkalo nuplėšta skiautė, kurią jis kas vakarą, neišvengiamai kamuojamas sąžinės graužaties, pasiima į lovą ir kiekvieną rytą skrupulingai išplovęs gražiai padžiauna) lieka kabėti nepaliestas savo vietoje prie krosnies.

*

Po trijų dienų vienoje kilmingų ir brangių šeimos kapaviečių rytiniame Holmeno kapinių kampe vyksta laidotuvių apeigos.

Diena pilka ir vėjuota, lauke nė gyvos dvasios, išskyrus tuos, kuriuos spiria pareiga. Dalyvaujančiųjų nedaug. At-

šiaurus vėjas paženklina jų skruostus ir ausis raudonais pėdsakais ir vis įkyriau stūgauja medžių viršūnėse virš galvų. Paprastai tokie išdidūs ir tvarkingi kapų sodiniai prigludę, tarsi nusilenkdami audrai grumtųsi už gyvybę. Temperatūra keliais laipsniais žemiau nulio, o kad nėra nė vieno giminaičio, jaunasis pastorius nutaria atlikti apeigas skubos tvarka. Aplink kojas plazdant sutanai, jis perskaito keletą eilučių ir atlieka ritualines priedermes. Jis parinko ištrauką iš Ekleziasto knygos: *Išmintingo, kaip ir kvailio, neatsimins ateityje, tai, kas yra dabar, užmirš būsiančios kartos. Išmintingas miršta lygiai taip pat, kaip kvailys.* Tačiau jo balsas per šį šniokštimą netoli tepasiekia; regis, nepasiekia net jo paties vidaus. Šių trumpų apeigų metu jo mintys yra namie, pastoriaus buveinėje, pas jauną žmoną, kurią jis taip aiškiai gali regėti priešais save, sėdinčią prie židinio su rankdarbiu ir aplink kojas žaidžiančiais vaikučiais – aplinkybė, kurią, jo manymu, Visagalis tikrai jam susimils atleisti.

Viskas užbaigiama per akimirką, ir duobkasys – pusamžis, kresnas, prastai nusiskutęs vyriškis – akį rėžianti priešingybė ilgakojo ir ilgarankio pastoriaus subtiliai elegancijai – užsimauna kumštines pirštines, keliskart pasipurto ir čiumpa kastuvą.

Duobkasio judesių keliamas girkšėjimas paskęsta vėjo dejonėse.

Nuo kapo nueinančiam Viešpaties tarnui vėjas pučia į nugarą. Nors žvarbu, jį apima nenumaldomas noras juoktis, mat jis pajunta, kaip pasiutusiai audra jį stumia pirmyn žvyruotais kapinių takais – taip, nešte neša jį namo it kokia nematoma ranka, linkinti jam tik gera.

PIRMA DALIS

1932-ųjų vasaris–gegužė
1875-ųjų balandis–rugpjūtis

1

(1932-ųjų vasaris)

Prie lango ant kėdės sėdi pagyvenusi moteris. Paskutinis žiemos mėnuo, tačiau kaip šiuo metų laiku neįprastai šilta. Į langus barbena lietus, ir senutė vangiai stebi lašų žaismą ant stiklo. Dauguma prisikabinę tvirtai: jie palyginti smulkūs ir kuklūs ir, matyt, patenkinti jiems skirtu likimu. Vis dėlto kai kurie lašai staiga padidėja, apsunksta, neapdairiai pripampę atsiplėšia ir dideliu greičiu driuokia stiklu žemyn. Jie panašūs į buožgalvius. Pakeliui mitriai rangosi tarp kitų lašų, kai kuriuos jų įsiurbia ir paverčia savo dalimi. Kartais du ar trys lašai atsiplėšia vienu metu ir tarp jų vyksta tikros lenktynės. Galop jie amžiams pranyksta už lango juostelių. Tas idiotiškas vaizdas tolydžio kartojasi priešais pavargusias Frederikės akis, o ji žiūri išties nematydama ir kartu mąstydama apie ramybę.

Ar šiandien ramybė nėra apčiuopiamesnė? Žvilgsniu aprėpus kambario sienas, tiesą sakant, viskas atrodo įprastai. Ji yra viena kaip visada. Ne, ją trikdo ne tai; ji seniai nustojo domėtis kitų žmonių draugija! Ji nėra ir niekad nebuvo įvaldžiusi taisyklių tų kvailų pratybų, kitaip vadinamų *lengvu pokalbiu* ar dar blogiau – *maloniu plepėjimu*. O šie įgūdžiai

svarbūs, jei nori, kad žmonės tave priimtų ir kad nebūtum negyvai užkapota. Ne, čia niekas niekada neateina, ir ji nieko nelaukia.

Kelią į šį butą viršuje vis dar suranda tik viena moteriškė, kuri skalbia, gamina valgyti ir tvarko. Šios dvi moterys viena kitą pakenčia tik verčiamos karčios būtinybės. Frederikei ana atrodo baisi, bet ji nežino, kuo ją pakeisti – atsisakysi šitos, tiesiog ateis kita. Pasaulis pilnas jų – tų gerumo siųstų kapų plėšikų, kurie, iki dantų apsiginklavę lipšniu draugiškumu ir kokčiu rūpesčiu, trinasi aplinkui, amžinai ieškodami aukos, kurią galėtų užpulti, norėdami išplėšti iš jos paskutinius orumo likučius. Jie Frederikei atgrasūs, ji jų nepakenčia! Tegu jie įgis taiką su Viešpačiu, bet tik jau ne jos dėka.

Iš pradžių ji rimtai nuogąstavo, kad ta moteriškė pataikūniškais paistalais išūš jai ausis: *Kaži, ar šiandien ponia gerai jaučiasi? Kaži, ar poniai ko nors netrūksta? Kaži, ar poniai patogu sėdėti, o gal pakišti po nugara pagalvėlę?* – Kaži ar! Visada tas *kaži ar* – tarsi jos klausimai būtų tokie sudėtingi, kad į juos taip iškart neatsakysi, ir todėl jiedviem kartu reikėtų praleisti visą popietę, bandant įspėti atsakymus. Nesuskaičiuosi tų kvailų, nesibaigiančių paklausimų, kuriuos per laiką išbėrė jos lūpos – klausimų, kurie išties turėtų atrodyti geranoriški ir rūpestingi. Frederikei nereikia rūpesčio. Po šimts, su kuo jie mano turį reikalą? Ji pati pasisakys, jei ko pritrūks – juk, kad ir kas būtų, kalbos dovaną tebeturi.

Prieš kelias savaites, vieną dieną, kai ta moteriškė kaip visada be atvangos tarškėdama malėsi po kambarį savo įkyriomis rankomis, ji ją pasišaukė. Moteris priėjo ir sustojo prie krėslo, kuriame ji visada sėdėdavo, tad Frederikė, nežymiai

šyptelėjusi lūpų kampučiais, pamojo jai prieiti dar arčiau, tarsi ketintų patikėti jai kokią paslaptį, kol smalsus tosios veidas priartėjo prie jos taip, kad ant odos buvo galima įžiūrėti smulkių išsiplėtusių kraujagyslių rezginį ir užuosti atgrasų intymų burnos kvapą. Mažoms mirksinčioms akutėms viltingai spoksant jai į akis, Frederikė, balso toną nutaisiusi tarp konfidencialaus ir žeminančio, tarė:

– Paklausykite, mieloji madam Rasmusen, nežinau, kas jums sudarė įspūdį, kad man rūpi visos tos jūsų kalbos. Jums moku už tai, kad skalbiate, verdate ir darote visa kita, ko reikia, kad šie namai ir šis kūnas gyventų, ir man atrodo, moku gan dosniai. Jeigu man prireiktų kompanionės, nors *smarkiai* abejoju, kad taip kada nors nutiks, pranešiu jums... Suprantate, ką noriu pasakyti?

Madam Rasmusen atšoko kaip nutvilkyta. Kabantis pagurklis sudrebėjo, o paskum veidas sustingo, tarsi ji būtų viena iš tų lėlių, kurių išraiška staiga pasikeičia vien nuėmus kyką. Sekundės dalelytę Frederikė galėjo stebėti, kaip toji svarsto, ar pasiųsti ją velniop – o toks atsakas būtų pagrįstas. Frederikė pastebėjo veik neregimą raudonos, prasčiokiškos rankos judesį prijuostės raištelių link, tarytum ta būtų norėjusi ją nusirišti ir išeiti savo keliais, kad niekada čia nebegrįžtų. Bet tarnaitė to nepadarė, tik sustojo vidury judesio, o paprastai toks smailus jos liežuvis teištarė įsižeidusį, bet vis tiek vos girdimą *ginkdie*. Ji susitvardė, kaip Frederikė ir tikėjosi. Aišku, ji įsivaizduoja pati pasirinkusi likti, tačiau tiesa ta, kad ji niekada neturėjo pasirinkimo. Jos klasės žmonės neturi pinigų įsižeisti. Tai kainuojanti privilegija, o pinigus valdo Frederikė! Tikriausiai tai *vienintelis* jai dar likęs dalykas. Kitką, jaučia ji, gyvenimas seniai iš jos atėmė.

Gyvenimas... Koks keistas atradimas, koks kandus humoras!

Kai buvo jauna, kartais nutikdavo taip, kad, atsistojusi prieš veidrodį ir pamačiusi atvaizdą, ji netikėdavo akimis. Jai dingodavosi, kad tas jaunas ir savaip nepaaiškinamai gražus veidas veidrodyje ir priešais jį stovintis žmogus niekaip negali būti susiję. Nes tai tik *ji*!

Viešpatie! Šiandien viskas atvirkščiai. Kai nūnai regi savo atvaizdą veidrodyje – o ji dažnai žiūri į save veidrodyje, nes viso šio negyvo kūno stebėjimas jai suteikia ypatingo bedžiaugsmio smagumo – ji nesuvokia, kada tą jauną veidą pakeitė ši raukšlėta, įdubusi fizionomija, besivaipanti priešais ją. Nes kaipgi toks pasikeitimas galėjo įvykti jai to nepastebint? Kaip dėl tokios neteisybės nesudužo visi veidrodžiai, kai jiems nebyliai teko atspindėti tą keitimąsi, o jie nė karto negalėjo pasiduoti pagundai jos pasigailėti ir parodyti baltą melą? Kurį laiką šis klausimas Frederikei nedavė ramybės.

Dabar ji žino, kad nėra gailestingumo pasaulyje – nei veidrodžių, nei žmonių! Teisybė yra postulatas, o vienintelis tikras dalykas yra tai, kad viskas nyksta... praeina... nuvysta... miršta.

2

(1875-ųjų balandis)

Vėl langas...

Vaizdas panašus į anksčiau mūsų matytą, bet šviesa kitokia: skaidresnė, vaiskesnė – ir ypata, stovinti prie lango, anaiptol nesena. Tai mergina. Galima sakyti, visai daili. Ji visu kūnu truputį palinkusi į priekį, rankos sukryžiuotos ant krūtinės, pečiai mažumėlę pakelti. Palei nugarą slankioja šaltis. Dideliame kambaryje oras atrodo žvarbus ir drėgnokas, už jos matyti po kambarius šmirinėjanti motina, vis dar apsigobusi žiemine skara, nors kalendorius rodo pavasarį. Pro nesandarius langus traukia šaltas skersvėjis, taigi tai iš dalies paaiškina jos perkreiptą laikyseną. Kita paaiškinimo dalis susijusi su tuo, kad ji ką tik įsisąmonino, jog gyvenimas nėra amžinas.

Lauke driekiasi sodas ir išgaubta pieva, kur maža ji vartydavosi, daugmaž sumaniai prižiūrima besikeičiančių auklių. Čia iš aukštai pro langą pieva jai visad priminė didelę minkštą pagalvę – regis, štai imtum, iškištum galvą pro langą ir priglaustum prie jos skruostą.

Jai žvarbu. Bet ji vis tiek lieka stovėti čia, prie šalto lango, galvodama apie tai, kad jai reikės mirti.

Suvokimas apie tą negreit būsiančią, bet dėl to nė kiek ne mažiau beviltišką neišvengiamą mirtį atėjo ne pamažu – kaip natūrali dalis brendimo proceso, nuolat vykstančio kiekvieno žmogaus mąstyme, – ne, veikiau jis atėjo kaip staigi pribloškianti tikrybė, smūgis į veidą. Vis dėlto ji dreba ne tiek dėl pačios *mirties*, kiek dėl to, kas bus prieš tai. Mat – kaip jai buvo leista suprasti – dar gerokai prieš numirštant iš jos bus atimtas gyvenimas.

Mergina vardu Frederikė Kirstinė Leuenbech. Prieš keturis mėnesius jai sukako dvidešimt vieni metai.

Tuo metu, kai mes (niekieno nekviesti ir tik smalsumo vedami) įžengiame į jos gyvenimą, ji jau kelerius metus pažįsta Kristianą Holmą. Jo tėvas, gana pasiturintis didmenininkas, juokingu *Herlufo Holmo* vardu, artimai susijęs su jos tėvu verslo santykiais, todėl per tuos metus jis su šeima palyginti dažnai svečiuodavosi jų namuose.

Jaunasis Kristianas Holmas niekuo neišsiskiriantis. Jo buvimas nekelia nei didelio nemalonumo, nei didelio džiaugsmo – jis, galima tarti, yra visiškai paprastas. Keleriais metais vyresnis už Frederikę, jis, aišku, dar nesenas, ramus, protingas žmogus ir savo aplinkoje, reikalaujančioje riboto supratimo, yra tiesiog ypač sumanus. Dėl nežinomų priežasčių – galbūt veikiau dėl atsitiktinumo negu dėl tikro apsisprendimo? – Kristianas ir Frederikė prisiėmė sužadėtinių vaidmenis.

Jos tėvus ši ateities perspektyva tenkina. Jų požiūriu, vargu ar įmanoma tinkamesnė sąjunga: jis kilęs iš žinomos šeimos, yra mandagus, draugiškas jaunuolis, turintis visas sąlygas tapti solidžiu žentu. Suprantama, jis ypač patrauklus dėl akivaiz-

daus jo giminės talento suktis pinigų pasaulyje, tačiau nė kiek ne mažiau (nors tai paradoksalu) ir dėl pasirinktos profesijos, kuri, tiesą sakant, *nedera* su jo aplinka, mat uolių verslininkų giminėje jis pirmasis pasirinko teologiją. (Būtent klasikinės gimnazijos metais – kada daugelis jo bendraamžių pradėjo skęsti butelyje ir damų iškirptėse – jis ėmė kiek per daug skęsti Biblijoje, keldamas didelį tėvų susirūpinimą, nes, kaip tėvai ir spėjo, tas polinkis išugdė nėmaž jam nederantį abejingumą verslo džiaugsmams ir slidiems jo metodams.)

Tačiau Frederikės tėvai mano, kad jaunai, imliai merginai Dievo žodžio negali būti per daug, taigi jie gyvena ramiai įsitikinę, kad būsimas žentas pajėgs tenkinti dvasinius dukters poreikius, kartu nenuskriausdamas ir labiau pasaulietiškų. Iš dalies dėl to gerai nusiteikusi motina smagiai niūniuoja po kambarius, bet Frederikė jos negirdi.

Tėvai laimingi, Kristianas atrodo laimingas – o ji pati niekad neleido sau panirti į gilesnius apmąstymus...

Dabar ji stovi čia, prie lango. Tądien atėjo laiškas iš Kristiano, tačiau ji rankoje jo neturi. Neglaudžia jo nei prie lūpų, nei prie širdies – apskritai neužsiima tomis paikystėmis, kurios, kaip manoma, būsimai žmonai savaime suprantamos – ne, greitomis perskaičiusi ji įgrūdo jį tarp kitų popierių į savo mergišką šifonjerę. Ten, kaip purvinas pamfletas, bijantis patekti į viešumą, guli dailiai išguldytas jos išrinktojo meilės laiškelis – paslėptas akimirką bemaž paniškos baimės, kad aplinkinis pasaulis ims ir sužinos apie jo egzistavimą.

Iki šios dienos tėvai dažnai leisdavo jaunai porai kartu praleisti po kelias valandas vieniems Frederikės kambaryje.

Negalima atmesti, kad Kristiano esybė juos veikė raminamai – juk argi ne dažnai tenka pastebėti, kad rimtumas, pasireiškiantis kartu su akivaizdžiu saviironijos stygiumi, būna painiojamas su nepriekaištinga morale?

Vis dėlto niekad nebuvo pasitikima tiek, kad motina nerastų kokių nors, verta pastebėti – nuolatinių, reikalų viršuje – tai ji atnešdavo jiems arbatos, tai pranešdavo kokią žinią, kuri tikrai būtų galėjusi palaukti. Ir tėvas nepraleisdavo progos priminti jiems, kad jie pasislėpę, bet neužmiršti.

Tai, kas vykdavo mergiškuose apartamentuose, – turint galvoje jų jaunystę, – visgi būdavo itin nekalta: Kristianas daug kalbėdavo, dažniausiai apie save ir savo gyvenimo planus. Jo užmojai nebuvo nei menki, nei kuklūs, galima sakyti, į akis krito jo nekantravimas pasistatyti sau namus ir turėti nuosavą pamokslų sakyklą. Jam reikia nuveikti tiek daug: šiais barbariškais laikais knibždėte knibžda elementų, kurių vienintelis troškimas yra sugriauti bet kokį protingą gyvenimo pagrindą, kurie spjauna į šeimą, kaipo institutą, kurie abejoja netgi Dievo buvimu! Reikia žmonių, tokių kaip jis, kurie saugotų visuomenę, pasipriešintų tai beprotiškai anarchijai ir paprieštarautų tiems svetimiems balsams! *Juk* – jaunatviško naivumo pagautas manė jis – *yra tiek daug, ką jis galėtų nuveikti žmonių labui.*

Kiekvienas, kas pats buvo jaunas, gali nuspėti, kad ilgainiui netgi ši tema išsenka. Po oficialių sužadėtuvių Kristianas ėmė manyti įgijęs teisę į tam tikras laisves, taigi pamažu pradėjo rodyti daugiau drąsos ir jam nebūdingą polinkį į žemiškesnes gyvenimo pagundas.

Čia pats metas įterpti, kad Frederikė tuo laiku apie seksualinius klausimus, jei apskritai ką žino, tai visais atvejais itin

ribotai. Ji per šviesmečius nutolusi nuo tų pornodiktatoriškų sąlygų, su kuriomis tenka taikstytis mūsų dienų jaunimui. Ji gyvena tokiais laikais, kai kalbant apie vyrą vis dar galima minėti žodžius „kietas" ir „iškilus" ir niekam nekils abejonių, kad kalbama tik apie vyro *laikyseną*, o jaunos merginos akivaizdoje stačia gali pasirodyti tik viena kūno dalis – virpantis smilius – vienintelė gyvybiškai svarbi moralės „galūnė". Vis dėlto Frederikė nėra visiškai kvaila ir, aišku, puikiai žino, kur link Kristianas lenkia švelniais mėginimais. Ji žino, ką susituokę žmonės kartu veikia, taip pat žino, kad tai – dėl jai nesuvokiamų priežasčių! – yra priimtina ir normalu. Taigi ji dažnai leisdavo Kristianui pabučiuoti ją į lūpas – atsargiai, sausai ir akademiškai – šiam *comme il faut* veiksmui ji netgi netiesiogiai skatindavo jį šiek tiek koketuodama.

Vis dėlto ji jautėsi visiškai nepasirengusi, kai vieną vakarą jis (greičiausiai įsidrąsinęs po išgerto tėvo *vintage port*!) pamėgino jai tarp lūpų įgrūsti liežuvį. Nėra reikalo sakyti, kad tai buvo pirmas kartas, kai ji burnoje pajuto kito žmogaus liežuvį, o patirtą pasišlykštėjimą buvo sunku apsakyti – rodos, jis būtų prigrūdęs jai pilną burną plikšliužių! Taip, jos asmens įžeidimas buvo toks neregėtas, o nuoskauda tokia didžiulė, kad ji nebūtų labiau apstulbusi, net jei jis be įspėjimo būtų nusimetęs visus drabužius ir atviroje dienos šviesoje išdidžiai pademonstravęs savo sustandėjusį galą! Reikia suprasti, kad abiem atvejais kalbama apie visiškai nepažįstamas sritis, ir todėl Frederikei neegzistuoja *laipsnių* sąvoka – vadinasi, bet koks teiginys, kad vieną atsitikimą galima būtų pavadinti mažiau netaktišku už kitą, laikytinas juokingu. Jų svetimumas vienodai gąsdina, jų pobūdis vienodai įžūlus, o netikėtai atėjęs skausmingas suvokimas, kad tai tikriausiai

yra *normalu,* suskaldo visą jos pasaulio ir ateities vaizdą, sustingdo kūną, išdžiovina burną ir lūpas – visa jos esybė priešinasi.

Daugiau tai nepasikartojo.

Atšlijusi nuo jo, ji iškart pastebėjo jo įžeistą, susigėdusią išraišką nukaitusiame paaugliškame veide. Jis buvo panašus į nusikaltimo vietoje pagautą vagį ir kartu į mažą vaiką, iš kurio ką tik atėmė lauktą, pelnytą saldainį. Nuoskauda, sumišusi su teisėtu pasipiktinimu!

Jie sėdėjo stingdančioje tyloje, kurią pertraukdavo tik kažkokie dirbtiniai, pasikartojantys pono Leuenbecho kosulio priepuoliai. Jie sėdėjo ant nedidukės sofos, ant paties kraštelio, atsitraukę vienas nuo kito kuo toliau – apgailėtini, kaip du vaikai, prisižaidę su degtukų dėžute, nepajėgę numatyti šio pavojingo žaidimo pasekmių ir neįstengiantys suvokti, kokios svetimos, keistos jėgos sukėlė jų neklusnumą – abudu sau galvodami, kad dėl visko kaltas tik kitas, ir tikėdamiesi, kad mama su tėčiu nepradės drausti jiems žaisti kartu; gebėjimas pažvelgti vienas kitam į akis dingo amžiams!

Kai Kristianas pagaliau susiėmė tiek, kad išmikčiojo atsiprašymą, Frederikė, staiga apimta nesmagios užuojautos, pagriebė jo ranką ir sumurmėjo keletą drungnų žodžių apie kantrybę ir supratimą. Regis, šitai taip didžiai jį paguodė, kad jos nepatikliose akyse Kristiano asmenybė persimainė lyg mostelėjus burtų lazdele. Jos užuomina apie moterišką silpnumą ir priklausomybę transformavo jo nusižeminimą ir bejėgiškumą į *visa*galybę – į vyriškos viršenybės ir globėjiškumo jausmą. Atsiklaupęs ant grindų priešais ją, įbedęs nosį jai tarp kelių, išreikšdamas ritualinį, dirbtinį nuolankumą,

būdingą jų laikams, jis patikino, kad daugiau niekad neužsimirš, tačiau vyro geiduliai būna tokie stiprūs, kad akimirką jis jų nesuturėjo. O ji juk tokia nuostabi – netgi pati negali to suprasti. Jinai jį taip pakerėjo, kad akimirką jis buvo pamiršęs, jog moterys visai, visiškai neturi tokių polinkių. (Tuo metu Frederikė blankiai įsivaizdavo jį galint klysti!) Daugiau niekada – jis tai *prisiekė* – nepamirš atsižvelgti į jos lyties trapumą...

Na taip, Kristianas kaip ir vėl atgavo iškalbą.

Po šio atsitikimo diena iš dienos ji stengėsi pamiršti patirtą pasibjaurėjimą. Kadangi svajonių atsisakyti buvo perdėm skaudu, visa, kas nemalonu, ji bandė išnaikinti sąmonę užpildydama įprastomis svajomis ir oro pilimis. Juk lig tol ji taip džiaugėsi. Gal jos džiaugsmo būta vaikiško, bet nepaisant to – o gal kaip tik *dėl to* – jo atsisakyti buvo nepaprastai sunku. Todėl ji stengėsi sau įsikalbėti, kad viskas bus kitaip, kai tik jie susituoks. Gal visa paslaptis glūdi tame šventame akte? Jeigu Kristus galėjo paversti vandenį vynu, tai ar yra pagrindas abejoti, kad lygiai taip jis gali sukurti tyra iš netyra?

Jos išrinktasis išvažiavo į Viborgą, į naują katedrą, laikinai pavaduoti kito dvasininko, o tai, kad jo nebuvo, neįkainojamai padėjo prispaustajai. Ir kas žino – gal tai išties būta dieviško įsikišimo: nes kol jis užėmė dvasios tuštumą, pakeisdamas kažkokį pastorių po pilvo operacijos, jo paties kūno vietą prie Frederikės užpildė nešališkas ir racionalus *atsiminimas* apie jį – ne apie Kristianą Holmą, bet apie *Kristiano Holmo apibrėžimą*, kurį vertinti iš esmės buvo kur kas

lengviau. Su apsimestine žinovės išraiška dabar ji įstengė vertinti jį tiesiog dalykiškai – panašiai kaip mėsą sveriantis mėsininkas, ir, reikia pasakyti, kad žvelgiant iš tokios perspektyvos jo privalumai daugeriopi: jaunas, iš geros šeimos, malonios išvaizdos, vidutinio ūgio, kresnas ir tiesus, mėlynų, kiek per arti įsodintų akių, spinduliuojančių ramų ir atkaklų ryžtą. Jo apranga puiki, išvaizda verta pasitikėjimo. Plaukai šviesūs, banguoti, plačios, minkštos rankos, kaip vyro, jos supratimu, ypač švelnios. Ir taip toliau, ir taip toliau... Ji pripažino esanti laimingesnė už daugelį bendraamžių ir pasižadėjo ateityje būtinai nepamiršti tai vertinti. Ne, ne toks jau jis blogas, tas Kristianas.

Tol, kol atėjo laiškas ryte.

Dabar ji stovi prie lango ir šąla. Nors laišką pavyko paslėpti nuo pasaulio, iš sąmonės ištrinti jo nesisekė. Kokia nauda iš to, kad laišką užrakino, jeigu ji, stovėdama čia, spiginančioje ryto šviesoje, gali juste justi jo sakinius įsikūnijant ir užvaldant jos kūną? Ji aiškiai jaučia, kaip raidės vinguriuoja per nugarą, taigi gūžtis iš įtampos gal ją verčia raidės, o ne skersvėjis pro langą?

Laiško turinys? Na, jis nesiskiria nuo daugelio panašių laiškų, ir priekaištauti dėl jo siuntėjui būtų negirdėtai nepagrįsta – suprantama, atsižvelgiant į jo jaunystę ir akivaizdų negebėjimą įvertinti gavėjos.

Kalbos puikia nepavadinsi, negana to, ji perdėm išpūsta, tačiau vis tiek nėra jokios abejonės, kad laiškas peržiūrėtas ir perrašytas aibę kartų, kol įgavo galutinę (o gal verčiau sakyti gailėtiną?) formą. Juk šįryt prieš neįgudusias Frederikės akis atsiskleidė ne tik meilės prisipažinimas, bet ir šventa jos

dievišką asmenį šlovinanti giesmė bei visiško atsidavimo pažadas. Tačiau – Frederikė iškart tai pajuto! – giesmė kažkokia *dviprasmė*, pažadas kažkoks *netikras*. Kristianas kalbėjo apie „graužiantį ilgesį", „amžiną palaimą" ir „nesibaigiantį džiaugsmą žinoti, kam priklausai" – šie žodžiai ir posakiai sužadino jai nemalonų pasikėsinimo į ją jausmą, mat akivaizdžiai paaiškėjo, kad jis trokšta visiškai į ją įsiskverbti – ne tik į jos kūną, bet ir į jos sielą.

Betgi užvis blogiausia tai, kad jis išdrįso užsiminti apie paskutinį jų susitikimą ir padarė tai šleikščiais žodžiais. Atsitikimą, kurį ji taip uoliai stengėsi užmiršti, jis išdrįso pavadinti „dosnumo ženklu, *malonės,* kuria Viešpats ketina jį apdovanoti, ženklu". (Tikriausiai galima įsivaizduoti jį palinkusį virš stalo, išsipūtusį savo kvailybėje ir įsitikinusį, kad jis vertas tokios malonės? Tai, kad jis galėjo sukurti tokias eilutes – ar vien tai nėra ženklas, kad Viešpats juo gėrisi?)

Frederikė taip nemano! Ji tik mano, kad visi šie gražūs žodžiai sukasi apie teisę įgrūsti liežuvį jai į gerklę, ką jau kalbėti apie tai, kas dar blogiau! Maži balti piršteliai be tikslo, nervingai rakinėja užuolaidų siūlę. Motina, triūsdama po kambarius, sykį praėjusi pro šalį, liepia jai liautis.

– Ar neturi kuo rimtesniu užsiimti?

Frederikė tenori, kad ją paliktų ramybėje. Ji jaučia vienintelį norą – mirti. Ne, žodis *noras* čia netinka, nes jos būseną galima apibūdinti kaip tik visišku noro nebuvimu. Frederikė nueina palikdama vaizdą į vaikystės sodą, virtuvėje paima lėkštę, paskum lipa laiptais į savo kambarį ir užsirakina.

Ji ištraukia iš stalčiaus laišką, kiek pagrabinėja voką, vėl pažvelgia į kruopščią rašyseną ir supranta, kad kitaip pasielgti negali. Padeda laišką ant lėkštės, kurį laiką dėbso į šį ne-

valgomą maistą, kurį jai patiekė likimas, jausdama neįveikiamą pasidygėjimą lyg vaikas, pasodintas priešais virtų porų lėkštę. Kadangi rankos baisiai dreba ir, savaime suprantama, padoriai merginai deginti laiškus nėra įprasta, prisireikia bandyti kelis kartus. Ji kone atsisako drąsaus sumanymo, bet liepsnos pagaliau įsidega, ir ji su neapykanta stebi, kaip staiga, lyg nuo skausmo priepuolio, laiškas susiriečia ir pavirsta į tai, kas, pasitelkus kiek vaizduotės, galėtų priminti plonytį, nurudusį rudens lapą užsirietusiais kraštais. Jinai vangiai jį baksnoja, kol iš jo telieka nedidelė pelenų krūvelė, kurią galima išberti pro langą.

Nepaisydama šalčio, Frederikė palieka langą atvirą, kad vėjas iš kambario ištrauktų aitrų, išdavikišką dūmų kvapą.

Kartu su šiuo kvapu jos gyvenimą palieka bet kokios žmogiškos laimės viltys.

3

(1932-ųjų vasaris)

Senutė sunkiai ritasi savo stebėjimo vietos link.

Prakeikta koja!

Vienoje rankoje ji neša iš virtuvės paimtą lėkštę su maistu, o kita ranka svirduliuodama remiasi į palanges, stalus ir kėdes – daiktus, suteikiančius jos kūnui menką, trumpalaikį tikrumo jausmą. Nuo virtuvės iki lango nišoje stovinčio krėslo tikriausiai bus apie dvylika ar trylika metrų, tačiau jai šis atstumas rodosi nesibaigiantis ir pavojingas.

Į ją graudu žiūrėti: jos veidą kartkartėmis perkreipia skausmas, iš lūpų išsiveržia trumpi šūksniai *ok!* ir *velnias!...* Galop, pasiekusi tikslą ir padėjusi lėkštę ant palangės, ji susmunka į krėslą. Sunkiai ir kreivai drimba ant vieno sėdmens. Dabar ji nerangiai persikreipusi, tačiau šioje nepatogioje padėtyje tenka kiek pasėdėti ir atsipūsti, kol sukaupia jėgų pasikelti ir atsisėsti tinkamai. Kurį laiką ji taip sėdi ir junta, kaip minkštas krėslas ją kone apglėbia. Tada pasiekia lėkštę ir apmaudžiai stebi jos turinį. Kad tave kur, reikia būti gerai išalkus, kad taip toli eitum šitokio vargano valgio. Madam Rasmusen vis mažiau ir mažiau stengiasi, ar ne? Jai teks tai išklausyti, kai ateis šiandien vėliau, tikrai.

Senutė į lauką išeina retai ir tik iš reikalo. Be kitų pagalbos nedrįsta stumtis daugybe laiptų žemyn, o rodytis pasauliui silpna nemėgsta. Koks kieno reikalas, kad ji nebegali paeiti? Be to, nulipti apačion nėra svarbu. Ko jai ten? Ji vis tiek bijo minios gatvėse, o ir gatvės nebepanašios į save. Ne, dažniausiai ji sėdi čia ir stebi gyvenimą pro langus. Ji savaip nutolusi nuo visko – tokia visada buvo ir tas labiausiai tinka jos natūrai – o gal *ne*natūrai?.. Geriausią krėslą ji pasistatė čia, lango nišoje; užtruko valandas, kol atvilko jį čionai, todėl dabar gali mėgautis savo pastangų vaisiumi. Ji ilsina savo seną kūną, stebėdama tai, kas lauke.

Ji pasilenkia virš palangės ir priglaudžia kaktą prie stiklo. Gatve nudardėjo pienovežis. Kol kas matyti nedaug žmonių. Priešais gyvenantis Aukščiausiojo Teismo advokatas (kuo jis ten vardu?.. Har?.. Harliovas? Herliovas!) išeina pro vartus, pirma iškišdamas pilvą, ir kaip burinė fregata nuvairuoja gatve su cigaru lūpų kamputyje. Kad tave kur, amžius jo irgi nepuošia, nors jis atrodo neįprastai patenkintas savimi! Jis yra klounas, nė nenutuokiantis, kad puikuojasi pora žmonos įtaisytų įspūdingų ragų, kuriuos ta uoliai puoselėja rytais keliskart per mėnesį. Pasitaiko žmonių, kurie nė negali įsivaizduoti, kad šiame pasaulyje kas nors galėtų nepaklusti, ak, tokiai galingai jų personai.

Mulkis, dar vienas mulkis...

Akiratyje išdygsta pora mergyčių. Jos strakalioja apačioje ant šaligatvio. Aprengtos vilnoniais išeiginiais švarkeliais, jos taip striksi, kad supintos kasytės spraigo ir šokčioja ant galvelių.

Vaikai... Jie mieli, gyvenimas jų dar ne...

Jai iškart topteli, kad tai galėtų būti ji pati su Helena. Žiū-

rint į jas, ją apima banali nuostaba: kur dingo visi tie metai? Kur staiga prapuolė jos vaikystė, jos jaunystė, jos *gyvenimas*? Kodėl ji čia sėdi krauju pasruvusiomis akimis, varvančiomis nuo menkiausių pastangų ką nors įžiūrėti, ir pirštais, tokiais išdžiūvusiais ir sukumpusiais, kad sunku nulaikyti puodelį? Ją ištiko didelė neteisybė! Argi niekas nemato, kad ji turėtų lakstyti apačioje saulėkaitoje su kitais vaikais; argi niekas negali suprasti, kad ji tėra vaikas? Ji prisiekia nesiskirianti nuo jų, tų, apačioje, ji yra vaikas, ji nekalta. Nejau niekas ja nepatikės?

Jos seserį pavadino švediškai skambančiais vardais – Helena Sofija – pagal prosenelę iš tėvo pusės. (Prosenelė buvo kilusi iš Stokholmo, tačiau, suvedžiota prosenelio žavesio (ar kaip ten buvo), 1768 metais ji paliko vaikystės namus ir persikėlė per Zundą). Helena, *jos* Helena, už ją buvo vyresnė lygiai vienais metais ir trys šimtai šešiasdešimt trimis dienomis – šis amžiaus skirtumas su metais mažėjo, kol galiausiai išnyko, ir ji, tiesą sakant, tapo vyresnė už vyresniąją savo seserį.

Helena buvo smalsus ir bebaimis vaikas, išdrįsdavęs įeiti visur, kur bijodavo įžengti pati Frederikė: į palėpę su tamsiomis kertėmis po voratinkliais apraizgytomis gegnėmis ir į rūsį – drėgną tamsią skylę su daugybe kamarėlių, kur vienur ant lentynų pečius surėmę stovėdavo rabarbarų kompoto stiklainiai ir mėsa, o kitur stūksodavo supiltos anglių ir kokso krūvos – juodi kalnai, po kuriais – kaip Frederikei visad dingodavosi – galėjo gyventi pats velnias. Kai iš krūvos atsiskyręs kokso gabalėlis nuriedėdavo ant grindų, ji įsivaizduodavo, kaip nelabasis nusimeta nuo savęs juodą antklodę, pasirengęs iškišti galvą ir ją praryti. Tada ji tvirčiau įsikibdavo į

Heleną, kuri kartais juokdavosi, bet niekada nesišaipydavo ir visad rasdavo apsčiai paguodos žodžių.

Jeigu Heleną reikėtų apibūdinti vienu žodžiu, tas žodis būtų *dosnumas*. Ji buvo dosni visur. Dosni, kai rengdavosi, dosni, kai kalbėdavo, dosni, kai juokdavosi, dosni, kai pykdavo. Dosni glamonių. Dosni meilės ir gyvenimo.

Helena buvo ryškaus veido. Spalvas akivaizdžiai paveldėjo iš motinos: plaukai tamsūs, oda balta, lūpos sodrios, todėl susidarydavo įspūdis, kad visi veido bruožai ryškių ribų – ten plaukų riba, ten antakių, ten burna, viršutinė lūpa truputėlį išsikišusi virš apatinės, dėl to ji atrodo drąsi. Frederikė jai visad pavydėjo burnos. Pati Frederikė – kol visos spalvos dar nebuvo nusiplovusios – turėjo raudonus plaukus ir perregimą, kiek strazdanotą veido odą – gan gražus ir švelnus veidas, tačiau lyg be apybraižų, bemaž išplaukęs.

Jos buvo kaip dvynės – artimai susijusios tiek, kiek žmogiškai tai įmanoma. Mylėjo viena kitą nepaisydamos visų skirtumų.

Savitumas... žmogus... sesuo... Kurgi tai dingo, kur visa tai?

Ją, Frederikę, paliko.

Vieną dieną Helena staiga dingo! Niekas nenumanė, kur ji – turbūt ji netgi nepasipasakojo to savo širdies draugei (tai buvo kažkokia panelė Gram, kurią ji sutiko namų ūkio mokykloje ir su kuria reikia nereikia visur lakstydavo). Tačiau netrukus pradėta manyti – tikriausiai dėl to, kad taip trūko kitų paaiškinimų – jog jos dingimas kažkaip susijęs su jaunuoju Lange (ne langu, o Lange!), jaunu pianistu, kokius metus mokiusiu ją groti pianinu, kuriam Helena (nors Frederikei ji tai neigė) juto tam tikrą romantinį potraukį – pastebėti

šitai buvo lengva taip pat, kaip nelengva suprasti. Savo ruožtu, Langė, matyt, kiek per ilgai gaišo tuščiai sukdamas ratus aplinkui, nes Helena, pagaliau grįžusi namo po poros dienų, pareiškė ištekėjusi. Niekam – *niekam!* – neužteko vaizduotės guvios merginos dingimą susieti su dvarininku Lemanu, svarbiu, bet mažakalbiu tėvo verslo partneriu. Taigi dabar tas stovėjo, stebėdamas Heleną išdidžia savininko mina.

Tėvas akivaizdžiai nesusigaudė, kaip derėtų elgtis – jautėsi sumišęs dėl netikėtai geros partijos ir kartu piktas dėl akių dūmimo. Jis klaikiai, dviprasmiškai vaipėsi, kelis kartus ištiesė ir atitraukė ranką, tarsi raikydamas menamą duoną, kol galop pagriebė naujojo žento pasitikinčiai ištiestą ranką, papuoštą gausiais gyvaplaukiais ir ką tik pirktu vestuviniu žiedu.

Frederikė stebeilijo į tą žilabarzdį milžiną, kuris, sakytum, nužengė iš *Gražuolės ir pabaisos* tiesiai į kostiumą, ir nesusigaudė, kaip sesuo jo nebijo.

Jinai jo nebijojo. Ji švytėjo ir juokėsi, niūniavo ir krovėsi daiktus.

Po kelių dienų ji ir visai išvyko, dingo per jūrą į savo naują gyvenimą Jutlandijoje, palikusi ilgesio ir netikėjimo graužulį. Taigi, galima tarti, kad jos vardas turėjo lemtingų pasekmių.

Tuštuma, kurią tik vieną ji paliko po savęs – išskyrus porą nuavėtų batelių, ištremtų į toliausią bendros drabužinės kertę, – buvo fiziškai juntama: ilgesys tūnojo kūne kaip alinantis nerimastavimas. Po išvykimo Frederikė ilgą laiką jautė tokį baisų nerimą kojose, kad net naktį neatlėgdavo. Regis, raumenys tiesiog reikalavo nuolat judėti, tad ji buvo priversta leisti jiems šokti. Pašėlusiai ir monotoniškai kojos ant paklo-

dės šoko gedulo šokį: vis tas pats judesys – važiavimas dviračiu per standžią paklodę, kol galop nusitrynė kulnų oda. Rytais ji įsipildavo į dubenį vandens ir atsargiai sumerkdavo nukankintas pėdas į atpalaiduojančią vėsą. Po vonelės skaudžius kulnus sutepdavo minkštinamuoju kamparo tepalu. Tačiau, kišant pėdas į batus, vis tiek skaudėdavo nežmoniškai, iki alpulio.

Ji apie tai niekad niekam neužsiminė.

Mažų mergyčių nebėra.

Iš namo priešais išeina kažkoks vyras su moterimi, ir kol Frederikė sustingusiu liežuviu ir varganais dantų lūžgaliais sunkiai čiaumoja, stengdamasi nuryti beskonę duoną, anie paima vaikus už rankos ir kartu nueina. Pasuka už kampo ir dingsta.

Ant senutės lango ropoja vabalas. Jis lėtai juda į viršų beprasmiškoje kelionėje į niekur.

4

Vieną kartą per savaitę po pietų jauna mergina žingsniuoja neilgą atkarpą nuo savo namų iki didelio Holmų šeimos buto Plačiojoje gatvėje, kur pareigingai geria arbatą su Kristiano motina. Kartais, jei svarbūs reikalai leidžia, į namus išgerti popiečio arbatėlės su dviem moterimis grįžta ir ponas Holmas. Tais atvejais jis nebyliai ir paternalistiškai karaliauja už stalo galo, taip sutelkęs dėmesį į Frederikės asmenį, kad jo žmonos klausimai darosi panašūs kone į inkvizitoriaus tardymą. Ponia Holm yra labai plepi moteris, o savo netikra šypsena, klajojančiu žvilgsniu bei spigiu, bet dirgliu juoku ji sudaro visišką priešybę vyrui. Gal tuo dirbtiniu linksmumu ji siekia patraukti jo dėmesį, o gal tai mėginimas ištaisyti jo nuožmų tylumą? Nors reikia pasakyti, kad pastaroji užduotis bet kam gali pasirodyti neįveikiama.

Ponia Holm kalba, ponas Holmas rimtai kramto, o Frederikė šypsosi kiek pakreipusi galvą, nes taip, jos manymu, ji atrodo ryžtinga ir tyra – šį įprotį ji, tiesą sakant, pasiskolino iš Helenos.

Daugiau nei porą kartų jai tenka lydėti būsimus uošvius į jų pažįstamų rato susiėjimus arba vykti su anyta mandagumo vizitų. Ji sako, kad tai puikus būdas „įvesti“ Frederikę. Pati

Frederikė – tiesiai šviesiai tariant – negali visiškai laisvai mėgautis naujuoju vaidmeniu! Ją pristato kaip susižadėjusią moterį ir panašu, kad žmonės ją ima vertinti kitaip. Dabar ji tarp išrinktųjų, jos gyvenimo sėkmė garantuota, o tai, kad ji gali mėgautis šia pažadėtąja padėtimi neslegiama lipnios išrinktojo draugijos, savaime aišku, yra naudinga aplinkybė.

Per vieną tų mandagumo vizitų tenka pasisvečiuoti pas profesorių Karlą Faberį ir jo žmoną. (Frederikė kol kas nė nenutuokia, kad ši viešnagė bus lemtinga.) Faberių šeimai nuosavybės teise priklauso pastatas, kuriame gyvena Holmų šeima, o patys Faberiai užima trečią aukštą.

Frederikė, kaip ir dauguma to meto kopenhagiečių, buvo girdėjusi apie profesorių Faberį. Kopenhagos dienraščiai plačiai nušvietė jo didelį dėmesį liaudies sveikatai ir tais sumetimais įsteigtas tris ar keturias nemokamas klinikas, skirtas mažas pajamas gaunantiems miesto gyventojams. Dėl to jis tapo ganėtinai garsus – taip pat tarp gydytojų, kurie aukštino jį bemaž kaip liaudies didvyrį. Iš anytos – kaip visada – ji sužino šiek tiek asmeniškesnių smulkmenų apie šią šeimą. Ponas ir ponia Faberiai visada apibūdinami kaip nepaprastai *žavūs* žmonės – šiai charakteristikai Frederikė nesuteikė daug reikšmės, nes, sprendžiant iš ponios Holm pasisakymų, jos uošviai bendrauja be išimčių tik su *kerinčiais, charmante – žaviais* žmonėmis.

Profesorius Faberis pasirodo besąs ramus, kuklus žmogus. Jo išvaizdoje nėra visiškai nieko herojiška, priešingai, tas pagyvenęs, žilaplaukis vyras pasižymi kažkokiu liūdnumu. Neįmanoma perprasti, ar jį apskritai erzina susiėjimai, ar ypač ponios Holm draugija, o ji, ponia Holm, tą popietę kaip nie-

kad gerai nusiteikusi. Iš jos mažos aštrios burnos žodžiai liejasi, regis, nepertraukiamu srautu, nors kartu ji spėja išgerti kelis puodelius arbatos ir suvalgyti keletą naminių pyragaičių. Priešais sėdintis profesorius draugiškai ir šypsodamasis kalbasi su žmonos viešnia, bet šypsena atrodo įsitempusi ir slepianti kančią, tarsi jis būtų atsisėdęs ant skrybėlės smeigtuko ir dabar negalėtų prisiversti apie tai pasakyti. Jis kažkodėl vis maišo arbatą puodelyje, be didelio noro kramsnoja pyragaitį ir, jei tiesiogiai nedalyvauja pokalbyje, stebi ponią Holm nuleista galva, suraukta kakta ir nepatikliu žvilgsniu mielose, bet, ak, tokiose pavargusiose akyse.

Jo žmona tikriausiai peržengusi penktą dešimtį – viena gražiausių moterų, kokias Frederikei kada nors teko matyti. Jos laikysena tiesi, ji atrodo labai aukšta ir liekna – šį įspūdį sustiprina vešlūs, tamsūs, išmoningai sušukuoti plaukai. Ji kalba nuleistu balsu ir aiškiai tardama žodžius, jos liaunos, baltos rankos ore juda taip, kad Frederikei kyla mintis apie paukščius, o vargšė anyta šalia jos siauro, aristokratiško, nepaprastai lygaus veido – tiesiog buldogas.

Kai arbata išgerta, o puodeliai nunešti nuo stalo, trys damos išsiima privalomus rankdarbius, o profesorius su akivaizdžiu palengvėjimu atsistoja. Subtiliai linkteli ir atsiprašęs išeina iš kambario, nes turįs užbaigti keletą darbų.

– Ar jūs turite brolių ir seserų, panele Leuenbech? – ponia Faber žvelgia į Frederikę draugiškai susidomėjusi.

– Taip, turiu beveik bendraamžę seserį. Skirtumas tarp mūsų bemaž dveji metai. Ji prieš keletą mėnesių ištekėjo ir dabar gyvena Jutlandijoje.

– Jūs turbūt jos labai ilgitės, ar ne?

– Taip. Labai! Buvo keista staiga netekti jos...

– Na, jūs gi ne *netekote* jos, tiesa? – ponia Faber pažvelgia į ją rimtai ir tiesiai, ir Frederikė pajunta kambaryje įsiviešpataujant netikėtą tylą.

– Ne, žinoma, ne, – skubiai atsako ji, pati nustebusi, kaip netikusiai parinko žodį. – Aš tik noriu pasakyti, kad sunku priprasti be jos, kai ji visada būdavo šalia.

– Pamatysi, mažute, – anyta draugiškai pasilenkia prie pat jos, dvelktelėdama kvepalais, ir uždeda jai ant rankos savo sausą delną, – kai susituoksite, pasijusi geriau. Tada turėsi tiek visokių reikalų, kad visiškai neliks laiko dėl to nerimauti.

Ji paplekšnoja Frederikei ranką ir kreipiasi į ponią Faber:

– Mes taip džiaugiamės mažąja panele Leuenbech, – sukudakuoja ji, lyg būtų višta, o Frederikė – jos padėtas kiaušinis.

Mažoji panelė Leuenbech dėkingai ir nuolankiai nusišypso.

Faberių pora turi tris suaugusius vaikus – du sūnus ir vieną dukterį.

Tą popietę, prieš pat išeinant su anyta namo, Frederikė dar spėja pasisveikinti su vienu iš sūnų. Lyg skersvėjis jis įsiveržia pro duris kaip tik tada, kai jos pro jas beišeinančios. Jo nelauktas pasirodymas priverčia anytą šūktelėti iš susijaudinimo.

– Taigi čia jaunasis Frederikas!!! Koks susitikimas, vadinasi, spėsite susipažinti su Kristiano sužadėtine. Mes jau išeiname, suprantate, esu baisiai užsiėmusi, vakare rengiame nedidelį pobūvį.

Jos kalbėjimo greitis negali nestebinti.

– Gal galiu pristatyti panelę Leuenbech. – Ji ranka padaro tokį platų mostą, kad gali pamanyti, jog nemažą gyvenimo dalį praleido pristatinėdama karalius ir karalienes ir dabar jai sunku atsikratyti šių kilnių įpročių.

Nepažįstamasis sutrikęs išpučia akis ir spokso čia į vieną, čia į kitą, bet po akimirkos plačiai, kiek ironiškai nusišypso.

– Laba diena, ponia Holm. Šiandien buvote vizito. – Jis atsisuka į Frederikę, kuri lig tol laikėsi nuošaliai.

– O *čia* panelė Leuenbech... – jis pažvelgia į ją vertinančiu ir mažumėlę erzinančiu žvilgsniu. – Labai norėjau susipažinti su jumis. Mano vardas Frederikas Faberis. Jūs turbūt žinote, kad Kristianas senas mano pažįstamas?

– Taip, ir Kristianas, ir mano anyta pasakojo man apie jus... – ji ieško ponios Holm žvilgsnio, nebyliai šaukdamasi pagalbos. Kažkodėl ta stipriai sučiaupė burną ir neketina jai padėti.

Nepažįstamasis atsikrenkščia.

– Mes juk pažįstami nuo gimimo, Kristianas ir aš. – Jis skubiai priduria: – Savaime suprantama, aš *pats* negaliu to prisiminti, tačiau man pasakojo.

Jis vėl nusišypso – keista šypsena, kuri lyg prisiurbia Frederikės žvilgsnį, ir vieną akimirką ji pakelia į jį akis, paskui vėl nusuka jas į šalį. Stoja trumpa pertraukėlė, kurios, regis, nė vienas negali užpildyti. Ji trunka neilgai, gal vos kelias sekundes, tačiau per šį kuklų laiko tarpą Frederikės viduje įvyksta kažkokių pokyčių, kuriuos įstengtų nusakyti tik itin akylas ir įgudęs stebėtojas. Jos skruostus staiga išmuša karštligiškos rausvos dėmelės, kurių anksčiau nebuvo, o jos žvilgsnyje – jei tik išvis būtų pavykę akimis užmegzti su ja ryšį – būtų buvę galima įžvelgti kiek suglumusią išraišką.

Tikriausiai nesumetęs, ką dar pasakyti, jis atsigręžia į motiną.

– Deja, esu siaubingai užsiėmęs, mama. Išties užėjau tik norėdamas paprašyti tėvo kai kurių popierių.

– Jis darbo kambaryje, mano berniuk. Gal pasakytum jam, kad mūsų viešnios jau išeina?

– Gerai. – Jis mandagiai linkteli viešnioms. – Buvo malonu susitikti su damomis. Tikiuosi vėl greitai pasimatyti.

Tada jis ant kulno apsisuka, akimirksnį parodydamas kilnų profilį, ir pasišalina.

Meiliu balsu jis aiškiai pasistengė nuslėpti, kad jam nėmaž nerūpi, ar dar kada teks susitikti su damomis, ar ne! Frederikė susigūžia dėl pasitikėjimo kupino jo atsainumo – pernelyg gerai pažįstamas jausmas, tuoj pat sužadinęs neapykantą jo asmeniui. Mat jis yra vienas iš *jų*.

5

Vos pabudusi ji pajunta tai: žiemos šalčio nė kvapo, oras kaip visada netikėtai ir nepastebimai persimainė į tikrą pavasarį. Tarnaitė jau buvo įėjusi praverti lango. Ji puikiai ją girdėjo, bet apsimetė lyg niekur nieko. Ji nenori keltis, ji nori tiesiog gulėti čia ir justi veidu atšilusį orą. Pro atvirą langą skverbiasi pavasario garsai, visi tie girgždesiai ir traškesiai pasikeitę, paaštrėję, atsinaujinę. Argi ne taip būna kiekvieną pavasarį? Arklių pasagos kaukši aiškiau, o metalinis vežimo ratų cypimas šaižiai persmelkia orą. Praeivių balsai susilieja, tarsi sklistų iš kažkokios slaptavietės kambario *viduje*: sakytum, jie skirti tik jos ausiai. Ji pasilieka gulėti lovoje, tingiai siurbdama tų nepažįstamųjų gyvenimą – pasiskolina truputėlį jų užimtumo, fantazuoja nugirdusi jų pokalbių nuotrupas ir kartu su jais juokiasi. Ji jaučia, kad visa ši nematoma scena švyti lengvumu ir laukimu.

Nuogos rankos iki viršaus pašiurpsta žąsies oda. Ji valandėlę stebi pumpuruotą odą ir tik tada iki kaklo užsitraukia antklodę. Minutėlę užmerkia akis, bet ir vėl atsimerkia. Norėtų numigti, bet jaučia, kad nėra pavargusi – kūnas neapsunksta, užsimerkusi ji veikiau pajunta įtampą, o ne atsipalaidavimą, mat laikyti akis užmerktas turi prisiversti.

Iš apačios pasigirsta švilpavimas ir žingsniai, ir vidiniu

žvilgsniu ji išvysta šelmiškai pražirgliojantį strazdanotą vaikinuką, sugrūdusį rankas giliai į kišenes. Akimirką ji stebisi, iš kur kilo ši netikėta sąsaja – gal tas vaizdas iš vaikystės, kažkokio atsitiktinio bernioko, kada nors jos matyto gatvėje? Ji mieguistai apsiverčia ir pažvelgia langų pusėn, bet tie jai nepasiūlo jokio atsakymo. Jie išblizginti taip švariai, kad rėžia akį. Saulės spinduliuose šoka dulkelės, dangumi lėtai slenka debesys, ir ji leidžiasi nešama kartu. Toks pojūtis, kad ji ir jos kambarys visiškai atskirti nuo namo – kartu ir gąsdinanti, ir daug žadanti aplinkybė – garsai ir oras iš lauko, regis, užpildo visą kambarį, išstumdami visa kita. Taigi ji negali girdėti iš namo vidaus sklindančių puikiai pažįstamų tonų, kuriems skambant paprastai pabunda: durų trinksėjimo, skubrių žingsnių per medines grindis, kiek įsakmaus ir visad energingo motinos balso, dažniausiai prasiskverbiančio ligi jos per uždarytas duris.

Jeigu ne būsimos vestuvės, šeima netrukus imtų krautis daiktus ir ruoštųsi užmiestin, kur paprastai praleidžia vasarą. (Sekundės dalelytę Frederikės viduje iškyla chaotiški su *vasaros* sąvoka susiję fragmentai: štai atsilapoja durys ir pasklinda suplėkęs drėgnas oras; drėgna vėsa šešėlių pilnuose kambariuose; medinės grindys, imančios dūsauti nuo netikėtų žingsnių; aukšta žolė, kutenanti rankas, kai po ją vartaisi; pajūris – raminanti ir vienoda bangų mūša...)

Ak, kad taip jie vyktų į kaimą! Tačiau šiais metais negali būti nė kalbos, nes yra svarbesnių reikalų. Rietuvės baltų, gurgždančių švarių lovos skalbinių laukia, kada juos vieną po kito ištrauks iš spintų, kad Frederikė su motina nuspręstų, kiek ir kokios patalynės ji pasiims su savimi į gyvenimą. Po atrankos viską reikės žymėti monogramomis, teks siuvi-

nėti *F K H*: *F* – Frederikė, *K* – Kirstinė ir *H* – svetima ir tolima *Holm* – tol, kol nutirps pirštai. Ji tai žino, todėl ryžtingai įsirausia po antklode dar giliau.

Ji slapstosi ir puikiai tai supranta, bet nenumano, ką dar galėtų daryti. Ji slapstosi su savo gėda ir baime, kaip yra pratusi slėpti vos perskaitytus Kristiano laiškus. O perskaityti juos ji, deja, priversta, viena vertus, dėl to, kad žinotų, kada laukti jo pargrįžtant, kita vertus, – anyta gali imti smulkiai klausinėti apie jų turinį. Ji niekam nieko nepasakoja, tik vaikštinėja aplink it nakviša ir stebi aplinką su susidomėjimu, labiausiai primenančiu bepročio susidomėjimą balsiai skaitomu dienos kursu akcijų biržoje. Vangumu ji bando neigti savo padėtį – slepia arba degina Kristiano laiškus ir šiaip daro tai, ko iš jos tikimasi: siuvinėja monogramas, lanko atgrasią uošvių šeimą, aprodo patalynę, porceliano indus ir nuotakos reikmenis juokingai susižavėjusioms pusseserėms, vargiai sugebančioms nuslėpti nesuprantamą pavydą.

Ji slapstosi su savo gėda, suvokdama, kad Kristianas jos klaidžiojančiame žvilgsnyje atrado kai ką tokio, ką atpažino kaip savo; ir ji supranta, kad todėl jis taip velniškai tikras, todėl jis niekada neabejoja. Jam nereikia jos bijoti, kartu juodu gali pasislėpti nuo jaunystės, kurios lengvumui neįstengia prilygti. Nes abu jie jau kažin kada tapo per seni, kad galėtų būti tokie jauni, kokie turėtų būti.

Jinai jį niekina lygiai taip, kaip nekenčia visų kitų – tų jaunų žmonių, kurie savo spontaniškumu, taip, tiesiog savo jaunyste mirtinai ją gąsdina. Kai Helena ją paliko, viskas dar pablogėjo. Su kuo dabar ji ginsis nuo visų tų, kurių išorė spinduliuoja savigarbą, kurie niekada savimi neabejoja, kurie, trumpai drūtai, visur visada laukiami – visais atžvilgiais

gražesni, protingesni ir *geresni* už ją? Visi tie privilegijuotieji, vienas kitą atpažįstantys ypatingu būdu ir siejami kažkokio bendrumo, kurio dalimi ji niekada negalės tapti? Argi ne dažnai ji likdavo kvailai stypsoti pokylių salėje it prarijusi liežuvį, nes po pirmųjų mandagumo frazių nebežinodavo, ką jiems pasakyti? Juk jie kalba dviem skirtingom kalbom – ji ir tie kiti; ji girdi jų žodžius labai aiškiai, bet tarsi neįstengia į juos įsiskverbti, sakytum, tie žmonės vienas su kitu susižino ypatinga koduota kalba, kurią iššifruoti gali tik išrinktieji. Ji *ne*išrinktoji ir todėl įsitikinusi, kad tai, kas vyksta jai už nugaros, yra pats gyvenimas. (Frederikė, savaime aišku, nežino, kad ginčytina yra tai, ar apskritai verta gręžiotis atgal – bet jeigu jai šitai pasakytum, veikiausiai nepatikėtų.)

Kadangi nebėra sesers, už kurios galėtų pasislėpti, ji liko tik su pačia savimi. Ji atmeta galvą, kad nuslėptų širdgėlą, it siurbėlė tvirtai įsikimba į tėvus ir bendrauja su vyresniais pokylio svečiais. Kai jaunimas juokiasi ir šoka, ir mažomis besikuždančiomis grupelėmis nardo pro duris neprotingu jaunystės greičiu, ji stengiasi į juos žvelgti šaltai ir atlaidžiai, nors jos vidus degte dega. Ji romiai meldžiasi savo Dievui prašydama, kad apsaugotų ją nuo per didelės nuostabos ir nesmagių klausimų. (*O, jūs neinate šokti, juk jūs tokia jauna? Ak, kaip aš šokau būdama jūsų amžiaus... – Taip, bet man siaubingai skauda galvą... maudžia kelius... raižo pilvą...*) Ir ji dedasi, kad jai mielesnė ši draugija – jos nuomone, visiški senukai – tarsi ji niekad nė nesvajotų būti tarp žmonių, jaunesnių negu aštuoniasdešimtmečiai!

Ji supranta buvusi lengva auka, kai prislėgta vienatvės šitaip tūnojo ir laukė, ir tikėjosi kokį nors jaunuolį ateisiant jos išgelbėti. Jos gelbėtoju Kristianas tapo ne tik dėl atsitiktinu-

mo – nors iš pirmo žvilgsnio gali taip pasirodyti... Nes argi jis atėjo ne todėl, kad yra būtent toks kaip ji... *kitoks*? Ir argi ne šito ji negali jam atleisti?

Lauke atkakliai plieskia saulė. Per du didelius juostelėmis sudalytus langus į kambarį srūva šviesa. Vienas langas meta grotuotą šešėlį ant baltos nertos lovatiesės, dengiančios Frederikės kūną. Išvykus seseriai, kambarys atrodo visai netekęs gyvybės, jame tvyro tam tikras asketiškas sausumas, besvorė tuštuma.

Žmogiškąjį buvimą šioje spiginančioje saulėje išduoda tik maža blyški pėdutė, išlindusi pro lovatiesės kraštą.

6

Mes matome Frederikę iš nugaros. Ji milžiniškoje, griežta katedros pompastika dvelkiančioje patalpoje, kuri dar labiau pabrėžia jos menkumą. Kopenhagos laiptinė su *terrazzo* danga ir iškaltomis plieno detalėmis šalta ir plika, o uošvių buto durys nepramušamos kaip šarvai.

Gal jos primygtinis nenoras įsitraukti į tikrovę šiandien pasireiškė tuo, kad kelią iki uošvių teko sukarti veltui. Prieš pusvalandį, išeinant iš namų, buvo „nuostabiausias saulėtas oras", bet galiuką paėjus ėmė tvenktis debesys, o likus porai gatvių iki kelionės tikslo dangus prakiuro ir ant jos šuorais pliūptelėjo lietus. Ji keletą kartų bergždžiai skambina į duris (*kurgi jie, tie erzinantys žmonės?*), ir tik tada jai dingteli, kad gal supainiojo dienas.

Lietus nesiliauja barbenti į stiklus, triukšmas kurtinantis, o jos smulki figūrėlė permirkusi kiaurai: raudonos garbanėlės ant galvos subliuško, nuo išsipešusios sruogelės per veidą varva lietaus vanduo. Suknelė prilipusi prie kojų it šlapias marlės kompresas. Ji kilsteli sijoną ir pasižiūri į naujuosius aulinukus – su iš šonų nukarusiais raišteliais, jie atrodo apverktinai. Ant grindų, priešais batų noseles, jos gėda išsiliejo dviem murzino vandens balutėmis. Jai baisiai šalta, dėl šlapių drabužių krečia drebulys. Ant smakro susimetė bū-

dingos raukšlelės – tokį graikiško riešuto raštą galima pastebėti pargriuvusio vaiko veide prieš verksmo protrūkį, kol vaikas narsiai, bet bergždžiai dar bando įveikti visišką pažeminimą.

Išgirdusi atsidarant laukujes duris, ji paskubomis mėgina apsitvarkyti graudų savo pavidalą. Laiptais ataidi grėsmingi žingsniai, o jiems artėjant, ji vėl stveria skambučio virvelę ir dedasi ką tik atėjusi ir lyg tuoj ją pasveikins visa Holmų šeima, kiaurą dieną laukusi jos ateinant. Tarp turėklų virbų išnyra (sausas!) viršugalvis (ir nėra nė menkiausios abejonės, kieno jis!), o po neklusniais plaukais – tamsūs erelio sparnai, ilga nosis, siaura, rimta burna, viršutinė lūpa vos išsikišusi virš apatinės. Jo žvilgsnis nuleistas, turbūt todėl, kad purto vandenį nuo didelio juodo skėčio. Praeidamas pro šalį, jis išsiblaškęs mandagiai linkteli ir lipa toliau, vis dar susitelkęs į savo svarbų užsiėmimą.

Ji su palengvėjimu atsipučia. Po minutėlės išgirs užsitrenkiant duris ir be jokių pasiaiškinimų galės traukti namo.

Tada ji išgirsta, kad žingsniai sustoja! Šią akimirką visas Frederikės pasaulis tėra slogi tyla, regis, susiurbianti visus garsus ir visatą paliekanti mirtį primenančioje tuštumoje. Po to žingsniai vėl ima artėti, ir ją užgriūva visas pasaulis su beprasmiais garsais ir kvapais. Laiptų aikštelėje virš jos išnyra Frederiko Faberio siluetas. Valandėlę jis tik stovi ir žiūri į ją.

– Laba diena, panele Leuenbech. Atleiskite... Iškart jūsų nepažinau. – Jis linkteli į Holmų duris. – Nieko nėra namie?

– Taip... Ne! Tikriausiai būsiu supainiojusi dienas. – Sūpuodamasi ant pėdų pirštų, ji girdi, kaip batuose kliuksi vanduo.

– Ar *visai* niekas neatsako? – Jis ryžtingai nulipa likusius laiptelius ir griebia skambučio virvelę, tarsi abejotų jos gebėjimu paskambinti į duris.

– Ne, – atsako ji nenoriai, truputėlį pasitraukdama į šalį. – Mane tik stebina, kad namuose nėra net tarnaitės.

Pagaliau jis įsitikina, kad ji teisi. Paleidžia skambučio virvelę ir skėsteli rankomis.

– Na, – taria jis, – ji turbūt pasinaudojo proga aplankyti savo vaikiną. – Jis nuleidžia akis į šlapius savo batus, po to vėl jas pakelia ir mirkteli jai – ženklas, kurį Frederikė pagauna ne tik akimis, bet ir visu kūnu – tarsi ji turėtų jutiminį aparatą, apie kurį nė nežinojo, mat iki šiol nepasitaikė ganėtinai stiprių postūmių, galėjusių jį pažadinti. – Jei taip, reikia tikėtis, kad jis gyvena netoliese, – priduria Frederikas nusišypsodamas.

Akivaizdu, kad jos būklę jis pastebi tik dabar – kai nužvelgia ją nuo pat ant viršugalvio prisiplojusių plaukų iki begėdiškai nuskriaustų batų, šypsena akimoju dingsta nuo veido.

– Vaje! – šūkteli jis rimtai suraukęs kaktą, – jūs visiškai permirkusi, panele! – Jo veidas vėl nušvinta. – Klausykit, būtinai turite užlipti pas mano mamą ir sušilti.

Ji žino to negalinti. Juk ji visą šį laiką savotiškai bijojo kaip tik šito.

– Tikrai negaliu. Bet ačiū. Jūs labai draugiškas, bet aš verčiau eisiu namo. – Ji pasisuka lipti laiptais žemyn.

– Ne, sustokit! – Jis ranka mosteli lango pusėn. – Pažiūrėkit tenai. Juk negalite išeiti tokiu oru!

Ji stabteli laikydama ranką ant turėklo ir pasižiūri jo parodyta kryptimi. Vanduo žliaugia stiklu nė kiek ne mažiau, ir ji supranta, kaip sunku bus įtikinti jį, kad išeiti į lauką tokiu oru jai nėra keblumų.

Jo balsas tampa primygtinis, tarytum jis kalbėtų su užsispyrusiu vaiku.

– Nekvailiokite, panele... Leuenbech. Jūsų pavardė tokia, ar ne?.. Juk susirgsite, jei tokiu oru išeisite į lauką tokia šlapia. Padarykit man paslaugą ir užlipkim kartu. Tik kol sušilsite!

– O kas sako, kad ponia Faber dabar nusiteikusi priimti svečius?

– Mano mama, – nusijuokia jis, – ji man niekada neatleistų, jei palikčiau jus čia. Ji vis tiek laukia manęs arbatos dabar, trečią valandą, ir tik apsidžiaugs jus pamačiusi. Turiu prisipažinti, ji nedažnai mato mane moters draugijoje.

Paskutinius žodžius jis ištaria pašnabždomis, nes paėmęs už parankės ima traukti besispyriojančią auką į viršų.

Tarnaitei įleidus juos į prieškambarį, jis kasdieniškai pakabina skėtį ir pamažu nusivelka švarką.

– Mama. Greičiau ateik ir pažiūrėk. Arbatos atsivedžiau dar vieną svečią!

Svetainės durys atsidaro, ir pasirodo gaivi, elegantiška ponios Faber figūra.

– Panele Leuenbech! – šūkteli ji, – po galais, iš kur jūs?

Ji žiūri čia į vieną, čia į kitą, tarsi turėtų baisų įtarimą, kad jai už nugaros vyko neleistinų dalykų.

– Tai štai, – erzindamas sako Faberis, – radau ją apačioj, prie Holmų durų, permirkusią ir sušalusią. Pas juos nieko nėra namie. Užtrukau valandą, kol įkalbėjau šią panelę užlipti viršun!

– Na, atsiprašau, kad taip įsiveržiu. – Frederikė jaučia privalanti ką nors pasakyti, bet nenumano ką, nes nežino, kodėl ji čia ir juolab kaip kada nors iš čia ištrūks. – Jūsų sūnus

įsitikinęs, kad eiti namo tokiu oru man reikštų tikrą pražūtį. Labai tikiuosi, kad netrukdau.

– Trukdote! Niekai ir tauškalai. – Ponios Faber veide pasirodo šypsena. – Tiesą sakant, arbatą jau paruošiau. – Ji pasisuka į tarnaitę, nuošaly iš nematomos vietos besekančią šią dramą naiviu, smalsiu žvilgsniu, tačiau jos akys bemat apsiblausia vos supratus, kad šiuokart skandalo nebus.

– Hana, gal galite pasirūpinti, kad mūsų viešnia nusivilktų šlapius drabužius? O aš paieškosiu ko nors sauso, kad panelė galėtų persirengti. Ir padenkite stalą dar vienam asmeniui.

Po dešimties minučių įsibrovėlė įsitaiso ant sofos, pakėlusi kojas ir susivyniojusi sušalusias pėdas į vilnonį pledą. Jos aulinukai stovi Faberių šeimos virtuvėje prie viryklės. Prikimšti laikraščių, jie panašūs į porą apsirijusių prekeivių.

Vėliau ji tą dieną prakeiks!

Kai Frederikas Faberis lydi ją namo, lietus kiek nurimęs, vakarėja, gatvėse judėjimas pamažu slopsta tol, kol žmonės galiausiai sueina į savo kambarius. Didžiojoje Karaliaus gatvėje jos palydovas turi kažkokį nedidelį reikalą raštinės reikmenų krautuvėje. Frederikė mieliau lieka laukti lauke, dėkinga už menką atokvėpį, nes įtampa tvyro tarp jų nuo pat tada, kai išėjo iš jo tėvų buto. Dabar, kai nėra pokalbį palaikančios ponios Faber, juodu vargiai randa bent žodelį pasakyti vienas kitam, ir didžiąją kelio dalį kiekvienas eina po savo skėčiu (Frederikei maloniai paskolino ponia Faber) klampioje tyloje. Frederikui pagaliau išėjus su mažu paketėliu po pažastimi, krautuvės durys užsidarydamos įprastai skambteli

ir dzingteli. Juodviem keliaujant toliau ir pasukus už kampo prie Naujosios Karaliaus aikštės, staiga kažkas šūkteli Frederiko vardą. Jie apsigręžia – kitoje gatvės pusėje stovi ir karštai moja jauna pora. Frederikas Faberis nušvinta plačia šypsena, ir, didžiam Frederikės apgailestavimui, nepažįstamieji iškart žengia per gatvę. Jaunoji moteris tuoj puola Frederikui ant kaklo, o jis nėmaž nesutrikęs apkabina ją per liemenį ir apsuka ore. Frederikė žengia žingsnį atatupsta, kad besisukantys skėčiai jos nepargriautų ant žemės. Ji stypso ten kaip užmirštas daiktas ir stebi savo kojas, kurios staiga pareikalauja viso jos dėmesio.

Kai nepažįstamoji uždususi vėl tvirtai atsistoja ant šaligatvio, ji nužvelgia Frederiką apsimestinai rimtai:

– Kur dingai vakar, bjaurus berniūkšti? Mes tavęs laukėme!

– Atsiprašau, baisiai apgailestauju, bet niekaip nespėjau. Grįžau tik apie vidurnaktį.

– Na, tai šįvakar turėsi būtinai ateiti! Būtinai, – sušunka ji šypsodamasi (koketiškai, kviečiančiai?). – Linhartas kai ką nori tau parodyti. – Ji įsimylėjusi pažvelgia į savo palydovą ir pasitikinčiai pakiša ranką jam po ranka. Puošnus pirštinėtas delnas patapšnoja jos ranką.

– Taip, teks ateiti, Frederikai. Erholtas ateina vakarienės aštuntą. Ir tau reikėtų būti. Beje, turėsim aptarti paskutines smulkmenas dėl sekmadienio.

– Ačiū, mielai. Tik palydžiu panelę Leuenbech namo ir iškart ateinu.

Šypsodamasis jis apsigręžia ir švelniai uždeda ranką ant savo proteže peties.

– Klausykit, visai pamiršau pristatyti savo palydovę. Tai panelė Leuenbech – Kristiano Holmo sužadėtinė. O čia

mano jaunesnioji sesuo Amalija Linhart ir *labai* kantrus jos vyras Tomas Linhartas.

Atliekamas rankų padavimo ritualas; Amalija ranką paspaudžia tvirtai ir pažvelgia tiesiai į Frederikę pora atvirų žalių akių, spindinčių neregėto grožio veide. Šypsena panaši į brolio.

– Ak, tai čia gerojo Kristiano sužadėtinė... Juk pameni Kristianą Holmą, ar ne? – sako ji, kreipdamasi į vyrą.

– Taip, gana aiškiai. – Nepažįstamasis rimtai linkteli Frederikės pusėn, tarsi juos sietų bendra paslaptis – ar tai didelė privilegija, ar nepakeliama našta, iškart nesuprasi.

Amalija Linhart, atlošusi galvą ir atlenkusi skėtį atgal, pasižiūri į dangų:

– Jeigu oras ir toliau bus toks, bijau, kad mūsų sekmadienio iškyla į mišką nebus labai maloni.

– Na jau ne, laiduoju!

– Ek, Frederikai, – ji papurto galvą ir pirmą kartą kreipiasi tiesiai į Frederikę. – Gerasis brolis labai autoritetingai pasisako daugeliu klausimų. Matot, dabar jis tikriausiai asmeniškai susitarė su mūsų Viešpačiu dėl oro.

– Taip, taip, tik palauk ir pamatysi. Kai pabusime sekmadienio rytą, iš giedro dangaus švies saulė. Niekaip neįsivaizduoju, kad galėtų būti kitaip. *Jeigu* mūsų Viešpats egzistuoja, kaip tvirtinama, ir jeigu jis nenori pasirodyti visiškai niekam tikęs, tai jis, kad tave kur, turi žinoti, jog sezoną mes visad pradedame pirmą gegužės sekmadienį.

Juokas. (Praeiviai galėtų stebėti keturis jaunuolius, stovinčius ir besijuokiančius prie Naujosios Karaliaus aikštės kampo!)

– Klausykit, gal jūs su Kristianu norėtumėt kartu su mumis

vykti į mišką sekmadienį? Būtų taip smagu, – šūkteli Amalija ir pažvelgia į Frederikę didelėmis, tiriančiomis akimis.

– Deja, – ji atsako per greitai, pernelyg apstulbusi dėl pasiūlymo ir pernelyg suirzusi dėl to, kad ši moteris nederamai pasikėsino į jos sužadėtinio vardą, tad niekaip nespėja išspausti mandagios šypsenos. – Mano sužadėtinis išvykęs, ir aš laukiu jo sugrįžtant tik po aštuonių dienų.

– Jis išvykęs??? – Jos akys entuziastingai blyksteli! – Na, tuomet jūs *privalote* vykti kartu. Negalime leisti jums kiurksoti namie ir nuobodžiauti, kol mes linksminsimės. Ar ne? – ji žiūri tai į vieną, tai į kitą, ieškodama pritarimo savo pasiūlymui.

Faberis pakelia antakius ir ranka padaro mostą, galintį reikšti, kad jis atviras bet kokiam pasiūlymui *arba* kad jis neprisiima atsakomybės už pasekmes.

Frederikė, aišku, bando atsisakyti! Tikrai stengiasi iš paskutiniųjų, bet ji netruks patirti, kad šie žmonės turi ypatingą gebėjimą pasiekti, ko nori, – tarsi juose glūdėtų kažkoks įgimtas ir savaime aiškus *reikalavimas*, kad kiti jiems paklustų. Juokaudami jie ją patikina, kad viskas vyks „labai padoriai“, tarsi ji abejotų tuo. Kai ji išreiškia susirūpinimą dėl to, kaip į tai pažiūrės anyta (tai išties jos nejaudina, bet gali būti kaip atsiprašymas), jai atsakoma, kad jie tikrai ja pasirūpins.

– Nepamirškit, mes seni tos šeimos pažįstami! O Kristianas tik džiaugsis, kad kas nors paglobos jo sužadėtinę, kad jau pats negali!

Na ir paprastas kai kuriems žmonėms yra gyvenimas!

7

(1932-ųjų kovas)

Senas dienoraštis, senų rankų pora...

Ji sėdi krėsle su daiktu, kuris kitados priklausė jaunai merginai. Dienoraštis. Viršelis aptrauktas gelsvu šilku, nugarėlė sutvirtinta minkšta, ruda kiaulės oda, į kurią įspausta auksuota gėlės šakelė, gyvai besivejanti nuo viršaus iki apačios. Ant viršelio banguotomis raidėmis užrašyta *F K L*, dar įtaisyta maža paauksuota spynelė su rakteliu, kurį ji, aišku, seniausiai pametė.

Spynelė neužrakinta.

Pirmasis lapas papuoštas nelygia dėdės Augusto rašysena ir gerais palinkėjimais, kurie dabar jai skamba kaip kadaise buvusio kažkokio pasaulio aidas:

Šį dienoraštį aš, Augustas Leuenbechas, dovanoju dukterėčiai Frederikei Kirstinei Leuenbech su viltimi, kad jis lydės tave gyvenime ir taps tavo draugu ir patikėtiniu.

Viešpatie Dieve!

Helena irgi turėjo tokį patį (savaime aišku, tikras dėdė niekada neišskirs nė vienos!) – tik jos buvo raudonas. Įdomu, kur jis šiandien? Jį greičiausiai sudegino jis, Ulrikas. *Jai* reikėjo jį paimti saugoti, juk buvo labai jai artima. Jeigu dabar jį turėtų, saugotų kaip relikviją.

Staiga jos atmintyje labai ryškiai iškyla aukštas, raudonskruostis dėdė Augustas ir aplink jį tvyrantis mišrus egzotiškų prieskonių ir alkoholio aromatas. Ypač alkoholio. Ji iškilmingai prisikiša dienoraštį prie pat veido ir nosimi perbraukia audinį, slapta vildamasi, kad išblukusį šilką tebegaubia varganos jo būties atsiminimai. Bet šį pasaulį jis apleido jau prieš amžinybę, tad išsiplėtusios Frederikės šnervės pajunta tik suplėkusį palėpės kvapą, kur dienoraštis pragulėjo žmogaus amžių.

Dėdė Augustas buvo geraširdis, mielas kvaišelis, neturėjęs stiprybės atsispirti visiems tiems buteliams, matyt, šaukte šaukusiems jį iš prigrūstų sandėlio lentynų.

AUGUSTAS LEUENBECHAS
PUIKIAUSIŲ VYNŲ, TABAKO IR PRIESKONIŲ
IMPORTAS
DANIJOS KARALIŠKŲJŲ RŪMŲ TIEKĖJAS

Parduotuvės iškabą – aukso raides rudame fone – Frederikė vis dar aiškiai regi prieš save, nors iškaba buvo nulupta bemaž prieš visą amžių.

Savaime suprantama, parduotuvės savininkas formaliai buvo jis, tačiau nėra abejonės, kad realiai ją valdė teta Laura, laimė, apdovanota tam tikra stiprybe ir veržlumu, kurio trūko nuolaidžiajam vyrui. *(Tu per silpnas, Augustai. Geriau leisk man, juk jokios naudos iš to, kad viską išdaliji dovanai!)*

Pati teta Laura – kaip Frederikė supranta ir su nuostaba pripažįsta – teturėjo vieną silpnybę – dėdę Augustą! Vaikų jie niekad nesusilaukė, ir, aišku, visą motinišką meilę ji išliejo

vyrui. Ji neįstengė atsispirti jo atsidavimui, nors daugybės jo ydų aklai nematyti irgi negalėjo. Leuenbechų giminėje kiti suaugusieji jį pakęsdavo, bet ne daugiau, o vaikų jis būdavo laukiamas kaip draugas ir jiems lygus.

Frederikė gumbuotomis rankoms varto dienoraštį, suprasdama, kad jis, kaip ir jo savininkė, prarado didžiąją pirmykščio grožio dalį. Amžiams pražuvo jį gaubęs tyrumas, kurį pajuto pirmąkart jį išvydusi. Vartydama jį, Frederikė regi tankiai prirašytus puslapius; liniuotuose lapuose vienas per kitą grumiasi maži ir dideli įvykiai, aprašyti naiviu, labai poetišku stiliumi, būdingu tokio amžiaus merginoms. Iš pradžių rašysena kruopšti ir įmantri, tačiau juo toliau, juo griežtumo mažiau, raštas darosi netvarkingesnis, kol galop visai nutrūksta, ir kiti puslapiai lieka tušti. Rašyti ji liovėsi ūmai, ir jai topteli, kad koks nors pašalinis žmogus pagrįstai padarytų išvadą, jog čia netikėtai nutrūko kažkieno gyvenimas. Tačiau, iš teisybės, kaip tik čia ir turėjo prasidėti gyvenimas, vienaip ar kitaip turėjęs tapti josios gyvenimu. Tą momentą, kai jai atsivėrė pasaulis su visomis bauginančiomis ir dieviškomis perspektyvomis, ji dienoraštį ėmė ir užvertė. Jis taip ir liko užverstas iki šiandien, o štai dabar, apiblukęs, nusitepęs, guli jos skreite.

Ji pastumia jį ant palangės priešais ir kartu kažką numeta ant grindų. Sunkiai pasilenkia ir pakelia mažą kišeninį veidrodėlį. Iškelia jį prieš save ir mažame ovale kaipmat negailestingai pasirodo jos veido dalis. Visa ta negyva mėsa. Kaklo oda suglebusi, kabo kaip kalakuto. Ji vis prispaudžia ją pirštu ir bemaž liguistai susižavėjusi stebi, kaip oda akimirksnį priglunda, o paskui nudrimba vėl. Jos lūpas iškreipia šiurpi šyp-

sena, tarsi tas vaizdas būtų sužadinęs kažkokį nenumaldomą smagumą. Akys nesišypso.

Ji padeda veidrodėlį į šalį ir atsilošia krėsle lėtai atsidūsėdama. Supranta, kad *anuomet* ji negalėjo taip atrodyti, tačiau vis tiek, regis, po šiuo lygiu paviršiumi visą laiką tūnojo ir tykojo bjaurumas – tarsi po glotnia oda visą laiką būtų gyvenusi Tildė Palėpinė.

Tildė Palėpinė... Metų metais jos neprisiminė! Juk kai ką gera ji vis dėlto nuveikė savo gyvenime: šiaip ar taip, priėmė tą merginą dirbti pas save – tikrai nedaugeliui būtų šovę į galvą taip pasielgti. Kad ta merga vėliau nuvylė jos pasitikėjimą, įsivėlusi į nelaimingas aplinkybes, tai jau visai kita istorija. Dieve mano! Ji prisimena savo nuostabą, kai virtuvės tarnaitė atėjo su prašymu pasikalbėti apie Tildės nėštumą. Ji vos galėjo patikėti savo ausimis. Galimas daiktas, kad net prapliupo juoktis? Kas, po galais, įmanė pergulėti su ta atgrasia mergše? Juk dėl suprantamų priežasčių susižadėjusi ji nebuvo! Sunku įsivaizduoti vyrą, kuriam galėjo šauti į galvą užšokti ant Tildės Palėpinės, bet viena yra aišku: arba jo būta bjauraus kaip pirmoji nuodėmė, arba girto kaip pėdas.

O ji pati? Juk ji turėjo būti graži tada, kai viskas prasidėjo – tada, kai pirmą kartą stovėjo ir laukė Frederiko ir jo guvių naujatikių kompanijos. Jie vėlavo kur kas daugiau, nei derėtų, ir ji prisimena, kaip motina susirūpinusi paklausė, ar tik jie nebūsią jos pamiršę – matyt, net ji manė, kad galimybė užmiršti Frederikės egzistavimą visai akivaizdi! Su pykčiu, turėjusiu paslėpti ją pačią kankinančias dvejones, ji (aišku, kiek per dygiai) atšovė: žinoma, jie jos neužmiršo!

Atsitiktinumai... O kas, jei jie *būtų* ją užmiršę...

8

Motina sėdi prie rašomojo stalo, tvarkydama dienos korespondenciją, ir susirūpinusi pažvelgia į dukterį.

– Dabar be dvidešimt. Ar jie neturėjo jau seniai čia būti? Ar tik nebus tavęs užmiršę?

– Žinoma, kad ne.

Tiksi aukštas senovinis laikrodis. Frederikė vogčiomis žvilgčioja į jį.

Motinos klausimas pataiko tiesiai į Frederikės viduje tūnančią baimę. Ar jie *gali* ją užmiršti? Juk tai nėra neįmanoma. Nors labiau norėtųsi nevykti kartu, nors nusimesti papuošalus ir atsisėsti su rankdarbiu, rodos, būtų atgaiva, mintis, kad ją užmiršo, tokia žeminanti, kad ji net neįstengia iki galo jos išrutulioti.

Ji vėl pajunta būdingus diafragmos susitraukimus ir žino, ką jie reiškia. Sugniaužia rankas po pilvu, spaudžia papilvę, kad apmalšintų skausmą ir nervingumą, pastarąsias dienas keletą kartų privertusius ją pasišalinti į mažą vėsų kambarėlį, kuris padoriuose namuose apdairiai įrengtas atokiau nuo kitų kambarių. Šlykštūs geltoni pliūpsniai per raudonmedžio lentą. O ne, ne dabar! Dieve brangus, neleisk jiems ateiti, kol ji ten sėdės.

– Gal truputėlį prisėstum, tu kažkaip keistai neramiai stovi?

– Aš tiesiog stoviu, mama. – Ji atrėžia irzliau, nei norėjo, taigi atsisuka ir atsilygindama pasiunčia motinai šypseną. – Jie tikrai greitai ateis, pamatysi.

Vos tik ji tai ištaria, paskambina į duris. Ji krūpteli, pagriebia skrybėlaitę nuo krėslo ir užsideda ją ant galvos. Taip ir lieka stovėti, netrukus Frederikas Faberis išdygsta kambaryje.

Jam pasirodžius, motina atsistoja ir paima jo ištiestą ranką.

– Laba diena, ponia Leuenbech. Frederikas Faberis.

– Mat kaip! Tai čia profesoriaus Faberio sūnus.

Jis jai pasiunčia švytinčią šypseną ir juokais atsiprašydamas kresteli galvą.

– Taip, turiu pripažinti, tai aš! Ir ačiū dar kartą! Kad galime trumpam pasiskolinti jūsų dukrą. Mes labai dėl to džiaugiamės.

Pasiskolintoji visą laiką laikosi nuošaliai. Dabar Faberis paima šaltą jos ranką.

– Darsyk laba diena. Ir atleiskit, atleiskit, atleiskit, kad taip baisiai vėluojame. Patikinu jus, tai susiję su *force majeure.*

Frederikė nežino, ką pasakyti, ir tik šypsosi.

– Jūs įsitikinęs, kad galėsite pasirūpinti mano dukterimi? – Frederikę užgauna motinos balse nuskambėjęs rimtumas, tačiau atėjūnas tikriausiai to nepajunta.

– Mes tikrai stengsimės kaip įmanydami, ponia Leuenbech.

Stoja tyla, ir tik laikrodžio tiksėjimas liudija, kad laikas nestovi vietoje, pagaliau ją pertraukia motina, klausiamai pažvelgusi į dukrą, lyg norėdama paraginti: *Tai eik gi!*

– Aš pasirengusi. – Frederikė dvejodama rankomis lygina sijoną.

– Na, tada eikime. Mano sesuo ir svainis laukia karietoje, tad...

Jis kviesdamas ištiesia Frederikei alkūnę, o ji nenoriai pakiša ranką jam po paranke.

– Smagiai praleiskite laiką.

– Labai ačiū.

Lipdama laiptais žemyn ir visą laiką jausdama svetimo žmogaus artumą, ji bando įtikinti save, kad šie žmonės pakvietė ją iš draugiškumo, o ne todėl, kad lauktų progos iš jos pasišaipyti kvatojančios minios akivaizdoje. Kai Frederikas padeda Frederikei įlipti į karietą, ji dirsteli į langą. Sujuda užuolaida, ir tamsoje ji įžiūri motinos šešėlį.

Jie primena Renuaro figūras, pavidalus, judančius gurgždančio smėlio takeliais nerimastingai raibuliuojančiuose medžių viršūnių šešėliuose.

Beveik pačiame gale, kairiau, matyti Frederikė, o greta jos, draugiškai paėmusi ją už parankės, žingsniuoja Amalija Linhart. Ji tiesiog įsikūnijęs „nerūpestingumas“: virš vienplaukės galvos linksmai šoka garbanos, ant kairės rankos taip pat smagiai supasi nedidelė pintinė. Šių dviejų labai artimas drauges primenančių moterų priešaky žengia vyriškis šviesia skrybėle ir šviesiais drabužiais. Tai Frederikas Faberis. Skrybėlės šešėlyje galima įžiūrėti tamsias garbanas, o po jomis – porą akylų akių, kurios nuo šypsnio nuolat prisimerkusios, tarytum visas gyvenimas jam būtų linksmos nuostabos šaltinis. Greta jo eina du barzdoti ponai, kurių Frederikė iškart neatpažįsta, tačiau netrukus juos pristato kaip Edvardą ir Georgą Brandesus*. Vos išgirdus tokio stipraus reikšminio

---

* G. Brandesas (1842–1927) – danų literatūros kritikas, *Moderniojo proveržio* pradininkas. (*Vert. past.*)

krūvio pavardę, jos mintyse kaipmat šmėsteli pasipiktinęs tėvo veidas ir savotiškų *žydbernio* ir *bedievio* žodžių akompanimentas – tai žodžiai, kurie, nepaisant neįtikėtino Frederikės neišprusimo (kuris tiems laikams ir jos lyčiai toks įprastas!), jai atrodo keistai prieštaringi. Tų brolių buvimas Frederikei nieko nereiškia, nebent tai, kad vienas jų pasižymi išskirtiniu, kone demonišku grožiu; ji tik pastebi, kad vieno brolio rankos, regis, be paliovos gestikuliuoja, o kitas brolis, savo ruožtu, elgiasi nuosaikiau.

– Mažas, mažesnis, mažiausias, – juokdamasi pastebi Amalija ir linkteli, taigi Frederikė supranta, kad tai užuomina apie trijų vyriškių ūgį. Ji pirmą kartą šiandien nusijuokia. Faberis aukščiausias.

– Man rodos, girdžiu damas juokiantis ir kuždantis. Tikiuosi, neišduosi panelei visų mūsų trūkumų, kol dar negavome progos patys juos pademonstruoti? – blyškaus, draugiško veido išstypęs jaunuolis prisilenkia Frederikei iš šono ir klausiamai pažvelgia į Amaliją žvilgsniu, kuris tikriausiai turėtų atrodyti šelmiškas.

– Ak, mielas Erholtai, ką gi tokio netinkamo galima būtų apie tave pasakyti? – Amalijos tonas meiliai atlaidus, ir ji paslapčiom spusteli Frederikei ranką.

– Na... kas nors tokio gi turėtų būti, ir vargu norėtųsi blogai pasirodyti tokios žavios jaunos damos akivaizdoje. – Jis droviai pasitaiso akinius.

Kalbant apie Erholto išvaizdą, taikliausiai jį būtų galima apibūdinti kaip kūrinį, sukurtą dieviško išsiblaškymo akimirką, – antraip Dievas seniausiai turėjo netekti teisės pretenduoti į bet kokį teisingumą! Jo, Erholto, kūnui ištįsusiomis galūnėmis visiškai nebūdingas vyriškumas: žingsniuodamas

didžiulėmis pėdomis jis keistai spyruokliuoja, o mataruojančios rankos tėra savotiškos kirmėlinės ataugos prie siaurų, nusvirusių pečių. Veidas kone liguistai išblyškęs, aukšta kakta blizga prakaito lašeliais, o drėgnos, kiek išsprogusios akys, žinoma, tik pablogina padėtį. Viešpaties aplaidumą paryškina dar vienas nenuoseklumas: kurdamas Jis suteikė jam tokį prastą regėjimą, kad reikia nešioti akinius, ir dar pridėjo tokią mažą nosytę, kad ta akinius vos nulaiko. Dėl nosies dydžio (tikriausiai ir dėl palyginti nemenko prakaitavimo) blyškiu ilgu pirštu jis nuolat turi pastumti akinius į vietą.

Išstypėlio artumo, kerėpliško flirto ir visai neminėtino, tačiau aiškaus jo asmenį gaubiančio kvapo (ne prakaito, ne nešvaros – o *žmogaus*, sukaitusių plaukų ir riebalų) įspūdžiai Frederikei susimaišo su bendru nesmagumu, kurį kelia pati padėtis ir didžiulis karštis. Ji nežiūri į Erholtą, tik šypsosi sau.

Prie žmonos išdygsta Tomas Linhartas.

– Nešvaistyk parako, Erholtai, jaunoji dama *yra* susižadėjusi, – taria jis, nusiviepdamas Frederikei.

Frederikė prakaituoja, perbraukusi kaktą atgalia ranka, ant jos pajunta drėgmę. Ant lūpų justi sūrumas, korsetas veržia, o kojos bateliuose dega. Kiekgi laiko truks tas nesibaigiantis pasivaikščiojimas? Ar kada nors bus galima prisėsti šešėlyje?

Kai draugija (beje, apie dvylika ar penkiolika ir vienos, ir kitos lyties atstovų) pagaliau suranda tinkamą vietą po dideliu medžiu, stūksančiu ne per toliausiai nuo takelių, visi jie su Frederikei neįprastu laisvumu, klegėdami ir aikčiodami, metasi ant vėsios žolės; Frederikas griūva kaip ilgas ant nugaros, rankas ir kojas išskečia į šalis, o nuo galvos nulėkusiai skrybėlei leidžia laisvai ristis sau.

Frederikė atsisėda ant storo medžio kamieno – ritinėtis ant žemės ji neauklėta! – ir nusiėmusi *savo* skrybėlaitę bei gražiai pasidėjusi ją į sterblę, atlošia galvą ir pakaušiu pajunta gumbuotą žievę.

Švytintis, skaisčiai žalias ką tik išsprogusių buko lapelių lengvumas dangaus žydrynėje ją svaigina. Ji užsimerkia ir pajunta nuovargį... o kai išvysta verandoje stovinčius ir ją kviečiančius dėdę Augustą su Helena, supranta, kad jos prisnūsta. Ji atmerkia akis ir virpančioje šviesoje pamato ateinančią abiejose rankose taurėmis nešiną Amaliją ir iš po sijono apačios šmėžuojančias basas jos kojas. Vieną taurę ištiesusi Frederikei, ji klesteli šalia jos.

– *Argi* čia tiesiog ne nuostabu?

Frederikė palinksi, žvelgdama į ją lyg pro akis aptraukusį mieguistumo ir ryškios šviesos šydą.

– Ilgainiui tapo įpročiu praleisti čia sekmadienius – bent kiek įmanoma dažniau. Suprantate, mes turime nedidelį sekmadienio klubą... – Ji trumpam nutyla. – Negaliu apsakyti, kaip džiaugiuosi, kad vykote kartu. Labai tikiuosi, kad ir kitą kartą prisidėsite. Bent jau kol grįš Kristianas. Nesigąsdinkite visų tų žmonių, jų čia tiek daug tik todėl, kad Frederikas švenčia gimtadienį, aš ir pati pažįstu vos pusę jų. Paprastais sekmadieniais nebūna tiek daug, mūsų uždaroj kompanijoj aštuoni ar devyni žmonės. Su jais greitai susipažinsite.

Tada ji imasi pristatinėti žmones, ir Frederikė stengiasi nuo jos neatsilikti, kartu beviltiškai sukdama galvą ir stengdamasi aptikti bent vieną priežastį, dėl kurios Amalija domisi jos asmeniu.

– Čia, aišku, mano vyras Tomas ir aš, kur buvus, kur nebuvus! Po to mano brolis, žinoma, bet jį jūs pažįstate. – Ji

mosteli ranka, lyg tai būtų nesvarbu. – Tada.... mm... – Ilgas pirštas uždedamas ant apatinės lūpos, o žalios akys tuo tarpu dairosi po gamtovaizdį. – Jakobas Erholtas! Su juo irgi jau susipažinote, tai tas, kur sėdi ana ten, prie mano vyro. Jis toks mielas ir geras. Jo tėvas yra dvarininkas kažkur Langelande, todėl jis gali pasirodyti truputį... na, truputį *kaimietiškas*, jei suprantat, ką noriu pasakyti. Taigi, o štai ten sėdi Klausas Jansenas. Jis beveik visada dalyvauja, yra artimas Frederiko draugas, taip, ir *mūsų* taip pat, žinoma. Beje, jis gydytojas ir viengungis, kaip Frederikas. Jo sesuo Kristina – ta žavi mergina, sėdinti tiesiai už jo – ar matote ją, tą blondinę, tenai? Ji dažnai būna kartu, nors ne visada. Kas dar? Taip, Olufas Grynas, tai tas jaunas gražus vyriškis, sėdintis ten, greta Frederiko. *Argi* jis ne gražus? Tik jis per jaunas, kad būtų toks rimtas. Jis vienas Frederiko studentų... Na štai, tikriausiai viskas. Ne, Georgas, žinoma, Brandesas, sėdintis antai ten, prie damų. Jie kartu su Frederiku lankė klasikinę gimnaziją – beje, kartu su jūsų Kristianu! Dabar jis čia nebūna taip dažnai, Georgas, juk jis taip užsiėmęs savo reikalais, – taria ji supratingai. (Frederikė pažvelgia į jį. Jis kažką krapšto iš Kristinos Jansen plaukų. Ji tikrai gali įsivaizduoti, kuo jis taip užsiėmęs.) – Taip, ir dar, žinoma, Edvardas, jaunesnysis Georgo brolis. Antai jo žmona Harietė, visai jaunutė mergina, tenai – ta, kur visą laiką taip linksmai juokiasi. Tuodu dabar jau nedažnai sutinkame. Frederikas daugiausia draugauja su Georgu, o Edvardas veikiau... pažįstamas. Bet Harietė miela. Ir gan linksma! Su ja tikrai susidraugausite.

– Ar šiandien pono Faberio gimimo diena? – pasiteirauja ji, kad tik ką nors pasakytų.

– Frederiko? Ne, jo gimtadienis balandžio trečią, bet šventimą jis visada nukelia, kol oras pagerėja tiek, kad galėtume būti čia.

Staiga ji nusišypso ir slapukiškai pasilenkia į priekį.

– Beje, ar matote tuos du jaunus ponus, sėdinčius atskirai, ten? Tai ponas Pontopidanas ir ponas Sidenijus – palyginti nauji pažįstami. Mano vyras turbūt pažįsta juos iš politechnikos mokyklos – juk jis inžinierius. Jis juos vadina *politechniukais*. – Ji nusijuokia. – Jis sako, kad jie taip prilipę vienas prie kito, kad greitai bus sunku atskirti, kuris yra kuris. Be to, abudu jie yra atsimetę pastorių sūnūs, kiek man žinoma. Taigi, matyt, turi, apie ką pasikalbėti. O, – ji pertraukia pati save, – juk ten vėžiukas Jensenas! Minutėlę.

Ji strykteli ir nueina pasitikti pusamžio vyriškio su pora tarnaičių.

– Manau, statysime čia, – smiliumi ji linksmai parodo vietą paunksmėje, ir tarnai bemat išskleidžia stalus, Amalijos bei Frederiko nurodymu užtiesia juos baltomis staltiesėmis ir nukloja visokiausiais gardumynais.

Valgoma susėdus ant žolės šešių ar aštuonių žmonių grupelėmis. Frederikė akimirką stabteli ir su lėkšte rankoje sutrikusi apsidairo, bet įsitaisiusi Amalija paploja jai kviesdama prie savęs. Frederikė su palengvėjimu atsisėda tarp jos ir Linharto. Priešais ją sėdi Frederikas Faberis, greičiausiai visai pamiršęs apie jos egzistavimą, įsitraukęs į rimtą pašnekesį su Georgu Brandesu.

– Kodėl štai tą vyriškį vadinate vėžiuku Jensenu? – Frederikė prataria tyliai, ženklu rodydama į tarnus, kurie irgi susėdo užkąsti.

Amalija nusijuokia.

– Jis mūsų vežikas. Nors ne raudonas kaip vėžys ir prie darbų ne atbulas. Aišku, tai Frederiko mintis.

– Ir dėl ko šįsyk esu kaltas?

– Dėl vėžiuko Jenseno. Panelė Leuenbech paklausė, iš kur kilo ta pravardė.

– Ak, šit kaip. Bet aš atsisakau prisiimti kaltę. Matote, – prisimerkęs jis pažvelgia tiesiai į Frederikę. (Iš akių kampučių tęsiasi ryškios linijos, panašios į saulės spindulius vaikiškame piešinyje. Išties, kokio jis amžiaus, tas jaunuolis?) – Istorija byloja, kad Amalija ir Linhartas įdėjo skelbimą į laikraštį, nes ieškojo vežiko. Atsitiko taip, kad įsivėlė tokia fatališka klaida: vietoj „vežiko" buvo išspausdinta „REIKALINGAS VĖŽIUKAS"! Kadangi Jensenas reikšmę vis tiek suprato ir atėjo su prašymu priimamas į darbą, tai jis jį ir gavo. Argi pavadinti jį vėžiuku Jensenu nebuvo daugiau nei savaime suprantama? – jis pakelia antakius ir klausiamai pažvelgia į Frederikę. Kompanija juokiasi. Frederikė šypsosi.

– Į SVEIKATĄ, VĖŽIUK JENSENAI, GERASIS ŽMOGAU! – atsistojęs Frederikas iškelia taurę į jo pusę. – Amalija, ir į tavo sveikatą, viskas surengta kaip visada nepriekaištingai. Tu išaukštinta tarp visų žmonų! Į sveikatą ir ačiū!

– Į sveikatą! Nėra už ką, mielas brolau. Nors maniau, kad esi įsikūnijęs santuokos ir visų su ja susijusių negandų priešininkas.

Frederikas vėl atsisėda.

– Visiškai teisingai, šito nesiginsiu. – Ryžtingu judesiu jis čiumpa viščiuko šlaunelę nuo padėklo, iš pirmo žvilgsnio, regis, tik tam, kad pasinaudotų ja kaip dirigento lazdele. – Bet, brangioji Amalija, net principingas vyras gali taip išalkti, kad susvyruotų tikėjimas. Tačiau tik *trumpą* valandėlę,

nepamiršk šito. Vos alkis numalšintas, jis vėl grįžta į tiesų kelią ir gali pareiti namo kaip *laisvas* vyras, priešingai nei visi tie... *netikėliai*! – jis ranka padaro įžūlų mostą, apimantį visus draugijos vyrus, ir tik tada suleidžia baltus dantis į viščiuko šlaunelę.

– Na jau, na jau, ką tu sakai! Verčiau džiaukis, kad gali naudotis *mano* žmonos sugebėjimais, *mūsų* virtuve ir *mūsų* personalu! – Linhartas paleidžia servetėlę Frederikui į galvą. Tada atsuka geraširdišką veidą į Frederikę. – Mūsų Frederikas daug šneka, todėl nenuostabu, kad kartais prišneka visiškų kvailysčių. Mes, – jis apsidairo, – taip, tikriausiai visi, čia šiandien esantys, išmokom susitaikyti su jo... kaip čia pavadinus, *beprotystėmis* ir, jeigu leisite jums patarti, jaunoji ponia, būkite jam pakanti. Jis nieko negali padaryti, jį pagavo *laiko dvasia* – kaip jam patinka tai vadinti – be to, jį mirtinai užkrėtė tas nekaltos išvaizdos ponas, sėdintis šalia jo.

Georgas Brandesas šypteli.

– Apskritai kalbama apie laisvės įvedimą *į* santuoką, – šia pastaba Georgas tikriausiai stengiasi suteikti pokalbiui truputį rimtumo.

– Šit kaip! Tikrai naujos gaidelės! Nejau pradėjo svyruoti tavo tikėjimas, bičiuli? Negali būti! Laisvę į santuoką!! Taigi, taigi... Nejau nori pasakyti, kad įmanoma sukurti kažkokią laimingos vergovės formą? Įdomus pastebėjimas, senas bičiuli, bet, nors teoriškai gal ir galima rasti laimingą vergą, tai neduoda pagrindo teigti, kad visi turėtume būti vergai.

– Frederikai, tu nepakenčiamas, – Amalija priekaištingai pažvelgia į jį. – Be to, tau būtų nelabai mandagu santuoką gretinti su vergove, kai tarp mūsų sėdi netrukus ištekėsianti moteris. – Jos ranka švelniai nusileidžia Frederikei ant pe-

ties, ir susyk visų žvilgsniai nukrypsta į jos asmenį. Ji vos girdimai atsikrenkščia ir pajunta, kaip nelemtas raudonis išmuša veidą.

– Norite pasakyt, kad tuokiatės? – Georgas Brandesas perlieja ją žvilgsniu, stabteli prie krūtinės, nuslenka per kaklą ir klausiamai sustoja ties išraudusiu Frederikės veidu.

– Taip. – Akimirką ją pribloškia visiškas atsakymo beprasmiškumas – tarsi ji būtų patvirtinusi, kad sudarė sutartį su keliaujančio cirko trupe.

– Ir kas tas laimingasis? Ar jis čia?

– Ne, deja, ne.

– Kada tai įvyks?

– Rugpjūtį. Keturioliktą dieną.

– Na, tai sveikinu. Ta proga norėčiau palinkėti jums visokeriopos laimės.

Dabar visa tai būtų pasibaigę, jeigu Frederikas nebūtų tiesiog piktavališkai (kaip Frederikei pasirodė) pridūręs:

– Panelė Leuenbech susižadėjusi su Kristianu Holmu. Ji bus pastoriaus žmona. – Jis jai pasiunčia gudrų, vylingą žvilgsnį. Vyno taurės kojelė sukasi tarp jo pirštų.

– Taigi, taigi... – Brandesas pakelia taurę į jos pusę, suraukia kaktą ir stebi ją skvarbiu, kiaurai gręžiančiu žvilgsniu. Kai jis kalba toliau, Frederikei dingojasi, kad sausame jo balse girdėti paniekos gaidelės. – Vadinasi, jums laiduojama dangiška ateitis, jei galima taip tarti.

Apnuoginanti pastabos ironija lieka tvyroti ore.

9

(1932-ųjų kovas)

Senatvė?

Regėti, kaip pėdos, kadaise tokios baltos, švelnios ir kėlusios pasididžiavimą, pavirto rambiomis, pamėlynijusiomis trinkomis su storais, suragėjusiais it sraigės kiautas nagais. Akmeninės pėdos, nieztinčios nuo sausumo niežuliu, kuris nemąžta, nors kasai ir brūžini iki pamišimo, nes niežti iš kažkur labai giliai, po kietu mirusios pergamentinės odos sluoksniu, iš ten, iki kur jau niekada nebeprisikasi.

Senatvė?

Matyti, kaip dešimtį Dievo įsakymų (praeitame šimtmetyje buvusių visuomenės moralės pamatu) pakeičia „džiunglių“ įstatymai...

Kurgi jis dedasi – romumas, susitaikymas? Jinai vis dar laukia, kada jis ateis.

Kantrybė? Vieniša ji sėdi čia diena iš dienos, ir vis tiek neturi kantrybės. Ji laukia. Ji visad laukė...

Gyvenimas – ištisas ilgas laukimas besikeičiančiose laukimo salėse.

Ar tai reiškia, kad buvo gyventa?

Ko ji laukia? – knieti paklausti.

Ji laukia vienintelio, kas dar liko – būtent mirties, ir netgi jai ji neturi kantrybės!

Ji jos nebijo!

Mirties bijo tik tas, kas gyvena!

– Niekas neegzistuoja savaime, – tada pasakė jis, jos mokytojas ir auklėtojas. – Pasaulyje niekas neegzistuoja tol, kol netampa paliudyta. Nei Dievas, nei dangus, nei pragaras... Dievas yra tik todėl, kad žmogus *renkasi* tikėti, kad jis yra. Jo egzistavimą patvirtina tikėjimas. Ir kadangi jis egzistuoja žmogaus dėka, jis gali įgauti tūkstančius skirtingų pavidalų – kaip tik tiek, kiek yra tikinčių žmonių. Vadinasi, ne Dievas yra realybė, o pats tikėjimas... Ar suprantate, ką noriu pasakyti?

Ji linktelėjo, bet ne! Ji nesuprato.

Tik daug vėliau jai teko skausmingai pripažinti, kad visai tas pat galioja ir žmogui – nes argi žmogus neima egzistuoti tik tą akimirką, kai jo egzistenciją, *tikrąją* egzistenciją, paliudija kiti? Argi jis negauna gyvenimo tik tą akimirką, kai pasijunta pripažintas esąs toks, koks *yra* – nei daugiau, nei mažiau? Ir argi ne tai – kad ir kaip tai būtų ironiška – turėjo tapti bendru jų prasižengimu?

Viskas atrodo taip beprasmiška, ir ji žino, kad jeigu jis čia būtų, pažiūrėtų į ją ir pasakytų:

– *Taip! Būtent! Beprasmybė yra pagrindinė sąlyga.*

– Tai skamba be galo liūdnai, – ištaria ji į erdvę.

– *Taip manai?.. Taip, galbūt. Jeigu į tą fundamentalią beprasmybę nepasirinksi žiūrėti kaip į begalę galimybių. Juk prasmę turime suteikti patys...*

Ak, taip, visi tie žodžiai! Žodžiai, žodžiai ir vėl žodžiai... Iš tikrųjų, kam jie? Ar kada nors jie jai padėjo? Kuo jie padeda jai dabar?

Ji apsidairo po kambarį – paskutinę laukimo salę.

Paskirstymo kliūtys, – kartą rašė jis. Tačiau jo traukinys atvažiavo. O jos niekada.

Tad kokia nauda iš visų tų žodžių?

„Na jau ne, tegul išminčiai suka galvas!“ – pagalvoja ji ir išsiunčia madam Rasmusen karšto vandens kojų vonelei.

Bet jaunystė...

Kad taip vėl, bent akimirksnį, būtų galima pasileisti saulės nutvieksta gatve ir įsivaizduoti, kad visas pasaulis tau po kojomis. Kad taip vėl galėtum tapti toks jaunas, kad galėtum elgtis paikai ir tai niekam nekristų į akis.

Kokių fantastiškų privilegijų slypi joje, jaunystėje...

10

– Gal ponioš norėtų užmešti akį į paškutiniuš naujaušiuš audiniuš iš Paryžiauš! – Amalija taip tiksliai ir juokingai parodijuoja *Wessel og Vett* pardavėją, kad Frederikė juokdamasi užsidengia veidą rankomis.

– Liaukis, liaukis. Daugiau nekalbėk. Man nuo juoko paskaudo pilvą.

– Vadinaši, mieloji Frederike, verčiau man iškart liautiš.

Dvi už parankių susikibusios moterys juokdamosi traukia Naująja Karaliaus aikšte. Amalijos eisena kaip baleto šokėjos, tartum jai į kaulus būtų įaugęs ypatingas muzikalumas. Frederikės eisena, palyginti su jos, ne tokia pasitikinti, atsargesnė. Ir visgi iškart pastabu, kad joje kažkas ypač pasikeitė nuo to karto, kai matėme ją paskutinįsyk: veidas tapo glotnesnis, atviresnis, bemaž gražus! akyse daugiau gyvybės, ir, regis, dingo dalis anksčiau ją gaubusio nematomumo.

Frederikė pati tai jaučia.

Tokio amžiaus žmonėms gana įprasta užmegzti naujus santykius. Taip jau yra, kad dauguma ilgalaikių draugysčių užsimezga kaip tik šiuo laikotarpiu, tačiau Frederikei – kuriai bet koks bandymas bičiuliautis lig tol buvo nebūdingas – tai jokiu būdu nėra savaime suprantama. Ar greitai galima išmokti pasitikėti kitu žmogumi, jeigu gimei – kaip ji – tu-

rėdamas daugiau nei sveiko skepticizmo? Kiek laiko trunka sugriauti visą gyvenimą tūnojusį priešiškumą svetimiems žmonėms ir pakeisti jį abipusio artumo viltimi? Kelis mėnesius? Metus?.. Ir ar iš viso įmanoma liautis bet kokį kito žmogaus susidomėjimo ženklą vertinti kaip priekabiavimą ir lindimą.

Frederikei, regis, – šiuo vieninteliu atveju – tam prireikė stebinamai nedaug laiko! Praėjus vos porai dienų po iškylos, Amalija Linhart netikėtai išdygo Frederikės namuose ir baisiai raudonuojančiai Frederikei įteikė kvietimą pietų kitą dieną. Frederikė priėmė jį išsižiojusi – nesusigaudydama, kas čia darosi – ji pasijuto stačiai persekiojama.

Šiaip ar taip, netrukus paaiškėjo, kad Amalijos prigimčiai neįmanoma atsispirti, o jos susidomėjimas Frederike irgi atrodė nuoširdus, savaime suprantamas ir be slaptų užmačių. Ilgainiui, kai įtarumas išblėso, o netikrumas sumažėjo, Frederikė, nors iš lėto ir neryžtingai, įsidrąsino tikėti nauja ir nepaprasta tikrove, ir nuo tada ji leidosi Amalijos įtraukiama į visiškai kitokį pasaulį nei tas, kurį jai teko anksčiau pažinti. Kokia šios permainos priežastis, galima tik spėlioti: gal pasitikinti Amalijos laikysena Frederikei primena seserį ir yra lyg vaistas nuo klaikaus ilgesio; gal šie svetimi žmonės atitolina ją nuo jos gyvenimo realijų, kurių akivaizdoje ji jaučiasi bejėgė; gal tai kažkas trečia, visai kita – iš tikrųjų neįmanoma pasakyti. Tačiau tikra yra tai, kad šią spinduliuojančią vasarą ji siurbia į save tuos svetimus žmones taip godžiai, tarsi jie patenkintų joje visą laiką tūnojusį poreikį, kurį ji tik dabar pažino.

Anyta žinią apie naują garbingų pažinčių ratą sutiko spygaudama ir su perdėtu susijaudinimu ir nuo tada nuolat kamantinėjo Frederikę apie profesoriaus sūnų bei jo mokinių

darbą – stačiai skatino Frederikę palaikyti šiuos ryšius, tikriausiai siekdama sūnui (dievaži, niekad nemokėjusiam palaikyti pažinčių!) laiduoti galimybę grįžus be pastangų įsilieti į šį žymų ratą. (Kai ant klebono lyja, ir ant zakristijono pakrapija, – o kodėl negalėtų būti atvirkščiai?)

Frederikė instinktyviai nujaučia, ką anyta norėtų išgirsti, tad pasitelkusi vaizduotę reikiamus įvykius pagražina, kartu sumaniai nutylėdama tam tikrus asmenis ir pokalbius, kurių, jos supratimu, uošvių šeima, švelniai tariant, nevertintų. Taigi ji susikuria laisvą erdvę, kurioje su nieko nenutuokiančios anytos palaiminimu atsiduoda atradimų kelionei į naują pasaulį.

Dabar liko tik nedidelis, ištikimas ratelis; nuo to karto Georgo Brandeso, kurio panieką prisimena su siaubu, Frederikė nebematė, tačiau Frederikas nuolat ir entuziastingai susirašinėja su senuoju moksladraugiu ir, kaip visi kiti šiame būrelyje, trykšta užkrečiamu susižavėjimu visomis naujomis idėjomis, anuomet siautusiomis kai kuriose Europos dalyse. Frederikei politika visada reiškė kažką tokio, kas smelkiasi pro durų plyšį iš tėvo kabineto kartu su ponų cigarų dūmais, tad jai neįprasta matyti, kaip nuotaikingai ir atvirai diskutuojama politinėmis temomis šioje kompanijoje, o ir iš moterų čia tiesiog *tikimasi* nuomonės panašiais klausimais. Kur jau Frederikei ją turėti! Kai ima lietis tokie svetimi žodžiai kaip: *nacionalinis liberalizmas, parlamentarizmas, laisvamanybė, valstietiškas Gruntvigo romantizmas* – ji tik išpučia akis ir neturi nė menkiausios nuovokos, apie ką kalbama. Tačiau jai patinka stebėti ore švysčiojančias, mostaguojančias rankas ir, laikui bėgant, dalelytė po dalelytės jai pavyksta surinkti mozaiką, leidžiančią jai retkarčiais pretenduoti į savo nuo-

monę – bent dirbtinai mąsliu linktelėjimu arba iškalbingu galvos pakratymu. Pasitelkus išradingą subtilių užuominų ir dviprasmiškos kalbos sistemą galima tarti, kad jai pasiseka sudaryti kitiems – ir pačiai sau, kas yra kur kas svarbiau! – klaidingą įspūdį, kad ji geba pagimdyti ir išrutulioti savarankišką mintį.

– Žinai, būtinai turim išgerti po puodelį šokolado. Už kampo puiki šveicarų cukrainė. Ten visų nuostabiausi tortai.

– Ne, Amalija, man reikia namo. Mano mama tikrai nesupras, kur aš.

– Nebūk tokia nuobodi. Dieve mano, juk užtruksim tik pusvalandį.

– Ne, aš...

– Tik penkiolika minučių. Varganas penkiolika minutėlių? Taip?.. Taip, eime gi.

Frederikė juokdamasi nusileidžia ir nesipriešina tempiama. Lauke yra laisvų vietų, tad jos atsisėda prie pusiau šešėlyje stovinčio staliuko.

Padavėjas, pagyvenęs, išdžiūvęs, gunktelėjęs ponas, lankstydamasis juda tarp staliukų jų link ir neįprastai rimta mina įteikia dviem damoms valgiaraščio kortelę. Frederikė, niekad nemėgusi riebaus maisto, pasitenkina stikline šalto limonado, o draugė užsisako karšto šokolado ir išsirenka gabalėlį ypatingo citrininio torto, papuošto uogomis ir liete užlieto kremu su plakta grietinėle. Pamačiusi, kaip suspindi draugės akys, kai netrukus ant stalo priešais ją padedama lėkštė, Frederikė nusišypso.

Amalija, dėdamasi kalta, delnais užsispaudžia burną. Ji pažvelgia į draugę:

– Tu tikrai įsitikinusi, kad nesigailėsi?

Taip, ji įsitikinusi.

– Kad būtum *mačiusi* Erholtą praėjusį vakarą. Tai buvo baisu.

– Kas atsitiko?

– Žinai gi, jis kartais būna kiek permainingas, juk jis toks truputį... savotiškas, žinai. Neįsivaizduoju, *kas* ten buvo, bet Jansenas, matyt, pasakė kažką įžeidaus, nes jis taip įtūžo, kad visas veidas tapo violetinis.

– Net neįsivaizduočiau, kad jis gali pykti.

– Ir dar kaip gali! Tiesiog tai taip keista, nes dažniausiai jis toks malonus, toks *švelnus*... Gal dėl to ir įsiaudrina taip smarkiai, kai pagaliau pratrūksta. Jis, sakytum, užverda. Veik gali jo išsigąsti: jo asmenybė persimaino su tokia stulbinama jėga. Jei gerai jį pažįsti, tiesą sakant, galima kartais pastebėti artinantis audrą: ant smilkinio yra tokia smulki kraujagyslė, kuri išpampsta, – ji pirštu pabeldžia į smilkinį dviprasmiu judesiu, – ir... jo veidas tampa visas violetinis. Dar... įsivaizduok, mes sau sėdim ir ramiausiai šnekučiuojamės, o jis staiga prišoka ir visus mus apspjaudo bjauriausiais kaltinimais ir užgauliojimais. Ypač kliuvo Jansenui. Na, tas irgi *moka* būti bjaurus, bet, atvirai tariant, mums pasirodė, kad jis buvo atsitiktinė auka. Šiaip ar taip, išdėjęs mus į šuns dienas, išėjo baisiai plūsdamasis ir keikdamasis.

– Betgi tai baisu.

– Taigi. *Mes* tai ištversim, blogiausia juk *jam*. Man taip jo gaila. Pagalvok, nepajėgti susitvardyti. Tai turėtų būti siaubinga.

– Vadinasi, sekmadienį jo nepamatysime?

Amalija nusijuokia ir apibendrindama pamojuoja šaukšteliu.

– O kaipgi. Praeina kelios dienos, ir jis grįžta, ir viskas pamiršta. Taip visada būna. Jis turi grįžti, mes be jo negalim išbūti, ir giliai širdyje jis tai puikiai supranta. Jis *juk vienas iš mūsų*, ar ne, o *tokio* originalo kaip jis niekas negalėtų pakeisti.

Ji trumpam nutyla, gurkštelėdama karšto šokolado. Frederikė nesuvokia, kaip ji gali – tokiame karštyje!

– Frederikui paprastai neblogai sekasi jį nuraminti, jis moka kažką, ko mes nesugebam, – tęsia Amalija, išsitepusi viršutinę lūpą trupučiu plaktos grietinėlės. – Gal jis su juo jau kalbėjosi šįryt, kas žino? Frederikas nuoširdžiai stengiasi jį nuraminti ir sugrąžinti pas savus.

Maistą niekinanti draugė pakerėta stebi, kaip šaukštelis su grietinėle vis dingsta Amalijos lūpose – kaip žalios akys sekundę palaimingai užsimerkia, o pečiai nepastebimai kilsteli ir kaip šaukštelis vėl išnyra, blizgantis ir švarus, lyg nuplautas. Frederikė susižavėjusi stebi šį mėgavimosi reginį.

– Gal buvai jį sutikusi šiomis dienomis? – klausimas lyg ir atsitiktinis ir, Frederikės manymu, visai nesusijęs.

– Ką?

– Frederiką! – Amalija kone sviedžia šaukštelį, atsilošia kėdėje ir atsidūsta. – Hm... tas tortas buvo nepaprastai nuostabus. Pažadėk, kad paragausi jo kitą kartą!

– Ne, *aš*?.. Kodėl turėčiau...

– Juk galimas daiktas, kad buvai jį sutikusi. Iš kur man žinoti? – ji ūmai nušvinta. – Klausyk, gal užsukam pas jį sužinoti, ar jis pasikalbėjo su Erholtu? Jis gyvena vos už poros gatvių nuo čia.

– Ne, Amalija. Dabar man tikrai metas namo!

*

Duris atidaro pats Frederikas. Kai jis pamato dvi moteris, jo veidas nušvinta išsiskleidusiu neapsimestinio džiaugsmo žiedu.

– Koks netikėtumas! Užeikite vidun.

Jis truputį pasitraukia į šoną jas praleisdamas. Amaliją pasveikina bučiniu. Frederikė gauna ranką.

– Na, čia truputėlį... – taria jis ir atsiprašydamas skėsteli rankomis.

Jos įžengia į kambarį. Frederikė niekada nieko panašaus nebuvo mačiusi, bet, kita vertus, juk ji nebuvo pratusi privačiai lankytis pas vienišus vyriškius niūriuose jų būstuose. Svetainė kukliai, bet gražiai apstatyta. Vieną sieną nuo grindų iki lubų dengia knygos, o per ankštoje spintoje netilpusioms knygoms teko išsidėstyti po kambarį, kur jos krūvelėmis įsitaisė ant stalų ir kėdžių. Dvi vienodos vyno raudonumo aksomu trauktos sofos, lyg skliaustais apgaubusios nedidelį stalelį, stovi ir kviečiamai šypsosi kambario vidury. Ir sofos neliko be darbo, taigi kuriam laikui turi dėtis esančios atverstų knygų ir laikraščių šeimininku ir šeimininke.

Frederikas valandėlę stovi ranką panardinęs į plaukus ir sutrikęs dairosi aplink, tarsi ką tik nukritęs iš dangaus ir šį kambarį matąs pirmą kartą.

– Taip, – tada prataria ryžtingai ir puola atlaisvinti porą vietų atsisėsti.

– Gal metas pasirūpinti pagalba, Frederikai, kol nepaskendai visame tame, – Amalija beviltiškai apsidairo aplink.

– Aš *turiu,* kas man padeda. – Jis nustebęs pažvelgia į seserį. – Vienas studentas perrašo viską į švarraštį.

Amalija nusijuokia:

– Ne tai norėjau pasakyti, kvailuti. Turiu galvoje moterišką pagalbą. Kad padėtų truputį aptvarkyti tave ir tavo namus.

Frederikui, regis, akimoju išgaravo susidomėjimas šia tema. Jis pasilenkia ir pakelia nuo grindų laikraštį.

– Ne, – taria atsitiesęs, – man nereikia, kad čia kas nors lakstytų ir verstų mano daiktus.

– *Verstų?* Tik apsidairyk aplinkui! – nusijuokia Amalija.

Jis padaro kaip lieptas.

– Čia, – sako jis mostelėdamas ranka, – nėra netvarka. Aš *dirbu*, Amalija. Tiesą sakant, nėra tokio dalyko kaip „profesorius tvarkinguose kambariuose“, mano mergyt. Juk mano daiktai turi supti mane.

– Matyti!

– Tiesą sakant, turiu ir moterį, kuri ateina išvalyti. – Jis suraukia plačią kaktą. – Nejau manai, kad čia nešvaru? Juk ne?

Jo sumišimas Frederikę taip sujaudina, kad ji nusišypso. Ne, švaru! Iš tikrųjų nematyti nė dulkelės. Svetainės langai atlapoti saulėje, ir dar vienas langas atidarytas kažkur kitur bute, taigi kambarį užpildo vėsus skersvėjis, laimė, neįstengęs išpūsti Frederikui būdingo kvapo. Pro neseniai nušveistus suveriamų durų stiklus Frederikė gali matyti gretimo kambario dalį. Panašu, kad ten irgi viešpatauja knygos ir žurnalai.

– Gal galiu ko nors pasiūlyti? Puodelį kavos, o gal arbatos?

– Ne, ačiū. – Amalija atsisėda ant sofos ir pasiaiškina ant pilvo uždėdama ranką. – Mes ką tik iš cukrainės. Tiesą sakant, atėjome paklausti, ar kalbėjaisi su Erholtu, taip, ir dar dėl to, kad pamaniau, jog Frederikė turėtų pamatyti, kaip tu gyveni.

– Manau, kad čia puiku, – prataria Frederikė, o kadangi jos balsas išduoda, kaip labai jai čia patinka, ji iškart parausta.

– Dar žodis, ir mes susituokę, – nusijuokia Frederikas nustebęs. – Štai, matai, – tada sako ir priekaištingai parodo į seserį.

Frederikė suskumba atsisėsti šalia Amalijos. Jeigu atsisėstų ant kitos sofos, galbūt galima būtų pamanyti, jog taip ji išreiškia norą, kad jis atsisėstų prie jos.

– Frederike, gal jums galėčiau ką nors pasiūlyti?

– Gal stiklinę vandens.

– Labai kuklu. – Jis pasuka durų link. – Beje, man rodos, turiu puikiųjų mamos šeivamedžio uogų sulčių. Gal sugundyčiau jomis?

– Ne, ačiū. Tik stiklinę vandens.

Jis dingsta ir netrukus grįžta su dviem stiklinėmis vandens. Vieną pastato priešais Frederikę, atsisėda ant sofos priešais ir užsidega pypkę. Salsvas tabako kvapas pasklinda po kambarį.

Jis nesikalbėjo su Erholtu, dar ne. Užtat gavo laišką iš garsiojo moksladraugio, kuris vis dar kovoja dėl profesoriaus vietos universitete.

Frederikė gurkšnoja vandenį, klausydamasi Frederiko balso, kuris išsyk tapo pasipiktinęs ir prislėgtas.

– Juk tai tikra beprotybė. Kiek laiko jau tai trunka? Ką ir sakyti, porą metų! Beprotybė! Pagalvokit, profesoriaus vieta paliekama tuščia, užuot pasamdžius patį kvalifikuočiausią! Tai neįtikėtina!

Jis pažvelgia į Amaliją tarsi mėgindamas rasti bent kiek protingumo, į kurį būtų galima atsiremti.

Frederikė sėdėdama priešais jį reikšmingai linkčioja ir kartu stebisi. Kodėl jie tiek daug kalba apie tą Brandesą? Jos namuose nekalbama! O jeigu ir kalbama – šito išvengti neįmanoma, nes apie jį kalba visa Kopenhaga! – taip, tai tikrai ne palankiai.

Žydas rudas, barzda juoda, ir arielkos daugel duoda. Taip visada buvo sakoma Frederikės namuose, ir dabar čia besėdint tas sakinys vis iškyla jos galvoje. Jai niekada netoptelėjo, kad taip kalbėti gal negerai (antisemitizmas yra *comme il faut* pačiuose geriausiuose sluoksniuose, nes, atvirai tariant, juk žinoma...), net ir dabar ji taip nemano! Ji tik stebisi, kad viskas gali taip skirtingai atrodyti, ir ima suvokti, kad tiesa yra tešlos gabalą primenanti substancija. Ją galima formuoti pagal savo įgeidžius.

Čia turbūt ji suminkyta kitu pavidalu: čia vyrauja kitos taisyklės, kiti standartai, todėl jos namai ir visas ankstesnis jos gyvenimas tarsi visai kitame pasaulyje, nors vos dešimt minučių kelio pėsčiam nuo čia.

Ji nė minutėlę neabejoja, kad Frederikas teisus! Ne todėl, kad turėtų kokią nors savo *poziciją*, – tam nėra reikalo, o ir patyrimo trūksta. Ji težino, kad jis *turi* būti teisus dėl tos priežasties, kad toks žmogus kaip jis niekaip negalėtų klysti.

Šiaip ar taip, smagu čia sėdėti ir klausytis, ir kartu leisti šaltam vandeniui koštis pro dantis. Čia vėsu ir malonu, Frederiko pypkės dūmas kaip migla apgaubė jos galvą.

– Visi tos aplinkos žmonės, – jis ištiesia rankas į priekį ir išskečia pirštus, – žino, kad jis visų kompetentingiausias, ir vis tiek atsisako suteikti jam profesoriaus vietą dėl visų tų nacionalliberalių akiplėšų ir jų bendrų... *klerikalų pašlemėkų.*

(Žvilgsnis iš po rimtai surauktų Amalijos antakių priverčia jį neramiai dirstelėti į Frederikę, o ši, regis, nieko nepastebėjo.)

– Viskas baigsis tuo, kad jis išvyks. Žinoma, jis jau išvykęs, bet noriu pasakyti, kad jis nebegrįš. Tiesiog paliks šalį! Įsidėmėkit mano žodžius! Štai Danija pagaliau pagimdė vidutinybę pranokstantį intelektą ir ką su juo daro – atstumia jį, prievarta verčia palikti šalį...

– Ar jis sakė tai padarysiąs? – nerūpestingas Amalijos klausimas nerodo itin didelio susidomėjimo.

– Taip. Jis pradėjo galvoti apie Vokietiją. Ir tai visiškai suprantama. Juk yra ribos, kiek jis gali bastytis čionai, negaudamas nuolatinių pajamų. Ir jie tą supranta, jie bando, po šimts, išvyti jį badu.

– Ar negalima būtų kaip nors paremti jį finansiškai? – Frederikei išsprūsta nespėjus *pagalvoti* – įgimtas talentas, vis dažniau ir dažniau reikalaujantis galimybės pasireikšti. – Juk, nepaisant nieko, jis turi daug sekėjų, – priduria ji nepasitikėdama, baimindamasi, kad pasakė ką kvaila. Ji glosto sofos ranktūrio pūkelius.

Atlygis čia pat, atėjęs rimto ir dėkingo žvilgsnio, prasiskverbusio per melsvą rūką, pavidalu.

– Taip, žinoma, galima, kai kurie jau tą daro, mieloji Frederike. Tačiau problema juk ne čia. Problema yra visiškas nenoras bent *išgirsti* ką nors nauja. Po šimts, būtent tai, o ne *jo* idėjos nuodija šios mažos, uždaros šalies orą.

*

– Na štai, pagaliau! Baisiai ilgai užtrukai.

Įėjus Frederikei, motina pasitinka ją pasipiktinusiu veidu. Ji nustebusi žiūri į dukrą, kai ta pūkšdama išsitiesia ant sofos ir permeta kojas per vieną ranktūrį.

– Buvau su Amalija Linhart krautuvėje *Wessel og Vett* – tai kiek užtruko.

– Tai jau tikrai... Ir kurgi jie?

Frederikė sutrikusi pasižiūri.

– Kas tokie jie? – ir neiškenčia iš linksmumo nepridūrusi: – *Veselis ir Vetas???*

– APSIUVAI! Užuolaidų apsiuvai, kuriuos žadėjai man nupirkti.

Frederikė iškart pasigaili įžūliai atsakiusi, kaipmat atsisėda ir pažvelgia į motiną nuoširdžiai pasibaisėjusi.

– Aš visiškai pamiršau! Baisiai apgailestauju, mama. Visai iškrito iš galvos. *(Kaip tik šiandien vienas toks žmogus pavadino mane „mieląja“!)*

Motinos akys sužaibuoja iš pykčio.

– Ką šią minutę iš tikrųjų sau galvoji?

Frederikė šį retorinį klausimą patogiai nuleidžia negirdom.

– Mama, – pasisiūlo, – gal aš tuoj pat nubėgsiu? – ji pasiryžusi atsistoja.

– NE, AČIŪ! Nusiųsiu tarnaitę. Šiandien turbūt jau gana prisilakstei.

Aplink jas pasidaro tylu. Frederikės pirštai knibinėja staltiesės kutus.

– Mama, aš tikrai gailiuosi...

Motina staiga apsisuka:

– Juk galime viską atšaukti, jeigu tu visiškai...

– Ką? Apie ką tu kalbi?

– Apie vestuves! Noriu pasakyti, kad jeigu tu vis tiek ne...

– Ar ne per daug dramatiška atšaukti vestuves vien todėl, kad pamiršau nupirkti metrą apvado užuolaidoms? – staiga jos balse pasigirsta nuovargis.

– Tai ne tik užuolaidų apvadas, ir tu puikiai žinai. Tai visas tavo... elgesys pastaruoju metu. Aš tavęs bemaž neatpažįstu. Tavęs niekad nebūna namie, beveik kiekvieną mielą dieną leidi su tais svetimais žmonėmis, o visi rūpesčiai tenka man vienai, tarytum visa tai tavęs nė trupučio nejaudintų. Nesu tokia tikra, kad Kristianas pritartų šiam pasikeitimui!

Frederikė atsistoja ir sekundę netikėdama akimis dėbso į motiną. Tada sušunka šaižiu, ašaringu balsu:

– *Kristianas, Kristianas, Kristianas!* Beveik nieko kita ir negirdžiu. Kodėl jį visur reikia painioti? Greitai namie nebus kuo kvėpuoti!

Durys už jos užsidaro su trenksmu.

*

Ji atsigula. Kai po valandėlės motina įžengia į kambarį, ji veidu įsikniaubusi į pagalvę.

– Frederike! – balsas griežtas. – Noriu pasikalbėti su tavimi.

Ji uždaro paskui save duris. Dukra nepajuda.

– Atsikelk ir pažiūrėk į mane, nagi?! Tučtuojau!

Vaikas Frederikės viduje nebedrįsta ilgiau nepaisyti motinos. Ji pakelia akis ir atgręžia į ją ruožėtą veidą.

– Ko nori? – balse pasigirsta nuovargis ir užsispyrimas.

– Ko aš *noriu*? Sakyk man pagaliau, panele, tu klausi manęs, ko aš noriu po tokio elgesio, kuriuo ką tik mane pamaloninai? Tikriausiai turėtų būti gan aišku, ko aš noriu.

– Atsiprašau! – balsas prislopintas, o skruostais riedančios ašaros jau ne tokios maištingos. Ji jas nutrina irzliu, bet gailiu rankos judesiu.

Motina pavargusi atsidūsta, atsisėda ant lovos krašto ir uždeda ranką dukrai ant peties.

– Kas gi tau yra, vaikeli. Šią akimirką tu visai nesava.

Nesulaukusi atsako, ji valandėlę pasėdi tylomis ir tada tęsia:

– Puikiai *žinau*, kad dabar tau sunkus metas, nes tavęs laukia visos tos naujovės. Nieko keista, kad nerimauji dėl šito. *Visi* nerimauja! Ir *aš* kitados nerimavau.

Jos ranka nervingai plekšnoja jai petį.

– Tai *yra* didelė permaina: prasidės visiškai naujas gyvenimas, labai gerai suprantu tai. Bet kaip tik todėl ir yra taip svarbu, kad pasistengtum pateisinti tą atsakomybę. Ar ne tiesa? Nieko negelbės, jei bėgsi nuo to, juk šitai neišspręs problemų. Ar ne?.. – pirštai nuima tariamą pūką dukrai nuo peties.

– Galėtum gi pamėginti pasišnekėti apie tai su manimi. Aš gi čia, ir visai galimas daiktas, kad galėčiau atsakyti į kai kuriuos tave draskančius klausimus. Įžūlus ir akiplėšiškas elgesys tik pablogina viską. Nesuprantu... Juk su tavim visą laiką buvo taip lengva... Turiu galvoje, visiems aišku, kad namų neklaužada visada buvo Helena – bet ne tu! Tu buvai tėčio ir mamos paguoda, žinok tai.

Ji sunkiai atsidūsta.

– Mudu su tėčiu dažnai pasikalbėdavome, kaip gera, kad turime tave, jei jau Helena tokia priešgyna. Nes ji visada tokia buvo. Tiesą sakant, dažnai sakydavome, kad jai reikėjo gimti berniuku... – ji trumpam stabteli ir aklai įsispokso prieš save. Tada tarytum pabunda.

– Na, bet dabar, laimė, rodos, jos gyvenimas susiklostė kuo puikiausiai. Nors mes su tėvu pyktelėjome dėl to, kaip viskas įvyko, reikia pripažinti, Lemanas yra geriausia, kas galėjo nutikti Helenai. Jis turi tvirtą ranką! Kartais tiesiog manau,

kad ji pati žinojo, jog jai šito reikia. Ar tau taip neatrodo? Nė viena moteris ilgainiui nebegali gyventi su tokiais kaprizais. Helena irgi! Neverta net pradėti, tikrai. Moters neklusnumas daugumą vyrų atstumia!

Veidas sušvelnėja.

– Bet tu... tu gi niekada tokia nebuvai. Su tavim visada buvo taip lengva.

Ji nusišypso Frederikei pavargusia šypsena.

– Kaip norėčiau suprasti tave, Frederike. Tie žmonės, su kuriais praleidi tiek daug laiko... Nežinau, ar tau tai į naudą; noriu pasakyti, kad visada buvai ramaus būdo, niekada nelakstei. Kad tik jie dabar tavęs nesupainiotų, – ištaria ji tokiu balsu, tarsi supainiojimas būtų blogiausias dalykas, galintis ištikti žmogų. – Nenoriu drausti tau su jais matytis. Holmai, regis, irgi neprieštarauja, ponia Holm sako, kad jie puikūs žmonės... – ji kiek nuolankiai papurto galvą. – Na, nežinau... Dabar gi už tave atsako Holmų šeima. Vis dėlto norėčiau, kad toliau pasitikėtumei manim. Gal tave kas nors slegia? – ji klausiamai pažvelgia į dukterį, bet ši neigiamai pakrato galvą.

– Tada nesuprantu... Juk šiaip jis tau patinka, ar ne? Turiu omeny Kristianą... Ar ne tiesa? Na, matai, – ji ranka taršo Frederikės plaukus, – tada viskas bus gerai!

Ji glosto Frederikei skruostą.

– Paklausyk: dabar pasižadėk ateityje elgtis tinkamai, ir apie šį menką įvykį tėvui neužsiminsiu. Man atrodo, labiau norėtum, kad šiandien nereikėtų leistis vakarienės... Taip? O jam tiesiog pasakysiu, kad negaluoji. Leisiu suprasti, kad tau tos mėnesio dienos, žinai, – pamatysi, tada jis neturės ko per daug klausinėti, – ji nusišypso dukrai lyg sąmokslo dalyvė.

Atsistoja.

– Ar atsiųsti tau į viršų padėklą?.. Ar tikrai? Svarbu, kad valgytum, tada turėsi jėgų grumtis. Ne? Na, tuomet atsigulk pamiegoti. Manau, tau labai reikia išsiilsėti, – ji pasilenkia ir pabučiuoja Frederikę į skruostą.

Išeidama tarpdury atsisuka ir sušnabžda:

– Smagu, kad mudvi pasišnekėjom.

Ir durys užsiveria.

•

Po valandėlės Frederikė atsikelia iš lovos, susiranda popieriaus ir plunksną. Tada atsisėda prie stalo, ir dabar galima stebėti kai ką keista: ji vis rašo, padeda galvą ant rankų, spokso į erdvę, vėl rašo, brauko, glamžo, pradeda iš pradžių – viską daro su jai nebūdingu įkarščiu.

Užbaigusi darbą ir atsigulusi į lovą, ji jaučia baisų jaudulį. Pagaliau užmiega, apimta keisto jausmo: arba ji tampa suaugusi, arba eina iš proto! Niekaip nenusprendžia, kas blogiau...

Jos pastangų vaisius atrodo taip:

Tau teks atsiskaityt už permainą kiekvieną
kaskart, vos tik tavy nauja užgims mintis,
Mes tavo aistrą išvadinsim beprotybe
Ir vėl tave paguosim, pasijuokę į akis.

Tau lemta likt tokiai, kokią tave pažinome
ir permainų jokių mes nepakęsime!
Juk mes tavo draugai tikrieji esame,
o kas esi pati tu – mes nuspręsime.

Neregimom grandinėm prirakinta liksi tu,
Savęs pažinti niekada neleisim tau.
Juk mums geriau žinoti, ką jauti ir ką mąstai tu –
Meile savąja nugalėsim tavo maištą.

11

Skerbekas, 1875 m. liepos 10 d.

Brangioji sese,

taip seniai man rašei, kad kartais net kyla mintis, kad primiršai mane. Pažadėk, kad taip nepadarysi.

Nesuprask to kaip priekaišto, žinau, kad esu išpaikinta, nes dažnai man rašai, be to, suprantu, kad šią akimirką tikrai turi kuo užsiimti – juk laukia vestuvės ir visa kita, bet aš čia tokia vieniša, kad laiškai iš namiškių man tampa kone svarbiausiu savaitės įvykiu. Taip smagu išgirsti jūsų naujienas – ypač iš tavęs, sesute, nes dažnai esi mano mintyse.

Kaip tau sekasi? Ar džiaugiesi? Ak, tikiuosi, kad taip.

Čia viskas gerai. Nieko daug neįvyko nuo paskutinio mano laiško – palyginti su sostine, čia gyvenimas atsiskyrėliškas, bet jau išūžiau tau ausis dėl to. Laimė, oras gražus, taigi, esu laiminga galėdama išeiti į sodą – džiugus pasikeitimas, nes dienos prailgsta, ypač dabar, kai aš tokia apsunkusi. (Vargiai mane pažintum – taip dabar išsipūčiau!) Juk Ulrikas mano, kad nėščia moteris neturėtų per daug rodytis viešai – taip, šitaip į tai žiūrima čionai – taigi, tiesą sakant, matau tik jį, anytą ir, aišku, tarnus. Nors Ulrikas man kaip angelas, vis tiek ilgainiui pasijuntu vieniša.

Na, gana, kai gims mažylis, bus ką veikti. Neapsakomai jo laukiu.

Štai į kambarį įėjo Ulrikas. Paklausiau jo, ar galėtume nuvykti į sostinę, kai pagimdysiu, ir jis sako, kad jei viskas bus gerai, tai įmanoma. Ak, dabar jau imsiu laukti!

Sėkmės, ir nepamiršk man rašyti – taip laukiu tavo laiškų.

Su meile –

tavo sesuo Helena

12

Frederikė uždega žvakes – daugybę žvakių, šįvakar svetainė turi šviesti kaip ir ji pati. Ir Frederikė niūniuoja.

Įžengia motina su padėklu rankose. Padeda jį ant stalo.

– O dievulėliau! Ar ne per daug – juk lauke dar nesutemę?

– Pamaniau, padarysiu kambarį truputėlį... šventišką.

– *Šventišką?* Betgi, mieloji, ateis tik teta Severina, – kiek nusiminęs motinos balsas išduoda, kad tetos ji nesieja su šventėmis. Ji nieko nebesako. Girdėjo, kaip dukra niūniavo.

Baigusi motina išeina su padėklu į virtuvę. Persimetusi keliais žodžiais su tarnaite, vėl grįžta į svetainę. Svetainė tuščia. Tą pačią akimirką ji išgirsta, kaip antrame aukšte užsidaro durys.

– Frederike? – ji išeina į prieškambarį, atlošia galvą ir sušunka per laiptus, - Frede*riiike*...

Dukros kambario durys prasiveria:

– Taaip?

– Kam uždegei visas tas žvakes, jei vis tiek eini į viršų?

Frederikė nusijuokia.

– Tuoj ateinu, mama. Tik kai ką sutvarkysiu.

Durys viršuje užsidaro, o motina, palingavusi galvą, apsigręžia ir įeina į svetainę. Atsisėda minutėlę ant sofos krašto

ir sutrikusi spokso priešais save. Tada atsikelia ir užpučia keletą žvakių.

Frederikė atsivertusi dienoraštį, bet negali susikaupti rašyti. Prieš akimirką išeidama iš svetainės jautė, kad žūtbūt privalo ką nors parašyti – pasidalyti su kuo nors. Dabar nebeprisimena, kas tai buvo. Ji vangiai pamirko plunksną ir parašo vardą – nepaprastą vardą, dalį savęs pačios. Minutėlę palieka jį, leisdama jam nutvieksti popierių spindesiu – spindesiu, nuo kurio jos akys sublizga, o lūpos ima šypsotis. Tada skubriai jį užbrauko – taip smarkiai, kad plunksnos galiuku pradreskia popieriuje skylutę. Užverčia dienoraštį ir atsistoja. Akimirką stovi kambario vidury ir žiūri į sienas, kurios ūmai tampa svetimos ir baudžiasi ją uždaryti. Ji nerimsta, tačiau šis jausmas nėra kankinantis, nes tai sangviniškas nerimas, nuojautų kupinas džiaugsmas, lyg ir išsklidęs ir jokiu būdu nesusijęs su netrukus ateisiančia teta Severina pelikano kaklu. Ji mano, kad tai beveik dieviškas jausmas – tarsi jai būtų pažadėtas stebuklas, tarsi ji ir tik ji *viena* galėtų pajusti ir suvokti visa tai, ko joks kitas žmogus negali žinoti. Akimirksnį ji išsigąsta pagalvojusi, kad eina iš proto ir kad šios nepažįstamos mintys kyla iš pamišimo, bet greitai nustumia tą nemalonų įtarimą šalin. Ji sveika kaip ir kiti, taria pati sau, ji tik nepratusi justi savyje taip kunkuliuojant džiaugsmą... Būti kažko *dalimi*.

Tai naujas vaidmuo! Galėti kalbėti ir juoktis, atrasti, kad tavęs neatstumia, o stebi – gal netgi paslapčia, bet įtemptai – pora mąslių mėlynų akių iš po dviejų ryškių antakių. Laisvai galėti išsinerti iš senos išnaros ir pasipuošti nauja, blizgesne... Argi tai ne išsilaisvinimas?

Ant nedidelio stalelio prie lovos guli jos rankdarbis, pamirštas ir apleistas. Ji paima jį, apžiūri ir staiga įsiduria į adatą. Ištrykšta smulkus tamsiai raudono kraujo lašiukas. Ji pačiulpia pirštą ir burnoje pajunta geležies skonį.

Amalija nesiuvinėja! Amalija basomis braido po žolę arba užsimeta kojas ant sofos, atlošia galvą ir kvatoja. Amalija skaito knygas ir diskutuoja, ir ant didelių drobių tepa sodrias spalvas, kurdama pasaulius, kurių anksčiau nebuvo.

Ji ėmėsi piešti Frederikę.

Tai reiškia popietes netvarkingoje ateljė, kurią ji įsirengė bute. Frederikė niekada nieko panašaus dar nebuvo mačiusi. Sėdėti ten ir stebėti, ką Amalija veikia su teptukais ir dažais, matyti, kaip ant balto palaidinio vis daugėja dėmių ir spalvų, o paveikslas ryškėja. (Vieną kartą užsuka Frederikas kaip tik tada, kai Amalija tam kartui jau buvo sudėjusi teptukus. Jie su Linhartu įeina į kambarį ir atsistoja priešais paveikslą. Stovi ten, abu susidėję rankas už nugaros, o Frederikas ištaria: „Juk ji nuostabi!“ Linhartas palinksi ir išdidžiai pažvelgia į žmoną. Užtat Frederikė parausta.)

Keletą kartų, kai oras buvo prastas, sekmadienius jie drauge praleisdavo čia, pas Amaliją ir Linhartą, – prisidėdavo tai vieni, tai kiti, bet visada, visada! kartu būdavo Frederikas kaip traukos centras. Vaikystėje ji visad pasipiktinusi stebėdavosi, kodėl visi aplodismentai tenka dirigentui – juk jis tik mojuoja ore lazdele, nieko daugiau, o kiti nudirba visą darbą. Dabar ji tai kuo puikiausiai supranta.

Tą vasarą Olufas Grynas (jaunas, šviesiakaktis Frederiko studentas), regis, *išėjo* taip pat pamažu, ramiai ir sklandžiai, kaip *įėjo* Frederikė. Jo neliko, sakytum, nepastebimai, tary-

tum niekas jo nepasigedo, ir tai sukėlė Frederikei neaiškų palengvėjimo jausmą, kurio ji, tiesą sakant, nesuprato, nes tam vaikinui nejuto nė menkiausio priešiškumo. Tačiau dėl šio tariamai nederamo jausmo ji nesuka sau galvos.

Geriausios akimirkos? Tos, kai jie beveik vieni. Geriausios akimirkos yra tos, kai ji gali tiesiog drybsoti ant žolės jų vietelėje, Žvėryne, ir stebėti kitus. Kai ji yra soti ir vos apsvaigusi, kai mašalai zyzia palei pat ausis, bet ji pernelyg tingi ir patenkinta, kad nuvytų juos šalin, kai ji vos už poros metrų gali regėti Amaliją ir Frederiką – matyti žalias Amalijos akis, meiliai nukreiptas į Linhartą, sėdintį tolėliau, rankomis apsikabinusį kojas ir tyliai besikalbantį su Klausu Jansenu. Tuo pačiu metu maži Amalijos piršteliai vangiai (tas vangumas Frederikei rodosi tiesiog keistas) brauko Frederikui plaukus. Jis guli padėjęs galvą seseriai ant kelių, o ilga nosis nukreipta tiesiai į dangų. Rankos ilsisi ant pilvo, ilgos kojos sukryžiuotos. Jo akys dažniausiai užmerktos. Tačiau pačios, pačios gražiausios akimirkos yra tos, kai Frederikė pažvelgusi ten pamato, kad jis atsimerkia ir stebi ją taip, kaip jinai jį!

Šitaip stovėdama vidury kambario su pirštu burnoje Frederikė atrodo paprasta kaip vaikas. Kai sučepsėjusi ištraukia pirštą, atidžiai apžiūri galiuką ir, atrodo, lieka patenkinta. Tada šlapią pirštuką begėdiškai nušluosto į suknelę. Dar kartą paima siuvinį, bet vėl išsyk padeda į šalį, nueina prie lango, atsistoja priglusdama kakta prie stiklo ir išsiblaškiusi spokso į tykų vasaros vakarą.

Ten ji ir stovi, kai išgirsta isteriškai suskambant durų skambutį, o po to balsus prieangyje. Ji perdėtai atsidūsta, bando

nutaisyti tokį veidą, kad teta Severina liktų patenkinta, ir kai jau pasuka prie durų, ją paveja motinos šūktelėjimas. Atidaro duris, ir laiptų papėdėje, gilumoje, kur tikėjosi išvysti smulkią, nedrąsią tetos figūrėlę, stovi *persona non grata* – ranka ant turėklų ir viltimi švytinčiu veidu.

Tai Kristianas.

Pirma mintis, šovusi Frederikei į galvą, yra bėgti atgal ir užtrenkti duris paskui save. Jos širdis daužosi, galvoje vienodai gaudžia, kad reikia laimėti laiko, laimėti laiko, laimėti laiko... Reikia grįžti tik tam, kad akimirksnį vėl priglaustų kaktą prie vėsaus stiklo, reikia pradėti nuo pradžių, kad pajėgtų susidoroti su šia padėtimi. Ji nenusisuka, tik klusniai ima lipti laiptais savo pasipuošusio (tamsus švarkas ir šviesios, labai prigludusios kelnės) budelio link, kol atsiduria priešais jį.

Jo ištiesta ranka šilta ir minkšta.

– Kristianai! Kokia staigmena. Juk dar neturėjai grįžti!

Jis jai atsako (kažką apie kažką, dėl ko jis gavo progą praleisti porą dienų Kopenhagoje), bet ji jo negirdi! Iš darbo kambario išnyra tėvas ir audringai pasisveikina su atvykusiu žentu. Paskum stoja tylos valandėlė, ir Frederikė pajunta, kaip kitų dėmesys užgula ją it kilimas. Jie žiūri į ją ir šypsosi lyg visažiniai suaugusieji, mat savo neišmanyme jie tariasi žiną, kas dabar dedasi tarp jų. Jie neturi nė menkiausios nuovokos!

Netrukus jie sėdi greta svetainėje. Dabar, gyvas ir neatmestinas, jis čia, jos uždegtų žvakių jūros vidury.

Jis kalbasi su tėvais – banalybes! – ir kartu visą laiką ilgesingais žvilgsniais varsto sužadėtinę. Ji apžiūrinėja savo pirštą (ten, kur įsidūrė adata, atsirado mažas raudonas taškiukas!)

ir nusuka veidą visai dėl kitos priežasties, nei jis įsivaizduoja. Ji stengiasi nežiūrėti į jį (tai nesunku!), bet gali užuosti pomada suteptus plaukus ir skutimosi vandenį. Jis kvepia ne taip, kaip turėtų kvepėti atvykėlis: ne bagažu ir tvarkaraščiais, kelionės dokumentais ir geležinkelio stoties triukšmu – ne, jis švarutis, dailutis ir išsičiustijęs kaip konfirmantas prieš altorių.

Frederikei bloga, norisi vemti.

Atvyksta teta Severina, mama pilsto kavą, tėvas kaip buržua pasiūlo konjako ir cigarų, ir svetainę užpildo kultūringas kalbėjimas ir rūkymas, valgymas ir gėrimas – ir, nors ten sėdint laikas išsitempia iki begalybės, vis tiek jai atrodo taip nelaukta, kad juodu vėl stovi jos kambaryje.

Vieni.

Uždarius duris paskui save jai pasidingoja, kad visa, kas įvyko po jo paskutinio apsilankymo čia, dėjosi tiktai jos galvoje. Gal taip ir buvo?

Kai ji atitraukia ranką nuo durų rankenos, jis ją sugriebia – nei karštligiškai, nei įžūliai, o lėtai ir pasitikėdamas savimi, kaip tas, kuris neskuba ir turi tam visas teises.

– Negaliu net apsakyti, kaip gera vėl tave matyti.

Šyptelėjusi ji nuslenka prie rašomojo stalo kėdės ir atsisėda. Ant stalo guli geltonas dienoraštis su užbraukytu vardu.

Jis lieka stovėti prie durų, nederamai atsainiai vienu pečiu atsirėmęs į durų apvadą.

– Sakyk pagaliau, argi nėmaž nesidžiaugi matydama *mane*? – šypsena meilikaujanti ir pasitikinti.

– Žinoma, džiaugiuosi.

Jis juda jos link ir priešais kėdę pritupia. Sulenkiami keliai girgžteli.

– Tai ar neduosi man bučiuko? – pakreipia galvą. Gundomai. Idiotiškai. Jo ranka atsargiai priglunda prie jos kelio, per ploną suknelės audinį ji gali justi jo delno šilumą.

Atkišdama lūpas Frederikė neparodo nei talento, nei aistros. Jo lūpos drėgnos, cigaro skonio.

Tariamai pasitenkinęs varganais trupiniais nuo turtuolių stalo, atvykėlis pakyla iš piršimosi padėties nuo grindų ir atsisėda ant nedidelio šezlongo. Drąsinamai paploja dešine ranka per tuščią vietą šalimais. Nesumetusi, kaip atsiprašyti, Frederikė atsistoja ir sėdasi greta jo. Jis rankomis suima abi jos rankas ir prisitraukia arčiau. Arčiau. Jis veidu trinasi jai į petį kaip besimeilinantis katinas. Arčiau. Jo lūpos suranda jos kaklą ir bučiuoja... krimsčioja. Jis sunkiai alsuoja ir įtartinai dažnai gurkčioja.

Kai pagaliau atitraukia veidą, tebelaiko jos rankas savosiose ir trina jai pirštus su tokia mina, tarytum būtų užsiėmęs didžiausios svarbos dalyku – jam tikriausiai taip ir atrodo.

– Negaliu įsivaizduoti, kad tikrai vėl sėdžiu čia, pas tave, – apgautojo akys spindi. – Ar gerai leidai laiką? Kaip suprantu, Frederikas Faberis su seserimi gražiai tavimi rūpinosi. Tai mane džiugina.

Kai jis pamini šį vardą, Frederikės galvoje ūmai viskas sugriūva. Tą akimirką pasaulyje dingsta bet kokia nuovoka. Ji negali pratarti nė žodžio, gerklę užgniaužia didelis plaukuotas gumulas.

– Ir Žvėryne kaip reikiant smaginaisi, kol tavo sužadėtinis plušo, ką? – norėdamas pabrėžti juokaujamą pastabos toną, jis tuoj tuoj gnybtels jai į skruostą, bet tada pamato, kad skruostas šlapias.

– Na na, mažute, – sako sujaudintas ir neteisingai supra-

tęs jos ašaras – kaip ir visa kita šiame pasaulyje. – Juk dabar aš pas tave.

Aklasis apkabina nebylę guodžiančia, tėviška ranka.

– Pamatysi, viskas bus gerai. Po pietų buvau užbėgęs pas Frederiką Faberį. Pasakiau, kad rytoj ir aš dalyvausiu. Jis mano, kad tai nuostabu. Matai, dabar nebebūsi viena... Ar džiaugiesi?

Jis ją trumpai apkabina.

– Pamatysi, rytoj mes tikrai puikiai praleisim dieną.

13

Nuobodu, nors scena kaip įprasta parengta sekmadienio spektakliui.

Atsineštas maistas suvalgytas. Ant staltiesės priešais liko tik duonos trupinių, juos doroja žvirbliai, ir pora griežinėlių dešros, jais gardžiuojasi spiečius zyziančių mėsinių musių.

Šiandien jų nedaug – bet vis tiek vienu tarsi per daug. Ant žolės, aplinkui baltą staltiesę, dabar sugulusi tik septynių žmonių draugė: Frederikas, Amalija, Linhartas, Erholtas, Jansenas, Frederikė ir Kristianas, – bet Frederikei dingteli, kad čia jau nebe ji, tai nauja ji.

– Dar yra vyno, – Erholtas laiko pakėlęs butelį, – Holmai?

– Taip, ačiū. Nors man tikrai jau nereikėtų.

Ne, tikrai nereikėtų, tarė sau Frederikė, bijodama, kad per daug vyno vėl atriš jam liežuvį.

Kitaip nei ji, šiandien jis itin puikios nuotaikos, jos palydovas, ir nuo tada, kai prieš keturias valandas jis pasiėmė ją, jo burna užsičiaupė pirmą kartą.

Dar važiuojant ekipažu ji suprato, kad gero nelauk. Prieš jos suakmenėjusį veidą nuolat styrojo iškeltas blyškus pirštas, pakeliui rodydamas tą ar aną, atkreipdamas jos dėmesį, kad ten, taip, kaip tik ten, jis gyveno, arba ten įvyko tas ir tas nereikšmingas įvykis. Atrodo, dienos tema buvo jo vaikys-

tė – viskas jam akivaizdžiai priminė viena ar kita iš ano laiko ir kažkodėl žūtbūt reikėjo jai tą atskleisti.

Per pietus jis šneka veik nepaliaudamas – gal stengdamasis nustelbti kitų nuobodulį. Tingi ramybė, paprastai tvyranti per jų susiėjimus, pasitraukė, užleisdama vietą įtampos kupinam klausymuisi, kai jis porina apie pastoriaus pavadavimą Viborgo katedroje, apie prabangią ką tik pastatytos bažnyčios erdvę, kuriai privalu atiduoti pagarbą, apie ypatingą vyskupo palankumą jam, apie jo argumentuotą teoriją dėl nuolatinės narystės kapitulos susirinkime ir apskritai apie šviesias jo ir (taip, žinoma!) Frederikės ateities perspektyvas. Jis pliauškia beprasmius anekdotus, iš kurių kiti ir ji pati pareigingai nusišypso, uoliai kišasi į pokalbius, apie kurių temas, regis, neturi jokio supratimo, ir visą laiką neatitraukia dėmesio nuo Frederiko, kuris mano, kad jo dalyvavimas toks „nuostabus", ir kuriam jis nepakenčiamai įsiteikinėja pritardamas kiekviena proga.

Žiūrėkite į mane! Klausykitės manęs! Pripažinkite mane!

Jei būtų turėjęs uodegą, būtų ją vizginęs!

Stuobrys jis: vargšas ir visiškai be takto! Šiaip ar taip, taip atrodo Frederikei, ji jaučia gėdą ir savotišką atsakomybę, tarsi būtų atsivedusi išdykusį vaiką, kurį pati pagimdė.

Ji nekenčia jo.

Kiti bando dėtis nieko nepastebintys. Tik Jansenas, niekad nepasižymėjęs santūrumu, kartkartėmis pasiunčia kitiems nustebusią šypseną, kuri nedviprasmiškai (pakelti antakiai, palingavimai galva!) rodo, kad jam visa ši padėtis (suprask: Kristianas) neabejotinai juokinga! Tačiau jų klajojančiuose žvilgsniuose Frederikė pastebi slepiamą užuojautą ir kaip-

mat supranta, kad jiems jis irgi atgrasus, bet jie pakenčia jį dėl *jos*. Būtent dėl to ji kartu ima nekęsti ir jų.

Dabar jis drybso čia, padėjęs galvą jai ant kelių. Nežinia kodėl, bet jai pasirodo, kad staiga jis mažumėlę pavargo ir suniuro. Toks jis nuo tada, kai jos su Amalija grįžo iš neilgo pasivaikščiojimo taku, kur jiedvi paprastai eina po pietų. Galimas daiktas, kol jų nebuvo, tarp šių penkių vyrų kažkas įvyko. Nuotaika tarp jų, regis, įtempta. Tačiau jis tyli! Tai svarbiausia! Visa kita jai vis viena.

Ji žino, kad dabar turėtų pirštais šiurenti jam plaukus, kaip Amalija dažnai šiurena savo vyrui arba Frederikui, ir keisčiausia, kad ji tai daro! Jo pakaušis drėgnas, ją apėmęs pasišlykštėjimas yra kaina, kurią tenka mokėti už savo išdavystę ir už tai, kad jis liktų užsičiaupęs.

Jo akys užmerktos, jis patenkintas dūsauja. Balti vokai lyg kupolai dengia akių obuolius, po jais nesunkiai gali justi kiek išsprogusias akis. Žiūrint iš čia, jis panašus į visišką prašalaitį. Šalimais, taip arti, kad pasistengusi galėtų pasiekti, nerūpestingas likimas lyg atsitiktinai pasodino Frederiką.

– Frederike... Gal jums?..

Ji suglumusi pažvelgia į blyškų Erholto veidą.

– Vyno... Ar norite dar taurės?

Ji mielai leidžia pripilti.

– Jis puikus, vynas. Sodrus, bet gaivus, – pastebi Frederikės atsivestas žinovas.

– Taip, iš tiesų nuostabus. – Erholtas pasuka butelį ir pasižiūri į etiketę, tarsi matytų ją pirmą kartą. – Beje, man tiesiog pasisekė, nes šiaip ne itin gaudausi tokiuose dalykuose – ėmiau ir nupirkau porą dėžių.

– Ar tai nėra mažumėlę įprasta? – nusijuokia Frederikas.

Jansenas, matyt, neišgirsta paskutinės replikos.

– Taip, tikriausiai nėra ko lyginti su komunijos vynu, kurį jūs pratęs pilstyti! – Janseno pašaipios akys per taurės kraštą ieško Kristiano.

Viskas nuščiūva, taip, net musės akimirką nustoja zyzti. Frederikas ir Linhartas sunerimę susižvalgo. Erholtas nervingai nusiima akinius ir ima juos šluostyti į staltiesės kampą.

Frederikė pajunta, kaip akimoju atsiliepia Kristiano kūnas: jis sustingsta, kaklas įsitempia. Minutėlę jis žiūri į Janseną rimtu žvilgsniu, tarsi vertindamas priešininką, tada pakelia akis į Frederikę ir pamato, kad ji nežymiai šypsosi.

Jis neramiai pasimuisto.

– Taip, – tada prataria linksmai, – bet, kita vertus, jis pigus!

Visi nusijuokia. Visa nedidelė draugė akivaizdžiai lengviau atsikvepia. Musės vėl tęsia triukšmingą puotą.

Tačiau Jansenas, matyt, pasiryžo provokuoti:

– Na, tik jau ne finansinės problemos kankina valstybinę Bažnyčią šioje šalyje.

– Užčiaupk burną, – Frederikas priekaištingai pažvelgia į jį.

– O kodėl gi? – Jansenas kovingai atsisėda. – Tiesą sakant, manau, galėtų būti įdomu sužinoti mūsų draugo nuomonę ta tema. – Jis įžūliai žiūri į Kristianą. – Suprantat, leidžiu sau manyti, kad demokratijoje neturėtų rastis vietos valstybės remiamai religijai.

– Na jau! Juk nenorite to pasakyti? Gal galėtumėt man paaiškinti, koks pasirinkimas? O galbūt norite pasaulietinio parlamento – šalies, kurią valdytų žydai, ateistai ir darvinistai? – Jo intonacija būtų puikiai tikusi *sodomitams, plėšikams ir vaikžudžiams.*

– Kodėl gi ne? – Jansenas gūžteli pečiais.

– O! Nenoriu su jumis diskutuoti! – jis vėl atsigula ir užsimerkia.

– Modernioje ir laisvoje visuomenėje tai neturėtų turėti reikšmės, – neatlyžta Jansenas.

– Atsisakau su jumis diskutuoti, – pakartoja jis, – aš nedalyvauju disputuose su eretikais! Bet gal galėčiau nuolankiai priminti, kad mūsų šalies kultūra paremta išimtinai krikščioniškomis vertybėmis. Jeigu jas panaikinę imsim gyventi kaip netikintys, tai šios šalies dienos bus suskaičiuotos.

– Paistalai! Yra kaip tik priešingai, drauguži, jeigu nepanaikinsim visos šitos kunigų valdžios, šitų klerikalinių geležinių gniaužtų, varžančių žmogaus sielą, tada šios šalies dienos tikrai bus suskaičiuotos.

Kristianas atsisėda ir netikėdamas savo akimis pasižiūri į Janseną, po to į Frederiką, tarsi niekad gyvenime nebūtų girdėjęs didesnės nesąmonės.

– O tu, Frederikai, ką tu manai? – jis suirzęs dirsteli į Frederiką ir bemat supranta, kad palaikymo iš jo nesulauks. Jo maldaujamas žvilgsnis kelia gailestį. – Gal ir tu, gal *visi* jūs esate šalininkai to bjauraus puolimo prieš visa, kas šventa?

– Turiu pripažinti, jog, mano manymu, Jansenas daugeliu atžvilgių teisus. Manau, kad kiekvieno žmogaus laisvė turi būti aukščiau visko.

– Ir aukščiau *Dievo*?!!

– Taip, tam tikra prasme...

– Ak taip! – jis linksi liguistai šypsodamasis, tarsi šią pat akimirką supratęs, kad buvo mulkinamas.

– Po šimts, jums visai galvoj negerai, – jis krato galvą ir žiūri į nepažįstamuosius.

– *Jūsų* aš nepažįstu, jūs man nerūpite, bet *tu*, Frederikai,

nuvylei mane! Nors, kita vertus... gal turėjau tai numatyti, juk dar mokyklos laikais palaikei ryšius su tais žydberniais. Apsaugok, Viešpatie! Tiesiogine prasme! Fu... Velniop! – paskutinį žodį jis spjaute išspjauna ir, lyg paakintas savo paties žodžių, apsisprendžia, atsistoja ir pakelia ant žolės gulintį švarką.

– Nusiramink, Kristianai, – Frederikas strykteli ant kojų ir ramindamas uždeda ranką jam ant peties. – Juk mes tik *kalbamės*. Nėra reikalo taip jaudintis.

– Paleisk! – jis nustumia ranką nuo peties su tokia išraiška, tarsi vien prisilietimas būtų suteršęs jo asmenį. – Geriau eik ir pasikalbėk su savo draugeliu žydu! Eikš, Frederike, mes išeinam. Ačiū šiems ponams ir šiai damai, buvo nuostabi diena. Jaučiuosi labai gražiai priimtas!

Pasukęs tako link, jis atsigręžta ir pakviečia:

– Frederike, ateini?

Stovintis vidury didelės vejos, vien milžiniškų ąžuolų apsupty, jis atrodo toks beviltiškas ir vienišas, koks turbūt rojaus sode atrodė Adomas, kol Dievas, jo pagailėjęs, įsikišo ir padarė galą tai vienatvei.

Kol vyko visa ši scena, Frederikė sėdėjo it suakmenėjusi. Dabar ji bando stotis.

Amalija grąžo rankas.

– Man taip gaila, Frederike...

Atsako nesulaukia.

Frederikė atsikelia ir braukia dulkes nuo suknelės.

– Ačiū už iškylą, – taria ir patraukia paskui Kristianą. Jai einant pro šalį, Frederikas sustabdo ją švelniai paliesdamas ranką. Jis skvarbiai žiūri į ją.

– Frederike, juk neprivalote eiti kartu...

Ji šaltai atremia jo žvilgsnį:

– Taip, pone Faberi. Kaip tik tai ir privalau!

Jis paleidžia ją ir nusiminęs lieka stovėti, stebėdamas, kaip dvi figūros dingsta už tako posūkio.

– Po velnių, jis blogesnis, negu įsivaizdavau. Tas vyras visiškas mulkis! – Jansenas susiima už galvos.

– Taip, – atsako Frederikas ilsiu balsu, – po perkūnais, tikras mulkis. Bet šiandien ir *tu* toks pats, po velnių!

– Ką turi galvoje? – užsigavęs Jansenas dėbteli į jį. – Argi buvau neteisus kalbėdamas?

– Taip, po velnių, teisus! Betgi nėra reikalo iš patrankų šaudyti į žvirblius, ar ne? – Jis stovi susibrukęs rankas į kišenes ir knisa bato nosimi žolę. – Juk gaila merginos, tiesa?

14

(1932-ųjų balandis)

Ji garsiai aimanuoja. Per mėnesių mėnesius ji priprato prie skausmų skrandžio duobutėje, bet pastarąsias dienas jie sustiprėjo. Ji žino, kad reikėtų išsikviesti gydytoją, tik nepajėgia. Apskritai ji nebepasitiki šia profesija – tuo visuomenės įgaliotu kompromisu tarp amatininko ir burtininko: tais apsiskaičiusiais, akiniuotais dievais, kurie kliniškai dvokiančiomis rankomis ir tabaluojančiais stetoskopais žiūri į žmogų – arba *kiaurai* žmogų! – rimtomis, bespalvėmis akademikų akimis, prievarta išgaudami iš jo kūno visas giliausias ir labiausiai saugomas paslaptis; tie kunigaikščiai, dozuojantys, mokantys ir laiminantys, ir dar visaip kitaip „-antys" ant vargšo žmogaus galvos!

Be to, ji nežino, ar tai, kuo serga, pagydoma ir ar apskritai nori būti pagydyta. Kam išties to reikia? Verčiau gulėti čia ir nuvysti.

Ji jaučia, kad šiandien neišlips iš lovos, kol nepadės atėjusi madam Rasmusen. Ji pažvelgia į šalimais ant stalo stovintį laikrodį. Prakeikimas! Dar per anksti budintis. Rodyklės slenka erzinamai lėtai.

Naktimis ji prastai miega – ją per daug kas kankina, per

daug minčių, o pastarosiomis dienomis per daug skausmų. Atėjusi madam tikrai primygtinai reikalaus iškviesti gydytoją. Gal vis dėlto reikia pačiai pabandyti atsistoti ant kojų, kad paskui galėtų atsikalbėti.

Bet ji dar truputį pagulės...

Frederikas buvo gydytojas. Moteriškų ligų specialistas, Dieve, padėk!

Tikriausiai intymiai apžiūrėti jam teko gyvą galybę moterų – kilogramų kilogramus raudonos, pažeidžiamos mėsos, atsiveriančios moterims atsigulus ant kušetės ir išskėtus šlaunis prieš jo įgudusį, klinišką žvilgsnį ir jautrią nosį. Kaži, ką jos ten gulėdamos galvodavo, visos tos ponios ir panelės? Ar jautė gėdą? Baimę? Gal net *geismą* – kai kurios? Ar galima tai įsivaizduoti?

Jos jis niekada netikrino – tokiu būdu. Kuo *ji* sirgo, jis neįstengė pagydyti – nors, apimtas beprotiškos savimeilės, tikriausiai įsivaizdavo, kad būtent tai jis bando padaryti visiškai kitokiomis priemonėmis.

Laisvė! Visos jo, visos *jų* kalbos apie laisvę!

Jeigu anuomet būtų žinojusi tai, ką žino šiandien, būtų spjovusi jiems visiems į veidą.

Laisvės ji *yra ragavusi*. Ji gaiži ir karti!

Gniaužiasi rankos, kai šiandien mąsto apie tai, kaip jie savo iškalba įviliojo ją į tą traukinį, kaip apkvailino ją, privertę patikėti, kad jos varganas gyvenimas turi pasirinkimą.

Ji supranta, kad buvo alkana. Ir *jie* tą turėjo suprasti, nes argi tai nebuvo akivaizdu? Ji godžiai rijo kiekvieną mažiausią trupinėlį, nukritusį nuo gausiai nukrauto turtuolių stalo! Tai turėjo būti akivaizdu kiekvienam, kas nebuvo aklas. Ir Fre-

derikui, tam nelabajam, su visais tais puikiais jo žodžiais apie „laisvę“ – *minties laisvė, mokslo laisvė, santuokos laisvė*...

– Ar jūs tikite meile, Frederikai? – tąkart paklausė ji.

– Taip, kad tave kur, aišku, tikiu! *Būtent* mano meilė meilei verčia mane kalbėti tai, ką kalbu. Apsidairykite, Frederike, ir tada man pasakykite: ar galite parodyti bent vieną laimingą santuoką? Aš nekalbu apie poras, kurios surado tam tikrą... *modus vivendi*, kurios, kitaip tariant, atbuko ir nebeturi lūkesčių. *Susitaikė*. Ne, kalbu apie tikrą meilę, vaisingą meilę, kai šalys remia viena kitą ir padeda viena kitai, kiekviena siekdama individualių tikslų. Juk taip? Čia ir slypi visa blogybė, suprantat, – tas nesuvokimas, kad *bendra laimė* priklauso nuo *individo laimės*, o ši vėlgi priklauso nuo kiekvieno žmogaus tobulėjimo galimybių. Dauguma santuokų galiausiai tampa kalėjimu. Tuokdamiesi taip *nemanome*, mes tik ilgimės nuolatinio buvimo su mylimuoju, manydami, kad laimė slypi čia – kažkur už mylimojo akių. Galėti valandų valandas žiūrėti į jas – vienintelis mūsų siekis, nes iš pradžių mus tai visiškai tenkina, ar ne?.. Visa visuomenė – *auklėjimas, literatūra ir moralė* – mus verčia tuo tikėti. „Tai truks amžinai“, – sakoma mums. „Kol mirtis jus išskirs“, – sakoma. O jeigu taip nėra, tepasigaili tavęs Dievas! Tada tu vertas tik Dievo paniekos, nes tada kažkas *tau* negerai – tada *tavo* poreikiai, lūkesčiai ir norai nedovanotini. Bet, sakykit, ar ilgai galima tenkintis sėdint ir spoksant kitam žmogui į akis – argi nėra savaime suprantama, kad akys, kad ir kokios gražios jos būtų, ilgainiui nustoja patrauklumo, negaudamos galimybės atspindėti ką nors nauja? Argi norėti ko nors daugiau nėra tik sveikumo po-

žymis? Argi nėra gerai, kad aplinkinis pasaulis kelia žmogui reikalavimus ir kad, užuot domėjusis ta ribota ir riboj*ančia* sąjunga, galima domėtis kuo nors kitu? Po perkūnais, žmones juk išskiria ne *mirtis*, o *gyvenimas*!

Taip, juk jis tam tikra prasme buvo teisus...

15

Advokato Lorseno svorį neša dvi blyškios neandertaliečio pėdos, paslėptos poroje elegantiškų šlepečių. Senos parketlentės sugirgžda, tarsi protestuodamos prieš pernelyg anksti ryte prasidėjusį judėjimą – ar prieš jį apskritai. Jis jų nepaiso: šiaip ar taip, jos jo nuosavybė.

Šaltame vonios kambaryje, grabinėdamas po nutriušusiais chalato skvernais, jis suranda skaudžią varpą. Nuleidžia skystį, laisvąja ranka pasiremdamas į vėsias sienų plyteles, o kai plauna rankas, sumaniai vengia žvilgsnio į save veidrodyje (žinia, kartą kopūstiene nudegęs ir pro daržą eidamas pučia!).

Tada jis nueina į tuščią tykią virtuvę, iš sieninės spintelės išsiima stiklinę ir atsuka vandens čiaupą. Bjauriai, šykščiai sukriokia vamzdžiai ir tik tada ima bėgti vanduo. Stovėdamas prie kriauklės jis išmaukia dvi tris stiklines šalto kaip ledas vandens, tada išsitraukia kėdę ir tuščiomis rankomis sunkiai atsisėda prie didelio pušinio stalo. Po to vėl atsikelia ir išeina į prieškambarį tik kad įsitikintų, jog rytinio pašto, žinoma, dar nėra.

Jis vėl atsisėda, iš chalato kišenės išsitraukia cigarų nupjautais galais, vieną prisidega ir spokso prieš save į tuštumą, ant nuzulinto stalo pirmyn atgal negrabiai ritinėdamas degtukų dėžutę.

Vakar vakare, po įprastinio antradieniais valdybos susirinkimo, namo jis grįžo vėlai. Žmona buvo atsigulusi, o jis nuėjo į virtuvę alaus ir užkandžių. Buvo vėlyvas metas. Bet ji dar nemiegojo ir kažką dirbo, panelė Ingeborga, tai paprašė jos sutepti ir atnešti porą sumuštinių į svetainę. Jam einant iš virtuvės, ji jau traukė duoną ir sviestą.

Kambaryje jį vėl prislėgė visą dieną kamavęs dusinantis karštis. Sustenėjęs jis atlaisvino kaklaraištį ir atlapojo duris į verandą. Bet nepalengvėjo, nes oras iš lauko rodėsi tvankesnis negu viduje. Marškiniai lipo prie nugaros, jis išsitraukė juos virš kelnių juosmens ir pavėdavo jais, kad nuvargusią nugarą pasiektų bent kiek oro. Kai ji su padėklu įėjo, jis stovėjo ir žvelgė žemyn į praretėjusį vakaro eismą.

Permąstydamas tai dabar, jis tegali pasakyti, jog *numatė* tai įvyksiant. Nes argi ji masinamai nežvilgčiojo į jį sunkiomis viliokės akimis nuo pat pirmos dienos, kai ją pasamdė? O jis? Argi ne ilgai jautėsi gundomas?

Taip, po perkūnais, tą reikia pripažinti. Aišku, sunku nesigundyti, kai matai sunkią krūtinę banguojant po suknelės audiniu prieš pat akis. Juk esi tik žmogus. O valgymų metu, kai ji patarnaudavo prie stalo, irgi – atsitiktinai ar ne – porą kartų nutiko taip, kad jinai prisilietė prie jo, lenkdamasi per stalą patraukti padėklo arba paimti vandens grafino.

Na, šiaip ar taip, ji stovėjo ten su padėklu ir pasiteiravo, kur jį pastatyti, o jam staiga pasidingojo, kad jis kažką išgirdo – kažkokį nepažįstamą garsą po daugybės savaičių sausros.

– Ššš, – pratarė jis, – girdite, kaip kažkas varva?

Ji pastatė padėklą ant stalo ir priėjusi prie jo minutėlę pastovėjo tarpdury klausydamasi.

– Gal tai aš, – sušnibždėjo ji ar bent jam taip pasigirdo. (Vėliau jis su siaubu klausė savęs, ar tik nebus išgirdęs klaidingai – gal iš tikrųjų ji pasakė: „Gal tai *lietus*." Jam pasidarė bloga nuo minties apie tokį nesusipratimą.)

Aišku, jis neliko aklas akivaizdžiam atsakymo vulgarumui – juk jo būta tokio, kad sunku nepastebėti. Tačiau, kai gerai išlavintos advokato smegenys iš paskutiniųjų darbavosi stengdamosi tą vulgarumą deramai ir kategoriškai atmesti, kaip tik tuo metu tas pataikė į nekritišką apatinę dalį papilvėj, kuri tuojau atsiliepė. Tada jis apsisprendė pasekti ją į tarnaitės kambarėlį.

Netrukus jis klūpojo ant kelių jai iš užpakalio, balti jos sėdmenys buvo kaip tik ugnies linijos aukštyje. Ant juosmens atsmaukti jos marškiniai atrodė kaip susiglamžiusi staltiesėlė, tad akimirką jam kilo noras atnešti iš prieškambario dvi žalvario žvakides ir sustatyti ant jos. Kad neimtų kikenti, jis skubiai nėrė į ją.

Viskas baigėsi palyginti greitai. Po to mėnesienos nušviestame kambaryje jie gulėjo šalimais tylūs ir tušti ir klausėsi lauke prapliupusio lietaus, galop atnešusio išlaisvinančią vėsą.

– Kaip manote, ką pasakytų jūsų žmona? – paklausė ji svajingai, ir jis matė, kad mintis apie tą atstumtą vargšelę ją tiesiog kaitina.

– Ji tikriausiai numirtų, – atsakė jis pavargęs, ir, nenorėdamas gadinti jai nuotaikos, susilaikė nepridūręs, kad didžiai tikėtina, jog mirtis ją ištiktų dėl nuolatinio nuobodulio. Bet kuriuo atveju jai neišvengiamai kiltų grėsmė išsinarinti žandikaulį.

Po to jis ramiai įėjo ir atsigulė prie miegančios žmonos. Ten gulėjo lyg nieko nebūtų įvykę. Bet – jis stebinamai aiškiai nustatė – nieko ir *neįvyko*! Jis atnešė nuodėmę į savo na-

mus, ir kokia bausmė? Vienintelis juntamas skirtumas prieš tai ir po to – skaudi varpa.

Apimtas pasibjaurėjimo, jis ranka perbraukia pilkus, po miego susitaršiusius plaukus. Tada sunkiai atsistoja ir išeina iš virtuvės.

*

Po kelių valandų, jam atvykus į kontorą ir garbiai atsisėdus prie rašomojo stalo, iš už kurio jis visada spinduliuoja orumą, duryse išdygsta tarnautojas Norlevas su vizitine kortele rankoje.

– Atleiskite, šis ponas norėtų susitikti su advokatu, – jis ištiesia Lorsenui kortelę.

Jis įdėmiai ją apžiūri: kortelė puiki, pagaminta geriausioje miesto spaustuvėje.

Pritariamu linktelėjimu jis paprašo palydėti svečią vidun.

Netrukus įžengęs asmuo kur kas jaunesnis už jį – tiesą pasakius, jis jam galėtų būti tėvas. Jis itin gerai apsirengęs (lengvas šviesus kostiumas, balti marškiniai su kaklaraiščiu ir to paties melsvo atspalvio skrybėlė su pirštinėmis), elegantiškos, aristokratiškos išvaizdos. Lorsenas palengva nužingsniuoja jo pasitikti, paduoda ranką ir pasiūlo sėstis.

– Ačiū. – Atvykėlis atsisėda ir ima traukti nuo rankų plonas pirštines.

– Kuo galėčiau jums padėti? – paslaugiai pasiteirauja Lorsenas.

– Norėčiau pakalbėti apie vilą „Jūros žvilgsnis“. Kaip suprantu, ji yra parduodama, o jūs prižiūrite testamento vykdymą bei šio turto pardavimą. Ar teisingai supratau?

– Visiškai. – Lorsenas vėl atsisėda prie rašomojo stalo.

– Dalykas tas, kad aš norėčiau įsigyti šią vilą. O gal ji jau parduota?

– Ne, tikrai ne. Tai įvyko ne taip jau seniai. Gal pažinojote tą šeimą?

– Ne, visai nepažinojau, bet dažnai teko matyti šį pastatą iš išorės. Man patinka vieta, be to, man jis atrodo gražus.

– Tikra tiesa, tikra tiesa. – Lorsenas atsilošia neseniai įsigytame odiniame krėsle. (Jis įsitikinęs, kad solidus jo amžius ir padėtis visuomenėje suteikia jam teisę plačią sėdynę sodinti brangiai ir patogiai.) Jis padeda alkūnes ant sunkių ranktūrių, suglaudžia išskėstų pirštų galiukus priešais ir tada prabyla:

– Turbūt suprantate, kad ji nepigi, ta vila. Kaina didesnė dėl vietos, kaip pats visai teisingai užsiminėte, ir dėl puikios pastato būklės, – jis rimtai pažvelgia į svečią.

– Negaliu nė įsivaizduoti, kad tai būtų kliūtis, – atsako tas ir tęsia: – Jeigu galima, norėčiau ją apžiūrėti.

– Žinoma. Betgi pirma reikėtų pasižiūrėti į skaičius, ar ne? – jis prisiverčia tėviškai, taikingai nusišypsoti.

– Ne, ačiū. Man būtų patogiau, jei popierius tvarkytumėte su mano advokatu. Kaip sakiau, aš mieliau apžiūrėčiau namą.

Anksčiau nieko panašaus dar nepatyręs, Lorsenas pasijuto kaip ir nuginkluotas ir ėmė vartyti kalendorių priešais.

– Šit kaip. Tada tiesiog sutarkime laiką. Kada jums tiktų?

– Norėčiau apžiūrėti dabar.

Lorsenas skubiai pakelia akis:

– *Dabar*? Norite pasakyti, iš karto?

– Jeigu galima. Suprantate, aš suinteresuotas visą šį reikalą

sutvarkyti skubos tvarka. Jeigu pastatas man tiks, reikiamus popierius norėčiau pasirašyti jau šiandien.

– Mat kaip. – Teisininkas nustebęs pažvelgia į veiklųjį svečią. – Na, jeigu taip skubu, tai...

– Bijau, kad taip. Suprantate, ketinu tuoktis ir būsimai žmonai nusprendžiau padovanoti palikimo dovaną. Mano būsimoji yra... *jautrios* sielos; svarbu, kad ji turėtų vietą, kur galėtų pasitraukti ir pabūti vienumoj. Man labai svarbu, kad viloje ji galėtų apsistoti jau šią vasarą, – šioje lankytojo pastaboje pirmą kartą pasigirsta šiokia tokia familiarumo gaidelė.

– Ak taip, kuo puikiausiai suprantu. Tuoj paprašysiu, kad privažiuotų brikas, – taria Lorsenas su nuolankia šypsena ir stojasi.

– Šito neprireiks. – Nepažįstamasis vėl atgavo dalykišką toną. – Brikas jau laukia apačioje. Galite vykti su manimi. Pasirūpinsiu, kad jus parvežtų atgal. – Jis jau atsikėlė ir vėl maunasi pirštines.

Jie sėdi šalia brike. Tyla kabinoje slegia. Lorsenas keletą kartų bandė užmegzti pokalbį, tačiau nepažįstamasis atsakė vienskiemeniais žodžiais – pokalbis aiškiai jo nedomina. Jis tik sėdi nusukęs veidą ir žiūri pro langą. Nepaprastai rimtas ir mažakalbis personažas.

Lorsenas pasidavęs nusigręžia į savo pusę ir visą dėmesį skiria už lango judančiam ir besikeičiančiam peizažui, kol jie pagaliau išvažiuoja iš miesto ir pasuka keliu palei pakrantę.

Į vieną pusę nukakti trunka apie valandą, taigi iki pietų grįžti jis, matyt, nespės. Prakeikimas! Jis piktinasi, kad leido šitam... *keistuoliui* vadovauti jam. Reikėjo labiau priešintis

tam jaunuoliui, reikėjo leisti jam suprasti, kad nevalia taip įsakinėti jo padėties asmeniui.

Jis pasuka galvą ir atsargiai dėbteli į bendrakeleivį. To ranka ilsisi ant šviesių kelnių klešnės. Jis nusimovė pirštines ir nusivilko švarką, truputį pasiraitojo rankoves. Gera ranka: plati, bet plonų pirštų. Riešas kampuotas ir stiprus, dilbis gyslotas ir gan ilgas. Plaukuotumas nedidelis, bet plaukeliai tamsūs ir blizgūs, ant odos sugulę lygiai, tarsi būtų tyčia sušukuoti į išorę ir žemyn.

Jo žvilgsnis kyla aukštyn: antai kaklas su nedideliu įdubimu už ausies, kaip tik ten, kur išsikiša žandikaulis. Gražus nedidelis įdubimas – kaip tik vieta jaunos merginos pirštų galiukams ir lūpoms. Vieta bučiniams!

Kažin kaip ji atrodo, toji sužadėtinė, ak, tokios *jautrios* sielos? Ji tikrai jauna ir jau tikriausiai daili: stangraus ir tvirto kūno...

Staiga jam skausmingai topteli, kad kol ši graži pora kuždėjo vienas kitam į ausį švelnius žodžius, kol vijosi jų skaistūs pirštai, jis buvo neištikimas žmonai su moterimi, kurios (nors ji keleriais metais už jį jaunesnė) vidinės šlaunų pusės oda kaip įprasta nukarusi, ką jau kalbėt apie krūtis, kai tos pagaliau išsprūdo iš apsagų: jos tapo apgailėtinai panašios į nepersiūtas santuokinio guolio antklodes, kuriose visas kamšalas sukritęs į kojūgalį.

Ir jis drįsta ateiti čia, tas gyvenimo naujokėlis, su savo jaunyste ir šviesiais vasariniais drabužiais, akivaizdžiu išdidumu ir šnekomis apie *jautrumą*! Tarsi *jis* niekada nebūtų buvęs jaunas! Tarsi gyvenimas ir meilė niekada nebūtų buvę *jam* nauja – o juk ketverius metus po vedybų jis net nebuvo *pažvelgęs* į kitą moterį, o po to praėjo dar treji, kol įprato

penktadieniais pakeliui namo daryti apylanką pro Diubenso gatvę.

Įžeista mina jis vėl nusuka galvą.

Gražiai ant kalvos palei vandenį stūksantis „Jūros žvilgsnis“ niekuo nenuvylė. Prieš į apylinkes žvelgiančias dideles rūmų akis atsiveria nuostabūs vaizdai: iš fasadinės pusės jūra, iš galo – didžiulis, veik plantaciją primenantis vaismedžių sodas su daugybe senų, sukumpusių obelų, kriaušių ir vyšnių, o už jo – šviesi bukų giraitė, besidriekianti, kiek akys užmato.

Pirkėjas, jei galima taip sakyti, beregint pasiduoda. Jis pereina visą pastatą, kiekviename ir viršutinio, ir apatinio aukšto kambaryje patenkintas palinksi prieš save, nekomentuodamas nieko, išskyrus menką pritariamą „mhm“. Lorsenas per aukštus kambarius trepena jam įkandin. Iš pradžių dar bando atkreipti jo dėmesį į smulkmenas, kurias pabrėžti jį išmokė patirtis, bet kadangi nepažįstamasis, regis, nesiklauso ir juolab nestokoja argumentų pirkti, galiausiai nutyla.

Jiems grįžus į terasą, nepažįstamasis minutėlę stabteli ir stovėdamas mąsliai žvelgia į jūrą, ji šiandien blizgi ir rami, tokios pat spalvos kaip ir kiek primerktos jo akys.

– Taip, – sako jis tyliai, tačiau pabrėždamas, – čia ji *turi* tapti laiminga!

Pakeliui namo brike nepažįstamasis atrodo pakylėtas ir džiugus. Smagi ranka lengvai barbena į kelnių klešnę.

– Manau, abejoti neturėčiau. Popiet atsiųsiu pas jus advokatą. Tikiuosi, kad kartu išsiaiškinsite detales.

– Žinoma.

Kai jie grįžta atgal, Lorsenas ištiesia ranką:

– Na, tai lauksiu žinutės iš jūsų advokato.

– Netruks nė poros valandų ir jis atsiras pas jus. – Paspaudžiamos rankos. – Viso gero. Ir ačiū už man sugaištą laiką.

– Nėra už ką. Viso gero. Tikiuosi, liksite patenkintas.

– Ačiū. Neabejoju tuo.

Kai Lorsenas, išsiropštęs iš vežimo, jau stovi ant šaligatvio, vyriškis persilenkia per dureles.

– Beje, viena smulkmena: noriu pavadinti vilą nauju vardu, nes, atvirai tariant, „Jūros žvilgsnis" skamba nelabai išradingai, ar ne? – nusijuokia jis, parodydamas eilę akinamai baltų dantų.

Lorsenas atsako neaiškiu gerkliniu garsu.

– Norėčiau, kad pirkimo akte vila būtų įrašyta nauju pavadinimu. Ar pasirūpinsite tuo?

– Žinoma. Kaip pageidausite pervadinti?

– Noriu ją pavadinti „Frederikės užuovėja".

Nutarškėjus brikui, advokatas lieka stypsoti vienas. Jis išsitraukia laikrodį ir susimąstęs pažiūri į jį. Vis dar spėtų namo pavalgyti su žmona kaip visada, bet jam pasirodo, kad jis lyg ir nenusiteikęs – prisibijo tos slegiančios būsenos, galinčios atsirasti, kai Ingeborga pasilenks virš jo su padėklais. Be to, jis pagalvoja (visiškai įsitikinęs, kad jau seniai taip galvojo!), kad Ingeborgos maistas nenusipelno susižavėjimo šūksnių. Visada drungnas ir neskoningai patiektas, ar ne? Apskritai, tarnai nebėra tokie, kokie būdavo! Jis įsikiša auksinį laikrodį atgal į kišenę ir nutaria per kontoros pasiuntinį pasiųsti namo žinutę, kad neturįs laiko grįžti pietų. Žmona tikrai įstengs tai suprasti – kam jau kam, bet

jo darbui ji, laimė, visada jautė deramą pagarbą. Kartu jis nusprendžia grįžęs namo pasikalbėti su ja dėl Ingeborgos. Ji irgi nėra visai ja patenkinta, ir, po perkūnais, juk tikriausiai galima rasti kitą.

16

Kopenhaga, 1975 m. liepos 14 d.

Brangioji, mieloji Frederike,

nenumanau, ką ir sakyti, išskyrus viena – atleisk mums!

Iš tavęs jokios žinutės, esame labai susirūpinę. Taip, Frederikas nuo sekmadienio jaučiasi baisiai sutrikęs ir kaltas dėl to, kas įvyko.

Mes taip norėjome pasiaiškinti. Tačiau ne, tu tikriausiai nė girdėti nenori, ir mes tai kuo puikiausiai suprantame.

Bet gal būtum tokia miela ir paskirtum man pasimatymą. Poryt, penktadienį, 15 val.?

Kaip draugė prašau tavęs šito...

Žvelgiu į nebaigtą tavo portretą ir nieko nesuprantu.

Atleisk už šį padriką laišką, bet jis tiesiai iš mano nelaimingos širdies.

Ateik! Juk galėsi?

Tavo draugė
Amalija

PS.: Jeigu man teks laukti bergždžiai, žinosiu, kad nusipelnėme šito.

17

Frederikė stovi tėvų kambaryje per porą žingsnių nuo virš kronšteino kabančio antikvarinio veidrodžio, kuris jam primena altorių. Kristianas prisimena, kaip vos prieš keletą mėnesių, bet visai kitame gyvenime, jis pats stovėjo priešais šį veidrodį, glostydamasis plaukus, kad jai įžengus į kambarį deramai atrodytų. Iš savo vietos ant sofos jis gali matyti jos nugarą veidrodyje – tas net būdamas solidaus amžiaus mažiau patamsėjęs už jos padorumą. Jis spokso. Kol jo dėmesys sutelktas į šį tašką jai ant kaklo (kaip tik ten, kur raudoni plaukai užsilenkę ant žalio plisuoto kaspino), jam pavyksta nematyti jos veido.

Ji grąžo rankas klaikioje kančioje – šio jausmo jis, būdamas dosnus, jai negaili.

– Atleisk, Kristianai, bet pamaniau, kad būtų teisingiausia pasakyti tau tai dabar, prieš išvykstant. Šitokie dalykai laišku neperduodami. Aš baisiai apgailestauju...

Kristianas supranta, kad jam reikėtų atsistoti. Bet vis tiek lieka sėdėti kaip prikaltas.

– Taip, Frederike, – meta šaltai, – dar ir kaip apgailestauji. Bet galiu tave patikinti, kad tai niekai, palyginti su tuo, kaip apgailestausi, kai iš rimtųjų suprasi, kokią siaubingą klaidą padarei.

– Kristianai... Gal nereikia... Labai gerai suprantu, kad dabar esi nusivylęs ir piktas, bet žinau, kad po kiek laiko suprasi, jog buvau teisi. Aš niekada nepadaryčiau tavęs laimingo... Gal vis dėlto turėtume pabandyti išsiskirti gražiuoju... – taria ji, lyg gražiai skaitydama neregimą visų praeities, dabarties ir ateities vadinamųjų meilės romanų rankraštį.

Ji maldaujamai žiūri į jį ir žengia žingsnį pirmyn, kad jis net persigąsta, jog ji palies jį.

– Būk geras, nekalbėk taip su manimi. Bent tiek pagailėtum manęs!

Jis pratrūksta pykčiu.

– Tiesiog neįtikėtina, kaip gerai galvoji apie save! Bet pamatysi, mano sielvartas tikrai nebus toks didelis, kad negalėčiau jo netrukus įveikti.

– Aš negalvoju gerai apie save, Kristianai, ir tu tai puikiai žinai, – jos balsas tik šnabždesys.

– Ir aiškiai neturi tam jokio pagrindo. Na, bet dabar jau keliuosi. – Norėdamas paremti savo žodžius, uždeda rankas ant šlaunų ir keldamas užpakalį įsiremia į jas. – Manau, rasiu ir svarbesnių reikalų užsiimti. Beje, – balsas apsimestinai linksmas, – dėl mano tėvų... Ar man perduoti šią žinią, ar pati nori papiktžiugiauti? – galva klausiamai palenkta, kakta suraukta. Akys meta stingdantį žvilgsnį.

– Nenusipelniau šito, Kristianai. Žinau, kad nenusipelniau.

Jis nuleidžia tai negirdom ir dalykišku balsu tęsia toliau:

– Pasirūpinsiu kuo greičiau grąžinti tavo laiškus. Tikiuosi, būsi tokia gera ir grąžinsi manuosius?

Jis nueina prie svetainės durų ir atidaro jas. Iš prieškambario jį pasitinka maloni vėsa.

– Sudie, Frederike, ir sėkmės ateityje. Tikiuosi, įstengsi gyventi su savimi, – taria jis taip aukštai iškėlęs moralę, kad vos telpa pro durų angą. – Įstūmei save į baisiai keblią padėtį. Nebegali tikėtis jokio padoraus vyro.

Staiga, pagautas impulso (vėliau su nuostaba jis klaus savęs, iš kur tai – iš Dievo, ar iš paties nelabojo?), jis priduria:

– Nes turbūt nebandai įsivaizduoti, kad Faberis...

– Nesuprantu, apie ką tu čia! – ji narsiai įsistebeilija jam į akis, bet atsakymas išsprūdo kiek per greitai. Jie abu tai pastebi! Kelio atgal nebėra. Ji nudelbia akis į šalį, panaši į vaiką, kurį nutvėrė įkišus pirštukus į saldumynų dėžutę.

– Taip. Dieve padėk, ir dar kaip *supranti*! – Jis pažvelgia į ją, sakytum, maišydamas su žemėmis. Tada pirmą kartą nusišypso, bemat atgavęs jėgas dėl suvokimo, kad gyvenime niekas nelieka nenubaustas. Pliaukšėdamas liežuviu per gomurį išleidžia iškalbingą garsą. Pakrato savo teisuolišką galvą.

– Viešpatėliau, Frederike. Nuėjai toliau, negu įsivaizduoji.

Taip tardamas atidaro laukujes duris į šviesą ir išvysta Frederikės motiną, apsikrovusią nešuliais, iš gatvės sunkiai besiskinančią kelią laipteliais į viršų. Pamačiusi jį, ta nustebusi nusišypso.

– O, laba diena, Kristianai.

– Laba diena, ponia Leuenbech. Ir sudie! – pašaipiai linkteli ir dingsta nieko daugiau nepaaiškinęs.

Ponia Leuenbech sutrikusi pažvelgia į jį. Tada atsisuka ir pamato ant svetainės slenksčio stovinčią dukterį.

– Ar kas atsitiko?

Kristianas palieka Frederikę tyčia įžūliai švilpaudamas. Įkišęs vieną ranką į kišenę, jis žingsniuoja grindiniu, sudėjęs lūpas

kažkokiai juokingai melodijai, o akys sklidinos pažeminimo bei pykčio ašarų, kone apakinusių jį. Ant akių užkritęs šydas gailestingai sergsti jį nuo pasaulio, kuris per akimirksnį tapo atgrasus ir nesvetingas. Praeivius jis regi neryškiai, tačiau kartu aiškiau nei bet kada, tarsi tikrovėje jie būtų pavandenię šešėliai ar beprasmiškai išplaukusios figūros.

Jo viduje gaudžia vienintelis sakinys, lydimas isteriško švilpavimo: *Mano Dieve, mano Dieve, kodėl mane palikai?* Susiliejęs su linksma melodija tas klausimas atrodo groteskiškas. Ką jis padarė, kad turi kęsti šį pažeminimą? Ar padarė ką kita, nei buvo iš jo laukta?

Jis prakeikia Frederikę, prakeikia Faberių šeimą, prakeikia pasipūtusius viso pasaulio žydus, prakeikia savo tėvus, kurie jį pagimdė, prakeikia visą... mėšlą, ir jeigu nebūtų pabijojęs kirsti šakos, ant kurios sėdi, kartu būtų prakeikęs ir Viešpatį, kad jau pradėjo.

Pasukęs už kampo, jis kaktomuša susiduria su vienu iš tų abejingų kūnų. Ūmai liaujasi švilpauti ir instinktyviai pasipriešina su pykčiu aklai išsviesdamas dešinę ranką į orą. Sugniaužtas kumštis į kažką pataiko, bet Kristianui tai nė motais, jis tik dumia toliau ir vėl ima švilpiniuoti, įsitikinęs, kad vien tik švilpavimas tuo beprotišku paviršutiniškumu neleidžia jam pargriūti.

Staiga jį pažadina tvirta ranka, nutvėrusi jį už peties.

– Tikriausiai pamiršote atsiprašyti, – ranka laiko tvirtai.

Jis pamėgina sukdamasis išsilaisvinti.

– Paleiskit mane, gerbiamasis!

– Mielai, tačiau pirma turite atsiprašyti, – balsas ramus, bet ryžtingas.

Jis porą kartų sumirksi akimis ir prisiverčia sutelkti dėmesį. Priešais jį stovi jo amžiaus vyriškis, plonų plaukų, šviesus, vienmarškinis su liemene, ir žiūri į jį pora rimtų, tačiau nepriešiškų akių. Mėlynų, kaip ir jo paties. Kristianas žvilgsniu nuslysta nuo šių keistai įtemptų veizolų per burną prie kaklo ir suteptų marškinių be apykaklės, per petį, rankovę iki rankos, kuri, kad ir keista, laiko jo ranką it geležinėmis replėmis. Ranka plati, plokšti nagai purvini.

– Tučtuojau paleiskite mane!

– Mielai paleisčiau. Nieko taip nenoriu, kaip jus paleisti. Visgi pirma jums teks pasakyti „atsiprašau". Jūs atsitrenkėte į mane, – jis aiškinamai mosteli nykščiu per petį, tarytum stabdydamas taksi, – o po to man užvožėte.

Virš nepažįstamojo nosies išryškėja dvi gilios raukšlės.

– Nesuprantu, – priduria jis, panašus į žmogų, nuoširdžiai laukiantį tinkamo paaiškinimo.

Kristianas stebi tą keistą nepažįstamąjį, atvirai tariant, irgi nesuvokdamas, kaip juodu atsidūrė tokioje beprasmiškoje padėtyje. Jis tik žino, kad bijo. Nors nepažįstamasis nerėkia, jis niekad nejautė tokios grėsmės.

– Tuoj pat paleiskite mane, arba pakviesiu policiją! – sušunka ir dar kartą pabando išsilaisvinti.

– Negirdite manęs? Galbūt jūs kurčias?.. – Nepažįstamasis prisilenkia ir atidžiai apžiūri Kristiano ausis – iš pradžių vieną, po to kitą... – Arba gal aš esu nematomas ar nebylys? Ar mano lūpos netaria garsų? Juk sakau, kad mielai jus paleisčiau, bet pirma turite atsiprašyti.

Ramiame balse nuskamba grėsmingas susitvardymas, privertęs Kristianą išsigąsti to, kas galėtų atsitikti, jei tas staiga pratrūktų. Netekęs vilties jis dairosi aplinkui, trokšdamas pamatyti policininką, bet gatvė keistai tuščia.

Nepažįstamasis prisilenkia prie pat Kristiano ir ima šnabždėti. Nusišypso blankiai ir nesveikai.

– Jūs visai nesuprantate, tačiau šiandien jūs atsitrenkėte į klaustuką. Ar žinojote, kad pasaulį sudaro dviejų rūšių žmonės: klaustukai ir šauktukai? Nežinojote, tiesa? Bet taip yra! Pažvelkite į mane! Aš esu klaustukas – *laimingas* klaustukas. Suprantate? Aš užduodu klausimus viskam, ką matau. Visam pasauliui, nes jo nesuprantu. Aš jo *nesuprantu*! Bet vis tiek esu laimingas. Argi tai ne nuostabu?

Su švelniu priekaištu jis žiūri į Kristianą.

– Kai kalbuosi su jumis, turite į mane žiūrėti. *Argi tai ne nuostabu, klausiu aš.* Aš nieko nežinau, bet apie viską klausiu. Visiškai nieko neišmanydamas, absoliučiai nieko nesuvokdamas aš pagaliau tapau laimingas! Tai labai įpareigojantis jausmas, galiu jus patikinti. O dabar klausiu *jūsų: kas jūs esate?* Jūs panašus į gan malonų žmogų, tad kodėl, po perkūnais, einate stumdydamas kitus ir svaidote savo šauktukus ant nieko nenutuokiančių, nekaltų žmonių galvų? Kodėl taip *darote*? Ar jūs esate šauktukas?

Plačiai atmerktos Kristiano akys spokso į nepažįstamąjį. Gal tas girtas? Nepanašu. Alkoholiu nedvokia.

– Žinote ką, manau, jūs esate šauktukas! Ir dabar turite atsiprašyti, nes šiandien yra mano laimės diena, ir nesileisiu užgaunamas pratrūkusio šauktuko.

Kristianas net nepastebi, kad jie juda ir ganėtinai nutolę atsiduria tamsioje tarpuvartėje. Staiga jis pamato esąs bejėgiškai prispaustas prie sienos. Ne smurtu, nes anas kuždėdamas tiesiog prisilenkė prie pat jo, o Kristiano kūnas savaime atšlijo. Pabandęs nuryti seilę, jis pajunta, kad baimė išdžiovino gerklę. Skrybėlė nuo galvos nuslydo ir dabar kybo pri-

spausta tarp jo sprando ir šiurkščios tinkuotos vartų sienos. Viena koja nemaloniai sustingo, nerangiai persisukusi.

– Ar jums reikia pinigų? – išlemena balsu, kurio pats negali atpažinti.

– Pinigų!!! – Nepažįstamasis atlošia galvą ir nusijuokia. Tada pažvelgia į Kristianą žvilgsniu, sakytum, pasiskolintu iš seno kaimo pastoriaus, kuris seniausiai nebenusivilia, bet nuolat nebyliai apverkia savo parapijos vaikų gyvenimą. Jis sunkiai atsidūsta.

– Ne, man nereikia jūsų pinigų, pasilaikykite juos sau. Man reikia jūsų žmogiškumo, reikia, kad jūs pripažintumėte mane kaip klaustuką, reikalaujantį pagarbos ir meilės. Aš nelinkiu jums bloga.

Beprasmišku judesiu jis paglosto Kristianui žandą, nutaisęs tokią švelnią išraišką kaip vaiką glamonėjanti motina.

– Aš myliu jus, – sušnibžda jis, – myliu jus!.. arba apverkiu jus – priklausomai nuo to, kuris žodis jums labiau patinka – reikšmė ta pati, nes aš pažįstu giliausią meilės esmę, ir kas ji daugiau, jeigu ne begalinė, visa apimanti atjauta? Jūs mane skaudinate, nes nematote manęs. Neturite teisės nueiti tol, kol manęs nepamatysite. Ar suprantate? Aš žmogus. Turiu vardą. Mano vardas yra Siorenas Siorensenas. *Siorenas Siorensenas.* Prisiminkite. Niekada nepamirškite, kad buvote sutikęs Sioreną Siorenseną laimingiausią jo gyvenimo dieną. Kokia šiandien diena? Šešiolikta? Jūs sutikote Sioreną Siorenseną liepos šešioliktą, laimingiausią jo gyvenimo dieną. Šiandien baigiasi visa beprasmybė. Pažvelkite į orą – pažvelkite į šitą gražią saulėtą dieną. Pažvelkite į *mane.* Aš egzistuoju.

Jis ieškančiai ir giliai pažvelgia Kristianui į akis.

– Kas *esate* jūs? Ar jūs vedęs? Ar turite vaikų? – laisva ranka jis nepritariamai mosteli. – Ne, nereikia atsakyti. Jūs neturite vaikų. Tas, kam yra tekę sėdėti ant lovos krašto ir laikyti karščiuojantį vaiką už rankos, vaikščiodamas nestumdo kitų žmonių. Mylėti yra *užkrečiama*. Kaip tuberkuliozė. Tai suteikia nuolankumo, pasakysiu jums – meilė yra liga! Nėra geresnio būdo žvelgti į gyvenimą už meilę. Meilė suteikia nuolankumo, mielasis. Jūs šito neturite.

Jis beviltiškai pasižiūri į Kristianą, pagaliau netekusį kantrybės – o kartu su ja ir susidomėjimo jo asmeniu. Regis, anas jau seniai kažkur toli, paskendęs painiose savo mintyse, taigi Kristianas įžvelgia viltį ištrūkti.

Tada anas, regis, vėl pabunda.

– Tačiau noriu suteikti jums progą. Dabar jūsų eilė. Dabar jūs turite pasidomėti manimi. Turite paklausti, ar *aš* turiu vaiką.

– Ar jūs turite vaiką?

– Taip, aš turiu vaiką. O dabar jūs turite paklausti, ar tai sūnus ar duktė... nagi!

– Ar tai sūnus ar duktė?

– Duktė. Maža mergaitė. Jai šešeri. O dabar turite paklausti, kuo ji vardu.

– Betgi tai juokin...

– Jūs turite paklausti, kuo ji vardu, sakau! Juk negali būti taip sunku pasidomėti savo artimu, ar ne?

– Kuo vardu jūsų duktė?

– Jau geriau! Pasirodo, mokate, kai prispiria reikalas! Dabar pasakysiu jums jos vardą, dabar, kai taip labai norite jį sužinoti. Ji vardu Rosa. Argi ne gražu? Pasakykite tai!

– Rosa?

– Taip, Rosa. Ištarkite.

– Betgi aš ką tik pasakiau.

– Na taip, bet pasakėte netinkamai. Jūs turite kiek paskanauti tardamas jį, pajusti, kad sakote mylimo vaiko vardą.

– Rosa, – taria Kristianas. Visas apimtas gerklę gniaužiančios baimės – jis niekad nesijautė toks juokingas kaip dabar. Paakintas išganingos minties, priduria: – Rosa *Siorensen*... – ir abejodamas dirsteli į aną kaip egzaminuojamasis į profesorių.

– Puiku! Ar dabar jaučiate tai? Kone gali girdėti nekaltumą, matyti rausvus skruostus...

Jis išprotėjęs. Negali žinoti, kas jam šaus į galvą. Kristianas padaro greitą, stiprų judesį ir per stebuklą išsisuka. Nustumia jį vienu stipriu mostu, išbėga pro vartus ir nuskuodžia klupinėdamas tolyn gatve. Nutolęs per saugų atstumą, apsisuka įsitikinti, ar jo nepersekioja. Vyriškis stovi už šešių ar aštuonių metrų ant šaligatvio priešais vartus. Rankos pakeltos į dangų, tarsi jis šauktųsi didesnio teisingumo.

– Jums ne visi namie! – išrėkia Kristianas su visu baimės užgniaužtu nepasitenkinimu. – Juk jūs visiškai pamišęs! – jis nutaiso, švelniai tariant, nederamą grimasą ir padaro iškalbingą judesį su smiliumi prie smilkinio. – Kad tave kur, jus reikėtų uždaryti!

*

– Ne, mane reikėtų išlaisvinti, – pavargęs galvoja Siorenas Siorensenas, apsisuka ir nueidamas staiga pastebi tarpuvartėje gulinčią skrybėlę. Skubiai ją pakelia, bet kai išeina į gatvę, anas jau dingęs. Skrybėlės kraštai truputį susitepė, o viršus šiek tiek susispaudė. Jis ištiesina įdubimą ir nuvalo skrybėlę. Tada minutėlę pastovi, bejėgiškai žiūrėdamas į ją,

tarsi nenutuoktų, kaip šis keistas daiktas galėjo jam pakliūti. Atsidūsta, užsideda skrybėlę ant galvos, šypteli dėl neįprasto pojūčio ir toliau traukia namo.

Tam tikra prasme galima teigti, kad priimti lemiamą sprendimą jį paskatina lėlė sendaikčių pardavėjo lange. Ji sėdi į šonus styrančiomis rankomis ir galva, nuolankiai nulenkta prie kainos etiketės, kurią kažkas adatėle pritvirtino prie skudurinio kūno. Regis, ji šaukte šaukia jį iš savo vietos vieniša tarp žalvarinių žvakidžių, siuvinėtų staltiesių, pypkių, knygų ir skrybėlių. Jis pasižiūri į kainos kortelę, įkiša ranką į kišenę ir ištraukia keletą monetų. Tiksliai suskaičiuoja, delno įdubime stumdydamas pinigėlius pirmyn atgal. Paskum sugniaužia pirštus virš turto, sekundę padvejoja suraukęs kaktą, mąsliai atkišęs suspaustas lūpas – lyg bučiniui – ir tada ryžtingu žingsniu dingsta krautuvėje.

Išeina vienplaukis ir tikslingai žengia atgal tuo pačiu keliu, iš kur atėjo, už kampo pasuka, dar paeina kelis šimtus metrų ir staiga sustoja prie saldumynų krautuvės. Stovėdamas priešais įspūdingus stiklo vitrinoje išstatytus skanumynus, akylai stebimus ir saugomus it karališkos brangenybės Rosenborgo pilyje, jis pajunta kaip dantis apsemia seilės. Nutaria paprašyti šimto gramų šokolado ir trupučio mėtinių saldainių. Skrupulinga pardavėja su baltu bevardžiu chalatu abejingai šlamina vyniojamąjį popierių, paima paskutinius jo pinigus ir padeda pirkinius ant prekystalio. Kai jis ima traškančias tūtas ir pajunta rankoje jų daug žadantį svorį, jį užlieja ilgai lauktas pakylėjimas. Pilvą kutena vien nuo lūkesčio, ir jis pasijunta turtingiausias žmogus pasaulyje. Jo veidą nušviečia šypsena, tokia spindinti, kad bemaž prilygsta juokui.

– Tai mano dukrytei, – taria jis veidui už prekystalio.

Tas neatsako, tik pasižiūri į jį pora negyvų akių, bylojančių apie didžiausią nuobodybę.

Jam kyla noras pasakyti ką nors, kas galėtų prikelti tą chalatuotą lavoną.

– Ar žinote, kaip galima atskirti šauktuką nuo klaustuko?

Ji neatsako, tik vėpso į jį.

– Matote, klaustukų forma lyg ir apvalesnė... jie *erdvesni*.

Kaire ranka jis nupiešia ore tobulą kreivę. Klaustukas toks didelis, jog tenka pasistiebti, kad pasiektum viršų, ir priklaupti, kad padėtum galutinį tašką.

*

Vėliau jį nustebina slogios širdgėlos ašaros, tyškančios ant tiko apvalkalo, nes juk jis nėra nelaimingas ir niekada nebebus. Niekas jam negali pasiūlyti daugiau už tai. Jis pažvelgia į savo drebančias rankas ir prašo jų paskutinį kartą parodyti stiprybę ir nenuvilti jo paskutinę lemiamą akimirką.

Prieš uždėdamas pagalvę ant mažylės veido, pažvelgia į ją, prisilenkia artyn šiurkščiais skruostais ir pajunta jos alsavimo šilumą. Vis dar gali užuosti šokolado kvapą. Tas susimaišo su josios kvapu į užvis svaigiausią kvapų mišinį, kada nors patirtą pasaulyje.

Tada viskas baigiasi.

*

Vasaros karštyje lavonas negali ilgai išgulėti.

Tad nepraėjus nė trims dienoms, į užpakalinį Račių gatvės kiemą iškviečiamas pareigūnas. Sunerimę kaimynai išlaužė duris į palėpės kambarėlį, kuriame gyvena Siorenas

Siorensenas (bedarbis mūrininkas ir, kaip kalbama, „truputį pamišęs") su dukra, šešiamete mergyte, vardu Rosa. Kambaryje jie rado mergaitės lavonėlį. Tai jų nestebina, nes ji seniai gulėjo ir sirgo tuberkulioze, tad buvo aišku, kuo viskas turi baigtis, tačiau dabar, negalėdami rasti tėvo, jie nenumano, ką daryti.

Po gegnėmis tvyro tirštas dvokas ir karštis. Priverstas nosine prisidengti burną, policininkas įbėga ir tučtuojau atplėšia surūdijusį stoglangį, kad įleistų į kambarį gryno oro. Ant lovos, stovinčios palei purviną galinę sieną, guli vaikas. Nėra abejonės, kad ji mirusi ir kad mirusi ne viena. Kažkas pas ją buvo, nes matyti, kad lavonėlis sutvarkytas. Galva švelniai padėta per vidurį pagalvės, akys užmerktos, ji gražiai užklota antklode. Po viena ranka kažkas pakišo lėlę – turbūt taip mėgino sušvelninti mirties neišvengiamumą, stengėsi, kad atrodytų, jog mergaitės tik užsnūsta. Ant grindų greta lovos voliojasi du suglamžyti pilko vyniojamojo popieriaus lakštai.

Gydytojas, iškviestas paliudyti mirtį, gana greitai atskleidžia nerimą keliančią žinią: mergaitė mirė ne nuo ligos, kaip manyta pradžioje, bet uždususi.

Paaiškėjus, kad byla susijusi su nusikaltimu, ji perduodama kriminalinei policijai. Ištyrus pagalvę, aptinkami pėdsakai, patvirtinantys tikimybę, kad ja galėta pasinaudoti šiam nusikalstamam veiksmui.

Po to atliekamas lavono skrodimas. Ataskaitoje tvirtinama, kad tuberkuliozės sukeltas smegenų dangalų uždegimas, kuriuo sirgo vaikas, buvo taip pažengęs, kad neišvengiamai būtų sukėlęs mirtį. Be to, lavonui būdingi tipiški nepakankamos mitybos simptomai (žaizdelės ragenose, odos sausu-

mas, sulėtėjęs augimas...), todėl keista aplinkybė, kad skrandyje rasta šokolado likučių.

Tėvą (po mirties išgarsėjusį *Račių gatvės dusintojo* vardu) po savaitės ištraukia iš kanalo.

Taigi byla laikoma išaiškinta.

18

Banalybės pasižymi tokia apgaulinga ypatybe, kad jos nėmaž neatrodo banalios, kai patenki į jų sūkurį.

Penktadienį, liepos šešioliktą dieną, 14.40 ji nemačiomis išeina iš namų Laukymės gatvėje, pasuka prie esplanados, taip apeidama Plačiąją gatvę, ir toliau traukia Didžiąja Karaliaus gatve Naujosios Karaliaus aikštės link. Čia ji pasuka į kairę Gėtės gatve.

Ji praeina pro Karališkąjį sodą. Šiandien lauke daugybė žmonių: su skėčiais nuo saulės vaikštinėja poros, dūksta linksmi šunys, per visą gatvę džiaugsmingai klega žvitrūs, vasariškai aprengti vaikučiai, prižiūrimi auklių.

Ji jų nemato. Negirdi.

Ji turi akylai stebėti grindinio plokštes, kurios baisiu greičiu skrieja po jos batų padais; jei atsiskyrėlį persekioja jo paties neryžtingumas, jis privalo veržtis pirmyn be atodairos. Ji supranta, kad bent akimirką sustojusi ir leidusi nurimti mintims, apsigręš ir pasileis bėgti atgal. Todėl nesustoja ir nieko negalvodama lekia į priekį savo beviltiško tikslo link.

Jis stovi už vartelių, vedančių į Amalijos ir Linharto butą. Ji per toli, kad galėtų aiškiai jį įžiūrėti, bet neabejoja, kai tai

jis. Išvydusi jį, ima žiopčioti gaudydama orą, nors tai, kad jis ten, išties nenustebina jos. Kitko ir nesitikėjo.

Jis stovi saulėkaitoje ir žiūri į Rosenborgo rikiuotės pratybų aikštę (ir kodėl jis tiesiog neprieina?), o kai staiga atsisuka ir pastebi ją, kilsteli ranką norėdamas pamojuoti, tačiau tas judesys atrodo tik kaip neryžtinga pirštų mankšta žemai palei klubą.

Pradeda eiti lėčiau, kad suvaldytų kvėpavimą. Vis tiek prisiartina dar uždususi. Jos viduje vien tik didelė siurbianti tuštuma.

Paprastai tokia plati šypsena šiandien kažkur giliai nukišta.

– Frederike! Jūs vis dėlto atėjote, – jis žengia porą žingsnių jos link, didelė galva pakreipta, akyse rimta, švelni išraiška.

Jis nusikirpo. Jam netinka!

Pasisveikindamas ištiesia ranką. Ji vos ją paima ir atleidžia.

– Aš atėjau pas Amaliją, – tada taria ji, vargiai suvokdama ką sakanti.

– Tik nesupykite dabar, bet jos čia nėra, – kaltai. (Gal apsimestinai).

– Jos čia nėra? Mat kaip, betgi aš gavau... – ji pažvelgia į langus, tarsi tikėdamasi pamatyti Amaliją, žiovaujančią pro langą lyg kokią proletarų bobą.

– Ne... – jis pakelia ranką ir nepritariamai purto galvą, – tai buvo nuo manęs. Arba – ne nuo manęs, bet negalėjau būti tikras, kad ateisite, jeigu... Todėl paprašiau Amalijos, kad parašytų. Jūs nepykstate, ar ne?

Pagyvenęs ponas praeina pro šalį, taigi jiems tenka truputį pasitraukti į šoną. Mandagiai pasilabinama.

Ji stovi nuleidusi rankas. Nori pasakyti, kad ne, nėmaž nepyksta, bet tuomet, regis, kažkas vienu ypu atima iš jos visas jėgas. Ji pajunta tai lyg sprogimą, lyg išsiveržimą: prasideda pakaušyje, nuvilnija per kaklą, pečių link, per negyvas rankas ir galiausiai išteka laukan per pirštus, taigi jos visa stiprybė staiga nukrinta ant šaligatvio. Kartu pasipila ašaros, jos karštos ir graužiasi į ploną odą po akimis.

– Kodėl jūs tai darote? – sušnabžda tada.

– Ką, Frederike? Ką darau? – jis susirūpinęs suvirpina erelio sparnų antakius ir atsistoja priešais ją tarsi norėdamas apsaugoti nuo galimų žiūrovų.

– Ko jūs iš manęs norite? Nesuprantu. Kodėl negalite tiesiog palikti mane ramybėje. Ar nepaliksit manęs ramybėje?

Frederikas sunerimęs pažvelgia į ją.

– Dabar išeinu! – sušunka ji, ir kadangi anksčiau niekad neteko matyti jos tokios ryžtingos, jis suraukia kaktą ir žingteli į šoną, padarydamas jai vietos.

Ji lieka stovėti. Neturi kur eiti.

Jis suglumęs tapšnoja sau per švarką (pasiūtą pagal užsakymą, nepriekaištingai gulantį), suranda ko ieškojęs ir ištiesia jai nosinaitę. Ji ją paima, palenkia galvą ir garsiai nusišnypščia. Išgirdęs tą garsą, jis nesulaiko šypsenos. Ji pajunta tai pakaušiu, pakelia į jį akis ir suraukusi kaktą pasižiūri. Tada ir ji nusišypso.

– Aš tokia pavargusi, – prataria tada, tarsi tai viską paaiškintų. – Atsiprašau.

– Tai aš atsiprašau.

– Ne.

– Taip.

Tada jų šypsenos vėl susitinka.

Tikriausiai mėgindamas panaikinti atstumą tarp jų, jis uždeda jai ant peties ranką – labai lengvas judesys, trukęs vos sekundę.

– Ar geriau?

– Taip, ačiū. Dabar puiku. Nesirūpinkite manimi. Nežinau, kas man šią akimirką pasidarė.

– Manau, kad *aš* žinau.

– Žinote? – maigydama nosinę rankoje, pažvelgia į jį atkakliu žvilgsniu.

– Frederike, norėčiau jums kai ką parodyti. Ar galima? Ar galėčiau atimti pusvalandį jūsų laiko? – tada pasiteirauja jis – tas, kuris panorėjęs galėtų paimti visą jos gyvenimą.

Jie grįžta atgal Gėtės gatve Naujosios Karaliaus aikštės link. Abu nebylūs. Tylą pakeliui pertraukia tik keistas vyriškis su lėle po pažastimi, mandagiai pasiteiravęs Frederiko, kiek valandų. Frederikas atsako, nepažįstamasis padėkoja žemai linktelėdamas, ir jie tylomis eina toliau. Tik po kurio laiko Frederikė susipranta, kad jie traukia Frederiko namų kryptimi.

Vis dar spausdama nosinę prakaituotame delne, ji svarsto, ar jis iš tikrųjų ketina vestis ją į savo butą. Negali būti – taip tiesiog nedaroma.

Tačiau taip! Netrukus jie atsiranda jo gatvėje. Frederikė sunerimsta – o jeigu kas nors ją pamatytų.

Jie artinasi prie jo vartelių... ir praeina pro šalį!

Ji vos spėja įkvėpti palengvėjimą ir iškvėpti nusivylimą, kai jis ūmai sustoja. Jie stovi priešais tą patį pastatą, bet prie kitų vartelių. (Ar ji suklydo? Ar gali būti, kad jis gyvena čia?)

Pasirausęs kišenėje, jis ištraukia raktą.

– Ko mums čia, Frederikai? – įsidrąsina paklausti.

– Negaliu tiesiog taip pasakyti, verčiau parodysiu. Ar galima?

Ji nuseka paskui jį, paskui tą slapuką, į laiptinę: laiptinė tokia pati kaip jo, tačiau vis dėlto *ne* ta pati – dabar ji tai pamato ir nustemba. Jie užlipa į trečią aukštą, Frederikės kūne vis dar abejonė. Tikrai nederėtų šitaip trikdyti jokio žmogaus.

Jis sustoja prie durų iš kairės ir įkiša raktą į spyną. Tik tada ji galutinai įsitikina. Ji pamato kortelę su svetima pavarde. A. Hardini. Ir ko jiems čia?

Durims atsivėrus, tvoksteli sudusęs, svetimas kvapas. Jis įžengia vidun, pasilenkia ir pakelia nuo grindų porą laiškų, truputį atsitraukia atgal ir leidžia įeiti Frederikei. Linkčiodamas ir modamas laiškais kviečia ją pirmyn. Ilgas platus koridorius ją įsiurbia vidun.

Jo gale ji sustoja didelės svetainės tarpdury. Kambarys tuščias. Apmušalai seni ir nublukę. Ten, kur anksčiau kabėta paveikslų, likę stačiakampiai ir ovalai, bylojantys apie praėjusių laikų linksmybę. Kampe prieš ją dideliais nasrais žioji milžiniškas židinys.

– Kas čia gyvena? – klausia ji. Nosinę, virtusią tvirtu, kietu mazgu, įsideda į rankinę.

– Niekas! – Frederikas stovi už nugaros, prie pat jos, ir žiūri jai per petį. – Prieš keletą dienų čia dar gyveno senyva dama, kurią prižiūrėjau. Praėjusį penktadienį ji pasimirė – na, tai atsitiko ne dėl to, kad *aš* ją prižiūrėjau!

Staiga ji pajunta jo rankas aplink pečius. Ji užsimerkia. Kairysis petys kaip tik spėja pajusti kažkokį ypatingą laukimą, kad ant jo tuoj tuoj parims jo smakras, bet Frederikas švelniai stumteli ją į šoną, turėdamas savų ketinimų.

– Atsiprašau, galima? – šonu pralindęs įeina į kambarį. – Eikšekite, – gundo.

Ji atsargiai įžengia į vidų. Jos batų kulniukai ataidi iš tuštumos.

Kažkodėl jis atsistojo prie galinės sienos.

– Ateikite čia.

Ji sutrikusi eina artyn. Netikėtai jis paima jos ranką ir priglaudžia ją prie šaltos sienos. Delnu ji gali justi purvinai baltų gėlių raštų iškilumus, o viršutine plaštakos puse – jo gyvos rankos šilumą.

– Ar žinote, kas kitoj pusėj?

– Ne, iš kur man žinoti...

– Pamaniau, būsite atspėjusi. – Drąsinamai pažvelgia į ją. Ji pagalvoja, ir staiga tampa aišku.

– Jūsų butas!

– Taip, – nusijuokia jis, panašus į vaiką Kalėdų išvakarėse. – Būtent!

(Protinga mergaitė!)

Jis paleidžia jos ranką, ir ta lyg negyva nukrinta. Ant grindų padeda laiškus.

– Jeigu įsivaizduotume, kad šitą nugriauname, turėčiau didžiausią ir gražiausią valgomąjį mieste, – taria jis, tapšnodamas delnais sieną, tarsi ketintų išversti ją vien kumščiais.

Jis susijaudinęs pažvelgia į Frederikę.

– Aš įsigijau šį butą! – paaiškina. – Eime, turite viską pamatyti.

Paėmęs ją už rankos, traukia ją kartu.

– Jis visiškai toks pat kaip mano, tik, savaime suprantama, apverstas atvirkščiai kaip veidrodyje. Milžiniškas, manau, šimtas devyniasdešimt kvadratinių metrų! Vadinasi, juos sujungus, susidarys trys šimtai aštuoniasdešimt.

Jie eina toliau, į trijų kambarių apartamentą. Perėję tuos kambarius, vėl atsiduria koridoriuje, toliau nuo pagrindinių durų.

– Žiūrėkit, čia yra įėjimas. Čia nedidelis tualetas. Štai čia didesnis kambarys, kurį būtų galima panaudoti kaip laukiamąjį ir priimamąjį. Priešais – čia! – galėtų būti mano pirmas konsultacinis kabinetas... o čia antras konsultacinis kabinetas. – Rankos šokčioja aukštyn žemyn, durys atsidaro ir užsidaro. – Čia kontora! Vonia čia! O jeigu eitume tiesiai ir į dešinę – taip, pro čia, tiesiog eikite! – čia nedidelis perėjimas į virtuvę. Tiesiog eikite į vidų... Nėra reikalo turėti dvi virtuves, taigi šitą galėtume įrengti kaip laboratoriją. Čia yra viskas, ko reikia, vanduo, apsčiai vietos spintelėms...

Lyg norėdamas kažką įrodyti, atidaro spinteles, aprodo metrus tuščių lentynų ir išblukusio lentynų popieriaus. Ji apsidairo. Priešais vieną langą riogso apsilupusi mėlyna virtuvinė kėdė. Ji atrodo tokia apleista, kad kyla noras ant jos atsisėsti. Bet, užuot tai padariusi, dėl vienos ar kitos priežasties ji nueina ir atsuka vandens čiaupą. Purslais ištryškęs vanduo rudas. Sidabrinės avižėlės išsigandusios bėginėja cinkuotu kriauklės dugnu.

– Čia truputį nešvaru, – tada prataria ji vien todėl, kad nieko kita nesugalvoja.

– Taip, po perkūnais, čia nešvaru, – sako jis, kiek nusivylęs, – bet luktelkite, kol pasidarbuos meistrai. Čia bus taip nuostabu! – Jis ore piešia vaizdą.

Jai tiesiog sunku įsijausti į šį užsidegimą. Kam jis ją čia atsitempė, kuo jo statybų planai susiję su ja?

– Frederike, – tada taria jis, tarsi atspėjęs jos mintis. – Aš gi mąsčiau ir mąsčiau... – jis vėl pagrabalioja kišenėje. Šįkart išsitraukia cigarečių ir žiebtuvėlį.

– Deja, nieko negaliu jums pasiūlyti, – ieškodamas jis apsidairo. – Gal bent prisėskite? Turbūt šiandien nepaprastai daug vaikščiojote. – Jis delnu pavalo kėdę. – Manau, galite ramiai sėstis ant jos, ji tikriausiai nėra nešvari.

Ji atsisėda. Šviesoje pro langą jos raudoni plaukai tampa panašūs į liepsnas.

Elegantiškai šoktelėjęs jis atsisėda ant virtuvinio stalo. Prisidega cigaretę, valandėlę pasėdi, mataruodamas ilgomis kojomis į spintelės dureles po savimi. Stiprios rankos įsikimba į stalo kraštą. Iš cigaretės vienoje rankoje kyla melsva spiralė.

– Frederike, – pradeda jis, kaip vėliau paaiškėja, ilgą kalbą. – Tikrai nežinau, kaip man pradėti. Truputį bijau jus įžeisti. Noriu paprašyti, kad visą laiką prisimintumėte, jog nė vienas mano ištartas žodis nebus skirtas pažeminti jus arba nuvertinti jūsų teisę pačiai spręsti dėl savo gyvenimo. Priešingai! – jis suraukia kaktą ir rimtai pažvelgia į ją. – Ar pažadate man tai?

Ji pasižada.

– Praėjusį sekmadienį, kai atsivedėte Kristianą...

Tada, regis, rankos jam vis dėlto nusvyra. Jis klausiamai pažvelgia į ją.

– Kam jis jums?

Ji neatsako, tik knibinėja pirštus.

Jis kalba toliau:

– Jums *negalima* tekėti už to senio!

– Senio? – ji pakelia akis. – Juk jis nėra...

– Ne, puikiai tai žinau. Tačiau vis tiek jis yra seniausias žmogus, kokį man teko sutikti. O juk jį pažinau gana gerai, nepamirškite. Kadaise. Tačiau kažkaip jis niekada nebuvo jaunas. Kiek pamenu... – Jis pasižiūri į viršų ir nuo dėmėtų lubų nuka-

bina žodžius. – Atrodo, jis visada viską darė iš išskaičiavimo, tarsi niekad nebūtų turėjęs gebėjimo veikti impulsyviai ar su meile. Ir jis darosi vis uždaresnis, smulkmeniškesnis ir reakcingesnis. Nežinau kodėl, išties tai ir nesvarbu, tik jūs netekėkite už jo. Jums negalima pasislėpti Viborge ir likusį gyvenimą bendrauti su užkietėjusiais pastoriais, gyvenimo bijančiais vyskupais ir visais tais kitais... veidmainiais pašlemėkais. Esu pasirengęs padaryti bet ką, kad užkirsčiau tam kelią. Laikau tiesiog savo pareiga neleisti, kad tai įvyktų.

Rodos, Frederikė nori kažką pasakyti. Jis pakelia ranką.

– Ne, luktelkite, Frederike, – švelniai taria. – Gal galėčiau jums dabar kai ką pasakyti? Ačiū... Kaip minėjau, nuo pat praėjusio sekmadienio aš vis mąsčiau ir mąsčiau. Suvokiu jūsų padėties keblumą. Juk nesu kvailas. Žinau, kad negalite taip imti ir atsisakyti jo, neturėdama svarios priežasties. Bet manau, kad jūs to trokštate, ir manau, kad *aš* galiu suteikti jums tą priežastį, Frederike. Puikiai suprantu, jums gali būti sunku tai įsivaizduoti... Bet vis tiek pabandykite: kaip žiūrite į tai, jeigu mudviem pavyktų rasti kokį nors... sprendimą, kuris tiktų mums abiem? Jeigu dabar tartume, kad, užuot ėjusi už jo, jūs ištekėtumėte už *manęs*, ar tada neišsispręstų daugybė problemų?

– Na taip, betgi jūs visai nenorite vesti, Frederikai, – balsas keistai slopus.

– Ne, ir jūs to nenorite, tiesa? *Jūs* nenorite tekėti! *Aš* nenoriu vesti! Minusas ir minusas sudaro pliusą! – dėsto jis, mokslininkas, sakytum, tikėdamasis, kad ji sutiks su pasiūlymu vien dėl matematinės tvarkos.

– Tačiau galbūt mes galėtume nupirkti vienas kitam truputį laisvos erdvės. Tik nepagalvokite, kad visa tai tik filan-

tropija. Taip nėra. Aš ne toks. Iš tiesų manau, kad mes abu turėtume mėgautis tokio susitarimo privalumais. Mane irgi tam tikra prasme... spaudžia. Vedybos man palengvintų kai kuriuos dalykus – ir universitete. Kai esi vedęs, daug daugiau galimybių gauti profesoriaus vietą. Beje, nemanykite, kad man šito neprikiša! Privačiame gyvenime irgi. Aš taip siaubingai pavargau nuo to, kad vos tik pasirodau šeimyniniuose susiėjimuose, tuoj girdžiu: *Ar jau greitai laukti?* Po šimts, žmonėms nepatinka, kai esi nesusituokęs. Juos tai verčia jaustis nesaugiai. Atrodo, lyg jie negali nusiraminti, kol nesužino, kad tu esi spąstuose kaip ir jie patys. – Jis nukrato pelenus į kriauklę. Tada piktai prunkšteli.

– Turėjau seną tetą, prieš porą metų ji mirė. Ji buvo pasiturinti sena šykštuolė, – jis šypteli. – Taip, atsiprašau, bet vis dėlto tai tiesa. Ir sukta ji buvo! Man ji paliko nemažą dalį, tačiau tie pinigai įšaldyti. Išmokėti juos bus galima tik tada, kai vesiu ir imsiu kurti namus. Ji turbūt bijojo, kad viską iššvaistysime. Mano broliui Teodorui – tikriausiai jo dar nematėte – pinigai buvo išmokėti, kai jis vedė prieš ketverius metus. Pinigų užteko įkurti namams ir klinikai Berlyne. Turbūt suprantate, kad pinigai nemaži. Nuodėmė būtų sakyti, kad man dabar jų trūksta, bet... *mes* galėtume juos panaudoti. Kartu.

Jis ieško jos akių. Trumpą sekundėlę jų akys susitinka. Tas žvilgsnis kupinas tikro įsitikinimo.

– Jeigu jus tenkintų, manau, mudu galėtume rasti sprendimą, – tęsia, – tapti vienas kito *alibi*, taip sakant. Bent jau kurį laiką. Ar nematote, kaip tai puiku? Dabar aš įsigijau šitą butą, – jis mosteli ranka, – ir kai juos sujungsime, vietos bus tiek daug, kad, jei nenorėsite, galėsite ir nesimatyti su

manimi – teoriškai galėtume gyventi nesusitikdami ištisas savaites. Po teisybei, galėtume turėti kiekvienas atskirą įėjimą ir net šuo nesulotų. Manau, kaip mes įsikursime, yra tik mūsų dviejų ir niekieno kito reikalas. Iš išorės atrodys kaip visai įprasta santuoka, o viduje vyraus supratimas tarp dviejų savarankiškų žmonių. Mes *pažįstame* vienas kitą. Jūs žinote, koks aš esu. Jums žinomas mano požiūris į santuoką – šio požiūrio aš savaip laikausi. Čia sėdėdamas juk nežadu jums aukso kalnų, nes negaliu, kad ir kaip norėčiau. Tačiau galiu jums pažadėti, kad tai, ką kiti vadina santuokos pančiais, jums taps didžiausia kada nors patirta laisve. Aš išlaisvinsiu jus nuo Kristiano, jūsų tėvų... taip, nuo visų priežiūros. Niekada jūsų nieko neprašysiu. O jeigu jūs kada nors imsite ir įsimylėsite, tai nebus blogiau nei... – jis kilniai linkteli galvą ir mosteli ranka ore taip, kad nuo cigaretės pabyra pelenai. Jie nusileidžia ant grindų. – Na, tai bent jau nebus katastrofa, – tada taria jis. – Nieko iš jūsų nereikalausiu. Nieko! Mano pasiūlyme nėra įtraukta jokių sąlygų. Man tik taip norisi turėti galimybę padovanoti jums jūsų laisvę. Jau kurį laiką jus pažįstu, ir man susidarė įspūdis, kad per tą laiką tapote... džiugesnė. Aišku, neįsivaizduoju, kad tai mano nuopelnas. Taip pat neįsivaizduoju, kad *aš* galėčiau padaryti jus laimingą, Frederike. Tačiau nuoširdžiai tikiu, kad galiu padovanoti jums galimybę pačiai tą padaryti. Aš taip jus pamėgau. Po šimts, nežinau, kaip čia yra, bet jūs esate vienintelė, kada nors privertusi mane šitaip manyti. Turiu pripažinti, kad nesu pratęs sėdinėti ant virtuvinių stalų ir piršis moterims. Apskritai dar niekada niekam nesu piršęsis. Beje, man atrodo, kad ant virtuvinio stalo irgi sėdžiu pirmą kartą. Tiesą sakant, ne pati blogiausia išeitis!.. Na, matote! jūs

jau šypsotės. Ak, manau, būtų taip gera, jei man grįžtant namo vakarais jūs čia būtumėte. Tada galėtume kartu kalbėtis, priimti svečius... juoktis kaip visada! Noriu matyti jus besijuokiančią – jūs tokia miela, kai juokiatės. Ar žinote tai? Noriu matyti, kaip jūs skleidžiatės. Amalija man pasakojo, kad jūs rašote nuostabias eiles. Turite suteikti sau tą galimybę. Turėti tam laiko. Laisvės! Jūs turite gyventi taip, kaip *jūs* norite. Pagal savo sąlygas. Būtų taip gaila visa tai sužlugdyti. Juk jūsų vieta čia – miesto vidury. Pas mus. Pas Amaliją. Pas mane.

Jis nuspaudžia cigaretę kriauklėje. Ji šnypšdama užgęsta, *pššš...*

*

Nors negraži, žmogaus ausis yra protingai apgalvotos sandaros. Paprastai ji gali priimti garso bangas nuo šešiolikos iki maždaug dvidešimties tūkstančių hercų. Bangos sklinda per ausies landą būgnelio membranos link ir ją suvirpina. Šie virpesiai toliau keliauja į vidinės ausies sraigę, kurioje yra klausos receptorius. Iš čia impulsai klausos nervu keliauja į smegenis, kuriose garsai atpažįstami ir suvokiami.

Jeigu įsivaizduotume (o tai gali būti kiek nelengva, atsižvelgiant į susiklosčiusias aplinkybes!), kad tą popietę Frederikas būtų atsidaręs savo gydytojo lagaminėlį, išsitraukęs lempą ir ėmęs nuodugniai apžiūrinėti pūkeliu padengtas Frederikės ausis, jis būtų nustatęs, kad jos netgi neįprastai puikios būklės. Todėl iš pirmo žvilgsnio nesuvokiama, kad Frederikė neįstengia išgirsti Frederiko žodžių.

Betgi reikėtų pamėginti suprasti! Ir išties tai nėmaž nesunku. Jų susižinojimas iš anksto pasmerktas nesėkmei, ir

priežastis slypi ne Frederikės ausyse – mat ji yra ne *fizio*loginė, o grynai loginė: Frederiko siunčiamas pranešimas nukreiptas į jos *protą*, bet niekad jos proto nepasiekia dėl tos akivaizdžios aplinkybės, kad prieš tai jį godžiai perima jos *jausmai*, kurie it išbadėjęs katinas prie pelės urvelio perdėm ilgai tykojo ir laukė!

Nė vienas iš jų šito nepastebi. Todėl įkalbėti Frederikę sutikti su pasiūlymu Frederikui iš esmės prireikia ne daugiau laiko, kaip surūkyti vieną cigaretę (mūsų dienomis paprastai tai trunka apie septynias minutes – prie jų pridėsime dosnų trijų minučių priedą, nes anuomet vietoj netvirtai suvyniotų fabrikinių chemikalų pagaliukų būta gerai prikimštų, sodraus skonio Virdžinijos tabako cigarečių). Visi vėlesni argumentai, taip, apskritai visas paskesnis jų pokalbis tuščioje virtuvėje – Frederikui to nenutuokiant – tam tikra prasme yra perteklinis.

Patiems jutimams nieko nestinga, o posakis, kad meilė akla, šiuo atveju irgi netinka. (Tas, kas per neišmanymą paleido šią tuščią kvailą frazę, niekada pats negalėjo būti įsimylėjęs. Mat įsimylėjimas yra vienintelis apsvaigimas, kuris ne bukina, o *aštrina* pojūčius! Kada gi dar jutimai būna labiau sužadinti, jei ne esant šios būsenos, ir kada dar žvilgsnis toks įžvalgus smulkmenoms, jei ne ištikus šiam pamišimui?) Frederikė mato tiesiog puikiai! Ji ypač aiškiai mato, kad jo veido oda truputį auksinė, kai jis sėdi čia, nutviekstas popietinės saulės spindulių pluošto, sklindančio pro didelį virtuvės langą. Šioje dosnioje šviesoje ji pastebi, kad jo skruostų oda nusėta mažytėmis juodomis duobutėmis, kad ji panaši į laikinai prijaukintą kraštovaizdį, kuriame, visagalės vegetacijos veikiami, progos išsikalti laukia tūkstančių tūkstančiai

šerių. Vyras yra kitoks! *Šitas* vyras yra kitoks! Ji aiškiai mato (beje, aiškiau nei kas nors ligtol yra matęs!), kad jam juokiantis atsirandančios raukšlelės nuo akies kampučio sudaro lyg vėduoklę. Ji negali iki soties atsižiūrėti į ilgą, siaurą viršutinę lūpą, kuri vos išsikišusi virš apatinės, o šypsantis išsitempia. Ir ji leidžia sau tą nedidelę prabangą (ak, koks mielas įžūlumas!) įsivaizduoti, kaip būtų pajusti... (Tuoj, tuoj, tuoj!) Ji mato, kad tamsūs, neseniai nukirpti plaukai prie ausies spenelio truputį pasišiaušę (vis dėlto jam nuostabiai tinka!), o kai jis kartais pasisuka kūnu, norėdamas nukratyti cigaretės pelenus į kriauklę, trumpą akimirką atsiveria jo kaklas – vaizdas, vertas susižavėjimo šūksnių!

*

Žinoma, Frederikas pasisiūlo palydėti Frederikę namo, kad asmeniškai atskleistų nepaprastus savo diplomato sugebėjimus jos tėvams.

Dėl strateginių sumetimų Frederikė šį pasiūlymą atmeta.

Vos tik ji pasirodo prie laukujų durų, atsiveria pragaras...

Motina verkšlena. Tėvas bemaž choleriškas. Pritvinkęs kaip jautis per rują, jis spjaudydamasis plūsta ir koneveikia užsispyrusią dukterį, ištisomis tiradomis beria retorinius – ir, ek, tokius nuspėjamus klausimus. (*Kur tu buvai visą popietę? Manai, gali šlaistytis kaip pasileidėlė? Manai, kad tu, peraugusi mergiūkšte, gali savanaudiškai tvarkytis su kitų žmonių laiku ir jausmais, kaip įsigeidusi? Ar nežinai, kas yra Holmų šeima? Gal mes tave vertėme? Manai, ketinu su tuo taikstytis?*)

Frederikė apsisprendusi neatsakinėti.

Neverta ilgiau apsistoti prie šio įvykio, nes jis savaime nuspėjamas ir neįdomus, tačiau visgi svarbu pastebėti, kad visas pyktis, išspjautas tėvo šlapiomis nuo seilių lūpomis, didžiam jo pasipiktinimui, tarytum atšoka nuo jos!

Gal ties šia scena būtų įdomu stabtelti kaip tik dėl šios priežasties – gauti atsakymą į klausimą, kaip Frederikei pavyksta atsilaikyti daugiau negu dvylika gniuždančių valandų, žinant, kad kitą dieną, palydėtai priekaištų lavinos, teks palikti vaikystės namus – vienai, išvarytai, be galimybės ką nors pasiimti su savimi!

Kaipgi gali būti, kad žmogus, kurį pažinome kaip silpną, nepasitikintį ir bejėgį, staiga atranda drąsos tokiam didžiam poelgiui? Kodėl ji nepasiduoda? Taip, iš kur silpni žmonės semiasi jėgų, kai reikia? Ar tai nėra tendencija, kad žmonės, kasdienybėje neturintys ryžto laikytis tam tikrų pažiūrų, staiga sugeba parodyti kone erzinantį nepalenkiamumą kokiu nors vienu klausimu – neretai tokiu, kuris kitiems atrodo nereikšmingas? Gal esti taip, kad žmogus, neišnaudojęs jam skirto užsispyrimo kiekio, *privalo* ūmai pratrūkti? Ar gali užsispyrimas kauptis?

O gal iš viso kvaila kalbėti apie „stiprų" ir „silpną" žmogų? Ar lemiamu momentu tai nėra tik *pasiryžimo rizikuoti* klausimas?

Sunku pasakyti. Bet apskritai manytina, kad jei žmogaus viduje stiprybės ir galios nėra, jos reikia paimti iš kitur – tai yra pasinaudoti tam tikromis gudrybėmis. Čia paminėtini bent du būdai.

Vienas jų yra *parazitavimas*: su siurbėlės atkaklumu įsikibti į stipresnius sąjungininkus ir čiulpti iš jų gyvybei reikalingą maistą. Tam tikru požiūriu toks elgesys Frederikei

niekada nebuvo svetimas, nes, pati to nesuvokdama, savo gyvenimą ji visada taip ir gyveno. Vienintelė naujovė ta, kad Frederikė, žmogiškasis parazitas, dabar pasiekė tokį lygmenį, kad, norėdama optimaliai augti, turi persikelti kitur (panašiai pakeisti šeimininką gali būti naudinga kaspinuočiui – palyginimas negražus, bet taiklus!). Kadangi šeima, regis, nebeturi ko jai pasiūlyti, pribrendo laikas reformuotis – kaip parazitas keliaudamas nuo vieno šeimininko pas kitą yra priverstas keisti formą bei išvaizdą, taip ir Frederikė patiria vidinį ir išorinį keitimąsi. Rodos, prie Frederiko prisisiurbti jai pavyko: taip, ji taip į jį įsivyniojo, kad nebegali atskirti, kur parazitas, o kur šeimininkas.

Kitas būdas (galintis veikti ir kaip pirmojo priedas) – atimti iš priešo stiprybę nukreipiant į jį savo silpnybes. Perkračius save ir išsiaiškinus žemiausias, slapčiausias savybes, aptinkama kokia nors priešininko silpnybė, o tada prisiverčiama vienpusiškai į ją susitelkti. Arba, kitaip tariant: priešas tiesiog nuvainikuojamas, pasinaudojus jo pažeidžiamumu, jo trapumu, taip, jo *žmogiškumu*, ir nieko daugiau.

Norint tai suprasti, reikia žinoti, kad Frederikė visada pasižymėjo kone liguistu, nesveiku požiūriu į tai, ką galima pavadinti *niekingu kūno poreikiu*. Aibę kartų jai teko sėdėti prakaituotomis rankomis, iš paskutiniųjų įtempus sutraukiamąjį raumenį ir sėdmenų raumenis dėl įsišaknijusio nenoro pasiduoti gamtos įnoriams – daug, daug labiau ji būdavo pasiryžusi kentėti tą nepatogumą, negu išeiti nusilengvinti palikus draugiją, mat kitiems tai būtų leidę susieti ją su šia nemalonia padėtimi.

Tai štai: jei kada susidūrusi su tėvo pykčiu ji pajunta, kaip ją užplūsta neryžtingumas, gėda ir ašaros, ji išsitraukia ne-

bylų savo ginklą (kuris, ji žino, dukteriai nedera, bet už kurį jai turi būti atleista) ir iššaukia vaizdinį iš to karto, kai ji lyg tyčia (ir vis dėlto netyčia!) atidarė tualeto duris vieno jo asmeniško apsilankymo ten metu. Pamatytas vaizdas tąkart tvirtai įsirėžė į akies tinklainę, nespėjus jai išlementi „atsiprašau" ir užstumti durų. Dabar jai šitai praverčia. Nes išties, kas yra tas galingas valdovas, jei ne menkas žmogelis, kartkarčiais priverstas susidurti su savo smarve: paraudonavusiu veidu, ant kelių nusmauktomis kelnėmis, blyškiomis riebiomis šlaunimis, apnuogintomis prieš jo kitais kartais tokį aštrų žvilgsnį.

Šitaip galvoti turi būti gėda. Ji tai žino, bet nesigėdija, nes *jei kirvis atbukęs ir nepagaląstas, reikia įdėti daugiau jėgų...*

Kuo didesnis tikslas, tuo bjauresni būdai!

Vakare ji įropoja į savo lovą, jausdama, jog labai gali būti, kad čia guli paskutinį kartą. Kai pagaliau užmiega, rankoje laiko suspaudusi Frederiko nosinę. Miegas neramus ir pilnas sapnų. Sakoma, kad miegantis nuodėmių nedaro. Tai nėra besąlygiška tiesa.

Pabudusi kitą rytą, iškart atsikelia ir mechaniškai tiksliai atlieka rytinį tualetą. Ji išmintingai nusprendė neskubėti pasakoti apie pažadą Frederikui. Tik prie pusryčių stalo – mirtinoje tyloje – ji leidžia sprogti bombai! (Jei pageidaujate trumpo šios scenos aprašymo, tiesiog perskaitykite 18–26 eilutes 151 puslapyje. Kursyvu išskirtus sakinius pakeiskite patys ir pridurkite tai, kad jai liepta iškart nešdintis iš namų ir daugiau nesirodyti!)

Tabula rasa!

Dešimtą penkiolika ji stypso priešais Amalijos duris su rankine – vieninteliu bagažu – ir, pasveikinta svainės džiaugsmo šūksnių, žengia pirmuosius žingsnius į Faberių pasaulį.

– Kaip aš džiaugiuosi! Taip džiaugiuosi, džiaugiuosi, džiaugiuosi. Šaunuolė!

(Keista, bet pastarąjį žodį tėvas irgi buvo pasakęs – tik, aišku, visai kita intonacija.)

Iškart pasiunčiama žinutė Frederikui, po pusvalandžio jis atvyksta. Suraukta kakta išklausęs sužadėtinę (skliausteliuose pastebėtina, kad ji išspaudžia ne daugiau kaip vieną ašarėlę ir apskritai reikalą išdėsto gan dalykiškai), jis vėl dingsta – iškeliauja į pasaulį su malonia misija pamėginti apraminti būsimą uošvį.

Jo neįsileidžia!

*

Frederikas iš tų žmonių, kurie pratę gauti, ko nori. Šio neigiamo atsakymo jis greičiausiai nebūtų ėmęs giliau į širdį, jeigu antrą kartą tą pačią parą jam vėl nebūtų tekę pasijusti nieko nepešus.

Prieš dieną jis buvo užėjęs į kontorą pas svainį ir geriausią draugą pranešti džiugios naujienos ir paprašyti jo pabūti liudininku civilinės (žinoma!) vestuvių ceremonijos metu. Linhartas išklausė jį stebėdamas per ant nosies nusmukusių skaitymo akinių kraštą. Jis nė karto jo nepertraukė, tačiau Frederikui baigus pasakoti, nusiėmė akinius, užlenkė kojeles ir valandėlę pasėdėjo laikydamas juos pirštuose. Tada pažvelgė tiesiai į svečią ir pasakė:

– Tikiuosi, tu nerimtai.

Frederikas karštai nusišypsojo.

– Nerimtai? Aišku, rimtai. Kodėl turėtų būti kitaip?

– Todėl, kad tai didžiausia beprotybė, kokią mano ausys kada girdėjo.

– Kod...

– Taip, nes juk nebandysi man įteigti, kad tu tą merginą įsimylėjęs?

Frederikas neramiai pasimuisto kėdėje.

– Ne... *įsimylėjęs*... Ne! – Tada sako užsigavęs: – Šito ir nebandžiau tau įteigti. Jai taip pat, beje. Juk tai ir sakau tau, bičiuli! Tai ir bandau paaiškinti. Mes sudarėme *sutartį*.

– *Sutartį?!!* Ir kaip manai, kokia tikimybė, kad ji apskritai susigaudo, apie ką toji sutartis?

– Žinoma, susigaudo. Mes apie tai kalbėjomės.

– Ar tik ne tu kalbėjai?

– Kodėl taip sakai? – Frederikas susirūpinęs žiūri į jį. – Frederikei tai rūpi ne mažiau nei man. Ji šito nori.

– Taip, žinoma, ji to nori! – Linhartas pasižiūri į draugą taip, tarsi tas būtų nedovanotinai lėto mąstymo. – Ji beviltiškai tave įsimylėjusi, drauguži.

– Nesąmonė!

– Nevadink to nesąmone. Bet kuris mulkis tą mato – galbūt išskyrus tave, bet tada, po perkūnais, tu didžiausias mulkis iš visų.

Frederikas suglumęs apsidairo aplinkui tarsi ieškodamas pagalbos.

– Paklausyk, – sako sunkiai atsidusdamas, – ji rengiasi tekėti už žmogaus, kurio nepakenčia. O aš jai pateikiu pasiūlymą, kuris reiškia, kad ji gali to nedaryti. Ji jaučia palengvėjimą. Viskas, – jis iškelia rankas.

– Ji tikrai jaučia daugiau nei palengvėjimą. Tikriausiai dabar ji devintame danguje!

Stalas apskleistas popieriais. Linhartas pradeda juos rinkti, tarsi tai jam padėtų susivokti susidariusioje padėtyje.

– Beje, jei prakalbom apie Kristianą: ar tu visiškai įsitikinęs, kad tai ne *tu* negali jo pakęsti? Ar tu visiškai tikras, kad tai nėra klastinga asmeninio persekiojimo forma, nes tu negali pakęsti viso to, kam jis atstovauja.

– Po šimts velnių, dabar kalbi visai nepagrįstai, Tomai. – Frederikas pasipiktinęs atsilošia kėdėje. – Kodėl man tai turėtų rūpėti? Taip, tiesa, negaliu jo pakęsti, mielai tą pripažįstu, bet man jis nesudaro *kliūčių*. Bene tai mano reikalas? Man gi nereikia su juo bendrauti. Metų metus nepalaikiau su juo jokių ryšių. Po perkūnais, juk niekada negirdėjai, kad koneveikčiau jį – ligšiol kad bent sykį būčiau pagalvojęs apie jį.

– Ne, bet dabar, lažinuos, stengiesi atsigriebti! Juk tu griauni tam vyrui gyvenimą. – Jis piktai pažvelgia į draugą. – Manau, seniai peržengei ribą. Man tai nepatinka. Šiaip ar taip, nenoriu turėti su tuo nieko bendra.

– O man atrodo, kad tai jis buvo pradėjęs griauti Frederikei gyvenimą.

– Na ir ką, jei taip ir *buvo*? Ko tu kišiesi? Apskritai, koks tavo reikalas?

– Koks mano reikalas? Taigi man ta mergina patinka, ar ne?

– Užtat tau reikia ją gelbėti?

– Na taip, jeigu tau būtinai norisi šitaip suformuluoti, – Frederikas gūžteli pečiais.

– Atvirai tariant, ar nemanai, kad tos gelbėjimo akcijos tampa nebevaldomos? Kas tave verčia manyti, kad tu pašauktas į šį pasaulį gelbėti visų moterų?

– Ką, po galais, nori pasakyti?

– Labai gerai žinai, ką noriu pasakyti. – Balsas sušvelnėja. – Tačiau tavo profesinis gyvenimas yra viena – aš tam tikrai pritariu, ir puikiai tai žinai! – bet jei ketini paaukoti dar ir asmeninį gyvenimą...

– Aš gi neaukoju asmeninio gyvenimo.

– Tu visiškai tuo įsitikinęs?

– Tomai, paklausyk, kad tave bala. Aš tik noriu parodyti jai, kad esama pasirinkimo. Juk ji taip susidomėjusi visomis tomis naujomis idėjomis. Ji lengvai pasiduoda įtakai.

– Taip, kaip tik taip. Manau, ji net nenutuoktų, kokia jos nuomonė, jeigu kas nors jai jos nepasakytų. O tu mielai tą darai. Juk jinai klauso, ką tu sakai.

– Dabar man atrodo, kad tu dėl Frederikės neteisus. Man atrodo, nepakankamai ją vertini. Manai, ji norėjo vestis mane į namus, kad perkalbėčiau jos tėvus? Ne, nenorėjo! Ji panoro pati su tuo susidoroti. Juk ji suaugusi moteris, po galais. Juk ji pati sprendžia, kaip nori gyventi savo gyvenimą.

– Jei ji tokia savarankiška, kaip teigi, kam tu jai reikalingas?

Frederikas atsistoja ir nueina prie lango. Barbena pirštais į baltai dažytą palangę.

Linhartas stebi jį iš užu stalo.

– Vadinasi, ji pasirinko gyventi su tavimi vietoj kito. Sakyk, Frederikai, ar tai tavęs nėmaž *negąsdina*? – Linhartas atrodo nuoširdžiai susirūpinęs.

– Ne, kodėl? Juk mes nekeliam vienas kitam reikalavimų.

– Ak taip, žinoma! – kandžiai. – Nejau manai, kad faktiškai tai įmanoma? Kad galima gyventi taip artimai, išoriškai atrodyti pora, viską daryti kartu ir vis tiek galvoti, kad nekyla jokių reikalavimų vienas kitam? Manai, ji ničnieko nenori iš tavęs?

– Taip, išties taip manau. Nors ne! Besąlygiškos mano draugystės.

– Tavo draugystės, sakai. O kas, jeigu vienas iš jūsų staiga įsimylės – iš rimtųjų! – kitą? Taip, ir nereikia čia nutaisyti tokios minos! Tai vyksta visą laiką. Man taip įvyko su tavo seserimi. Tik pažiūrėk dabar į Georgą: jis daugiau nei pasiryžęs pažadėti pilis ir aukso kalnus, ir visą savo gyvenimą Henrietei Strotman. Nepaisant jo ankstesnio teigimo, kad jokia moteris ilgainiui negali įkalinti vyro. Netgi jis pasirengęs pasiduoti.

– Nėra reikalo čia painioti Georgo. Beje, mes su Frederike aiškiai susitarėme dėl šio punkto: šie santykiai gyvuos *tik* tiek laiko, kiek abiem šalims bus naudinga.

– Tai puiku! O tada jums teks kęsti varginančias skyrybas...

– Ne, neteks! Atrodo, lyg visai nesiklausytum: mes esam du laisvi žmonės! Ji galėtų turėti dvidešimt slaptų meilužių, jei panorėtų, man būtų vis vien. Jei tik ji elgtųsi atsargiai, žinoma.

– Ką sau galvoji! – Linhartas atsistoja ir piktai įbruka segtuvą į lentyną už nugaros. Apsaugok, Viešpatie! Argi ne tu visą laiką taip karštai kovojai prieš melą? Ne, dabar tikrai turiu išsivemti!

– Mes nemeluojame *vienas kitam*. Čia ir yra visas skirtumas! Paklausyk, Tomai: aš tą merginą baisiai pamėgau. Linkiu jai paties geriausio. O mes juk negalime vienu smūgiu pakeisti visos visuomenės. Juk, po perkūnais, nereikalauji šito iš manęs. Mes priversti paisyti visuomenės normų. Išorėje! *Viduje* mes atsisakėme jų. Štai pats paminėjai Georgą, pažiūrėk, su kokiais sunkumais jis susidūrė. Aš *noriu* to paties kaip ir jis, bet atsisakau patekti į tokią kaip jo neįma-

nomą padėtį. Geriau manevruoti tam tikromis sąlygomis, negu išvis nemanevruoti. Galbūt esu poleminės natūros, bet visų pirma aš gydytojas! Ne rašytojas! Nesu viešas *homme de lettres*. Mano užduotis kita. Mano darbe nereikia kalbėti masėms, po šimts; mano visuomenės kritika reiškiasi praktiškai. Mano paskaitos nepritraukia minių, jos nevyksta sausakimšuose namuose, stebint spaudai. Ir vis dėlto, kad ir kaip kuklinčiausi, *savo* srityje esu žvaigždė. Mano paskaitos vyksta palyginti ribotoje aplinkoje, taip! tačiau aš darau įtaką būsimoms gydytojų kartoms. Ir tai prasminga. Aš plūkiuosi kiekvieną mielą dieną siekdamas išvalyti nuo kelio prietarus. Trokštu pakeisti visuomenę *iš vidaus*, o norėdamas tą pasiekti, turiu patekti ten, kur galiu daryti įtaką. *Savo* srityje. Sakyk, kaip manai, kokios būtų mano galimybės gauti profesoriaus vietą – *ginekologijoje!* – jeigu būčiau viengungis? Nemanai, kad jie netruktų susirasti gerutį buržua, respektabilų šeimos tėvą į mano vietą? Nors aš ir geriausias! Visuomenė įdavė man į rankas kortas – aš privalau padaryti ėjimą. Kitų galimybių neturiu, Frederikė jų irgi savaip neturi. – Jis atsidūsta ir įtaigiai pažvelgia į svainį. – Tas susitarimas, mielas Tomai, paremtas gražia draugyste. Nejau negali to suprasti? Mes linkime vienas kitam paties geriausio. Mes esame du keliautojai, manantys, kad kurį laiką verta palaikyti kompaniją vienas kitam. Tai taip paprasta! Nejaugi niekaip negali suprasti? Amalija gali! Nejau visai negali su tuo susitaikyti? Ar gali būti, kad tu – *tu*, geriausias mano draugas! – esi toks, velniai griebtų... *miesčioniškas*? Ne, Tomai, neleisk, kad šitai stotų tarp mūsų.

Apie šį pokalbį Frederikė, aišku, niekada nesužino.

19

Kopenhagos gatvėmis vaikšto jauna moteris, spinduliuojanti „nepakaltinamą" palaimą, kokią gali skleisti tik visiški silpnapročiai, kuriems bet kas yra malonumo šaltinis, – arba žmonės, kurie tikrai *yra* laimingi ir pasitikintys savimi. Ši moteris iš pastarųjų kategorijos – ir visai nematyti, kad abi šios savybės jai tiek pat naujos, kiek ir laikinos!

Kadangi ši jauna skaisti mergina apdovanota dar ir žavia išvaizda, bendraamžės moterys, prabėgom pastebėjusios ją gatvėje, neretai slapčiomis pašnairuoja į ją pavydžiais žvilgsniais, o pardavėjai vyrai, stovintys priešais ją krautuvėje, staiga susidrovi. Vaistinėje, kur vieną popietę ji apsilanko sužadėtinio pavedimu, tarp jos ir jauno vaistininko kyla visa nedidelė scena. Vėliau, pakeliui namo, ji bando aiškintis, kas vyko tarp jos ir to maždaug trisdešimties metų vyriškio keistu, tačiau nebjauriu veidu, kurio tikslius bruožus ji jau pamiršo. Nes, nors žodžiai ir veiksmai buvo visai kasdieniški ir nuobodūs, tarp jų kažkas *įvyko*, ir tą „kažką" labiausiai tiktų apibūdinti kaip artumą – tarsi tarp jos ir to visiškai nepažįstamo vyriškio akių būtų užsimezgusi nematoma intymi jungtis. Kodėl ji pasijuto tokia apsvaigusi ir susijaudinusi, nors nė kalbos nebuvo apie kokį nors bandymą tiesiog prisiliesti? Ir kodėl šis susidūrimas jai nepasirodė užgaulus, prie-

šingai, kutenančiai malonus ir lengvas, it koks atsitiktinis vėjo gūsis ar plunksnelė, vieną sekundėlę prisilietusi jai prie veido, kad po to amžiams pranyktų? (Banalokai pasakyta – bet taip mąsto Frederikė!)

Po valandėlės ji staiga suvokė, kad ne tik vaistininkas flirtavo su *ja* – tai savaime nauja, bet kad išties ir ji pati (tik *unter uns*) atsakė į jo flirtą.

Pasaulis naujas ir didelis, kai gyveni pirmą kartą. Tada viskas įgyja prasmę.

Štai pasirodo uošviai ir su meile žiūri į savo sūnų, ir paima ją už rankų, ir pasveikina ją tapus šeimos nare taip paprastai, nuoširdžiai ir šiltai, kad ji veik pamiršta, kas esanti.

Anyta žvelgia į ją Frederiko akimis ir pasiteirauja apie jos šeimą. Frederikei atsakius, ji atsidūsta.

– Taip, – taria ji tada, – greičiausiai mumis dėti dauguma jaustų pareigą kreiptis į jūsų tėvus. Ypač dėl to, kad esate tokia jaunutė. Bet ne mes! Turiu pasakyti, kad mes pasirinkome pasitikėti savo vaikais. Taip, „pasirinkome" sakau visiškai apgalvotai, nes tai mano sąmoningas pasirinkimas – pasirinkimas pasitikėti arba nepasitikėti. Auklėdami vaikus, visą laiką stengėmės puoselėti savarankiškumą ir laisvę, tačiau taip pat atsakomybę. Mes visiškai pasitikime tuo, kad Frederikas žino, ką daro. Jis gali pats priimti sprendimus. Ir neturime pagrindo abejoti, kad jūs taip pat... Ir mes juk matome, kokį laimingą jį padarėte.

Ji stengiasi kaip įmanydama geriau perteikti savo naują gyvenimą Helenai. Laiškas jau šešių puslapių, bet jai vis tiek rodosi, kad jame nieko nėra – gal jos naujasis gyvenimas pernelyg didelis tilpti voką?

– Tavo sesuo, – sako Amalija, – Dieve, taip, tu turi seserį! Labai įdomu. Kokia ji? Ar panaši į tave?

– Ne. Iš tikrųjų ne. Manau, ji panašesnė į tave.

– Į mane! Vargšė moteris, tikrai! Bet kaip tai įmanoma?

– Aišku, ji į tave nepanaši. Ne ta prasme. Tačiau vis dėlto. Kažkas tokio yra. Ji guvesnė už mane. Man atrodo, daugiau kalba.

– Na, taip. Ir vėl tas pats.

– Ką nori pasakyti?

– Na, kad aš per daug plepi.

– Betgi aš taip nesakiau.

– Ne, bet aš *plepu* per daug. Pati puikiai žinau. Lyg karščiuočiausi ir perdėm skubėčiau. Žmonės nespėja su manimi. O man tada nuobodu. Džiaukis, kad tokia nesi.

Ji šelmiškai pažvelgia į Frederikę.

– Dėl to Frederikas taip įsimylėjo tave, ar žinojai?

– Amalija, sakiau tau, kad tai nėra...

– Taip, taip. *Sakei*. Bet mes irgi turime akis kaktoj.

– Nesupratau?..

– Ak, Dieve mano, juk Frederikas įsimylėjęs kaip mokinukas. – Ji nekantriai mosteli. – Taip, ir iš jo *girdėjau* – visus jo argumentus, visą jo išmintį! Bet aš jį pažįstu, ir anksčiau niekada nemačiau jo tokio. Tokio laimingo! Pastebėjau tai jau pačią pirmąją dieną, kai pamačiau judu kartu. Ir žinai kodėl? Todėl, kad tu turi kažką... *vyriška* savyje. Ne, ne išorėje, ne išvaizdoje, savaime suprantama! Ne tai turiu galvoje. Tu esi visų dailiausia ir moteriškiausia! Ne, kalbu apie tavo būdą, charakterį. Tu esi rimta, niekada nekvailioji. Dėl to tu įdomi. Ir kitokia! Frederikas nepakenčia nerimtų moterų, jam nuo jų tiesiog bloga. Žinau tai, nes pati kartais būnu nerimta.

– Na jau.

– Taip, tikrai. Puikiai tai žinau ir visada iš Frederiko matydavau, kai perlenkdavau lazdą. Suprantu, kad nesu kvaila, savaime aišku, jis myli ir gerbia mane daugeliu požiūriu. Bet, tiesą sakant, man atrodo, kad jis gerbia mane už tai, ko pats mane išmokė: apmąstyti, neklausyti niekų, išsakyti savo nuomonę, nekalbėti blogai apie nesančius žmones... Iš tikrųjų keista, nes visa tai, kas jam manyje patinka, visa tai, dėl ko jis didžiuojasi savo jaunesniąja sesute, man pačiai irgi patinka. Ir vis dėlto... Kartais aš lyg užsimirštu, tarsi manyje tūnotų tarška patarška, ir tada imu malti liežuviu.

Ji pažvelgia į Frederikę.

– O tu taip niekada nesielgi. Todėl jis taip tave myli. Be to, *nesikabini* prie jo kaip visos kitos. Tu tiesiog tyliai ramiai būni, o jei ką pasakai, tai visada išmintingai. Frederikui reikia tokios moters kaip tu. Iš tiesų niekada nemaniau, kad jis tokią suras. Tokią, kuri nesikaria jam ant kaklo, nespygauja, nepaikioja ir nekoketuoja. Tokią, su kuria jis ramiai gali pasikalbėti apie svarbius dalykus. Tokią, kuri jam suteiktų taiką ir ramybę. Nes, Dieve padėk, jam to reikia!

Amalija atsipučia.

– Visi tie žmonės, kurie visad limpa prie jo ir kažko iš jo nori. Visi tie, kurie mano, kad jis toks nuostabus: studentai, pacientai, draugai. Ne mažiau moterys! Aš jam truputį pavydžiu. Žinoma. Bet vis tiek... Tik pagalvok, būti tokiam populiariam, mylimam; būti užkeltam ant pjedestalo ir stypsoti ten visiškai vienam. Juk žmonės neturi saiko, jie mano, kad jis be atvangos gali duoti ir duoti; kad jis niekada nepavargsta. Ir žinai, kas yra blogiausia? Kad ir jis pats tikriausiai taip mano. Tiesiog jis nesugeba atsisakyti: jeigu kas nors ko nors

jo paprašo, tai mano, kad jo pareiga išspręsti jų problemas. Kartais man atrodo, kad judu suvedė Dievo apvaizda. Kai jis susituoks su tavimi, gal truputį nurims. Noriu pasakyti – vedęs vyras juk turi turėti šiek tiek asmeninio gyvenimo, ar ne? Gal galiausiai rasis vietos jam pačiam. Jeigu tik draugai nuolat pas jį nebėgios vizgindami uodegą.

Ir ji vaikšto įsikibusi sužadėtiniui į parankę, o jis pakeliui jai rodo tą ir aną, atkreipdamas jos dėmesį, kad ten, taip, kaip tik ten! jis gyveno, arba ten įvyko tas ir tas linksmas, keistas ar įdomus nutikimas, ir ji klausosi, juokiasi ir švyti, o pats miestas keičiasi ir auga vien jųdviejų garbei.

Ji apsigaubia Frederiku, juo pasidabina ir žengia gatvėmis išdidžiai rodydama naujas savo plunksnas tam nedaugeliui, kas sugeba juos pastebėti. Nes jie tokie vargšai, tie dauguma pro juos praeinančių praeivių – visi tie puspročiai, gyvenantys tamsoje, nieko neišmanantys, nieko nesuprantantys ir nieko nepažinę – nes jie nepažįsta Jo.

20

Skerbekas, ketvirtadienis, 1875 m. liepos 29 d.

Brangioji Frederike.

Ačiū už laišką, kuris mane taip pradžiugino.

Dabar tikrai suprantu, kodėl taip ilgai negalėjai prisėsti man parašyti. Jei tu žinotum, kaip tavo laiškas sujaudino mano sielą – tu, geroji šeimos mergaitė, galop užsitraukei tėvo nemalonę! Ak, koks džiaugsmas, kad dabar nebesu tokia vienintelė. Ne, negerai pasakiau, iš tikrųjų man jo labai gaila – dvi dukros, ir nė viena iš jų nenori elgtis, kaip dera! Vargšas tėtukas.

Aš neapsakomai džiaugiuosi dėl tavęs, sesute, ir nekantrauju pamatyti tavo sužadėtinį – iš tavo aprašymo jis turėtų būti dieviškas, ne mažiau. Kaip gerai ir kaip džiugu, kad kol kas gali pagyventi pas jo seserį su vyru. Iš tavęs supratau, kad jie nuostabūs žmonės. Aš bemaž pavydžiu, kad turi tokią gerą draugę – man irgi čia praverstų. Bet dabar kalbame ne apie mane, o apie tave, mažoji mano sesute.

Koks gi tas tėvas nepakenčiamas! Man pikta dėl jo. Dabar privalai man pažadėti tvirtai laikytis savo apsisprendimo ir nesileisti įbauginama jo baisaus elgesio, kaip dažnai būdavo ligtol. Tavo pusėje yra meilė ir tavo mylimasis – didesnės jėgos tikriausiai nerasi pasaulyje.

Dėl Dievo meilės – niekada to nepaleisk. Gailėsies visą gyvenimą...

Beje, ką sakė išvarytas Kristianas? Norėčiau žinoti. (Dabar jau galiu ramiai tau pasakyti, kad niekada jo nemėgau – man jis visad atrodė toks viskuo persisotinęs.) Parašyk ir papasakok man apie tai, kad galėčiau slapčia tuo pasidžiaugti – juk kitų progų neturiu. (Juokauju!)

Rašai, kad susipažinai su garsiuoju ponu B. Kaip įdomu. (Tikiuosi, nepasakei to tėčiui – jis turbūt numirtų.) Koks jis? Juk kalbama, kad jis nepaprastai žavingas. Ar tiesa, kad jis turi nepaprastą pasisekimą tarp damų? Ar tik ne dėl jo iš tikrųjų negali miegoti naktimis? Ne, žinoma, tai tik dar vienas kvailas pokštas.

Ak, aš taip pavydžiu, kad tu patiri tiek daug, o aš tiek mažai. Ak, kad taip mudvi galėtume susitikti. Norėčiau su tavimi pasikalbėti apie daugybę dalykų. Kartais man dėl to truputį liūdna.

Ir pagalvok, net negalėsiu dalyvauti tavo vestuvėse! Jaučiuosi nusivylusi.

Čia viskas po senovei. Aš vis storėju, tuoj būsiu panaši į tą Žveję raganą Senojoje krantinėje. (Ar prisimeni ją? Kaži, ar ji ten tebesėdi?) Jau nebevalgau tiek daug, o naktimis prastai miegu – taip sunku apsiversti lovoje. Bet, laimė, dabar jau neilgai liko. Aš laukiu, nors ir truputį bijau. Juk visada buvau kiek ištižusi. Puikiai tai žinai.

Tėtis ir mama pakvietė mudu su Ulriku Kalėdoms. Parašėm ir pranešėm, kad atvyksime, jeigu viskas gerai seksis. Kad taip jūs irgi galėtumėte atvykti – tu su savo Frederiku. Kaži, gal tėvas iki to laiko bus aprimęs? Tikiuosi.

Dabar turiu baigti, vakarienės ateis svečių – vietinis pas-

torius su žmona (abiem jiems ne mažiau kaip po šimtą metų, taigi tikrai bus linksma!). Parašysiu vėl, kai tik turėsiu laiko. Gal net rytoj.

Tikiuosi, adresas tikslus (užrašei kiek neaiškiai) ir laiškas pasieks tave.

Sėkmės tau ir greitai vėl parašyk.

Nuoširdžiausi linkėjimai nuo tavo sesers, visada apie tave galvojančios.

Helena

21

Gyvenimas, mano ponios ir ponai? – Laikina šventė!

22

– pietų servizas (porceliano fabrikas *Bing og Grøndahls*);

– kavos servizas (*tas pats gamintojas*);

– marokietiška pagalvė (*Ji smagi. Ant jos sėdėsiu su pypke ir jausiuosi kaip Rytų šeichas.*);

– renesansinio stiliaus bibliotekos baldai (*Brolių Jensenų stalių dirbtuvės*);

– pintų baldų komplektas (Frederikės pasirinkimas);

– tamsaus, poliruoto riešutmedžio pianinas *(Hornung og Møller)*;

– dešimt vienetų vėduoklinių palmių namams puošti (*Taip, taip. Jeigu jau negalima kitaip.*);

– pora suvarstomų aulinukų į gatvę, rausvai violetinė oda ir geltonas brokatas su rankomis siuvinėtais „dantukais“ ant kulno ir puspadžio;

– pora atvirų rusvai gelsvos tymo odos ir brokato batelių (*batsiuvio dirbtuvės Pirklių gatvėje*) (Frederikas, šis pažangos žmogus, vis dėlto mano, kad naujus laikus sutikti geriausia žengiant senoviška, rankomis siūta avalyne!);

– trys nėriniuotos apykaklės (*Wessel og Vett*);

– braziliškų cigarų dėžė (*W. Ø. Larsen*) (Kaip tik pakeliui pas siuvėją.);

– vyno raudonumo aksomo ir šilko suknelė, stačia apy-

kaklė, prigludusios rankovės, išryškinta krūtinė ir pilvas. Iš priekio apačioje klostės. Lengvas turniūras (*Tikrai manai, kad galiu dėvėti raudoną?*);

– „suknelė į miestą“ vasarai. Baltas medvilninis pikė, puoštas šilko apsiuvais. Kaspinai ant rankovių. Su nuimamu šleifu (Frederikės pasirinkimas!);

– vakarinė muslino suknelė su rožytėmis, taftos kaspinais ir nėriniais;

– vizitinė pilkos taftos suknelė su aukštu kaklu ir nėrinių apvadais (*Su ja atrodai nuostabiai!*);

– ašutinė pagalvėlė suknelei išpūsti (Frederikė, kaip ir Amalija, nesutinka nešioti lanko.);

– vienas saulės skėtis raižytu kotu;

– treji vyriški šilkiniai marškiniai su perlamutrinėmis sagomis (Frederikui, kad jau jis to ėmėsi);

– du šimtai gramų cukruotų migdolų (pasmaguriauti apsiperkant).

23

(1932-ųjų gegužė)

– Šiaip ar taip, ta istorija su gydytoju baisi, čia apie tą, kur netoli... daktaro Krogaro. (Dieve padėk, kaip ta žmogysta ištaria *istooorija.*)

Frederikė tyčia net nepasuka galvos pažiūrėti į grindis šveičiančią madam Rasmusen. Ji žino, kaip ta atrodo, nes dažnai teko ją matyti: veidas paburkęs, raudonas, jai pasilenkiant virš kibiro, krūtys sunkiai nusvyra. Kartkarčiais ji ranka perbraukia veidą, švilptelėdama išpučia orą virš kaktos ir kaskart tvoksteli prakaito kvapas.

– Ar nuosprendis paskelbtas? – smalsumas suintriguoja Frederikę paklausti, tačiau ji nutaiso atsainų balsą, kad parodytų, jog tai nėra įvadas į ilgesnį pokalbį.

– Taip. Vakar. Ketveri metai! Pasak šio ryto laikraščių.

– Hmm.

– Ir jis nusipelnė kiekvienos sekundės, jeigu paklaustumėt mano nuomonės, – tęsia anoji, virš kibiro gręždama skudurą. (*Na, bet aš neklausiu,* – pagalvoja Frederikė.)

– Tik pagalvokit apie visus tuos vaikus, kuriuos jis nužudė! Keista! Apskritai jis buvo malonus žmogus. – Skuduras akimirką stabteli ir madam Rasmusen, sakytum, sustingsta

vidury judesio – lyg būtų koks elektrinis įrenginys, kurio maitinimą kažkas nutraukė, išplėšęs iš rozetės kištuką. O, kad taip būtų!

Tada elektros tiekimas turbūt atnaujinamas, ir rankos vėl uoliai imasi darbo.

Senutė nugrimzta į krėslą ir į savo mintis. Madam Rasmusen dirsteli į ją ir supranta, kad daugiau neverta jai ką nors sakyti – negirdės.

Ji vėl jauna – stovi kupina vilties tarp neatidarytų aukštų dėžių naujajame bute, panaši į alavinį kareivėlį tarp kubelių. Frederikas plėšia vieną dėžę. Rankoje replės, kuriomis traukia vineles. Ištraukęs vieną, iškart paduoda jai – taip jie ramiai sau bendradarbiauja. Ilgesnės vinys spyriojasi, bet įveiktos atkaklių jo rankų girgždelėdamos sulinksta. Dabar jos guli Frederikės rankose, nekenksmingos kaip nugaišę vabzdžiai. Kiekviena jai atitekusi vinis reiškia vieną žingsnelį arčiau dėžėje paslėptos kampinės spintos. Laukimas nepakenčiamas – toje dėžėje slypi laimė.

Artėjant prie galo staiga juos pertraukia beldimas į duris.

Frederikė pažvelgia tenai. Tai Kristianas.

Frederikas net neatsigręžęs išleidžia irzloką garsą, tikriausiai pamanęs, kad tai koks darbininkas, norintis ko nors paklausti.

Frederikė lengvai paliečia jo ranką. Jis klausiamai į ją pažvelgia, sustoja vidury judesio ir pasuka galvą.

– Kristianai... Kokia staigmena, – ranka su replėmis nusileidžia.

Keistasis svečias nekreipia į jį dėmesio ir įdėmiai stebeilija į Frederikę.

– Atėjau pasikalbėti su Frederike.

– Taigi, apie ką? – išmikčioja ji. Jos mintys be perstojo beprasmiškai sukasi apie tai, kaip vis dėlto jam pavyko čia įeiti. Atidarė vienas iš darbininkų? Ar vienos durys tiesiog buvo atviros? Kuriuo įėjimu pasinaudojo? Ji nesumeta, kaip jis taip staiga ėmė ir išdygo priešais ją, ir ūmai suvokia, kad per tą trumpą laiką spėjo užmiršti jį esant.

Kristianas atsikrenkščia.

– Taip, suprantu tavo nustebimą. Mudu, suprantama, nebeturime ką vienas kitam pasakyti – dėl to sutariame! Tačiau, susidarius šioms aplinkybėms, neturiu kitos išeities, kaip tik aplankyti tave. Mano sąžinė man taip liepia... Kad ir kas nutiko, vis dar jaučiu tam tikrą atsakomybę, – pastarąją pastabą jis priduria su prastai slepiamu užsigavimu.

– Bet kas gi tai? – ji tetrokšta vieno vienintelio – kad tik jis greičiau viską baigtų ir galėtų išsinešdinti su savo blyškia oda, minkštomis rankomis, vadinamąja atsakomybe ir aplink jį tvyrančiu praeities dvoku.

Jis vėl atsikrenkščia. (Kas nors tikrai turėtų apžiūrėti tą gerklę!)

– Tu nelabai nusipelnei mano rūpesčio, bet kai išgirdau apie tai... – jis paaiškindamas ranka padaro mostą, apimantį Frederiką ir butą, – taip, tiesiog pamaniau, kad mano pareiga yra informuoti tave apie tai, ką darai.

Kai jis tęsia toliau, balse justi tam tikras sumišimas:

– Nes greičiausiai nesupranti, kad savo gyvenimą atiduodi paprastam... banditui.

– Hm, Kristianai... – Frederikė taip nustebusi, kad tegali nusijuokti. Kristianas juokingas, dėl to nėra jokios abejonės. Tačiau, kaip rodo istorija, neretai kaip tik tie, kurie iš pirmo

žvilgsnio nurašomi kaip apgailėtini, vėliau pasirodo esą pavojingiausi.

Frederiko lūpų kamputyje matyti šypsenėlė, sakytum, jam ši padėtis irgi keltų tik juoką, tačiau jo išraiškoje esti ir kažko neapibūdinamo – Frederikė iškart nesumoja, kas tai. Anksčiau šito jame nebuvo pastebėjusi.

Pamažu ir iš lėto jai ima aiškėti, kad tai nepasitikėjimas.

Kristianas su neapykanta pažvelgia į jį.

– O gal jau papasakojai vadinamajai savo sužadėtinei, kad esi kiaulė ir nusikaltėlis?

– Nemanai, kad turėtume pasistengti elgtis padoriai? – Frederiko balsas ir niekinantis, ir kartu reikalaujantis, bet Frederikė pajunta ir nerimą keliantį virptelėjimą, kuris ją išgąsdina labiau už viską pasaulyje. Jos veidą sustingdo keista išraiška.

– Padoriai!!? – Kristianas taip įtūžęs, kad jam gerklę užgniaužia verksmas. – *Padoriai,* sakai! Kaip drįsti kalbėti man apie padorumą? Tu, kuris man išvažiavus išplėši iš manęs mano sužadėtinę, *suvedžioji* ją, prisivilioji netikrais dalykais, dalyvauji neteisėtoje, gėdingoje veikloje, apie kurią ji nenutuokia, tu – *tu!* – kalbi *man* apie padorumą. Apsaugok Viešpatie!

Kristianas kalbėdamas įsikarščiuoja, o tai nėra geras ženklas. Ji privalo įsikišti į šią beprotybės sceną.

– Gal būk toks malonus ir papasakok, apie ką čia kalbama?

– Kalbam apie tai, kad šitas mal... – jis gurkteli, – šitas malonus vyriškis, už kurio ketini tekėti, yra ne tas, kuo dedasi. Ar jis pasakojo tau apie savo papildomą verslą? Ar jis tau pasakojo, Frederike, kad visa tai yra finansuota pinigais, kuriuos uždirba versdamasis nelegalia veikla?

– Po velnių, dabar jau gana! – Frederikas nutėškia reples. – Nežinau, iš kur tavo informacija, bet galiu pasakyti, kad aš niekada – NIEKADA! – neuždirbau nė vienos kronos užsiimdamas tuo, apie ką užsimeni. Man regis, tau laikas liautis. Jei turi man ką prikišti, prašau! Bet tada eime į gretimą kambarį, o Frederikę palik ramybėje. Ji nieko bendra su tuo neturi.

– Gal manai, kad jai nebūtų pravartu sužinoti, su kuo ketina turėti reikalų?

Jis tiriamai pažvelgia į savo priešininką ir, matyt, atgavęs pasitikėjimą, ryžtingai atsisuka į Frederikę.

– Tavo būsimas sutuoktinis teikia vaisiaus šalinimo paslaugas! – tada rėžia.

Tai nuskamba šaltai ir piktdžiugiškai, o jis vis tiek spėja mesti į Frederikę skersą keistą žvilgsnį – taip skubriai, kad jo veik neįmanoma pastebėti, bet jame toks beviltiškas bejėgiškumas, kokio Frederikė neprisimena mačiusi. Tada jis, sudėdamas delnus, be jokio reikalo pareiškia:

– Taip, pasakyta!

Frederikas sunkiai atsidūsta, tarsi pasaulis ūmai būtų tapęs absurdu. Jis beviltiškai kilsteli rankas ir vėl jas nuleidžia. Tačiau nepasipriešina.

Kodėl jis nepasipriešina?

Frederikės akys paplūsta krauju: vaisius perduriamas virbais... makabriškas, bet keistai viliojantis liaudies baladžių pasaulis: juodai apsirengę vyrai su velnio barzdikėmis ir aštriais dantimis, pinigai, pluoštai purvinų banknotų, skaičiuojamų kreivais, purvinais, krauju suteptais pirštais... Ar tai įmanoma? Blogiau už viską. Didžiausia nuodėmė! Ji pažvelgia į Frederiko rankas: plačias, švelnias... stiprias ir prisi-

mena su kokiu užsidegimu prieš keletą akimirkų jos traukė vinis. Tada ji pasižiūri į savąsias: prakaituotame delne ji vis dar spaudžia vinis. Šaltai ir ramiai paleidžia jas kristi ant dėžės. Viena vinis prisikabina prie delno ir neatlimpa tol, kol nenustumia jos kitos rankos smiliumi. Drėgnus pirštus ji nusišluosto į suknelę. Oras kambaryje sustingo. Abu vyrai įsitempę spokso į ją ir laukia. Kristiano akyse liguista pergalės išraiška. Tikriausiai bus pajutęs jos nerimą. Tada ji pažvelgia į Frederiką. Jis vos linguoja galvą. Jo akys tiriamos – kupinos nevilties, bet apgaulės jose nėra. Kažkur toli toli kalbasi darbininkai ir visiškai kasdieniškai juokauja. Tada ji žingteli du žingsnius į priekį ir įkiša savo delną į Frederiko.

– Mes su Frederiku neturime jokių paslapčių, – tada prataria ji.

Frederiko ranka taip stipriai suspaudžia jos, kad vos nesutraiško jai pirštų.

Tą pačią sekundę Kristiano veidas ištyžta kaip džiūvėsėlis pasukų dubenėlyje.

Jis nusisuka ir dingsta.

Frederikas prisitraukia ją prie savęs. Valandėlę jie taip pastovi. Tada jis prabyla, ir ji pajunta jo balse jaudulį kaip fizinę glamonę:

– Tavo poelgis yra gražiausia, ką kas nors *kada nors* yra man padaręs!

Ji tuščiai šypteli. Nieko nepajunta. Tada taip pat atsargiai ir pamažu išsmunka iš jo glėbio, jausdamasi apvogta – jausmas, nuo to laiko niekada jos neapleidęs.

Senutė užmerkia akis. Ilga ir neišvengiama gynybinė Frederiko kalba, išsakyta sėdint ant medinės dėžės aname šimtmetyje, aidu ataidi iki jos per visus tuos praėjusius, iššvaistytus metus. Frederiko ramus aksominis balsas, kuris buvo ir yra sukurtas Tiesai nešti ir kuris niekada nebūtų galėjęs meluoti, papasakojo istoriją apie šimtų šimtus Vargšių Išnaudojamų Moterų, kurios – žinoma! – pačios visai nėra atsakingos už tai, kad užsitraukė tokias pravardes kaip „Surūgėlė Zosė" ir „Nekaltoji Katrė"... Apie nevalyvas skersgatvių įstaigas, kur aukštuomenės ponai slapta apsilanko po vėlyvos vakarienės prabangiame *D'Angleterre* ar *Á Porta*... Apie Aukas, kurioms įstatymas leidžia atsigulti ir aptarnauti juos, bet draudžia pašalinti pasekmes... Apie pasirinkimą tarp „neįmanomos būties" ir aplaidaus godžių šarlatanų „gydymo"... Apie jo poreikį garsiai šaukti vien nuo minties apie kilmingus dvigubos moralės senjorus (*meistrus, komersantus, juristus, direktorius, teisėjus...*), kurie puikuodamiesi savimi, kikendami svirdinėja namo su cigarais marmūzėse ir rankomis kišenėse, o tuo tarpu Vargšelės už raudonų uždangų bando paskandinti prisiminimą apie juos – ir apie save pačias! – degtinės butelyje... Apie luošinančias, taip, tiesiog gyvybei pavojingas intervencijas, kurias šarlatanai atlieka Nekaltosioms: perdurtas gimdas ir negailestingai sužalotas įsčias už kuklų mėnesio darbo užmokestį!.. Apie pyktį, kai kartkarčiais tenka susidurti su nukraujavusiomis Moterimis, kartais net mirštančiomis nuo „jatrogeninių" komplikacijų po šiaip palyginti paprastos intervencijos... (Čia jai teko jį pertraukti, kad išsiaiškintų, jog „jatrogeninis" reiškia *gydytojo sukeltas.*) Apie jo tėvą (didžiai gerbiamą profesorių Faberį!), išmokiusį jį, kad Pareiga ir Atsakomybė ne visada dera su įstatymais... Apie

tai, kaip jam atrodė, kad jis elgiasi Teisingai, ir kaip jis pasiryžęs viešai prisiimti atsakomybę, jeigu to prireiktų. Apie tai, kad tai buvo rizika, kurios griebtis jam liepė Sąžinė... Kad gal jam anksčiau derėjo jai apie tai papasakoti, bet jis nieku gyvu nenorėjo, kad jai reiktų dalytis tuo bendru žinojimu, bendra *kalte*... Kaži ar ji suprato tai?

Jie ilgai sėdėjo tylomis. Tada ji pasakė:

– Aš puikiai suprantu, kad nesu slaugytoja ar kažkas, bet... Jeigu kaip nors galiu tau padėti...

Ir jis žiūrėjo į ją, žvilgsniu tyrinėjo jos veidą, tarytum kažko ieškodamas. Tada ranka paglostė jai plaukus, kaip tėvas glosto karščiuojantį vaiką.

Jam niekada neteko viešai atsakyti. Bet, kita vertus, ar jam apskritai kada nors už ką nors teko atsakyti? Kaip, pavyzdžiui, tie „jatrogeniniai" sužalojimai, kuriuos jis sukėlė *jai*?

Pro dantis išsprūsta piktas juokas.

– Kai baigsite, ar galėsite išsiųsti mano laišką?

Ponia Rasmusen persigandusi pakelia akis. Manė, kad senutė miega – tikrai rodės, kad girdi ją knarkiant ten krėsle.

– Taip, žinoma.

– Jis guli ant indaujos, ar ne? Trūksta tik pašto ženklo.

Senoji pakreipia galvą ir sutraukia skruostus į pusėtiną dirbtinę šypseną.

– Pamaniau, paprašysiu jūsų pakeliui jį nupirkus užklijuoti. Aišku, už tai sumokėsiu.

Keista, koks malonus gali būti jos balsas, kai ji nori ką nors pasiekti! Madam Rasmusen nusišluosto šlapias rankas į pri-

juostę ir nueina prie indaujos. Tikrai ten guli laiškas. Ant jo užrašytas advokato vardas, pavardė ir adresas. Rašysena nelygi, padrika.

Advokatas... Kaži kokių šunybių ji prigalvojo, ta sukriošusi bambeklė?

24

Karštą tvankų vėlyvos vasaros vakarą Kopenhagos aukštuomenėje vyksta uždara vestuvių vakarienė. Oras puikus, butas centre, tad svečiai renkasi pėsčiomis: sutuoktinių poros žengia meiliai susikibusios už parankių, viengungiai traukia atsainiai susibrukę rankas į kelnių kišenes, mat kol kas neturi kur jų padėti.

Dėl tam tikrų keblių aplinkybių ir dėl Frederiko paniekos pretenzingoms vestuvių iškilmėms (*kuo daugiau blizgesio ir puošmenų, tuo daugiau apsimestinumo*) draugija nedidelė, tačiau rinktinė! Aplink didelį, ovalų, neseniai pirktą stalą svečiai sėdasi tokia tvarka: jaunikio tėvas (išsiblaškęs geradarys), Amalija (jaunikio sesuo, artima nuotakos draugė), Tomas Linhartas (susitaikęs, simpatiškas svainis ir piršlys), Jakobas Erholtas (pasiturintis, bet apgailėtinas viengungis), Karlas ir Gretė Hesajeriai (medicinos mokslų daktaras, profesorius, pasidabinęs apkūnia žmona), Klausas Jansenas (arogantiškas jaunikio draugas), Teodoras ir Gabi Faberiai (Frederiko brolis ir jo vokietė žmona), „garsusis ponas B“ (garbinamas prieštaringas mąstytojas, šia proga pakviestas iš Vokietijos, kur, anot gandų, kaip ir dera jo abejotinai reputacijai, jis yra užmezgęs įtartinus santykius su ištekėjusia dama), jaunikio motina (elegantiška miela moteris, oriai žvelgianti į pasaulį)

ir, žinoma, spinduliuojanti svarbiausia šios dienos, šventės ir gyvenimo pora: žavi, blyški, graži jauna mergina ir neįprastai puikaus sudėjimo vyras. Jo tamsus, kampuotas vyriškumas dar stipriau išryškina švelnų nuotakos gymį, juodu nepriekaištingai vienas kitam tinka, tai svečiai šnekučiuodamiesi kurį laiką ir vieni kitiems, ir jaunavedžiams ir tetvirtina. Jeigu visiškai atvirai (kas, žinoma, netgi emancipuotoje draugijoje būtų tikrai nederama), visiems atrodo, kad šis jaunikis turi kur kas daugiau kūno ir kraujo už daugelį kitų. (Na, čia nekalbama apie kurį nors vieną asmenį.)

Pačiame didelio buto vidury, babiloniškoj netvarkoj, – tvarkinga, graži oazė. Visiems aprodomas butas. Dėliodami kojas ant grindis saugančios popierinės dangos, visi drauge nužirglioja pro lentas ir pro kibirus, prispaudę rankas prie šonų ir priglaudę drabužius prie savęs, kad nepersiplėštų į kokią vinį ar kad neišsiteptų dažais ar tinku. Kiekviename kambaryje jie išklauso tam kambariui numatytus didingus planus. Keliuose jau įrengtuose kambariuose visi žavisi neginčijamu šeimininkų poros gebėjimu įrengti namus, ir netgi nepasižymintys lakia fantazija gali gyvai įsivaizduoti, kokie nuostabūs bus šie namai, kai viskas bus užbaigta – kaip puikiai jie tiks nūdienos gyvensenai, kur lygiomis dalimis gražiai persipins dvasinis darbas ir bendravimas.

Tik pažvelkite į šį valgomąjį, kuriame jie sėdi: aukšti, tamsūs paneliai nepaprastai darniai sutinka su auksine sienų spalva. Pakelkite akis aukštyn ir pažvelkite į gražius lubų lipdinius ir du sietynus: kiekviename jų po trisdešimt žvakių, jų liepsnelės šešėliais šoka ant lubų ir raibuliuodamos nutvieskia svečių veidus. Pastebėkite klostėmis krintančias užuolaidas, kurių geltoni ir rudi raštai tiksliai dera tarpu-

savyje, atkreipkite dėmesį, kaip sunkus blizgus audinys elegantiškomis draperijomis liečiasi prie ką tik išklotų grindų, kvepiančių nauja mediena ir vašku – kvapas, šįvakar pirmą kartą susimaišęs su lengvais damų kvepalais, egzotiškais ponų odekolonais, subtilia vyno aromatų puokšte, gardžiais daržovių ir mėsos kvapsniais, kutenančiais nosį iš *Bing og Grøndahls* porcelianinių lėkščių.

Neskaitant jaunikio – tai, aišku, neįmanoma nei tokį vakarą kaip šis, nei kokiu nors kitu metu – tėra vienas kalbėtojas. Parketo grindimis brūžtelėjęs kėdę atgal, jis suneria rankas už nugaros ir teatrališkai atsistoja įprasta laikysena, dėl kurios, kad ir kaip keista, *jis* tampa panašus į karikatūrų piešinius laikraščiuose, o ne priešingai! Šitaip jis valandėlę pastovi, garsiuoju erelio žvilgsniu apžvelgdamas visus veidus, ne be reikalo viltingai atgręžtus į jį.

– Klausykite, hm, – tada pradeda, – nesu koks didelis kalbų sakytojas!

(Regis, spontaniškai pratrūkęs juokas nėra labai netikėtas – kalbėtojas įterpė surepetuotą retorinę pauzę – kaip tik tokio ilgio, kad juokas savaime išblėstų; jaunikio motina dar spėja nusišluostyti akies kamputyje ištryškusią ašarą.) Užsitikrinęs bendrą palaikymą, jis tęsia toliau. Visada labai svarbu gerai pradėti – juk gera pradžia pusė darbo.

– Tai vieni, tai kiti vis ragino mane tarti porą žodžių. Tai nebuvo būtina, po perkūnais, šiaip ar taip, būčiau tą padaręs! Svečius, bijančius, kad nebeteks pakilti nuo šio stalo, galiu nuraminti, kad kalbėsiu trumpai. Tarsiu tik porą žodelių... Juk vienas artimiausių draugų tuokiasi ne kiekvieną dieną. Tai savaime įvykis. Bet kai tai atsitiko tau, Frederikai, visų

mūsų manymu, romantiškais polinkiais nepasižyminčiam *chroniškam* viengungiui (tavo paties žodžiais tariant), tada džiaugsmas dar didesnis, o ir *ūmesnis*.

Atsitiktinės šypsenos, nuotakos raudonis.

– Mielas Frederikai, mudu esame pažįstami jau daugelį metų. Ilgainiui mūsų pažintis tapo ilga, artima draugyste, kurią, kaip žinai, labai branginu. Jei artimiausiu metu būsiu priverstas išvykti iš šalies... – Švelnūs svečių prieštaravimai. – Juk nemažai pastangų įdėta bandant mane išvyti! Bet jeigu taip įvyks, tavęs ir tavo šeimos ilgėsiuos labiausiai. Tavo nuostabūs tėvai – profesoriau Faberi ir jūs, ponia Faber, – šįvakar man garbė sėdėti už vieno stalo su jumis, su vis dar gražiausia šiandienos Kopenhagos moterimi, – jis lengvai uždeda ranką jai ant peties.

Susirinkusieji pritariamai linksi *(Taip, tai tu, mama!)*. Gražiausia Kopenhagos moteris, kaip dera, prieštarauja.

Kalbėtojas tęsia:

– Frederiką su seserimi jūs auklėjote šviesos ir erdvės namuose. Jūsų jaukiuose kambariuose visada buvo vietos permainoms ir naujoms idėjoms, ir aš daugelį metų ten mėgavausi jūsų svetingumu. Noriu pasinaudoti proga ir nuoširdžiai jums už tai padėkoti. Ten praleidau daugelį puikių valandų – ir vėlyvų nakties valandų! Tebus jums tai perspėjimas, Frederike!

Nuotaka nusišypso ir pasižiūri į savo vyrą.

– Tu, brangus Frederikai – brangiausias drauge! – man esi įkūnijimas tokios Danijos, kokia ji *galėtų* tapti; tavyje matau pavyzdį viso, kas gražu, stipru ir gyvybinga: tavo išskirtinis aštrus intelektas, tavo ištikimybė... tavo minčių drąsa... tavo besąlygiškas atsidavimas. Nes tu *esi* labiausiai atsidavęs žmogus, kokį man teko garbė sutikti. Tu niekada neapvili –

nei žmonių, nei principų! Šiuo puikiu bruožu mes visi čionai džiaugiamės ir labai jį vertiname. Tu mąstantis ir taktiškas. Nors bekompromisiškai laikaisi savo nuostatų, regis, šitai tau niekada nekliudo atsižvelgti į mylimus žmones. Vėlgi, nors tavo atžvalga sektina, ji niekada negalioja – atkreipk į tai dėmesį! – įsisenėjusioms konvencijoms ar ribotiems nusistatymams. Tavo nuostatos niekada nebuvo smulkmeniškos. Tu esi didis žmogus, ir čia turiu galvoje ne tik tavo pavydėtiną ūgį. Išgerkime už tai!

Nusijuokiama ir susidaužiama taurėmis su didžiuoju žmogumi.

– Taip, – tęsia kalbėtojas, – kai mudu, rodos, jau prieš daugybę metų baigėme klasikinę gimnaziją, tu, Frederikai, pasirinkai mediciną, o aš estetiką, tačiau žiūrint į šią žavingą moterį, sėdinčią šalia tavęs šiandien, visiškai aišku, kad estetinio jausmo dėl to nepraradai. Laimė! Bet ir jūs, Frederike, kaip suprantu, visai neseniai priėmėte sprendimą... – jis rimtai, bemaž tėviškai pažvelgia į ją. – Žinokite, kad jūsų poelgiai daro jums garbę ir byloja apie tai, kad už jūsų gražios, jaunos kaktos slypi puikus protas. Jūs gavote nuostabų sutuoktinį, Frederike. Nepamirškite to vertinti!

Jo žvilgsnis orus kaip mokyklos direktoriaus.

Frederikės ranka guli ant staltiesės. Frederikas uždeda ant jos savo ranką ir nusišypso.

– Na! – kalbėtojo išraiška pasikeičia ir jis lengvai atsidūsėja. – Juk pažadėjau ilgai netrukti, taigi čia ir baigsiu. – Jis pakelia taurę. – Į sveikatą, brangūs bičiuliai, laimės ir sėkmės ateityje. Tebus ji šviesi ir laiminga!

Pasigirsta plojimai, iškilmingai susižvalgoma per krištolo taurių kraštą, tačiau, vos spėjus susėsti į vietas, staiga vėl

pasigirsta, kaip kažkas skambina į taurę. Visi nustebę pakelia akis.

– Atleiskite, kad trukdau, – taria Jansenas, – tosto nesakysiu, bet noriu kai ką pridurti prie to, kas prieš tai pasakyta: jei kas nors dėl kokių nors priežasčių jaučia iki galo neperpratęs šių žodžių ar jei kas nors tiesiog dar kartą panorės jais pasimėgauti, galiu jus nuraminti, kad ši kalba, kaip ir visa kita, gimę tose galingose smegenyse, rytoj bus pirmuosiuose visų Kopenhagos laikraščių puslapiuose, o neilgai trukus pasirodys kaip knyga danų ir vokiečių kalba.

Juokas.

Jansenas gūžteli pečiais ir vėl atsisėda. Jo lūpų kampučiuose šmėsteli kreiva šypsena.

Nors kalbėtojas atrodo pasitikintis, šiaip yra įžeidaus ir jautraus būdo. Janseną jis pažįsta keletą metų, bet jam niekada nepavyko iki galo perprasti ano paskatų, taigi negali būti tikras, kad tas linki jam tik gero. Tačiau jis renkasi pajuokauti ir pakeldamas taurę į jo pusę ištaria:

– Taip, kad tave kur, šiais laikais reikia žiūrėti, ką kalbi!

Balsai vėl susimaišo į santūrų ūžesį, kurį palydi stalo įrankių dzingsėjimas į porcelianinius indus; o kiek vėliau, jaunikiui pabeldus į taurę, visi susižavėję klausosi jo kalbos, ir – sušvelnėję nuo tauraus vyno ir puikaus valgio – prisimena tą metą, kai patiems teko būti tokio romantiško dėmesio objektu, arba mintimis nuskrieja į ateitį, vildamiesi, kad kada nors ir jų kieme išauš tokia šventė. Frederiko džiaugsmas jaudinte jaudina. Jame gali rasti visų savo nuodėmių atleidimą.

Nuotaka žvelgia į vyrą vos pražiota burna ir su tokia nuoširdžia, atsidavusia išraiška, kad akimirksnį atrodo lyg kvailutė: ji nenuleidžia maldaujančių, susižavėjusių akių nuo kal-

bėtojo, kol galop ją apima drovumas ir ji nudelbia žvilgsnį. Uošvis susiranda jos ranką po damasto staltiese ir draugiškai spusteli.

Kai jaunikis savo žodžius užantspauduoja bučiniu į skruostą, visiškai telpančiu į padorumo rėmus, aplinkui plojama ir šypsomasi.

Po deserto ponai užsidega cigarus. (Remonto netvarka neleidžia pasišalinti į kitus kambarius.) Melsvas rūkas apgaubia konservuotų vaisių, citrininės želės ir grietinėlės likučius desertinėse lėkštėse, mat persisotinę svečiai dėl vaišių gausos nepajėgė jų įveikti. Tie likučiai čia guli išknaisioti, neapetitiški. Vaisių blizgesys ir balzganos spalvos Frederikę supykina. Ji pakelia žvilgsnį į viršų, ir akys užkliūva už riebaus, nuo prakaito blizgančio Hesajerio veido.

Reikia nusukti žvilgsnį į šalį... Žiūrėti į šalį... Į šalį...

Amalija pirmoji pastebi, kad kažkas negerai, ir tuoj pat akimis pasistengia sugauti brolio žvilgsnį. Tas pasilenkęs per stalą karštai kalbasi su Teo. Jis taip įsijautęs, kad atitoksta tik jai kelis kartus pakartojus jo vardą. Susirūpinusiu žvilgsniu Amalija parodo į Frederikės pusę. Akimirksnį jis sutrikęs žiūri į seserį, tada pasisuka į žmoną.

– Dieve mano, Frederike. Ar tau tik ne bloga?

Ji balta kaip drobė. Kakta ir viršutinė lūpa išmušta prakaito.

– Ne. Man tik reikia...

Jam dar nespėjus susivokti, ji atsistojo ir atstūmė kėdę. Kurtinantis garsas. Visi sužiūra į ją. Tada ji tiesiog išnyksta!

Akimoju visi pašoka ant kojų. Virš jos plaukia veidai, ser-

vetėlės vėduoja orą arba atsargiai vilgo jai kaktą. Tada kažkas ją pakelia, ji mato, kaip dingsta valgomasis, išnyra koridorius, o tada staiga pajunta po savimi lovą.

Galva, regis, sprogs, viskas balta, aštru, balsai veria smilkinius.

– *Galbūt per stipriai suveržė. Atleiskime ją.*

– *Gal išgėrė per daug vyno?*

– *Gal dėl karščio.*

Visur tik rankos, nežmoniškas pažeminimas.

– Ne, ne, – šaukia ji, tenori, kad ją paleistų, paliktų ramybėje. Ji bijo apsivemti. Tada vėl viskas tampa balta.

Kai ji atsipeikėja, guli po antklode. Pusiau nurengta. Akimirksnį nustemba, kam jai po galva pakišo akmenų maišą. Tada susivokia, kad pokštus jai krečia galvos skausmai. Ji lėtai pasuka galvą ir pamato greta lovos ant kėdės sėdinčią ponią Faber.

– Frederike. Kaip tu mus išgąsdinai. Minutėlę, mano mergaite.

Ji išeina iš kambario. Po sekundės ji vėl čia su Frederiku.

– Rike, mergyte! Kaip tu? – balsas švelnus ir nuoširdžiai susirūpinęs.

Rikė mergytė sunkiai gurkteli.

– Truputį geriau, bet baisiai skauda galvą. – Kai pamėgina atsimerkti, pro akių plyšelius iškart ima rėžti peiliai. – Nuo šviesos man taip skauda akis.

Jis pasižiūri į mamą, ir ji iškart nueina užtraukti užuolaidų.

– Taigi, – taria jis tada, – iš pirmo žvilgsnio neginčijamas migrenos priepuolis. – Juk savo reikalą išmano! – Ar anksčiau yra taip buvę?

– Nemanau. Ne!

– Atnešiu tau miltelių. Turiu lagaminėlyje. Mama, pabūsi čia iki tol?

– Žinoma, mano drauge.

Frederikė užmerkia akis ir nugrimzta į savo klaustrofobišką skausmo ir šviesos pasaulį. Kad bent galėtų užmigti.

Kaip magas po valandėlės jis grįžta su užburtu gėrimu – vandenyje išmaišytais milteliais. Ji miega, tad jam tenka ją pažadinti, kad trumpam atsisėstų. Ji bando gerti, bet ryti sunku. Atitraukia galvą ir pajunta, kaip skystis teka per smakrą.

– Nagi, Frederike. Tai tau padės, – priglaudžia stiklinę jai prie lūpų ir ji klusniai išgeria.

– Šaunuolė. Vėl atsigulk, – atsargiai tapšnodamas skepetaite nušluosto jai smakrą.

Ponia Faber ištiesia ranką ir paėmusi tuščią stiklinę išeina iš kambario.

Jis užtraukia antklodę jai ant pečių.

– Ar man pasėdėti truputį prie tavęs?

– Ne, – Frederikė praradusi viltį purto galvą. Judesio sukeltas skausmas nežmoniškas.

– Tu tikra?

– Taip, tik noriu pagulėti viena. Tiesiog grįžk pas svečius.

Tarpduryje jis atsisuka ir pažvelgia į ją.

– Užeisiu pas tave, – sušnibžda.

Jis nežino, ar ji jį girdi.

Skausmai stebuklingai dingę, kai ji prisikelia skambant išeinančių svečių akompanimentui *(...perduokit jai nuoširdžių linkėjimų... žavus vakaras... mano kaklaskarė, man rodos, padėjau ją... truputį nervinga... teko nemažai išgyventi... ne,*

ji gelsva su melsvais ornamentais... pasirūpinkit ja... siaubinga migrena... tikėkimės, kad pasimatysime sekmadienį... nuostabi vakarienė... aplankysiu rytoj, jei galima... o taip, šita, ačiū... švelnus vakaras... praneškit, jei kuo nors galime... laimingai sugrįžkit namo...). Padriki balsai pasiekia ją per uždaras duris. Tada sunkiosios durys užsiveria ir tampa tylu.

Po akimirkos ji išgirsta artėjant Frederiko žingsnius. Tyliai sugirgžda durų rankenos spyruoklė. Ji skubriai užsimerkia, ir iš tamsos visai arti jaučia jo buvimą. Tęsiantis atsisveikinimo scenai *in extenso*, dabar besiskverbiančiai iš gatvės pro atvirus langus, ji ant kaktos pajunta švelnią ranką, o netrukus ant riešo porą profesionalo pirštų. Po to, vėl atsargiai užtraukęs antklodę jai iki smakro, jis ištykina lauk.

Paskui save palieka duris praviras.

Niekada nesijauti toks sveikas, kaip ką tik sugrįžęs iš pragaro. Kai ji po poros valandų vėl prabunda, vėsūs patalai svaiginamai švelniai apsiviję kojas, o iš čiužinio kylanti palaima, rodosi, baksnoja strėnas. Mintys tokios aiškios ir lengvos, kad, rodosi, galva ant pagalvės ne guli, o veikiau kybo virš jos. Užuolaidos vis dvelkteli virš jos gaivaus oro gūsį, tarytum pora uolių negrų vergų su palmių šakelėmis.

Tolėliau po kambarius vaikšto Frederikas – jos vyras! – ir kalbasi su pasamdytomis pagalbininkėmis. Jis kalba draugiškai (žinoma!), kartkartėmis ji išgirsta svetimų moterų juoką. Jos kūne šoka laimė – jausmas, jos klaidingu manymu, apsigyvenęs joje visam laikui.

Ji laiminga apsidairo blausioje mėnulio šviesoje. Kambarys atrodo išskydęs, paskendęs maloniuose šešėliuose. Ji išlipa ant vėsių grindų ir įžengia į šį šešėlių paveikslą – tik

dar vienas pilkšvas siluetas. Nusėlina prie servanto ir įsipila į stiklinę vandens. Nuo to garso akimirką užsinori šlapintis. Praskalauja burną. Tada pripila vandens į dubenį, paima skepetą, pamirko ją į šaltą vandenį, išgręžia ir nusišluosto kaktą. Veidrodyje priešais ją išplaukia dieviškas, iš mėnulio šviesos sukurtas veidas.

Ji paleidžia plaukus. Patyrę pirštai aklomis slysčioja, ieškodami ir surasdami smeigtuką po smeigtuko, jiems leidžia kristi ant stalo, kol galiausiai nelieka nė vieno. Tada pirštais perbraukia plaukus. Veidrodyje priešais save dabar ji regi iš mėnulio šviesos sukurtą veidą, apgaubtą plaukų kupetos. Balti apatiniai pasakiškai spindi, su jais ji panaši į angelą ar į vaiduoklį. Banguoti plaukai kone siekia juosmenį. Ji užskleidžia jais veidą, pasislepia po jais, apsvaigsta nuo gaivaus plaukų aromato...

Kas ten buvo?

Staiga jai pasidingoja, kad kažką išgirdo. Ji sustingsta, kresteli plaukus atgal ir paskubomis tylutėliai nutrepena atgal į lovą.

Nieko ten nebuvo!

Jos širdis dunksi krūtinėje – toks pat baimingas džiaugsmas, kai vaikystėje su Helena paguldytos į lovą jos... Et, niekai. Yra svarbesnių dalykų.

Ji išskleidžia plaukus ant pagalvės: atėjęs jis juos turi pamatyti pirmiausia. Štai taip! Viena ranka po galva, kita po antklode. Ne! Virš antklodės, žinoma. Štai taip! Kaži ar dabar atrodo graži? Galbūt čia, blausioje šviesoje?

– Na, mes baigėme, pone.

– Jau! Tai bent greitai. Tada paieškosiu pinigų... Gerai?

– Taip, labai ačiū. Ir dėkui už šį vakarą... Turbūt teks lipti pagrindiniais laiptais. Išėjimas pro virtuvę užgrioztas lentom.

– Žinoma. Dabar man metas.

– Jeigu pageidausite, galėčiau vėl ateiti rytoj, anksti ryte, ir pagaminti pusryčius...

– Ačiū, jūs labai maloni, bet neprireiks. Tikrai išsiversime patys.

– Na, tuomet labanakt.

– Labanakt, labanakt. Geros kelionės namo. Ir ačiū už pagalbą.

Ir vėl ramu.

Toks jis draugiškas. Visada toks draugiškas.

Gal su plaukais persistengta? Gal atrodo tyčia patvarkyta? Ji greitai atsisėda ir vėl atsigula, kad plaukai savaime sugultų aplink veidą. Širdis daužydamasi baigia iššokti iš krūtinės.

Ji girdi, kaip jis uždaro svetainės duris. Dabar jau neilgai liko...

Kai vėl pramerkia akis, kambarys pilnas šviesos, kažkur palei langą isteriškai čiruliuoja ankstyvas vieversys. Tada ji pajunta, kaip kažkas sugriebia jai už kairės kojos nykščio. Baimingai pritraukia koją prie savęs.

– Kaip jautiesi?

Išsigandusi atsisėda ir lovos kojūgalyje pamato visiškai apsirengusį ir plačiai besišypsantį Frederiką.

Pakėlusi rankas prie veido, nubraukia nusivylimo miglą. Tada apsičiupinėja.

– Gerai. Tikrai gerai, – ji nušvinta jam lyg saulė. – Iš tiesų niekada nesijaučiau geriau!

– Puiku! Juk gerai pamiegojai. Šiąnakt buvau užėjęs pas tave keletą kartų. Buvau kiek sunerimęs. Bet miegojai kaip užmušta... Na, o dabar kelkis ir renkis. Lauksiu tavęs svetainėje.

Jis nusisuka, o ji, regis, tą pat akimirką liaujasi egzistavusi.

– Beje, – priduria jis iš tarpdurio, – užsivilk pilkąją suknelę. Ji taip nuostabiai tau tinka. Kai kur važiuosime.

– O kur?

– Staigmena. – Jis kilsteli ir nuleidžia antakius.

Balta staltiesė. Maža, paprasta puokštelė vandens stiklinėje. Kava, skrudinta duona, šviežias sviestas ir marmeladas stiklainėlyje. Du virti kiaušiniai kiaušinių dėkluose. Dvi servetėlės, dailiai sulankstytos ant lėkščių. Du puodeliai. Du peiliai. Dvi kėdės. Vienas stalas...

– Oho, kas čia...

– Aš, kas gi dar, – išdidus berniukas blyksteli suaugusio vyriškio akyse.

– *Tu*?

– Taip. Nejau manei, kad nemoku išvirti poros kiaušinių? – dedasi užsigavęs.

Ji iš lėto, pamaldžiai juda aplink, įsistebeilijusi į stalą, tarsi Frederikas būtų sukūręs tikrą stebuklą.

– Niekada negirdėjau, kad vyras mokėtų gaminti valgį.

– Na, valgis valgiui nelygu, juk čia ne kokie vyriški pietūs. Tik kiek paskrudinta duona, – tada nusijuokia jis. – Jeigu čia truputį smirda degėsiais, tai, beje, ne duona. Bijau, kad turėsi nunerti porą puodkėlių – ar pasiūti, ar kas ten daroma. Pradeginau tas, kur gulėjo tenai. O visa kita vyko gan neskausmingai.

– Kaip nuostabu, – jos balsas tykus, pirštų galiukai vos vos glosto staltiesę, taip atsargiai, sakytum, prisilietusi bijotų ką nors sugadinti.

– Ačiū. Prašom sėstis, ponia Faber.

Jis ištraukia kėdę, atsargiai stumteli jai po sėdimąja ir pristumia prie stalo. Tada perdėtai plastelėdamas išskleidžia servetėlę ir rūpestingai padeda jai ant kelių, tarp kurių slypi dar neatimta nekaltybė, pripila jai į puodelį karštos kavos, grietinėlę ir cukrų pastumia taip, kad ji galėtų pasiekti, profesionaliu chirurginiu pjūviu nupjauna kiaušinio viršūnėlę ir atveria garuojantį geltoną trynį. Tik tada atsisėda priešais ją.

Peiliai brauko per duoną, kavos puodeliuose barška šaukšteliai. Prie jo serviruotės komplekto guli suvyniotas laikraštis. Jis nežiūri į laikraštį, jis žiūri į ją. Kartkarčiais ji vis pakelia akis ir pamato, kaip jo žandikauliai mąsliai doroja duoną. Tada vėl nuleidžia žvilgsnį.

Vienu metu jie susitinka šypsenomis. Nuo to truputį atlėgsta.

Po to jis vėl nebyliai susimąstęs spokso į ją. Ilgai. Tada ištaria traškiu kaip skrudinta duona balsu:

– Tavo plaukai... Žiūrėjau į juos šiąnakt. Tik turėjau juos paliesti. Niekada nesu matęs tokių kaip tavo plaukų. Tau reikėtų visada nešioti juos palaidus.

Susijaudinusi ji blankiai nusišypso.

Tada ūmai paslepia veidą rankose ir pravirksta. Nuoširdus džiaugsmas ir nepakeliamas nusivylimas.

– Mieloji, nagi, – sako nustebęs ir sutrikęs.

– Atsiprašau, – sukužda ji. – Aš tiesiog tokia laiminga.

Per staltiesės ir serviruotės barikadą jis ištiesia ranką ir už-

deda ant jos rankos. Po delnu jinai gali justi aštrius duonos trupinius.

– Mums *privalo* pavykti visa tai, tiesa? – sako jis. Primygtinai.

Ji nusišypso, skruostai pamažėl vėl atgauna spalvą.

– Jaučiuosi kaip karalienė.

– Išties taip ir turi būti. Gali pratintis prie to.

Tada jis staiga ją paleidžia ir ta pačia ranka sau prie burnos pakelia kavos puodelį. Prieš priglausdamas jį prie lūpų, palinksi į jos lėkštę.

– Na, o dabar valgyk. Juk turi gauti dovaną: reikės važiuoti.

Pro langą už jo ji gali matyti švelnaus vėjelio virpinamus liepos lapelius.

Lauke jų laukia saulėta diena.

Kregždės šiandien siuva žemai.

ANTRA DALIS

1932-ųjų birželis–rugpjūtis
1875-ųjų rugsėjis–1876-ųjų gruodis

25

(1932-ųjų birželis)

Aš miegu, bet mano širdis budi. Tai balsas mano mylimojo, kuris beldžia į duris: „Atidaryk, mano seserie, mano mylimoji, mano balandėle, mano tyroji! Mano galva pilna rasos, o mano garbanos – nakties lašų.“

Aš nusivilkau savo drabužius, kaip aš juos vėl apsivilksiu? Nusiploviau kojas, kaip jas vėl sutepsiu?

Mano mylimasis įkišo ranką pro duris, ir mano širdis suvirpėjo nuo jo.

Aš atsikėliau atidaryti savo mylimajam. Nuo mano rankų ir pirštų varvėjo mira ant durų skląsčio.

Aš atidariau duris savo mylimajam, bet jis buvo nuėjęs. Mano siela alpo, kai jis kalbėjo. Aš ieškojau jo, bet neradau; šaukiau, bet jis neatsiliepė.

Mane pastebėjo miesto sargai. Jie mušė ir sužeidė mane; sienų sargai nuplėšė mano apsiaustą.

Saikdinu jus, Jeruzalės dukros, jei rasite mano mylimąjį, pasakykite jam, kad alpstu iš meilės.

Gražiausioji tarp moterų, kuo tavo mylimasis skiriasi iš kitų, kad mus taip saikdini?

Mano mylimasis skaistus ir įraudęs, geriausias iš dešimties tūkstančių.

Jo galva yra lyg brangiausias auksas, jo plaukai banguoti ir juodi kaip varnas.

Jo akys kaip balandėliai prie vandens upelių, nuplauti piene, labai jam tinka.

Jo skruostai kaip lysvės, kuriose auga kvepiančios žolės. Jo lūpos kaip lelijos, varvančios geriausia mira.

Jo rankos lyg aukso žiedai su berilio akmenimis. Jo liemuo lyg iš dramblio kaulo, pagražintas safyrais.

Jo kojos lyg marmuro kolonos, stovinčios ant auksinių papėdžių. Jis atrodo kaip Libanas, puikus kaip kedras.

Jo burna labai saldi, jis visas žavingas. Jeruzalės dukros, toks yra mano mylimasis, mano draugas.

Pasakyk, gražiausioji tarp moterų, kur nuėjo tavo mylimasis? Kuriuo keliu pasuko jis, kad galėtume kartu su tavimi jo ieškoti?

Mano mylimasis nuėjo į savo sodą, prie kvepiančių augalų lysvių; ten jis gano avis ir skina lelijas...

Kas sako, kad Biblijoje negalima rasti paguodos ir atpažinti savęs?

Į Bibliją tenka gręžtis, kai sustingusios rankos neturi kito draugo įsitverti...

26

(1875-ųjų rugsėjis)

Rašomasis stalas pastatytas priešais langą, kad būtų išnaudota dienos šviesa, ir čia ji dabar sėdi bandydama rašyti laišką Helenai. Susikaupti sunku. Namuose Frederikas. Sekmadienis, ir šiandien bute ramu. Darbininkams poilsio diena, tad su jais išėjo visi kone mėnesį bute siautę garsai, verčiantys ją jaustis be namų, kai jie yra, ir pajusti savotišką tuštumą, kai jų nėra. Čia taip ramu, kad ramybė nusileidžia ant odos.

Lauke vėjuota, pliaupiančio lietaus permerkti raudoni miesto stogai tapo tamsūs ir blizgūs.

Nuo stalo į ją spokso laiškinis popierius. Kol kas nedaug teparašyta. *Brangi Helena. Tikiuosi, kad jums viskas gerai...* Ji vis skaito tą sakinį, tada priduria, labai išradingai: *...mažajam Gustavui irgi...*

Plunksna liaujasi skrebenti, ji pasuka galvą ir pasižiūri į Frederiką pro didelę vėduoklinę palmę, kuri pagal tuometę madą pastatyta už vienos sofos. Jis drybso sukryžiavęs kojas su laikraščiu rankose. Primena keliaujantį tyrinėtoją atokvėpio valandėlę. Tikriausiai taip atrodė daktaras Livingstonas, žinoma, išskyrus laikraštį; būtų juokinga įsivaizduoti, kad anas į džiungles būtų pasiėmęs dienos laikraštį. Įsivaizduo-

kite, kalbama, kad juodaodžiai išpjovė daktarui Livingstonui širdį ir savo krašte ją palaidojo. Frederikės vaizduotėje prašoka laukinių būrys. Blizgantys, juodmedžio juodumo kūnai raitosi ekstazėje. Vienas jų iškėlęs rankose laiko kruviną masę. Jo rankomis srūva kraujas.

– Tau šalta? – laikraštis nusileidžia ir pro palmių lapus ją pasiekia pora mėlynų akių.

– Truputį.

– Tai todėl, kad lauke vėjuota. Pučiant vėjui, čia visada darosi velniškai šalta. Turbūt nesandarūs langai. – Jis atlošia galvą ir pasižiūri ton pusėn, tarytum plika akimi galėtų užkamšyti plyšius.

– Žiemą čia nebūna taip šalta net paspaudus stipriam šaltukui. Greitai pati įsitikinsi. Gal man atnešti tau skraistę, mano drauge?

– Ačiū, nereikia.

Brangi Helena. Tikiuosi, kad jums viskas gerai, mažajam Gustavui irgi. Vėl skrebenimas. *Čia sekasi gerai. Darbininkai jau netrukus baigs, bus puiku...*

– Frederikai...

– Mhmm...

– Kaip manai, ar tiesa, kad kažkokie negrai išpjovė daktaro Livingstono širdį ir palaidojo ją džiunglėse?

– Taip, tikriausiai taip ir buvo, – nustebęs pažvelgia į ją. – Kaip, po šimts, tau atėjo tokia mintis?

– Nežinau. Tik man atrodo, kad tai taip šiurpu. – Ji sukryžiuoja rankas ant krūtinės.

Frederikas vėl nugrimzta į laikraštį.

Plunksna baksnoja jai nosį. Lauke lyja. Viduje ramu.

Brangi Helena. Tikiuosi, kad jums viskas gerai, mažajam Gustavui irgi. Čia sekasi gerai. Darbininkai jau netrukus baigs, bus puiku...

Ji atsidūsta ir atsisuka į vyrą. Valandžiukę pasėdi stebėdama jį ir tik tada paklausia:

– Ar yra kas nors įdomaus?

– Atsiprašau?

– Ar laikraštyje yra kas nors įdomaus?

– Nee, tikrai nieko ypatinga. – Atsidūsėjęs sulanksto rytinį laikraštį, atsisėda, pasirąžo.

– Na, verčiau eisiu baigti darbų.

– Betgi sekmadienis, – jos balse skamba nusivylimas.

– Taip, tikrai, bet privalau pasirengti rytojaus paskaitai. Man ji kiek kelia nerimą. – Jis įdėmiai ją nužiūri. – Gal nuobodžiauji?

– Ne. Nė kiek.

– Juk vėliau eisim pas Amaliją ir Linhartą, turbūt prisimeni.

– Ak taip, tiesa, – sako ji, tarsi būtų užmiršusi. – Bet iki tol dar marios laiko.

– Juk galėtum nueiti ten jau dabar. Amalija tik apsidžiaugs. – Jis drąsinamai pažvelgia į ją.

– Ne, verčiau baigsiu rašyti laišką. Tada galėsime eiti kartu, kai būsi pasirengęs.

– Kaip nori. – Jis atsistoja, prieina prie stalo, kur ji sėdi. Ant stalo kažkoks brėžinys. Ji lyg niekur nieko ramiai ir nepastebimai stumteli jį po kitais popieriais. Jis stabteli už kėdės ir uždeda rankas jai ant pečių.

– Rašai seseriai?.. Perduok nuo manęs linkėjimų.

Tada jis išeina, o ji lieka viena su ramybe.

Išsitraukia iš šūsnies brėžinį, atidžiai stebi jį, pamėgina pažvelgti į jį tarsi svetimo akimis. Kaži ar įmanoma įsivaizduoti tai prieš save?

Iš laiptinės įžengus į privačią būsto dalį, priešais atsiveria ilgas, platus prieškambaris. Iš abiejų pusių išsidėstę miegamieji – jų penki – ir dar vienas mažėlesnis kambarėlis. Einant tiesiai – raudonu raštuotu taku – pro duris ir pro spintelę ant kronšteinų, virš kurios kaba sunkus veidrodis, iki koridoriaus gale esančių durų – patenkama į milžinišką valgomąjį. Jis iki perstatymo buvo galinis senojo buto kambarys, nūnai tapęs pačiu naujojo buto centru. Jeigu įsivaizduojame stovį tarpdury, kairėje pusėje matyti ilgas, tamsokas koridorius, iš kurio galima patekti į vonios kambarį, didelę virtuvę ir tris ankštus tarnų kambarėlius. Toliau einant tiesiai į valgomąjį dešinėje pusėje esama dvejų stumdomųjų durų: pirmosios veda į svetainę, antrosios – į darbo kambarį, kitaip vadinamą biblioteką. Ši buto dalis yra veidrodinis prieš tai matytos dalies atspindys.

Iš bibliotekos patenkama tiesiai į vieną konsultacinį kabinetą, toliau veidrodiniu principu pasuktas prieškambaris ir koridorius, šioje buto pusėje vedantis į išgriautą virtuvę, kurios vietoje dabar įrengta laboratorija. Pasukus į dešinę ir einant tiesiai į prieškambarį, pro priimamąjį, laukiamąjį bei antrąjį konsultacinį kabinetą, atsiduriama priešais antrąjį buto įėjimą, iš kurio galima patekti į kaimyninę laiptinę.

Brėžinys puikus, tad ji pagrįstai gali savimi didžiuotis. Tačiau ji vis tiek nenori rodyti jo Frederikui. Gal baiminasi, jog jam pasirodys juokinga, kad ji tam skyrė tiek daug laiko, o gal bijo, kad jis ją pagirs – jos manymu, tai nepakeliama mintis.

Brangi Helena. Tikiuosi, kad jums viskas gerai, mažajam Gustavui irgi. Čia sekasi gerai. Darbininkai jau netrukus baigs, bus puiku...

Kaip tu ir prašei, pridėjau buto brėžinį; pati jį nubraižiau – sugaišau daug laiko, bet man pačiai atrodo, kad visai neblogai pavyko.

Taigi šitaip viskas čia atrodo, nors vien iš brėžinio neįmanoma pajusti, kaip čia erdvu...

Frederikė valandėlę sėdi spoksodama į brėžinį, tada ryžtingai atsistoja ir nueina į valgomąjį. Nutykina prie stumdomųjų durų ir dirsteli į darbo kambarį. Jo ten nėra, turbūt įsitaisė laboratorijoje. Ji pakreipia galvą ir įtempia klausą, norėdama įsitikinti. Nė garso! Tada nužingsniuoja prie įėjimo durų, akimirką stabtelėjusi užima atitinkamą padėtį, tada stingiai ima žingsniuoti pirmyn skaičiuodama žingsnius. *Vienas, du, trys, keturi, penki... aštuoniolika, devyniolika.*

Devyniolika žingsnių, taigi! Grįžtant prie laiško, staiga ją pagauna abejonė: o kokio ilgio žingsnis iš tikrųjų? Ar tai ne santykina? Ją apima savotiškas smulkmeniškumas: o kas, jeigu jos žingsniai per dideli arba per maži?

Ji vėl grįžta prie durų. Tiesiog reikia eiti paprastai, einant visai negalvoti apie žingsnius, bet ar tai įmanoma? Reikia pabandyti – reikia galvoti apie kitką... Gustavą? Taip, pabandys įsivaizduoti, kaip jis atrodo, sesers naujagimis.

Ji pradeda: įsivaizduoja lopšį su mažu vaikeliu apvaliais skruostukais ir virš jo palinkusią seserį. Mažylio kojytės spurda po antklode, sesers veide išvien begalinė meilė, lūpomis ji kažką beprasmiškai vapena, o vaikelio veidelyje pasirodo kažkas panašaus į šypseną.

Puikiai klojasi, bet kone įpusėjus kambarį jai ūmai topteli, kad iš viso pamiršo skaičiuoti.

Darsyk atgal prie durų. Taigi, galvoti apie kitką netinka. Turbūt teisingausia būtų žengti kuo didesniais žingsniais. Ji kilsteli sijoną, atidengdama šviesiomis šilkinėmis kojinėmis apautas kulkšnis, ir susikaupusi vėl žengia į priekį. *Vienas, du, trys, keturi, penki, šeši, septyni...* Ties *trylika* kulniukas slysteli slidžiomis grindimis, ir ji vos ne vos išsilaiko negriuvusi, stipriai skėstelėdama rankomis ir vargais negalais permesdama visą kūno svorį ant kitos kojos. Kad tave bala, dar gerai baigėsi! Ji sudejuoja, ištiesina sijoną ir pasitrina šlaunį. Skruostai užrausta iš gėdos ir pastangų. O jei kas nors būtų pamatęs...

Atgal prie durų ir vėl iš pradžių. Šįkart atsargiau, ne tokiais dideliais žingsniais. *Vienas, du, trys, keturi, penki, šeši, septyni, aštuoni, devyni... septyniolika, aštuoniolika, devyniolika* ir *beveik dvidešimt.*

Po puikiai atlikto darbo ji grįžta į svetainę prie laiško paskelbti savo tyrimo rezultatų pasauliui.

...žinai, eidama per valgomąjį galiu žengti dvidešimt žingsnių – ir ne pačių mažiausių! – galbūt tai leis tau įsivaizduoti dydį... Dabar plunksna stebuklingai pati bėga popieriumi: *Ten, kur per brėžinio vidurį užbrūkšniuotas brūkšnys ir punktyrinė linija, gali matyti, kur anksčiau buvo butų riba. Juodos „dėmės" yra durys. Iš valgomojo į du kambarius, kurių vienas yra Frederiko darbo kambarys, veda didelės stumdomosios durys. Atidaromos jos susistumia į sieną ir pradingsta. Man atrodo, tai ir patogu, ir sumanu. Be to, durys stumiamos skleidžia malonų garsą...*

Ji pažvelgia į paskutinį sakinį. Ūmai jis pasirodo kvailas ir

nesusiję̨s, taigi skubiai jį užbrauko. Ir iškart pasigaili, nes tą pačią akimirką supranta, kad pribraukyto laiško tikrai negalės išsiųsti! Po šimts, reikia tą lapą perrašyti.

Dabar teks atidėti. Gal vėliau. Gal rytoj.

Prieš akis jai išnyra pirmadienis: tuščias ir dykas.

Laiškinį popierių su brėžiniu ji įdeda į aplanką, paėmusi už žalvarinės rankenėlės ištraukia viršutinį stalčių ir įkiša ten popierių. Tada nueina prie lango. Tebelyja. Priglaudžia kaktą prie stiklo ir žiūri į apačią. Gatvė tamsi ir tuščia kaip ežeras. Bažnyčion traukiančių tikinčiųjų skėčiai plaukia lyg nuskintos vandens lelijos.

Ji nugnyba suglebusį, apvytusį raudonos begonijos lapelį ir laikydama jį rankoje minutėlę pastovi. Tada įspaudžia jį į vazonėlio žemę ir pastebi, kad žemė sausa. Atsidūsta. Nenusiteikusi eiti vandens. Ir laistyti. Ir prapilti. Ir valyti. Ir... Atsidūsta. Nuspėjamumas: ji jau regi, kaip į lėkštelę pamažu prisisunkia vandens, mato, kaip pratrūksta jo paviršius ir gelsvas vanduo ežerėliu išsklinda ant palangės, o paskui per kraštą išdavikiškai nuteka ant grindų. Ji neturi tam jėgų. Reikėtų, bet nėra ūpo. Gerai, kad rytoj ateis tarnaitė.

Ji apsisuka ir apsidairo po kambarį. Čia taip gražu. Ranka perbraukia per vienos sofos atlošą. Vyno raudonumo aksominės Frederiko sofos. Jas jie pasiliko. Visa kita nauja: apvalus staliukas tarp jų, kampinė spinta, bufetas, spintelė ant kronšteinų, šezlongas, rašomasis stalas, pianinas, amerikietiškas supamasis krėslas...

Žengdama storais kilimais, ji išeina pro stumdomąsias duris į valgomąjį (kartu darsyk išbando tuos dvidešimt žingsnių – visai gerai atitinka!) ir pasuka į Frederiko darbo kambarį. Čia sudėtos visos jo knygos, bet tvarkingiau nei tada,

kai gyveno vienas. Ji pati (jam prisidedant sumaniais nurodymais!) padėjo jam suskirstyti jas į pogrupius ir sudėlioti į vietas: romanai, poezijos rinkiniai, kelionių aprašymai, politika, profesinė literatūra ir medicinos žurnalai. Naujos lentynos, vis dar kvepiančios laku, nuo grindų iki lubų dengia visas sienas, ir jau daugiau negu pusė jų prikrauta. Stalius lentynas padirbo būtent šiam kambariui, taigi erdvė panaudota netgi po langų nišomis. Tik langai laisvi. Atrodo elegantiškai. Tai didžiulė biblioteka – atskiras pasaulis, apgyvendintas knygų mėlynomis, rudomis ir paauksuotomis odinėmis nugarėlėmis. Kaži kas rašoma visose tose knygose? Gal reikėtų kai kurias – arba visas jas! – perskaityti. Išsirinkti kokią nors vietą, nuo kurios pradėtų, ir tada tiesiog tęstų tol, kol apeitų visą eilę. Pirštais ji perbėga keleto knygų nugarėlėmis. Tada ranka nusvyra.

Nuo vienos viršutinių lentynų į erdvę smakso žmogaus kaukolė, tarsi padėta tenai, kad tuščiomis akiduobėmis stebėtų kambarį. Ji jos nebebijo, Frederikas sukiojo ir vartė ją rankose ir demistifikavo ją rodydamas bei aiškindamas: smilkinkauliai, noragas, pleištikaulis, ašarikauliai... Maža to, pati pabandė ją palaikyti.

Vidury kambario pastatytas laisvai, kad galima būtų prieiti iš visų pusių, stūkso Frederiko rašomasis stalas. Ganėtinai tvarkinga: lempa su žalsvu stikliniu gaubtu, gaublys, biuvaras su būdingais odiniais kraštais ir vienintelė atversta knyga. Ji smiliumi stumteli gaublį – sutrikdytas pasaulis ima pašėlusiai suktis. Tada jos žvilgsnis atsitiktinai nuklysta knygos puslapiais:

Gimdos kaklelis, net ir esant normaliai išsivysčiusiems lytiniams organams, kartais gali būti toks siauras, kad vaisin-

ga sėkla nepajėgia pro jį prasiskverbti... Jos skruostai lengvai nurausta, tačiau tai nekliudo jai tęsti:

Reikia nepamiršti, kad dėl daugumos moteriškų vidinių lytinių organų ligų lytinė sueitis moteriai gali būti labai skausminga, taigi tuo galima būtų paaiškinti tariamą moters frigidiškumą, kurį visiškai galima pašalinti, išgydžius moterį nuo šių ligų...

Smalsumas veda žvilgsnį toliau:

Teigti ką nors konkretaus šiuo klausimu būtų sunku, nes daugeliu atvejų pasirodo, kad abejingumas ir nenoras lytiškai santykiauti būna susiję su konkrečiu vyrišku individu, kurio kūno savybės galėtų paaiškinti...

Ji greitai nusisuka užkaitusiais žandais, sutankėjusiu pulsu ir nesmagiu jausmu, kad sulaužė nerašytą taisyklę, kurios derėjo paisyti. Dirsteli į kaukolę ir pasijunta sučiupta nusikaltimo vietoje. Tačiau, kita vertus, juk knyga čia gulėjo, akivaizdžiai padėta ant stalo...

Ji pereina per gretimą konsultacinį kabinetą, išeina į prieškambarį, iš ten siauru koridoriumi patraukia laboratorijos link ir įžengia į kambarį, kur prieš kelis mėnesius Frederikas, sėdėdamas ant sukrypusio virtuvinio stalo, dalijosi ateities planais ir įtraukė ją į savo gyvenimą kartu su cigaretės dūmais. Dabar čia viskas kitaip.

Jis neišgirsta jos įeinant. Gal kaip tik čia slypi esminis skirtumas tarp tų, kurie turi tam tikrą gyvenimo turinį, ir tų, kurie jo neturi! Pirmieji nesiduoda lengvai išblaškomi. Galima pavydėti tokio jų gebėjimo sukaupti dvasią.

Tik jai atsistojus prie pat stalo, kur jis sėdi, jis pakelia akis ir susimąstęs nusišypso, o tada vėl pasilenkia virš popierių.

– Tik norėjau paklausti, ar išvirti kavos? – sumeta ji ta proga.

– Hm, – atsako jis, aiškiai neišgirdęs, ką ji sakė.

Ji apsižvalgo. Čia irgi knygos, bet yra ir kitokių daiktų: aparatūros, apie kurios panaudojimą nenutuokia, replių, šakutes primenančių prietaisų, glazūruotų indelių, stiklinių vamzdelių, tokių plonų, kad nedrįstų jų paliesti iš baimės, kad nesulūžtų. Apskritai šis kambarys išskirtinis, keliantis pamaldžią pagarbą nespecialistui.

Ant lentynos išrikiuoti miriadai įvairių dydžių skaidrių stiklinių indų. Vienuose jų milteliai, kituose – akinamai baltos tabletės, dar kituose – įvairių spalvų skysčiai, tikriausiai visokie distiliatai. Tačiau jos dėmesį ypač patraukia vienas stiklainis, stovintis priekyje. Ji smalsiai prisiartina. Skaidriame skystyje plauko keista perregima, melsvai marmuruota substancija. Primena susirietusį slieką. Ji pasuka stiklainį, pažvelgia į etiketę ir iškart atpažįsta Frederiko rašyseną, ištęstą ir kampuotą kaip jo pirštai: *Embryo; penkiolika d.*

– *Embryo!* – visi tie svetimi žodžiai...

Už jo stovi dar vienas stiklainis. Truputį stumtelėjusi pirmąjį į šoną, ji prisitraukia tą kitą, pasuka jį ir tiriamai pažiūri į etiketę: *Vaisius.* Ji prisimerkia it trumparegė ir prireikia kelių sekundžių, kol susivokia, į ką žiūri – tarsi jos smegenys to nepriimtų. Staigiai atitraukia galvą it gavusi antausį ir pajunta, kaip nugara perbėga šaltas šiurpulys.

Ji atsisuka ir stebi Frederiką, matyt, užmiršusį apie jos egzistavimą. Kaži, kokie vaizdai sukasi po stangria jo kaktą dengiančia oda? Kokiame svetimame, pagarbą keliančiame pasaulyje jis gyvena? Ten jai niekada nebus leista įeiti.

Ji išeina iš kambario ir daugiau jo netrukdo.

Įsitaiso ant sofos, kur prieš tai sėdėta Frederiko. Rankose knyga – Brandeso „Emigranto literatūra". Jis *įteikė!* ją jai kaip asmenišką dovaną vestuvių proga. Šykštoka, pasirodė jai. Ką gi, ne veltui žydas! Tiesiog juokinga: išaukštinus kokį nors daiktą kaip asmenišką, jį galima *įteikti* užuot tiesiai šviesiai *davus* ir taip atsikračius šykštumo – o gal net pelnius pagarbą.

Ji ją atsiverčia pirmą kartą ir skaito pratarmę: *Šios paskaitos sukėlė nepelnytą dėmesį, kurį jų autorius galėtų pavadinti tik maloniu ir sveikintinu, jeigu tuo pačiu metu įvairiuose sluoksniuose jos nebūtų sukėlusios ne mažiau nepelnytą pasipiktinimą, kuriam spaudžiant nelengva dirbti tokioje mažoje visuomenėje kaip mūsų.* (Ojoj, tai bent pasaulio žmogus!) *Norėdamas išvengti dėl šio pasipiktinimo kylančių nesusipratimų, iškraipymų ir perdėjimų, tyčinių ir netyčinių, nepaisydamas ankstesnio savo sprendimo, nutariau šias paskaitas išleisti kuo greičiau po jų perskaitymo bent jau tam, kad nebūčiau blogai apkalbėtas už tai, ko niekada nepasakiau ar neketinau pasakyti. G.B.*

Verkšlenimas!

Ji verčia toliau ir perskaito pirmąjį sakinį: *Pradėdamas šį paskaitų ciklą, jaučiu poreikį prašyti jūsų pakantumo...*

Daugiau ji neskaito. Ją visą laiką trikdo jo veidas, stojantis skersai žodžių, arba, tiksliau, verčiantis juos skambėti nenuoširdžiai. Jo egocentriška išvaizda ir tas perdėtas nuolankumas, tas kone pataikūniškas tonas. Tas žmogus jai nepatinka. Tiksliai nežino kodėl, bet juk ir neprivalo aiškintis.

Ji atsidūsta, truputį pasklaido knygą, tai šen, tai ten perskaito kokį sakinį, žinodama, kad niekada neįveiks jos iki galo...

– Atsiprašau. Kažką man sakei prieš tai...

Staiga tarpdury išdygsta, regis, truputį atgailaujantis Frederikas. Jis mosteli galva į tą pusę, iš kur atėjo.

– Na, – taria ji nerūpestingai ir užverčia knygą, – tik norėjau tavęs pasiteirauti, ar nori puodelio kavos.

– Tu tokia maloni. Tarkim, už pusvalandžio?

– Puiku. Aš kaip tik prisėdau čia su knyga, – ji pamojuoja knyga lyg sudužusio laivo auka ant plausto, bandanti atkreipti dėmesį žmogaus, tvirtai stovinčio kojomis ant žemės.

– Ak taip. „Emigranto literatūra"! Nuostabu. – Jis pakelia antakius ir pritariamai linkteli. – Na, tada eisiu baigti, ką pradėjęs.

Kai ji praveria burną atsakyti, staiga juos pertraukia durų skambutis.

– Aš tuoj! Greičiausiai čia Grynas. Žadėjau pasižiūrėti jo užduotį.

Frederikas išeina į prieškambarį. Netrukus pasirodo tarpdury su gražiuoju Grynu, kuris dėl nesuvokiamų priežasčių šiandien, matyt, nutarė pasiversti pagyvenusia moterimi, šalia Frederiko atrodančia neįprastai maža.

– Mama?

– Nagi, užeikite į vidų, ponia Leuenbech, – draugiškai ragina Frederikas ir savo geranoriškumu bando ją įtraukti vidun.

Bet ponia Leuenbech lieka stovėti tarpduryje.

– Na, nežinau. Užėjau tik atiduoti šitų.

Ji bejėgiškai ištiesia savo juokingą pretekstą – daiktelį, įvyniotą į naudotą rudą pakavimo popierių, apsuktą virvele.

Tik dabar Frederikė atgauna žadą tiek, kad galėtų veikti. Ji paima paketėlį, nė nepažvelgusi į jį. Popierius sušiugžda jai tarp pirštų.

Stoja slogi tyla.

– Na, – sako motina, kone atsiprašydama ir linksėdama į paketėlį, – čia tik porą tavo siuvinėtų pagalvių užvalkalų. Manau, jie priklauso tau... Vis dėlto. – Pastarąjį žodį priduria kažkaip slopiai.

Frederikė padeda paketėlį ant bufeto, nekreipdama į jį daugiau dėmesio.

– Mama, džiugu tave matyti. Tu *neįsivaizduoji*, kaip džiugu vėl tave matyti. – Ji rankomis suima abi jos rankas. Jos šaltos.

Frederikas tuo tarpu stovi šalia su tokia išraiška, tarsi jam netikėtai būtų nukritęs gardus kąsnis.

– Nusirenkite ir truputį pabūkite, – sako jis, prieidamas arčiau.

– Ne, nežinau. Nenoriu trukdyti. Turbūt jūs užsiėmę savo...

Iš neutralios tarpdurio zonos ji žvelgia vidun tokiu nepatikliu žvilgsniu lyg angelai į Sodomos vartus.

– Niekai, ponia Leuenbech. Mes esame užsiėmę tik vienu – įtikinti jus čia pabūti. Leiskite man paimti jūsų paltą, o tada nueisiu ir išvirsiu mums puikios kavos.

– *Jūs?* – netikėdama savo akimis ji įsistebeilija į jį.

– Taip, o tuo tarpu jūs galėsite pasikalbėti su Rike.

– Rike? – ji tik mirksi akimis, kol keistasis žentas velka jai paltą. Daugpatystė nebūtų jos daugiau pribloškusi.

– Čia jis mane tik taip vadina, mama. Eikš. Eikš ir sėskis.

Frederikė paima knygą nuo žurnalinio stalelio ir perdeda ją ant rašomojo stalo. (Nėra reikalo kiršinti!) Motina atsisėda ant pat sofos kraštelio, tarsi pati suprastų, kad ji čia atrodo lyg ir netinkamai – kad nesiderina prie baldų.

– Ar tiesa, kad jis ruošia kavą?

– Taip, – nusišypso Frederikė. – Mes *pasisamdėme* tarnų, – priduria ji ramindama, – bet jie pradės dirbti tik nuo pirmos mėnesio dienos. Po metų ketvirčio atsiskaitymo. Tokioje statybų netvarkoje lig šiol niekas negalėjo čia apsigyventi, supranti. Na, šičia to nesimato, bet daug kur bute tik dabar baigiame įsirengti.

Regis, motina negirdėjo nė vieno jos žodžio.

– Jis tikrai ruošia kavą? – tik mechaniškai pakartoja. – Nieko panašaus nesu girdėjusi.

– Ir aš ne. Bet ir nesistenk suprasti. Frederikas kitoks negu kiti, – Frederikės balse linksmumas ir išdidumas.

– Taip, tai jau tikrai. Jeigu tavo tėvas sužinotų... Vyras, kuris eina į virtuvę! – ji beviltiškai purto galvą. – Ne, daugiau jau nepajėgiu suprasti. – Staiga ji pasirodo tokia suvargusi ir sena, kad net sopa sielą ją tokią matyti.

Blizgantis žvilgsnis tiriamai bėgioja po kambarį.

– Čia visai malonu, – ištaria ji taip, tarsi užsiminti apie tai būtų netaktas. – Ar daug turite kambarių?

– Daugiau, negu gali įsivaizduoti. Mes sujungėme du butus į vieną, todėl čia tokia netvarka. Greitai baigsime. Bus tiesiog nuostabu, pamatysi. Priešingoje pusėje bus Frederiko priimamasis ir darbo kambarys. Jis juk turi savo praktiką, žinai, o naujais metais universitete užims profesūrą.

Balse užsidegimas. Kunkuliuoja ir veržiasi visa, ką ji nori parodyti, kuo trokšta pasidalyti. Ji pažvelgia į motiną, o kadangi ta neatsiliepia, labai informatyviai priduria:

– Tada jis taps profesoriumi – kaip jo tėvas!

– Mat kaip.

Poniai Leuenbech atrodo nelabai įdomu, arba šiuo metu ji tiesiog nebeįstengia daugiau suvokti.

– Na, tai jam gerai. Jums abiem, – prataria keistai abejingai.

– Taip, tikrai!

Su padėklu įžengęs Frederikas iškart priverčia motiną atsistoti.

– Ar jums nereikia padėti, pone Faberi? – susirūpinusi pažvelgia į jį, tarsi laukdama, kad jis tuoj viską išmes ant grindų.

– Ne, ne. Tiesiog sėdėkite. Gyvenau kaip viengungis daugelį metų, kol man pasisekė sutikti jūsų dukrą. Būtiniausius darbus esu pripratęs pats tvarkytis. Ir vadinkite mane Frederiku, beje. Kitaip labai formalu. Dabar juk mes šeima.

Jaunavedžių pora išdalija puodelius. Frederikė pripila. Ponios Leuenbech laikomas puodelis dreba ir tarška į lėkštelę.

Frederikė sėdasi prie vyro, kad pabrėžtų savo padėtį, bet, vos atsisėdusi, pasigaili. Norėdama tai atpirkti, ištiesia padėklą.

– Prašom, mama. Vaišinkis sausainiais.

– Ačiū. – Ji sėdi kurį laiką, nejaukiai svyruodama su puodeliu vienoje rankoje ir sausainėliu kitoje. Tada pastato puodelį ant stalo ir padeda sausainį į lėkštelę. Rankos kiek virpa. Ji bejėgiškai praberia truputėlį cukraus ant stalo. Kai maišo puodelį, garsas tyloje atrodo kurtinantis.

Frederikė atsikanda kąsnelį vanilinio apvalaus sausainio. Burna išdžiūvusi, tad nuryti sunku.

Slogią tylą pertraukia Frederikas:

– Beje, ar matėte tą nuostabų savo dukters paveikslą, kurį nutapė mano sesuo? – Jis atsistoja ir mosteli ranka kaip koks galerijos savininkas. – Gavome jį dovanų vestuvių proga.

– O, mačiau jį, žinoma, – ji padvejoja, – manau, gan talentingai atlikta. (Frederikės mama nėra meno žinovė!) Žinoma, iškart ją atpažinau, tačiau vis dėlto manau...

– Ką, ponia Leuenbech? – žentas nuoširdžiai susidomėjęs žiūri į ją.

– Na, man atrodo, kad joje yra kažkas svetima, kažkas... nepažįstama.

Frederikė nuryja.

– Jums tikrai taip atrodo? – Frederikas atsigręžia į paveikslą ir pasitrina smakrą. – Žinot, o man rodos, kad to nematau.

Tada jis atsisuka ir nusišypso uošvei.

– Betgi, savaime suprantama, jūs čia ekspertė. Juk jūs ilgiausiai pažįstate Rikę, tiesa?

Jo balse nėra nė menkiausios ironijos, tik nuolankus jos viršenybės pripažinimas.

Frederikei norisi pakeisti kalbą.

– Beje, tau pasisekė, kad radai mus namie, mama. Ar žinai, kad Frederikas padovanojo man namą prie jūros?

– Taip, girdėjau iš tavo sesers, – ji neatrodo susižavėjusi. Kas aukštai kyla, tas žemai puola! Kartu su karšta kava Frederikei gerkle nuslenka kaltės gumulas.

– Ten tokia graži vieta. Mano tėvai yra seni Saliamonų šeimos pažįstami, o jie turi namą kaimynystėje. Vaikystėje dažnokai ten lankydavausi ir labai pamėgau tą vietą. Taigi tą patyrimą norėjau suteikti Frederikei. – Frederikas draugiškai paima žmonos ranką – kasdienis gestas, bet taip jaudina tik dėl to, kad tai daro jis. – Ten nuostabiai ramu. Gal pamaloninsite mus vieną dieną ten mus aplankydami? – tada taria jis.

Reikia pripažinti, Frederiko elgesyje *yra* kažkas tokio, kas suminkština kiekvieną širdį. Kažkas spontaniška: nesuvaidintas tyras džiaugsmas, kurio negali nepastebėti net ponia Leuenbech, kažkas nekaltai berniukiška, žavinga veido išraiška, guvus žvilgsnis akyse... Aišku, ji gali įsijausti ir įsivaizduoti Frederikės apakimą, jos tariamą viltį, kad Frederiko džiaugsmas ir mokėjimas gyventi persiduos jai. Bet ji čia atėjo ne leistis apdumiama! Gal ji norėtų sugebėti išrėžti tiesą į akis: kad nepripažįsta jų elgesio ir niekada nepripažins, nors ilgainiui reikalai ir įeis į savo vėžes; kad jaučiasi kaip išdavikė, kad atėjo tik norėdama įsitikinti, ar viskas gerai, tik todėl, kad, nepaisant nieko, Frederikė yra jos vaikas, tačiau širdies gilumoje niekada negalės atleisti jai to, ką ji padarė.

Tas vizitas nenusisekė, ir vėliau joms abiem norėsis, kad jo niekada nebūtų buvę.

Kai Frederikas palieka jas, toliau atsiduodamas darbui (atsisveikindamas, atsiprašydamas ir išreikšdamas norą ją vėl netrukus pamatyti jis taip ilgai laiko glebią uošvės ranką tarp abiejų savo delnų, kad jai net sukyla mergiškas drovumas, kurio ji nejautė daug metų), Frederikė skubiai strykteli ant kojų, tuo išduodama savo nesmagumą:

– Eime! Aprodyti tau likusią buto dalį? – ir jos leidžiasi į nebylią, niūrią kelionę iš kambario į kambarį.

Apsauginis popierius, kur ne kur dar dengiantis grindis, virsta kaltės ežerais, o spartietiški motinos pastebėjimai toje trumpoje atkarpoje nuo jos lūpų iki Frederikės ausų virsta skundais ir neišpirktais skolos raštais.

Nereginčios akys be džiaugsmo dairosi po daugybę kambarių.

– Taip, čia apsčiai vietos vaikeliams, – nutaria ji sausai, tarsi dėl nuodėmingo dukters ir žento gyvenimo jų neišvengiamai turėtų atsirasti visas pulkas.

– Na... Kol kas tikrai nežinome, ar norėsime vaikų, mama.

Motina nesusigaudydama spokso į dukterį. Tada beviltiškai pakrato galvą.

– Taip, taip. Juk jūs turite *savo* idėjas. Šiais laikas viską norite spręsti patys. Ne taip, kaip tada, kai mes buvome jauni. Juk mes klausėme savo tėvų. O jūs tiesiog viską atmetate. Visa mūsų patirtis jums nereikalinga. Nebėra vertinga... – balsas silpnas ir pavargęs, tarytum ilgas atodūsis, staiga materializavęsis erškėčių vainiku, kurį dukra taip beširdiškai užspaudė jai ant galvos. Per blyškią kaktą srūvantys kraujo lašai pripildo silpstančias akis ir užtemdo žvilgsnį.

– Mama, – maldaujamai sako Frederikė, – tai ne dėl to, kad jūs mums nereikalingi. Bet atėjo nauji laikai. Mes susidorojame su senomis konvencijomis.

Motina pasibaisėjusi pažvelgia į atsimetusią atžalą. Akimoju tarsi kas nupūtė virš jos tvyrojusį apgailestavimą, lūpos susmailėja lyg yla:

– Viešpatie Dieve, vaikeli. Ką tu čia šneki apie konvencijas! Kas tave išmokė šitaip kalbėti?

Frederikė regimai susigūžia.

– Liaukis, mama...

Kai Frederikė padeda motinai apsivilkti paltą, ore tvyro pažadas greit ateisiant palengvėjimą. Trumpas fizinis prisilietimas joms abiem akivaizdžiai nemalonus.

Ponia Leuenbech priešais prieškambario veidrodį truputį

pasitaiso plaukus, kaip įprasta ponioms: kiek palenktą galvą pakraipo į šonus, akys tuo tarpu iš po pakeltų antakių žiūri tiesiai, o rankos švelniai spusteli prie pakaušio ir prie smilkinių. Tada apsisuka ir nežiūrėdama į dukterį sako:

– Pastebėjau, kad jo laboratorijoje, ar kaip ten ją vadinate, paklota lova. Jis ten miega?

Frederikė neparausta. Visą laiką laukė šio klausimo, taigi yra pasirengusi.

– Frederikas yra akušeris, mama. Jį dažnai iškviečia naktį. Jis ten miega, kai yra tikimybė, kad jam teks išvykti. Kad netrikdytų mano miego.

– Taigi. – Ji išsiima pirštines. – Turiu pasakyti, stebiuosi tavo drąsa.

– Mano drąsa?

– Taip, – motina užsitempia pirštines, – niekada nebūčiau drįsusi susieti savo gyvenimo su tokiu vyru. Būčiau vaikščiojusi aplink jį ratais iš nuolatinės baimės, kad nesugebėsiu padaryti jį laimingą. – Raukšlėta burna kietai susičiaupia. Ji nepakelia akių.

– Frederiko nereikia daryti laimingo, mama, – nuvargusi atsako Frederikė. – Jis tiesiog toks *yra*. – Ir tada priduria tą pat akimirką supratusi, kad taip yra: – Veikiau jis daro mus visus laimingus.

– Mat kaip, – motina segiojasi pirštines ir, tarsi *norėdama* įskaudinti, sako: – Bet ar jis jau dabar nėra kažkoks neramus?

– Frederikas? Neramus? Ne, kodėl? – ji bando nutaisyti susirūpinusį balsą.

– Na, nežinau. Jis *atrodo* neramus, ar ne? – ji atkakliai žiūri į dukrą. Senose akyse justi vargšo pašaipa.

Frederikė stebi gatve tolstančią figūrą – vienišą ir neapsaugotą tarp daugybės išskleistų skėčių. Motina atsisakė skolintis skėtį, tad dabar eina graudžiai atmetusi galvą, tarsi lietus jai būtų nė motais. Frederikė žino, kad, vos pasukusi už kampo, ji pasistatys apykaklę, o galvą nulenks.

Ji nusigręžia nuo lango. Niekada nesijautė tokia apleista. Ir vis dėlto jai savotiškai vis viena.

Ji išneša puodelius ir sustato juos į kriauklę virtuvėje. Pasiima skarą, užsisiaučia ant pečių ir tik tada grįžta į svetainę ir išsitraukia iš stalčiaus laišką seseriai. Sudejuoja pamačiusi perbrauktą vietą – jau buvo laimingai užmiršusi. Nutaria pažvelgti į tai plačiai, suima pirštais plunksną ir tęsia:

Atsiprašau, kad taip šokinėju, bet čia įvyko kai kas keista: ką tik buvo atėjusi motina...

27

Ruduo ilgas ir tamsus. Dienos pliaupiant lietui ir pučiant stipriam vėjui tokios sunkios ir įkyrios, kad ima baimė, jog šis slegiantis metų laikas dar ilgai nusitęs į žiemą. Kaip jau ne kartą yra buvę, liūdnai tenka pripažinti, kad ir šiais metais tai netikėta: ir vėl buvo pasimiršę, kaip tat būna. Žibalinę lempą reikia uždegti jau ketvirtą valandą, nuotaika pastebimai prisitaiko prie išskydusio liūdesio. Vaikai pavargę, irzlūs, užmiega tuoj po vakarienės, senius vėl ima kamuoti šiltą vasarą prisnūdę reumato skausmai, o mes merdėdami dejuojame, apsunkusiais kūnais klausydamiesi staugiančio vėjo ir sunkiai į stiklą barbenančių lašų – jaučiamės pažeidžiami ir neapsaugoti, nors esame viduje.

Miesto gatves jau popiet ima gaubti nyki, darganota tamsa. Po vėjo blaškomais skėčiais pasistatę apykakles skuba pašiurpę žmonės, šlaputėlėmis gatvių trinkelėmis šokčiodami tarp balų su prie padų prilipusiais pageltusiais lapais. Širdį nudiegia namų ilgesys, verčiantis akis dairytis į viršų ieškant langų, pro kuriuos justi bent kiek šviesos ir šilumos.

Maudyklių alėja (kaip pasakojama, šis pavadinimas kilęs nuo kadaise čia buvusių karališkųjų maudyklių) driekiasi lygiagrečiai su Didžiąja Karaliaus gatve ir Plačiąja gatve. Rami, madinga gatvė su liepomis, plačiais šaligatviais ir daugybe

ištaigingų fasadų prasideda nuo Frederiko bažnyčios ir, kertama Karalienės skersgatvio, Rūmų gatvės bei Šv. Onos pasažo, tęsiasi iki pat Naujosios Karaliaus aikštės.

Ankstyvą kaip šis vakarą traukiant Maudyklių alėja, žvilgsnį neišvengiamai patraukia kampinis pastatas – puikus naujojo klasicizmo pavyzdys – pro kurio trečio aukšto langų eilę į tamsą dosniai liejasi viliojanti, bemaž dieviška šviesa. Šviesa krinta taip, kad išmoningi mūro ornamentai drykso iškreiptais šešėliais, o praeiviai pasijunta menki ir nereikšmingi (ir jeigu dar nežino, tai būtinai savęs paklausia, kas gi ten galėtų gyventi) ir neišvengiamai pajunta tolimą pavydo dilgsnį, nes dėl savo menkumo yra priversti tiesiog praeiti pro šalį.

Mat kiekvienam aišku, kad už šių langų skleidžiasi pats gyvenimas, taip, tas pastatas, regis, *siurbte siurbia* į save gyvybę. Sunki vartų burna paslaugiai atsiveria kruopščiai atrinktiems lankytojams leisdama įžengti vidun ir prarydama juos užsiveria. Kai svečiai išspjaunami, o neretai tai atsitinka vėlyvomis nakties valandomis, jie būna ne sublogę ir suvargę, o stebuklingai pakylėti ir praturtinti, sutvirtinę savo diskusinius – kaipgi kitaip! – bet negincytinai teisingus ir mokytus svarstymus, pasipildę naujo gyvenimo ryžto ir atgiję; tarsi tas pastatas būtų koks organizmas, pats mintantis ir kartu kitus maitinantis – graži simbiozė.

Besilankantieji trečio aukšto kambariuose žino, kad tuose namuose viskas vyksta pagal gerai parengtą planą, kuris priderintas taip puikiai, kad šių namų gyventojai jo nepastebi, priešingai, jaučia atsipalaidavimą, suteikiantį apsčiai erdvės spontaniškumui – čia kalbama apie šeimininkus, savaime suprantama!

Pavyzdžiui, niekada negali žinoti, kiek žmonių ateis vakarienės. Jeigu, tarkim, prie stalo laukiama keturių žmonių, neretai pasitaiko, kad vos susėdus įsiveržia dar pora svečių, kurie eidami pro šalį (atsitiktinai?) sugalvojo užsukti. Savaime aišku, be jokios panikos stalas padengiamas ir ką tik atvykusiems. Virtuvė visuomet pasirūpina, kad maisto būtų apsčiai, o šeimininkų poros vaišingumas jau tapęs legenda. Taip, čia pasijunti toks laukiamas, kad, jeigu nežinotum, kaip yra iš tikrųjų, galėtų topteléti bjauri mintis, jog anuodu nemėgsta būti vieni.

Pavakarieniavus liekama sėdėti prie stalo arba renkamasi į gretimus kambarius, kur garsiai skaitoma, aptariami politiniai ir kultūriniai dienos įvykiai, suvedamos sąskaitos su visuomenės stagnatoriais – tomis griaunančiomis reakcingomis jėgomis! – ir kalbama apie naują kraują ir gryną orą salonuose, ir broliaujamasi – aišku, vien iš principo! – su darbininkų judėjimu. Proletariato didvyrių vadams, žinoma, niekas neatstovauja šiame veržlių kovotojų už laisvę rate – jų ginklas yra intelektas, o nerūpestinga individuali uniforma jiems dailiai sukirpta ir pasiūta siuvėjų brolių Andersenų.

Tarp ponų čia neretai sutiksi iškilių, viešai pagarsėjusių asmenų. Jų visų elgesys (nesvarbu, kad kai kurie jų užsitraukę visuotinį nepopuliarumą!) atsainiai pasitikintis, o tas pasitikėjimas pagrįstas įsitikinimu, kad būtent *juos* ateityje prisimins kaip didžius jų nūdienos vyrus: tai moterims silpnybę jaučiantis poetas Holgeris Drachmanas; plaučiais sergantis drovus, tylus (ir jau pasmerktas mirti) rašytojas ir darvinistas J. P. Jakobsenas su gražiomis rankomis; jaunas klestintis genijus Peteris Severinas Kriojeris, mėgstantis vadinti save

Siorenu; ir, žinoma, šėtoniškieji broliai, visuomenės numylėti priešai numeris pirmas ir numeris antras, Georgas ir Edvardas.

Čia esama ir moterų, ir jos dalyvauja kaip įmanydamos. Amalija apie vargingas moterų meno sąlygas diskutuoja su Siorenu, kuris visai negražus, bet po sutaršytais plaukais ir barzda slypi žavinga, berniukiška išvaizda. Virš tankių it krūmai antakių išsišovusi kakta rodo rimtumą, kuriam, įdomiai kontrastuodamos, prieštarauja aiškiai linksmos akys, įdėmiai stebinčios Amalijos veidą – ne tiek dėl to, kad nuoširdžiai domėtųsi tema *(ak, visos tos moteriškės, žūtbūt trokštančios tapyti!)*, kiek dėl Amalijos tokių žalių atvirų akių ir tokių švelnių pažiūrėti lūpų.

Kelis kartus Edvardas atsiveda aštuoniolikmetę žmoną, įsimylėjusią ir čiulbančią Harietą, kuri vis glaudžiasi prie kur kas vyresnio sutuoktinio. Edvardo akys sunkios ir kiek išsprogusios – dėl šios aplinkybės jo šypsena kartais atrodo sausoka. Porą kartų pasitaiko sutikti ponią Beli, Drachmano jaunutę nuotaką. Kai ji suglumusi dairosi aplinkui, jos burną išlenkia drovi šypsena, taip žaviai įsodinta tarp apvalių jaunų mergiškų skruostų.

Viena iš dažnesnių viešnių yra Nilsinė Nilsen, jauna feministė, mokytoja, įsikibusi savo didžiojo pavyzdžio Frederiko, pagrįstai tikėdamasi jo paramos įgyvendinant svajonę baigti mokslus ir tapti gydytoja. Ji diskutuoja – ir tegul jai tai bus leista! – apie moterų sąlygas ne blogiau už kai kuriuos vyrus! Ir išties tai labai gerai, nes daugelio vyrų akimis ji yra – kaip Jansenas pareiškė vieną vėlyvą nakties valandą prie taurių murksant porai vyrų, pernelyg pavargusių ir įkaušusių, kad eitų namo, – *tokia bjauri, kad galėtų atsistojusi nusišlapinti!*

(Nors tai netiesa, tiesiog ji nėra bejėgiškai moteriškai „miela“ kaip dauguma to meto moterų. Ji nestato krūtinės ir nenuleidžia akių – priešingai, pasitinka pasaulį palyginti nepretenzinga apranga ir plieniniu žvilgsniu blaiviose, pilkose akyse.)

Šių namų savininkas yra žinomas kaip spinduliuojantis talentas, rimtas ir teisingas kovotojas, o kartu ir žavingas šeimininkas bei didelis humoristas. Apskritai jis iš tų žmonių, kurių galėtum nekęsti, jeigu tik jie nebūtų taip siaubingai mylimi. Jo išskirtinį patrauklumą, regis, sudaro daugybė prieštaravimų: jis pasižymi dosnumu, kiekvienam šalia esančiam leidžiančiu pasijusti išrinktam ir pripažintam, bet kartu ir griežtumu, verčiančiu bijoti tos dienos, kai toks nebebūsi. Niekam nesinorėtų sukelti jo nepasitenkinimo. Tai nereiškia, kad bijoma prieštarauti vienai ar kitai jo nuomonei, nes prieštarauti galima ir būtina (juk šių susiėjimų tikslas ir yra laužyti bei išbandyti nuomones!). Ne, žmonės tiesiog bijo jo paniekos – kad tapsi jam nebesvarbus, kad nebegalėsi priversti jo žvilgsnio kibirkščiuoti, nesvarbu, iš pykčio ar iš džiaugsmo. Tai bet kurį priverstų nuvysti.

Šeimininkė, jaunoji Frederiko žmona, yra žavi, ramaus būdo moteris. Tikrai ne jos balsas čia vyrauja nustelbdamas kitus. Vis dėlto manoma, kad jos nepaaiškinamas tylumas kyla iš didelės išminties, kurios neįmanoma negerbti. Ji nėra paika – negalėtų tokia būti, nes tokios Frederikas niekada nebūtų vedęs. Be to, iš jos tai matyti: iš to, kaip ji klausydamasi mirksi akimis, iš tos gilios rimties, kurioje ji nebyliai linkčioja. Kalbama, kad ji rašo eiles, ir dar būta kažkokios istorijos su kažkokiu pastoriumi, nuo kurio ji pabėgo bemaž nuo altoriaus. Pati ji apie tai nepasakoja, tačiau abu dalykai verti pagarbos.

Kalbant apie eilių kūrimą (visiškai slaptai, tik tarp mūsų), nekas teišeina! O vis dėlto gal ir išeina, nes paslapčia ji kasdien užsiėmusi savo identiteto kūryba – užbėgdama už akių klausimams, iš anksto formuluoja atsakymus...

Kad ji nėra visiškai kvaila, tai teisybė, nes juk pati susivokė, kad ta pertrauka, kurią dabar turi, negalės trukti amžinai. Tylėjimo ir neapibrėžto kalbėjimo technika ganėtinai veiksminga, bet tinka trumpam, tik norint kuriam laikui atidėti lemiamą momentą. Todėl kuris laikas visas laisvas valandas (painiai tariant, dabar jų stygiaus stygius apverktinas!) ji skiria tam, kad sudėliotų kaip ir kalbą – ištisą nedidelę *paskaitą*, kuri, jos manymu, yra tam tikras egzaminas naujame jos gyvenime. Žodžiai skrupulingai parinkti, pasiskolinti bei sudėlioti iš įvairių vietų, užrašyti ant popieriaus, perrašyti, suredaguoti ir galop uoliai iškalti, kad kalbą perteiktų tiksliai pažodžiui. Pats atlikimas – spontaniškumas, intonacijos, ramus, kiek nuolankus rimtumas, tas, na taip, kiek *pamokomas* tonas, žvilgsnio tvirtumas ir pauzės, kurių metu ji, sakytum, ieško žodžių – tobulai surepetuotas priešais veidrodį. Slaptas nešiojimas vienatvėje baigėsi, gimdymas įvyko slaptomis, dabar trūksta tik ryžto ir tinkamos progos parodyti savo kūdikį.

Proga pasitaiko vieną iš tų vakarų, kai Georgas Brandesas – kurio entuziastingas balsas kaip visada rikošetu atsimuša nuo sienų – pokalbyje apie moterų padėtį pasakoja apie jauną amerikietę. Tai kažkokia Vini Rim (jo ištartas vardas šiandien sukeltų juoką, nes anuomet plačiai, bet klaidingai manyta, kad anglų kalboje „r“ tariamas skardžiai virpinant liežuvį!), kurią jis sutiko prieš keletą metų kelionėje į Italiją. Susitikimas su mis Rim akivaizdžiai jį pribloškė.

– Palyginti su ja, aš pasijutau, beveik galima tarti, *beviltiškai* daniškas, tai reiškia provincialus! Tai buvo amerikietiška! Ji buvo moderni, iki kaulų smegenų *laisva* moteris, išaugusi modernioje šalyje... *Ji* turėjo planų gyvenime. *Tikrų* planų! Susitikau ją traukinyje pakeliui į Romą. Ji skulptorė. Italijoje studijavo ir turėjo užbaigti kalti paties Linkolno biustą. Jos neįtikėtinas pasitikėjimas, nuoširdus paprastumas pasakojant apie savo gyvenimą tiesiog jaudino. Kad du nepažįstamieji, moteris ir vyras, draugiškai kalbėtųsi traukinyje čionai, Danijoje, tiesiog niekada neįmanoma. Iškart kiltų nepagrįstų, niekingų spėlionių. – Jo veidu nuslenka apmaudaus pasipiktinimo šešėlis. – Juolab kai mergina tokia graži, kokia ji buvo!

Tada jis sekundėlę nutyla, jo mina sušvelnėja, kiek išskysta, tarsi tą akimirką būtų supratęs, kad praleido progą įsimylėti, arba jį būtų apėmusi melancholija įsimylėjimui atgijus.

Po to jis nejučiomis pakrato galvą, sakytum, norėdamas nusipurtyti sentimentalumą, ir pereina prie esmės:

– Kiekviename jos ištartame žodyje buvo laisvės dvasia, *tikra* laisvės dvasia; ji visu kuo buvo demokratiška mergina, vien savo jėgomis, savo darbu ir savo genialumu išsikovojusi vietą pasaulyje. Ir ji, regis, nėmaž neabejojo turinti prigimtinę teisę į tą vietą. Taip, jai nė į galvą neatėjo būti arba *jaustis* pajungta. Taigi tai buvo laisvė, mano damos ir ponai... O kiek Danijos damų yra tokių?

Klausimas, aišku, grynai retorinis – tik nedidelė sėkla, pasėta tolesniems apmąstymams sukelti! Vis dėlto Amalija jau ketina atsakyti, bet ją kažkas pertraukia – maža to, tas, iš kurio to nelaukė.

– Manau, jums reikia išmokti pakantumo mums, daktare Brandesai.

Frederikė suka vyno taurę pirštais, trumpą valandėlę žvelgia į jį ir tik tada nuleidžia akis. Atkaklus tonas priverčia visus atsisukti į ją įtemptai susidomėjus.

– Jūs daug reikalaujate iš savo artimo, Brandesai. – Tiesus žvilgsnis atviras ir vos priekaištingas. – Turite suprasti, kaip ir pats sakėte, kad ta moteris užaugo visai kitomis sąlygomis. Ir turite suprasti, kad jūsų rodoma nekantra kyla būtent iš *jūsų* asmeninės patirties – iš patirties, kurios daugelis mūsų jums pavydi. – Įterpiama trumpa dirbtinė pauzė, kurios metu Frederikė dedasi ieškanti žodžių.

– Ar jūs prisimenat, kaip savo kalboje per mūsų vestuves mano vyro vaikystės namus pavadinote... man atrodo, įvardijote juos kaip *šviesos ir erdvės namus*? – Brandesas tyliai, dėmesingai linkteli. – Manau, neįsivaizduojate, *kaip* aš būčiau norėjusi turėti šaknis tokiuose namuose. – Ji švelniai pažvelgia į Frederiką, kuris sėdėdamas iš savo vietos stebi ją su viltinga šypsena ir kartkarčiais svainiui pasiunčia slaptą žvilgsnį. *(Ką aš tau sakiau!)*

– *Aš*, pone Brandesai, esu kilusi iš visiškai kitokių namų, iš tokių, kuriuos jūs gal pavadintumėte sudvisusiais namais. Ir būtumėt teisus! Aš auklėta pakankamai reakcingai ir gana griežtai. Ne taip seniai mano pačios motina mane mokė, kad daugumai vyrų neklusnumas moteryje labai nepatinka. Tokiais tad pamokymais aš auklėta: kad svarbiausia yra susirasti vyrą ir stengtis jam įtikti, kad vieninteliai santykiai, susiję su moterimi, tėra šeimyniniai ir romantiški. Turite suprasti, kad tokioje padėtyje esi labai vieniša... nežinai, kur kreiptis. Taip, vargu ar žinai, ką pati jauti. Nuo pat vaikystės ieškojau... – ji apsidairo, skirdama laiko žvilgsniu stabtelėti prie kiekvieno veido, – *...ieškojau* kažko, ko – dėl supranta-

mų priežasčių pati nežinojau. Nes iš kur man žinoti? Visada buvau viena. Niekas man nepadėjo. Niekas! Mano sesuo, kurią vienu metu laikiau savo sąjungininke, pasirinko mesti tą reikalą – reikalą, kurio nei ji, nei aš išties nebuvome įsisąmoninusios. Ir ji ištekėjo už dvarininko, verteivos *ir* seno auklėjimo vyro, kuris yra jūsų idėjų priešininkas ir remia tai, kas sena ir sustabarėję.

Kaip tik šią akimirką (kai ji taip pigiai pardavė savo seserį!) atsitinka kai kas keista: įvyksta stebuklinga metamorfozė, ir visa tai, kas iki šiol buvo grynai praktinis, tai yra *išorinis* susirėmimas – tik susisteminta proto konstrukcija, atmiešta vienintelio baimės jausmo susikirsti per egzaminą, – akimoju tampa emociniu projektu, *dvasiniu* reikalu, suvirpinusiu jos apatinę lūpą.

Iš kur ji kyla, ta vidinė permaina? Ar ją sujaudino tik jos pačios žodžiai – ar jie tikrai taip puikiai parinkti, kad ji pati jais patiki? O gal tai palengvėjimas, nervinės įtampos atoslūgis pagaliau prabilus? Ar išgąstis dėl kitų reakcijos, gryna baimė, kad apsijuoks prieš juos... kad jie galbūt pasišaipys?

Sunku pasakyti, tačiau tikra tai, kad ta permaina atėjo kaip kokia dovana, kaip nuoširdumo ženklas. Kai ji tęsia toliau, ne tik ji, bet ir visi kiti akivaizdžiai susijaudinę:

– Mano sesuo sudarė tokią santuoką, kokioje ir pati vos neatsidūriau... Jūs klausiate, ko nori moterys. Atsakau: jos nori visko, tačiau tam reikia laiko. Mus, daktare Brandesai, (šia vieta ji ypač didžiuojasi!) galima palyginti su muzikantu be instrumento. Ne visos esame virtuozės, tačiau sulaukusios trupučio pagalbos ir kantrybės iš kitų orkestro narių, ilgainiui sugebėtume įsilieti į bendrą skambesį. Mes esam kelyje, tačiau jūs turite suprasti, kad norėdamos iš tikrųjų ką nors

pasiekti, atrasti ir apibrėžti savo troškimus, savo siekius, visų pirma privalome atrasti ir apibrėžti pačios save. Kaip moteris, taip! Tačiau visų pirma kaip žmones.

Valandėlę visi nuščiuvę. Visi spokso į ją. Tada Amalija atsistoja ir pakelia taurę. Jos akyse ašaros.

– Kaip tai buvo gražu, Frederike.

Tada atsistoja Frederikas, po to Georgas, žvelgiantis į ją nauju susidomėjusiu žvilgsniu, tada Erholtas, Jansenas (kelis kartus pašnairavęs į susirinkusiuosius), tada Linhartas, Edvardas... taip, visi atsistoja ir pakelia taures į jos pusę.

Georgas Brandesas pirmasis pastato taurę ir ima ploti. Juo paseka visi kiti.

Egzaminas išlaikytas. Jos kalba verta aukščiausio balo.

*

Vieną vakarą per savaitę, tiksliau, trečiadieniais, prie įėjimo į Nr. 44 tuščia, o šviesa daugumoje kambarių prigesinta. Už vieno lango galima įžiūrėti moters siluetą, ji visiškai ramiai stovi ir spokso į tamsą, tarytum visiškai neturėtų ką veikti.

Kita vertus, tais vakarais, atrodo, daugiau veiksmo vyksta prie gretimo įėjimo, Nr. 46. Šiaip nieko išskirtina ten nevyksta. Jokių pompastiškų karietų, šaligatviu traukia vargų iškankintos moterys ar atgailaujančios poros, rankoje gniaužiančios varganą riebaluotą raštelį, į kurį kartkarčiais žvilgteli, vis ieškančiai dairosi ir sėlina palei namo sieną it kokie pilki šešėliai, nužemintai sulinkę nuo vėjo ir likimo naštos. Priėję prie įėjimo, jie atlošia galvą, dirsteli į numerį virš durų ir įsitikina, kad tai čia, slapčiomis apsižvalgo po gatvę ir tik tada nepastebimai įsmunka pro tamsius vartus.

28

Ji nuolatos atranda naujų savo mylimojo savybių – pavyzdžiui, kad sningant jis tampa kaip vaikas...

Gruodžio dvidešimt trečiąją, vakarop, smarkiai įsisninga (kaip visose gerose kalėdinėse pasakose), tad per visas šventes Frederikas vis kilojasi ir, regis, vis dažniau eina prie lango, praskleidžia užuolaidą, o tada į kambarį atsuka susižavėjusį veidą. Juo daugiau sniego, juo didesnis džiaugsmas. Štai taip!

Žinoma, ne kam kitam, o jam šauna į galvą beprotiška idėja Naujuosius metus švęsti „Frederikės užuovėjoje". Iš pradžių Frederikė priešinasi – mintis apie šaltą namą ant vėjų pustomos kalvos viršūnės vargu ją vilioja, tačiau Frederiko užsidegimas ima viršų, ir trisdešimtąją jie pajuda iš vietos: Frederikas, Frederikė, Amalija, Linhartas, Erholtas ir Jansenas. Įsisupę į paltus, kailinius, pledus ir džiugius lūkesčius, jie susigrūda ant siaurų sėdynių Linhartų ekipaže ir apimti vienybės jausmo leidžiasi dardėti. Tarnai išsiųsti Faberio karieta anksčiau su slidėmis, rogėmis, bagažu ir tiek būtinu, tiek ir nebūtinu maistu, taigi galima tikėtis, kad juos sutiks apšviesta ir sušildyta vila, kur nieko netrūks. Karlas ir Gretė Hesajeriai, pas kuriuos vieši giminės iš Fiuno salos, prisidės kitą dieną – jeigu tik keliai leis.

Miesto namų čerpių stogai primena baltai glaistytus konditerijos tortus, dangus baltas ir tirštas, o oras išvien didelių minkštų snaigių sūkurys. Judant vis toliau į šiaurę, kompanija kumštinėmis pirštinėmis ant aprasojusių karietos stiklų entuziastingai prasitrina skylutes ir žvelgia į baltutėliai apsirengusį peizažą: kalvos minkštai nuklotos plakta grietinėle, medžiai sulinkę po sniego patalais. Šakos tarytum lentynos, ant kurių sniegas sugulė it švarių paklodžių stirtos baltinių spintose, o beržai, mėgstamiausi Frederikės medžiai, prie kurių plonyčių šakelių sniegas nerado kaip prisitvirtinti, stypso keistai nuogi. Kartkarčiais švystelėjus jų šakotam nuogumui, visas baltumas suaižėja it suskilusi lėkštė.

Sunkūs arkliai prunkšdami ir garuodami plūkiasi per rudo muilo sluoksnį, vežimas kratosi ir siūbuoja. Kartais, keleiviams gąstelėjus, kad vežimas nuriedės į griovį, iš kabinos suskardi riksmai ir juokas, nors giliai širdyje visi puikiai žino, kad taip neįvyks: vežikas Jensenas patyręs, jis sumaniai vadelioja vežimą kelio viduriu ir apsukriai gena arklius iš lėto, bet užtikrintai pirmyn.

Erholtas, šiandien įsitaisęs šnekiajame kampe, pasakoja linksmas istorijas, o Jansenas tuo tarpu pilsto likerį į nedidelę taurelę, einančią ratu, kad visi paeiliui gurkšteltų į kūną truputėlį šilumos ir džiaugsmo. Vežimui pasvirus, pasitaiko apsilieti smakrą, bet nusišluosčius palto rankove tik pasijuokiama.

Frederikė sėdi įsispraudusi tarp Frederiko ir Erholto – atsirėmus į Frederiką ir vieną ranką paslėpus po jo pirštine, šilta ir gera. Jis vis pakelia jos ranką sau prie burnos ir pro nertų kumštinukių akis pučia karštį ir gyvybę. Jo džiugos akys prisimerkia, o skvarbus žvilgsnis jai į akis įšvirkščia jo paties

gyvybės ekstrakto. Ji markstosi prieš šį veidą kaip prieš saulę, droviai šypsosi ir paslepia galvą prie jo peties.

Priešais sėdi Amalija ir juokdamasi juos stebi, vos vos linguodama laimingą veidą.

– Kas tau? – paklausia Frederikas.

– Nieko, – atsako sesuo, sužybsėdama akimis ir kreivai šyptelėdama, – visiškai ničnieko.

Tada jie pasižiūri vienas į kitą, sesuo ir brolis, ir tarp jųdviejų įvyksta ypatinga bežodė trumpa išdykumo ir laimingų, kibirkščiuojančių akių dvikova, paremta viso gyvenimo bičiulyste.

– Tu rūpinkis savo, o aš savo reikalais, – nusijuokia Frederikas po kurio laiko.

– Taip, taip... Aš juk nieko ir nesakau, ar ne?

– Na, Erholtai, suskelk dar vieną, – paragina Jansenas, tuo parodydamas, kad ne vien Frederikei šiame vežime nepatinka paslaptys, kuriomis negalima pasidalyti.

– Man rodos, nebesugalvoju.

– Nagi. Pasistenk. – Amalija šokteli nuo sėdynės.

Erholtas kilsteli akinius ir, matyt, naršo smegenyse, kurias šiandien šildo didelė juoda kailinė kepurė, iš tikrųjų stebėtinai jam tinkanti gal dėl to, kad blyškiam veidui suteikia šiek tiek ryškumo.

– Ne, tikrai nemanau... – iš jo pasigirsta abejonė.

– Duok jam dar šlakelį, gal suaktyvės smegenų ląstelės. – Linhartas šypteli Jansenui, ir tas pripylęs taurelę iškart ištiesia Erholtui.

– Padėjo? Ar reiks dar vienos? – Jansenas pasūpuoja butelį.

– Ne, – Erholtas mėgaujasi populiarumu, – matyt, čia ir teks sustoti.

– Na, tai ar bus kas iš to? – nekantrauja Frederikas, pasilenkdamas į priekį.

– Žinot, yra kliūčių. Į galvą ateina tik vienas anekdotas, bet jis visai neskirtas damų ausims!

– Ai, niekai. Juk ištversim, ar ne, Frederike? – Amalija raginamai pažvelgia į ją.

Frederikė kiek neramiai pasimuisto:

– Taip, žinoma.

– Na, matai. Nesame mes jau tokios gležnos. Taigi nestabdyk!

– Tada pradedam. – Erholtas išsitiesia. – Nežinau, ar jums žinoma istorija apie vieną berniuką, kuris su tėvu kasdien eidavo pro miesto viešnamį? – kompanija purto galvas. – Tai štai, matot, kiekvieną dieną, kai tėvas pasiimdavo berniuką iš mokyklos, jie praeidavo pro dvejus miesto... kekšių namus, – (jis susirūpinęs pažiūri tai į Amaliją, tai į Frederikę), – ...ir tėvas rimtai, primygtinai mokydavo sūnų: *Niekada ten neik, nes pamatysi tai, ko negalima matyti!*

Draugų veiduose švysteli viltingos šypsenos, taigi, taip padrąsintas, jis tęsia toliau:

– Šitai tėvas kartojo jam diena iš dienos, metai iš metų, kaskart jiems praeinant pro tą pastatą, skambėdavo tie patys žodžiai: *Niekada ten neik, nes pamatysi tai, ko negalima matyti!* Taigi... bet vieną dieną, tėvui gulint ligos patale, berniuką iš mokyklos atėjo parsivesti motina. Jiems einant pro tą namą, berniukas nedrąsiai tarė: *Tėvas sako, kad man ten niekada nevalia eiti!* Motina, neturinti nė menkiausios nuovokos apie tai, kas ten, pasakė: *Mat kaip, o kodėl gi ne?*, o sūnus atsakė: *Nes tėvas sako, kad pamatysiu kažką tokio, ko negalima matyti!*

Praėjo keleri metai, berniukas suaugo, ir vieną dieną atsitiktinai ėjo pro tą pastatą kartu su motina. Jiems beeinant, motina, prisiminusi tą menką nutikimą prieš daugelį metų, nerūpestingai paklausė, ar jis taip ir nebuvęs viduje. Taip, buvęs, atsakė jis.

– *O,* – tarė ji nustebusi. – *Tai ar pamatei ką nors, ko negalima buvo matyti?*

– *Taip!*

– *O! Ir kas ten buvo?*

– *Tėvas!*

Palyginti su kitais, Frederiko juokas atrodo kiek dirbtinis, o po to jis ilgai sėdi tylomis ir spokso pro langą, vangiai plekšnodamas nekaltas Frederikes kumštines.

Po kurio laiko jie įgriūva į didelį „Frederikės užuovėjos" prieškambarį, trepsėdami, klegėdami ir palikdami ištirpusio sniego ežerėlius ant ką tik iššveistų medinių grindų. Išsivynioję iš viršutinių drabužių, jie nepastebimai paduoda juos septyniolikmetei tarnaitei, o ši iš nuolankumo, regis, tapo kone perregima – ima drabužius taip nusižeminusiai tūpčiodama, kad (jei tik apskritai įmanoma ją pastebėti) veik gali pagalvoti, jog šiandien jos gimimo diena, o šlapi paltai – dosnios dovanos.

Tada, trindami sušalusius pirštus ir vedami „Frederikės užuovėjos" karaliaus ir karalienės, svečiai užima namą.

*

Kitą rytą, Frederikei pakirdus, aplink ją tylu. Vakar vakarą senas pastatas buvo sklidinas garsų: girgždesio, klapsėjimo, cypimo ir švilpiančio staugimo pro visus plyšius. Pirmiausia

ji pastebi tylą – audra turbūt nurimo! Iškart po to pamato, kad šalia jos žioji tuščia vieta. Likusi suvelta antklodė ir pagalvė atrodo naudotos. Pakėlusi jas, ji pamato tai, ką jau žinojo: paklodė po apačia lygi – jis gulėjo ne čia, o ant kušetės. Todėl ir negirdėjo nei lipant jo į viršų, nei keliantis. Ar patalynę jis padėjo čia dėl jos, ar dėl tarnų, neaišku. Jai šalta, nes teisingai yra parašyta: *Jei dviese miega, vienas kitą šildo. Bet kaip sušilti vienam?* Ji pasilenkia ir įkniaubia galvą į jo pagalvę.

Jos kūne sunkus, kone depresyvus nuovargis. Iš lauko girdėti balsai. Ji nusimeta sunkią antklodę, išlipa ant ledinių grindų ir nueina prie lango, pro kurį gali matyti du vyrus, sėdinčius pastogėje, kampe, už sienos kyšulio: vienas jų gražus (josios!), kitas... palyginti paprastas! Frederikas atsilošęs kėdėje ir ištiesęs kojas į priekį. Veidas atsuktas į saulę, akys užmerktos. Jis užsivilkęs paltą ir dar susivyniojęs į pledą. Sterblėje ant užverstos knygos ilsisi rankos. Kartkartėmis jis kažką pasako – ką, negirdėti, tada antrasis prislopintu balsu atsako, ir jie juokiasi. Pokalbis užmerktomis akimis. Nė kartelio jis nepakelia akių į langą ieškodamas jos.

Prislėgta ji nusigręžia nuo lango ir imasi to, ko gyvenimas iš jos reikalauja, o kai po pusvalandžio įžengia į terasą, jie visi ten sėdi. Jų džiaugsmingi šūksniai kartu su oro žvarba smogia jai į veidą.

– Labas rytas! Ilgai miegojosi...

– O, štai ir ji!

– Labas rytas, Frederike...

Vyras akimoju žvaliai pakyla. Jis prieina ir suima delnais jai skruostus. Ji nuolankiai palenkia galvą, ir jis ją pabučiuoja į pakaušį. Sekundei užsimiršusi, ji leidžia sau įsikniaubti į jo

kūną: geria jį nosimi ir kakta. Tada jis nusitempia ją prie savo kėdės.

– Štai, gal nori truputį pasėdėti? Čia smagi užuovėja.

– Betgi čia sėdi *tu*!

– Aš paimsiu kitą. Imk ir sėskis, aš ją truputį sušildžiau.

Ji atsisėda, o jis apklosto ją pledu. Ji leidžiasi kamšoma kaip kūdikis. Visa ta globa...

Jis dingsta už kampo ir netrukus grįžta su dar viena kėde. Pastato ją prie pat jos ir atsisėda.

– Kaip tau oras? Argi ne pasaka? – Amalija šypsosi iš po kailinės kepurės ir paraudusios nosies.

Frederikei oras nėmaž nerūpi. Ji apsidairo. Krūmai palei terasą paprastai sulig žmogaus ūgiu, bet dabar susmukę nuo sunkaus sniego. Šiandien nė vėjelio, šaltas, giedras, saulėtas oras. Tvyksčioja mirtinai rami jūra, dangus pilnas sklandančių kirų, jie kyla ir sminga, ir užpildo erdvę pasikartojančiais, širdį veriančiais klyksmais: klyyyy klyyyy kly kly kly, klyyyy klyyyy kly kly kly...

– Taip, pasaka, – atsako ji, pradžiugindama draugę šypsena.

– Oras kaip tik važinėtis rogutėmis, – entuziastingai taria Frederikas ir patrina rankas.

Naujųjų metų išvakarių dieną – galbūt gražiausią dieną per visus metus – jiems girgždant link kalniuko per retoką mišką rodosi, kad šiandien tai ne miškas, o pasakų šalis, šalčio menė. Virš galvų palinkusios šakos supasi nuo sniego, sukurdamos puošnias lubas, kurios aukšto dangaus fone atrodo lyg išpuoštos baltai pražydusiomis pavasario vyšnių šakelėmis. Nepaprastai ryškioje, kone akis rėžiančioje saulės šviesoje viskas aplinkui žėrėte žėri.

Roges traukiantys vyrai šiandien panašūs į didelius vaikus. Frederikas, Jansenas ir Linhartas taip ir elgiasi: trepena per girgždantį sniegą ir garsiai kvatoja kaskart nuklydę per toli nuo tako, kojoms prasmegus pusnyse. Tolydžio kuris nors pasilenkia ir sulipdo sniego gniūžtę, kuria pataiko kitiems į pakaušį ar į nugarą – žiūrint, koks metiko taiklumas ir aukos gebėjimas išsisukti. Tada prasideda šūkalojimas ir šėliojimas.

Erholtui sniegas aiškiai nepatinka! Jis eina iš paskos kartu su Amalija ir Frederike, ramiai traukdamas roges įkandin. Kai priešais juos per daug įsismarkaujama, jo smakras prisispaudžia prie krūtinės, pečiai gerokai pakyla prie ausų, jis minutėlę stabteli, bijodamas susidūrimo. Abiem moterims tai krinta į akis ir jos iškalbingai susižvalgo.

Pasibaigus medžiams ir krūmams, jie įžengia į laukus, o iš čia horizonte it milžiniškas baltas morengas matyti stūksanti kalva rogėms leistis. Ji toliau, negu Frederikei norėtųsi. Beeidama ji jau nuvargo, o mintis apie tai, kad reikės nueiti iki pat ten, įkopti į tą tikrą kalną vien tam, kad nučiuožtų rogėmis žemyn, po to vėl ropštis į viršų, vėl leistis žemyn ir vėl ropštis, jai atrodo gana kvaila – bet tik iki tos akimirkos, kol pamato džiaugsmo kupiną savo vyrą, stovintį tolėliau priekyje ir nekantriai mojantį jiems judintis. Ir ji supranta, kad netrukus sėdės rogėse jam už nugaros, apsivijusi rankomis jo pilvą, prispaudusi skruostą prie vilnonio jo palto audinio, ir kad galbūt besileisdami jie išvirs iš rogių ir apsikabinę nusiridens į pusnis, o jis juoksis veidu prieš pat jos veidą, brauks sniegą jai nuo plaukų, paims ją už rankos ar už liemens ir užsitemps ją kartu į viršų, kad viską pakartotų... Tada ji karštai jam pamoja ir paspartina žingsnį.

– Eikšekit judu, – paragina ji Amaliją su Erholtu. – Visai nedaug liko.

Kai jie beveik prie tikslo, kažkas patraukia jos akį.

Iš pradžių jai pasirodo, kad tai pamesta kepurė ar pirštinė, bet priėjusi arčiau pamato paukštį. Balandį. Jis guli visai ramiai, išskėstais sparnais ir pasišiaušusiomis plunksnelėmis. Jis gyvas. Drumsta plėve užtrauktos akytės mirksi.

– Luktelkit, – sušunka ji kitiems, – čia guli balandis, man atrodo, jis serga.

Kai ji pasilenkia prie jo, išgirsta Janseną apmaudžiai sustenant:

– Ateik. Tegul sau guli.

Ji ištiesia pirštinėtas rankas truputį baukščiai ir paima paukštį. Jis vos sujudina sparnus, tarsi priešindamasis.

– Ramiai, ramiai, – sušnibžda ji. Pakėlusi jį nustemba, kaip mažai jis sveria – beveik nieko. Tik pamanyk, gyva būtybė gali taip menkai sverti! Ji apsuka jį norėdama patikrinti, kas jam nutiko: ar kraujuoja, ar dar kas nors, kas galėtų paaiškinti jo keistą elgesį. Mažos kojytės sušalusios į ledo gabalą. Ji atsargiai pabando jį nukrapštyti, bet ledas prišalęs taip tvirtai, kad nuimti nepavyks nesukeliant paukščiui skausmo.

Frederikas pirmas prieina prie jos.

– Kas yra?

– Čia balandis. Jis visai ramiai gulėjo sniege. Žiūrėk, jo kojytės visai prišalusios prie kūno.

– Viešpatie Dieve, – paima jį, atsargiai apsuka ir pavarto rankose.

– Nagi, – šaukia Jansenas. – Juk atėjom pasivažinėti rogėmis?

– Minutėlę! Mes tik pažiūrėsim, kas čia negerai. – Tada kreipdamasis į Frederikę taria: – Nepanašu, kad jam būtų kas ypatinga. Greičiausiai jį tik užklupo pūga. – Jis rūpestingai deda jį į Frederikės rankas. – Jeigu paliksime čia gulėti, turėtų mirtinai sušalti.

– Tada aš jį laikysiu. Tiesiog eisiu su juo. Gal galėsiu jį atšildyti.

– Gal. Bet neturėk vilčių. Tikriausiai jis vis tiek miršta.

Linhartas švelniai pažvelgia į ją:

– Tu labai gera, Frederike, bet, deja, ir man atrodo, kad tai beprasmiška.

– Na, tai jis galės numirti čia, prie manęs. Juk, šiaip ar taip, tai geriau, negu mirti vienam.

Frederikę su balandžiu visi apstojo ratu. Linhartas nusivynioja nuo kaklo šaliką ir ištiesia jai.

– Štai. Gali jį kiek apvynioti.

– Ačiū, – taria ji dėkinga, o jis sumišęs šypteli.

Jansenas skeptiškai žiūri tai į vieną, tai į kitą, tarsi nesuprastų, kas čia dedasi. Tada staiga pasilenkia į priekį, mąsliai suraukia kaktą ir profesionaliu gydytojo žvilgsniu akylai tyrinėja paukštį iš arti. Frederikas įdėmiai žiūri į jį.

– Ar ką pražiūrėjau?

– Na ne, – taria Jansenas dėdamasis susimąstęs, – tik norėjau patikrinti, ar jis neturi degtukų. – Tada jis atsilošia ir nusijuokia.

– Eik jau eik, Klausai! Tu pats... – pasipiktina Amalija.

Jansenas išskečia rankas ir dramatiškai ima deklamuoti:

– *Ore smarkiai šalo. Buvo paskutinis metų vakaras...*

Frederikas papurto galvą, bet neiškenčia nešyptelėjęs.

– Užsičiaupk, mulki. Aš puikiai suprantu Frederikę, – sako

jis, švelniai pažvelgdamas į ją, – paėmus tokią bejėgę būtybę, sunku tiesiog imti ir pamesti ją vėl.

– Juk čia skraidanti žiurkė, po perkūnais! – Jansenas aiškiai suirzo.

– Bet dėl to nė kiek ne mažiau gyva būtybė, – atšauna Frederikas ir paima žmoną už parankės.

Taigi viskas baigiasi tuo, kad Frederikė, kitiems važinėjant rogėmis, stypso laikydama nieko nesveriantį balandį ir klausia savęs, kam, po galais, jį paėmė. Kad taip būtų jo nepastebėjusi! Dabar padėti jį ir palikti atrodytų tiesiog piktavališka. Šito ji negali.

Ji kiek praskleidžia Linharto šaliką ir pasižiūri į paukštį. Ar jis ne geriau atrodo? Taip, jos nuomone. Jis atmerkė mažas, juodas, smeigtukus primenančias akis ir tuščiai žiūri priešais save. Gal jis bijo... Ar gali būti, kad Janseno cinizme yra tiesos – ar gali būti, kad būtų buvę geriau jį palikti gulėti ir leisti gamtai eiti savo keliu? Atsargiai jį apsuka. Ledas truputį aptirpo, bet tikriausiai per šalta, kad galima būtų viltis, jog būnant lauke visas ištirps. Ji jau nusprendė pasiimti balandį namo.

Kaskart, kai kas nors traukia pro ją, mandagiai prieina ir į jį pasižiūri. Tada vėl nuskuba, sunkiai kopia į viršų ir švilpia žemyn nuo kalno! Išskyrus Erholtą! Po vieno rato jis užsiima nuolatinę vietą prie Frederikės.

Ji šąla, tad truputį pastriksi – lygiai tiek, kiek galima atsiplėšti nuo žemės laikant rankose mirtį.

– Taip, velniškai šalta, – sako Erholtas, stebėdamas ją pro storus akinių stiklus. Jis šypsosi, tarytum nustebęs, kad ji moka strikséti – taip visai be niekieno pagalbos!

Ant kalno Amalija išvirto iš rogių. Atsistoja visa balta, bet, aišku, tik juokiasi ir daužo nuo savęs sniegą. Jos skardus juokas ataidi iki jų.

– Fantastiškai gyvenantys žmonės, – taria Erholtas, linktelėdamas į tuos, kurie ant kalvos.

Taip, mąsto Frederikė, *ir aš turėčiau tarp jų būti*! Bet ne, ji stypso čia kaip manekenas su fantastišku pusgyviu balandžiu glėbyje ir su fantastišku anemišku nuoboda iš laidotuvių biuro šalimais. Kodėl ji ne su jais? Kodėl ji visada elgiasi ne taip? Ji apmaudžiai pažvelgia į balandį, tada į Erholtą. Tas aiškiai iš šalčio sustiręs į ožio ragą. Iš mažos raudonos nosies nukaręs skystas vandeningas lašas. Jo žvilgsnyje toks susižavėjimas ir ilgesys, koks būna muziejų lankytojų akyse, stebinčiose paveikslą su pažadėtojo rojaus motyvu: jiems magėtų panaikinti ribą tarp tikro ir fiktyvaus pasaulio, perskrosti drobę ir įžengti į daug labiau viliojančią visatą, – bet, supratę, kad tai nėra ir niekada nebus įmanoma, jie prisipildo išskydusio liūdesio.

Frederikė jį supranta, ir – tai kur kas blogiau! – bijo, kad jis taip pat supranta ją. Ji nenori turėti nieko bendra su tuo ir jaučia, kad reikia ką nors padaryti ir parodyti jam, kad jis klysta – kad ji nėra tokia kaip jis, kad ji yra *fantastiškai gyvenantis žmogus*!

Nespėjus jai apsispręsti, iš drobės išlenda Frederikas ir ima artėti. Jis pavargęs pūškuoja.

– Na, duok man jį truputį palaikyti, o tu galėsi nučiuožti su Erholtu.

– Ne, nereikia. Nieko baisaus.

– Reikia, nagi. Mielai su juo pastovėsiu. Dabar tavo eilė.

– Ne, – pertraukia Erholtas. – Duok jį man, o judu galite padaryti ratą.

– Tu įsitikinęs? – karštai paklausia Frederikas ir, kadangi Erholtas tai patvirtinęs ištiesia rankas paimti paukštį, juokdamasis įtraukia su savimi Frederikę į drobę.

Lipant į viršų gurgždančiu sniegu, Frederikė paklausia:

– Ar galėsime pasiimti balandį į namus?

Jis nustebęs pažvelgia į ją.

– Į Kopenhagą???

Ji nusijuokia.

– Ne, ne! Žinoma, ne. Į „Frederikės užuovėją", turiu galvoje.

– A, tada man ramiau. Taip. Taip, žinoma. Paprašysime Jakobseno, kad surastų dėžę, kur galėsime jį paguldyti. Tada padėsime jį prieškambaryje ir pažiūrėsime, ar bent kiek atsigaus.

Jiems beveik pasiekus namus, įvyksta stebuklas: Frederikė akimirką stabteli, praskleidžia šaliką, o paukštis, pajutęs laisvę, tą pačią sekundę suspurda ir svirduliuodamas atsistoja ant netvirtų kojyčių. Ji entuziastingai ir pergalingai šūkteli kitus.

– ŽIŪRĖKIT! Žiūrėkit visi. Jis atsistojo. Žiūrėkit! Jis stovi man ant rankos!

– Aha, – karštai pritaria Jansenas ir juokdamasis pliaukšteli sau per šlaunis, – ir kakoja tau ant pirštinės!

Kol jis karališkai, užkrečiamai šaiposi, Frederikas bando nubraukti išmatas ant sniego.

*

Didelis namas trykšta šviesa ir švente.

Virtuvėje skardi trumpi virtuvės tarnaitės Olinės nurodymai, tarškantys puodų dangčiai ir plakantys plaktuvai, o

kambariuose – santūrus juokas, iššaunami kamščiai ir taurių skambesys.

Atvyko Hesajeriai, visi persirengė. Vaikai, prieš kelias valandas žaidę ant kalvos, virto elegantiškais, visiškai suaugusiais žmonėmis: vyrai su frakais, liemenėmis, gėlėmis prie atlapo ir lipnia pomada plaukuose, damos dekoltuotomis vakarinėmis suknelėmis, pakėlusios krūtis į viršų, nuo šampano ir laukimo degančiais skruostais.

Vakarienės metu nuotaika pakili ir dar pakyla iki neregėtų aukštumų, kai Amalija vėliau pademonstruoja, kad visai įmanoma vienu metu griežti smuiku ir šokti. Jansenas akompanuoja pianinu kažkokią žvalią, gyvą melodiją, o Amalija leidžiasi siūbuojama Linharto ir juokdamasi stryku brauko stygas, ir vis pučia nuo kaktos neklusnią garbaną, kuri vis užkrinta jai ant veido ir ima kutenti nosį. Šeimininkės veidas švelnus ir laimingas, kai ji sukasi apkabinta per liemenį vyro rankų, o kraują kaitina ne taip ir mažai vyno. Šalia jo ji jaučiasi tokia maža, tokia lengva, kaip lėlė, tarytum būtų tik žaisliukas jo rankose. Jai norėtųsi to... Ji siūbuoja. Jis laiko ją švelniai, nespaudžia prie savęs, kaip paprastai daro mažiau rafinuoti vyriškiai, bet ji vis tiek taip arti, taip arti jo, kad savo krūtimis gali justi jo krūtinę. Ji kakta nuslysta jam po smakru ir akimirką – trumpą, bet dangišką – dešine ranka (įsitaisiusia jam ant kairio peties, kaip ir dera!) perbraukia jo kaklą, kurį visada, net sapnuose, gali įsivaizduoti priešais save, ir švelniais piršteliais pajunta jo drėgną odos šilumą ir neseniai kirptų plaukų vyrišką neklusnumą. Kokia palaima! Veidą jis laiko taip arti josios, kad ji nevaržomai gali ragauti jo, ir ji siurbia jį į save, valgo su oda ir plaukais: jo žandikaulius, įtemptus šypsenos, jo plačią, auksinio atspalvio kaktą,

jo baltus, drėgnus, šviesoje spindinčius dantis, jo siauras lūpas...

Ji net nepastebi pono ir ponios Hesajerių, uoliai plušančių savo senstančiais, sunkiais kūnais. Kimus, bet užkrečiantis Gretės Hesajer juokas kone nustelbia muziką, o jos vyro bergamotės kriaušės formos veidas atrodo taip, lyg bet kurią akimirką galėtų skilti į dvi dalis grynai iš malonumo.

Po to tenka atsikvėpti.

– Fuuu, – atsipučia Hesajeris, sunkiai dribtelėjęs ant kėdės ir nosine tapšnodamas prakaito lašelius nuo kaktos, – tikrai, kada jau bekrutinom senus savo kaulelius, ką, senute?

Ponia Hesajer šnopuoja taip, kad plati, paglebusi krūtinė iškirptėje virpa.

– Taip, nebe jauni esame...

– Niekai! – sako Frederikas ir nutempia ją nuo kėdės. – Jūs nuostabi moteris, tikrai! Grok, Jansenai. Grok!

Jansenas gurkšteli iš taurės, pastatytos ant pianino, ir karštai ima daužyti klavišus. Amalija įsiklauso melodiją ir smuiku ima groti į taktą, o mieloji ponia Hesajer juokdamasi leidžiasi išvedama ant parketo.

Vargšelis Erholtas kaip tik nutaikė progą ir sujudėjo stotis, tačiau prieš jį suskubo Hesajeris.

– Vargu galėčiau nusileisti žmonai. Taigi, gal suteiksite man tą garbę?

– Mielai. – Frederikė nenoriai leidžiasi išvedama šokti.

Erholtas klasteli atgal ant kėdės ir stveriasi konjako. Jis stebi šokančiuosius per stiklų kraštą, todėl nepamato, kaip Linhartas pasiunčia žmonai nebylią žinią. Ji padeda smuiką ir paprašo Janseno tiesiog tęsti.

– Eikš, Erholtai. Gana jau... – ji paima jo ranką ir tas išsvirduliuoja savo ilgu, nerangiu kūnu ant grindų.

Hesajeris tvirtai sugriebia Frederikės liemenį, o kairę ranką sugniaužia taip stipriai, kad akimirksnį ji išsigąsta, jog jis niekada jos nepaleis.

– Smagu vėl matyti jus sveiką. Juk per vestuves visi patyrėm šoką, kai jūs staiga nualpote mūsų akivaizdoje, – šnopuoja jis jai į neapsaugotą veidą.

– Taip, buvo baisu. Frederikas mano, kad migrena.

– Taip, tikrai panašu. Ar nuo to sykio dar buvo pasikartoję? – jis tiriamai pažvelgia į ją. Jo veidas tik keli centimetrai nuo jos.

Ji kiek pasuka galvą į šoną.

– Ne, laimė, ne.

– Tai gerai.

Toliau jie šoka tylomis, Frederikė išlenkusi juosmenį ir atlošusi galvą, o jis visą laiką su patenkinta išraiška plačiame veide. Pro šalį švysčioja Erholto, Amalijos, ponios Hesajer ir Frederiko veidai. Visi linksmi. Erholto akiniuose žaidžia švieselės.

– Kaip jums... sekasi? Susituokus... turiu galvoje... Ar jis... užtenkamai... geras jums? – uždusęs šokio partneris priverstas kalbėti su pertrūkiais.

Frederikė pajunta, kaip užrausta.

– Taip, žinoma, kad taip, – taria ji pabrėžtinai.

– Tai ir puiku. To dar betrūktų.

Jis atleidžia jos kairę ranką. Ji skeptiškai žiūri, kaip jis dešiniais pirštais perbraukia storą, prakaito lašeliais nusėtą kaktą. Tada vėl paima jos ranką. Ir nenuilsdamas šypsosi. Pajutusi jo prakaituotą ranką savojoje, Frederikė nuryja blo-

gumą ir, vos pasibaigus šokiui, išbėga ir ima šveisti rankas muilu ir nagų šepetėliu. Atrodo, lyg niekaip negalėtų švariai jų nuplauti.

Po vidurnakčio nuotaika išsenka. Pamažu pajuntama, kad draugija daug valandų praleido šaltame, gryname ore. Jansenas paprasčiausiai dingo (gal kažkur atsigulė pamiegoti?), Erholtas ant kėdės knapsi, net akiniai nukritę į sterblę, o kita kompanijos dalis paeiliui slopina žiovulį.

– Na, pats metas namo. – Ponia Hesajer, per septynias ar aštuonias valandas pasenusi dvidešimčia metų, klausiamai pažvelgia į vyrą, kurio išplaukusios, paraudusios akys niekaip neįstengia susitelkti.

– Nejau rimtai ketinate važiuoti šįvakar? – susirūpinęs pasiteirauja Frederikas.

– Taip, mums taip tikrai patogiau.

– Kodėl jums nepasilikus iki rytojaus? Pas mus daugybė vietos. Dabar nemalonu eiti į šaltį.

– Taip, tikrai pasilikit, – antrina Frederikė, pamaniusi, kad jai, kaip šeimininkei, derėtų ką nors pasakyti.

– Ne, mes apsisprendėme. Be to, nakčiai nieko neturime pasiėmę. Važiuosim namo. Užtruksim vos valandą ar porą. Vežime galėsim truputį nusnūsti. Ar ne, Karlai?

– Taip, taip! – geranoriškai pritaria Karlas. Ir vis dėlto nematyti jokių ženklų, kad jis būtų linkęs keltis.

Netrukus į kambarį įžengia Jansenas, ir Amalija džiugiai pripuola prie jo.

– Ak, štai ir tu! Puiku. Kur buvai? Dabar vėl šoksim! Ar pagrosi?

Jansenas pasikaso galvą, atrodo sutrikęs.

– Dabar???

– Taip! Kodėl gi ne?

– Jeigu tu įsitikinusi, tai...

– Taip, įsitikinusi. Ateikite visi. Eikš, mano drauge, ateik ir pašok su savo žmona. – Ji paima Linhartą už rankos ir mėgina nutempti jį nuo kėdės.

Jis švelniai, bet pavargęs pažvelgia į ją.

– Ne, Amalija. Šįvakar nebe.

– Ką tu sakai. Eikš! Juk Naujųjų metų vakaras!

– Taip, galbūt, bet aš esu nuilsęs, pagyvenęs vyras. *Negaliu* daugiau, mieloji.

– Taip...

– Ne.

– Taip!

– Ne!!

– Saugokis, mielasis. Baigsis tuo, kad man teks tave išmainyti į jaunesnį modelį.

– Į du, Amalija, – jis nusileisdamas šypsosi. – *Į du!*

Amalija, supratusi pralaimėjusi, beviltiškai apsidairo. Ponia Hesajer miega, o kitų akyse ji sutinka tik vangų nenorą.

– O kiti kaip? Nejau jūs tikrai tokie tinginiai?

– Deja, Amalija. Šokiuose niekas nepajėgia spėti su tavim. Jau turėtum prie to priprasti. – Frederikas meiliai pažvelgia į seserį.

– Tai ką tada veiksite? – ji beviltiškai skėsteli rankomis. – Tiesiog smurksosite čia, kol pribaigsit Naujųjų metų naktį šnekomis? Ne. Aš to nenoriu, – ji atsidūsta, – tada eisiu į viršų atsigulti.

Frederikė griebia progą.

– Tada ir aš, manau, prisidėsiu. Atsiprašau visų, bet esu labai pavargusi.

– Viskas gerai. O mes, vyrai, čia pasėdėsim ir ramiai išgersim po taurelę. – Frederikas strykteli atidaryti damoms durų. – Labanaktis ir gero miego judviem. Ačiū už šventinį vakarą.

– Vyrai! – pamėgdžioja Amalija, lipdama laiptais. Bet vis tiek nesusilaiko nenusišypsojusi.

Po poros valandų, išgirdusi balsus iš prieškambario, Frederikė susivokia, kad Hesajeriai pagaliau išsiruošė namo. Iš pradžių pro durų plyšį kartu su siauru blausiu šviesos ruoželiu prasiskverbia charakteringas ponios Hesajer balsas, kažką trumpai nurodinėjantis vežikui, o po to meiliai (ir anaiptol netrumpai!) atsisveikinantis su Frederiku. Nuslopus šiam balsui, vienišame savo guolyje Frederikė gauna progą prasiblaškyti štai tokiu dialogu tarp Karlo Hesajerio ir Frederiko Faberio, vyresnio ir jaunesnio vyro:

– Šiaip gavai mielą žmonelę.

– Taip, tikrai!

– Taip, tikrai! Nors ji kažkokia rami. Ar ji visada tokia? Ką? Tokia? Na, drįsčiau lažintis, kad gali priversti ją paspurdėti. Tiesa?

– Tai jau. Geriau vilkis paltą, kol neprisišnekėjai. Ten stovi ir laukia Gretė.

– Taigi, po šimts, jas reikia versti spurdėti, kol dar jaunos. Tik pažvelk dabar į tą, plačia sėdyne lauke – po šimts, mažai lieka to spurdesio, kai jos sulaukia tokio amžiaus.

– Taigi tataigi. Gražiai kalbėk apie savo žmoną. Gretei nieko netrūksta. Žiūrėk, kad vertintum ją.

– Taip, taip. Aš ir vertinu. Kad tave kur, aišku, mano žmo-

na gera. Po perkūnais, puikiai tai žinau. Tiesiog ji pasidarė truputį... netašyta su amžiumi.

(Frederikas juokiasi.)

– *Taip, taip. Jau krutinkis. Viso gero, viso gero. Laimingai grįžkit namo.*

– *Tai viso gero. Ačiū už šį vakarą. Ir nepamiršk, ką tau sakiau. Nieko bloga paklausyti gerų patarimų.*

– *Būtinai. Atsargiai, ten laiptelis, žiūrėk kad nenuvirstum nuo laiptų.*

– *Taip, taip. Vaikščioti išmokau, dar tavęs nepažinęs.*

... ...

Frederikas pasuka raktą spynoje – ji pažįsta tą garsą. Šviesos ruoželis pro durų plyšį užgęsta, ir ji girdi grindimis nuaidint žingsnius ir užsidarant svetainės duris. Tada vėl ramu.

Spektaklis baigėsi.

Po kiek laiko ji atsikelia, sugraibo degtukus, užsidega žvakę, įsispiria į batus ir užsisiaučia antklodę. Atidaro duris į juodą laiptinę, įsiklauso ir girgždančiais laiptais atsargiai nutykina žemyn, priešais save pasišviesdama žvake.

Balandis paguldytas dėžėje, kampe prie laiptų, po juo patiestas senas paklotas. Ji prieina arčiau ir atsitupia priešais jį. Iškart pamato, kad jis pasijudinęs: jam pavyko užkelti vieną sparnelį ant dėžės krašto, tarytum jis būtų kovojęs stengdamasis išlipti. Geras ženklas! Jo mažos juodos akytės plačiai atmerktos, matinė plėvė dingo.

Praeina dar mirksnis ir ji supranta, kad jis nugaišo.

29

Kas yra fizinis grožis?

Kai kurie žmonės (paprastai iš tų narsuolių, kurie nesusilaikys neleptelėję kokio nuvalkioto posakio, tokio kaip: *Nėra blogo oro, tik blogas apsirengimas!*) greičiausiai teigs, kad grožis yra subjektyvus... individualus! Ir jie išvardys begalę pavyzdžių, kaip tai, kas vienam atrodo gražu ir žavinga, kitam tebus paprasta ir kasdieniška (pavyzdžiui, kam nėra buvę taip, kad, įžengus į nepažįstamų žmonių pilną kambarį, atrodo, jog visi aliai vieno tėra nuobodūs vidutiniokai – o vėliau atrandame, kad tarp jų būta gražiausios būtybės pasaulyje ir kad mes turbūt buvome akli, jei nepastebėjome to iškart?). Ir jie teigs, kad išorė nėra svarbiausia; kad *grožis ateina iš vidaus* – taigi, galimas daiktas, grožį tiesiog atveria tas, kas sugeba jį pastebėti.

Todėl viskas taip puiku – kiekvienas ką nors turi ir kiekvieno skoniui kas nors yra!

Bet ar verta neigti, kad yra ir visada bus tam tikrų objektyvių grožio kriterijų? Kad mes visi, nors tvirtiname priešingai, paeiliui tampame visuotinai priimtos grožio sampratos aukomis ir negailestingais tikrintojais?

Tad argi šio neigimo tikslas nėra patogiai išsilaisvinti nuo sąžinės priekaištų, kylančių dėl to, kam patys teikiame pir-

menybę? Tokiu būdu nė vienas nėra nurašomas pagal tuos kriterijus ir netampa atliekamas. Nes jeigu tiesa tai, kad grožis ateina iš vidaus, tada kiekvienas žmogus kaip ir atsakingas už tai, kad ištrauktų jį *į paviršių*?

Tildė Palėpinė yra bjauri! – dėl to visuotinai sutariama.

Nors Tildė niekada nebandė mąstyti apie žmogiško grožio apibrėžimą, ji puikiai susipažinusi su šios sąvokos priešingybe, būtent *bjaurumu*. Kas jau kas, o ji žino, kaip bjaurumas atrodo, nes gimė su juo ir visą gyvenimą matė jo atspindį kitų žmonių akyse.

Experto credite!

Ji stovi už lentų sienos kiemo skalbykloje, apgaubta ir gailestingai paslėpta garų iš vario katilo. Prisėlinę arčiau ir išsklaidę garus, išvystame kone nepakeliamą reginį. Gamta (arba mūsų Viešpats – tai priklauso nuo įsitikinimų!), kaip sakoma, kirto iš peties: pilkšva ir nelygi veido oda tokia susidėvėjusi, kad primena sudžiūvusią avižų košę, pragulėjusią puodo dugne visą dieną; viršugalvis veikiau *sudarkytas*, negu padengtas bespalvių plaukų, styrančių tokiomis retomis eilėmis, kad galima pamanyti juos buvus nurautus iš pykčio; pakaušis – dėl anksčiau minėtos priežasties – per aiškiai matomas, apsilupęs ir pleiskanotas, o keli likę nepažeistos odos ruoželiai primena upeliūkščius, vingiuojančius šiurpiu moreniniu kraštovaizdžiu, padengtu purvinu sniegu. Kai ji kartkarčiais pakelia raudoną, išpurtusią ranką prie viršugalvio ir baltais, pamuilėse suminkštėjusiais nagais pasikaso, ant grindų it miltai nuo kepėjo stalo nuo pakaušio pabyra pleiskanos.

Tildė beveik iki pažastų sumerkia rankas į bemaž verdantį vandenį. Kiti iš skausmo nualptų, patalynė, ir ta, priešinasi –

išsipučia kiaulės šlapimo pūslės didumo burbulais ir tik tada pasiduoda, ir leidžiasi panardinama po vandeniu. O Tildė nė nemirkteli. Ilgainiui ji pamažu pasiekė nepažeidžiamumo būseną.

Tildė niūniuoja. Silpnas, trūksmingas linksmumas nykioje patalpoje. Jai patinka skalbti, ypač šiuo metų laiku, kol lauke dar nėra per karšta. Ji patenkinta darbu, kaip ir viskuo kitu savo būvyje. Ji supranta, kad jai pasisekė gauti šią vietą, ir nesureikšmina to, kad tarnauti merga ji kiek per sena. Juk ji atrodo kitaip negu kiti žmonės, todėl negali tikėtis to paties kaip kiti. Ji ramiai ir tyliai susitaiko su tuo. Niekada net nesapnuotų, kad galima skųstis.

Po tokio įvado apie Tildės išvaizdą gali pasirodyti prieštaringa teigti, kad ji yra gražus žmogus. Kita vertus, ji būtent tokia! Tildė, kaip reta, žmogus be reikalavimų, žmogus, nejaučiantis nė menkiausios teisės į nieką. Dėl to ji nėra patyrusi nei šykštumo, nei neapykantos geresnėje padėtyje esantiems žmonėms – tai yra likusiai žemės gyventojų daliai (išskyrus pavienius didžiai apverktinus gyvenimo atvejus).

Suskirdusios lūpos niekada neiškošė blogo žodžio, sutinusios, per anksti susiraukšlėjusios rankos niekada piktai nepastūmė kito žmogaus, o jos širdyje, taip keistai neapsaugotoje silpnų krūtinkaulių, niekada nėra buvę nė vienos pagiežingos minties. Kitaip tariant, Tildė nuo vaikystės išmoko išorinį bjaurumą atsverti susikurtu beribiu vidiniu grožiu; romus, nepretenzingas altruizmas. Pavydas jai nepažįstamas. Kad ji atrodo taip, o ne kitaip -- ne žmonių klaida! Ir ne jos pačios! Niekieno!

Ji paliko duris atviras į kiemą, kad garai kiek išsisklaidytų laukan. Kartkarčiais ji atsargiai nutykina prie tarpdurio ir pažvelgia į lauką. Tada grįžta ir toliau dirba savo darbą.

Tildė yra ištekėjusi. Stačiai nesuvokiamas faktas, apie kurį niekas čia ir nežino. Prieš pusmetį ieškodama darbo, ji niekam apie tai neužsiminė – bet tai nesvarbu, nes jis seniai ją paliko.

Ir šitai nesvarbu.

Šiaip ar taip, viskas ne dėl to – su juo viskas buvo gerai, su jos Nilsu. Ji jo nemylėjo, tai aišku! tačiau neturėjo dėl ko priekaištauti. Viešpatie Dieve, juk jis buvo toks, koks sugebėjo.

Pirmą kartą jinai jį pamatė, kai jis atvyko į miestą ir įsidarbino kartu su jos tėvu staklių fabrike. *D. Løwener&Co.* Jis buvo iš Jutlandijos ir kalbėjo tokiu keistu dialektu, kad iš pradžių buvo labai sunku jį suprasti. Dėl dykos kišenės jis neturėjo kur gyventi, ir kai tėvas pirmą kartą jį parsivedė į namus, ji, tiesą sakant, jau suprato, kad kalbama apie vienokį ar kitokį susitarimą ir kad ji yra to dalis. Galėjo tai matyti iš jo akių, iš tamsaus, mąslaus žvilgsnio, kuriuo jis slapčiomis ją nužvelgdavo – tarsi būtų derėjęsis su savimi, kiek jis pajėgs tai įvykdyti.

Iš pradžių jis miegojo svetainėje. Kas rytą, Tildei įėjus vidun užkurti ugnies, ją pasitikdavo iki blizgesio nutrinta jo liemenė, persverta per kėdę, ir plati, susikūprinusi nugara, išsikišusi per kraštą siauros kušetės, kuri nebuvo skirta miegoti – juolab stambiam vyrui! Ir ji labai jo gailėjo.

Jis su ja visada būdavo labai draugiškas. Atsargus ir santūrus. Kasvakar jie eidavo pasivaikščioti. Sutemus, aišku! Ji tai puikiai suprato.

Po kurio laiko estetinį požiūrį pergalėjo praktinis, taigi jis, palikęs nepatogią kušetę, įsiropštė pas ją po antklode, atsinešdamas savo storas lūpas, drebančius pečius ir ledines pė-

das su per ilgais, atspurusiais pirštų nagais. Ji neprieštaravo, priėmė jį ir jo kūną su kone motinišku rūpesčiu, tarsi jausdama, kad jo poreikis gauti yra toks pat didelis, kaip jos poreikis duoti. Nuo tada kušetė stovėjo tuščia, o Tildė naktimis gulėdavo ir jam miegant jusdavo nuo jo garuojančią šilumą.

Kai jie susituokė, jis visai persikraustė pas ją į galinį kambarį mažame bute. Su savimi jis nieko neatsinešė, tik savo kūną ir jutlandietišką tylumą.

To užteko.

Gimus vaikui, visi sunerimę žiūrėjo į jį, nes bijojo blogiausia. (Tildė gerai žinojo, kad „blogiausia" yra tai, kad vaikas bus toks kaip ji!) Kai kūdikis pasirodė – pamėlęs ir susiraukšlėjęs, Nilsas iš pradžių purtėsi jo iš tolo. Kai ji klausdavo, ar jis nenorėtų pamėginti jo palaikyti, tas tik nusukdavo galvą ir sugalvodavo, kaip išsisukti. Tildės motina, žinoma, ir anksčiau buvo mačiusi kūdikių; ji žinojo, kad iš pradžių jie visi taip atrodo, ir Tildė per ploną virtuvės sieną girdėdavo, kaip ji prislopinusi balsą bandydavo Nilsą raminti.

O pati ji tik juokėsi. Ji nė akimirką neabejojo, kad tas vaikelis niekada nebus bjaurus. Jis buvo gimęs grožiui ir laimingam gyvenimui! Ji tiesiog tai *žinojo* – kaip, beje, žinojo ir tai, kad bus mergaitė ir kad pavadins ją Asta.

Po kurio laiko jie visi tuo įsitikino. Nilsas irgi, jis taip apsidžiaugė: Asta tapo rubuilė, gražutė ir šliaužiojo aplinkui, leisdama mielus garsus ir viską krapštydama mažais, tobulais pirščiukais. Jos gyvybės buvo pilna visur: viską reikėjo ištyrinėti, pačiupinėti, atidaryti... ir, regis, tat mažumėlę persidavė jiems visiems. Tėvas nepaprastai sušvelnėjo ir kasdien, grįžęs iš darbo namo, sėsdavosi ant kėdės virtuvėje ir imdavo mažąją ant kelių.

Tokia be trūkumų ji buvo, tas mažas žmogutis apvaliomis rankytėmis ir drėgna, veblenančia burnyte. O kaip ji kvepėjo – kaip pienas ir sviestas, ir cukrus... Kartais, kai mažylė užmigdavo ir Tildei būdavo gaila ją judinti, ji pajusdavo ilgesį kaip fizinį skausmą kažkur duobutėje po diafragma. Tada padėdavo galvą prie pat mergytės ir uosdavo pūkuotą kaktytę ir pakaušiuką.

Tuo laiku ji jautėsi ypač laiminga: kai mažylė gulėdavo lopšyje, o Nilsas įropodavo pas ją naktį, kai mažylės garsai tamsiame kambaryje susimaišydavo su vyro garsais – jo šiurkščiu, griaudžiančiu knarkimu arba tykiu, prislopintu dūsavimu, kai jis plušėdavo viršum jos.

Tildė perkelia skalbinius antram skalavimui. Darbas sunkus, ji stena. Nuo pastangų išprakaituoja nugara. Žaizdas graužia ir niežti. Nors ji žino, kad nereikėtų, *žūtbūt* turi akimirksnį pasiduoti pagundai pasikasyti. Ji pajunta gerai pažįstamą jausmą, kai šašas atsilupa – kone orgazminis malonumas, atmieštas skausmu, iškart perbėgantis per ją šiurpuliu. Kraujo raudonumo negandos aguona ištrykšta ant baltos palaidinės – ji to nepajunta, nes jau permirkusi prakaitu ir pamuilėmis, bet žino iš patirties. Reikės nepamiršti persirengti, kol neišdžiūvo, kitaip audinys prilips prie žaizdos. (Jos vaizduotėje iškyla motina, kuri visą vaikystę, kiekvieną mielą rytą, lyg kartodama ritualą, kantriai tapšnodavo jai sprandą drėgna skepeta, kad suminkštintų žaizdas ir nuo plutos atpalaiduotų plaukus.)

Ji vėl nusėlina prie durų ir pasižiūri laukan. Ne, ji išgirdo ne jį, ne savo angelą – tai tik vežikas, ruošiantis karietą. Bet jau neilgai liko laukti...

Taip, ji leidžia sau vadinti jį savo angelu, nors, žinoma, puikiai supranta, kad tai nesąmonė. Tiesiog taip nesuvokiama, kad toks grožis, toks gėris gali būti sukurtas žmogaus.

Pačiai jai, žinoma, niekada neteko su juo kalbėtis, jis niekada netgi *nematė* jos, nes kai jis netoliese, ji visada slepiasi. Vis dėlto ji žino, kad jis angelas. Jis yra angelas iš kūno ir kraujo, o ji yra nematoma jo sergėtoja. Ji skalbia jo drabužius. Ji pažįsta jo paslaptis. Visas.

O, ji padarytų dėl jo viską, net kvailus dalykus: pultų po didelio vežimo ratais, leistųsi sutrypiama arklių kanopų arba sudeginama ant laužo kaip eretikė, jei tik tas palengvintų jo gyvenimą žemėje bent vieną dieną ar vieną valandą. Ji žino, kad taip galvoti juokinga, kad nėra jokios prasmės. Vis dėlto tai padarytų nė nemurmtelėjusi. Laiminga. Nes ką ji turi prarasti?

Tačiau *pamatyti* ją – šito jam niekada nevalia.

Todėl ji ir nėjo per Kalėdas, kai visi tarnai buvo sukviesti į svetainę išgerti po portveino taurę ir gauti po kalėdinę dovaną. Ji pasiliko savo kambarėlyje, palėpėje, ir paprašė Olinės perduoti, kad ji serga. Aišku, ji nesirgo, nes niekada neserga.

Tada nutiko taip, kad jaunoji ponia užlipo į palėpės kambarėlį pati įteikti jai dovanos! Vis dėlto, tik pagalvok! Labai gražus jos poelgis – visiškai neįprastas.

Dovana įpakuota nebuvo. Tai buvo knyga. Kažkokio anglo, vardu Čarlzas Dikensas, romanas. Aišku, nenauja, ji iškart tai pamatė. Tildė gerai žinojo, kad jie ją buvo pamiršę ir kad turbūt Olinė jiems priminė ją apskritai egzistuojant. Greičiausiai paskutinę akimirką jie surado lentynoje knygą, kurią galėjo jai atiduoti, nes nieko geresnio neturėjo. Ponia žinojo, kad ji gerai skaito. Juk jai tat buvo kažkaip išsprūdę

per pokalbį dėl darbo, kai iš paskutiniųjų stengėsi gerai pasirodyti.

– Aš labai gerai moku skaityti. Visada garsiai skaitydavau savo tėvui vakarais. Jis mane girdavo...

– Taip, puiku. Tačiau čia jums vargu to prireiks!

Tada ji suprato, kad persistengė šnekėdama.

Tačiau, pasirodo, ta knyga buvo pati geriausia dovana, nes ji priklausė *jam*. Knygoje buvo užrašytas jo vardas. Ji tapo brangiausia jos nuosavybe. Ji miegodavo pasikišusi ją po pagalve.

Ak, kokia švelni ir puiki atrodė jaunoji ponia vešliais raudonais plaukais, stovėdama jos kambarėlyje ir taip gražiai teiraudamasi, kaip ji jaučiasi. Ir dar ji pasakė, kad jie labai patenkinti jos darbu, taip, kad šeimininkas tiesiai šviesiai sakė, kad jo drabužių dar niekas taip gražiai nėra prižiūrėjęs, kad jam beveik atrodo, lyg jis kasdien rengtųsi naujus drabužius!

(Ji gerai tai žinojo. Netgi jo kojines visada sykį perbraukdavo lygintuvu.)

Dar ponia paklausė, ar ji nenorėtų turėti kambario apačioje, kartu su kitais tarnais, sakė, kad jie tikrai galėtų surasti vietos, kad žiemą palėpėje turbūt šalta.

– Ne, ačiū, – atsakė ji, – man čia labai patinka. – Ir pajuto baimę, kad, neteisingai suprasdami gerumą, jie privers ją išsikelti apačion. Tai būtų blogiausia, kas gali įvykti.

Kiti žmonės to nesupranta... kad savo gerumu gali taip pakenkti.

Iš pradžių ji valgydavo atskirai. Priimdama ją į darbą ponia buvo sakiusi, kad jai negalima liestis prie maisto produk-

tų, o geriausia iš viso neiti į virtuvę. Jeigu tai vis dėlto būtų užkrečiama. Juk atsarga gėdos nedaro!

Tildė tąsyk nepanoro kartoti, kad tai neužkrečiama. Ji jautėsi patenkinta, nes visai nenorėjo valgyti kartu su kitais. Ji su savo valgiu sėdėdavo ant virtuvės laiptų arba palėpėje tol, kol Olinė padarė tam galą.

Bet kuris yra bejėgis prieš Olinės teisingumo sampratą – tokią pat didingą kaip ir jos letenos, kai ji suima sunkią molinę geldą, pakelia ją ir suspaudžia tarp kairės rankos ir krūtinės. O Tildė yra tokia pat bejėgė kaip tos geldos turinys, kai Olinė, dešine ranka sugniaužusi medinį samtį, ima pasiutusiai darbuotis, kad net visas stambus jos kūnas dreba.

Olinė nepakenčia neteisybės aplink save ir, švelniai tariant, išsikovojusi tam tikrą padėtį ūkyje, savo galią ketina panaudoti, kad užkirstų kelią bet kokiai neteisybei. Ji visiškai nesuvokia šitaip daranti nusižengimą, o kadangi ji žino savo paskatas (kurios pačios savaime yra geros), tuo nepatikėtų, net jeigu kas ir pabandytų jai tą išaiškinti.

Taigi vieną dieną nutiko taip, kad, Tildei kaip visada pasibeldus į virtuvės duris grąžinti lėkštės, ji atsistojo įrėmusi ranką sau į klubą ir prabilo:

– Ar tai užkrečiama? Tai, kas tau yra?

Tildė atsakė neigiamai. Tada Olinė ryžtingu judesiu paėmė iš jos lėkštę ir nusigręždama tarė:

– Rytoj valgysi čia, kartu su mumis!

Tildė paaiškino, kad ponia uždraudė jai ten eiti, bet Olinė atšovė, kad jeigu ponia susitvarko kambariuose, tai ji tikrai susitvarkys virtuvėje.

Tai buvo siaubinga: kitą dieną Tildė nulipo į apačią anksčiau, kad pasirodant kitiems ji bent jau būtų viduje. Olinė

paprašė jos sėstis, ir ji atsisėdo į nurodytą vietą ilgo stalo gale. Netrukus pradėjo rinktis kiti. Jie nustebę žiūrėjo į ją, bet niekas nieko nesakė.

Ant stalo buvo padėtas valgis.

– Valgykit! – paliepė Olinė, ir visi pakluso įsakymui.

Netrukus įžengė Andersas. Vežikas.

– Nori valgyt, nevėluok! – Olinė pašnairavo į jį, bet tas atsisėdo prie stalo, nuleidęs jos žodžius negirdom.

Tildė sėdėjo visai tyliai ir spoksojo į lėkštę, norėjo išnykti, vietos užimti mažiau už nieką, taigi praėjo valandėlė, kol jis ją pastebėjo.

Jis piktai tėškė šaukštą.

– Ką ji čia veikia?

– Kas?

– Ta ten. – Jis mostelėjo galva į Tildės pusę. – Jai visai negalima čia būti.

– Čia tai tikrai ne tau spręst. Verčiau baik valgyti, kol maistas nenuneštas nuo stalo!

– Atsisakau valgyti, kol ji čia. Po velnių, neina net kąsnio nuryti.

Mergos sukrizeno. Vežikas Andersas kvailai nusižvengė. Tildė pasikėlė.

– Sėskis, – draugiškai pasakė Olinė, tačiau taip tvirtai, kad neliko abejonių.

– Taip, bet nieko bais...

– Būk gera, sėskis. Turi teisę čia būti kaip ir bet kuris kitas! – neteisingai suprasdama teisingumą ji, akivaizdu, manė, kad esmė būtent čia.

Kitas veiksmas sekė įkandin tokiu tikslumu, kaip dvitakčiame variklyje veikia stūmokliai: vos Tildė atsisėdo, vežikas atsistūmė kėdę ir atsistojo.

– Einu, pasikalbėsiu su ponia. Nepakęsiu šitos velniavos!

– Puiku, – rėžė Olinė, nepakeldama akių nuo lėkštės, – kartu gali pasipasakoti, kad kažkas negerai tavo lovai.

– Mano lovai??? Kokie čia paistalai. Mano lovai nieko nėra.

– Aa, nieko?.. Tai kaži kodėl niekad neguli joje naktį.

Akimirką jis atrodė kvailai. Tada suprato, ką ji pasakė, grįžo atgal ir atsisėdo.

Tildė pasižiūrėjo nepakeldama galvos. Viena iš tarnaičių buvo raudona kaip kraujas. Kitos bandė užgniaužti kikenimą.

Nuo to laiko ji valgydavo ten kiekvieną dieną.

Vargšelė Tildė tuo nesidžiaugė, bet pakluso, nes žinojo, kad Olinė mano padariusi jai paslaugą, ir norėjo, kad anoji niekada nesuprastų, jog jos reikalavimas elgtis su Tilde pagarbiai savaime yra pati didžiausia nepagarba, kokią Tildei teko išgyventi nuo tada, kai pašlemėkai vaikystės gatvėje spjaudydavo jai pavymui ir prasivardžiuodavo tokiais šlykščiais žodžiais, kad jai teko juos pamiršti.

Olinė niekada neįstengs suvokti, kad mėgindama užkirsti kelią vienam pažeminimui, nežiniom tapo kalta dėl visų *trijų:* būtent Tildės, kuriai daug labiau patikdavo, kai jai leisdavo sėdėti ant savo laiptų, Stinės, raudonuojančios merginos, kuri pasidavė įkalbama, apdumiama, glamžoma (apsėdama ir apvaisinama?) labiau patyrusio samdinio, ir galiausiai vežiko Anderso, kuris iš pirmo žvilgsnio tikrai nejautrus stačiokas, tačiau, kad ir kaip ten būtų, jo nenoras valgyti matant, kad į sriubą gali pribyrėti pleiskanų, šašų ir ligų, yra bent jau tiesus ir nuoširdus.

Ir niekada jos, tos doros moters, nepriverstum sutikti, kad bandymas apginti Tildę nuo puolimo, tiesą sakant, ir

yra puolimas, kad jos atkaklus primygtinumas, siekiant ištraukti Tildę į teisingumo šviesą, išveja Tildę iš vienintelio jos turimo prieglobsčio – būtent to, kurį jai suteikia vienatvė! – į ryškią, negailestingą prožektorių šviesą, kurioje ji negali gyventi. Mat Olinei (antram vaikui iš būrio devynių seserų ir brolių, susigrūdusių dviejų kambarių bute), užaugusiai bendruomenėje ir bendruomenės palaikomai, mintis apie atskyrimą nuo jos yra didžiausia įsivaizduojama blogybė. Bendruomenė reiškia tikrumą, todėl būti išstumtam iš jos yra blogis, nuo kurio reikia gelbėtis bet kokia kaina. Ilgesnė nei akimirkos atskirtis visada jai sukeldavo nerimą, kone prilygstantį nevilčiai. Vienatvės ji paprastai nepriimdavo, išskyrus tą pamatuotą, neišvengiamą kiekį, nuryjamą naktimis. Kita vertus, Tildės vienatvė niekada negniuždė; ji, kaip ir skausmas, buvo tapusi jos draugu, saugumu, kurio glėbin ramiai galėdavo paguldyti savo sielą ilsėtis nuolankiame susitaikyme, kuris toks tikras, kad bemaž religingas, toks natūralus ir universalus, kad ji beveik galėdavo justi žemės skonį burnoje.

Vežikas triūsia prie arklių kieme. Ji girdi, kaip gyvuliai sunkiai prunkščia ir nekantriai muša kanopomis į grindinį. Netrukus ateis jis, jos angelas, ir ji iš savo slėptuvės galės stebėti jį, žingsniuojantį grindiniu ir draugiškai pasilabinantį su vežiku, tada įsėdantį į karietą, kuri išveš jį iš kiemo į gyvenimą. Kol kas nėra ko žiūrėti, ji pažįsta jo žingsnių garsą, kuris kitoks negu visų kitų, tad jai tereikia įtempti ausis.

Kai Tildė buvo tik didelė mergaitė, Kopenhagoje plačiai sklandė, anot pasakojimų, tikra istorija apie mažą vaikelį,

kuris Kristianshaune iškrito iš penkto aukšto ir atsipirko tik įbrėžimais. Ji tuo nebetiki, bet anuomet ta istorija jai padarė didelį įspūdį. Visi apie tai kalbėjo, o tėvas jai maždaug paaiškino, kad stebuklo esmė ta, kad mažų vaikų kauliukai yra tokie minkšti, kad taip lengvai nelūžta. Ir kad jeigu nesupranti pavojaus, tai nebijai, o kai nebijai, tai neįsitempi, o kai neįsitempi, tai...

Pasaulis pilnas tokių niekų... Ir žmonės taip mielai jais tiki! Tai labiausiai nesuvokiama, galvoja Tildė. Štai imkime Knutą iš vaikystės namų kiemo: mažasis, žavusis Knutas, visada kalbėjęs apie tai, koks turtingas taps užaugęs. Fabrike staklės jam nuplėšė vieną ranką. Ranka įstrigo, staklės įtraukė ranką, nespėjus jų išjungti. Tildė vis dar gali prisiminti tą makabrišką vaizdą, kai jį parvilko namo. Dabar jis smurkso namie, likusią ranką naudoja įsikabinti į degtinės butelį ir vėpso į žmoną su vaikais – jeigu tik su kitais nestypso priešais smuklę, dosniai užsipuldamas praeivius tokiais rinktiniais šūksniais kaip: EI, VARYKIT NAMO IR APSIŠIKIT!

Jis nebėra toks žavus...

Stebuklų neįvyksta! Pabučiavus varlę, neatsiranda princo, nėra bjaurių ančiukų, virstančių gražuolėmis gulbėmis, ir nebūna mirusiųjų, kurie prisikeltų nuo bučinio.

Kiekvieną laisvą popietę Tildė eina namo ir padeda gėlę ant grindinio trinkelių toje vietoje, po pat virtuvės langu, kur gulėjo neatpažįstamai sutraiškyta Asta su *savo* „minkštais kauliukais".

Kapo ji niekada nelanko. Toje vietoje ji niekada negirdėjo Astos juokiantis.

Nilsas į laidotuves neatėjo, tik išmaukė degtinės butelį ir

liko vartytis ant sofos. Tėvai supyko, bet ji labai gerai jį suprato. Ne visi mes vienodai stiprūs.

Kitą rytą jie atsikėlė anksti, juodu. Sėdėjo vieni virtuvėje. Nilso kvėpavimas buvo aitrus kaip kanalizacijos smarvė, ant vieno žando buvo giliai įsirėžęs pagalvės raštas, dėl kurio jis pažiūrėjus atrodė svetimas. Jie nieko nepasakė vienas kitam. Ji paruošė puodelį arbatos, pastatė ant stalo priešais, o jis nebyliai ją išgėrė, spoksodamas pro langą, žemyn į kiemą. Kartkartėmis vis atsidusdavo. Kai puodelis buvo tuščias, ji atsistojo ir atsisagstė palaidinę. Priėjo prie jo kėdės ir prisitraukė prie savęs. Jis prispaudė neskustą veidą jai prie krūtinės, vis dar apsunkusios nuo šilto pieno gausos. Taip jie truputį pasėdėjo ir pastovėjo.

Tada jis atitraukė galvą ir nusišluostė raudonas akis. Po to atsistojo ir pasiėmė savo kelioninį krepšį. Ilgai žiūrėjo į ją. Tada išėjo.

Tildė liko stovėti. Krūtinė buvo drėgna, nusėta mažytėmis duobutėmis nuo jo barzdos šerių. Ji užsisagstė palaidinę.

Greitai jau bus dveji metai. Nuo to laiko ji jo nematė.

Tildė perbraukia ranka prakaituotą kaktą.

Ji klausosi...

Ji laukia savo angelo...

30

Visi mes turim saugoti savo paslaptis...

Vidury grindų esti viena lenta, kuri užminta išdavikiškai sugirgžda. Frederikė tai žino, tad vienomis kojinėmis sėlindama prieškambariu sąmoningai ją apeina. Jai einant girdėti, kaip tyliai šiugžda su pasijoniu besiliečiančios suknelės šilkas. Ji sekundėlę stabteli, susiima sijonus ir tykina toliau. Širdis beprotiškai daužosi krūtinėje. Priėjusi arčiau durų, ji kiek susikūprina ir paskutinius pavojingus žingsnius žengia sulinkusi kaip nukaršusi senė.

Dešine ranka sugriebusi raižytą durų staktą, o kaire ranka tvirtai sugniaužusi suknelę, ji atsargiai klaupiasi. Tada vieną akį primerkia, o kitą prikiša prie rakto skylutės. Kakta ji gali justi šaltą durų rankeną. Nuo jos alsavimo žalvarinė lentelė aprasoja. Ten, kur Stinės per mažai patrinta skuduru, išryškėja mikroskopinės dalelės. Prieškambaris jai už nugaros dingsta, pasaulis susiaurėja iki aštuonetuko formos sienos plotelio ten, viduje. Iškart viso vaizdo neaprėpsi, taigi visai kaip vaikystės dėlionėje vaizdą tenka dėlioti iš mažų gabalėlių – šiuo atveju trūkčiojant galvą ratu. Aštuonetukas persikelia ant lango, kuris jam maudantis aprasojo garais, tada leidžiasi žemyn, atsiremia į grindis, slysta į dešinę...

Ūmai jos kūnas sustingsta. Pro mažą skylutę išniręs pa-

veikslas tiesiog nesuvokiamas. Jis sėdi ant plikų grindų, juosmeniu atsirėmęs į didelę vonią. Nuogas. Neginčytinai nuogas. Absoliučiai nuogas. Nuogas ir tobulas.

Jo oda gruobléta ir drėgna. Sėdmenys plokščiai prisispaudę prie grindų, sulenkti keliai pritraukti prie pat veido. Rankomis jis apsivijęs kojas, tarsi norėtų save sutur4ti, iš pažasties styro juodų plaukų kuokštas, panašus į skutimosi šepetėlį, jo laikomą nedidelėje skrynutėje kartu su skustuvu. Apačioj, palei šoną, ant baltos odos trys ar keturi vandens lašai. Tame absurdiškame šlaunų ir alkūnių trikampyje galima nuspėti esant minkštas pilvo odos klostes. Pėdos ant grindų didelės, plačios ir baltos. Vos keli centimetrai nuo suragėjusios, pageltusios kulnų odos ji pamato mįslingą, glebų, susiraukšlėjusį lyties kapšelį, prigludusį prie šiurkštaus medinių grindų paviršiaus. Gyslos ant stipriai apžėlusių blauzdų ir šlaunų iššokusios, plaukuotumas išnyksta tik aukštėliau prie juosmens. Ilga nugara palinkusi į priekį, tad iš stuburkaulio matyti, koks jis lieknas, taip, kone sulysęs. Ant kairio peties didokas randas, dryksantis ant odos kaip rausva, nelygi V – sakytum, kas nors buvo pradėjęs rėžti į jį savo inicialus, bet įpusėjęs liovėsi. Kakta padėta ant rankų ir kelių, tamsūs plaukai šlapi, atrodo beveik juodi, o veidas paslėptas nuo jos ir nuo viso pasaulio. Kūnas truputėlį dreba – keistu tolygiu virpuliu, kratančiu jo pečius. Iš pradžių ji nesupranta, pagalvoja, kad kūnas tirta iš šalčio, nesusigaudo, kas jį verčia šitaip apgailėtinai elgtis su savimi. Jai kyla noras įeiti, pagelbėti jam, apvynioti rankšluosčiu, apsaugoti jį. Tada ji susivokia, kad jis verkia, kad susirietęs ant plikų grindų, pasislėpęs, jis be garso kūkčioja.

Staiga jis pakelia galvą, atlošia, pražiojęs burną sudejuoja. Tada pasuka veidą, ir jai pasidingoja, kad jis žiūri tiesiai į

ją. Šokas užgniaužia jai kvėpavimą, jos dešinė ranka, pirštais besikabinanti į apvadą, mėšlungiškai sutrūkčioja. Tada ji lėtai, be garso iškvepia, ir širdis vėl ima mušti ją iš vidaus.

Žinoma, jis negali matyti jos.

Bet ji gali matyti jį. Jai dar neteko regėti tokių nesuvokiamų dalykų. Svetimas veidas, toks beviltiškas, toks priblokštas sielvarto, kad primena prastai padarytą teatro kaukę. Dešine ranka jis pasitrina panosę, delnas, nuslysdamas palei ilgą nosį, nulenkia ją dešinėn. Tada jis vėl atsidūsta, iš lėto ir garsiai iškvepia neviltį, ištiesia rankas į priekį, padeda jas ant kelių. Suglebę riešai ir delnai vangiai nusvyra kaip tam, kuriam nebeliko jėgų.

Taip jis sėdi trumpą amžinybę, nieko nenutuokdamas apie bejėgę akį, spoksančią į jo bejėgiškumą.

Atsistojusi ji pastebi bjaurias raukšles, prakaituotos rankos įspaustas į sijono audinį; tiesiai prieš jos lytį šilkas susigarankščiavęs į nelygų, gofruotą pūpsnį. Ji nusiminusi tiesina jį rankomis, tempia audinį, spaudžia, lygina, trina, brūžuoja...

Pūpsnis niekaip nenori dingti.

31

Dvi prarastos dukterys ir du įžūlūs žentai sulaukė Leuenbechų šeimos malonės, tad, po tariamo miesčioniško susitaikymo galima surengti šventus, įprastus Velykų pietus.

Ponia Leuenbech, laukdama atvykstant paskutinių svečių, niūniuodama apeina kambarius, pataiso servetėles ir gėlių puošmenas. Iš virtuvės sklinda daug vilčių teikiantis kepsnio kvapas, įsismelkiantis į visas sienas ir it džiugus pažadas apgaubiantis puikiai padengtą stalą.

Vyresnioji duktė su vyru atvyko jau vakar kartu su aukle ir mielu mažyliu Gustavu, tad jų buvimas, atnešęs šurmulio, kalbų, juoko ir vaiko verksmo, grąžino motinai šiek tiek gyvenimo džiaugsmo, trūkusio pastaraisiais mėnesiais, kai juodu su vyru buvo taip klaikiai vieniši dideliame name. Naujos veiklos sužadintas džiugesys pavertė ją beveik dailia, nors neįstengė panaikinti nervingos veido įtampos.

Jos vyras, Torvaldas Leuenbechas, šeimos nestorius, irgi atrodo patenkintas. Jo išvaizdoje atsirado kažkas geraširdiška, tarsi išspręsti nesutarimai ir tai, jog jis juos netikėtai įveikė, būtų turėję įtakos jo taikingumui. Taip, jeigu nežinotume tiesos, galima būtų tiesiog patikėti, kad už vyresniąją dukterį jis pasirinko pats! Šiaip ar taip, iš bibliotekos, kur jie laikinai nuėję su žentu, sklinda raminantis žemų balsų gaudesys, lei-

džiantis suprasti, kad jis su dvarininku vėl susibroliavo – kad per blizgų, nupoliruotą rašomojo stalo paviršių ir rinktinio portveino taures jie vėl atrado vienas kitą, sutardami ir sunkiai slėpdami pasipiktinimą nepagrįstais muitų tarifais ir dideliais mokesčiais.

Frederikė atvyko ne taip seniai – viena! ir su seserimi iškart išsmuko į viršų. Joms tikrai yra apie ką pasišnekėti. Pasak jos, jos vyras, profesorius, paskutinę akimirką buvo iškviestas dėl savo tarnystės, bet atvyks kuo greičiau, kai tik galės. Be to, dar laukiama tetos Severinos, dėdės Augusto ir tetos Lauros. Nedidelis uždaras ratelis. Šeima.

Frederikė pamaldžiai pasilenkia virš lopšio, stebi sesers vaikelį.

– Koks jis mielas, – sušnibžda ji.

Helena švyti kaip visada – tokia pati ir vis dėlto keistai pasikeitusi.

– Meilė, Frederike, – kužda ji, – ...meilė yra nesuvokiama! Net nežinojau, kad jos tiek daug turiu. Pažvelk į jį. Pažiūrėk, koks jis apvalutis ir gražutis. *Mano* sūnus! Argi tai nėra nesuvokiama? – klausia ji retoriškai.

– Taip. Tikrai taip.

– Dabar jau greit ir tavo eilė, – tada prabyla ji, paima vaiką, pakelia ir be niekur nieko įdeda Frederikei į rankas.

– Na... – taria Frederikė ir pasijunta kvailai, nes nesugalvoja, ką kita pasakyti. Vaikas sunkus ir šiltas. Savotišku senuko žvilgsniu smalsiai tyrinėja jos veidą, ir tada burnytė išsikreipia, tarsi ketintų pravirkti – ta mintis įvaro Frederikei baimės.

– Štai, geriau paimk jį. Tikriausiai jis nelabai patenkintas manimi. – Ji ištiesia vaiką seseriai tokiu judesiu, tarsi jis būtų užsidegęs.

Už jų stūkso griežto, bekraujo veido moteris. Ji visą laiką laikėsi nuošaly, iš ten stebėdama jas nepatikliu, kiek nekantriu žvilgsniu. Dabar, atidėjusi nuolankumą į šalį, ji žingteli žingsnį į priekį.

– Jam laikas pamiegoti.

Nors tie žodžiai ištariami dainuojama jutlandiečių tarme – dialektu, Frederikei visad atrodžiusiu truputį juokingu, – jos balse justi griežtas autoritetas, kuris būtų privertęs bemat paklusti visus, išskyrus Heleną.

– Galima truputį ir palaukti, – Helena nekreipia dėmesio į jos ištiestas rankas ir atsargiai paima vaikelį.

– Paprastai tokiu metu jis visada pamiega. Režimas yra svarbu. – Keisto užsispyrimo perkeiptomis lūpomis auklė lyg niekur nieko tebetiesia tuščias rankas. Matydama gyslotas, neabejotinai stiprias rankas, karingą balsą ir uždarą, nesukalbamą veidą, Frederikė nenustebtų, jeigu ta vaiką iš sesers išplėštų jėga.

Jos panašios į du dėl lėlės besipešančius vaikus.

– JAM BUS LAIKAS MIEGOTI TADA, KAI AŠ PASAKYSIU! – Helenos akys pajuosta iš pykčio, o kūnas virpa iš susierzinimo. – Pranešiu. IŠEIKIT! – sukomanduoja ji. – Pakviesiu, kai man jūsų prireiks, – ji parodo. – Antai! Paimkite vandens dubenį ir išpilkite jį.

– Gink Dieve, – ji paima dubenį ir prasilenkdama išeina.

– *Gink Dieve,* – pamėgdžioja Helena, kai durys užsidaro. – Surūgėlė madam.

– Helena, vaje! Kaip tu kalbi, – pasipiktinęs Frederikės balsas slepia juoką. Dabar ji atpažįsta seserį.

– Taip, taip. Žinau, bet ta žmogysta visą laiką jį persekioja. Aš viena su juo tegaunu pabūti vos sekundę. Juk tai mano

vaikas, tiesa? – jos lūpos tvirtai prisispaudžia prie jo kaktytės, lyg norėtų jį suvalgyti ar įsiurbti, tada vėl atleidžia, pirmyn atgal slydinėja pūkuota oda ir berte beria vaikiškas nesąmones:

– *Tu juk mano sūnelis, tiesa? Tu mano mažas berniukas. Argi ne taip? Taip, tu mano... Mano nuostabus berniukas, nuostabus mažas berniukas. Mudu tikrai ją pamokysim.*

Tada ji pasižiūri – būdingu Helenos žvilgsniu – skersomis į viršų ir vis dar neatitraukdama lūpų sako:

– Ji seniai mane erzina. Nuolat privalau rodyti jai jos vietą, – kadangi jos lūpos nesiliauja glamonėti, šitai nuskamba beprasmiškai meiliai. Tada ji priduria, lyg tarp kitko: – Beje, aš vėl laukiuosi. Turbūt dėl to esu truputį dygi.

– O ne! Negali būti? Ar ne per greitai?

– Taip, – atsidūsta ji ir pasiskubina pridurti, – bet nieko. Noriu turėti dar vieną. Pažvelk į jį. Argi jis ne nuostabus? – ji truputį atitraukia vaikelį. – Dabar jis ramutėlis, pažiūrėk, tarsi ketintų miegoti.

– Taip. Jis nuostabus.

– Aš jį tuoj paguldysiu, – sušnibžda paslaptingai, tarsi mažylis galėtų suprasti žodžius ir jam galėtų kilti mintis priešintis. – Prisėsk ant lovos. Reikia pasišnekėti vienoms, prieš lipant į apačią pas kitus.

Frederikė pažvelgia į ilgą, siaurą sesers nugarą, palinkstančią virš lopšio, pažiūri į apvalų užpakalį, kuris po suknele vos žymus, ir nusprendžia, kad ji nepasikeitė – bent fiziškai. Netgi suknelė ta pati, taip dažnai jos dėvėta anksčiau šiuose kambariuose. Kad ji vėl nėščia, neapčiuopiama. Nematyti!

Ir štai ji netikėtai vėl sėdi čia, ant Helenos lovos, kurios spyruokles taip dažnai girgždindavo artima jų bičiulystė. Ji vėl čia, sesuo, kuri visad buvo tokia linksma ir stipri, kuri

išdrįsdavo prieštarauti tėvui ir aprėkti aukles, ir paslėpti lajinių žvakių bei degtukų, kad atėjus nustatytam miego laikui jiedvi galėtų susiriesti prie pavojingos liepsnelės. Kambarys koks buvo, toks ir liko: apmušalai su gėlių eilėmis, langai, rašomasis stalas, šifonjerė... Tik nedidelis šezlongas, ant kurio tolimoje praeityje jos sėdėta su Kristianu, iškeltas, kad būtų vietos lopšiui – tam pačiam, kuriame abi seserys sūpavosi kūdikystėje. Priešais Helenos lovą stovi Frederikės lova. Ant lovos patiesta pora tamsių vyriškų kelnių. Žemu, paslaptingu tonu jos leidžia suprasti, kad lova užimta svetimo: kad nieko nėra kaip anksčiau ir niekada nebebus.

Kai sesuo prisėda šalia, Frederikė pajunta po užpakaliu sujudant čiužinį. Kaip kokia chiromantė Helena paima jos ranką, sukinėja ir varto ją, po to tyrinėja jos veidą.

– Leisk man į tave tikrai įsižiūrėti. Ar tu vis dar mano mažoji sesutė?

Nužiūrinėjama sesers, Frederikė pasijunta keistai susidrovėjusi – tarsi per ilgą išsiskyrimą tarp jų būtų įsėlinęs kažkas svetimas.

– Kokia tu elegantiška, Frederike. Kokia graži suknelė.

– Ačiū! Ją išrinko Frederikas, – tardama jo vardą, ji gali justi tai duobutėje, kur diafragma.

– Frederikas? Nejau nori pasakyti, kad jis lankėsi su tavimi pas moteriškų drabužių siuvėją?

– Taip. Ir pas modistą! Jis tokiems dalykams teikia nemažai svarbos. Jis toks geras man.

Helena nusišypso.

– Kaip gerai, kad sutikai jį. Ir vardai jūsų vienodi. Arba beveik... *Turbūt* likimas! Beje, jūs neatplėšinėjate vienas kito laiškų?

– Na... aš ne tiek daug jų gaunu. Beveik tik iš tavęs, ir tai nebe taip dažnai. Tavo laiškai taip šauniai padrąsindavo.

– Taip. Žinau. Bet kad baisiai nėra apie ką rašyti. Juk ne ką tepatiriu. Gana ir to, kad pati save turiu drąsinti, ar ne? – ji šypsodamasi pažvelgia į jaunesniąją sesutę. – Bet *tu* esi laiminga, ar ne... Atrodai laiminga. – Ji pakraipo galvą nuo vieno šono į kitą.

– Taip, aš laiminga. Labai!

– Tai ir puiku. Tada mes abi laimingos, – apibendrina ji, ir šie žodžiai, sakytum, pavirsta į išsiuvinėtą kanvą, įsirėmina ir patys nulekia prie sienos, kur įsitaiso kitų išsiuvinėtų postulatų, tokių kaip *Darbas puošia!* arba *Namai mano tvirtovė!*, kaimynystėje

Frederikė nervingai pasimuisto.

– Kaip sekėsi kelionė? Ar labai sunki?

– Negalima skųstis. Ilga, žinoma, bet juk ir taip aišku. Man patinka keliauti! Jeigu būtų mano valia, dažniau keliautume. – Ji nusijuokia. – Ne, jeigu būtų mano valia, tai mes, po šimts, persikeltume čia. – Ji ima krapštinėti lovatiesės siūlę.

– Argi tau nepatinka ten, kur gyveni?

– Ką reiškia patinka... Man patinka mažylis... Ak, ir Ulrikas, žinoma. Bet visa kita? Nežinau tikrai. Ten taip vieniša. Taip nuobodu. Ir dar taip tamsu visą žiemą. Kai gyveni mieste, nesusimąstai apie tai, mieste išties niekada nematai *tikros* tamsos. Erdvėje visada rasi mažą šviesos spindulėlį, net vidurnaktį. O ten... Tu net negali įsivaizduoti. Atrodo, lyg ta tamsa ėstų tave. Baigiu išprotėti nuo tos tamsos.

Ji kiek dirbtinai nusijuokia, kad sušvelnintų rimtumą.

– Ir dar, aš kaip ir neturiu su kuo pasikalbėti, supranti. Aišku, pas mus gyvena Ulriko mama, bet su ja niekaip ne-

pavyksta. Nemalonu sakyti, bet nemėgstu jos. Ji yra tokia... tokia... – ji pamojuoja ranka ir sakinį baigia atodūsiu. – Man labiau norėtųsi turėti savo namus, – tada taria, bandydama pažvelgti į padėtį praktiškai. – Na, namus mes turime, juk jie Ulriko nuosavybė, bet kai ji nuolatos ten būna, tai...

– O kaip jo sesuo. Ar su ja negali pasikalbėti?

– Jo sesuo!!! – ji niekinamai sudejuoja. – Taip magėjo su ja susipažinti, bet ji tokia pat nuobodi kaip motina. Tiesiog sėdi ant sofos krašto ir pešioja nuo suknelės pūkus – pūkus, kurių nėra! Ji tokia kilminga, kad baigia uždusti nuo to. Net nepagalvotum! O jos vyras!!! Klaikus prasisiekėlis, niekaip negalintis atsikvošėti, kad jam pavyko šitaip garbingai vesti. Reikėtų tau juos pamatyti. Velniškai poniški, bet gerų manierų nė kvapo.

– Atrodai labai nusiminusi, Helena.

– Nusiminusi? – ji atsikelia ir nueina prie lopšio. – Apsaugok, Dieve Tėve, ne. Tikrai nesu nusiminusi, – tada ji ryžtingai atsigręžia į jaunesniąją seserį. – Bent jau ne dabar. Dabar esu čia ir noriu linksmintis. Taip laukiu, kada pamatysiu tavo Frederiką. Ir rytojaus laukiu, kai svečiuosimės pas jus. Noriu pažiūrėti, kaip tu gyveni, kaip jūs gyvenat, jūs, laimės kūdikiai. – Ji prisitraukia seserį ir ima su ja siūbuoti ratu.

Taip jos ir stovi, kai atsidaro durys ir įžengia Ulrikas žilabarzdžiu veidu.

– Po perkūnais. Čia tiesiog šokiai, – didysis vyras atrodo truputį sutrikęs.

– Taip, – taria Helena pabrėžtinai, – čia šokiai!

Frederikė nedrąsiai nusijuokia.

Jis linkteli į Frederikės lovą.

– Na, atėjau pasikeisti kelnių, taigi...

– Tai aš išeinu, – ji nuskuba prie durų, palikdama Heleną, vyrą ir vaiką vienus.

Pavymui išgirsta Helenos juoką:

– Kas čia dabar, sese? Juk nebijai pamatyti poros nuogų vyro kojų?

Dėdė Augustas apkabina Frederikę taip, kad vos nesutraiško jai krūtinės.

– Laba diena, mano miela mergyte. Kaip tau sekasi?

– Ačiū, gerai. O jums?

– Ačiū. Kaip dviem seniems sukriošėliams, puikiai.

– Ačiū už dėžę, kurią atsiuntėte mums vestuvių proga, – sukužda Frederikė.

– Nėr už ką, mano mergyt. Tikiuosi, pravertė. Nieko ypatinga. Bet truputėlį, po šimts, turėjot gauti.

– Truputėlį?! Ji buvo pilna puikių dalykų: vyno, kavos, šokolado... Aš taip džiaugiausi. – Ji žiūri į švelnias dėdės akis ir negali atsikratyti minties, kaip prastai jis atrodo. Kaip visada dvokia alkoholiu.

– Na, na. Ten buvo tik šis bei tas iš parduotuvės, – kukliai nusišypso. – Tavo tėvas, rupke, kartais būna truputį kietakaktis. Bet verčiau niekam neužsiminti – apie dėžę.

– Neužsiminsiu.

– Puiku, mano mergyt. Bet kurgi jis, tavo vyras? – raudonos akys apsidairo po kambarį. – Nekantravome su juo pasimatyti.

– Jis turėtų tuoj atvykti, dėde. Juk jis gydytojas, žinai, ir jį iškvietė, aišku, tada, kai mums reikėjo eiti.

– Šit kaip. Bet jis ateis...

– Taip! Ateis! Tuoj, netrukus.

Tačiau jis pasirodo tik įpusėjus pietums. Tą pačią sekundę, kai jis įžengia pro duris, kambaryje įvyksta permaina: visa užstalė virsta nesvarbiais statistais.

Ji nustemba pamačiusi, kad šiandien jis turi kūną. Ir veidą: nosį, akis, plaukus, burną... Ir rankas...

Kiek apsvaigusi ji atsistoja ir nueina jo pasitikti. Jis paima jos ranką ir kaip visada ją pamatęs nusišypso – plačiai ir laimingai – tai vis dar ją stebina ir trikdo!

– Ar galiu pristatyti savo vyrą. Frederikas Faberis.

Jis paleidžia jos ranką, linkteli lygiai tiek, kiek reikalauja geros manieros, bet ne nusižeminimas, atsiprašo šeimos už pavėlavimą ir apeina stalą kiekvienam paduodamas ranką.

Helena pastebi pasikeitimą. Jos burna kiek prasižioja, vėpsančios akys prilimpa prie nepažįstamojo, o paskui ima tolydžio klajoti vis tuo pačiu ratu: nuo jo prie Frederikės, nuo jo prie Frederikės, nuo jo prie Frederikės... Tik Frederikui priėjus prie pat jos ir ištiesus ranką, ji tarytum atsibunda:

– Helena Leman. Aš esu Frederikės sesuo.

Jos akys juokiasi, ir kol jis toliau sveikinasi su kitais, ji pasilenkia prie sesers ir sušnibžda:

– Po galais, ką tokio sugebėjai padaryti, kad *jį* užkariavai???

– Helena! – Frederikės lūpos persikreipia iš pasipiktinimo. Bet akys išsiplečia nuo šypsenos.

Helena atsitraukia, ir Frederikas atsisėda ant tuščios kėdės tarp jų. Užsidengęs kelius servetėle, jis susiranda Frederikės ranką ir spusteli ją po staltiese.

Helena tai pamato!

Frederikas kaip visada santūrus ir vis tiek – kaip visada! – užpildo viską.

Visų akys nukreiptos į jį, išskyrus ponios Leuenbech (mat ji prižiūri, kad maistas ką tik atvykusiam svečiui būtų patiektas kaip pridera) ir pusaklės tetos Severinos, kuri stojo nelygion kovon su marinuota kalakuto šlaunimi lėkštėje. Šiaip visi žiūri tik į *jį*.

Frederikė nebegali valgyti, nors ji dar anaiptol nesoti. Kaip gurmanė ji lėtai, ištęstai ragauja Frederiko buvimą mažais kąsneliais: štai kampuotas, tamsiais gyvaplaukiais apžėlęs riešas, išsikišęs pro švarko rankovę, ilgi pirštai, elegantiškai suėmę peilį ir šakutę, platūs, nušlifuoti nagai, ausis, taip juokingai krutanti jam kramtant, petys, beveik liečiantis jos petį.

– Ar galiu jus pasveikinti gavus profesūrą, Faberi? Tikrai puiku, turiu pasakyti, – dėdė Augustas draugiškai susidomėjęs žiūri į jį.

– Ačiū jums.

– Tikriausiai seksite tėvo pėdomis, jeigu galima taip sakyti?

– Na... – Frederikas nuryja. – Mano specializacija juk kita. Be to, tai ne taip lengva. Juk anksčiau jis nemažai pasiekė, – atsako jis kukliai kaip visada.

– Na, bet jūs dar turite laiko... Beje, kaip sekasi jūsų tėvui?

– Puikiai, ačiū. Jis vis dar tiek pat dirba ir universitete, ir praktikuoja. Man rodos, taip ir dirbs, kol nugrius.

– Taip, – įsiterpia ponas Leuenbechas, – svarbu tik nesustoti, kol gali. Nė vienam padoriam vyrui nėra gerai dykinėti be darbo. Prie gero tai nepriveda. – Jis linkteli Frederikui: – Į sveikatą ir sveiki atvykę!

– Taip. Sveiki atvykę. Ir valgykite visi, – ponia Leuenbech pakelia taurę ir švelniai paragina susirinkusiuosius.

– O kaip moterims? – Helena atkakliai pažvelgia į tėvą.

– Moterims? – tėvas pastato taurę ir patapšnoja smakrą.

– Taip! Tu sakai, kad padoriems vyrams negerai dykinėti be darbo, taigi aš klausiu: o kaip padorioms moterims? Ar *joms* tai gerai?

– Moterims? – jis pasižiūri į dukrą akimis, kuriose jokios nuostabos, tik viso gyvenimo inercija. – Betgi jūs turite vaikus ir namus. Čia tikrai nėra kalbos apie dykinėjimą – aišku, jeigu vyras pasirūpina, kad jos būtų užimtos. Kaip sakai, Ulrikai? – ponas Leuenbechas pasižiūri su pripažinimu (ir su dviprasmiška užuomina?) į vaisingą žentą.

Tas atsikrenkščia.

– Taip, tu teisus. Iš tikrųjų, iš tikrųjų!.. Che che. – Apie žentą galima daug pasakyti, bet tik ne tai, kad jis apdovanotas iškalba.

Helena, pažvelgusi į seserį, užverčia akis. Motina tai pastebi ir pasiunčia dukrai priekaištingą žvilgsnį. Neįtikėtina, kad tos paprastai švelnios akys jaučia turinčios teisę pareikšti tokią prarastą galią.

– Aš sutinku su jūsų dukterimi!

Frederikas peiliu pjauna kalakuto krūtinėlės gabalėlį ir sekundėlę pažiūri į Heleną, po to į uošvį.

– Manau, nepraeis daug laiko ir moterys galės reikštis tose srityse, kur ir vyrai, – jis pakelia šakutę prie burnos ir mėsos gabalėlis pradingsta tarp lūpų. Žvilgsnyje nejusti nė menkiausios provokacijos.

– Norite pasakyti – pareigų prasme? Profesine prasme? – ponas Leuenbechas pakančiai ir pavargęs pažvelgia į sveti-

mąjį, tarytum galvotų: *O ne, tik ne dar vienas iš tų!*, ir galbūt jis svarsto, ar apskritai verta pradėti karą. *(Ar tikrai yra ūpo, atvirai tariant?)*

– Taip, kodėl gi ne? Nepaisant tam tikrų fizinių veiksnių kai kuriose profesijose, kitų kliūčių neturėtų kilti.

– Po šimts, tikiuosi, neketinate mano dukterėčiai liepti mokytis staliaus amato, – dėdės Augusto pastaba praskaidrina nuotaiką.

Frederikas nusišypso, palei jo akis susidaro vėduoklės.

– Ne, – tada sako jis, – žinoma, neketinu. Esmė ta, kad visai neketinu nieko *jai liepti.* Tai Frederikės gyvenimas. Frederikė yra suaugusi moteris. Ko ji nori, jos reikalas. Ne mano valioje – nei kieno nors kito šia prasme! – kelti jai reikalavimus ar apribojimus. – Pasakęs tai, jis pasuka galvą ir pažvelgia į ją. Žvilgsnį nukreipia tik tada, kai įsiterpia teta Laura.

– Bravo, jaunuoli! – ji rimtai, pritardama linksi jam. – Malonu išgirsti vyrą, kuris nemano, kad moterys tėra papuošimui.

Dėdė Augustas uždeda dėmėtą savo ranką ant žmonos rankos.

– Taip, taip, mamule. Po šimts, visi puikiai žino, kad parduotuvę valdai tu.

– Niekai, – taria ji meiliai. – To tai nėra. Ir visai ne tai turėjau galvoje. Bet... – ji narsiai apsižvalgo, – galėčiau!

– Taip, – dėdė Augustas nuleidžia lūpų kampučius ir įsitikinęs palinksi. – Ji galėtų, po perkūnais. Nėra jokios abejonės, kad tave bala!

Kol visa tai vyksta, Frederikė tuština ketvirtą taurę visus juos stebėdama: šie žmonės yra artimiausi, jos šeima, iš jų ji kilusi, ir dar taip neseniai aplink juos sukosi visas jos gyve-

nimas. Štai jos tėvas, motina, dėdė, teta Laura ir teta Severina (pastaroji tokia sena, kad vienintelis malonumas jai yra kimšti valgį į burną), ir ji supranta, jog vien sėdėti čia, tarp jų, kartu su Frederiku reiškia išsipildymą to, kas prieš neilgą laiką tebuvo drąsiausia jos svajonė: kad jie ją įvertintų, kad per Frederiką ji užaugtų ir jų akyse taptų kažkuo.

Jų akyse!

Dabar staiga jai tai ima atrodyti beprasmiška. Jausdama viršenybę (kuri, griežtai tariant, neturi jokio pagrindo!), ji kone gėdijasi jų. Kažkas tokio įvyko per tą praėjusį laiką: tarp jų įsismelkė kažkoks abejingumas, svetimumas. Ir ji suvokia, kad galėtų atsistoti ir palikti juos visus – galbūt išskyrus vieną Heleną! – ir itin jų nepasigestų. Gal ši įžvalga ateina dėl visu kūnu pulsuojančio vyno – ji nežino, bet nesvarbu! – tačiau pirmą kartą ji pamato, kad veidai aplinkui stalą, tos siūbuojančios baltos dėmės yra ne kas kita, kaip kalbančios kaukės. Ir jos visos mano, kad kažką dengia, nors tas „kažkas“ tėra graudi teisybė, kad po kauke nieko nėra! Išskyrus tuštumą. Jie yra, kaip ir ji pati visą laiką buvo, tiesiog beprasmiai. Vienintelis Frederikas jai leido šitai pamatyti, paveikęs ją savo nuoširdumu.

Pajutusi stulbinamą, kone religinį dievobaimingumą, staiga ji suvokia tai, ką visą laiką žinojo – kad jis kitoks negu jie, kad jis kitoks negu *kas nors* kitas, ir, rodosi, viskas jos viduje sustoja į savo vietas – paprastai ir lengvai. Į visas abejones, į visų bemiegių naktų apmąstymus, į visus tuos pavojingus klausimus, kurių nedrįso užduoti, nors jie visą laiką tykojo pasislėpę už durų, pasirengę ją užpulti ir suėsti, staiga savaime ateina atsakymai – ne žodžiais, ne, ne – bet dėkingumu, tokiu dideliu, kad neįmanoma išsakyti žodžiais. Nes kaipgi

ji galėjo manyti galinti prieiti prie jo ir išmatuoti jį tuo siauru matu, kuriuo jie ją apginklavo ir kuriuo buvo išmokusi matuoti pasaulį? Juk jis visai neišmatuojamas. Jai kyla noras tarti jam: „Eikš! Paimk mane iš čia, veskis mane į savo pasaulį, leisk apsirengti tavo plunksnomis, ir pakilkime kartu, ir išskriskime." Mat ji staiga suvokė, kad nors jis prie jos niekada nebuvo prisilietęs, jis palietė ją daug daugiau, negu, tarkim, tas jutlandietis dvarininkas yra palietęs jos vargšę seserį. Ir ji jaučiasi pilna ir nėščia – nešiojanti ne vaiką, bet kažką daug didesnį. Nes jis trokšta kažko daug didesnio! Jis ne toks kaip tas augalotas jutlandietis, kurį tėvas taip pamėgo ir už kurio dėl nežinomų priežasčių ištekėjo sesuo, – įskaitant jo pradėtą palikuonį, jo žemes ir, ak, tokį svarbų verslą, ir jo *iš tikrųjų, iš tikrųjų*!

Frederikė staiga pasibjaurėjusi apsidairo, ir tas jausmas nesumažėja, kai jos žvilgsnis sustoja ties teta Severina. Prie pietų stalo ji nebeatrodo dailiai! Ji apverktina! Netekėjusi. Sena pana. Senmergė. Juokinga. Atmesta. Netinkama. Jos gyvenimas baigėsi... iššvaistytas, kaip padažas, plona srovele nubėgęs pro padažinės kraštą.

Ji akivaizdžiai panirusi į savo pasaulį, ta sena moteris, ji negirdi nieko ir nesupranta nieko, kas vyksta aplinkui ją. Kaip Frederikės pasaulis apsiribojo erdve, esančia tarp jos ir Frederiko, taip ir tetos pasaulis, matyt, apsiribojo tuo, kas yra tarp jos ir lėkštės, sakytum, valgyti yra vienintelis likęs siekis – tikslas, kurio reikia siekti, kiek įstengi. Malonumas tapo virškinimo sinonimu, ir kalakutas kovą pralaimėjo. Ant kaulų neliko nė gabalėlio mėsos: beveik plikomis dantenomis ji juos nukramtė ir nugraužė, išsiurbė ir iščiulpė iš jų visus syvus ir galias, o jai sėdint tenai išsukiotomis rankomis

ir liesais, nusvirusiais pečiais, negali pasakyti, katras atrodo labiau sudžiūvęs – ji ar kalakutas.

– Taip, *tu*, Laura! – staiga Frederikė išgirsta sakant tėvą. – Tačiau tokių moterų kaip tu tikriausiai nedaug. Beje, ką tu pasakysi, mano drauge? – jis pažvelgia į žmoną. – Ar norėtum kasdien eiti į kontorą vietoj manęs? Tada aš galėčiau likti namie.

– Ne, *aš*? Apsaugok, Dieve! Nenumanyčiau, ką daryti. Ne, ačiū. Gal galėčiau būti laisva nuo šito! – garsiai nusijuokia ponia Leuenbech droviai apsidairydama, ir jai nė nešauna į galvą, kad būti laisva ji kaip tik ir negalėtų!

– O ką sakai tu, Frederike? – Helena rėžia tiesiai seseriai, rimtai, kone inkvizitoriškai įbesdama į ją žvilgsnį. Akys – tik du siauri plyšeliai, ant kaktos susimetusi susikaupimo raukšlė, tarsi ji iš paskutiniųjų turėtų įsitempti, kad galėtų girdėti per motiną, tarsi nebepajėgtų klausytis jos tauškalų. – Ką tu manai apie savo vyro žodžius?

– Aš? – klausimas užklumpa ją netikėtai. Ji stačiai prisispaudžia prie kėdės, prisiverčia atsikratyti to neveiklaus, mieguistoko žiūrovo vaidmens, kurį buvo užėmusi. Ji išsitiesia, sutelkia jėgas, susikaupia:

– Žinoma, manau, kad jis teisus. Kad Laura teisi. Kalbant apie mano asmenį, aš dar nežinau, ką aš... kaip aš... Tačiau mano svainė, Amalija Linhart, yra puikus pavyzdys...

– Amalija Linhart... Ar tai ta, kur ištekėjusi už inžinieriaus? – pasiteirauja dėdė Augustas. (Prekybininko atskaitos sistema platesnė negu daugelio kitų.)

– Taip. Ji yra dailininkė ir labai talentinga. Norėtų mokytis Akademijoje, bet negali. Ne todėl, kad būtų negabi, o tik todėl, kad yra moteris. Man tai atrodo neteisinga, – gražiai dėsto ji.

– Tikrai per daug neteisinga, – sužaibuoja tetos Lauros akys.

– Na, – prabyla Leuenbechas, – betgi niekas jai ir netrukdo tapyti. Ar ne? Noriu pasakyti, juk ji gali piešti taip kvailai, kaip įsigeidžia. Ar negali? – jis atverčia delnus ir apsižvalgo, tarsi lauktų ovacijų už savo didžiulį gebėjimą išgryninti temą iki nuogos esmės.

– Taip, bet ji piešia ne taip ir kvailai, – paprieštarauja Frederikas, kreivai šyptelėdamas, – ir klausimas visai ne apie tai, o apie tai, ar ji turi laisvę tą daryti, ar ne. Juk esminis faktas yra tas, kad jos neįleidžia į tas vietas, į kurias ją *įleistų*, jeigu ji būtų vyras. Mano akimis, – jis pažvelgia į Frederikę, – *mūsų* akimis, būtent tai yra neteisinga!

– Koks jūs *esate* teisus! Koks jūs *teisus*! – Helena atsilošia kėdėje ir sukryžiuoja rankas ant krūtinės. – Oho, tai bent išsilaisvinimas. Šioje šeimoje jaučiausi labai vieniša būdama tokių pažiūrų.

Kaltinantis žvilgsnis nebyliai užgula stalą, tyla užtrunka tiek, kad visi pasijunta mažumėlę nesmagiai paliesti.

– Taip, taip, – pagaliau prabyla tėvas. Balsas paniuręs, veidas – įžeista grimasa. – *Jūsų*, jaunų, nuomonė yra vienokia, o *mūsų* – kitokia! Nėra naudos toliau diskutuoti. Juk čia vietos turi rastis visiems.

Tardamas *visiems*, visų pirma turi galvoje patį save.

Vėliau, po kavos, kai Frederikei užėjo galvos skausmai ir silpnumas, į kambarį įnešė mažąjį Gustavą, taigi didžioji susirinkusiųjų dalis susiburia aplink rodomą jauniausiąją kamieno atžalą. Aštuoni žmonės ir antra tiek ovaliame veidrodyje virš spintelės. Frederikas, mandagiai dalyvaujantis tame

susispietime aplink auklę – sakytum, padugnių susibūrime aplink labdarą vargšams, – matyti *en face*.

Frederikė atsisėda prie tetos Severinos, kurią tarnaitė pasodino ant sofos. Kažkaip neaiškiai jausdama, kad reikia dėl kažko atsiprašyti, Frederikė, mieloji dukterėčia, paima jos sausą, liesą ranką.

– Kaip sekasi, teta? Pavargai?

Senutė nusišypso ir sumirksi drėgnomis akimis.

– Taip, sunkoka darosi. Nebesu tokia, kokia buvau.

– Betgi puikiai laikaisi.

– Ką sakai?

Frederikė pasilenkia į priekį ir rikteli į seną ausį, puošiamą šiurkščių, poros centimetrų ilgio plaukų.

– Sakau, kad puikiai laikaisi.

– Ak taip. Iš tikro.

Frederikė tebelaiko jos ranką it nuvytusią šaką savoje, nors jaučia pasibjaurėjimą – sakytum, už rankos laikytų pačią šaltą mirtį.

– Tas aukštas, antai, – tada prabyla teta ir linkteli į Frederiko pusę, – sakyk, ar tai Helenos vyras?

– Ne, teta. Tai *mano* vyras. Helenos vyras stovi tenai.

Tetos žvilgsnis nuklysta.

– Taigi, taigi, – sako ji, aiškiai nusivylusi, suraukia nosį kaip gerų manierų stokojanti senė ir priduria:

– Anas nuobodus!

Akivaizdu, kad ji dar nevisiškai mirusi, nes netrukus, be jokios gėdos rodydama virpančiu, sulinkusiu smiliumi, taria:

– Bet tas kitas, *jis* nuostabus! Koks tiesus jo stotas. Ar jis husaras?

– Ne, – nusijuokia Frederikė. – Jis ne husaras. Jis gydytojas, teta.

– Na, bet ūgio jam pakanka. Taip, taip. Stotingas, tai jau tikrai. Tai bent kavalierius! Bet nieko nuostabaus. Helena tikrai visada žinojo, ko nori.

32

Net jeigu Frederikas Helenos ir Ulriko Lemanų viešnagės laukė kaip išbandymo, iš jo šito nematyti. Jis atrodo gerai nusiteikęs ir džiugus nuo tos akimirkos, kai jie įžengia pro duris, o kai Helena dar prieškambaryje su įprastu apetitu pareiškia: „Mes būsime ilgai. Tikrai ilgai! Tiesa, Ulrikai?“ – jis tik pažvelgia į jauną žmoną šypsodamasis ir šelmiškai mirktelėdamas kairę akį.

Kol Ulrikas Lemanas neaiškiai koščioja į audinės apykaklę, Frederikas paslaugiai padeda nusivilkti Helenai paltą, o ta negaišdama iškart ištraukia abi rankas ir ima dairytis aplinkui su jai būdingu alkanu žvilgsniu, tarsi norėtų suvalgyti butą.

– Parodyk man viską, – tada taria ir griebia Frederikės ranką. – Aš taip nenusakomai laukiau.

Frederikė vaidina muziejaus direktorę ir išdidžiai aprodo užkulisius, kuriuose vyksta jos pavydėtinas gyvenimas. Helenos akys godžiai siurbia viską, rankos entuziastingai slysta paglostydamos sofos ranktūrį, kėdžių atkaltes, stalų paviršių, ji vis šūkauja susižavėjusi ir tai prajuokina Frederiką.

Jos vyras, anaiptol nerodantis tokio entuziazmo, klusniai seka įkandin, sunkiai mindamas plačiomis pėdomis, kurios genetiškai sudėtos žingsniuoti daug didesnėmis erdvėmis.

– Ar matai, Ulrikai, – sako ji, o balse sumišęs susižavėjimas ir priekaištavimas, – ar matai, kaip čia elegantiška ir ištaiginga? Taip lengva! Šitaip ir aš norėčiau gyventi. Pas mus taip niūru.

– Na... – Lemanas nepritariamai pasiūbuoja savo įspūdingą galvą.

– Ak ne! Štai ir jis – paveikslas. – Helena atsistoja ir išsižiojusi įsistebeilija į Frederikės paveikslą. Taip ji valandėlę pastovi, tada begėdiškai suraukia nosį, prieina ir prispaudžia burną (jos viršutinė lūpa truputėlį išsikišusi virš apatinės) prie sesers kaktos.

– Tikrovėje tu gražesnė, – ji paima Frederikę už delnų ir išskečia jos rankas į šalis lyg suveriamąsias duris į ištaigingą kambarį. Ji atsigręžia į Frederiką.

– Ar jums neatrodo, kad mano sesuo tikrovėje gražesnė?

Frederikas nusišypso.

– Taip... Bet tikriausiai sunku pagauti tikrąją jūsų sesers esybę, ar nemanote?

– Taip! Tikrai!

Tada jos dėmesį jau patraukia kai kas nauja.

Ji paleidžia Frederikės rankas ir galvos mostu parodo į stumdomųjų durų pusę.

– O kas tenai?

– Frederiko darbo kambarys. Ir konsultaciniai kabinetai.

– Tikrai? Turiu pamatyti!

Tuo tarpu Lemanas, kurio viduje pastarąsias minutes vyko lygi kova tarp patogumo ir nepriekaištingo išsiauklėjimo, pasidavė pagundai ir pasiėmęs nuo stalo laikraštį dabar pusiau aiškindamasis, pusiau atsiprašydamas rodo į sofą.

– Ar nieko, jeigu aš?..

– Žinoma! – Frederikas svetingai mosteli rankomis, tarsi įprastas mandagumas reikalautų dovanoti svečiams visus baldus. – Tiesiog patogiai jauskitės. Netrukus grįšime. Tada bus pietūs.

Helena atsisuka ir užverčia akis į dangų (turbūt ne dėl pietų, o dėl vyro vangumo).

Jie įžengia į Frederiko darbo kabinetą.

Pirmiausia ji pastebi ant lentynos kaukolę. Ranka šauna prie jos burnos:

– Dieve! Akimirką pamaniau, kad čia sėdi ir šnipinėja mano svainė! – sušnabžda, kad neišgirstų vyras, ir pritariamai linktelėjusi nuskuba toliau.

Frederikas nusijuokia ir, linguodamas galvą, pasiunčia Frederikei šypseną. Ji atsargiai šypteli jam, nežinodama, ką tas galvoja ir ką jai pačiai manyti. Jis atrodo taip, lyg niekada nieko panašaus nebūtų nei matęs, nei girdėjęs.

Jie stengiasi neatsilikti nuo energingos viešnios ir įžengia į kitą kambarį.

– Kaip čia puiku! – jos žvilgsnis nuslysta per sienas, rašomąjį stalą, apžiūros kušetę. – Čia visai neatrodo mediciniška. Beveik primena elegantišką poilsio kambarį.

– Taip, – sako gydytojas, su meile stebėdamas savo nematerialaus siekio materialų foną. – Aš ir pats tuo truputį didžiuojuosi.

Frederikė prieina prie lango, nuskina nuvytusį augalo lapą. Tada šiek tiek pataiso ir taip nepriekaištingas užuolaidos klostes – vien tam, kad truputį primintų, kieno čia nuosavybė.

– Čia lankosi labai pasiturinčios pacientės?

– Taip, turbūt galima taip sakyti.

– Aš manau! Koks konsultacinis. Sakykit, čia juk nevyksta gimdymai, ar ne? – ji nepatikliai pažvelgia į jį.

– Ne, ne. Gimdymai vyksta namuose, bet apžiūros šičia.

– Hmm... Ar jūsų pacientės tik moterys?

– Taip, šioje mano praktikos dalyje. Tačiau į nemokamas konsultacijas ateina ir vyrų.

– O tai kuo jie serga? – ji pirštais ima smalsiai vartyti kažkokį mažą indelį.

– Kuo serga? – Frederikas stovi susikišęs rankas į kišenes. Gūžteli pečiais ir suraukia lūpas. – Paprastom ligom. Angina, tai yra, gerklės uždegimu, nugaros skausmais, bronchitu... Paprastos ligos, mažos ir didelės, su kuriomis visiems mums tenka kovoti, tačiau vargšus jos užklumpa dažniau. Susidėvėjusios nugaros, darbo traumos...

– O kaip su jais?

Kai Frederikas suglumęs pažvelgia į ją, ji priduria:

– Na, ar jiems turite atskirą patalpą?

– Ak, štai kas. Taip, iš tikro turiu. Tačiau niekada ja nesinaudoju. Ji daugiausia dėl akių. Turiu jums pasakyti, kad daugeliui damų nepatiktų mintis dalytis ta pačia patalpa su žemesniąja klase.

– Tikrai nepatiktų, galiu įsivaizduoti. – Ji atvirai pažvelgia į jį. – Koks jūs kilnus. Juk vargšai nieko nemoka, tiesa? Noriu pasakyti, pats turite padengti išlaidas už šią savo praktikos dalį?

– Ne, – atsako jis. Tada, rodos, sekundėlę ją vertina ir tik tada tęsia. – Tą daro pasiturinčios damos! Tiesiog jos to nežino.

– Mat kaip... – Helena mąsliai linksi.

– Taip, šitaip.

– Sakykit... – ji lėtai padeda indelį ant stalo ir pakreipia galvą. – Jūs tikrai nesat visai kvailas, ar ne?

– Ne, – atsako jis, atremdamas jos žvilgsnį žvilgsniu, leidžiančiu jai suprasti, kad jis toks pat mėtytas, kaip ji vėtyta, ir kad jam tik linksma, jog ji šitai išsiaiškino, – nėra taip blogai.

Tada jie nusijuokia.

Frederikė stebi.

– Argi ne puiku, kad galime pabūti porą valandų atskirai? – prabyla Helena truputį vėliau, prie baltos, medalionų raštais puoštos staltiesės. – Tik mes, jaunimas. Nors tu, Ulrikai, juk esi... Ai, niekai! Šiaip ar taip, manau, reikia išgerti už Bech-Andersenus, kad jie tokie geri ir šiandien užims mamą ir tėtį. Be jų nebūtų pavykę gauti nė sekundės sau.

Ji pakelia taurę nuo stalo ir, nelaukdama kitų, išgeria. Neturi laiko net nuryti.

– Beje, Frederike, nemanai, kad jie vis blogesni ir blogesni. Ar čia tik man taip atrodo? – suraukusi kaktą ji familiariai prisilenkia prie sesers per stalą.

– Blogesni ir blogesni? – Frederikės taurė vis dar kybo ore. – Kaip suprasti?

– Na, kietakakčiai. Ypač tėvas.

– Ak, galbūt. Bet argi jis nebuvo toks visada?

– Taip. Tikrai, tu teisi. Bet kaip gerai, kad vakar jūs jį pasodinote į vietą, Frederikai. Jis nepratęs, kad jam kas prieštarautų.

– Betgi nieko nenorėjau sodinti į vietą – ta prasme.

– Ne, puikiai suprantu. Bet vis tiek tai padarėte.

– Tau tikrai nederėtų čia sėdėti ir blogai kalbėti apie tėvą, Helena. – Lemanas priekaištingai žvelgia į žmoną. – Man tai nepatinka.

– Bet, brangusis, aš gi ir nekalbu blogai apie jį.

– Savo tėvus reikia gerbti, – neatlyžta jis. – Pamėgink įsivaizduoti, kur būtume be jų. Be jų paramos, be jų nuoširdaus rūpesčio ir auklėjimo.

– Taip, kaži kur? – ramiai pasigirsta iš Helenos. – Ulrikas labai artimai prisirišęs prie motinos, – priduria ji tada, tarsi reikėtų už jį atsiprašyti ar bent jau paaiškinti jo savotiškų pasisakymų priežastį.

– Jūs dar turite savo mamą, kaip suprantu, – sako Frederikas, palaikydamas pokalbį, ir draugiškai pažvelgia į jį.

– Taip. Bet ji jau nebe jauna, taigi niekada nežinai, kiek laiko...

– Taip, jūs teisus. Tai vienas keisčiausių dalykų senstant, tiesa? Tai yra staiga įsisąmoninti, kad tavo tėvai negali gyventi amžinai... – Frederikas suka pirštais taurę. – O kaip jūsų mama? Kaip jai sekasi?

– Pagal aplinkybes gerai. Ji yra stipri moteris. Bet prieš metus jai labai nepasisekė – susižeidė kulkšnį. Deja, tai ją kiek pristabdė.

– Ak, po šimts. Kaip negerai. Kaip tai įvyko?

– Taigi, kaip įvyko?.. Mes vaikščiojome po mišką. Motina seniai norėjo padėti gėlių puokštę prie paminklo ant Skamlingo kalvos*. Taigi vieną sekmadienį ten nuvykom. Taip, ir pakeliui ji tiesiog pasisuko koją, ir viskas. Nors man atrodė, kad tvirtai ją laikau. – Akimirką Ulrikas, sakytum, sulinksta nuo priekaištų naštos sau dėl to įvykio. – Ji suklupo, – tada baigia jis.

---

* Svarbi istorinė vieta Pietų Jutlandijoje, kur 1863 m. buvo pastatytas paminklas kovotojams dėl Šlėzvigo ir Holšteino hercogysčių prijungimo prie Danijos. (*Vert. past.*)

– Taigi, mano brangi anyta paskutinė, kritusi ant Skamlingo kalvos!

– Helena!!! – Lemanas švysteli galvą šonan ir pasižiūri į ją netikėdamas ausimis.

– Atleisk, Ulrikai. Juk tai tebuvo pokštas, – jos akys kiek netvirtai nuklysta, lyg norėdamos pamatuoti bendrą nuotaiką. Ji bergždžiai bando sugauti Frederikės žvilgsnį.

– Reikia pasakyti, labai prastas juokas, – neatlyžta vyras.

– Taip, brangusis, sutinku, dievaži, jis nebuvo itin originalus, bet... – ji maldaujamai, nesmagiai susijaudinusi žiūri į akmeninio baritono veidą.

Vis dėlto jis taip lengvai nenusileidžia, visu kūnu pasisuka kėdėje ir išpučia krūtinę priešais ją.

– Sakyk pagaliau, nejaugi tau visai nėra nieko šventa!

– Ne, žinai ką! – nuolankumas akimoju dingsta, tarsi ji galvotų: *Jeigu jis nori rūpesčių, tebūnie.* – Dievaži, nėra čia ko taip erzintis, – balsas suirzęs ir piktas.

Frederikas dirsteli į Frederikę. Tada atsikrenkščia.

– Viešpatie, gal dabar... Juk norėta tik pajuokauti, tiesa? Esu tikras, kad jūsų žmona nieko bloga nenorėjo pasakyti.

Lemanas akimirką žiūri į Frederiką, tarsi tas neturėtų jokio supratimo apie jo žmonos blogio sugebėjimus. Tada susitaikęs gūžteli pečiais ir aiškiai grumiasi su savimi, stengdamasis nutaisyti smagią miną. Jis burbteli, spragteli pirštais ore lyg norėtų sutrupinti blogą nuotaiką. Šiaip ar taip, jis užsigavo, nors sunku pasakyti, kas daugiau nukentėjo – jo nacionalinis jausmas ar meilė motinai.

Frederikė per gėlių puokštę sulaukia niauraus jo žvilgsnio. Ji iškart nudelbia akis žemyn.

Kiek vėliau Frederikas pilsto į taures desertinį vyną ir į užstalę žvelgia drąsinamai ir džiaugsmingai.

– Į sveikatą. Malonu, kad galėjote ateiti. Frederikė taip laukė. Ar ne tiesa, mano drauge?

– Taip, tikrai.

– Tikrai? – Helena prisispyrusi pažvelgia į Frederikę. Jos akyse staiga atsiranda liūdesio, nerimo išraiška.

– Taip, žinoma, laukiau, – ji bando trumpai nusijuokti.

– Taip, žinoma, laukei! – patvirtina Helena linktelėdama. Ir tada ji (kaip būdinga jos charakteriui!) lyg numetusi nuo savęs liūdesį, karštai taria:

– Kaži, ar įmanoma rasti laiko visiems tiems nuostabiems dalykams, kurie nūnai šičia vyksta. Kaip aplinkui viskas statosi. Sakytum, visai naujas miestas randasi. Tik pagalvok, kad per vienus metus miestas galėtų taip pasikeisti. Ak, argi ne įdomiu laiku gyvename? Atrodo, viskas keičiasi.

– Iš tikro taip ir yra tiek gerąja, tiek blogąja prasme, – įsiterpia Lemanas. – Beje, kad jau prakalbom apie tai, kaip sekasi tai *vezdžionei*, kuri čia maivydamasi blaškosi?

– Beždžionei?

– Taip, tam Brandesui.

Helena uždeda ranką ant vyro žasto.

– Mano drauge, tau reikėtų žinoti, kad tas Brandesas lankosi šiuose namuose. – Nors prisilietimas meilus, jos akyse lyg ir malonumas – lengva piktdžiuga. – Jis tikriausiai artimas Frederiko draugas. Kiek aš supratau? – klausiamai žiūri į Frederiką.

– Taip. Jis mano draugas, – atsako jis, atvirai pažvelgdamas į Lemaną. – Be to, labai artimas!

Lemanas gūžteli pečiais ir pasižiūri į Frederiką taip, tarsi nuo šiol jau bemaž niekas negalėtų jo apstulbinti.

– Tėčiui šito turbūt nesakei, tiesa, Frederike? Kad bendraujate su Brandesu?

– Ne, – Frederikė nusišypso. – Nebuvo progos.

– Taip, tai išmintinga. – Tada ji atsisuka į Frederiką. – Tikriausiai mano sesuo jums pasakojo, kad mūsų šeimoje ilga ir graži antisemitizmo tradicija?

– Taip. Kažką panašaus davė suprasti.

– Taigi galit įsivaizduoti!

– Helena! – vėl tas priekaištingas vyro tonas.

– Taip, puikiai žinau, kad nenori to girdėti. Bet vis tiek tai tiesa.

*

Frederikas ir Frederikė stovi prie lango ir stebi dvi figūras, nueinančias šaligatviu: Helena, smulki ir tiesi, ir Lemanas, stambus ir gestikuliuojantis.

– Atsiprašau, – sako Frederikė, – atsiprašau už seserį. Ji ne visada susitvardo.

– *Tau* juk nereikia už tai atsiprašinėti! Be to, man atrodo, ji visai linksma.

– Taip, bet ir truputį paika, ar ne? – ji maldaujamai žiūri į jį, ir jam pasirodo, kad jos akys meldžia atsakyti neigiamai. Taigi jis taip ir padaro.

– Na... juk ji buvo tik laiminga. Matydama tave.

Jis uždeda ranką jai ant peties ir mąsliai taria:

– Kaip manai, gal reikėjo juos palydėti? Turiu galvoje, kad tik jis neburnotų ant jos visą kelią namo.

– Ne. Negalvok apie tai. Helena susitvarkys.

– Taip... Ji tai tikrai.

Tada Frederikė užtraukia užuolaidas.

*

– Helena. Ak, kaip malonu.

Frederikė atsikelia pasitikti sesers.

Helena pakšteli į jos blyškų aksominį skruostą.

– Ačiū už vakar dieną. Buvo smagu... – Tada ji pasisuka į tarnaitę. – Klausykit, apačioje, prie durininko, stovi vaiko vežimėlis. Gal galite pasirūpinti, kad jį užneštų?

– Mielai, ponia.

– Pasikviesk vežiką, Stine, ir paprašyk jo pagalbos. Galite pastatyti jį apačioje koridoriuje. – Frederikė pamoja tarnaitei eiti.

– Ak, kaip čia maloniai šilta. Lauke baisiai žvarbu. – Neatrodo, kad Helena ketintų nusivilkti. – Atleisk, kad taip įsiveržiu.

– Kaip tik smagu. Vis tiek sėdžiu čia viena. Frederikas šįryt išėjęs. Džiaugiuosi, kad atėjai.

– Taip, – ji atsiprašydama pažvelgia į seserį, – bet aš neliksiu. Supranti, atėjau prašyti tavo pagalbos.

– Mano pagalbos?

– Taip. Ir paslapties išlaikymo.

– Mat kaip. Betgi prisėsk minutėlę.

– Taip. – Ji nusimauna pirštines ir susirūpinusi apsidairo. – Kiek valandų? Pusė vienuolikos? Puiku. Tada galima. – Ji praskleidžia paltą ir atsisėda ant sofos krašto. – Dabar paklausyk: oficialiai aš užėjau pas tave kavos. Neoficialiai esu susitarusi su Lange, dabar, vienuoliktą valandą.

– Su Lange? Taip, bet kodėl...

– Taip, todėl, kad niekada su juo taip ir neatsisveikinau. Šitai mane graužė. Mes susitiksime Karališkajame sode. Tada truputį pasivaikščiosime.

– Ne, Helena! Ir dar Karališkajame sode! Kur bet kas galės jus pamatyti. Ne, man atrodo, kad tau ne visi namie. Nedaryk šito!

– Darysiu. Todėl turiu tavęs paprašyti tuo tarpu prižiūrėti mažylį.

Frederikė atsisėda ant kitos sofos krašto. Akimirką burna negražiai atvipusi.

– Tu... tu juk nesi rimtai sumaniusi susitikti su kitu vyriškiu. Savo vyrui už nugaros!

– Mieloji Frederike, iš tavo lūpų tai nuskambėjo taip, lyg aš ketinčiau daryti nusikaltimą. – Ji nedrąsiai nusijuokia. – Čia nėra nieko slėptina. Viešpatie, mes tik truputį pasivaikščiosime. Tik noriu su juo deramai atsisveikinti. Man atrodo, kad esu jam tai skolinga.

– Skolinga jam? Tam vyrui tu juk nieko neskolinga. Dėl Dievo meilės, Helena, jis tebuvo *pianino mokytojas*! Nebuvote nei susižadėję, nei ką.

– Ne. Nebuvom. Bet manau, kad suteikiau jam – taigi, kaip ten sakoma – tam tikrų vilčių. – Ji pamojuoja pirštinėmis ore.

Iš prieškambario pasigirsta barškėjimas. Helena pripuola ir atsargiai atidaro duris. Frederikė lieka sėdėti, klausydamasi jų balsų iš ten.

– Na ir puiku. Ar jis vis dar miega?

– Ne, jis tiesiog guli ir taip meiliai žiūri.

– Oooo! Tikrai. Na, tai duokite, aš jį paimsiu.

Netrukus ji vėl įžengia į svetainę, šįkart su mažyliu ant rankų.

– Ir kurgi tu dabar atėjai, ką? Atėjai pas tetą į svečius? – klausinėja ji be tikslo, atrišdama šilko kaspinėlius ir nutrauk-

dama vaiko kepurytę. – Žiūrėk, varliuk! Žiūrėk, čia teta Frederikė. Ji truputį tave paglobos.

Kaip visos motinos nuo pradžių pradžios, ji toliau beprasmiškai čiauška vaikeliui į ausį, nors tai visiškai kvaila – iš esmės kaip ir visa kita, kas gyvenime išties svarbu.

Mažyliui, atrodo, tat patinka: jis sukioja savo perdėm didelę galvą ir beprasmiškai dairosi aplinkui.

Frederikė atsistoja.

– Helena, – pradeda ji. – Tai ne dėl to, kad nenoriu jo prižiūrėti. Juk jis toks meilutis. – Nenorėdama pasirodyti abejinga, ji ištiesia pirštą, kurį vaikelis iškart pačiumpa. – Bet nenoriu painiotis į tavo...

– Niekai! Juk tu į nieką nesipainioji.

Frederikė atsargiai pabando prisitraukti ranką, bet mažylis nepaleidžia. Jis spokso į ją ir laiko tvirtai įsikibęs. Ji truputį pasiūbuoja pirštą, kad įgytų bent kokią teisę spręsti.

– Jeigu iškiltų aikštėn, kad žinojau... Aš atsidurčiau labai keblioje padėtyje. Juk niekada nebegalėčiau pažiūrėti tavo vyrui į akis.

Helena nusišaipo ir nepatikliai pažvelgia į ją.

– Negali būti! Nejau atsisakysi padaryti man paslaugą vien dėl to? Tikrai nesitikėjau šito iš tavęs. Sakyk man, argi mes nesam pratusios viena kitai padėti?

Frederikė sukiodama ištraukia pirštą iš vaiko kumštelio. Pirštas šiltas ir drėgnas.

– Taip. Ir noriu tau padėti. Tik... – ji nusišluosto pirštą į suknelę.

– Paklausyk, Frederike: šiaip ar taip, aš eisiu! Ir jeigu tu jo neprižiūrėsi, pasiimsiu jį kartu. Šito nori? Nejau labiau nori, kad pasiimčiau jį kartu?

Tą pačią akimirką iš prieškambario pasigirsta triukšmas. Durys atsidaro ir padvelkdamas gaiviu oru įžengia Frederikas.

Jis staiga sustoja ir nustebęs kresteli didelę galvą.

– Kad tave kur. Juk čia mažasis vyrutis.

Pirma jis prieina prie Frederikės (*Labas, mano drauge*) ir pabučiuoja ją į atkištą skruostą – kaip tik ten, kur vis dar justi Helenos pakštelėjimas. Tada nueina prie svečių ir paglosto mažylio pakaušį.

– Sveikas gyvas, mažas išdykėli.

Helena šypsosi iki ausų.

– Taip, tai Gustavas. Ačiū už vakar dieną.... Pamėginsite jį palaikyti? – ji ištiesia vaiką, Frederikas ima. – Tiesiog paimkite. Tikrai nesulūš. Gal tai pirmasis jūsų bandymas laikyti kūdikį?

Frederikas valandėlę į ją pažiūri, tarsi norėdamas išsiaiškinti, ar ji nejuokauja. Tada išplečia akis taip, kad kaktoje susimeta keturios storos raukšlės, nuleidžia galvą ir klausiamai pažiūri į ją pro nematomus pusinius akinius.

Helena vėpso į jį. Tada pliaukšteli ranka per kaktą ir nusijuokia.

– O ne, kokia aš kvaila.

– Taip!

– Taip.

Tada abu nusijuokia.

Taip ten stovėdami jie primena visą nedidelę šeimą – vienas Frederiko lūpų kamputis nutįsta, kai į jį tvirtai įkimba visur esantis mažylio pirštukas.

Helena ištiesia ranką ir šypsodamasi ištraukia vaiko pirštelį.

– Gal *jūs* galite man padėti. Noriu pasakyti, kad jau taip gerai nusimanote apie vaikus.

– Argi jis serga? – vaikelis padėjęs galvytę jam ant peties. Frederikas priglaudžia žandą prie jo pakaušio – gal išreikšdamas meilę, o gal kad patikrintų, ar jis ne karštas.

– Nieko panašaus! Ačiū Dievui! Bet man reikia, kad kas nors jį pažiūrėtų valandžiukę, kol subėgiosiu su reikalu. – Ji pašnairuoja į Frederikę.

Tą patį padaro ir Frederikas, vis dar priglaudęs skruostą prie vaiko galvelės.

– Na taip, juk galime, tiesa? Būtų visai smagu.

– Labai ačiū! – Helena karštai suploja rankomis. – Tuoj atnešiu jo užklotėlį.

33

Turbūt nedažnai vardas taip prastai tinka jo savininkui kaip Andrejaus Langės atveju. Tebūdamas vieno metro ir šešiasdešimt trijų centimetrų, jis visa galva žemesnis už visus ponus, einančius pro jį Karališkojo sodo takais.

Andrejaus Langės išvaizdą geriausiai tiktų apibūdinti kaip keistą – taip gan dažnai sakoma jam už nugaros. Jo veidas siauras, žandai įdubę, lyg jis visą laiką tyčia laikytų juos įsiurbęs į vidų. Nosis ilga – vadinamasis šnobelis, iš tam tikro kampo žiūrint atrodo išsikišusi iki pat viršutinės lūpos, o kadangi per vidurį išlinkusi ir dar kreivai nusisukusi, Langė panašus į žmogų, nepaklausiusį perspėjimo niekada nestovėti arkliui iš užpakalio (anuomet kiekvienas vaikas netrukdavo tai išmokti). Bet (deja) Langė ne iš tų, kurie klauso perspėjimų.

Keista, tačiau jis nėra tikrai bjaurus ar juolab atgrasus – veikiau įdomus! Toks įdomus, kad pamačius jį daugumai sunku atitraukti žvilgsnį. Šis savotiškas veidas turi kažką žavinga, kažką bemaž magnetiška greičiausiai dėl kiek įkypų, kerėte kerinčių plieno pilkumo akių, kurios, regis, viską sujungia į savotišką kreivą darną.

Langė yra populiarus žmogus. Muzikos konservatorijoje dauguma jo tarnybos brolių ir mokinių žavisi Lange kaip gabiu, maloniu kolega ir dėstytoju (pianino, muzikos teorijos

ir harmonijos mokslo), o bendraujant privačiai vyrai, kurių nemaža dalis kur kas vyresni už jį, žiūri į jį šiltai, tėviškai ir draugiškai. Iš dalies dėl to, kad jis yra inteligentiškas, malonus jaunuolis, iš dalies dėl užuojautos, susijusios su jo tėvo likimu. Kai Langė buvo paauglys, jo tėvas per daug skubotai nusprendė ir visą turtą paaukojo kažkokiai finansinei avantiūrai, o viską praradęs, dar kartą skubotai nusprendė ir paleido sau kulką į kaktą! Dabar norima (gal pripažįstant tai, kad vyresnįjį Langę ištikusi nelaimė taip pat gali ištikti tave patį) paremti tą šeimą, o ypač motiną, kuri per jauna ir per žavi netikėtai tapo neturtinga našle su keturiais vaikais: trimis dukterimis ir sūnumi. Laikui bėgant, daugelis tų ponų iš paskutiniųjų stengėsi – visais būdais! – paguosti vienišą moterį, su kuria gyvenimas taip negražiai pasielgė, ir pasirūpinti, kad jai nieko nestigtų.

Taigi betėvis, neturtingas, keistos išvaizdos jaunuolis Langė yra laukiamas svečias jaukiose vidurinės klasės svetainėse, ir nors jis yra viengungis pačiame jėgų žydėjime, jie, tie ponai, be skrupulų palieka jį vieną su savo žmonomis bei santuokai pribrendusiomis dukterimis, kurių draugijoje priešais pianiną ar rojalį tas praleidžia valandų valandas. Tėvai ir vyrai, kaip sakoma, savo plotuose jaučiasi saugūs. Dauguma jaunąjį Langę gerbia daugelyje kitų sričių, bet (taip, sakykime tiesiai šviesiai!) apgaili jį dėl išvaizdos. Juk kartais pasitaiko, kad atliekant rytinį tualetą, skutimosi putomis tepant platų smakrą bei vyrišką kaklą ir veidrodyje regint savo augalotą krūtinę bei vyriškas rankas, mintys ima ir nuklysta prie Langės... ir, Viešpatie, jis nėra tikras vyras.

Tačiau šie eiliniai, išpuoselėti stipriosios lyties atstovai nėmaž nenutuokia, kokį nerimą Langė sužadina iš išorės taip

harmoningų moterų viduje. Nes ką pagaliau nusimano vyrai apie moteryje šėlstančius instinktus?

Jaunutės raudonskruostės dukros Langei pataisant jų rankų padėtį neretai pajunta jo rankas virš savo. Ir jos puola į neviltį ir bemaž įsižeidžia, pajutusios tą keistą geismu atmieštą priešiškumo būseną, kurią joms sukelia Langė. Ir jos nesupranta, kas su jomis dedasi, ir prisiverčia nusukti žvilgsnį iš baimės, kad pasidavusios akimirkos svaiguliui jos atsidurs tokioje padėtyje, kai jų gyvenimo užduotimi ūmai taps tik šių keistų paveldimų savybių perdavimas savo vaikams. Ši beveik užgauli mintis jas verčia raukyti savo senmergiškas riestas nosis, mat niekaip neatitinka jų ateities vaizdinių.

Kita vertus, labiau patyrusios moterys, ištekėjusios moterys – ypač tos, kurioms pasisekė gauti vyrus, sugebėjusius sužadinti ir paskatinti jų lytinį geismą, užuot jį ignoravus ir žlugdžius – puikiai supranta ar bent instinktyviai nujaučia, ką spinduliuoja jaunasis Langė. Jos noriai mokosi, glaudžiai įsitaiso šalia jo ant siauro pianino suolelio, trokšdamos groti *á quatre mains*. Ir jos neraudonuoja (ar bent jau ne daugiau, nei tai yra malonu!) pajutusios jo šlaunį prie pat savosios arba jo rankas, prabėgom prisiliečiančias prie jų rankų virš klavišų. Ir baimės jos nejaučia, tos ponios. Jas veikiau audrina tai, kad geisti šios keistos fizionomijos yra beveik nesveika, o trokšti prispausti savo lūpas prie šių įdubusių skruostų, apsikabinti ir priglusti prie šio smulkaus, lieso kūno yra beveik liguista. Tad jos svajoja apie jį drąsiausiose savo svajose (pora jų per pastaruosius porą metų pareikalavo, kad jos taptų tikrove), jos stebi jo keistą nosį, leidžiasi ryjamos jo žvilgsnio ir pajunta nuodėmingą kutulį,

pagalvojusios, kad slaptame saldume jo pavardė* vis dėlto gali turėti pagrindą.

Ką supranta vyrai apie moterų jausmus?

Vakar vakarą Langė įropojo vienas į savo lovą, gvildendamas šį vienintelį klausimą, o šįryt (nors apmąstymams skyrė nemaža laiko ir, Dievas žino, kiek kartų per tą laiką išgirdo mušant ketvirtį) jam teko pripažinti, kad atsakymo turbūt niekada nesuras.

Į siaurą skersgatvį, kur jis nuomoja kambariuką rūsyje, saulė vargiai įspindi, taigi čia dienos pradžią paskelbia ne šviesa, o veikiau *garsai* – Langės būdui puikiai tinkanti aplinkybė. Taigi kiekvieną mielą rytą jis tiesiog gali drybsoti ir džiaugtis, klausydamasis *crescendo* bundančios Kopenhagos. *Lento a Fortissimo.*

Pirmiausia orkestras ima derinti paskirus, vienišus garsus, ir jie pertraukia nakties tylą: vos girdimas, kimus rytinis kosčiojimas. Krosnies kibiro džerškėjimas. Klumpių kaukšėjimas per kiemo grindinį...

O tada prasideda pirmoji dalis – *Lento*:

Pats pirmas *altas* (*sotto voce*) – kažkur tyliai inkščiantis kūdikis, po to *violončelės* (*dolente*) – raižus išvietės durų vyrių girgždesys; tada *litaurai* – į porcelianą barkščiojantys puodeliai ir lėkštės, šaukštai ir peiliai, paskui *lėkštės* – kokso tarškėjimas; po to *fortepijonas, smuikai ir altas* (*docente / con sordini*) – neišsimiegojusių vaikų kivirčai ir juos tildanti motina; po to *vėl litaurai* – metalinis krosnies durelių žvangtelėjimas; tada *fagotas (grave)* ir *klarnetas (doloroso,*

* graik. *andreíos* – vyriškas, drąsus; dan. *lang* – ilgas. (*Vert. past.*)

ritardando) – besivaidijanti sutuoktinių pora! tada *fortepijonas (forte)* – laiptinėmis bėgantys žingsniai; tada *didysis būgnas* ir *lėkštės* – užtrenkiami vartai, kurtinamu aidu atsimušantys tarp pastatų, tada *kontrabosai* – įsakmūs balsai prie vartų, tada *fleitos (sopranas ir altas)* – atkaklus fabriko sirenų kauksmas; tada *vėl kontrabosai* – girgždančių vežimo ratų dardėjimas gatvėmis; ir tada galiausiai visas orkestras: *styginiai, mušamieji, pučiamieji, fortepijonas!* – kai miesto gyvenimas susipina į vientisą garsų kilimą ir iš visumos nebeįmanoma išskirti paskirų garsų. – *Fortissimo!!!*

Ką supranta vyrai apie moterų jausmus?

Eidamas Karališkuoju sodu, jis vis dar gvildena šį klausimą.

Vaizduotėje jam iškyla paveikslai moterų (nedaug, bet ir nemažai), kurios metams bėgant juo pasinaudojo.

Juo pasinaudojo...

Jis nusistebi ta keista fraze, bet vis tiek taip jaučiasi. Argi jis ne visada leidosi vedamas? Argi pats nors vieną vienintelį kartą ėmėsi bent kokios iniciatyvos?

Atsakymas neigiamas.

Betgi tai buvo taip paprasta – kone neišvengiama.

Pirmoji? – Ponia Bech-Andersen!

Kiek šilumos ji išliejo, ta moteris per keturiasdešimt, kokį ilgesį ji jautė, o kokios jėgos slėpėsi po blizgia suknele ir suvarstytu korsetu. Iki tol jis nežinojo, nenutuokė, beprotiškiausiomis akimirkomis net *nefantazavo*, kad to esama.

Jos lūpos, jos alsavimas. *Aš jus myliu. Myliu jus. Neišeikite. Likite. Pabūkite pas mane. Aš išprotėsiu, jeigu jūs dabar išeisite. Aš laukiau, laukiau šios akimirkos nuo tada, kai pamačiau jus pirmą kartą.*

Ką galima į tai atsakyti? *Deja, ponia. Šiaip ar taip, ačiū?*

Ar galima taip atsakyti į kito žmogaus ilgesį?

Kai kas gali. Bet ne jis!

Kai jis vėl apsirengė drabužius, o kvėpavimas sulėtėjo, akimirką jautė sąžinės graužatį dėl jos vyro. Bet labai trumpai! Nes, viena vertus, jis pats visiškai nieko negalėjo paveikti, kita vertus, jautėsi keistai įspraustas tarp savo pavyzdinio auklėjimo dogmų: aišku, teisingai parašyta, kad kito vyro moters geisti negalima – bet kaip yra priešingu atveju? Ką tada daryti? Kaip iš to išsigelbėti? Nes argi jis *taip pat* nėra išmokytas, kad niekada nevalia atsisakyti padėti kenčiančiai moteriai?.. Ir kad niekada negalima atmesti dovanos?

Ir štai dabar jis vėl pakeliui. Slapčiomis. Pas ištekėjusią moterį.

Pro duris prakištas raštelis, vienas sakinys: *Lauk manęs rytoj įprastoje vietoje. Vienuoliktą valandą.* Parašo nebuvo. Bet jo ir nereikėjo.

Ištekėjusi moteris. Dar viena ištekėjusi moteris...

Ji nebuvo ištekėjusi anuomet, prieš metus, kai jis matė ją paskutinį kartą.

Jis bando iššaukti jos atvaizdą ir vaizduotėje priešais save išvysta jos veidą, tačiau savotiškai šaltai: taip abejingai, lyg aprašytų atsitiktinį žmogų – smulkmeniškai, bet oficialiai ir visiškai be jausmų. Kai jis ją prisimena, iš tikro prisimena, keista, ji iškyla veikiau kaip kvapas, pojūtis, poreikis... kaip strofa, ne, net ne strofa, o pamirštos melodijos *strofos reminiscencija.* Vakarais, gulint lovoje, kartais ji vis dar nuaidi per kambarį ir susimaišo su kitais garsais, tačiau jis niekada neišgirsta jos taip aiškiai, kad galėtų paversti ją natomis ir

užrašyti penklinėje. Tik dabar jam dingteli, kad gal todėl jis dar neišsikėlė iš šio kambarėlio itin kukliame rajone, kur gyvena nuo tada, kai dar buvo konservatoriją pradėjęs vargšas studentas, nors dabar be vargo rastų lėšų geresniam būstui. Kad gal tai baimė galutinai netekti to aido.

Visa tai buvo taip seniai.

Ir štai dabar! Taip netikėtai!

Kodėl dabar?

Iš pradžių jis, aišku, nutarė, kad neis! Rankoje suglamžęs laiškelį vis zujo po kambarį – ratas po rato, kol vėl sukurstė pyktį, prieš metus išgelbėjusį jį nuo pamišimo iš sielvarto.

Pyktis yra geras dalykas!

Nes ką ji sau įsivaizdavo?

Bet tas pyktis iš tikro neįkibo į jį, o dabar ir visai išsivadėjo, palikdamas tik menką atgarsį. Jis nieko nejaučia. Tik stipriai jaudinasi.

Jis pajunta einąs skubriais žingsniais. Sulėtina greitį.

Galima ir pavėluoti – bent jau!

*

Prieš metus, tiksliai keturios dienos iki Helenos dingimo, Leuenbechas išsikvietė jį į savo kontorą ir pradėjo kažką panašaus į pokalbį (bent iš pradžių), netrukus virtusį tiesiog ilgu monologu.

Didysis vyras – vienas jo ir jo motinos globėjų, kurio dukrą jis ėmėsi mokyti tarsi atsilygindamas – burbtelėjo nepakeldamas akių nuo popieriaus:

– Minutėlę, aš tuoj.

Langė taip ir liko stovėti. Nežinojo, ką dar galėtų veikti.

Po poros minučių (o gal po ilgos vienos?) anas pakėlė žvilgsnį.

– Klausykit, sėskitės. Nestypsokite ten taip, lyg negalėtumėte skirti penkių minučių pagyvenusiam ponui.

– Patikinu jus...

– Nereikia dėl nieko manęs patikinti, Lange! Tiesiog sėskitės. Prašau, pasiimkit tą puikų krėslą... Cigarą?

– Ne, ačiū.

– Ak, jūs nerūkote. Iš tikro gana išmintinga.

Užtraukęs dūmą, jis patogiai atsilošia krėsle.

– Taip, Lange. Taigi mes sėdim čia... – jis uždėjo rankas ant ranktūrių ir atsilošė taip, kad krėslas per sujungimus sugirgždėjo.

– Išties labai įdomu, – pradėjo jis, – kad būtent šiame krėsle keletą kartų teko sėdėti ir jūsų tėvui. Tame pačiame, kuriame dabar sėdite jūs! Juk pažinojau jūsų tėvą visai neblogai. Puikus vyras, kuris palankesnėmis aplinkybėmis galėjo... – jis mostelėjo ranka tarytum norėdamas nutrinti praeitį. – Taip, visa tai žinote. Taip pat žinote, kad man visada rūpėjo jūsų motinos gerovė. O kartu ir jūsų.

– Mudu abu esam jums skolingi didelę padėką.

– Na, po šimts, bent tiek! Bet apie tai jums nereikia galvoti. Ir mano rūpestis jumis čia nesibaigia, žinokite. Juk iki šiol jums sekėsi puikiai ar bent jau neblogai, atsižvelgiant į jūsų praeitį. – Tai nebuvo klausimas, tačiau vis tiek jis pasižiūrėjo į Langę taip, tarsi reikalautų atsakymo.

– Aš visada stengiausi...

– Taip, po šimts, jūs stengėtės, Lange! Po šimts velnių, jūs stengėtės! – visas jo kūnas spinduliavo nesuvokiamą susierzinimą. – Ir aš negalėjau nepastebėti, kad jūsų požiūris į mano vyresnę dukterį tapo kažkoks... kažkoks – taip, po perkūnais, kaip tai pavadinti? Kad jūs tikriausiai užkariavote

jos... jos... – jis pasukiojo ranką ore. – Kaip ten sakoma? Čia, po šimts, gausit man padėti, Lange. Kaip sakoma?

– Pasitikėjimą?

– *Pasitikėjimą*, sakote, – primerkęs vieną akį jis lyg paragavo tą žodį, ir Langė nesmagiai pajuto, kad anas jau seniai perprato, jog tikslesnis žodis čia būtų „nekaltybė“ (tarytum jis galėtų regėti priešais save vaizdus iš begalės slaptų popiečių, praleistų jo kambarėlio lovoje: šilumą, švelnų nuogos merginos nuolankumą, užmerktas jos akis ir pabrinkusias lūpas, sūrų prakaitą...).

– *Pasitikėjimas*... Taip, tikriausiai tai yra tai. Tiesiog, tarkim, taip. Noriu pasakyti, jūs turbūt tai žinote, tiesa?

Langė neatsakė.

– Taigi! Galbūt pastebėjote, kad namai šiandien apversti aukštyn kojom. Pietums laukiame iškilaus svečio. Verslo partnerio iš Jutlandijos. Dvarininko.

– Šit kaip. – Langė išsitiesė. Jis nenumanė, kam jam ta žinia, tačiau pakeitus kalbą jam taip palengvėjo, kad jis iškart atsipalaidavo.

Per anksti, kaip netrukus turėjo paaiškėti.

– Taip, todėl nelabai turiu laiko ir eisiu tiesiai prie reikalo. O tas reikalas, brangusis Lange, yra apie tai, kad pakviesdamas jus į savo kambarius, dariau prielaidą – taip, kai kas tiesiog pasakytų *pagrįstą* prielaidą, – kad jūs, taip sakant, apsiribosite partitūra.

Langė pajuto, kaip kraujas plūsta į skruostus.

– Jūsų dukra padarė didelę pažangą. Ji nėra negabi...

– Nėra negabi, sakote... Taip, kaip tik šito aš ir bijojau.

– Tačiau manau...

– Ką jūs manote, Lange?

– Atvirai kalbant, manau, kad ji neturi reikiamo požiūrio į darbą. Turiu galvoje, kad pasiektų daug daugiau negu šiaip.

– Gerai! – Leuenbechas nušvito. – Puiku! Bent tiek sutariame. Taip, taip. Jūs esate nuoširdus žmogus, Lange. Man tai patinka! Taigi panašu, kad laimėjote mano dukters... *pasitikėjimą*. Taip, po šimts, tai akivaizdu, taigi šioje šeimoje mes jau dviese rūpinamės jumis. Klausykit, turbūt jums smagu galvoti, kad...

– Taip...

– Taip, po šimts, jums turėtų būti smagu. Jūs gi esate tikras... kaip ten sakoma... *laimės kūdikis*. – Tada jis palinko į priekį ir padėjo ant stalo rankas taip, kad cigaro dūmai (tyčia ar netyčia?) stačiai tvoskė Langei į šnerves. – Žinote ką? Juk anksčiau jums sakiau, kad mano globa jumis čia nesibaigia... Bet sakykit, Lange, kaip jūs manote, kur ji baigiasi?

– Kur baigiasi jūsų globa? – provokuojantis Leuenbecho žvilgsnis pakirto jo gebėjimą mąstyti. Ko jis nori?

– Nesu tikras, kad suprantu, – Langė gurktelėjo.

– Ne, žinoma, ne. – Leuenbechas smagiai atsilošė ir mostelėjo ranka. – Juk uždaviau keistą klausimą. Po šimts, atleiskite man, Lange, bet bijau, kad tai mano dalis – tai yra užduoti keistus klausimus. Ne, žinoma, bus daug lengviau, jeigu aš jums tai pasakysiu. Mano globa, brangus Lange, – jis valandėlę žiūrėjo pro langą ir tik tada nukreipė žvilgsnį į linčiuojamąjį. – Mano globa baigiasi prie mano dukrų miegamųjų durų, jeigu suprantate, ką noriu pasakyti. Taip, sakau tiesiai šviesiai. – Ranka šauna į orą. – Ne, jums nebūtina atsakyti. Tai nebuvo klausimas. Laikykite tai tiesiog tarnybine informacija. Juk turiu akis kaktoje, ir, dievaži, nereikia būti genialiam, kad permatyčiau savo dukrą! Bet kaip tėvas

privalau rimtai rūpintis savo dukters ateitimi. Juk sūnų neturėjau... – jis nužiūrėjo Langę ir, atrodo, tą pačią akimirką suprato, kad istorija tikrai gali pasikartoti!.. – Taigi, turbūt galite suprasti, kad mano dukrų ateitis man yra svarbi. Negaliu tiesiog stebėti iš šalies. Suprantate tai, jaunuoli?

– Taip, žinoma.

– Taip, juk žinojau, esate protingas žmogus, – tada jis netikėtai nusišypso. – Klausykit, galimas daiktas, kad dabar jūs ten sėdit ir drebat, kad ateityje uždrausiu matytis su savo dukra. Ar taip?

– Turiu pripažinti, kad ta mintis šmėstelėjo.

– Cha cha... Taip ir maniau, po šimts. Bet matote, niekada apie tai nė nesvajočiau. Nors dauguma tikrai manytų, kad turiu tam visišką teisę – taip – kad taip pasielgti būtų savaime suprantama. Jie teigtų, kad jūs nuvylėte mano pasitikėjimą, šiurkščiai pasinaudojote mano draugiškumu... Jūs taip nemanote?.. Bet aš ne toks. Nesu įžeidus, Viešpatie, juk kalbama ne apie mane, ar ne? Ne, Lange, man nešautų į galvą įsiterpti į dviejų jaunų žmonių... *pasitikėjimą*. Ar girdit, ką jums sakau? Taip, po šimts, aš sėdžiu čia ir dovanoju jums savo dukterį. Su tam tikromis sąlygomis, aišku, bet vis dėlto.

Jo mėginimas atrodyti džiugiam buvo bergždžias – pro draugiškumą prasimušė neapykantos šešėlis.

– Dėl manęs, galite gauti mano dukrą. Prašom! Nesu snobas! Neturiu didelių ambicijų dėl dukrų ateities. Noriu tik tiek, kad abi susirastų būsimus vyrus, kurie bent jau įstengtų jas aprūpinti. Ir štai mes priėjome prie reikalo esmės. Nes žinau, kad jūs to negalite! Bent jau dabartinėje padėtyje. O tai gali tapti problema. Matote, mano vyresnioji dukra nėra

išmokyta taupyti. Ji nėra pratusi dirbti, kad išgyventų. Ir esu įsitikinęs, kad šiais dviem požiūriais – darbo ir taupumo – ji pasirodys niekam tikusi. Sakau tai jums todėl, kad savaip jus myliu – manau, jūs tai gerai suprantate, tiesa? – ir kad jūs neturėtumėte jokių vilčių dėl to. Tiesiog tai būtų nepaprastas laiko švaistymas. Ir padarytų nepataisomą žalą abiem pusėm.

Jis ilgai žiūri į Langę, kol per jėgą išspaudžia šypseną.

– Taigi jus reikia mažumėlę pastatyti ant kojų, tiesa? Pats ketinu – taigi jums nebūtina tuo rūpintis! – budriai jus stebėti, kad ir kaip susiklostys ateitis. Ketinu jus remti, kiek įstengsiu – o tai maždaug tiek, kiek jūs pakęsite, tiesa? Turiu pasakyti, nesveika, jei vyras neužsidirba pragyvenimui. Turiu galvoje, juk mes nesame moteriškės, ar ne? Todėl dabar jums svarbiausia yra susirasti pareigas, kurios leis jums ne tik aprūpinti mano dukterį, bet ir padaryti jos gyvenimą... gal pakaks tarti *patogų*. Malonų. Neabejotinai bent tiek. Ar konservatorijoje Paulis su jumis kalbėjo? Ne? Na, tai reikės pasikalbėti su juo dar kartą. Duosiu jam suprasti, kad man labai rūpi jūsų gerovė. Tada pažiūrėsim, ar jis vis tiek negalės rasti jums nuolatinio darbo, kad prie papildomų uždarbių galėtumėte gauti ir nuolatines pajamas. Ar ne... Nes jūs juk gabus, tiesa? Taip, po šimts, neapsimetinėsiu nusimanąs apie tai. Muzikalumo neturiu nė lašo, betgi suprantu, kad kažkiek esate talentas.

Tada jis įkvėpė oro, delnais pliaukštelėjo į stalą, tarsi norėdamas parodyti, kad pokalbis eina į pabaigą.

– Taip! Dabar surasime jums gerą darbą, o tada palauksim ir pažiūrėsim. Ir dar siūlau nustatyti mano dukters pianino pamokų valandas, gerai? Nes, kaip pats sakėte, tai... Nėra

reikalo daugiau gaišti tam laiko. Taigi, siūlau jums kartais ją aplankyti. Tarkim, vieną kartą per keturiolika dienų? Juk negalime leisti, kad jūs visai prarastumėte *pasitikėjimą*, ar ne? Beje, kad jau prakalbome apie pasitikėjimą – žinoma, tikiuosi, kad šis pokalbis liks tarp mūsų. Nenoriu, kad apie jį kas nors sužinotų. Ir dar tikiuosi, suprantate, kad nieku gyvu, – jis pakėlė vieną ranką, o Langė žiūrėjo į drėgną delno paliktą atspaudą, stebėdamasis, kaip greitai tas išgaravo ir dingo, – nieku gyvu nekalbame apie tikras sužadėtuves – veikiau apie tam tikrą *džentelmenų susitarimą* tarp mudviejų. Dabar, šiaip ar taip, suteikiu jums progą parodyti, ko jūs vertas. Tad galėsime pasikalbėti po vienų metų. Jeigu būsite sugebėjęs susikurti sau padorų gyvenimą ir jeigu jūs ir mano dukra iki to laiko išlaikysite pasitikėjimą, tada neturėtų kilti kliūčių... O dabar turiu keltis ir eiti persirengti. Rasite, kaip išeiti?

Galia gali būti nominali ir reali. Leuenbecho atvejis pirmasis. Niekinamas požiūris, lėkštas altruizmas kilo iš baimės dėl prarastos valdžios.

Langė tai žino. Jis šitai žinojo jau tą dieną – taip, dar ir *prieš* tą dieną, nes jo klausa neapsiribojo siauru muzikos pasauliu.

Leuenbechas yra pasiturintis. Leuenbechas turi pinigų arogancijai... Tačiau Langė yra muzikalus!

Kai tą dieną po vadinamojo pokalbio jis išsmuko ant šaligatvio į gaivų orą, pilve pajuto palengvėjimą. Aišku, jis paėmė domėn tai, kad senis mano pats diriguojąs paradui! Bet kas iš to? Juk patys jie žinojo jį neturint nė menkiausios įtakos –

tai kas, kad jis jiems su Helena pasiūlė daug daugiau, negu būtų drįsę tikėtis? Juk nebuvo abejonės, kad jie susituoks bet kuriomis aplinkybėmis, nes juodu *turėjo* būti kartu. Visa kita buvo neįsivaizduojama!

Aišku, viena Langės dalis troško išpyškinti jam tiesą! Bet kam tėkšti ją į veidą vien iš puikybės, jei kitas būdas vis dėlto malonesnis. Argi tai nebūtų buvę neabejotinai kvaila? Gyvenimas (ir motina, kuri buvo tų reikalų žinovė) buvo išmokęs jį niekada nesirodyti esant išdidų – ne iš kuklumo, bet dėl tos paprastos priežasties, kad šitai nepasiteisina. Savo kortomis reikia žaisti išmintingai, o be kito pagalbos jis tikrai *nebūtų* pajėgęs aprūpinti Helenos bent jau patenkinamai. Reikėjo žiūrėti tiesai į akis. O jeigu senis tikėjosi (tikrai klastingas jo planas), kad ilgai nesimatant jų santykiai atvės, tai jie tikrai jam parodys, kad jis apsigavo!

Kas keturiolika dienų!!! – Reikėtų žinoti...

Grįžęs namo jis sėdo ir parašė nedidelį laiškelį savo mylimajai, pasirašydamas įprastu banaliu *panelės Anos Gram* – brangios, neegzistuojančios artimos draugės – vardu. Laiškelyje prašė savo širdies išrinktosios maloniai sudaryti draugiją prie kavos puodelio tos dienos penkioliktą valandą. Atsakymo nesulaukė, ir, artėjant ketvirtai, suprato, kad greičiausiai tą dieną ji neateis. Aišku, jį tai suerzino, bet *susirūpinimo* nesukėlė. Ir anksčiau pasitaikydavo, kad Helena dėl vienos ar kitos priežasties negalėdavo ištrūkti. Ir dažnai – o palaima! – kai jis mažiausiai to laukdavo, ji netikėtai išdygdavo kaip kokia garuojanti staigmena: uždususi, grynu oru dvelkiančiais plaukais, su rausvomis dėmelėmis ant skruostų, alkanais bučiniais lūpose ir minkštomis krūtimis po suknele. Jis tikėjosi, kad šįkart irgi bus šitaip.

Porą dienų laiku ir nelaiku siuntinėjęs jai laiškelius, jis iš rimtųjų ėmė stebėtis. Tačiau ta nuostaba šiek tiek nugrimzdo į bendrą silpnumo ir slogučio būseną, netrukus pasireiškusią smilkiniuose ūžiančiu gripu.

Trečią dieną jis pabudo nuo beldimo į duris.

Išvirto iš lovos vis dar apsimiegojęs ir suglumęs, minutėlę stypsojo ir sukiojosi ant grindų, kasydamasis galvą ir neįstengdamas susivokti.

Vėl sudundėjo.

Jis apsidairė, pagriebė antklodę (motinos numegztą nesuskaičiuojamais jos gyvenimo žiemos vakarais) ir apsivyniojo ją aplink nuogą kūną. Tada nuėjęs atsargiai pravėrė duris.

Atsivėrusiame plyšyje stovėjo įtūžiu besispjaudantis Leuenbechas.

– Kur mano dukra?

– Jūsų dukra?

– Taip, mano dukra! Gal galite tuoj pat man pasakyti, kur ji, jūs nususęs šunpalaiki! Ar ji čia? – ir stumtelėjęs duris taip, kad trenkė Langei į kelį, jis įsiveržė į mažą kambarėlį.

Kambarį buvo galima apžvelgti per sekundės dalelytę. Ir jis buvo tuščias! Bemaž nusivylusia mina jis nužingsniavo grindimis, ryžtingai ir truputį juokingai atplėšė Langės drabužių spintos duris, tarsi tikėdamasis rasti ją ten. Tada valandėlę nepritariamai žiūrėjo į netvarką: neklotą lovą (ar įmanoma, kad šiuo laiku ji dar šiek tiek kvepėtų Helena?), drabužius, permestus per ranktūrius ir kėdžių atkaltes, natų popierius, paskleistus ant stalų ir grindų, – o tada prišokęs nusviedė antklodę.

Langė žiūrėjo, visiškai paralyžiuotas, absoliučiai nepajėgdamas suvokti, kas tam žmogui užėjo. Jis atsargiai uždarė

duris, prisitraukė ir užsisiautė antklodę ir kol kas išsižiojęs stebėjo šią beprotybės sceną.

– Kur ji? Jeigu tučtuojau nepasakysite man, kur ji yra, iškaršiu jums varganą kailį.

Vėliau Langė galvojo, kad jeigu jis būtų iki galo išsibudinęs, o jis nebuvo, jeigu susidariusios padėties absurdiškumas jam nebūtų atėmęs žado, galbūt jis būtų nusijuokęs. Dabar jis nesijuokė, tačiau atsakė (nelaimė, tai visiškai atitiko tiesą), kad neturi nė menkiausio supratimo.

– Jūs manote, kad aš mulkis? Tikrai manote, kad aš mulkis??? Mano dukra negrįžta namo naktį. Jeigu *jūs* nežinote, kur ji yra, tai kas tada žino?

Tik tada Langė iš lėto ėmė suprasti, kas vyksta. Jis nurijo seiles. Ryklė buvo išdžiūvusi, gerklę perštėjo ir degino.

– Sakykit man, Helena dingo? – pavyko išstenėti pro suskirdusias lūpas ir kalenančius dantis.

Leuenbechas pažiūrėjo į jį be atsako, bet žvilgsniu, leidžiančiu suprasti, kad jo aktoriniai sugebėjimai jam pasirodė vargiai įtikinantys.

– O kiek laiko jos nėra? – paklausė jis su baiminga nuojauta, ir iškart išsirikiavę pražygiavo visi šio pasaulio Račių gatvės smaugikai, o į Langės pėdas nuo šaltų grindų ėmė smelktis šaltis.

Leuenbechas nieko neatsakė, tiesiog dėbsojo į jį taip, tarsi jį pykintų nuo to, kaip jis ten stypso: drebantis, susisiautęs į antklodę, pasišiaušusiais plaukais, neskusta barzda, kalenančiais dantimis ir traiškanomis akių kampučiuose. Niekinamas žvilgsnis slydo žemyn drovia jo figūra ir tada sustojo – staiga! – tarsi kažkas jį būtų sustingdęs, kažkas, kas, regis, jį ir nustebino, ir kartu papiktino. Langė pasekė tą žvilgsnį, pa-

sižiūrėjo apačion į save ir pamatė antklodę truputį nuslydus ant šono taip, kad galima buvo matyti jo suglebusią, tamsią varpą, kabančią tarp sunkių antklodės kraštų.

Jis skubiai ją užsitraukė.

Anas papurtė galvą ir atkišo virpantį smilių tiesiai jam į veidą.

– Daugiau iš manęs nesitikėkite nė kronos. Apie tarnybą konservatorijoje irgi galite viską pamiršti. Visos durys, *visos durys!* ateityje jums bus uždarytos. Ar suprantate tai, jūs menkas, šlykštus... – neįstengęs rasti žodžio, galinčio tinkamai išreikšti jo panieką, išėjo iš kambario, užtrenkdamas duris.

Likusią dienos dalį Langė siuntinėjo jai į namus juokingas žinutes nuo panelės Gram: *Mes su motina laukiame jūsų arbatos 15 valandą,* – ir vėliau: *Mano motina, kaip jūs žinote, jau nebe jauna, ir ji labai jaudinasi, nesulaukdama iš jūsų žinios.*

Jis negavo atsakymo nė į vieną iš jų.

Kitą rytą – po neramios, bemiegės nakties – panelę Gram ilgesys buvo bepribaigiąs. Jos nuvilta mergiška širdis kraujavo, o jaunos strėnos šaukė.

Aš pykstu ant jūsų dėl to, kad neatsakote į mano laiškus. Maniau, kad mes esame širdies draugės.

Ji negavo jokio atsakymo.

Tada, nuogas ir sušalęs, jis vėl įšliaužė po antklode ir pabandė asmeniškai atsakyti savo kūnui į visus tuos klausimus, kuriuos tas buvo godžiai ir nerimastingai jam uždavęs. Bet tai negelbėjo, ir galop jis ėmė verkšlenti į pagalvę – ir iš susirūpinimo, ir iš savigailos vienu metu.

– Helena, – beprasmiškai šnabždėjo jis į pagalvės užvalkalą, – Helena, grįžk, tu vienintelė man tikrai šitiek reiškei. – Ir tai buvo tiesa. Nes visais kitais atvejais jis leisdavosi įtraukiamas nenoromis – nieko nemąstydamas ir vėpsodamas jis duodavosi myluojamas ir glamonėjamas kaip koks šunytis, o šiuokart nuo pat pradžių būta bendro judesio, abipusio, kone beviltiško troškimo susijungti. Mažos ir švelnios jos rankos ant klavišų, atidengti jos smilkiniai, ryškūs antakiai ir keistai užsispyrusios akys, slepiančios laukinį, veik žvėrišką ilgesį.

Accelerando – allegro furioso. Tutto la forza.

Kaip kas nors gali taip skaudinti?

Kur dingo džiaugsmas?

Kad tik ji ateitų, tada jie kaip įprastai galėtų kartu gulėti ir prasimanyti dar daugiau smulkmenų apie kuklų panelės Gram gyvenimą. Kokią ašaringą istoriją jie jau buvo sukurpę: apie vargšę merginą iš Fiuno salos – iš geros šeimos, žinoma! kurios tėvas žuvo per karą šešiasdešimt ketvirtaisiais ir kuri dabar gyveno viena su motina, o silpna motinos sveikata merginai neleisdavo išeiti iš namų.

Kokie nutrūktgalviai jie buvo. Kaip jie linksminosi ir jautėsi nepažeidžiami. Helena papasakojo apie ją savo namuose ir sulaukė daug pagyrų už tai, kad ja rūpinasi.

(*– Manau, greitai metas būtų susipažinti su panele Gram ir jos motina. Gal galėtum vieną dieną pakviesti tas mielas moteris kavos?* – vieną kartą paklausė jos motina.

– Kaip įdomu, mama, kad taip sakai, nes ponia Gram kaip tik šiandien užsiminė apie tą patį – kad labai norėtų pamatyti mano motiną ir seserį. Bet dabar ji dar negali, ji vis dar per silpna. – Ir ji nutaisė apgavikišką, neginčijamai rimtą

išraišką. – *Ar nemanai, kad ją užgaučiau, jeigu pakviesčiau pas mus? Ar nemanai, kad geriau palaukti, kol ji pasveiks? Man taip nesinorėtų, kad ji pasijustų nevisavertė.* – Ji nekaltai pažvelgė į motiną, o ši pritarė jai ir pagyrė ją už blaivų protą.)

– Tiesiog neįtikėtina, kaip moki meluoti, – pasakė Langė ir nukeliavo lūpomis jos pilvo oda žemyn. – Amanreirūpinti?

– Ką sakai??? – užrėkė Helena. – Liaukis! Kutena!

– Ar man nereikėtų susirūpinti? – pakartojo jis, vis dar užsiėmęs.

– Niekada negalėčiau įsivaizduoti, kad pameluosiu tau, Andrejau. Visiems kitiems gal, bet tau niekada. Tau niekada. Už bausmę, prašom ateiti čia ir tučtuojau mane pabučiuoti!

– Aš bučiuoju tave čia...

Ir jie vėl paniro į palaimą.

Amoroso...

Vėliau ji paklausė, ką reikės daryti su vargšele Ana Gram, kai jie kartu pabėgs ir jiems jos nebereikės.

– Mes nepabėgsime. Tik susituoksime. Kaip visi kiti žmonės.

– Ne, Andrejau... Juk tu esi mano paslaptis. Tu turi būti mano, tiktai mano. Jeigu mes susituoksime, tėvas užspaus tave savo lipnia ranka... Ir mano motina atlėks ir pavers viską švarių užuolaidų klausimu... Ne, nenoriu tuoktis. Nenoriu dalytis tavimi su niekuo, supranti? Man reikia paslapčių. *Visiems* reikia paslapčių.

– Man ne.

– Taip, ir tau! Tik tu nežinai... Ne, geriau pabėkime ir gyvenkime kartu nesusituokę. Tada tu tapsi žymus, liaupsinamas pianistas, gastroliuojantis su koncertais po visas Eu-

ropos sostines. Ir po Ameriką. O aš seksiu paskui tave per visą pasaulį kaip nusižeminusi tarnaitė ir matysiu, kaip viso pasaulio turtingos moterys myli tave ir geidžia tavęs. Ir tu turėsi meilės romanų su grafienėmis ir princesėmis, o aš tuo tarpu stypsosiu šaltyje priešais teatrą su savo menkais drabužėliais ir lauksiu tavęs. Ir kentėsiu. Verkdama.

– Kokios nesąmonės! Beje, nesu toks gabus.

– Kad pravirkdytum mane? – ji atsiduso. – Na, gal ir ne.

– Ne, kad tapčiau žymiu koncertuojančiu pianistu.

– A! Tada tu tapsi gatvės muzikantu. Ir mes bastysimės iš miesto į miestą, o aš tau grojant vaikščiosiu ratu su kepure rankoje.

– Visai kaip rylininko beždžionė?

– Jeigu jūs tučtuojau nesiliausite šaipęsis iš manęs, pone Lange, greitai neteksite savo išskirtinės teisės laikyti mano didįjį kojos pirštą burnoje. – Ne, ne tai norėjau pasakyti. Vėl tęsk! Ir kitus pirštus.

– Ak taip... Beje, nėra taip lengva keliauti iš miesto į miestą su fortepijonu.

– Tai pakeisk instrumentą. Grok... pikola!

– Tu esi pleputė, Helena. Kodėl negalime tiesiog paprastai susituokti? Įsikurti nedideliame bute? Susilaukti vaikų? Sakyk, ar nori tekėti už manęs, Helena.

– Noriu! Noriu tekėti už tavęs. – Ji atsisėdo ant jo ir prispaudė jo rankas prie čiužinio. – Tai padarykim tai dabar. Iš karto! Niekam nieko nesakę.

– Negalime, brangute. Reikia turėti truputį kantrybės. – Jos plaukai kybojo jam virš veido, ir jis mėgino juos nupūsti. – Aš negalėsiu aprūpinti tavęs dabartinėmis sąlygomis.

– Tai kas? Galiu būti mokytoja.

– Helena...

– Kodėl ne. Juk yra tiek daug, kurios gali.

– Taip. Juk tai ne dėl to. Gali dirbti mokytoja, jei nori. Betgi to neužtenka. Jeigu truputį luktelsime, gal kas nors atsiras konservatorijoje. Padorus darbas, kad galėtume padoriai gyventi.

– Aš nenoriu padoriai gyventi.

– Norėčiau tuo tikėti! Bet paklausyk, Helena, tau kalbėti taip paprasta. Aš visą gyvenimą gyvenau be kronos, ir patikėk manim, tai nėra taip smagu, kaip atrodo. Juk mums reikės maisto. Drabužių ant kūno.

– Kai būnam kartu, vis tiek esam be drabužių.

– Helena, būk rimt...

– Mums gera? Pripažink tai dabar. Ar gali įsivaizduoti, kas man tiktų labiau už šį rūbą, kurį man parūpino mūsų Viešpats? – ir ji stryktelėjo ant grindų ir ėmė sukiotis ir kraipytis prieš jį; staipėsi prieš jo akis, tarytum jis būtų veidrodis, o ji priekabi klientė pas siuvėją.

– Ne. O Dieve, ne...

– Ak, nejaugi tu visai nesupranti, – paklausė ji kiek vėliau, apiberdama savotišką jo nosį bučiniais, – kad tavyje patrauklu kaip tik tai, kad neturi pinigų? Kad nesi toks kaip visi tie slidūs unguriai, kurie turi ant manęs užkibti, kaip tėvas to nori? Visi tie nuobodūs piniginggi vaikinai iš gerų šeimų... Ar matei mano sesers pastorių?

– Holmą? Taip, jis nelabai įdomus. Bet ir tavo sesuo tokia pat, ar ne?

– Apie mano seserį kalbėk gražiai. Beje, ji visai nėra neįdomi. Tik truputį drovi. Ji tikrai gali būti smagi. Beje, ji moka neįtikimiausią pokštą su pilvu – išpūsti jį taip, kad atrodo kaip nėščia prieš pat gimdymą.

– Mat kaip. Manai, ji parodė jį Holmui?

– Ne, – ji nusijuokė. – Bet, šiaip ar taip, juokinga tai įsivaizduoti.

– Taip, taip, galimas daiktas, kad ji moka išpūsti pilvą, bet ji vis tiek nėra tokia žavi kaip tu, – jis pakerėtas stebėjo jos ranką, labai užtikrintai judančią tokiose vietose, kur gerų mergaičių pirštams nederėtų būti.

Ji nusijuokė.

– Ne, betgi jai nenusišypsojo laimė pažinti tave, ar ne? Na, tai ką darysime su ja? Nužudysime?

– O, negali būti, kad ji tokia nuobodi.

– Ne mano seserį, kvailiuk. Panelę Gram!

Bet jie sutarė, kad jų širdys to negalėtų pakelti. Po viso to, ką ji dėl jų padarė...

Kitais kartais – *doloroso*:

– Nesijuok iš manęs, – vieną dieną pasakė ji jam, – ...bet vakar vakare, gulėdama savo lovoje, galvodama apie tave ir ilgėdamasi tavęs, staiga kai ką supratau... Aš... aš visada savęs nekenčiau. Ne, neprieštarauk, sakau tai ne šiaip. Aš nesimaivau. Tai tiesa. Visą laiką jaučiausi prastai. Nuo mažų dienų žinojau, kad nesu tokia kaip kiti – kad esu... trikampis tarp keturkampių – kad niekur netinku. Supranti? Kad niekada negalėsiu rasti tarpelio, į kurį galėčiau įsmukti ir – taip, *pailsėti*. Nelabai žinau, kaip tą paaiškinti, bet tai šiek tiek panašu į poreikį išsidrėbti gerame krėsle po ilgo ėjimo. Ar tai ką nors sako? Mano motina visada sakydavo, kad aš nenurimsiu, kol negulėsiu dešimt metrų po žeme... Žinau, kad bjauriai pasakyta, bet tam tikra prasme... taigi tada ėmiau manyti, kad ji teisi. Aš niekada neturėjau ramybės. Niekada nemėgau būti

namie, visada norėjau išeiti. Bet iš tikrųjų man atrodo, kad norėjau pabėgti nuo savęs. Nes negaliu savęs pakęsti. – Ji trumpam nutilo. Tada, po gilaus atodūsio, jos dvasia tarsi įsibėgėjo. – Štai dabar pasakysiu: vakar supratau, kad būdama kartu su tavimi aš patinku *pati sau*. Liesdamas mane, žiūrėdamas į mane, tu užburi mane ir paverti gražia. Ir gera. Ir gyva. Būdama su tavimi, aš save myliu... arba *užmirštu* save, būdama su tavimi. Andrejau, juk tai ir yra meilė. Ar ne? – ji maldaujamai žiūrėjo į jį.

O jis apkabino ją stipriai. Ji drebėjo.

– Helena, – pasakė jis, – juk tu *bijai*.

– Taip. Truputį. Labiausiai savęs. Bet jau nebe taip labai. Atrodo, tu priverti užsitraukti tą skylę.

– Skylę?

– Taip. Tą prakeiktą skylę, kurią visą laiką turėjau viduje. Tuštumą. Alkį. Jis kone varė mane iš proto. Kartais aš matau daiktus, kurių nėra. Ar vienatvė gali žmogų taip toli nuvesti?

Ji pažiūrėjo į jį taip, tarsi jis galėtų atsakyti į visus klausimus.

– Aš visada – ne, ne visada, bet nuo tada, kai suaugau, vis regiu tą sugrįžtantį sapną – nors ne, ne sapną, o *įsivaizdavimą*, vaizdą, tokį ryškų, tarytum jis būtų tikrovė. Paprastai tai atsitinka, kai turim svečių. Man besėdint ir bekalbant – pažįsti mane, aš visad plepu! – tiesiog staiga, lyg niekur nieko, tai ima ir atsitinka: atsidaro durys ir manęs linkui eina kažkoks žmogus – ne greitai, o ramiai ir lėtai. Kažkoks vyras. Ir aš žinau, kad jis prieis prie pat *manęs*, nes visi kiti visada nekreipia į jį dėmesio. Tik aš. Ir jis prieina. Atsitupia prie mano kėdės, uždeda ranką man ant

peties ir sušnibžda: *Ateik. Ir mes išeisim.* Nieko daugiau. Tik tai: *Ateik. Ir mes išeisim.*

Truputį sumišusi ji nusišypso.

– Tai visiškai beprotiška, puikiai suprantu. Bet vis tiek taip nuostabu! Taip velniškai gražu! Supranti? Taip lengva. Taip paprasta. Pagaliau išeiti ir kartu pareiti namo.

Jis taip gerai tai suprato.

– Dabar žinau, kad tai tu, Andrejau. Juk tu, ar ne?

– Pažiūrėk į mane. Pažiūrėk į mane, Helena! Aš myliu tave.

– Taip. Žinau. Juk tai ir yra taip nesuvokiama! Net nepajėgiu to pakelti...

– Helena: džiaugtis, kai tu guli šalimais lovoje nuoga ir rami, dažniausiai laiminga, nors kartais liūdna. Kartais mieganti. Jausti palaimingą tavo krūtų svorį rankoje, drėgną susiraizgiusių plaukų kuodelį ar klubų apvalumą... Matyti, kaip atsuki į mane galvą, nusišypsai, tingi, mieguista, bet be galo laiminga, o tavo suknelė kabo persverta per kėdės atlošą, tuščia ir vieniša. Mylėti, *turėti* kitą žmogų, pirmą kartą patirti save ir savo kūną – jo gyvybę ir jo išnykimą vienu metu.

Kur dabar visa tai? Kur tu esi?

Jis pragulėjo keturiasdešimt aštuonias valandas – blaškėsi, tai nugrimzdamas į klaikų miegą, tai pabusdamas iš jo – nors toji būsena buvo dar baisesnis, tačiau vienintelis pokytis. Atsikeldavo tik nusilengvinti į emaliuotą puodą, galop taip prisipildžiusį geltono, dvokiančio šlapimo, kad jis nebedrįsdavo jo pastumti po lova, tai tiesiog palikdavo jį stovėti, o pats griūdavo atgal į guolį.

Kartais jis garsiai kvatodavo, nes juk ji buvo šalia. Ir ji kuždėjo jam, bučiavo jo kaktą, ranka glostė degančią, karščiuojančią odą, ir tai buvo taip gražu, taip gražu. Jis norėjo išsiveržti iš karštinės miglų, pagriebti ją savo rankomis, pamatyti ją, bet nevaliojo atmerkti akių ir pakelti rankų.

Tada kažkas vėl pabeldė į duris, tykiai ir atsargiai, lyg nedrąsiai, ir nepaprastomis valios pastangomis jis išsiveržė pro sunkią karščio uždangą į kambarį. Jo širdis sudužo, žinodama, *žinodama*, kad ten stovi jinai – prašyti jo atleidimo.

Jis nusvirduliavo prie durų, šįkart negaišdamas laiko ką nors užsisiausti ir negalvodamas, kad jo kūnas ir burna – taip, visas kambarys – gyvuliškai dvokia pūvančiu žmogumi.

Pamatęs stovintį Leuenbechą, jis taip ir susmuko ant grindų.

Kitas dalykas, kurį pajuto, buvo stipri ranka po paranke ir balsas, tariantis:

– Susiimkite, bičiuli. Nagi! Stokitės. Kas jums yra? Sergate? Esate nevalgęs? Sakykit, jūs viso proto? Lakstyti nuogam!!!

Tada jį paguldė į lovą ir (ne be tam tikro rūpesčio) apkamšė antklode.

Ten gulėdamas sulaukė paaiškinimo: kad Helenos dingimas turėjo paprasčiausią priežastį; kad dabar ji yra ponia dvarininkienė Helena Leman; kad, cha cha, čia ji apdūmusi juos abu – ir kad tai įprasta! kad jis irgi jaudinęsis, bet kad, nepaisant nieko, reikia džiaugtis, kad ji gerose rankose (Langė pakėlė savo rankas ir pažiūrėjo į jas); kad, aišku, Langė turėtų atleisti jam, jei jo būta truputį... bet ką jam reikėjo galvoti? kad Paulis laukiąs jo pokalbiui konservatorijoje kitą dieną keturioliktą valandą, bet šitai tikrai galima atidėti, nes jis akivaizdžiai sergąs; kad jis, žinoma, turįs duoti žinoti, jei-

gu dėl jo galima būtų ką nors padaryti; bet kad dabar jam reikią pasirūpinti atgauti jėgas...

Tada netikėtai vietoj vieno balso atsirado du balsai, o senu cigaru dvokianti ranka mėgino jį uždusinti, kišdama gerklėn medinį pagaliuką. Po to jį nuvertė ir į šlaunį įbedė adatą.

Kai jis atsipeikėjo, kažkas buvo sutvarkęs jo kambarį. Visur išmėtyti drabužiai buvo išplauti ir gražiai sukabinti ant valyklos pakabų, papuoštų valyklos pavadinimu, puodas išpiltas, langai nušveisti, patalynė pakeista. Šalimais ant stalo gulėjo pluoštelis banknotų ir nedidelis lapelis, ant kurio buvo užrašytas susitikimo su Pauliu laikas.

*

Ji sėdi ant suolo. Pamatęs ją netgi iš tolo jis pajunta it kumščio smūgį į paširdžius.

Žvyruotu taku jo batai juda pirmyn taip, lyg jie jį vestų. Geri batai. O pats jis jaučia tik stingdantį šaltį. Pavasario saulė ištremta už debesų sienos, vėjas svilinantis.

Vos pamačiusi jį, jinai atsistoja. Ištiesdama ranką pirštinės nenusimauna. Tai gerai.

Ji šypsosi.

– Laba diena, Andrejau. Ačiū, kad atėjai.

Jis atsako tyliu krenkštelėjimu.

– Gal truputį pasivaikščiokime? – tada pasiūlo ji, ir jis linkteli.

Jie apsikeičia keliomis nereikšmingomis frazėmis apie orą.

– Girdėjau, kad tau gerai sekasi, – tada taria ji. – Kad konservatorijoje gavai gerą darbą.

– Taip, gavau.

– Džiaugiuosi. Juk to norėjai.

– Taip...

Tada vėl tylu.

Jis eina susibrukęs rankas į palto kišenes. Dešine ranka užčiuopia šaltą laukujų durų rakto geležį, kaire – gabalėlį suglamžyto popieriaus. Jis nustemba, kas čia, ir jam dingteli, kad tai valyklos kvitas. Reikia nepamiršti pasiimti savo kostiumą iki koncerto penktadienį.

Bet būtina sugalvoti ką nors pasakyti.

– Girdėjau, kad tavo sesuo ištekėjo. Už Frederiko Faberio.

– Taip! – Taip gerai jam pažįstamas galvos krestelėjimas. – Tu jį pažįsti?

– Na... Gan paviršutiniškai. Atrodo, nuostabus žmogus, – ir staiga jis nesusilaiko nešyptelėjęs. – Geresnis už tą nuobodą pastorių.

Ji pažvelgia į jį ir minutėlę dėkinga šypsosi. Tada nudelbia akis, netikėtai susidrovėjusi. Ta pastaba jis kažką palietė – kadaise buvusį intymumą. Jie abu tai pajunta. Jam neaišku, iš kur ta frazė staiga atėjo, bet jis žino, kad nereikėjo to sakyti!

Verčiau laikytis paviršutiniško pokalbio, kad ūmai viskas nesprogtų.

Ji tikriausiai tos pačios nuomonės.

– Jie atrodo labai laimingi, – turbūt ji kalba apie seserį.

– Na, tai ir puiku.

Jie vėl paėjėja tylomis. Jis nuleidžia akis ir vogčiomis stebi jos kūną. Tada perkrato save, karštligiškai ieškodamas jausmo – bent kokio. Bet nieko nejaučia. Netgi palengvėjimo dėl to, kad nieko nejaučia. Tam tikra prasme jį nuvilia tai, kad jis taip keistai tuščias. Jeigu šis susitikimas negali vėl atverti bežadžio jo jausmų gyvenimo, kas tada gali?

Aš einu čia, šalia Helenos!!! – galvoja jis, norėdamas išsibudinti. – *Dabar ji čia! Tau jos reikėjo. Ilgėjaisi jos!!!*

Tačiau tėra plikas raktas ir valyklos kvitas kišenėje, žvarbus oras, plačios pievos, žvyruotas takas ir keista tuštuma.

Ji nėra tokia žavi, kokią ją prisiminė, dabar, kai svajonės spindulių šviesa jos neapšviečia, ji paprastesnė. Ir ne itin elegantiška – visai neelegantiška, kai pagalvoji, kad ji yra dvarininko žmona. Vilki storą, vilnonį sijoną. Išblukusios žalios spalvos. Jis pažvelgia į batus, išlendančius pro sijono apsiuvą: jie tai pasirodo, tai dingsta, tai pasirodo, tai dingsta...

Staiga kažkas jo viduje krusteli. Batai – jis *pažįsta* tuos batus – kaip dažnai juos matė gulinčius ant grindų savo kambaryje; kaip dažnai jai išeinant atsitūpęs užrišdavo juos, o jos rankos tuo tarpu taršydavo jam plaukus?

Ir tada jį staiga užgriūva tai: priešais jis regi basas jos pėdas, jaučia kojas, pasislėpusias po nepermatomomis sijono klostėmis. Mintyse stebi šlaunų linkį, lyties išsikišimą, pilvo švelnumą.

Ji pagimdė vaiką!!!

Jis regi priešais save, kaip kito vyro rankos glosto jos odą, ropoja ja kaip žvėris, glamonėja ją, ir jį apima pasišlykštėjimas ir pyktis, ir jis nekenčia jos už tai, kad ji leido tam įvykti.

– O kaip jūs, ponia Leman. Ar jūs irgi *labai laiminga*? – jo balsas šaltas ir piktas.

Ji išsigandusi pažvelgia į jį. Neatsako.

Tada jis ūmai sustoja.

– Taip negalima! – papurto galvą ir pakelia rankas, stabdydamas ją. – Nežinau, kodėl prašei manęs ateiti, ir, dievaži, dar labiau nežinau, ko atėjau. Matyt, aš tikras beprotis. Kad ir kaip žiūrėsi, tai buvo klaida. Sudie!

Jis ryžtingai apsisuka ir sparčiai nužingsniuoja priešinga kryptimi. Palengvėjęs. Piktas.

Pyktis yra geras dalykas.

– *Tai tavo veidas.*

Ji nešaukia, ištaria visai tyliai, tarsi nenorėdama, kad jis išgirstų, bet jos balsas vis tiek jį pasiekia ir priverčia sustoti, lyg tampria guma pritvirtintas prie jo kūno.

Jis apsisuka, kažkokios neryškios, nereikšmingos šeimos paveikslą priešais medžių sieną pakeičia jos vaizdas: ji stovi už poros metrų ant vidurio tako kaip paliktas vaikas.

Atrodo, tarytum tuos keletą žingsnių jis ne eitų, o jį kažkas *trauktų*.

– Jis persekioja mane. Aš regiu jį sapnuose. Kiekvieną naktį. Kartais pabundu, nes verkiu. Dėl to, kad man reikia tavo veido. Ir dabar vėl verkiu. Aš kvailė. Atleisk! Atleisk, bet negaliu matyti tavo veido neverkdama. Jeigu tik galėčiau jį paliesti.

– Paliesk jį, Helena. Paliesk.

Ir tiesiog tenai, per vidurį tako, praeivių akivaizdoje, ji uždeda savo delnus ant jo skruostų ir pajunta palaimą. Jis truputėlį pasuka galvą, užmerkia akis ir pakreipia burną (netyčia, deja, į priešingą pusę, negu pakrypusi jo nosis, ir dėl to atsiranda tokia gluminanti išraiška!), švelniai ir karštai bučiuodamas jai delną.

Taip jie stovi ilgai.

Ir Langė kužda jai, lūpos murma žodžius jai į ranką, žodžius, kurie praėjusius metus paverčia niekada neegzistavusiais; vis kužda ir kužda, kol tie metai išnyksta...

Ką daro po to, žino tik jie.

34

Frederikė truputį pasitaiso plaukus prie veidrodžio prieškambaryje. Tada draugiškai nusišypso sau ir tarnaitei, kabinančiai jos paltą ant pakabos. Atidaro duris ir įžengia į tėvų svetainę.

– Koks šaltis, – taria linksmai (mat šiandien nutarė būti linksma!) ir energingai trina rankas. – Iš tikrųjų lauke nejusti jokio pavasario.

Iš tikrųjų ją pasitikęs vaizdas irgi nėra linksmas! Motina sėdi viena prie valgomojo stalo (nepadengto!) ir kažką knebinėja, rodos, nosinaitę. Kai ji atsigręžia į Frederikę, galima matyti ją verkus.

– Klausyk, ar kas atsitiko? Kur visi? Kur Helena?

Motina neatsako, tik atsidūsta ir nulenkia galvą.

Iš gretimo kambario pasigirsta gilus kosulys. Tada tarpdury pasirodo Leuenbechas.

– Tavo sesuo su vyru išvyko namo! Būk maloni, sėskis.

Jis atitraukia nuo stalo kėdę, ir Frederikė priėjusi atsisėda. Nedidelę rankinę pasideda ant stalo. Dirželis užsivyniojęs ant rankos. Išpainiojusi ranką, ji klausiamai, atsargiai uždeda ją ant motinos rankos.

Ji ją šaltai nuima net nepažvelgusi į dukterį.

– Kas atsitiko? Kodėl jie išvažiavo? – ji su baiminga nuojauta žiūri tai į vieną, tai į kitą.

– Taigi apie tai ir norime su tavimi pasikalbėti, – atsako tėvas su niauria mina. Tada atsisėda priešais ją tarsi per apklausą (alkūnės ant stalo, išskėsti pirštai sudėti priešais). – Vakar priešpiet, kaip mes suprantame, Helena buvo atėjusi pas tave?

– Taip?

– Taip??? – nekantriai pamojuoja rankomis. – Ir kas tada nutiko?

– Kas nutiko?

– Taip, kas tada nutiko? Noriu pasakyti, juk ji ten neliko, ar ne? – jis piktai pažvelgia į ją.

– Ak, štai kas. Ne, ji pasakė, kad turi reikalų, ir paprašė tuo tarpu prižiūrėti Gustavą. Frederikas ir...

– Reikalų? Sekmadienį, kai viskas uždaryta!!!?

Frederikės skruostai pakeičia spalvą.

– Gal ji nesakė „reikalų". Taip tiksliai neprisimenu. Gal ji sakė norinti pasivaikščioti. Taip, tikriausiai ji taip ir pasakė.

– Mat kaip. Vadinasi, ji norėjo pasivaikščioti. Gal kartais prasitarė, kur ketina eiti? Ar su kuo susitikti?

– Ne. Visai ne. Kodėl?

– Vadinasi, duodi žodį, kad neįtarei, kur tavo sesuo ketina eiti ir su kuo?

– Ne! Arba taip! Duodu jums žodį. Garbės. Klausykit, kodėl man nepasakojat, kas atsitiko?

– Motina gali tau papasakoti. Man reikia atlikti porą vizitų.

Jis staigiai, ryžtingai atsistoja ir išeina iš kambario.

Po to įsivyrauja tyla. Motina vis dar nieko nesako – matyt, prieš ko nors imdamasi, ji pasiryžusi pirštais sumankyti nosinę į neatpažįstamą gniutulą.

– Kas atsitiko, mama? Kada jie išvažiavo?

– Šiandien rytą. Taip, čia buvo grėsmingas barnis. Tikrai viliuosi, kad tu su tuo nesusijusi, – ji pažvelgia į Frederikę.

– Juk sakiau, kad ne. Dabar pasakok!

– Gerai, pasakysiu tiesiai šviesiai. Tavo sesuo dar kartą pasielgė labai gėdingai! Vakar, mums ramiai sau manant, kad ji pas tave, ji, pasirodo, susitiko su Andrejumi Lange.

– Iš kur jūs tai žinot?

– Juk *neįmanoma,* kad tokie dalykai liktų neišaiškinti! Vieną dieną tiesa vis tiek išlenda, – ponia Leuenbech nustebusi pakelia galvą ir niūriai, rimtai pažvelgia į dukrą, tarsi toks paprastų dalykų neišmanymas keltų pasipiktinimą, – ponia Bech-Andersen juos matė, – taria ji, į vieną šnervę įsukdama nosinės kamputį. – Kartu! Ji buvo išėjusi pasivaikščioti ir pastebėjo juos, tai iškart atėjo čia... Ak, vargšelė. Turėjo tai išgyventi... Ji buvo tikrai labai sukrėsta. Pagalvok! Ji stovėjo vos porą metrų nuo jų – maždaug taip arti, kaip mudvi dabar sėdime, o jie jos netgi nepastebėjo, taip buvo užsiėmę... Taip... Įsivaizduoji, jie išėjo iš nutriušusios jo laiptinės! Ak, nepakeliama apie tai galvoti. Reikia tikėtis, kad niekas daugiau nematė. Šiaip ar taip, ponios Bech-Andersen tylėjimu galime pasitikėti. Bet jeigu kiti matė. Ak, tai baisu!.. Nors tokia paguoda, kad tu apie tai nieko nežinojai!

– Aš! – Frederikė staigiai atsistoja ir atstumia grindimis kėdę. (Kad ir katastrofiškos nuotaikos, ponia Leuenbech nesusilaiko truputį nepasvirusi į šoną pažiūrėti, ar nesubraižė parketo grindų.)

Frederikė atgręžia jai nugarą. Tada staiga atsisuka ir priekaištingai žvelgia į motiną.

Jos akys kaip pamišėlės.

– Nesuvokiu, kaip galite taip manyti! Tai peržengia suvokimo ribas!!! Iš tikro manėte, kad aš su tuo susijusi? Aš ateinu čia nieko nenutuokdama ir manau, kad pietausime ir smagiai leisime laiką, o čia tik nemalonumai. Visada nemalonumai! Kodėl jums atrodo, kad aš prie to prisidėjusi? Ką *aš* padariau? Ar nemanote, kad pavargau nuo jos ir nuo visų jos... – Ji iškelia rankas taip, kad galima pamanyti jos gyslomis tekant itališką kraują. – Ak, aš prakeikiu ją! Prakeikiu ją! Atvykti čia ir... ir... *O, pažiūrėkit į mane! Paklausykit manęs!* – Ji nusimaivo ir iškiša liežuvį! – Apie kitus negalvoja, tik apie save, bando pavogti visą dėmesį, viską apverčia, užtraukia mums gėdą, elgiasi taip, lyg viskas priklausytų jai! O mums palieka prižiūrėti vaikus! Tokia tad iš mūsų nauda!

Ponia Leuenbech sėdi nunarinusi galvą ir leidžiasi koneveikiama, tačiau išgirdusi žodį *vaikai* krūpteli, išsitiesia ir įsispokso į savitvardą praradusią dukterį.

– Kodėl viskas turi suktis aplink ją? Ką? Ką, mama? Kodėl negalėtų truputį vietos likti ir kitiems mums? Ne, nes juk Helena grįžo namo, ir mes visi turime tai pajusti. Begėdė ji! Ir paika! Ir kvaila! Ir įkyri! Aš nekenčiu jos. NEKENČIU JOS!

– Ramiau ramiau. Nagi, vaike! – ponia Leuenbech bejėgiškai įsikibusi į nosinę. – Na ir karščiuojiesi. Puikiai suprantu, kad pyksti – visi mes pykstam! Bet dėl Dievo meilės, išlaikykime savitvardą. Negaliu tavęs pažinti. Kas tau darosi? Ar nereikėtų mums... Juk ji tavo sesuo!

Frederikė neatsako, tik smarkiai ir piktai delnu nutrina ašaras. Kaip visada! Dabar ją reikia dar ir apginti!

Kurį laiką tylu. Tikriausiai nė viena nesumeta, ką sumanaus pasakyti.

Susitvardžiusi Frederikė atsidūsta.

– Oi... Tai tiesiog taip... Ką pasakė Ulrikas?

– Taip, ką jis pasakė? – vangiai pakartoja motina. – Aišku, jis supyko ir iškart liepė jai krautis daiktus. Bet iš tikro manau, kad jis iškentė tai stebėtinai ramiai. Sakytum, kito ir nesitikėjo. Ak, kaip tai begėdiška. Ką mes *padarėme*, kad...

Ponia Leuenbech trina raudoną nosį beformiu gniutulu, kuris kadais buvo kruopščiai išlyginta nosinė.

Frederikė įkiša ranką į rankinuką ir ištraukusi naują nosinę ištiesia ją motinai. Tada uždeda ranką jai ant peties. Raminamai.

– Na na, mama. Tikrai praeis. Pamatysi, jie vėl susitaikys. Ir atsiprašau, kad taip rėkiau. Nežinau, kas man pasidarė. Turbūt tai mane sukrėtė. Atleisk man.

35

Didelio kambario vidury stovi jauna moteris ir spokso tiesiai prieš save. Ji stovi visiškai ramiai, tarsi prišalusi – taip, kūnas parimęs taip, kad, rodosi, jos čia stovėta ilgai, ir dar ilgai ji galėtų taip stovėti, jeigu jos nebūtų sutrukdę.

– Ar kas atsitiko? Atrodai susimąsčiusi. – Jos vyras, skubėdamas per kambarį, netikėtai ją pamato ir ūmai sustoja. Virš nosies išryškėja susirūpinimo raukšlė. – Ar tik vėl nesijauti blogai?

– Ne, – atsako ji ramiai. – Tiesiog stoviu ir žiūriu į verandą. – Ji atsisuka ir pažvelgia į jį abejingu žvilgsniu. – Ar gali prisiminti, kaip ji atrodė prieš tai – prieš remontą?

– Taip?.. – atsako jis ir suglumęs žiūri į ją. Tada nusišypso. – Betgi, mieloji Rike, Dieve padėk, atrodo, kad stačiai ilgiesi senosios verandos.

– Ne, žinoma, ne. Tik taip keista galvoti, kad prieš tokį trumpą laiką... – nebaigusi sakinio, vėl nusuka nuo jo veidą.

Akivaizdžiai matyti, kaip jis grynai per jėgą prisiverčia valandėlę pastovėti ramiai, nors visas kūnas jį traukte traukia. Jis užsiėmęs žmogus. Lauke stovi parengta karieta. Pacientai laukia. Universitetas, studentai...

– Man dabar reikia išvykti. – Nuo nesmagumo jo kaktoje

susimetė raukšlės. – Ar tu tikra, kad gerai jautiesi? Gal duosiu miltelių prieš išvažiuodamas?

– Ne, ačiū, – jos šypsena nuginkluojanti, bet be jokio džiaugsmo. – Jaučiuosi puikiai.

– Man tai nepatinka. Tu tokia rami. Aš manau... mes manome... Taip, ir Amalija mano, kad pastaruoju metu atrodai liūdna, – jis truputį bejėgiškai skėsteli rankomis.

– Ak, kaip įdomu, – pro dantis iškošti žodžiai pasigirsta kaip šnipštelėjimas. Amalijos ji nematė jau beveik dvi savaites. Ta, matyt, užsiėmusi visu savo menu ir visomis savo išmonėmis!

– Atsiprašau?

Ji atsisuka ir pavargusiai nusišypso.

– Pasakiau, kad tai netiesa. Tikrai jaučiuosi puikiai.

– Na... tuomet... – jis pasisuka ketindamas eiti, tada vėl sustoja ir susirūpinęs pažvelgia į ją. – Ar tu visiškai įsitikinusi, kad gerai jautiesi?

– Taip taip. Visiškai. Tiesiog važiuok.

– Klausyk. Gal man šįvakar čionai grįžti? – jo balse nuskamba nenuoširdus entuziazmas.

– Ne, mano drauge. Nebūtina.

– Galėtume kartu pavakarieniauti. Pasivaikščioti. Truputį pasikalbėti...

– Ne, ačiū, Frederikai. Man atrodo, kad man reikia truputį ramybės. Šeštadienį ir sekmadienį čia buvo tiek žmonių.

– Na, tada... – pakartoja jis. Kiek pastoviniuoja, už atbrailos sukiodamas rankose skrybėlę. Tiesiog nenumano, ką dar galėtų padaryti. Paskui tarytum susiima: užsideda skrybėlę ant galvos ir išeina pro duris. Kulnai kaukšėdami nuneša jį tolyn.

„Sekmadienio klubas" Žvėryne nustojo lankytis. Užtat daugiau ar mažiau visa draugė pradėjo rinktis visais atžvilgiais patogesnėje „Frederikės užuovėjoje".

Paprastai gyvenimas name pradeda ūžti nuo šeštadienio ir nenurimsta iki pat pirmadienio ryto, kai svečiai išvažinėja į miestą vėl imtis profesinio gyvenimo. Tarp vežimų, dardančių pagrindinio kelio linkui žvyruotu taku, ne platesniu už ratų provėžas, dažnai matyti ir Frederiko karieta. Labai retai kada jis darbo dienas praleidžia ne mieste ir į kaimą dažniausiai atvyksta maždaug tuo pačiu metu kaip ir jo svečiai.

Visi nuolatiniai svečiai (Jansenas, Erholtas, Amalija ir Linhartas) turi „savo" kambarius. Jie čia tokie nuolatiniai, kad ilgainiui kambarius imta vadinti tik jų gyventojų vardais. (*Gal galėtumėte sutvarkyti Linharto kambarį!*) Vienintelis nuolatinis savaitgalių svečias, kuriam ši taisyklė netaikoma, kad ir kaip prieštaringa, yra namo šeimininkas: kai namuose svieši kiti, jis miega viename kambaryje kartu su Frederike, bet kai juodu vieni, pirmenybę jis akivaizdžiai teikia mažam kambarėliui kitoje koridoriaus pusėje. Kiti vasaros lankytojai (Georgas, Edvardas su Hariete, Drachmanas, Hesajeriai, Siorenas Kriojeris, įvairūs Frederiko kolegos bei Frederikės ir Frederiko tėvai), kai tik turi laiko, mielai mėgaujasi šeimininkų poros svetingumu, bet nakvoja retai.

Gyvenant „Frederikės užuovėjoje", vasarą kasryt pabudina šaižus Jakobseno grėblio džerškėjimas į žvyrą – garsas, pasikartojantis čia tiek daug metų, kad jau tapęs šią vietą gaubiančios darnos dalimi (greičiau papildančia nei trikdančia); lengvas atlapų langų švytavimas ant vyrių, ramus vėjo šnaresys bukų tvorose, bangų mūša į pakrantę ir nepaliaujamas paukščių čirenimas, švilpavimas ir klykavimas.

Girdėdama šį akompanimentą Frederikė pramerkia akis kiekvieną mielą dieną ir junta, kaip už akių ima smelktis galvos skausmas, netrukus įslenkantis į visą kaukolę.

Nuo pirmadienio iki šeštadienio paprastai ji būna viena (žinoma, neskaitant tarnų!) – amžinybę trunkanti dienų epidemija, kai dienos slenka lėtai, užkrėsdamos viena kitą nieko neveikimu ir laukimu.

Kaip galima aprašyti šią vienatvę? Tai nesibaigiantis spoksojimas į virpančią saulės dėmę ant sienos; betikslis klajojimas iš vieno tuščio kambario į kitą; bergždžias kilnojimasis nuo vieno baldo prie kito; vieniši pasivaikščiojimai slogiai gražiame kraštovaizdyje, dūzgiančiame nuo paslaptingos veiklos, į kurią jai nelemta įsiskverbti; pasikartojantis beprasmis dėliojimas gėlių puokščių, į kurias niekas nežiūri ir kurias po poros dienų tenka išmesti, žiedams nuleidus galvas ir nulenkus kaklus, o stiebams pageltus ir apgleivėjus; nuolatinis musių zvimbimas, toks garsus, kad galop ima atrodyti, jog sklinda iš jos pačios kaukolės; amžinas, viliojantis nuovargis, kuris ją svaigina; vėliau sunkus prabudimas (lovose, krėsluose, ant sofų...) iš miego, vis dažniau ir dažniau ją įveikiančio, traukiančio ją it narkotikas, viliojančio ją iš šios vietos į kitus pasaulius, iš kurių grįžta tik dar labiau išsekusi, dar labiau pavargusi ir dar tuštesnė; liguistas veido tyrinėjimas veidrodyje tol, kol, įsitikinusi jo atgrasumu, būna priversta nusigręžti...

Kai kada iki fobijos išauganti neapykanta sau pačiai priverčia ją liepti kinkyti vežimą ir bėgti nuo savęs į miestą prasimanius, kad turi reikalų. Tada ji bastosi gatvėmis, bandydama atrodyti užsiėmusi ir kartu nesumetanti, ko griebtis.

Kartais ji nueina į uostą, ten stebi laivus, bruzdesį ir mėgaujasi milžiniška sistema, taip sutvarkyta, kad vienintelis

šūksnis gali priversti tiltelius pasikelti ir nusileisti, kranus pakilti, o dideles medines dėžes lengvai sklęsti oru. Jai nevalia sustoti – gražios damos nestypso ir nevėpso! – taigi ji sparčiai praeina, stebėdama šiurkščius vyrus, kurie įžūliai kvatoja, plūstasi tarpusavyje, spjaudosi ant grindinio ir kartu pluša taip, kad per marškinių rankoves sprogsta raumenys. Ir ji netikėtai pajunta, kad pavydi tiems vyrams (kurių vulgarumą ji išauklėta niekinti) jų darbo ir jų vienybės.

Tada ji visiškai išsigąsta – ne *jų*, o savo pačios minčių – ir grįžta į nuo grūsties įkaitusias krautuvių gatves ir leidžiasi stumdoma kažin kieno alkūnių, klausosi prekes siūlančių gatvių prekeivių šūkalojimo, žvalgosi į vitrinas, prašo parodyti audinių... kojinių... lempų gaubtų... kada ne kada šį bei tą įsigyja, tačiau dažniausiai iš krautuvės išeina pažadėjusi pagalvoti. Tada vėl atsiduria lauke ir klaidžioja gatvėmis, vogčiomis stebėdama praeivių veidus. Bruzdančių kūnų gausybėje pati nežino, ko ieško, ir šiuo laiku sukuria nuostabią teoriją, kad tie žmonės, kurie atrodo labiausiai užsiėmę, tie, kurie žūtbūtinai skubėdami pro šalį šypsosi draugiškiausiai ir sveikinasi uoliausiai, tie, kuriuos girdi įkyriai niūniuojant (tariamai ar tikrai), išties yra neturintys kur pasidėti žmonės – vargšai, išginti į gatvę vienatvės.

(Ypač jai krinta į akis keletą kartų sutiktas puikiai apsirengęs pagyvenęs ponas: jis skuba gatvėmis puikiai nušveistais batais, uoliai, ritmiškai darbuodamasis pasivaikščiojimo lazdele. Sutikęs pažįstamų, šypsosi, linkčioja ir vis kilsteli skrybėlę, galantiškai pakelia praeiviams iškritusius paketus ar kitus daiktus ir paduoda juos savininkams paslaugiai šypsodamasis bei ištardamas keletą gerai parinktų žodžių, dairosi į žaislus, virtuvinius rakandus, gėles... Tačiau jį išduoda

tai, kad tarp jo veiksmų nėra sąsajos, nėra jokio *plano*. Pavyzdžiui, štai matai jį sėdintį ant suolelio, sunėrusį rankas, parėmusį elegantišką, barzdele papuoštą smakrą ant lazdos visiškoje ramybėje ir visai netrukus vėl sutinki menamai skubantį su neatidėliotinu reikalu.)

Ji vis rečiau ir rečiau matosi su Amalija, nors aplankyti ją būtų savaime suprantama, kai ji *vietoje* – tebus pavartotas madingas žodis, kurį neseniai įgytų draugų ratas vartoja norėdami pasakyti, kad jie sostinėje. (*Ar pirmadienį būsi vietoje?*)

Tačiau būdama *vietoje* Frederikė vis dėlto Amalijos neaplanko. Per tuos vienus metus jų tarpusavio santykiai šiek tiek, bet iš lėto pasikeitė. Visą tą pradžioj kilusį abipusį entuziazmą ir smalsumą pakeitė santūrus, skausmingas nuspėjamumas, kuris Frederikę nuvylė ir prislėgė, tačiau nepaisyti jo nebeįmanoma.

Ji nesupranta, kodėl taip nutiko. Sakytum, jiedvi išvyko į kelionę ir dabar pasiekė kelionės tikslą, kuris abi jas nuvylė. Tai primena jai vaikystę: kai ji su Helena ir tėvais sėdėdavo vežime vykdami ko nors aplankyti, mergaitės visą kelią karštai klausinėdavo: *Kada atvažiuosime? Kada atvažiuosime?* – bet vos atkeliavus, tą klausimą pakeisdavo atsargus, mandagus: *Kada važiuosim namo?* – šnibždamas į didžiai nuvargusią motinos ausį. Dabar ji jaučiasi panašiai – jausmas, kad atvyko, bet į priekį nepajudėjo...

Nors svainė uoliai stengiasi, kad ji pasijustų laukiama viešnia (o gal kaip tik *todėl*?), Frederikė kankinasi nerasdama, ką pasakyti. Panašus jausmas galbūt aplanko įsimylėjėlių porą, kai pirmasis įsimylėjimas išblėsta, bet nė vienas nenori pa-

žvelgti tiesai į akis. Jų pokalbių eiga lyg iš anksto surašyta popieriuje: abi gerai žino, kur link jis pasisuks (taip, kartais pokalbis išsenka, rodos, net neprasidėjęs), ir tai verčia Frederikę nervintis, o įtampa tolydžio auga iki begalybės. Juo daugiau ji bijo įgristi Amalijai, juo sunkiau palaikyti nuoširdų pokalbį. Kas gi bus, jei anoji jau žino, ką ji pasakys?

Taigi, lengviau iš viso ten neiti.

Vienos tokios išvykos metu, prieš porą mėnesių, atsitiktinai užmetus akį į užuolaidų krautuvės vitriną, jos prigesęs išgyvenimo instinktas staiga smogė visu užmirštu pajėgumu, ir jai šovė kone geniali mintis – lyg semtuvas sudužusio laivo aukai irkluojamoje valtyje – išgelbėti negalėjo, bet jis ir truputis atkaklumo galėjo suteikti daugiau laiko.

Trumpą valandėlę Frederikė susimąsčiusi mindžikavo ir kramtė smiliaus nagą – beje, tai buvo dar iš brendimo laikų likęs blogas įprotis, į kurį ji vėl įniko dėl savotiško savo smukimo. Tada ji nusišypsojo išplaukusiam savo atvaizdui ant mirguliuojančio parduotuvės stiklo ir nuskubėjo – dabar tikrai! – namų link, kad suspėtų užtikti Frederiką konsultacijoje, prieš jam išeinant į universitetą.

Ji užskuodė laiptais, perbėgo per tuščią butą, per koridorių, per kambarius, prie didžiųjų stumdomųjų durų ir atidarė jas į klinikinį rimties, eterio ir karbolio pasaulį.

Priimamajame sėdėjo jaunas padėjėjas (dar vienas nepažįstamas veidas toje nesibaigiančioje virtinėje jaunų, viltingų kandidatų, visad besitrinančių Frederiko pašonėje).

– Ar mano vyras kabinete? – balsas buvo uždusęs.

– Ponia Faber. – Jaunuolis buvo kažkoks keistas. Išvydęs ją čia, jis nustebo, o jo nuostaboje buvo justi nešvarios sąžinės

gaidelė: tarytum ji būtų pagavusi jį už rankos lendantį į pinigų kasą. Ji ne itin atkreipė į tai dėmesį, tik pažvelgė į jį kiek nekantriai. Tas draugiškai nusišypsojo:

– Taip, jūsų vyras kabinete. Šiuo metu pacientų nėra. Galite ramiai užeiti vidun.

Frederikas stovėjo prie lango, rankas pakėlęs tiek, kad delnai buvo veido aukštyje. Prisimerkęs stebėjo kažkokį skystį stiklinėje kolboje.

Jis nustebo ją pamatęs.

– Rike! Ką, po galais, čia veiki? – jis pastatė kolbą į metalinį laikiklį ir nuėjo jos pasitikti. – Kokia džiugi staigmena.

Pamaloninta bučiniu į skruostą, Frederikė nusimovė lengvas pirštinaites ir klestelėjo į krėslą, skirtą besilaukiančioms moterims.

Jis pastūmė šūsnį popierių, su faberišku nerūpestingumu atsisėdo ant stalo krašto ir iš ten pažvelgė į ją *„ar turi rūpesčių, tikiuosi, kad ne, nes taip tave myliu, bet jei turi, nedelsdama sakyk, kad galėtume užbaigti šį reikalą, nes visai neturiu laiko“* žvilgsniu.

– Ar nieko neatsitiko?

– Ne, ne, gali būti visiškai ramus! Atleisk, kad taip ateinu ir trukdau tau. Bet noriu paklausti tavęs vieno dalyko.

– Klausk nesivaržydama, vaike mano, – tarė jis su palengvėjimu, nes joje tuo metu buvo kažkas vaikiška, kažkas lengvai meilikaujama, kaip vaiko, atėjusio išsikaulyti, išvilioti leidimo ilgiau nesigulti į lovą. Ten sėdėdama ji atrodė spinduliuojanti, žaliose akyse degė gyvybė, ant skruostų ir kaklo karštligiškos raudonos dėmelės – kaip tik tokia ji jam patiko.

– Tai štai, žinai, norėčiau ką nors padaryti su veranda „Frederikės užuovėjoje“. Pažiūrėti ji tokia nuobodi, be to,

tokios, kokia ji dabar, mes niekada nenaudojame. Man kilo mintis... – ji gaudė orą, rankutėmis karštai piešė oro pilis, aiškino ir žadėjo, rinko žodžius, rodė nematomus savotiškų raštų apmušalus, metras po metro vyniojo nesamą audeklą, brokatą, šilką...

Jis nusijuokė kaip kantrus tėvas.

– Dieve mano. Tai bent planai!

– Žinau. Bet ar supranti?

– Taip, – atsakė jis (*nes jis buvo vertas savo tarnystės*), – žinoma, kad taip.

Ji pakreipė galvą.

– Ir dar pamaniau... Juk tu siūlei man važiuoti su Hesajeriais į Italiją, pameni? Pamaniau, kad jei jau atsisakiau... Noriu pasakyti, ta kelionė, viešbučiai ir visa kita būtų buvę ne taip jau pigu... taigi mes šiek tiek sutaupėm... Kaip sakai? Norėčiau pradėti iškart, kol dar geras oras, supranti. Ar turime pinigų?

– Mieloji, žinoma, kad turime pinigų, – tada jis suraukė kaktą. – Sakyk, ar dėl to atsisakei kelionės į Italiją?

– Ne, visai ne. Man kaip tik kilo ta mintis.

– Tai mane guodžia. Būtų buvę gaila, jeigu būtum praradusi kelionę dėl tokios kvailystės. Mes *turime* pinigų. Žinoma, turime. Turime pinigų viskam, Frederike. Neturi būti tokia kukli, ar pažadi man? Nestabdyk savęs. Nenoriu, kad tau ko nors trūktų.

Ir jis, kaip sumanus gydytojas, atsisėdo į savo vietą už rašomojo stalo ir noriai, dosniai ėmėsi išrašinėti receptus pirkiniams, darbams, meistrams ir architektams. Ir negalime visiškai atmesti jį supratus, kad tą pat akimirką, kai jis nupirko gyvybę jos žvilgsniui, sau jis nusipirko atokvėpio. Šiaip

ar taip, tariami receptai nenutrūkstamu srautu skriejo iš jo rankų į kabinetą:

– Tau reikėtų paklausti Amalijos, ar ji negalėtų padėti parengti eskizų architektui. Ji sklidina minčių. Geriausia eik ten iškart! Ir Linhartas tikriausiai mielai pagelbės dėl techninių dalykų. Šiaip ar taip, susitinku su juo šįvakar, taigi pasiteirausiu jo... Be to, jis greičiausiai žinos geriausius darbininkus. Mums nereikia šiokių tokių. Mums reikia tik pačių geriausių! Klausyk, man kilo mintis: juk rugpjūčio dvidešimt antrąją bus mūsų vestuvių vienų metų sukaktis, ar ne? Žinai ką, mano drauge? Mudu surengsime didingiausią sezono pokylį!

Štai viskas ir baigėsi! Praėjo! Laikas tai surijo.

Ar ilgai užtruko?

Porą mėnesių? Taip, porą turiningų mėnesių iš ilgos neturiningos vasaros, iš ilgo beprasmio gyvenimo. Pokylis surengtas (su dideliu pasisekimu, žinoma!), o Frederikė palikta it kokia nereikalinga inventoriaus dalis didžiulėje verandos prabangoje.

Ji ilgai stovi, nereginčiu žvilgsniu spoksodama priešais save. Ji žino, kad reikėtų apsisukti, susiimti, pakilti, pašokti... kažko griebtis! Bet nieko nedaro, nes *kas žiūri vėjo – nesėja, kas stebi debesis – nepjauna.*

Jaustis nelaiminga šitokiame reginyje kone šventvagiška...

Pro didelį langą ji pastebi Jakobseną, atrėmusį kopėčias į obelį. Atsistojęs ant viršutinės pakopos, jis skina vasarinius obuolius (*Transparency, Discovery*?), ir atsargiai renka juos į sterblę. Tada, tvirtai įsikibdamas viena ranka, sunkiai lipa

žemyn – jis nejaunas. Atsargiai, lyg kokias gyvas būtybes, sudeda vaisius į dėžę. Vėl kopdamas į viršų staiga sustoja, pažvelgia į kairę ir kilsteli kepurę. Veide šypsena iki ausų. Iš ten, kur ji stovi, Frederiko nematyti, bet pro atvirą langą aiškiai girdėti jo balsas:

– Labas rytas, Jakobsenai. Koks oras! Ir nepamirškite pasiimti porą dėžių sau, gerai?

– Taip, ačiū, pone Faberi. Labai ačiū.

Netrukus jos akiratin patenka keliu nuriedantis brikas, lydimas dulkių debesies. Tolėliau, ant kalvos viršūnės, visoje toje žalumoje ji įžiūri tris figūras. Greičiausiai tai Lėja Saliamon, kaimyninio namo ponia, išėjusi pasivaikščioti su dukterimis. Dievaži, vienai dukteriai pasivaikščiojimai tikrai neprošal: vyresnėlė, Jakobė, kone liguistai panaši į iš lizdo išstumtą paukštį. Ji stačiai bjauri, liesa, išblyškusi ir su vanago nosimi. Jos sesuo, savo ruožtu, neįprastai žavi! Frederikei tai šiek tiek pažįstama, taigi širdį suspaudžia skausmas dėl tos mergaitės.

Užriedėjęs ant kalno brikas stabteli, kaip ji ir buvo numačiusi, trys figūros minutėlę apspinta jį, o paskum jis vėl patraukia į kelią. Jos jam pavymui moja.

Frederikė nuveja musę nuo veido. Uždaro langą.

– Sudie, – tada sušnabžda ji.

*

Po poros valandų kelyje vėl išnyra brikas. Vargu ar čia tiktų kalbėti apie eismo sumaištį, bet tokiu metu (jei tik kas nors būtų tą briką pamatęs) tai būtų kritę į akis. *(Taigi, rupūže, atsibeldžia svetimi! Po perkūnais, kaži, kas tai gali būt? Ir dar tokiu laiku? O gal čia tik Saliamonas? Ne, jų briką taigi*

pažįstam.... Neterliok lango! Patrauk šnipą!... Sakyk, ar gali būt, kad čia Linhartai... ne... nors taip, a?)

Tačiau „Frederikės užuovėjos“ kryptimi važiuojančio briko atsitiktinai niekas nepastebi. Viskas susiklosto taip, kad Jakobsenas, visą rytą praleidęs medžiuose, iš kurių atsiveria puikus, viduramžių pilies sargybos vertas vaizdas į apylinkes, iškurnėjo į mažą savo namelį pamiškėj, už kelių kilometrų. Dabar jis ten sėdi skanaudamas ponios Jakobsen kotletus (čia kalbama apie maistą!) ir kartu vangiai, maloniai kaso paausį nukaršusiam, pusakliam foksterjerui ir meiliai dairosi į kanapą. Baisi skriauda būtų, jei dabar negalėtum ištaikyti valandėlės trumpai nusnūsti. (Rupke, atsiradus tiems Faberiams, vartaisi kaip inkstas taukuose. Rodos, pats sau būtum ponas!)

„Frederikės užuovėjoje“ liudininkų irgi nėra. Olinė, šiaip pratusi viską girdėti ir viską matyti, išsijuosusi verda košę iš Jakobseno taip darbščiai suskintų obuolių. Trys dideli puodai pastatyti virti, taigi ji užsiėmusi per akis. Už jos sėdi mažoji virtuvės darbininkė Ana kartu su kiek vyresne Stine ir tvarko obuolius. Iš po peilių įgudusiose jų rankose rangosi spiralės formos gyvatės, stalas priešais ir grindys šalimais jų kėdžių nukloti lupenomis ir šerdimis, o visoje virtuvėje sklinda šiltas, salsvas obuolių ir vanilės kvapas.

Taigi pirmoji kažką pastebi pati Frederikė. Ji taip toli – taip, sapne ar mintyse? – kad visai neišgirsta į kiemą įriedančio briko, nors iš pirmo žvilgsnio šioje tyloje tai atrodo nesuvokiama. Tik nuskardėjus Amalijos balsui iš koridoriaus (*Aūūū, ar čia kas yra?*), ji sutrikusi atsisėda ir perbraukia rankomis veidą.

Durims atsivėrus, ten ji ir sėdi.

– Ak ne, nejau tūnai čia viduje tokiu oru? – svainės balse nuostaba ir apsimestinis pasipiktinimas. – Trisdešimt laipsnių!!!

Amalija įplaukia vidun. Apsirengusi visa baltai atrodo kerinčiai. Nusiima nuo galvos skrybėlaitę, kad galėtų pasivėduoti.

– Sakyk pagaliau, nejaugi kepi gaidelius?

Nedidelis pajuokavimas atšoka nuo Frederikės. Amalija nueina ir atidaro langą. Lengvas brizas sukrutina užuolaidas. Ji valandėlę pažiūri laukan. Tada atsisuka ir pažvelgia į Frederikę tuo pačiu susirūpinusiu žvilgsniu, koks prieš kelias valandas buvo ir jos brolio akyse.

– Tu juk nesergi? Kodėl taip keistai atrodai? Miegojai? *(Manai, kad per daug klausinėju?)*

– Taip, turbūt, – atsako ji vangiai ir kažkaip nenoromis papurto galvą. Burnoje šlykštus skonis. Veidą niežti. Švininė kakta, regis, tuoj užsmuks ant akių.

Amalija prieina prie sofos ir atsisėda greta jos. Frederikė truputį atsitraukia – bijo, kad jai dvokia iš burnos.

– Ar kas atsitiko? – viešnia pasideda ant stalo skrybėlaitę, ja stumtelėdama ten stovinčią taurelę. Ji skeptiškai prikiša ją prie nosies ir tardomai pažvelgia į Frederikę.

– Sakyk man, tu gėrei?

– Gėriau? – Frederikė išsigandusi dėbteli ten. – Ak, tai. Ne, išgėriau tik vieną taurelę nuo galvos skausmo.

Amalija pastato taurelę.

– Su tais galvos skausmais dar pablogėjo, ką? – žvilgsnis be galo atjaučiamas. Tada ji pakelia ranką ir švelniai uždeda jai ant peties.

Frederikė nusuka akis. Sunku nepasitikėti tokiu žmogumi. Bet reikia nepasiduoti. Reikia pasistengti. Tačiau nuoširdus

prisilietimas ir kartu tai, kad ji dvejopa prasme buvo užklupta lovoje (jeigu nepaisysim tos nereikšmingos smulkmenos, kad ji gulėjo ant *sofos*), sugriauna visas užtvaras ir paverčia ją visiška bejėge.

– Betgi tu verki, mieloji! Juk *esi* nusiminusi. Pastebėjau tai tave išvydusi, bet tu nieko nenorėjai sakyti. Kas yra? Ar tai Frederikas? Ar jis tau negeras, tas vyrukas? – Amalija švelniai ją papurto. Lengvas tonas išduoda, kad paskutinis klausimas juokaujamas, kad Amalija nepajėgtų įsivaizduoti žmogaus, kuriam Frederikas būtų negeras.

– Ne, žinoma, jis geras.

– Tai kas tada? Turi papasakoti man.

Frederikė įsmeigė žvilgsnį į tašką už lango. Jos balsas prikimęs.

– Tai mano kaltė. Man tikrai nereikėjo už jo tekėti. Aš griaunu jam gyvenimą. Niekada negalėsiu padaryti jo laimingo.

Akimirką ji išvysta priešais save motiną ir pajunta pusiau mazochistinį poreikį bėgti namo ir prisispausti jai prie krūtinės. Pasiduoti.

– Betgi, mieloji Frederike. Na ir kokie čia paistalai, – svainės balse ir priekaištavimas, ir maldavimas.

Frederikė staiga atsisuka, atidengdama, švelniai tariant, negražią grimasą.

– Jis turi kitą moterį? Ką? Ar turi? Privalai man pasakyti tiesą, Amalija. *Tiesą*. Girdi? Turiu tai žinoti.

Amalija nustebusi ir sutrikusi šypteli.

– Ką tu, Frederike. Ne, *kitos* jis neturi! *Galiu* tave patikinti. Kodėl gi taip manai?

Ji neatsako, tik gūžteli pečiais ir nudelbia akis į dvi tuščias savo rankas, gulinčias skreite kaip pora užmirštų daiktų.

– Paklausyk, kvailute: kiek man kada yra tekę matyti, Frederikas yra labiausiai įsimylėjęs, mieliausias, lipšniausias sutuoktinis. – Amalija pasižiūri į draugę ir nusišypso, bet kai tosios išraiška nepasikeičia, šypsena pamažėle išblėsta.

– Kas judviem yra? Ką? Frederikas šįryt buvo pas mane ir sakė lygiai tą patį – kad jis susirūpinęs dėl *tavęs*.

Frederikė neatsako. Ji tai žinojo. Kad atvažiuoti ją čia privertė jis.

– Kas negerai? Ar negali man pasipasakoti?

– Negaliu.

Amalija truputį pasėdi dairydamasi. Tada įkvepia.

– Paklausyk, Frederike... Puikiai žinau, kad tai ne mano reikalas, ir taip pat suprantu, kad paprastai apie tokius dalykus nekalbama. Bet vis tiek pasakysiu: jeigu kalbame apie tai... na, žinai, apie *vedybinį* reikalą, tai žinok, kad, pragyvenus kartu vienus metus, nieko keista, jei pasitaiko laikotarpių, kai nebėra taip... – ji paaiškina rankos mostu. – Tai nėra pasaulio pabaiga.

– Vedybinis reikalas? – Frederikė pažvelgia į ją pavargusiai ir klausiamai.

– Nagi. – Trumpas juokas. – Visai mane trikdai. Juk žinai, ką turiu galvoje.

– Amalija, – Frederikė atsidūsta, – bandžiau tau paaiškinti šimtus kartų, bet tu nenori išgirsti: tai nėra santuoka ta prasme...

– Oi, liaukis, – Amalija atlošia galvą ir garsiai nusikvatoja.

– Bet tai tiesa.

– Ak, netaukšk niekų! Juk pati mačiau... – vėl nusijuokia. Šįkart ne taip garsiai.

– Ką matei?

– Taip, kaip jūs... kaip jis visą laiką tave lepina... prilipęs prie tavęs. Laiko už rankos, glosto...

– Bet taip yra tik tada, kai šalia yra kitų, – atsako ji ir tą pačią akimirką suvokia, kad taip ir yra. Todėl jie ir ieško kitų žmonių draugijos, kaip musės karštą vasaros dieną ieško karvės mėšlo.

Dabar žvilgsnį nusuka Amalija.

– Frederike, jeigu tai pokštas, tai labai prastas.

– Tai *nėra* pokštas, sakau gi tau! – Frederikės balsas kiek suirzęs.

Draugė išblykšta.

– Ar tai reiškia, kad jūs visai ne... kad jūs niekada...

– Taip! Tai ir reiškia. Niekada!

Amalija atsistoja. Gan staigiai. Nueina prie lango.

– Betgi šitaip neturi būti, – jos balsas keistai ryžtingas. – Šitaip visai visai neturi būti! – Ji grąžo rankas. Akyse pasirodo nepažįstama begalinės nevilties išraiška.

Jeigu Frederikė tuo metu būtų gerai pasvarsčiusi, būtų įžvelgusi, kad Amalijos elgesys kažkoks perdėtas. Nes, atvirai tariant, kiek seserų taip susijaudintų dėl brolio lytinio gyvenimo (ar jo nebuvimo?). Juk taip, tiesa? Šiaip ar taip, tam reikėtų netgi labai svarios priežasties. Ir jeigu tai tiesa, Frederikė tos priežasties nesužino. Ji ir neklausia. Ji *nesistebi* netgi tuo itin atjaučiančiu elgesiu, kurį Amalija rodo vėliau, – ji taip labai įsijautusi į savo beviltišką padėtį, kad visa kita tampa menka ir nesvarbu.

Amalija atsigręžia į ją.

– Dar kartą man pasakyk: ar jis niekada... tavęs nepalietė?

– Ne, jis niekada manęs nepalietė, – keista ištarti tą garsiai. Tarsi tik dabar tai taptų tikrove.

Amalija valandėlę stovi spoksodama priešais save. Tada atsisuka.

– Leisk man akimirką pasikalbėti su tavimi kaip... patyrusiai su nepatyrusia... – tada ji pertraukia pati save. – Ne, luktelk. Mudviem tikrai neprošal būtų truputį išgerti.

Ji nueina prie nedidelio stalelio palei sieną ir pakelia grafiną su cheresu. Palinguoja juo ir pažvelgia į Frederikę, ir ta pritariamai linkteli. Tada išsiima iš spintelės taurelę sau, vėl atsisėda ant sofos ir pripila. Ištiesia Frederikei vieną taurelę primygtinai linktelėdama.

Žodžių nereikia. Frederikė išgeria taurelę vienu mauku. Nuo šleikštoko skonio burna atsigauna. Frederikė pasilieka taurelę rankose – daugiau neturi ką su jomis veikti.

– Turi suprasti, Frederike, kad kai kurie vyrai apgaudinėja...

Frederikė akimirką žiūri į ją piktai, rodydama neatleistiną nusivylimą.

– Ne, ne, ne ta prasme, – iškart atsako Amalija. Tada pritariamai palinguoja taurelę. – Taip, yra nemažai tokių, kurie apgaudinėja. Tačiau ne tai norėjau pasakyti. Visai ne. Noriu pasakyti, kad kai kurie vyrai, vyrai, kaip tavo Frederikas... (*tavo Frederikas!!!*) atrodo labiau pasitikintys savimi, negu yra iš tikrųjų. O tiesa tiesiog ta, kad moteriškuose reikaluose Frederikas beviltiškai nepasitikintis. Arba... gal tai susiję su tuo, kad jis taip gerbia moteris. Nepažįstu nė vieno, kuris jaustų tiek pagarbos moterims, kaip jis. Pažiūrėk kad ir į Georgą – jis tiek daug kalba apie pagarbą, bet kai reikia, tai... taip, juk žinai, ką turiu omeny; Frederikas bent jau nesėdi ir nespokso į damų iškirptes. Ir tat nieko bendra neturi su tuo, kad moterys jo negeidžia. Manau, visos mano draugės

be išimties troško paduoti jam dešinę ranką. Štai kad ir Kristina...

– Kristina? Kristina Jansen? – liūdesį praskaidrina nedidelis smalsumo blyksnis.

– Taip. Nežinai šito? Taigi dėl to ir nebematome jos daugiau. Nejau visai nepastebėjai? Kai jis su tavimi susižadėjo, ji visai palūžo, ta vargšė mergina. Grasino nusižudyti. Beje, perdėm teatrališkai. Nežinojai to?

– Ne.

– Ne... Tai štai, matai. Ir Frederikas niekada neatkreipė į tai dėmesio – na, į tai, kaip iš tikrųjų su ja buvo. Tiesiog jis tokių dalykų nepastebi... Beje, dabar jai geriau, ji susidėjo su kažkokiu pianistu. Tačiau Frederikas myli *tave*, Frederike. *Žinau* tai! Bet jis toks nuosaikus. Ir žinai, ką aš manau? Aš manau, kad jis tik bijo kažką sugadinti jums. Nuvilti tave... užgauti tave. Tai *turbūt* tai! Juk pati žinai: visos tos kalbos apie laisvę, visi tie dalykai... Manęs nėmaž nestebintų, jeigu bijo, kad nusisuksi nuo jo, jei bandys priartėti prie tavęs tokiu būdu. Bijo, kad jis atstums tave. Atstums tave nuo savęs.

Frederikė tebesėdi spoksodama į nejudantį tašką sode. Ji girdi, kas sakoma, tačiau žodžiai, regis, nepajėgia tikrai įsismelkti.

Amalija vėl pripila taureles.

– Nors neįprasta taip manyti, Frederike, tačiau kai kurie vyrai *yra* tokie, taip! Todėl mes, moterys, kartais turim juos užvesti ant kelio. Ir tokia moteris kaip tu, su tavo laikysena... Tik noriu pasakyti, kad jeigu mes išties norim būti lygiavertės su vyrais, tai turim pradėti nuo mažų dalykų. Taigi turim nesibaidyti ir tokios atsakomybės. Nors ir nemalonu. Juk nieko negelbės, jei sėdėsim sudėjusios rankas

sterblėje ir lauksim, kad jie viską už mus padarytų, ar ne? Mūsų stiprybės dalis yra ir tai, kad pripažįstame *jų* silpnybes. Supranti, ką noriu pasakyti? Jeigu nori turėti vyrą, tai reikia ką nors *daryti*.

– Ką daryti? – Frederikė atsidūsta, nukreipia žvilgsnį ir atkakliai žiūri į chereso taurę. Koks miglotas raginimas!

– Taip, daryti! Apskritai, ar leidai jam suprasti, kad tu... suinteresuota?

– Amalija!

– Taip, *Amalija*! – ji nusišaipo. – Betgi tu privalai! Nepadės pyktis ant *manęs*. Jeigu apskritai nori, kad tai įvyktų, – ji mėgina pagauti anosios žvilgsnį. – Ar tu to nori?

– Amalija... – balsas maldaujamas.

– Taip, turi man atsakyti!

Ji nepajėgia. Skersai kelio stoja šeima: tėvas įspėja, motina tiesiog nusisuka, bet priešinasi motinos nugara.

– Atsakyk man dabar, Frederike. Ar tu šito nori?

– Taip. Manau, taip, – pasigirsta tyliai.

– Na, matai. Nieko nepadės, jei mes nusiminsime. – Atkreipkite dėmesį į tą trumputį *mes*! – Dabar pažvelkime į visą šią padėtį praktiškai. Tau reikia atskleisti tiesą.

– Taip, bet ką nori, kad padaryčiau? Juk aš negaliu...

– Turi ką nors sugalvoti. Truputį moteriškų gudrybių.

– *Moteriškų gudrybių!* – Frederikė apsidairo po kambarį pavargusi ir visiškai nusivylusi. – O aš tūnau čia...

– Tai turi važiuoti namo. Taip! Tiesiog važiuoti namo.

– Važiuoti namo? O kokią priežastį aš pateiksiu taip staiga išvažiuodama namo?

– Pasakyk tiesą! Pasakyk, kad tau trūksta jo.

– Betgi aš negaliu!

– Na, tai pasakyk, kad tau čia nuobodu. Nes juk taip ir yra, ar ne? Sakyk, ką nori, bet grįžk namo pas jį. Jis vienas klajoja po tą butą. Vienas valgo, vienas miega. Jis kaip tik pribrendęs, telieka nuskinti.

– Amalija!

– Taip. Nebūk tokia puritoniška. Juk ką tik prisipažinai, kad nori jį turėti, ar ne? – Ji nusijuokia ir alkūne juokaujamai kumšteli Frederikei. – Ar ne tiesa?

Frederikė atsidūsta, truputį pakrato galvą ir pirmą kartą šmėsteli kažkas panašaus į šypseną.

– Na, matai... Nėra jau taip blogai. Dabar aš čia, pas tave, pabūsiu – taip, visą dieną, jei nori – ir mudvi parengsime planą. Prigalvosime moteriškų gudrybių, aš tai sugebu! – ji suploja rankomis. – Bet pirma turime truputį užkąsti. Manai, šitokį kelią sukoriau, kad sėdėčiau čia ir badaučiau? Mano pilvas urzgia kaip vilkas.

– Atleisk. Aš tuoj...

– Ne, ne tu! Atrodai nežinia į ką panaši! Tokia negali niekam rodytis. Dabar lipk į viršų ir apsitvarkyk, o aš nueisiu į virtuvę ir ką nors suruošiu. Paprašysiu padengti lauke. Valgysim sode. Na, eik gi.

Jos įsitaisė šešėlyje po vienu medžiu. Šiluma nepakeliama. Amalija guli ant žolės pasirėmusi alkūne, ranka po skruostu, veidas pasuktas į Frederikę, tebesėdinčią pintame krėsle. Virš jų tvyro kone nuodėmingas tingulys. Greta stovi nedidelis apvalus stalelis, ant baltos staltiesės – pietų likučiai.

– Kad būtum mačiusi savo virtuvę. Visur vien obuoliai. Nuo grindų iki lubų. Jos tiesiog braido po obuolius.

– Taip, žinau. Ar jūs *gavote*?

– Taip, ačiū! Į valias. Nežinai, kad mano virėjos vardas Eva? – Amalija tingiai išsitempia. – Kodėl nenukertat kai kurių vaismedžių?

– Nežinau. – Frederikė abejingai gūžteli. – Čia kaip ir jų vieta.

– Taip, bet juk visų tų vaisių neįmanoma suvartoti.

– Ne... Bet gal man reikėtų viską išpilstyti į skardines ir imtis konservų verslo.

– Skamba nuostabiai jutlandietiškai. – Draugė nusijuokia. – Taip ir įsivaizduoju tave fabriko savininke.

– Mano sesers vyras užsiima konservais. Jis tikrai neblogai iš to uždirba.

– Ak taip, ta nauja pinigų vaikymosi mada. Iš esmės tai taip apgailėtina... Betgi jis dar ir klaikiai nuobodus, ar ne?

– Taip. Šiaip ar taip, jis jutlandietis, o iš jų visko gali tikėtis. Sakau tau, jų verčiau pasisaugoti.

Amalija nusijuokia.

– Ak, kaip gerai, kad atvažiavau čia. Dabar vėl galiu tave atpažinti. Įžūli ir laiminga! Taip ir turi būti... Ateik čionai. – Ji patapšnoja žolę prie savęs. – Sėdi ten kaip senė. Žolė išties nuostabiai vėsi.

Frederikė pakyla.

– Pasiimk butelį, – Amalija parodo. Frederikė pačiumpa jį nuo stalo. Jai sėdantis, truputėlis turinio šliukšteli jai į sterblę.

– Ne, tik pažiūrėk! Iš tikro esu tokia nerangi. Taigi, man geriausia sėdėti krėsle.

– Jūs nesate nerangi, mažoji ponia, jūs tik truputį apsvaigusi.

– Taip, tikrai. Iš tikrųjų neregėtas dalykas.

– Taip, po perkūnais. Klausyk, pripilk man taurę.

– Išsitepei suknelę žole.

– Kur?

– Ten! – Frederikė vos paliečia jos klubą.

– Ai, niekai. Pasistenk išmokti nekreipti dėmesio į tokias smulkmenas. Žinai, ko tau reikia? Tau reikia vien trupučio smagumo. Tas namas čionai yra puiku, bet, atvirai kalbant, ar čia trintis nėra baisiai nuobodu? Vienai?

– Ne. Juk čia taip gražu. Ir tą namą man padovanojo Frederikas.

– Taip taip, tai labai gerai. Bet aš neištverčiau. Tikrai. Klausyk, kas dabar? Iš ko juokiesi?

– Pažadėk, kad nesakysi Frederikui, juk jis tai padarė gera linkėdamas, bet tiesiai šviesiai sakau: aš siaubingai nuobodžiauju. Kaip man, tai baisiai negražu. – Staiga jai viskas ima atrodyti taip juokinga. Ji atsistoja (kiek sverdėdama, vis dar su buteliu rankoje) ir sušunka per pievą: – AŠ NUOBODŽIAUJU!

– Vadinasi, turi iš čia išvažiuoti. – Amalija mosteli galva į vilos pusę. – Kodėl gi tau neliepus jiems iškart krautis daiktus ir neišvažiavus šįvakar su manimi?

Frederikė atsisėda.

– Ne, taip tikrai netinka. Mes juk verdame obuolienę.

Tada jos atsigula ant žolės ir juokiasi.

Frederikė susideda rankas po galva, į šonus išsišovusios sulenktos rankos primena sparnų galus.

Amalija guli ant žolės ir žiūri į ją.

– Ak, Frederike. Tu tokia pat beviltiška namų šeimininkė kaip ir aš. Mes visai nesutvertos šiam gyvenimui. Juk nieko keista, jei kartais leidi sau pabėgti nuo pareigų, ar ne?

– *Pabėgti?* Tu? Juk tu turi tapybą... ir Linhartą.

– Taip... – nutęsia ji, – tačiau kartais...

– Kas?

– Aš manau, kad...

– Juk nesigaili, kad ištekėjai, ar ne?

Amalija pažvelgia į ją lyg Frederikė būtų pakvaišusi.

– Gailiuosi??? Ką *tu* sau manai?.. Ne, aišku, nesigailiu. Bet vis tiek... – ji nusišypso savo nuostabia šypsena, paguldo galvą ant kairės Frederikės rankos ir slapčiomis karštai kužda jai į ausį: paslaptingus, nepažįstamus žodžius, kurių lengvumas paverčia juos netikrais, o apčiuopiamumas – sodriais; keistus žodžius, kurie šiame intymiame karštyje tvirtai įkimba į ausies landą.

Amalija truputį atitraukia veidą. Tik truputį – gyvos žalios akys vis dar prie pat Frederikės.

– Ar tau niekada taip nebūna? – paklausia kaip bendrininkė.

Frederikė nuo viršutinės lūpos nusišluosto prakaito lašelius.

– Ne, – atsako ji, ir tai gryna teisybė.

Ji gali justi anos skruostą sau ant rankos. Jis truputį lipnus.

– Tai tada aš, matyt, labai nepadori. Bet arba meluosiu ir būsiu drovi, arba būsiu atvira ir bloga!.. Tačiau nesuprask manęs klaidingai: tai tik todėl, kad jų tiek *daug*. Ir jie visi slankioja aplinkui taip išalkę moterų. Man iš tikrųjų atrodo, kad iš esmės daugelio vyrų galvose beveik nieko kita ir nėra. Taip nemanai? Pavyzdžiui, pažiūrėk į Georgą...

– Sakyk man pagaliau... – Frederikė pasuka galvą ir pažvelgia Amalijai į akis, – jauti silpnybę gerajam ponui Brandesui?

Amalija staigiai atsisėda, tikriausiai pastūmėta netikėtai kilusio poreikio išpešti kuokštą žolės ir išberti žolę iš vienos rankos į kitą.

– Ką tu!

– Ai... tik vieną menkutę silpnybę? – Frederikė paliečia jai nugarą, pirštų galiukais perbraukia kiek sudrėkusį audinį.

– Taip, gal vieną menkutę, – Amalija droviai nusijuokia. – Yra kai ko tokio jo akyse. Kai ko tokio... vyriško. Kai ko *įtikinančio*. Dauguma vyrų, po šimts, tokie nušlifuoti. O Georgo viduje slypi toks... *demoniškumas* po visu tuo mandagumu. Bet, kaip suprantu, jis taip veikia visas moteris.

Frederikė papurto galvą.

– Manęs ne.

– *Tavęs* ne? Tu visai niekuo dėta.

– Ačiū tau.

– Gi ne ta prasme. Tik noriu pasakyti, kad tau rūpi tik Frederikas. Puikiai suprantu. Nors jis mano brolis, iš esmės, manau, jis moteris veikia kaip Brandesas. Ar ne? – ji pasisuka ir pažvelgia į Frederikę tokiu žvilgsniu, kad ta pasijunta visiškai nurengta.

– Nežinau...

Amalija nubraukia nuo rankų žolę, atsigula ir persiverčia ant pilvo. Delnu perbraukia ranką Frederikei.

– Bet Georgas, šiaip ar taip, patrauklus, – tada atsidūsta ji. – Ir ne jis vienas. Siorenas irgi.

– Kriojeris? Betgi jis pametęs galvą dėl tavęs.

– Taip, tikrai pastebiu tai. Beet... – taria ji ir rankos mostu diskvalifikuoja jį. – Beje, man atrodo, jis įsimylėjęs bemaž visas.

– Manęs ne.

– Ne?

– Aš bent nepastebėjau.

– Ne, bet tu gi turi Erholtą.

– Čia dabar!!! – Frederikė atsisėda.

– Oi, argi tu visai nepastebi, kaip jis visą laiką aplink tave bėgioja. Tiesiog liguistai visur stengiasi parodyti tau pagarbą. Su juo tai tikrai galėtum užmegzti karštą romaną.

– Skamba baisiai negundomai.

– Ak, nebūk tokia išranki.

Frederikė vėl atsigula.

– Gerai. Gal ir derėtų apie tai pamąstyti. Juk ilgais žiemos vakarais galėtume sėdėti ir valyti jo akinius.

– Ne, dabar jau mes blogos mergaitės.

– Taip. Dabar jau mes blogos!

Palikime jas čia besijuokiančias ir prisidėkime vėliau: dar po poros valandų šešėlyje ir dar po vieno aprasojusio baltojo vyno butelio, paimto iš vėsaus „Frederikės užuovėjos“ rūsio, kur lentynose vienas prie kito sugulę buteliai laukia savo eilės.

Jos keliauja, jos dvi, tolyn per lankas. Dvi jaunos moterys, draugės.

Jeigu tai būtų paveikslas, peizažas atrodytų lyg sukurtas ankstyvojo Renuaro: kaip akimirkos įspūdis – impresionistinis permainingumas. Dvi lengvučiais teptuko potėpiais nutapytos figūros skendėtų šviesos apžavuose, užlietos jausmingo spindesio. Nerūpestingai viliojantis peizažas čiurlentų vasara ir geidulingumu, virpėtų gyvenimo džiaugsmu...

Balti rankšluosčiai ant pečių išduoda jų sumanymą. Jos nutarė paėjėti tolėliau nuo „Frederikės užuovėjos“, ten, kur vanduo skaidresnis, o vaizdą iš sausumos pusės užstoja metro storio erškėtrožių gyvatvorė. Tikriausiai nebūtina užsiminti, kad tai Amalijos mintis. Ji kiek išsiveržusi į priekį, pali-

kusi Frederikę už savęs. Pro ploną suknelės audinį gali įžvelgti ilgą, siaurą nugarą ir grakščius menčių judesius. Praeidama ji nuskina tai žolės stiebelį, tai laukinę gėlę, kurių čia taip gausu. Švelniais piršteliais skabydama žiedlapius, veidu atsigręžia į Frederikę, atbulomis šoka, kažką kalba ir juokiasi.

Mūsų herojė eina iš paskos. Ji irgi skina gėles ir skabo jų žiedlapius (*...myli... nemyli...*), ir laikas kol kas nustoja egzistuoti.

Iš tikrųjų dėl Frederikės šią akimirką galima būtų ištęsti, tačiau džiaugsmas yra kaip ta guma, kuri per daug ištempta trūksta.

Jei, tarkim, pasiduotume pagundai leisti šioms nerūpestingoms nimfoms šokti savo elfų šokį per dvidešimt ar trisdešimt puslapių, šios knygos įtampos kreivė (jei tik išvis jos esama?) išsilygintų ir galop taptų lėkšta kaip nuvėsusio alaus skonis. Viena iš sunkiai suvokiamų būties tiesų yra ta, kad kurį laiką stebėję laimingus žmones visi mes pradedame justi, kaip nemaloniai įsitempia raumenys, palaikantys švelnią, prijaučiančią šypseną. (Frederikė tai, be abejo, būtų supratusi!) Tas nemalonumas netrunka išplisti po kietas kūno dalis, ir demoniškas balsas mums ima kuždėti, kad šie žmonės panašūs į grynus kvailius. Ilgainiui pasmerkimas būti kitų palaimos liudininku ima taip varginti (kartais tiesiog pykinti), kad taip ir knieti padaryti ką nors tokio, kas šį idiotizmą galėtų sustabdyti.

Ir kartu (tai lyg nedidelis mielas papildomas apdovanojimas) mums pavyko išspręsti visą *teodicėjos* problematiką, žmonėms neduodančią ramybės nuo pat visų religijų atsiradimo: būtent klausimą, kaip Dievas vienu metu gali būti

geras *ir* visagalis. Atsakymas tiesiai prieš mus: Dievas blogiui leidžia ateiti į pasaulį tik tam, kad nemirtume iš nuobodulio.

Betgi mes žinome, mes, esantys kur kas protingesni už šią naujokę, kad amžinai tęstis niekas negali, juolab ta daug žadanti užsimiršimo būsena, kuri yra visų nuostabiausia *(nes jis nedaug atsimins savo gyvenimo dienų, nes Dievas džiugina jo širdį),* tad vienu ar kitu momentu pasaulis neišvengiamai vėl užgrius žmogų, – taip pat negailestingai maži vaikai, regis, visada pasmerkti virsti ir nusibrozdinti kelią kaip tik visų smagiausią jiems akimirką.

Mes žinome nedaug, tačiau *tai* mes žinome!

Taigi idilę reikia sustabdyti!

Šiuo atveju pasaulis staiga išnyra į kalną sunkiai besiritančio briko pavidalu. Teisybės dėlei reikėtų įterpti, kad scenoje pasirodo ne blogis, o tik miela ponia Saliamon, o jos nusižengimas galėtų būti prilygintas nusižengimui motinos, žvarbų, tamsų žiemos rytą švelniai budinančios vaiką iš miego: ji tiesiog pažadina Frederikę!

– O ne, juk tai ponia Lėja, – džiugiai sučiauška Amalija ir nueina jos pasitikti.

Frederikė akimirką stabteli. Nežinia kodėl, bet jai truputį gėda pagalvojus, kad jas kas nors matė. Lyg ir graužia sąžinė. Tas jausmas ją suerzina – susierzinimas nesumažėja, kai brikas sustoja, bet ji jaučia pareigą prieiti arčiau.

– Jūs pakeliui į miestą? – Amalija jau stovi ten, laikydama abi ponios Saliamon rankas savosiose. Priešais ponią sėdi juodai apsirengusi Jakobė tokia tiesia nugara, lyg būtų perverta virbais.

– Taip, mano uošvis švenčia gimimo dieną. Ten susitiksime su Filipu.

– O Nanė?

– Na, Nanė jau prieš porą valandų išlėkė. Ji gi niekaip nenustygsta, ta žmogysta.

– Ji buvo susitarusi su modiste. Tu ją pažįsti, Amalija – tas paikas vaikas gimimo dienos šventėje nieku gyvu negali pasirodyti be naujutėlaitės skrybėlės, – paaiškina Jakobė ir mimikos žaismu parodo, kad jai tas atrodo labai juokinga.

Amalija nusijuokia.

– Taip, ko gera, tai tiesa.

Frederikė peržengia griovio kraštą ir užlipa ant žvyruoto keliuko.

Ponia iš briko pasilenkia į priekį ir ištiesia jai ranką.

– Laba diena, ponia Frederike. Išėjote pasidžiaugti geru oru?

– Laba diena, ponia Saliamon. Taip, tikrai... Laba diena, panele Jakobe.

– Ponia Faber, – santūriai šypteli Jakobė ir ištiesia siaurą ranką pasisveikinti. – Taigi, šįryt buvom sutikusios jūsų Frederiką... Tikri vargšeliai tie ponai, turintys dirbti tokiame karštyje, kai mes gulinėjam užmiestyje.

– Taip, – sušnibžda Frederikė, kiek prislėgta dygaus žvilgsnio. Rankšluostis per petį staiga ima sverti toną.

Amalija dar persimeta keliomis pastabomis su ponia Saliamon ir dukra. O Frederikė stovi stebėdama Jakobę ir staiga jai pasidaro visai nebeaišku: ar ta yra labai labai bjauri, ar neįprastai graži! Kai ji ten sėdi, besileidžianti saulė apšviečia ir sušvelnina jos švarų, griežtą veidą, o gelsvai balta oda įgyja skaidrumo, suteikiančio jai mįslingos, perregimos gracijos. Kone sfinksiškos...

– Na, tai nepamirškite perduoti nuo manęs nuoširdžiausių linkėjimų, – užbaigia Amalija po poros begalinių minučių.

– Perduosim. Ir jūs perduokite labų dienų savo mielajam vyrui. Taip, ir jūs, ponia Frederike, ir jūs perduokite.

Netrukus Amalija jau moja brikui įkandin.

– Ji tokia gera, tokia gera, ta ponia Saliamon, – tada taria ji, tarytum kažką norėdama įtikinti.

– Taip... Bet ar Jakobė nėra kažkokia nedraugiška?

– Nedraugiška? – Amalija nustebusi pažvelgia į ją. Tada trukteli pečiais. – Jakobė visada buvo keistoka. Reikia nekreipti į tai dėmesio. Kai susipažįsti su ja artimiau, supranti, kad jai nieko netrūksta. Bet ji labai rimta – liūdnokas žmogus, būtų galima sakyti. Turbūt todėl, kad ji tokia protinga! Ji aistringa Brandeso sekėja, ir Frederikas ją labai gerbia, kaip žinai. Ir atvirkščiai! Nežinau, gal ji kurį laiką tiesiog tikėjosi, kad... Nors ne, nemanau! Be abejo, jis labai jai patinka, žinok. Turbūt todėl ji kiek niršta ant tavęs: ji sergsti tuos, kuriuos myli, kaip šuo šeimininką. Ir Frederikui nė plaukas neturi nukristi. Be to, jai ne visada buvo lengva, – tęsia ji, – su seserimi, kuri tokia žavinga ir tokia... Ir dar sklinda gandai apie nenusisekusį meilės romaną. Vokietijoje. Na, nežinau, gal tai tik nuogirdos. O gal ji turi paslapčių, kas žino? Šiaip ar taip, buvo toks ponas Eibertas, kuris metų metus jai asistavo, bet nieko nepasiekė.

Tada jos toliau traukia prie vandens. Frederikė, regis, staiga pajunta, kad ją lyg kas užgulė ir eina ji sunkiai, palyginti su elfišku anosios lengvumu. Tik dabar ji pastebi tolydžio aplink ją zyziančius vabzdžius. Norėdama juos nubaidyti, ji pučia ir krato galvą. Saulė kepina, karštis graužia pažastis, šiurkšti žolė per plonas kojines braižo kulkšnis.

Priėjusios vandenį, dvi moterys ima rengtis – bet viena tai daro iš lėto ir dvejodama, mat jai nevisiškai aišku, kiek galima sau leisti šiame keistame, uždraustame žaidime. Amalijos kūnas lopinėlis po lopinėlio apsinuogina, ji nesiliauja juoktis net tada, kai paskutiniai drabužėliai nukrinta ant smėlio jai po kojomis, ir staiga ji stoja priešais Frederikę visai nuoga, o ta nenori, *negali* į ją žiūrėti.

Užtat nuduria akis žemyn ir dedasi vargstanti su sagomis suknelės šone.

Amalija tekina nubėga į vandenį, nuostabiai paprastai perskrosdama jo paviršių. Klykaudama ir cypaudama paėjėja dar galiuką ir baltu kūnu panyra po blizgiu vandens paviršiumi.

Pagaliau nusirengusi, Frederikė apsidairo. Kiek akys užmato, pakrantė tuščia. Niekaip neišsisuksi.

– Eikš! – nuskamba aiškus balsas iš ten, ir Frederikė basomis žengia per smėlį ir per klampių jūros dumblių mūšą. Pajutus šaltą ir minkštą it košė substanciją skverbiantis tarp kojų pirštų, sekundę jos veidas persikreipia iš pasišlykštėjimo. Ji valandėlę pastovi ramiai ir pajunta, kaip vanduo siurbia jai iš po kojų gruntą, tarsi pasaulis po ja ketintų lyg niekur nieko prapulti. Kad nenuvirstų, tenka pasislinkti, tad ji žengia pirmyn su hidrofobui būdingu atsargumu. Ji eina vis toliau ir toliau; jaučia, kaip šaltis apgaubia kulkšnis... blauzdas... šlaunis... tol, kol nebeįmanoma nustumti tos akimirkos, kai visam kūnui teks susitikti su lediniu vandeniu. Dantys burnoje kalena, oda priešinasi, pašiurpsta gumburiukais.

Amalija plaukioja, vartaliojasi vandenyje, taškosi rankomis ir kojomis, staiga pradingsta ir vėl išnyra, o dabar plūduriuoja atstačiusi krūtis kaip du baltus kauburius virš vandens

paviršiaus – du marcipaniniai pyragaičiai ant sidabrinio padėklo cukrainės vitrinoje.

Frederikei šalta. Staiga jis vėl atgijo, vaikystės pažeminimas, kai jos tėvas (nelaimė, per dvejus jaunystės metus, praleistus danų prekybos laivyne, įsikalęs sau mintį, kad savo saugumo sumetimais visi turėtų išmokti plaukti!) bergždžiai bandė ją to išmokyti. Dabar jis vėl priekaištingai žvelgia į ją, kartu vis drąsinamai pažvairuodamas į Heleną, be vargo siaučiančią bangose.

Aplinkybės reikalauja, kad ji ką nors darytų, taigi ji porą kartų bejėgiškai, visiškai idiotiškai tekšteli rankomis, bandydama suvaldyti išdavikiškus veido raumenis, ir šalti kaip ledas purslai pataiko į skruostus ir akis. Beveik nežmoniškomis valios pastangomis ji priverčia kūną atsigulti ant vandens. Tą sekundę, kai šaltis ir juoduma apgaubia ją, ji supranta nekenčianti tosios; ir nesveikos fantazijos akimirką įsivaizduoja, kad ji yra slidi, lanksti žuvis, kuri paneria į dugną, pačiumpa Amaliją už laibos šaltos kulkšnies, nutraukia žemyn ir laiko apačioje tol, kol ta nustoja priešintis.

Tada ji vėl pasiekia kojomis dugną. Atsistoja. Pažiopčioja. Nuryja sūraus vandens.

Po to nusišypso ir pamoja draugei, brendančiai dar toliau į vandenį.

Paskui užsimetusios rankšluosčius jos susėda ant smėlio. Lėtu, negailestingai grakščiu judesiu Amalija pasilenkia į šoną ir išgręžia plaukus. Tada pritraukia ilgas kojas prie savęs ir stipriai susisiaučia rankšluostį aplink kūną. Užmeta rankas ant sulenktų kojų, pasideda smakrą ant kelių ir, užėmusi *position á la Faber,* žvelgia į jūrą. Gera savijauta

išsiveržia atodūsiu. Saulei apšvietus jos profilį, oda sutviska auksiniu atspalviu. Prie kaktos prilipusi maža, drėgna garbanėlė. Tamsių plaukų riba pamažu švelnėja, virsdama plonyčiu smulkaus pūko sluoksniu, smilkiniu žaviai dryksťančiu žemyn, einančiu apvalia žandikaulio linija ir išnykstančiu kaklo šešėlyje...

Karštis staiga tampa nemalonus; dilgsi odą.

– Nemanai, kad mums reikia grįžti? O tai nudegsime.

– Tik ne šią akimirką. Mums reikia išdžiūti. Nemėgstu šlapia rengtis drabužių.

– Atsiras strazdanų. Tai taip negražu. Ir kas nors gali ateiti, – Frederikė sudirgusi apsidairo.

– Niekai. Kas gi tai galėtų būti. Juk pati matei: Saliamonai išvažiavo į miestą. Kitų čia nėra.

– Tarnai...

– *Tarnai?* Kam jie rūpi? Nesijaudink.

Tada ji atsistoja, lyg niekur nieko nusimeta rankšluostį ir pasitiesia jį ant smėlio. Kai vėl atsigula, vieną koją ištiesia, kitą sulenkia stačiai į dangų ir linguoja ją tai į vieną, tai į kitą pusę – ji nuoga, nuoga ir be trūkumų... Tingia ranka pasiekia skrybėlę ir užsidengia ja veidą, tarytum norėdama suteikti Frederikei retą progą vogčiomis pasižiūrėti.

Ir Frederikė vogčiomis žiūri: oda kaip šilkas, dvi krūtys, pasakiškos formos ir ypač skaisčios. Po plonu odos sluoksniu matyti iškilę šonkauliai, gražiais linkiais užsibaigiantys prie minkšto, glotnaus pilvo. Jos alsavimą išduoda vos virpanti pilvo oda: aukštyn, aukštyn, žemyn... aukštyn, aukštyn, žemyn... aukštyn, aukštyn, žemyn... Galima būtų ilgai į tai spoksoti... Nepriekaištingai apvalia šlaunimi ropoja musė. Nejau ji visai jos nejaučia?

Frederikė apsigręžia, atsukusi nugarą nusimeta rankšluostį ir paskubomis per galvą užsitraukia suknelę. Gana nerangiu judesiu, nuo kurio vos nenuvirsta, ji kilsteli užpakalį, kad nusmauktų suknelę kūnu žemyn. Tada atsistoja, apsimauna apatines kelnaites, išpurto iš suknelės smėlį, susivynioja plaukus ir užsideda ant jų skrybėlę.

Ji nežiūri į aną.

Verčiau nueina prie vandens ir ima ieškoti kriauklių. Akylai saugosi, kad neįsipjautų basų pėdų.

*

Grįždamos atgal jos eina prieš saulę, oda nuo sūraus vandens aitri, judesiai tingūs, jos prisimerkusios žvelgia į horizonte stūksančius baltus rūmus, tarsi jie tą akimirką būtų ką tik išnirę iš žemės. Už tų rūmų supasi pavakario saulė, jos nutviekstas juodai glazūruotas stogas primena ką tik paliktą blykčiojančią jūrą.

– Tai ar važiuoji kartu į miestą? – klausia Amalija.

– Ne, nevažiuoju.

– Betgi sakei...

– Taip, žinau. – Frederikė stabteli ir staiga pastveria Amalijos ranką. Ir iškart atleidžia. Tada pasižiūri į ją šypsodamasi. Jos maldaujamas žvilgsnis visai nedera su linksmu balsu. – Aš tiek daug prišnekėjau, bet nežinau, kas man buvo pasidarę. Nieko to nenorėjau pasakyti.

– Ne? – Amalija skeptiškai pažvelgia į ją.

– Ne. – Frederikė nusijuokia, truputį papurto galvą ir nuolaidžiai mosteli ranka. – Tai buvo paistalai. Dievaži, patikėk manim, tikrai nieko to nenorėjau pasakyti. Iš tiesų jaučiuosi puikiai. Tiesiog dabar esu truputį pavargusi. Tada aš tampu tokia... na, žinai.

Amalija atrodo taip, lyg visai nieko nežinotų.

– Mat kaip! – atsako ji, gūžtelėdama pečiais. – Na, jeigu tik tu pati tuo įsitikinusi.

– Taip, įsitikinusi. – Frederikė vėl pajuda iš vietos. – Visiškai įsitikinusi!

Dabar jos tiek priartėjo prie „Frederikės užuovėjos", kad terasoje pamato kažką judant – iš pradžių tik mažytį, pailgą juodą taškelį, virpantį karščio migloje, kuris pagaliau ima ryškėti, įgydamas žmogiškų, o netrukus ir vyriškų bruožų.

Nejau Frederikas, vis dėl to atvažiavęs? Frederikė bejėgiškai ima taisytis plaukus.

– Dieve, – staiga sukikena Amalija, – ar ten ne Erholtas?

Žmogus įsitaisęs viename iš krėslų, ant kelių pasidėjęs sulankstytą laikraštį.

– Tai *yra* Erholtas! Po perkūnais, ką jis čia veikia? – Frederikės balsas pasipiktinęs.

– Ką tau sakiau. Jis čia atvyko pareikšti tau pagarbos.

Jis atsikėlė nuo kėdės, stovi ir nedrąsiai mojuoja laikraščiu.

Ištiesta jo ranka drėgna.

– Taigi, tik norėjau pasilabinti. – Kone atsiprašydamas parodo į stalą verandoje, tarsi tas jį ir būtų priviliojęs. Stropiai apgraužtas obuolio graužtukas koteliu į viršų pavojingai siūbuodamas svirduliuoja ant stalo krašto, kruopščiai padėtas ten skrupulingų, baltų pirštų. Tai ploniausias, šykščiausiai nučiulptas obuolio graužtukas, kokį Frederikei kada nors teko matyti. Jis net kažkoks gailus – bemaž išniekintas.

– Gaila, – sako ji ir priduria, – kad mūsų čia nebuvo... Ar ilgai laukėte?

– Na... – kad būtų patikimiau, jis pasitikslina – išsitraukia auksinį laikrodį ir vėl įsikiša į liemenės kišenę. – Apie valandžiukę, manyčiau. Man pasakė, kad išėjote pasivaikščioti. Ieškodamas jūsų, padariau nedidelį ratą per kalvą, bet neradęs grįžau atgal. – Susidėjęs už nugaros rankas, jis pirmyn atgal supasi nuo kulnų ant pirštų. Skaidrus žvilgsnis įsmeigtas į Frederikę, ir tik išgirdęs, kaip Amalija atsidusdama klesteli į vieną iš pintų krėslų, jis nusuka nuo jos akis.

– Atsargiai! – baimingai prišoka Erholtas. – Nesisėsk ten. Ten vinis.

Ji išsigandusi strykteli, o jis baksteli į nedidelį išsikišusį smaigalį ten, kur krėslo koja jungiasi su sėdyne.

– Kaip tik susiplėšiau kelnes, – sako rodydamas (tarsi toks siaubingas teiginys reikalautų tinkamo įrodymo) nedidelę įplėšą kelnių klešnėje po keliu. Jis vėl atsisuka į Frederikę. – Nepamirškit pasirūpinti, kad sutvarkytų. Būtų apmaudu, jei ir jūs susiplėšytumėt drabužius.

– Ačiū, – atsako ji, neatrodydama itin dėkinga už pranešimą.

Ji kiek skeptiškai pažvelgia į jį.

– O ar toli iš tikro buvote nuėjęs? – tada paklausia, batelio galu ridendama akmenėlį.

– Ar toli? Ak! Nelabai toli, – atsako jis nerūpestingai. – Tokiame karštyje jaučiuosi sunkokai. Kadangi nemačiau jūsų, netrukus grįžau čia, į terasos šešėlį.

– Ir persiplėšėte kelnes? – ji pakelia akis.

– Taip. Ir persiplėšiau kelnes.

Gal jis ir tiesą sako, gerasis Erholtas. Gal.

Nes galbūt jis iš tikro paėjėjo keletą žingsnių, bet, įveiktas slogaus karščio ir įkyrių vabzdžių, iškart apsigręžė. Pa-

galvojus apie jo trapumą, visai tikėtina, kad būtent taip ir įvyko.

Bet negalime tikrai šito žinoti – nes, kita vertus, gal tai *nėra* tiesa? Gal, jis taip troško jas rasti, kad nuėjo toliau? Gal, įveikęs nemažą gabalą už kalvų, sustojo nusišluostyti nuo kaktos prakaito ir nusivalyti nosine akinių, ir tada netikėtai išgirdo prie vandens klegesį ir juoką. Tada gal apsidairė, priėjo prie skardžio, prasibrovė pro erškėtrožes, ištempė savo ilgą kaklą ir iškišo akiniuotą veidą tarp lapijos? Ir kas žino, gal jis ten taip ir stirksojo, vargiai galėdamas patikėti savo sėkme, kai staiga pasijuto įstrigęs – už blauzdos pagriebtas spygliuotų šakų. Truputį išsigandęs, ko gera, jis nesiryžo gaišti laiko atsargiai išsipainioti, tad plėšte išplėšė kelnių klešnę ir nusigrūdo atgal per brūzgyną?

O *jeigu* jis taip pasielgė, ką tada pamatė per tas sekundes ar minutes, kurias praleido ten stovėdamas?

Arba tiksliau, *kiek* galėjo pamatyti?

Taip, saulė švietė jam iš už nugaros, tai tikrai. Atsižvelgiant į dienos metą, saulė išties turėjo kaboti it didžiulis, akinantis rutulys kaip tik už jo, ir tai aiškiai jam padėjo: pirma, dėl saulės moterys vargiai būtų galėjusios jį pastebėti, antra, saulė nežilpino *jo* ir, trečia, saulės šviesa nebūtų galėjusi išdavikiškai blykstelėti jo akinių stikluose. Tačiau netgi šiomis laimingomis aplinkybėmis kokia visgi yra tikimybė, kad jis būtų galėjęs jas matyti – tikrai jas matyti! – savo trumparegėmis akimis pro storus akinių stiklus?

Neįmanoma pasakyti.

Tačiau abejonė, ta nemaloni abejonė? Ji, matyt, visada liks...

36

Reikia ką nors daryti! Parodyti, kad ji verta pagarbos.

Frederikė padeda padėklą ant stalo krašto. Labai atsargiai, kad nepastumtų jo popierių.

– Prašau, mano drauge.

– Dėkui tau. – Tada jis pakelia akis ir nusišypso, kaip tik jis vienas temoka. – O! Kaip tu šiandien spindi.

– Ačiū. Šiąnakt kaip niekada gerai miegojau, – atsako ji ir paslapčia pasiunčia draugišką mintį neseniai įsigytai šviesios pudros dėžutei, kuri suteikia veidui elegantišką, blyškų švytėjimą.

Tada jis pažvelgia į padėklą.

– Oho. Ir pyragaitis!

Frederikė akimirksnį atrodo kiek sutrikusi.

– Taip, staiga užsimaniau ką nors iškepti. Turbūt dėl to, kad oras blausiasi. Tada norisi užsiimti namuose.

– Čia *tu* iškepei? Tai bent! Namų šeimininkės dorybės, – taria jis šelmiškai ir tyrėjo žvilgsniu ima apžiūrinėti migdolinį pyragaitį iš visų įmanomų pusių. – Atrodo nuostabiai. Galima paragauti?

– Taip, žinoma. O kaip tu manai, kvailiuk? (Laisva ir nesuvaržyta – taigi nėmaž nepanaši į namų šeimininkę.)

Jis suleidžia dantis į pyragaitį, čiaumoja viena puse, iš lėto, ragaudamas. Tada nuryja.

– Truputį susmegęs? – paklausia ji atsargiai, nes bet kokią kritiką galima sušvelninti užbėgus jai už akių.

– *Susmegęs?* Nė kiek!

Jis vėl nuryja. (Sunkokai?)

– Jis tiesiog tobulas. Skaniausias pyragaitis, tokį seniai ragavau. Juk tu moteris, turinti neįsivaizduojamų talentų.

Frederikė nusišypso. Pripila jam puodelį kavos.

– Dirbsi visą dieną? Na, ne dėl to, kad...

– Taip, bijau, kad taip. Ta konferencija. Berlyne, žinai.

– Ak taip. Kada ji?

– Lapkritį.

– Na, tai dar yra truputis laiko. – Ji ištempia kaklą, nutaiso švelnią, orią miną ir pasistengia pasirodyti profiliu. – Klausyk. (Du gabalėliai cukraus, šlakelis grietinėlės.) Šiandien neturiu nieko numačiusi, taigi pagalvojau, ar negalėčiau ką nors nuveikti dėl tavęs – padėti kuo nors. Turiu galvoje, tu toks užsiėmęs.

Jis paima puodelį plačia ilga ranka ir tik tada per rašomojo stalo netvarką išsiblaškęs dirsteli.

– Dėkui. Atvirai kalbant, tikrai niekas neateina į galvą, deja.

Ji papurto galvą ir paprieštarauja rankos mostu, tarsi norėdama atsiprašyti už beatodairišką poelgį.

– Tik pagalvojau...

– Tu labai maloni.

Jai išeinant pro stumdomąsias duris, jis ją pašaukia:

– Beje, Frederike?

Ji atsisuka. Jis pakėlė pyragaitį.

– Gal galėtum atnešti dar vieną?

Ji blankiai šypteli.

– Žinoma.

Nežinia, ką jis pagalvojo, kai netrukus ji atnešė jam dar vieną pyragaitį ir vėl dingo už stumdomųjų durų. Gal pyragaitis ryjamas strigo ne tiek dėl negincytinos tiesos, kad jo *būta* susmegusio, kiek dėl to, kad staiga Frederikas suvokė, kuo nusikaltęs. Gal jis staiga pamatė save iš šono ir pasibjaurėjo tuo, ką pamatė. Gal jis tą pyragėlį bemaž nutėškė ant lėkštės ir piktai į jį įsistebeilijo – ne tiek dėl to, kad kažkoks nekaltas pyragėlis galėtų būti atsakingas už šią padėtį, kiek dėl to, kad su visu lipniu savo saldumu tas staiga tapo jo ir Frederikės santykių simboliu.

Gal taip viskas ir vyko. Šiaip ar taip, už dešimties minučių jis stovi priešais ją svetainėje.

Jo laikysena kažkokia sutrikusi, kone nusižeminusi, bet kartu liūdnai rimta.

Jis atsisėda ant sofos ranktūrio, ir Frederikė akimirką stebisi jo ypatingu, žaviu talentu baldais naudotis ne pagal paskirtį.

– Man taip gaila, Frederike... Kad tau manęs nepakanka. Bet esu taip perkrautas darbu.

– Man? Juk neturi galvoti apie *mane*.

– Taip. Turiu. Būtent tai ir turiu. – Suraukęs kaktą jis stebi grindis. – Tačiau taip sunku rasti laiko. Aš vis galvoju, kad rytoj... – jis atsidūsta. – Ta nemokama klinika greitai mane pribaigs. Nežinau, ar gali suprasti, bet kartais man atrodo, kad stoviu priešais neįkopiamą vargo kalną. Kad tai, ką da-

rau, yra bergždžia, kad esu Sizifas, visą amžinybę ritantis vis tą patį akmenį.

– Atleisk, kad tai sakau, Frederikai, bet ar nesi nuveikęs ganėtinai? – ji pakreipia galvą ir suraukia kaktą. – Ar nebūtų geriau perleisti tą veiklą kitiems, kad pats galėtum susitelkti prie darbo universitete ir dienos klinikoje. Juk yra ribos, kiek gali padaryti vienas žmogus.

Jis pažvelgia į savo rankas.

– Nemanyk, kad apie tai nesvarsčiau. Bet aš negaliu. Nes aš juk žinau – juk taip stipriai *jaučiu*, kad tai, ką darau, yra teisinga. Ir viskas ne todėl, kad tai įveikti apskritai būtų ne mano jėgoms. Noriu pasakyti, tai nesusiję su pačiu darbo krūviu. Daugiau tai susiję neviltimi, kuri kartais apima, kai tas kalnas auga ir auga. Kai tas vargo srautas neturi pabaigos, o priešingai, eilė tik ilgėja ir ilgėja. Ir tada aš galvoju, kad gal reikėtų pradėti kažkur visai kitur. Supranti? Kad man reikėtų sustoti ir skirti laiko tam kalnui apžvelgti – jam ištirti. Įžvelgti modelį, atrasti priežastį ir užspausti ją...

– Praėjusį vakarą su Jansenu kalbėjai apie tai? Negalėjau negirdėti...

– Taip, apie tai. Mes kalbėjomės, kad reikėtų surinkti kokios nors statistinės medžiagos, išsiaiškinti ir dokumentais patvirtinti likimus tų moterų, kurios pakliūva į tą, sakykime, *šešėlinę* mano praktikos dalį. Pats juk su jomis per daug nesikalbu – neturiu laiko. Aišku, įsitikinu, ar jos visiškai įsitikinusios dėl savo sprendimo, ar žino kam ryžtasi ir panašiai, paaiškinu joms fizinę reikalo pusę. Ir ne mažiau teisinę – išdėstau joms, ką sako įstatymas.

– O ką jis iš tiesų sako, Frederikai?

– Na, galiu tau pasakyti visiškai tiksliai. Tą kvailą straipsnį

skaičiau garsiai tiek daug kartų, kad moku atmintinai: „*Vaisinga moteris, kuri sąmoningai išstumia savo vaisių arba nužudo jį įsčiose, baudžiama katorgos darbais iki 8 metų.*

(Tarsi nereikšmingą dalį jis praleidžia tęsinį: *Ta pati bausmė galioja tam, kuris su motinos sutikimu tuo tikslu naudoja priemones, kurios jai sukelia nurodytą poveikį...*)

Valandėlę tylu. Tada jis tęsia:

– Tačiau iš tikrųjų jų *neapklausiu*. Betgi žinau, kad už kiekvieno atvejo slepiasi istorija – žiaurus vargas. Ir tai mane kamuoja. Žinoma, suprantu, kad dviejų vienodų likimų nebūna, tačiau tikriausiai vis tiek turėtų išryškėti tam tikras vaizdas – tam tikra schema, egzistuojančių veiksnių schema. Tą ir reikėtų padaryti – surasti tuos veiksnius. Bet jeigu skirsiu tam laiko, mažiau laiko liks praktiniam darbui, o kas yra labiau reikalinga? Kas yra teisinga? Nežinau.

– Tarkim, jei atrastum laiko ir tą padarytum, kam panaudotum?

– Na, kam panaudočiau?.. Aišku, tapčiau protingesnis. Visų pirma. Tačiau kartu įsivaizduoju, kad gal galima būtų – aišku, anonimiškai! – tą tyrimą kur nors paskelbti, tuos faktus iškelti į viešumą. Turiu galvoje, visuomeniškai, *politiškai.* Juk niekas nepasikeis, kol laikysime tikrovę paslėpę nuo viešumos.

– Taip, bet ar manai, kad kas nors norės tokius dalykus viešinti? Noriu pasakyti, koks redaktorius ryžt...

– Na, dar nežinau. Taip smulkiai apie tai negalvojau. Gal per Georgą... – jis trukteli pečiais, – juk jis turi ryšių su toli matančiais spaudos vyrais. Arba per Edvardą. Jis gi pats ketina pradėti leisti laikraštį.

– O ką tiksliau norėtum padaryti?

– Taigi. Paprašyti jas papasakoti savo istoriją. Jeigu įrengtume kambarį tam tikslui. *Malonią* vietą, kur jos galėtų saugiai jaustis. Tada, manyčiau, atėjus į kliniką pirmiausia jas galima būtų nukreipti pasikalbėti.

– O apie ką tiksliai reikėtų klausinėti? Vardas, pavardė ir...

– Ne, dėl Dievo, ne! Tikrai negalima klausti jų pavardės, tada jos numirs iš baimės. Čia joms laiduojamas anonimiškumas, ir tik dėl to jos čia ateina. Ne, bet apie jų amžių, gyvenimo sąlygas, kaip jos pateko į nelaimę, ekonomines sąlygas, šeiminę padėtį... Ar laukiasi pirmą kartą, ar kitomis aplinkybėmis norėtų išsaugoti vaikelį ir t. t. Gal galima būtų parengti tam tikrą klausimyną, kuriuo būtų galima vadovautis – ne vergiškai, aišku, bet kaip principine schema. Tada būtų į ką atsiremti.

– O ar aš negalėčiau tuo užsiimti, Frederikai?

– Užsiimti kuo?

– Kalbėtis su jomis.

– Tu???

– Taip, kodėl gi ne?

– Taip, betgi mieloji Frederike, juk taip visai netinka. Ne todėl, kad abejočiau, ar tu sugebėsi. O todėl, kad tam tikra prasme šitaip taptum *mano* veiksmų bendrininke. Juk savo svarstymuose privalau kasdien nepamiršti ir šios klausimo dalies. O jei vieną dieną viena iš jų dėl nesuprantamų priežasčių imtų ir išsižiotų. Tada mes, kaip sakoma, atsidurtume toje pačioje valtyje. Jeigu supranti.

Ji supranta.

Mielas, mielas Frederikai: juk čia ir yra visa ko esmė.

Ji įsivaizduoja tai prieš save – tai, apie ką visada svajojo: vakarai konsultacijoje, jie abu, ramiai dirbantys kartu; bendras judėjimas. Jie abu, pavojingai ir romantiškai prie įstatymo ribos, bendroje kovoje už teisybę. Jie abu, moteris su vyru, prieš visą kitą pasaulį.

Pasipriešinimas juk sustiprina. Išorinis spaudimas juk sukuria vidinę vienybę.

Ir juk reikia ką nors daryti, tiesa?

Ir ji dirbs gerai, stengsis, siekdama įrodyti jam, kad joje jis rado lygiavertę partnerę.

Ji taps angelu. Ji pasikeis jo akivaizdoje, taps vertinga ir nepakeičiama. Moterys ims jos ranką ir ją spaus, žiūrėdamos į ją maldaujamomis, dėkingomis akimis. Jos sakys niekada nepamiršiančios jos paslaugumo ir supratimo ir kad, palyginti su ja, jos tik vargšai, menki žmogeliai. O ji švelniai pažvelgs į jas ir pasakys, kad nėra už ką dėkoti... Ir Frederikas žavėdamasis žiūrės į ją, o kai konsultacija pagaliau ištuštės, jie sukišę galvas aptars dienos darbą ir tik po to – dvasinėje ir apčiuopiamoje vienybėje – atidarys stumdomąsias duris ir tą darną nusineš už privačių durų.

Bent jau jos svajonėse!

O tikrovė atrodo visai kitaip! Iš tikrųjų jos dvokia alkoholiu, virtuve ir pažastų prakaitu, išsidrėbusios sėdi ir įžūliai šnairuoja į ją atšiauriais žvilgsniais ir klausia, kokio velnio ji kišasi. Pažemintos, taip! – Bet ne nusižeminusios!!! Ir jos jai nerodo jokio pakantumo, tik kiaurai permato ją ir akimirksniu pastebi jos nepasitikėjimą, apnuogina ją, nekantriai barbendamos pirštais į stalą, nužiūrinėja ir lubas, ir grindis, o tada vėl nekantriai pažvelgia į ją.

– Mes atliekame anoniminį tyrimą. Norėtume sužinoti, kaip jūs atsidūrėte tokioje padėtyje.

Tada jos nusikvatoja, trumpai ir be džiaugsmo, ir paklausia, nejau ji pati tikrai negalinti to nuspėti!

Tada ponia Faber parausta, pasiaukojanti savanorė, ir ima bejėgiškai sklaidyti dailų savo klausimyną.

– Mes norėtume padėti...

– Norėtumėt? Tikrai? Na, tai būkit maloni ir nuveskit pas daktarą, kad jis galėtų padaryti tai, ko čia atėjau!

Frederikė pagaliau prasiskynė sau kelią pro stumdomąsias duris, bet šis kartas buvo kaip visada: jai pačiai tapus ko dalimi, tas dalykas neteko žavesio ir tapo žemiškas bei atgrasus. Rojus, kurį ji tikėjosi čia rasti, pasirodė besąs pragaru.

Nes ji bijo jų – tų moterų, už kurias turėtų jaustis pranašesnė. Ji bjaurisi jomis. Nekenčia jų.

O jis ne! Jis švelniai, rimtai žiūri į jas ir taikstosi su tuo, kad jos to nevertina. Ir jis liečia jas išpuoselėtomis savo rankomis! Jai nesuvokiama, kaip jis gali pakęsti bendravimą su tomis žmogystomis, įžengiančiomis pro kitą įėjimą, iš kito pasaulio. Jųdviejų pasipiktinimas vienodai didelis, tik kilmė skiriasi: nes ten, kur jis įžvelgia vargšes, nekaltas tironijos, prievartos ir išnaudojimo (tiek visuomenės, tiek ir vyro!) aukas, ji temato užkietėjusias, dvokiančias, pasileidusias proletares, neturinčias nei manierų, nei dėkingumo, atsikėlusias tiesiai iš griovio, kur šlykščiai ištvirkaudamos smaginosi. Ji jaučia kone pyktį – kad jis renkasi šį pasaulį, o ne josios. Ne ją.

Ji nieko nesako.

37

Skerbekas, 1876 m. rugsėjo 7 d., ketvirtadienis

Brangioji sese,

Ką gi aš padariau per savo kvailumą???

Ką tik perskaičiau tavo laišką ir iškart privalau atsakyti: ne, brangioji, aišku, aš neketinu rašyti tavo vyrui. NIEKADA APIE TAI NEPAGALVOČIAU! NIEKADA!

Pirmiausia tvirtai sutarkime dėl to.

O dabar leisk man pasiaiškinti: kai rašiau tau, kad, deja, būsiu priversta kreiptis tiesiai į tavo vyrą, kad įtikinčiau jį skirti tau porą laisvų dienų manęs aplankyti, žinoma, tai tebuvo pokštas. Pokštas, kilęs iš liūdnos tiesos, kad tiesiog pavydžiu tau tavo padėties. Ak, skaitant tavo laiškus, kuriuose taip gyvai pasakoji apie jūsų bendrą gyvenimą, apie tai, kaip padedi vyrui jo darbe, kaip judu viską darote kartu – taip, iš jų spinduliuoja džiaugsmas ir darna. Ir turiu pripažinti, kad dėl to jaučiuosi be galo vargšė. Juk viską regiu prieš save: kokia tu nepakeičiama savo vyrui, savo brangiam, brangiam Frederikui, ir kai žiūriu į tai iš apgailėtinos savo padėties, tai kone nepakeliama. Kaži ar gali tai suprasti? Kad tai yra tas pats, lyg tu laikytum veidrodį, kuriame matyčiau savo pačios skurdą.

Tik nepagalvok dabar, kad gailiu tau tavo laimės – ne!

Aš neapsakomai džiaugiuosi dėl tavęs, iš širdies linkiu tau paties geriausio gyvenime! Tikriausiai tuo neabejoji...

Bet man trūksta tavęs, brangi sese, ir turėtum suprasti, kaip sunku taikytis su tuo, kad negali man paaukoti vos poros dienelių. Aš juk nenoriu pavogti tavęs iš tavo Frederiko, nenoriu atimti tavęs iš tavo gyvenimo, o tik trumpam tave pasiskolinti – tik dviem dienom. (Frederikas irgi yra širdingai laukiamas, bet spėju, jis toks užsiėmęs, kad negali būti nė kalbos apie tai.)

Ilgiuosi pasikalbėti su tavimi. Nejau tu visai nepasiilgsti manęs?

Po teisybei, dvasiniu požiūriu čia gyvenu vargingą gyvenimą. Ir iš Langės – kuris, kaip žinai, man buvo brangus draugas – vis rečiau ir rečiau išgirstu. Gal žinai, kaip jam sekasi? Aš taip susirūpinusi.

Ulrikas nuolat užsiėmęs savo reikalais, taigi krypuoju po šį didelį namą, prislėgta vienatvės ir didelio pilvo, tolydžio jausdama anytos ir tarnų nebylius, kritiškus, be paliovos priekaištaujančius žvilgsnius.

Čia taip lengva suklysti...

Žinau, pagalvosi, kad aš turiu Gustavą, bet kasdieniame gyvenime (taip čia sakoma) juo rūpinasi auklė, ir nors aš, žinoma, jį matau, to nepakanka – juolab gyvenimui užpildyti.

Aš taip bijau nuvysti, Frederike.

Santuoką tikrai įsivaizdavau ne šitaip.

Labai apgailestauju, jei priverčiau tave jaudintis ir pykti (tavo laiškas toks griežtas ir nepermaldaujamas, kad beveik neatpažįstu tavęs!). Gal jau derėtų gana gerai pažinti savo

paiką seserį ir žinoti, kad nors prišneku labai daug, niekada nepagalvočiau to padaryti?

Atsiprašau šimtą kartų ir prašau atleisti man už mano kvailumą.

Tikiuosi gimdyti apie Kalėdas. Be atvangos kamuoju Ulriką, kaulydama jo pavasarį nuvykti į Kopenhagą, bet po to kvailo barnio aną kartą jis atrodo gana nepalenkiamas. Ir nors perkalbėčiau jį, vis tiek tektų ilgai laukti. Taigi gal būk gera ir vis tiek rask laiko atvažiuoti čionai? Ruduo čia toks gražus – tos spalvos.

Norėčiau tau parodyti.

Sėkmės tau visur, atleisk man ir atsiųsk bent porą žodelių, kad nesijausčiau visai nemalonėje ir viena vienužė pasaulyje.

Visi taip pyksta ant manęs, Frederike. Bent tu nepyk!

Prašau tavęs.

Daug linkėjimų Frederikui ir visiems, kuriuos pažįstu.

Su meile –

Helena

P.S. Ulrikas perduoda geriausius linkėjimus.

38

Prie lango stovi jauna moteris. Ten, kur ji alsuoja į šaltą stiklą, jis aprasojęs. Ji stovi visiškai ramiai ir spokso į pageltusius medžius ir pievos linkį, primenantį jai užmirštą laiką.

Jai už nugaros atsidaro durys. Ji pajunta tai, bet neatsigręžia pasižiūrėti į motiną, kuri nužingsniuoja kambariu suėmusi saują sidabrinių įrankių.

Ji, motina, priėjusi prie bufeto (nuo kurio viršaus iš paauksuotų rėmelių į amžinybę žvelgia visa Leuenbechų giminė: tiek mirę, tiek ir gyvi, šventiškai apsirėdę, oriomis minomis, iškaltomis blyškiuose veiduose) ištraukia siaurą stalčių ir į atskirus žalio fetro griovelius pradeda dėlioti šaukštus, peilius ir šakutes.

– Ar pasiliksi kavos? Ateina ponia Bech-Andersen su dukterėčia.

– Tikrai? Ačiū! Bet nežinau...

– Sakyk man, – taria motina, bandydama nutaisyti nerūpestingą balsą, – ar pas *tave* niekas neateina vizitų? – ji iškelia šaukštą priešais akis, priekabiai jį apžiūri, pakvėpuoja į jį ir nublizgina prijuoste.

– Ne. Nesinori sėdėti visą popietę ir pliurpti.

Motina nutaria nuleisti negirdom pastabą, kurią jautresnės sielos būtų palaikiusios įžeidimu, ir vėl stebi šaukštą,

kuris dabar, regis, jos akyse rado malonę. Ji padeda jį į jam skirtą vietą ir uždaro stalčių. Stalčius užkliūva, pusiaukelėje užstringa. Ji vėl jį ištraukia ir stumteli taip stipriai, kad sudreba visas bufetas. Viena nuotrauka nuo viršaus nuslysta poliruotu medžio paviršiumi ir su trenksmu nukrinta.

Triukšmas priverčia Frederikę atsigręžti ir ji pamato motiną keliant oficialią Helenos ir Lemano vestuvių fotografiją – tą kanonizuotą klastotę, kurią dešiniojo kampo apačioj išduoda nereikšmingos Jutlandijos ateljė pavadinimas.

Motina aiškiai vargsta ją statydama, atlankas, turintis paremti ją iš kitos pusės, vis susiskleidžia. Ji apmaudžiai šūkteli, paima rėmelius į ranką, apverčia juos ir truputį pagrabinėja. Tada vėl juos apverčia, seilėmis sudrėkintu pirštu nutrina nuo stiklo dėmę, po to suknelės rankove nusausina ir padeda į vietą. Greta stovi sesers nuotrauka. Truputį pakrypusi. Ją pataiso.

– Gal neseniai girdėjai ką nors iš sesers? – tada paklausia ji.

– Na, senokai. O ką?

– O ką? Šiaip sau. Tik pagalvojau, gal būsi girdėjusi kokių naujienų iš ten.

– Ne, negirdėjau.

– Taigi taigi. Jokių naujienų jau yra gera naujiena. Kaip sakoma.

Ji atidaro spintelę ir ima raustis išlygintų staltiesių krūvoje rimtai kaip bibliotekininkė, ieškanti knygos tam tikru pavadinimu.

– Man visai nesuvokiama, kaip tu apsieini be šito, tai yra, be vizitų, – tada taria.

– Ak! Tai visai paprasta. Amalija iškart mane to išmokė: nedaryk atsakomųjų vizitų ir jie liausis patys savaime, – ji įžūlokai pažvelgia į motiną. – Iš tiesų tai paveikia, – priduria

tada, bet be triumfo (koks turėtų skambėti sėkmės atveju) balse, veikiau su ramios nuostabos gaidele.

– Štai kaip, – motinos balsas susirūpinęs. – Manai, tai gerai? Ar tau nereikėtų...

– Ak, mama. Visi tie *reikėtų* ir *reikėtų*. Aš tiesiog nenoriu, – balsas niūrus. Ji atsidūsta ir vėl įsistebeilija į lauką.

– Na, ne tai ne, bet vienas kitas... Tavo pusseserė Sigrida, pavyzdžiui. Juk ji visada buvo tokia miela. Ją juk turėtum...

Frederikė akimirką įsivaizduoja prieš save pusseserę, ištekėjusią už prekeivio kiauliena, kuris taip gerai įmitęs, kad galėtum supainioti su kiaulėmis, kuriomis verčiasi. Ji neatsako, tik pavargusi atsidūsta.

– Tik neužsigauk, Frederike, – ponia Leuenbech nervingai pašnairuoja į dukterį ir užtiesia išsirinktą staltiesę ant stalo, – bet nuo tada, kai grįžai namo iš užmiesčio, praleidi čia kiekvieną mielą pavakarę. Aišku, taip sakau ne dėl to, kad nesi laukiama. Aš tik stebiuosi. Ką dėl šito sako tavo vyras?

– Frederikas? – paklausia ji taip, tarsi turėtų daugiau negu vieną vyrą ir norėtų įsitikinti, kad kalbasi apie tą patį. – Nieko. O ką jis turėtų sakyti?

– Na, nežinau... Bet ar visai neturi ką veikti namuose?

– Nebijok, išeinu.

– Baik, Frederike. Juk ne tai turiu galvoje.

– Ne, ne! Tikrai girdžiu!

– Frederike! Tai neprotinga.

Tačiau dukra jau pasičiupo nedidelę siuvinėtą rankinę (turinys: laukujų durų raktas, piniginė, nedidelė sidabrinė dėžutė su tabletėmis nuo galvos skausmo, peltakiuota nosinė, ovalus veidrodėlis ir suglamžytas maišelis su pora lipnių cukruotų migdolų) ir tyliai uždarė duris paskui save.

39

Konsultacijų patalpa atrodo svetima – ovalo formos ir išplaukusi. Kambarys siūbuoja lyg laive. Ji bijo užeiti vidun, bet kažkas jai sako, kad reikia.

Ji atsargiai artinasi, už rašomojo stalo sėdi Frederikas. Prieš stalą stovi kėdė, kurią ji prisimena mačiusi troškiame tetos Severinos kambaryje. Ji nusistebi, ką čia ta kėdė veikia, bet klausti nenori.

Ji paima kėdę už atkaltės norėdama ją ištraukti ir atsisėsti, bet negali pajudinti iš vietos. Rankose nėra jėgų. Todėl sutrinka. Nenori, kad jis tai pamatytų. Ji pažvelgia žemyn ir pamato, kad kėdė prikalta prie grindų. Norėtų jo paklausti kodėl, bet nedrįsta.

Jai žūtbūt reikia atsisėsti. Ji nori šlapintis. Bijo pridaryti ant grindų.

Jis piktai į ją pažvelgia.

– Kas man negerai, Frederikai? – klausia ji primygtinai. – Kodėl taip pyksti ant manęs? Ką aš padariau? Privalai pasakyti man, kas man negerai.

Jis pakelia žvilgsnį, akys žaibuoja pykčiu.

– Klausi šito manęs?

– Taip.

– Vadinasi, pati nežinai?

– Ne. Nežinau.

– Meluoji!

Negali būti, kad jis taip mano. Ji nemeluoja.

– Ne! Ne, Frederikai. Aš nemeluoju. Prisiekiu tau, kad nemeluoju. Privalai man pasakyti.

Jis pasižiūri į ją triuškinamu žvilgsniu, nuo kurio ją apima baisus sielvartas.

– Tu esi interfikuota nekrolidijos.

– Aš interfikuota? – paralyžiuojanti baimė dilgsėdama nuslenka į jos rankas ir kojas. Nors ji nežino, kas tai, supranta, kad viskam galas.

– O ne, tai baisu. Kas tai, Frederikai? Ar nuo to galima mirti? Ar aš mirsiu?

Staiga jis sušvelnėja. Nebedėvi palaidinio, tik chalatą ir akinius. Paprastai jis nenešioja akinių. Kam gi jis užsidėjo akinius? Kad ją sutrikdytų? Kodėl visi nori ją sutrikdyti?

Jis eina jos link. O taip. Tai gerai. Jis paima jos ranką. Pažvelgia į ją. Paglosto skruostą. Be galo švelniai.

Tada ją pabučiuoja. Jo lūpos minkštos ir karštos. Bet taip šlapia. Varva per smakrą. Keista! Ar šitaip būna?

Tada jis atitraukia galvą ir švelniai pasižiūri į ją.

– Aš užrašiau tai, – tada taria.

– Ką sakei padarei? Užrašei?

– Taip, – jis pažvelgia į ją nusivylęs. – Šitaip daroma. Visi taip daro. Taip reikia! – jo balsas susierzinęs. Jam aiškiai juokinga, kad ji to nežino. Bet jis nebepyksta.

– Daroma, Frederikai. Ar taip daroma? Kodėl man niekas nesakė? – ją pripildo gėda.

– Turi pati tai perskaityti.

– O taip! Leisk man perskaityti, Frederikai. Kur? Kur tu tai užrašei?

Ji dairosi po patalpą ieškodama. Staiga visos sienos tampa išklijuotos laikraščių puslapiais. Nuo grindų iki lubų. Visur rašmenys. Kaipgi ji įstengs rasti, ko reikia, tarp visų šių žodžių?

Ji norėtų pasirodyti sumani, taigi ieškodama ima judėti palei sienas.

Staiga vėl sėdi ant kėdės, nenumanydama, kaip čia atsidūrė.

– Kur parašyta, Frederikai? Negaliu rasti.

Jis niauriai pažvelgia jai į skreitą.

– Kur, Frederikai? Kur galiu tai perskaityti?

– Ten!

Jis rodo, ji paseka jo žvilgsnį ir jo pirštą.

Staiga ji nuoga. Prisispaudusios prie kėdės nuogos šlaunys. Ji baisiai susidrovi. Nori pasilenkti į priekį, kad paslėptų savo nuogybę, ir tada netikėtai pastebi baisų dalyką: visur ant šlaunų jos oda prirašyta įrašų. Frederiko raštu. Griežtu ir kampuotu. Žaliu rašalu. Susipynusios raidės ir skaičiai. Neįžvelgiamos, kaip slaptos formulės. Brūkšniai, šauktukai. Neperskaitomi žodžiai. Iki pat kelių. Ji nesupranta. Negali jų iššifruoti. Vis tiek žino, kad viskas labai blogai. Kad viskas baigta.

Skauda. Odą degina.

– Tai mokslinis tyrimas, – taria jis.

Jo balsas toks griežtas, kad ji pasijunta visai maža ir visiškai viena.

– Ar tai mano ydos? – verkia ji. – Nejau turiu tiek daug ydų? Tikrai tiek daug? – jos viduje viskas sugriūva. Iš akių srūva ašaros ir laša ant nuogų šlaunų. Kibirai ašarų. Kriokliai. Ji nesupranta, iš kur visos tos ašaros. Bando jas

sustabdyti – laiko rankas kaip indą po smakru, bet tai neįmanoma.

– Pažiūrėk dabar, ką padarei! – prišoka Frederikas. – Tu viską gadini.

Ak, ne. Dabar jis vėl pyksta. Ji nusiminusi stveria jo ranką.

– Atleisk, Frederikai! Atleisk! – bet jis išsilaisvina ir nuskuba prie durų.

– Atleisk, Frederikai! Atleisk! Neišeik. Palauk! Nepalik manęs. Aš juk sergu. Negalima taip imti ir apleisti ligonių. Juk pats sakei, kad aš... Juk aš esu... – bet staiga ji negali prisiminti to žodžio. Ką jis buvo sakęs.

Ji atsibunda prišlapinusi į lovą.

Frederikė lieka gulėti ant šlapios paklodės, leisdama pažeminimui ir drėgmei skverbtis po oda, lyg norėdama neginčijamai įsitikinti, kad žemiau nugrimzti ji jau *negali.* Taigi ji guli ir mąsto, kas ji yra ir kaip atsidūrė šiame klane.

Ji neranda jokio atsakymo, tiesiog liūliuojasi savo negandoje, tarsi, grimzdama į ją, taip galėtų ją sunaikinti.

Ji galvoja apie Frederiką. Jis irgi žino, kas yra vienatvė.

Tačiau kas *yra* Frederikas? Frederikas, kuris juokiasi ir kalba, Frederikas, kuris gydo, guodžia, žavi ir moko kitus žmones, o paskui pats susiriečia ant vonios grindų, nuogas ir vienišas? Tas Frederikas, kurio ji nedrįsta palikti nė sekundę iš baimės, kad jai grįžus jis bus prapuolęs. Ir kodėl nuolat jo ilgisi? Kodėl? Kodėl kaip tik jo? Ar tai tik jo grožis? Ir kiek jis iš tikrųjų yra gražus su savo ilga nosimi ir akimis per arti viena kitos? Beje, ar gražių vyrų nėra apsčiai?

Taip, bet nė vieno tokio kaip jis.

Nė vieno kaip jis!

Jos mylimojo charakteris. Kaip jį apibūdinti? Jo švelnumas, jo nepaperkamumas, jo rafinuotas trapumas...

Juk mylėti Frederiką Faberį nuspręsti neįmanoma, mylėti jį įpareigoja, *priverčia* aibė išskirtinių aplinkybių, kurioms neatsispirsi. Iš jų, pavyzdžiui, galima paminėti tokį stebuklą, kad *jis valgo maistą!* (Tai, kaip išskleidžia servetėlę ir pasideda ją ant kelių; tai, kaip skrupulingais skyreliais išdėlioja maistą lėkštėje, o prieš pradėdamas valgyti valandėlę įdėmiai gėrisi maistu; tai, kaip atsipjauna valgio – visada pasirinkdamas tiksliai pamatuotą kąsnį, į kurį įsmeigia šakutę, o po to, nuvesdamas palei ją peilį, įpjauna mėsą; tai, kaip kramto – lėtai ir ragaudamas, niekada neskubėdamas, žandikauliais ritmiškai šokdamas baletą; tai, kaip prieštaringai elgiasi, pirma kruopščiai nusišluostydamas servetėle lūpas, o po to kaip pakliuvo numesdamas ją ant stalo.)

...arba *jis dėvi batus!* (tai, kaip jo kulnas slysta dramblio kaulo batų šaukštu; tai, kaip jis pasilenkia ir suriša batraiščius ypatingomis, atvirkščiomis kilpomis; tai, kad batų jis turi ne mažiau kaip penkiasdešimt porų, tačiau niekada nė vienos poros nepalieka į batus neįstatęs kurpalio; tai, kaip ypatingai kaukši į grindis, kad visada, visada! žinai, kad tai jis...)

...arba *jis rūko!* (tai, kaip pakreipia galvą, primerkia akis ir šneka, lūpų kamputyje siūbuojant cigaretei, prilipusiai tik prie vos drėgnų lūpų; tai, kaip smiliumi ir nykščiu patempia apatinę lūpą, norėdamas iškrapštyti mažyčius tabako likučius; tai, kad peleninėse gali aptikti plonų, sulankstytų jo nuorūkų ir regėti (ak, koks džiaugsmas!) jį čia buvus...)

...arba *jis skaito!* (tai, kad kam nors paėmus laikraštį pirmiau už jį, jis neiškentęs atkiša smakrą į priekį ir ima skaityti

per petį; tai, kad skaito eidamas per kambarius su atversta knyga rankose; tai, kad raidės jį įtraukia taip, kad net negirdi šaukiamas, kol galop pakelia nuostabos ir sumišimo kupiną žvilgsnį...)

...arba *jis sėdi!* (mieliau ant laiptų turėklų, stalo krašto, krėslų atkalčių, ranktūrių, laisvai mataruodamas kojomis, tarytum deramai atsisėdęs bijotų prilipti...)

...arba *jis kartais guli!* (ant sofos sukryžiavęs pėdas ir ištiestose rankose iškėlęs laikraštį, sudarantį jam virš galvos stogelį; ant žolės po sprandu pasikišęs ranką, su smilga burnoje, vieną koją sulenkęs, o kitą permetęs per aną ir siūbuodamas pėdą...)

...arba *jis turi rankas!* (kurias uždeda ant visų (arba daugumos!) pečių, išspausdamas iš jų pasitikėjimą; kuriomis suima veidą – aštuoniais pirštais už ausų ir dviem nykščiais, glostančiais skruostus ir lūpas...)

...arba *jis juokiasi!* (tai, kaip atlošia galvą ir švysteli savo juoką į lubas, nuo kurių atsimušęs tas it vasaros liūtis švelniai krinta ant visų, kam nusišypso laimė ten būti; tai, kaip kitomis, intymesnėmis progomis sulaiko juoką viduje ir riešu nusišluosto ašarų pilnas akis – ypatingai jaudinantis vaizdas visiems tiems, kurie turi akis matyti ir širdį jausti...)

...arba *jis geria!.. miega!.. vaikšto!.. kalba!..*

Jis yra!

O ji pati? Ar *ji* yra? Kas yra *ji*?

Kodėl ji negali savęs jausti?

Ji tolydžio užduoda tą klausimą sau (kad ir kas ji būtų!), bet jos mintims stinga sodrumo ir svorio – tarsi jos būtų nutrūkę popieriniai aitvarai. Ir apskritai, ar atsakymo esama? Nes argi ji nėra daugybė skirtingų asmenų?

Ji man nepatinka. Ji kažkokia dirbtinė!

Kaip dažnai girdėjo motiną taip sakant apie vieną ar kitą. Bet išties, iš kur ji galėdavo žinoti, kad žmogus yra dirbtinis? Nes ką reiškia būti dirbtiniam? Arba tiksliau: ką reiškia būti tikram?

Jeigu žmonių paklaustum: *Ar jūs pažįstate Frederikę Faber?* – labiausiai tikėtina, kad jie atsakytų: *Taip, mes ją gerai pažįstame* (motina, Helena, virėja tarnaitė Olinė, Saliamonai, uošviai, Amalija, teta Severina, pusseserė Sigrida, vaistininkas, Tildė Palėpinė, Frederikas, Erholtas (ak taip, Erholtas!)...). Tačiau jeigu paklaustum: *Kas yra Frederikė?* – ar tik nesulauktum tiekos skirtingų atsakymų, kiek žmonių teirautumeisi? Ir ar nėra skirtumo tarp tiesiog ką nors *pažinti* ir pažinti ką nors *gerai*?

Ir ar visi šie atsakymai nebūtų vienodai tikslūs ir vienodai painūs, vienodai teisingi ir vienodai klaidingi? Ir kas turėtų nuspręsti, kuris jų tikrasis?

Ne ji! Ji tepridėtų dar vieną atsakymą, kuris vėlgi skirtųsi nuo visų kitų.

Privalai turėti teisę būti savimi, – sako Frederikas ir vaizduotėje jis regi Frederikę, sukurtą iš savo paties įsivaizdavimų. O kas yra *jis,* jis, sukūręs šitokį jos paveikslą, savo ruožtu sukūrusį jo paveikslą.

Ne, ne! Tai darosi per sudėtinga, kone liguista.

Ji sudejuoja ir apsisuka.

Kodėl ji nejaučia savęs?

Kodėl?

Frederikė Faber tarytum kieta ranka žemes išparduodantis spekuliantas galiausiai sudalijo save į tiek daug dalelių, kad

nebeįstengia visų jų apžvelgti ir juolab sujungti. Todėl ji pakrikai klajoja (nors visai ramiai guli susirietusi ant šlapios paklodės) kažko ieškodama, sukdama ratus po plyną lauką, amžinai be namų, nes kiekvienas jos šykščiai atidalytas sklypelis yra toks mažas ir toks menkas, kad geram pamatui niekaip neužtenka vietos.

Ji nežino šito.

Deja, ji nesupranta, kad pasiekus patį dugną esama vienos teigiamos aplinkybės, tokios, kad iš ten galima judėti tik viena kryptimi – tai yra aukštyn... Jeigu ji būtų turėjusi bent vieną patyrusį žmogų, kuriam būtų drįsusi atsiverti, gal tas jai ir būtų tai pasakęs. Bet, aišku, nepridūręs, kad po to (pagal ypač piktą gamtos dėsnį!) vėl...

Na, bet... Tebūnie taip. Kaip sakoma.

40

Ar galima nustatyti žmogaus dvasinę būseną iš jo judrumo?

Frederikas nuolat juda: ieško popierių, tai vienam, tai kitam pasiunčia per pasiuntinį kokią žinią, zuja pirmyn atgal pro duris, švilpauja ir staiga išdygsta tarpduryje pridėjęs pirštą prie lūpų:

– Gal matei mano aplanką? Tą nedidelį, kurį aš visada...

– Kitame kambaryje. Ant pianino kėdutės.

Tada jis vėl pradingsta.

Tam tikra prasme jis jau išvykęs.

Netrukus ji patraukia per koridorių neliečiamos šventovės – Frederiko miegamojo link.

– Kelintą valandą išvažiuoja traukinys ryt rytą? – Frederikė mato jį nuimant porą kelnių nuo pakabo, užkabinto ant spintos durelių. Jis atsargiai jas perlenkia ir įdeda į ant lovos gulintį atidarytą lagaminą. (Ar įmanoma nekęsti lagamino?)

– Septynios keturiasdešimt dvi. Berlyne tikiuosi būti kitą rytą apie dešimtą. Kelionė tikriausiai bus baisi. Užtruks gerą parą. – Jis išsitiesia ir paploja per kišenes. – Oi, kurgi mano bilietas? – pasirausia krūvoje popierių ant naktinio stalelio, suranda bilietą po šūsnimi žurnalų ir įsikiša į vidinę kišenę.

(Prie kūno, kad niekas negalėtų jo pavogti, paslėpti ir sukliudyti jam išvykti!)

Jo nepagausi.

– Galėčiau palydėti tave į stotį, jei...

– Ačiū, mano drauge, – jis meiliai pažvelgia į ją. – Miela mintis. Bet nebūtina. Beprotybė būtų vien dėl to taip anksti keltis. Šiaip ar taip, dėkui.

– Nepamiršai skaitinių? Kelionei.

– Et, visai neturėsiu kada. Laiką teks išnaudoti rengtis kalbai.

– Maniau, ją pasirašei.

– Taip. Bendrais bruožais. Bet reikės viską sujungti. Jeigu supranti.

Frederikė linkteli. Ji supranta.

Įsidrąsinusi įžengia vidun, ranka perbraukia krūvelę marškinių, sudėtų ant lovos, regis, tik tam, kad ją gundytų. Suvaldžiusi norą įbesti į juos nosį, atsargiai padeda juos ant kelnių. Lagamino turinys su panieka spokso į ją. Jis vyks kartu su juo. O ji ne.

– Kiek marškinių pasiėmei? – klausia ji, lyg tai nebūtų baisingai nesvarbu.

– Man atrodo, aštuonerius.

– Manai, užteksi?

– Taip, viskas gerai. Išskalbs viešbutyje, – atsako jis tonu, leidžiančiu suprasti, kad jam tai atrodo nereikšminga.

– Tikiuosi, nepamiršai užsisakyti miegamojo vagono? Na, kad atvyktum nepervargęs.

– Ne, nepamiršau. Bet tikriausiai nedaug tenumigsiu. Paprastai neįstengiu miegoti. Praėjusį kartą mane apgyvendino su pagyvenusiu karininku patriotu. Tikru revanšistu! – Jis

kaukšteli kulnais ir išsitempia laikysena „ramiai". – Tas nuostabus žmogus tarnavo Sionderborge, septintojo pėstininkų pulko šeštojoje kuopoje... Įsivaizduoji! O kai jis galop nutilo, užknarkė! Tiesiai po manimi!

Frederikas nusišypso. Frederikė ne. (Kodėl visiškas prašalaitis gali mėgautis didesnėmis privilegijomis už ją?)

– Kiek laiko tavęs nebus? Šiaip, ne todėl, kad...

– Konferencija užtruks bemaž savaitę. O po jos dar vyks darbas... – jis perbraukia ranka plaukus. – Turbūt tris savaites. – Tada susirūpinęs pažvelgia į ją. – Ar kas negerai, mano drauge?

– Negerai? – ji nusijuokia. – Ne, žinoma, ne. Iš tiesų ketinau vykti pas seserį.

– Juk puiki mintis. Reikėtų. – Jis įkiša drabužių šepetį tarp krakmolytų marškinių ir tamsiai raudonu šilku aptrauktos vidinės lagamino pusės. Tada atsipūsdamas klesteli ant lovos krašto. Nuo to judesio lagaminas susiūbuoja lyg valtis atviroje jūroje.

– Štai taip! Turbūt baigiu. Ryt rytą tik reikia nepamiršti tualeto reikmenų.

Frederikės žvilgsnis automatiškai nuklysta prie tualetinio stalelio. Ten flakonai, skrynelė su skutimosi šepetėliu ir skustuvu, manikiūro rinkinys (gydytojas visada turi būti švariais, išpuoselėtais nagais – juk niekada nežinai, kur tiems nagams reikės būti kitą kartą) ir dramblio kaulo šukos bei šepetys. Veidrodyje ji gali matyti savo veidą. Rytoj stalelis bus tuščias, liks tik šis veidas.

– Na, Frederike, kaip sakai, prieš miegą gal išeikim pasivaikščioti? Juk praeis truputis laiko, kol mes vėl...

Tylus krenkštelėjimas priverčia juos abu atsisukti.

Tarpduryje stovi tarnaitė.

– Ko tau, Stine?

– Kai kas yra. Prie durų.

– Taip? Kas?

– Nežinau. Ne iš tų, kurie paprastai lankosi šiuose namuose, – sako ji pasitikinčiai.

– Ponas ar ponia?

– Ne ponia, bet ir ne ponas, – nuskamba keistas atsakymas. – Ten... – regis, ji negali rasti tinkamo žodžio, – ...kažkoks *vyriškis,* – tada ištaria. – Ir jaunutė mergina. Jis sako, kad nori pasikalbėti su profesoriumi.

– Taip, bet juk mano vyras sakė, kad dabar neturi laiko. – Frederikės balsas kiek suirzęs.

– Puikiai žinau, ponia, ir jam pasakiau tai. Bet jis neišeis, kol nepasikalbės su profesoriumi. Sako jis.

Frederikė apmaudžiai šūkteli.

– Aš tuoj, – tada taria ji Frederikui, – tiesiog baik ruoštis, o tada eisime.

Ji nuseka paskui tarnaitę į koridorių.

Už durų išties stirkso kresnas, nesiskutęs vyras. Jo pašonėj stovi arba bemaž kabo jauna mergaitė. Išblyškusi ir akivaizdžiai nesveika.

– Kuo galiu jums padėti? Ko norite? – Frederikė jau pagriebė durų rankeną, pasirengusi jam prieš nosį užtrenkti duris.

– Man reikia pasikalbėti su daktaru, – jis pasižiūri į Frederikę su visiškai nesuvokiamu pasitikėjimu, kuris, švelniai tariant, nedera prie jo vargano apdaro.

– Bet apie tai negali būti nė kalbos. Konsultacija uždaryta. Be to, kreiptis reikia netgi ne šičia. O pro vartus šalimais.

– Bet ant durų parašyta daktaro pavardė, – jis linkteli į kortelę ant durų.

Kažkodėl Frederikė ten žvilgteli.

– Taip, galbūt, – dygiai atšauna (reikia pasakyti, nelabai tiksliai, nes iš tikrųjų tai neginčytina teisybė). – Vis tiek ne čia. Labai nemalonu, kad negirdite, ką sakau. Teks ateiti kitą kartą. Konsultacija uždaryta. Mano vyras išvykęs. Ateikite po trijų savaičių. – Ji parodo norinti uždaryti duris, bet tas įkiša ranką ir ją sustabdo.

– Man reikia pasikalbėti su daktaru. Mano duktė serga. Ar nematote, kad mano duktė serga?

– Taip, gal ir matau, bet...

– Kas ten darosi? – už jos išdygsta Frederikas.

Vyriškis ant laiptų iškart suuodžia progą.

– Ar jūs daktaras? Mano duktė serga.

– Aš *pasakiau*, kad konsultacija uždaryta, – Frederikė beviltiškai atsigręžia į Frederiką. Frederikas prieina arčiau ir atsistoja šalia jos, tad ji triumfuodama pažvelgia į nepažįstamąjį. (*Na, matai, mes čia stovime. Kartu! Užėmę visą tarpdurį! Tai ką dabar darysi, tu šlykštus chuligane?*)

O Frederikas, užmetęs vos vieną žvilgsnį į mergaitę, taria:

– Turėsite užeiti į vidų.

Frederikė netikėdama ausimis dėbteli į jį. Tada vėl atsisuka į duris.

– Tada eikite pro kitą pusę, – parodo, atsainiai pamojuodama ranka. – Laiptais žemyn ir...

Frederikas ją pertraukia, papurto galvą ir pirmą kartą per visą tą laiką, kiek jai teko jį pažinti, pažvelgia į ją lyg ir susierzinęs.

– Ne, ne. Leisk jiems tiesiog praeiti pro čia.

Nepažįstamasis piktdžiugiškai dėbteli į Frederikę ir įeina.

– Padėka, – jam iš paskos nusidriekia degtinės tvaikas. Frederikė atšlyja.

– Štai čia... – iš kiek surauktos Frederiko nosies ji supranta, kad ir jis neliko abejingas smarvei. Bet vis tiek toliau veda juos per butą. Nepažįstamasis mergaitę kone velka paskui save, kol Frederikas paima ją už kitos parankės.

– Padėka, – pakartoja keistasis vyras.

– Uždaryk duris, Stine, – sušnabžda Frederikė, prieš išeidama iš prieškambario. – Ir praverk svetainėje langą. Padaryk nedidelį skersvėjį.

Tada ji nuseka juos į konsultaciją.

– Ateikite. Pasodinkime ją, – Frederikas ištraukia kėdę, o vyriškis vaiką bemaž nukrauna it krovinį. Ji kaip maišas sudrimba ant kėdės ir tyliai sudejuoja.

Frederikas iškart atsitupia prie jos ir pakišęs ranką (ak, ta ranka!) po smakru mėgina padėti jai pakelti galvą.

– Kas tau negerai? Kur skauda?

Ji neatsako, tik sustena.

– Kuo tu vardu? – draugiškai paklausia Frederikas.

Žemasis vyras žingteli žingsnį į priekį.

– Nesvarbu, kuo vardu. Bet, po velnių, turit ją apžiūrėti. Kažkas pilvui. – Jis perbraukia ranka riebaluotus kiaulės šerius – savo plaukus ir visai be reikalo priduria: – Jai skauda.

– Taip, dėl to tikrai nėra jokios abejonės, – sako Frederikas, akivaizdžiai susierzinęs dėl nepažįstamojo elgesio. – Tačiau pirma pasikalbėsime su jūsų dukterimi, o tada priimsime sprendimą, ką dary...

– Apie ką su ja kalbėsitės? Nėra apie ką kalbėtis. Tiesiog sakau: jeigu kas nors ten yra, būtina pašalinti!

Frederikas įsistebeilija į jį.

– Jeigu kas nors *yra*, sakote. Kas nors, tai kas?

– Nu, žinot... – jo burnos kamputį iškreipia kažkas panašaus į šypseną.

– Ne. Iš tikrųjų nežinau! – Frederikas piktai dėbteli į jį. – Sakykit pagaliau, ji jūsų duktė?

– Taip, po velnių, ji mano duktė.

– Kiek jai metų?

– Vienuolika... Juk tau vienuolika, Marina, ar ne? – jis sutaršo jai plaukus: nors tas idiotiškas judesys pretenduoja į tėvišką, tačiau kaip tik priešingai – parodo siaubingą atjautos nebuvimą.

Ji vėl išleidžia nesuprantamą garsą. Veidas paslėptas, rankos suspaudusios pilvą.

– Vienuolika!!! – šūkteli Frederikas, ištiesdamas ranką ir uždėdamas mergaitei ant peties švelnų, tarsi saugantį delną. – Ir jūs duodate man suprasti, kad...

– Aš nieko neduodu suprasti. Tiesiai šviesiai sakau, jeigu kas nors yra, reikia pašalinti.

Nepažįstamasis klesteli ant kėdės. Tada visai ramiai ima raustis liemenės kišenėje. Išsitraukia juodos odos tabakinę, pasideda ją ant kelių, tada iš kitos kišenės išsiima pypkę. Ima oriai kimšti dervuotą pypkutę, tarsi visa ši padėtis tebūtų mažmožis, dėl kurio geriausia nesijaudinti.

Frederikas ir Frederikė kaip prišalę stovi ir spokso į jį – Frederikas nepajudindamas rankos ant vaiko peties. Tada jis dirsteli į žmoną, tarsi klausdamas: ar matai tą patį ką ir aš? Ir apskritai juodu panašūs į porą, prieš šimtą metų atėjusią į uždarą absurdo teatro spektaklio peržiūrą.

Laikas, regis, sustojo.

Staiga nepažįstamasis pakelia akis, tikriausiai dėl to, kad

nieko nevyksta, ir klausiamai žiūri tai į vieną, tai į kitą.

– Nu?? – tada taria jis, o akys nebyliai priduria: ko mes laukiame? – Tikiuosi, *jūs* sugebėsite tuo pasirūpinti, – išleidžia jis kartu su dūmų debesėliu.

Tada Frederikas pabunda.

– Tai, ką jūs sakote, visiška nesąmonė. Juk ji tik vaikas. Sakykit, jūs manote, kad galite čia ateiti ir svaidyti įsakymus? Sakykit, jūs visai kuoktelėjot, žmogau! Dabar liksite sėdėti ten, kol pasikalbėsiu su jūsų dukterimi.

Nepažįstamasis gana netikėtai atsistoja. Kiek pastovi, rodos, negalėdamas apsispręsti, kaip elgtis. Tada gūžteli pečiais, vėl atsisėda ir visą dėmesį sutelkia į tabaką, kuris, reikia manyti, kol kas jį tenkina.

Frederikas žvilgsniu paprašo Frederikės, kad ji padėtų jam pastatyti mergaitę ant kojų. Priėjusi ji paima jai po ranka. Mergaitė neįtikėtinai lengva, bet pažastis drėgna nuo prakaito.

Frederikės veidą perkreipia pasibjaurėjimas.

Kai jie nuvilkę ją į apžiūros kambarį paguldo ant kušetės, Frederikas atsisuka į Frederikę ir sušnabžda:

– Būk gera, eik ten ir kol kas prižiūrėk jį. Nežinau, ką jis rezga. Neišleisk jo iš akių nė sekundės. Jeigu kils sunkumų, tučtuojau kviesk mane. Tučtuojau! Girdi?

Frederikė padaro, kaip liepta.

Jis vėpso į ją. Visą laiką.

Reikia įgyti daugiau valdžios! Ji užsibarikaduoja už didelio Frederiko stalo, dar susiranda kažkokių kartotekos kortelių ir dedasi į jas žiūrinti – bet jos tiek tepadeda. Ji nuolat jaučia gręžiantį žvilgsnį.

Jo pypkės dūmai tirštu rūku gula visame kambaryje, šlykšti smarvė lenda į šnerves, ir ji negali kvėpuoti. Ji norėtų atsistoti ir atidaryti langą, bet dėl vienos ar kitos priežasties bijo, kad savo judesiu gal ką išjudins. Taigi lieka sėdėti.

Tyla ėdanti. Girdėti tik monotoniškas sieninio laikrodžio tiksėjimas ir drėgnas pypkės šliurpimas. Ji net nedrįsta nuryti seilių iš baimės, kad tas garsas bus kurtinantis. Žinoma, vos pagalvojus apie tai, burnos liaukos pasiunta skirti litrus seilių.

Ji meta žvilgsnį į laikrodį (dvidešimt minučių po dešimtos) ir supranta, kad pasivaikščiojimas žlunga... Grįždama akimis atgal, lyg netyčia žvilgsniu perbėga jo veidą. Jis vis dar spokso į ją pašaipiai, tarsi ta padėtis jį linksmintų. Sėdi visai ramus ir papsi pypkę.

Staiga sugurgia jos pilvas, išduodamas tai, kad ji turi virškinamąjį traktą. Garsas pratisas, urzgiantis, nepakeliamas. Po stalu ji uždeda ranką ant pilvo ir vogčiomis dėbteli į vyriškį, norėdama įsitikinti, ar tas išgirdo.

Taip, išgirdo!

– O, iš kur tai? Nejau gydytojo žmona alkana? – jam neabejotinai smagu. – Negali būti, kad gydytojo žmonai neduotų valgyti?

– Ne, – atsako ji tyliai ir bando nusišypsoti.

– Nu, tai puiku. Kaži, ar kas norėtų būti kaltas dėl to, kad negaunate, ko norite. – Jis akimis perlieja ją. – Ar jūs gaunate, ko norite?

Frederikė pajunta kraują plūstant į skruostus, ir jai kyla nevaldomas noras prispausti rankas prie ausų ir garsiai surikti.

Per stebuklą tą pačią akimirką atsiveria durys ir įžengia Frederikas. Vienas.

Jis tyliai uždaro duris paskui save.

– Frederike, aš manau... – jis galva mosteli į kitas duris. – Gal bus geriausia, jeigu tu...

Bet Frederikė papurto galvą.

– Nu, tai kaip ten mano dukra? Rūpinamės.

– Rūpinatės? Na, tai tada pasakysiu jums. – Frederiko žvilgsnyje neapykanta. – Jūsų dukra, kuria jūs taip rūpinatės, guli ten, – parodo. – Suleidau jai nuskausminamųjų. Ji miega. O dabar paklausykit, ką dar turiu jums pasakyti: jūsų dukra nėra nėščia, jeigu tai norėjote pasakyti. Jūsų dukra *negali* būti nėščia, nes ji tiesiog per jauna. Suprantate, ką turiu galvoje? Tai fiziškai neįmanoma. Bet ji išprievartauta. Išniekinta! Išniekinta šiurkščiausiu, niekingiausiu būdu. Taigi, aš jūsų klausiu: ar turite minčių, kas atsakingas už šį gėdingą poelgį?

– Ne. – Jis gūžteli pečiais – regis, tai ypač pamėgtas judesys, kuriuo jis sutinka kiekvieną neišvengiamą gyvenimo kliūtį. – Iš kur man žinoti, kur ji laksto ir ką ji daro? Ne mano reikalas.

– Ne jūsų reikalas??? Bet gali tapti jūsų. Dabar pasakysiu jums vieną dalyką: manau, kad žinau, kas išprievartavo tą vaiką. Ir esu tvirtai įsitikinęs, kad jūsų žinion ją perduoti nesaugu. Todėl mes palaikysime ją čia, kol...

– Po šimts velnių, šito jūs nepadarysit! – jis sukryžiuoja plačias rankas ir sėdi visiškai ramus. – Mano dukterį turėsit grąžinti man, ir dabar pat. Girdit? Neisiu iš čia tol, kol neatgausiu dukters.

– Ak taip. Na, tai sėdėkite ten ir laukite, kol atvyks policija ir išves jus, nes mergaitės negausite.

Frederikas pasuka durų link, tačiau nepažįstamasis beregint atsistoja ir užtveria jam kelią.

– Turiu vestis tą mergiotę namo. Ir dabar pat. Ji turi prižiūrėti mažuosius. O gal jums ir jų reikia? Gal man juos atvesti, kad galėtumėt ir jais pasirūpinti, kad jau jūs toks... – nusijuokdamas jis iššiepia burną ir parodo, švelniausiai tariant, nekokius viršutinius dantis. – Tada galėsit atidaryti čia visą nedidukę prieglaudą. Nors negirdėjau, kad dalyvautumėt prieglaudų veikloj. Apie jus teko girdėti kai ką *kita*.

– Nežinau, ką jūs girdėjote. Ir man tai nerūpi, nes jūs aiškiai apsirinkate. O dabar pasakysiu jums vieną dalyką...

– Ne, dabar aš *jums* pasakysiu vieną dalyką, – pertraukia jis. – Puikiai žinau, jūs manot, kad esat geresnis už vieną ar kitą. Betgi nesat! Visi tie jūsų paistalai! Visi tie jūsų delikatūs jausmai! Bet mūsų neapgausit. Velniai griebtų, mes puikiai žinom, kad jūs gimėt po laiminga žvaigžde, bet, rupūže, tai nereiškia, kad jūs pro kitą galą nešikat. Manot, mes nežinom, kad jūs einat į išvietę? Vienintelis skirtumas tarp mūsų, paprastų žmonių, ir jūsų yra tas, kad kiekvieną kartą, kai jūs padarot didelį dvokiantį šūdą, jis nukrinta mums ant galvų. Tai ir nemanykit sau, kad galit taip ateiti ir kištis į mūsų gyvenimą. Į *mūsų* gyvenimą!!! – Jis tampa viso proletariato šaukliu, kaip dar vienas Tarzanas, besimušantis į krūtinę. – Po velnių, kas toks čia atsirado? Senjoras Pomidoras? Rupūže, ką sau įsivaizduojat? Kad ji turėtų likti čia? O *kam*? Ką su ja darysit po poros dienų, kai jai pagerės? Vėl išmesit į gatvę? O gal suteiksit jai malonių malonę šveisti puikiųjų ponų grindis? Arba valyti išvietes? Ar pakasyti šeimininkui nugarą, ko gera? Taip, nes jums kailis irgi kartais niežti, tiesa! Ar ne? O tuo tarpu maži jos broliukai ir sesutės galės gulėti namie ir dvėsti. Ar taip sumanėte? Manot, viskas taip lengva? Manot, galit atimti iš manęs mano

dukterį – *mano* dukterį! – tik todėl, kad jūsų delikatiems jausmams šitaip labiau tinka?

Frederikė pasibaisėjusi. Ir ne tik dėl vyriškio žodžių! Aišku, ji juos išgirdo ir jie jai atrodo verti pasipiktinimo, bet jos dėmesį prikausto ne jie, visai ne jie! Visiškai ne...

Nes jam kalbant kažkas atsitiko Frederiko veidui. Jis persimainė, neišsigando, ne! – bet tarytum kažko neteko: stangrumo, tvirtumo – ir sudribo, liūdnas ir nuolankus, Frederikė spokso į jį išsižiojusi, baimingai pakerėta. Kai ką panašaus jai jau teko matyti anksčiau, tąkart Kristiano veide, tačiau šįsyk tai daug ryškiau. Ir ji supranta, kad įvyko neįtikėtinas dalykas, kad nenugalimasis nugalėtas – ir ne stipresnio varžovo, o menkesnio žmogaus!

Kaip dažnai ji bandė įsivaizduoti žmogų, kuris turės drąsos ir galios įveikti jį, pasipriešinti jo žodžiams (kurie yra įstatymas!), ištrūkti iš jo savaime suprantamos ir švelnios valdžios? Ir kaip dažnai ji turėdavo liautis, nes tokia mintis atrodė neįmanoma. Mat neįmanoma įsivaizduoti žmogaus, pranašesnio už *jį*, žmogaus, galinčio gyventi be jo pritarimo. Juk giliai viduje kiekvienas suprasdavo, kad Frederiko panieka tėra jų pačių sąžinės priekaištas.

Dabar ūmai jis stovi prieš ją – tas šiurkštus, purvinas žmogus. Ir, tiesiai šviesiai sakant, jam nusišvilpt ant Frederiko pritarimo. Frederikas jam kraupiai nesvarbus, nes jis jį niekina – ne jausdamas tą bejėgišką, varganą, pretenzingą atstumtųjų nepagarbą, kuri yra matoma ir dėl to juokinga, bet akivaizdžią jėgą, įtikinamą stiprybę, kylančią iš kvailo drumzlinos sielos kurtumo. Jeigu jam pasakytum: *Jūs neteisingai elgiatės,* – jo atsakymas būtų: *Nu! Ir ką?* Nes tas vyras neieško tiesos jokiu pavidalu, – nei specifinės, nei egzisten-

cinės, – juolab pasitelkdamas išlavintą, kompleksinį mąstymą! Priežastis paprasta – tas kelias (kuris Frederikui yra pati būties esmė ir kuriuo vienu jis tegali eiti) šiam vyriškiui yra ne tik nepažįstamas ir nepereinamas, bet neregimas ir neegzistuojantis, ir kartu toks nesvarbus, kad jo netgi negraužia sąžinė, kad jis neįstengia įkelti ten savo kojos. Tiesiog tas vyras nepaiso visko, kas Frederikui šventa, ir todėl yra jam nepasiekiamas, nepavaldus.

Šitai Frederikas ir suprato, todėl jo veidas suaižėjo, o pečiai nusviro.

– Na, ir puiku, – prabyla jis. – Jūs pasisakėte! Ir nors, neslėpsiu, esate vulgariausias, iš esmės nemaloniausias žmogus...

– Padėka.

– Nėra už ką! Bet, kaip sakoma, nors jūs esate pats... šiurkščiausias ir atgrasiausias mano gyvenime sutiktas žmogus, gausite savo dukrą į namus. Bet su sąlyga, kad parvešite ją briku.

– Neturiu pinigų brikui samdyti. Kiaulei ne vieta ant altoriaus. Kaip sakoma.

– Tuo nesirūpinkite. Aš užmokėsiu. Neturiu pasirinkimo. Jūsų duktė nepajėgia pati eiti. Duokite savo adresą, – tada taria jis, sakytum, truputį nerūpestingai, – paprašysiu vieno savo žmonių, kad nubėgtų pašaukti briko.

– Jo, hm... – vyriškis sugrūda rankas giliai į kelnių kišenes, pasižiūri į savo batus ir palinguoja į šonus, – bet taip jau yra, kad nesu kvailas. – Jis pakelia akis ir šaltai žiūri į Frederiką. – Manot, nesuprantu, ką rezgate? Kam jums mano adresas, jei ne tam, kad atlėktumėt šnipinėti? Su policija ant kulnų.

– Ak! Tai pamirškite, po velnių, tą prakeiktą adresą!

Frederikas išlekia iš kambario, rodos, visai pamiršęs apie Frederikę, vėl palikdamas ją su nepažįstamuoju.

Ji tebesėdi už rašomojo stalo. Išblyškusi ir įsibaiminusi.

Po kelių sekundžių jis sugrįžta.

– Sutvarkyta. Netrukus apačioje lauks brikas.

*

Kai Frederikas su Frederike netrukus išeina pro vartus, velnio briko ratų vėžės vis dar matyti – vos vos pabarstytos plonu, ką tik iškritusio sniego sluoksniu.

Vartai įkandin užsitrenkia. Jie apsirengę šiltai, o išeidami ant šaligatvio dar labiau užsismaukia kepures ant ausų.

Gatvėse dainuoja ramybė, ir jie netrukdo jai dainuoti. Eina nebylūs, nuleidę galvas, susikibę už rankų, leisdami iškreiptiems šešėliams rastis ir išnykti tai priešais, tai už nugarų – kaip jiems patinka.

Krisdamos žemėn po žibintais tyliai sukasi baltos snaigės. Ant gatvių nusileidusia stora sniego antklode lyg vaiduokliai vos girdimai pralekia pavieniai vežimai.

Ji norėtų ką nors jam pasakyti – paguosti jį – bet tyli bijodama, kad jos balsas sutraukys plonytį vienybės šydą taip, kaip kadaise cirke matyta dama dainuodama mokėjo suskaldyti stiklą.

Ji pakelia į jį akis. Nuo jo kepurės ant primerktų akių krinta šešėlis, pečiai pakelti lyg apsauga nuo šalčio, smakras paslėptas palto apykaklėje, kurią laiko suspaudęs kaire ranka. Ant juodo ilgo apsiausto peties it perliukai žiba aptirpusios snaigės.

Jis tvirtai laiko jos ranką.

Rytoj, kai ji pabus, jis bus išvykęs.

Bet tik rytoj...

*

Reikia ką nors daryti!

Grindų lentos girgžda po basomis kojomis, juodas koridorius nesibaigiantis.

Bet reikia ką nors daryti, ir nors stumdomosios durys sunkios kaip kambariu nusidriekę šešėliai, ji suvaldo jas, nepaisydama jų griausmingo pasipriešinimo, ir toliau juda pirmyn.

Drebėdama ji apgraibomis slenka per koridorių. Šaltis kyla iš vidaus.

Garsiai sugirgžda durų rankenos spyruoklė. Ranka dreba. Ji nesuvokia, iš kur jos ateina, tos jėgos, nuspausti ją. Betgi reikia ką nors daryti.

Atsiverdamos durys sucypia – visai kaip jos vaikystės pasakoje.

Nedaryk to, nedaryk to! Neik vidun! – galvodavo ji būdama vaikas, kai motina skaitydavo, kaip gražuolė įsibrauna į pabaisos valdas. Tačiau tai ne pasaka; tai absurdiška tikrovė, kurioje, rodos, esi priverstas griebtis daug pavojingesnių ir neįtikimesnių dalykų, nei gali rasti pasakoje.

Ji beregint pajunta (iš tiesų, kaip?), kad jis nemiega. Jis tikrai ją išgirdo – žinoma, jis ją išgirdo! Iš pradžių ji negali nieko įžiūrėti, bet pamažu kambarys jos akyse įgauna pavidalą.

Gražuolė jau atsisėdo ant lovos.

– Frederike... – jis atsikrenkščia. – Ar čia tu? Čia tu, Rike?

Ji neatsako – ne todėl, kad nenori, o todėl, kad gerklėje užstrigo balsas. Ji girdi, kaip jis tamsoje grabinėja. Tada pasigirsta brėžiamas degtukas ir staiga užsiliepsnoja šviesa, kurioje jo veidas atrodo svetimas, beveik šiurpus.

Jis su naktiniais marškiniais. Jie truputį atsilapoję, nuo vieno peties nusmukę. Ji gali įžiūrėti jo raktikaulį.

Jis pakelia degtuką ir suraukia kaktą.

– Rike? Kas yra? Ar tik nesergi?

Jo balsas kupinas mieguistumo ir nuostabos. Plaukai susitaršę.

– Tau baisu? Nebijok. Jis nebegrįš.

– Aš noriu... – balsas sausas ir tylus.

– Ko gi? – taria nepaprastai švelniai. – Ko tu nori, mano drauge? – degtukas užgęsta.

– Noriu turėti vaiką.

Ir staiga tai įvyksta, viskas įvyksta, ir, rodos, tą pačią akimirką susikuria pasaulis: pakyla antklodė, kad galėtum po ja palįsti; globiančiai apkabina ranka; ausyse gaudžia tyla; kvapas, karštas ir aitrus, žmogaus ir nakties; nepažįstama daina kūne; krakmolyti naktiniai marškiniai, juos nusivelkant rankovė brūkšteli per veidą; krūtinė plati ir šilta, su garbanotais plaukeliais, kurie prigludus kutena veidą; pažastis, lyg sukurta sugniaužtam tavo delnui; kūnas, po kuriuo gali palįsti; oda aptraukti kaulai; tamsoje įžiūrimas peties linkis virš tavo veido; svetimas, salsvai aštrus kvapas, jį galima ragauti prispaudus nosį prie kaklo, o barzdos šeriai tuo tarpu iki skausmo braižo skruostą, bet te niekada nesiliauja; pilvas, toks švelnus, toks švelnus prie tavo pilvo; aštri ir kieta alkūnė; sunki ir didelė ranka, neišvengiamai prispaudžianti tavo

ranką; krūtinės ląsta, vėl, šįkart intymi, ja nuslysta skruostai; plati bekraštė nugara su randu, kurio lygų įdubimą galima pajusti pirštų galiukais ir paversti jį savu; netikėtas godumas strėnose; balsas, kuždantis: *Taip, betgi aš skaudinu tave, mergyte,* – ir tavo balsas, atsakantis: *Ne, ne!*; lūpos švelnesnės už viską pasaulyje; karštis, verčiantis nusviesti antklodes ant grindų, nors žvarbu ir stiklus aptraukęs matinis šaltis. – Ir tu žinai, kad tai yra visa ko prasmė ir kad tam tu atėjai į šį pasaulį, ir galvoji: *Dieve mano, ar tik tiek?* Nes tai juk taip maža, taip paprasta ir taip lengva, ir vis tiek taip daug, daug daugiau, negu gali pakelti, ir privalai verkti, nes jau dabar, dar tebesitęsiant tam, žinai, kad, kai šitai baigsis, vienatvė niekada nebus didesnė ir apčiuopiamesnė. Nes tai baigsis! Viskas baigiasi, ir tu vėl lieki vienas, dar nuogesnis negu ligtol su savo beprasmiu, benamiu, pažeidžiamu kūnu.

*

Ponios ir ponai (po kelių valandų, kai vėl viskas dvelkia ramybe ir niekas mūsų nemato), išeikime iš šio miegamojo šešėlių ir pasirodykime kaip vujaristai, kokie iš tikrųjų mes esame – amžinai alkanų turistų būrys, plūstantis iš autobusų smalsiais žvilgsniais pasižvalgyti į sielas.

Ištykinkime savo vargšėmis silpstančiomis kojomis su išsišovusiais kojos nykščio skauduliais ir sėdusiais čiurnos kaulais ir drauge melancholiškai pažvelkime į juos.

Ateikite – taip, prieikime truputį arčiau, jie nieko negirdi, jie miega! – ir akimirksnį pasilenkime į priekį ir stebėkime jų laikinai nekaltus veidus.

Pasižiūrėkime į juos...

Ar jie mums nieko neprimena?

Pažiūrėkite, kaip iš jos akies kampučio nudrykusi smulki, balta sūri juostelė, likusi nuo ašarų, kai ji verkė tamsoje po juo. Iš baimės ir pilnatvės, bet daugiausia iš pilnatvės... Pažiūrėkite į jos odą, lygią, blizgią ir be ydos, ir nusišypsokime drauge dėl jos paiko įsivaizdavimo, kad ji negraži. Juk ji graži. Juk ji jauna.

Kaip ramiai jie guli...

Pažiūrėkite, kaip ji guli ant nugaros, atvira ir pasitikinti, ilsisi prie jo šono. Pagaliau netekusi nekaltybės ji labiau negu bet kada panaši į gėlę (raudonąjį progailį saulėkaitoje), ar ne? – išsidraikiusiais it spinduliuojantys vainiklapiai plaukais.

Pažiūrėkite į jos baltą atverstą ranką, gulinčią ant jo krūtinės, pažeidžiamą, atidengta arterija, ir pažiūrėkite į jo delną, stiprų, platų, tamsų, uždėtą ant josios, tarsi jis pagaliau būtų kažką pagavęs...

Įsižiūrėkite į juos gerai... ir tada man pasakykite: ar galime mes, ilgainiui liūdna meile truputį pamilę tas dvi prarastas sielas – ar bent įveikę blogiausia – priešiškumą joms! – ar galime mes likti abejingi jiems?

*

Ar įmanoma išmatuoti Sielvartą?

Laukųjų durų trinktelėjimą ji išgirsta neaiškiai, tik kaip silpną aidą iš tolimo pasaulio. Bet jos kūnas jį pagauna. Ji krūpteli, ir dar iki galo nepabudus pasirodo ašaros. Kaip sąlyginis refleksas, kaip atsakas, sukeltas vien šio trenksmo – visa, kas karšta ir šlapia, jos viduje pratrūksta, ima veržtis ir kristi ant suglamžytos pagalvės. Ji guli ant šono nejudėdama ir jaučia, kaip kairės akies ašaros užpildo įdubimą tarp akies kampučio ir nosies – sielvarto talpykla.

Taip, Sielvartą galima išmatuoti...

Frederikė žino, kokio dydžio yra Sielvartas, jai net nereikia atsimerkti: jis yra lygiai 80 kart 190 centimetrų – lygiai tokia praraja, atsiverianti priešais ją tamsoje.

O ar įmanoma išmatuoti Džiaugsmą?

Taip, jį sudaro kuklūs 17 kart 23 centimetrai – tiksliai atitinkantys laiškinio popieriaus lapą, kurį po poros valandų, į kambarį įslinkus menkutei ryto žarai, ji aptinka visą laiką gulėjusį šalimais ant pagalvės:

Brangi Frederike,
Dabar 6.15. Nors ir nemalonios aplinkybės, iš tiesų jaučiuosi labai gerai.

Ar atsakymai į sudėtingus gyvenimo klausimus visada tokie paprasti?
Tu miegi. Kaip vaikas...
Viskas atrodo taip...
Ačiū. AČIŪ!

Tavo Frederikas

– Dar vieną ji randa ant sekretero kambaryje (po to, kai ji ilgai rąžėsi naujai atrastame nuogume ir murkė it meilikaujanti katė tarp paklodžių – nes tokį rytą būtina ilgai voliotis, oda pajusti patalynę, pauostyti savo pirštus, išgaubti delnus aplink krūtis, kaip tai darė jis!):

6.57
Tu vis dar miegi. Saldžiai. Panaši į angelą.
Ar ir esi angelas? Ar taip, mano drauge?

Aš jau išeinu. Bagažas laukia prieškambaryje, aš stoviu su paltu ir stengiuosi nugalėti nenuramdomą poreikį likti namie.

Grįšiu tau nespėjus nė susivokti.

Saugok save.

Tavo Frederikas

– Dar vieną Stinė atnešė po valandos, jai sėdint prie pusryčių stalo ir neįstengiant nuryti nė kąsnio:

7.50, stotis.
Visiška sumaištis. Stovėjau ilgose eilėse, aplamdytas ir apstumdytas pagaliau priėjau prie langelio ir sužinojau, kad mano traukinys apie valandą vėluoja. Niekas tikrai nežino (paskirstymo kliūtys). Užregistravau ir atidaviau bagažą, dabar sėdžiu ant suolelio ir mąstau, ar tai ženklas.

Nejau nėra prasmės man važiuoti?

Nejau nėra prasmės, Frederike?

Tavo Frederikas

– Ir galiausiai dar vienas, kurį ji pati plėšte išplėšia nustebusiam paštininkui iš rankų, aplenkusi Stinę ir pakeliui vos jos nenuvertusi:

8.45
Brangioji,
Pagaliau įsikūriau savo miegamajame vagone. Kariškių nė pėdsako – iš tiesų, atrodo, pasisekė gauti šitą kupė vienam. Tikiuosi, bet dar pažiūrėsim – greičiausiai koks nors išsiblaškęs nusiplūkęs keliautojas įlips Ringstede arba Slagelsėje.

Tuoj surasiu, kas nuneštų šį laišką, tada eisiu į vagoną-restoraną užkąsti, nors jaučiuosi taip išsekęs, lyg būčiau jau sukoręs visą kelionę. Papusryčiavęs grįšiu ir bandysiu porą valandų numigti – arba bent kiek surikiuoti mintis.

Tu nuolat jose.

Frederikas

Reikia kur nors išeiti – *išeiti!* – reikia pasilepinti, kai nuotaika liejasi per kraštus.

Ji niūniuoja gatvėmis, tokia laiminga, tokia pilna jo, kad regi jį visur: pirma prie Lenktosios gatvės ir Pirčių skersgatvio kampo, kur jis stovi nugara svetimu paltu ir kalbasi su jauna dama; (*Ojoj! Bet atleidžiu tau, nes juk matau, kad ji nė iš tolo neprilygsta man grožiu.*) tada Pirklių gatvėje, kur ji įžiūri jo kaklą pro kalėdiškai išpuoštas krautuvių vitrinas; tada Naujojoje Karaliaus aikštėje, kur jis įsiropščia į vieną iš daugybės brikų...

Aišku, ji puikiai supranta, kad tai ne jis, bet žaidžia tą žaidimą, pilve jusdama džiaugsmingą maudimą lyg iš alkio.

Tos kreminės veršiuko odos pirštinės, apsiūtos audinės kailiu, nuostabios, bet brangios. Per brangios!

– Pamėginkite jas pačiupinėti, ponia! Pajuskite, kokios jos minkštos. Čia tikra prabangos prekė. Išrankiai klientei.

Išrankioji klientė padaro, kaip liepta pardavėjo. Ir jis teisus: jos tokios švelnios, tokios švelnios – kaip Frederiko oda vienoje vietoje – tiesiai po pažastimi.

– Prie jų yra ir moteriška šerpė, – tada sako jis, tas gundytojas, ir iš po burtų prekystalio su tūkstančiu ir vienu mediniu stalčiuku ištraukia žavingiausią pasaulyje regėtą skraistę ir išskleidžia ją ant stiklinio prekystalio taip švelniai, lyg tai būtų naujagimis, kurį jis stebuklingu būdu ištraukė iš įsčių ir dabar su pasididžiavimu atnešė krikštyti. Frederikė atsidūsta ir ranka braukdama per šviesų, blizgų audinės kailį būtinai užsimerkia.

Pardavėjas viską sudeda į elegantišką dovanų dėžutę, o jai išeinant iš parduotuvės jis žemai, nuolankiai lenkiasi, prilaikydamas skimbčiojančias duris.

Ji traukia toliau, žvilgsniu palydėdama save, šokančią parduotuvių vitrinose su ant rankenėlės besisupančiu paketu, prilaikomu smiliumi ir didžiuoju pirštu.

Kaip pritrenkiamai ji atrodo su šia skrybėlaite!

Grøn og Søn parduotuvėje ji įsigyja du kamuolėlius minkštų, švelnių gelsvų vilnonių siūlų ir 2.5 numerio virbalų komplektą, o *Wessel og Vett* nuperka nėrinių apykaklę.

Ji bus motinai!

Taip!

Ji iškart eis ten!

Bet, priėjusi Naująją Karaliaus aikštę, persigalvoja, nusiperka nedidelį nuodėmingą Liubeko marcipanų maišelį, paslepia jį kišenėje ir nuskuba namo.

Įėjusi vidun sukviečia tarnus ir kiekvienam įteikia po banknotą (kaip tik tokią sumą, kuri jiems atrodo svaiginanti, o jai visai nesvarbi) ir išsiunčia laimingus, nustebusius vargšelius pirkti dovanų artimiesiems.

– Jūs laisvi! – nuostabiai ištaria ji. – Visą likusį pusdienį!

Frederiko miegamajame ji atsisėda ant kėdės su dėžute ant kelių. Prieš atidarydama ją, nori truputėlį pasėdėti – pasimėgauti šia dosnia dovana. Ji alkana, nuo ano vakaro kaip ir nieko nevalgiusi, taigi prisikemša burną marcipanų ir begėdiškai gardžiuojasi saldžiu, kvapiu migdolų skoniu, užliejančiu dantis.

Tada ji atsargiai atriša kaspinėlius, nuvožia dėžės dangtį, nuima šilkinį popierių ir išvydusi ekstravagantišką vaizdą perdėtai atsidūsėja (kad tikrai pajustų!). Ji apsigaubia šerpe, užsimauna pirštinaites, prieina prie Frederiko veidrodžio, sukiojasi ir kraiposi prieš jį.

– Ponia Faber, – taria ji sau priekaištingai, – juk jūs išlaidi!

– Taip, aš išlaidi, – atsako ji, dabar visai kitu balsu: pasitikinčiai, aristokratiškai. – Esu išranki klientė. Tik geriausia man yra ganėtinai gera.

Tada ji prikiša veidą prie veidrodžio stiklo, apžiūri save ir pastebi spuogelį, besikeliantį po viena akimi. Tada truputį paskaičiuoja... Niekai, jam grįžus jis bus seniausiai dingęs.

Atsargiai nusiima šerpę, nusimauna pirštines, sudeda atgal į dėžutę ir iškart pajunta, kad jai šalta. Prie audinės kailiopripratę pečiai tuoj ima šalti!

Ji atsisuka į lovą ir numeta apklotą.

Ak ne! Kokia katastrofa! Visu kūnu pajunta nusivylimą – tarnaitė pakeitė patalynę. Lyg eidama Komunijos ji pamaldžiai atsiklaupia, pasilenkia į priekį ir įbeda nosį į švarią patalynę, skverbiasi pro aštrų muilo aromatą, kol jai ima atrodyti, kad gali suuosti silpną Frederiko kvapą. Tada nusirengia ir palenda po antklode.

Patalynė prie odos šalta kaip ledas. Ji gerai apsikamšo ir užmerkia akis. Vėl atsimerkia ir apsidairo.

Tada atsikelia, nuoga prieina prie spintos ir pasirausia tarp pakabų. Išsirenka vieną jo švarką, apsivelka jį, prieina prie stalo priešais veidrodį ir nusuka kamštelį nuo vienintelio likusio odekolono buteliuko. Prispaudusi smilių prie angelės, porą kartų apverčia buteliuką ir nušluosto pirštą į apykaklę.

– Laba diena, pone Faberi, – linkteli veidrodžiui.

Tada strykteli atgal į lovą.

Dabar jis, rodos, bemaž yra čia...

41

(1932-ųjų rugpjūtis)

Ji perbraukia senais pirštais skrynelę. Ant dangtelio skrupulinga medžio inkrustacija – šviesi mediena inkrustuota raudonmedyje, ji jai primena žmogų, kitados tvirtinusį, kad įvaldyti šį amatą yra svarbiausias gyvenimo tikslas. Staiga jai prieš akis išnyra jo veidas, prasibrukdamas, įsisprausdamas priešais Frederiko veidą. Tačiau ji susierzinusi nubaido jį mostu, nes ši skrynelė skirta ne jam, bet kitam, tikrajam – vieninteliam...

Joje guli visi laiškai!

Keistas tas žodis „visi"... Nes argi per visus tuos metus neturėjo susidaryti kur kas daugiau nei tie vargani dvylika laiškų?

Vienas, du, daug!

Ir beveik pusė jų vis tos pačios datos – pirmosios dienos.

Pirmosios sukūrimo dienos!

Kokia laiminga, kokia kvaiša ji buvo.

Ir Dievas matė, kad tai buvo gerai. Tai buvo vakaras ir rytas...

42

Berlynas, 1876 m. lapkričio 22 d., trečiadienio rytas

Mano brangioji Frederike,

taip, ir vėl rašau tau.

Atvykau vakar vakare, pavėlavęs beveik dvidešimt septynias valandas. Georgo rekomenduotas viešbutis tikrai puikus – senas, bet patogus.

Kelionė čionai visai nebuvo tokia baisi, kaip baiminausi.

Taip ir nepamiegojau! Kai įėjau į vagoną-restoraną, kažkas mane pašaukė ir, nepatikėsi, tiesiai prieš mane! išdygo senas studijų laikų pažįstamas Vilhelmas Velinas. Aš jo nei mačiau, nei apie jį girdėjau daugiau negu aštuonerius metus, taigi susitikimo džiaugsmas buvo didis. Kaip manai, kur jis keliavo? Taip, teisingai spėji, mano drauge – į konferenciją Berlyne!

Argi tai nėra neįtikėtina? Ir ar gali įsivaizduoti – pasirodo, kad darbe jis pasirinko veik tą patį kelią kaip ir aš, kad mes, nežinodami to, kaip sakoma, dirbame paraleliai – jis Orhuse, aš – Kopenhagoje.

Jis nebuvo užsisakęs miegamojo vagono, taigi, žinoma, pasikviečiau jį pas save. Tad pamiegoti nepavyko. Nepaprastai

įdomus žmogus. Jaunesnis už mane, bet pritrenkiamai talentingas.

Dabar turiu baigti, Velinas ateina manęs už kelių minučių, prieš pradėdami įtemptą dienos programą kartu papusryčiausime.

Tikiuosi, kad namie viskas gerai.

Būk gera, perduok nuo manęs linkėjimų mano brangiems tėvams ir pasakyk jiems, kad atvykau saugiai ir kad jie nenusimintų, jei pirmas porą dienų negaus iš manęs žinių. Ir tu taip pat, mano drauge. Bijau, kad būsiu gana užimtas.

Rūpinkis savimi, sudie.

Frederikas

43

– Kada iš tiesų Frederikas grįžta namo? – paklausia Amalija dalykiškai.

– Penktadienį.

– Penktadienį?? Juk ne *šį* penktadienį, tiesa? Ak ne, tik pamanyk, jau! Tikrai praėjo trys savaitės? Na ir bėga laikas! Kokiu laiku jis atvyksta?

– Atvirai tariant, tiksliai nežinau. Maždaug į vakarą, turbūt. – Ir prieš akis jai išnyra jo rašysena: *Atvykstu 19.11* (vienuolika kaip du tiesūs šauktukai. Du!! Ne trys!!!) ir jo prierašas, kad *gąsdina bėgiai* ir kad labai tiksliai nurodytas atvykimo laikas *deja, liūdnai skirsis nuo tikrųjų geležinkelio bendrovės punktualumo gebėjimų.*

Tuo tarpu Frederikės punktualumui nieko neprikiši!

Pralaukusi tris ketvirčius, ji atsistoja į eilę prie bilietų langelio ir, kai ateina jos laikas, taip energingai pasilenkia į priekį, kad kakta trinkteli į stiklo paviršių – iš tikrųjų tokį riebaluotą, kad tikrai turėjo pastebėti.

– Ar galite pasakyti, kiek vėluoja traukinys iš Roskildės?

– Minutėlę, ponia.

Pagyvenęs vyriškis už stiklo nusisuka ir kažką nesupranta-

mai sugergždžia iš gerklės uniformuotam vyrui už savęs, šis atsako tokia pat keista kalba.

Tada anas vėl atsigręžia į ją.

– Turėtų atvykti dabar, ponia.

– Ačiū!

Ji greitai apsisuka ir nuskuba per salę, stumteli senyvą damą, o ši nepaiso pakartotinių atsiprašymų ir, rodos, niekada neįstengs jai atleisti.

– Tikrai prašyčiau man atleisti (*bet aš čia atvykau pasitikti savo mylimojo, savo vyro, karaliaus, bet ką jūs suprantate, jūs, sena fosilija, jūs, suakmenėjusi hiena*).

Ji nusiskubina toliau, baimingai, drebančiomis rankomis ir dainuojančiomis strėnomis. Pamanyk, jeigu jie taip imtų ir apsilenktų.

Ji prilekia peroną kaip tik tą akimirką, kai didžioji mašina įsiveržia į salę, ir tik tada, kai išvysta traukinį, visu aiškumu suvokia, kad ten yra jis. Taip arti. Ji džiūgaudama nusišypso, įsivaizduoja jį priešais save, kaip jis stojasi iš savo vietos (rasi, jis visą kelią sėdėjo ant ranktūrio?), velkasi paltą, užsivynioja šaliką, užsideda skrybėlę ant galvos... ir jai ima atrodyti tiesiog nesuvokiama, beveik netikra, kad po akimirkos jis vėl stovės priešais ją.

Staiga ją suima baimė!

Ji nedrįsta!

Suvokia, kad viskas visiškai blogai – kad ji viską išpūtė, persistengė. Namuose šventiškai padengtas stalas: gėlės, omarai... Ir jokių svečių! Tik juodu! Tai katastrofa. Katastrofa! Ir ką ji sau maniusi?

Ji iškart supranta, kad jam tai pasirodys visiškai juokinga, kad pakreipęs galvą jis meiliai nusišypsos ir sušuks *Oho!*, ir

apsimes laimingas, tačiau giliai viduje jam atrodys, kad tai netinkama, kvaila.

Juo traukinys arčiau, juo labiau blėsta džiaugsmas.

Traukinys nenoromis ima stoti, išleidžia kurtinamą skundą, prieštaraudamas klykia, nenori sustoti, baudžiasi tolyn, tolyn! su savo karštais garo katilais, milžiniška jėga ir nenuilstančiu gyvenimo geismu.

Ji supranta, kad vis dar gali pabėgti. Nuskubėti prie karietos, paliepti vežikui kuo greičiau vežti ją namo ir atsainiai išsidrėbti ant sofos. Ne, kai jis parvažiuos, geriau visai nebūti namie. Išeiti, būti užsiėmusiai. Būti užmiršusiai...

Ne, taip netinka. O kaip valgis... padengtas stalas... šventiškai nusiteikę tarnai?

Ek, kokia ji kvailė!

Tai baisu. Pernelyg baisu! Ką jai daryti?

Ne, ramiai! Reikia tvardytis. Pasakyti, kad ji pamaniusi, jog po ilgos kelionės jį reikia palepinti... Elgtis mažumėlę nerūpestingai, nekreipti dėmesio. Vos įėjus, užsimesti seną skraistę, kad neatrodytų pasipuošusi. Taip. Taip ir padarys. Viskas bus gerai, ir bent jau paguoda, kad paskutinę akimirką nusiėmė naująją šerpę, nusimovė pirštines. Tik pagalvok, jeigu čia stypsotų su audinės kailiu! – tuščia ir juokinga.

Ak ne, kur ji padėjo tuos daiktus nusivilkusi? Gal paliko mėtytis prieškambaryje, tada vos įžengęs jis pirmiausia pamatytų juos?

Ne. Dabar ji prisimena, kad sudėjo atgal į dėžutę.

O, ačiū Dievui!

Durys su trenksmu atsidaro. Ji apžvelgia sąstatą, žinodama, kad po akimirkos pamatys jį išlipantį. Ar jis dairysis jos, ieškos tarp laukiančiųjų perone?

Pastebi jį tolėliau. Jis lengvai strykteli nuo laiptelio su aplanku po pažastimi. Paltas atlapotas, rankoje skrybėlė, veidas toks visiškai laimingas, kad ją apima noras verkti.

Jis įdėmiai žvilgteli į traukinio pusę, atlošia galvą ir nusijuokia iš to, ką pasakė kažkoks nesvarbus žmogus – matyt, štai tas, pasirodantis ir nužengiantis į peroną. Dar vienas... ir dar vienas: kai kurie jauni, kai kurie pagyvenę, bet visi džiugūs, vilkintys savimi patenkintus tamsius paltus – tokie panašūs, lyg priklausytų vienai slaptai ložei. Netrukus aplink jį susiburia penkių ar šešių vyrų grupelė, jie rodo ir gestikuliuoja, žiūri į laikrodžius, plekšnoja per nugaras... Ji neįstengia išgirsti visko, apie ką jie kalba, nes per toli, tačiau tarp daugelio žodžių porą kartų supranta žodį *brikas*.

Ji stovi kaip prišalusi. Nedrįsta prieiti arčiau, jaučiasi kvailai, nereikėjo čia važiuoti...

Būrelis pajuda vis dar gestikuliuodamas jos linkui. Frederikas nesižvalgo. Nė kartelio neapsidairo ieškodamas jos.

Vis dėlto ją pastebi. Sustoja. Staiga. Atmeta galvą. Nustebęs? Laimingas?

Tada jis atsiplėšia nuo būrelio ir sparčiai žengia prie jos.

– Frederike?!!! – abiem rankomis ją apkabina ir taip stipriai suspaudžia, kad ji per paltą pajunta, kaip aplankas įsirėžia į nugarą. Tada jis truputį atsitraukia, pasižiūri į ją ir ima bučiuoti jai skruostus taip karštai, kad galima pamanyti jį grįžus iš Italijos, o ne iš Vokietijos.

– Ką, po šimts, čia veiki? Ar negavai mano telegramos?

– Tavo telegramos?

– Taip, iš Korsioro? Aš iš Korsioro išsiunčiau telegramą. – Jo balsas uždusęs, džiaugsmingas.

– Negavau.

– Negali būti, ką?.. Kad tave kur! Prašiau tavęs nepasitikti manęs čia, o važiuoti tiesiai į *D'Angleterre*, sakau.

– Į *D'Angleterre*?

– Taip. Hesajeris surengė iškilmingą vakarienę visos delegacijos garbei.

– Iškilmingą vakarienę? Ir kokiu gi laiku?

– Taip, kokiu laiku... – jis pasižiūri į laikrodį. – Prieš pusvalandį. Mes jau pavėlavome. Dieve! – jis pažvelgia į ją švelniai, susirūpinęs ir sugriebia jos ranką. – Juk neparuošei dar ko nors?

– Ne, visai ne.

– O, ačiū Dievui, – jis purkšteli ir perdėtai susigriebia už širdies. – Šiaip ar taip, gražu, kad sutikai mane!

– Faberi? – būrelis priėjo prie jo, vedamas retaplaukio pono, kuris, išvydęs Frederikę, nesusituri nepakėlęs vieno antakio. – Surasime porą brikų.

Frederikas atsigręžia:

– Taip, pasimatysime ten... Klausyk, Velinai! Ateik minutėlę.

Nuo grupelės atsiskiria jaunuolis ir šypsodamasis eina artyn. Į ją žvelgia pora svetimų akių. Drovių.

– Čia mano žmona Frederikė. O čia Vilhelmas Velinas, apie kurį tau pasakojau.

– Laba diena, ponia Faber, – jo rankos paspaudimas švelnus ir tiriamas.

– Laba diena, pone Velinai.

– Taigi! – Frederikas pamojuoja (mielai, apmaudžiai ir beviltiškai) aplanku. – Štai mes čia stovime... Klausimas, ką darysime. Turiu pasakyti, kad Frederikė negavo mano telegramos, – jis uždeda ranką nepažįstamajam ant peties. (Ak,

tas lengvas, bet bendrumą sukuriantis fizinis prisilietimas prie žmonių, su kuriais jis kalba.)

– O, po šimts, – atsako jaunuolis ir nukreipia nustebusį žvilgsnį į Frederikę.

Tarsi gindamasi ji vėl patikina negavusi jokios telegramos.

– Klausykit, – tada pasiūlo ji, – jūs dabar važiuokit. O aš tiesiog vėl vykstu namo!

– Jokių kalbų. – Frederikas atrodo pasipiktinęs. – Nieku gyvu, Frederike. Privalai važiuoti kartu!

– Ne, aš... Aš nesu apsirengusi iškilmingai vakarienei.

– Tai klaikiai nesvarbu. Esi žavi, kokia esi. Kaip sakote, Velinai? Argi mano žmona ne žavi?

– Taip, tikrai. Labai. – Jaunuolis rimtai pažvelgia į ją geromis akimis.

– Ne, Frederikai, nemanau... Be to, jaučiuosi truputį pavargusi.

– Žinoma, turi vykti kartu, Frederike. Visi dalyvaus.

– Visi?

– Na taip: Jansenas, Hesajeriai...

– Ir Jansenas? Vis dėlto keista. Buvau sutikusi jį vos prieš porą dienų. Tada jis nieko man apie tai neužsiminė.

– Ne, bet tikriausiai tai būta skuboto sprendimo. Matyt, jis tuo metu dar nežinojo. Juk pažįsti Hesajerį...

– Taip... – Hesajerį pažįsta. – Bet važiuokite. Paskubėkite, kad daugiau nevėluotumėt.

– Tu įsitikinusi? Esi *visiškai* įsitikinusi, kad nenori vykti kartu? – paklausia jis su nuoširdžiu nusivylimu arba su nuoširdžiu palengvėjimu.

– Taip, visiškai.

– O kaip grįši iš čia namo?

– Juk manęs laukia karieta.

– Na, jeigu tu įsitikinusi, tada... Aš tave palydėsiu.

– Ne, Frederikai. – Ji išdrįsta uždėti ranką jam ant krūtinės. – Negaišk laiko. Nėra jokio reikalo. Karieta laukia manęs Akselio aikštėje. Tikrai pati susitvarkysiu... Na! Lėkit gi dabar! Žiūrėkit, kitų jau nėra. Bėkit.

– Niekada gyvenime! Nieku gyvu! Aš tave palydėsiu. Velinai, būk geras, palaikyk man vietą brike. Pasakyk, kad būsiu po minutės.

Didelė salė atrodo mažesnė, kai Frederikas čia. Jos pečius tvirtai apkabinusi jo ranka ją prilaiko. Be jos ji, ko gera, subyrėtų.

– Man taip dėl to gaila, Frederike.

– Nereikia gailėtis.

– Bet man gaila! Akivaizdu, kad aš ir toliau sudarau tau kvailas aplinkybes.

Jis sustoja, apsuka ją ir suima nuo jos gobtuvo kybančius šilko kaspinus. Truputį juos trukteli.

– Man taip velniškai gaila dėl to, kas atsitiko paskutinį vakarą namuose, – tada taria jis. Jis skvarbiai, rimtai žvelgia į ją. – Negražu, kad taip tavimi pasinaudojau. Ar patikėsi manimi, jei pasakysiu, kad tai niekada nepasikartos?

Frederikė išblykšta.

– Ar patikėsi? Pažadu, kad ateityje tau nereikės kęsti tokių dalykų. Aš susitariau su Velinu. Bet apie visa tai papasakosiu grįžęs namo.

Tik tada Frederikė supranta, apie ką jis kalba.

Ji leidžiasi palydima tik iki išėjimo. Tada išsiunčia jį.

Kai jis pradingsta (atbulas, mojuojantis ir visiškai, už šir-

dies griebiančiai laimingas), ji atidaro sunkias duris į šaltį, pasuka dešinėn ir patraukia priešais žemą fachverkinį stoties priestatą.

Vežikas Andersas šąla.

Jis tūno ant vežiko pasostės drėgname žvarbiame šaltyje ir, pūsdamas kvapą, šildo rankas. Pamatęs ateinant šeimininkę, nusiima odinį kojų užklotą ir jau ketina strykteléti apačion, bet pakėlusi ranką ji paprieštarauja.

– Ne, lik sėdėti! – sušunka ji linksmai rūke. – Tiesiog važiuok namo. Mes su vyru nutarėme kitaip. *D'Angleterre*... – savo proto sandėliuke ji suranda įtikinamą šypseną. (Aukštuomenė moka linksmintis!) – Paprašyk Stinės viską nutvarkyti. Nenoriu matyti nė pėdsako, kai grįšime namo. Maistą galite tiesiog suvalgyti. Beje, atidarytą butelį irgi išgerkite. Galėsite išgerti už pono grįžimą. Ir nelaukite viršuje. Greičiausiai užtruksim iki vėlumos. Patys susitvarkysime.

– Labai dėkui, ponia.

Jis paslaugiai, nuolankiai linkteli, griebia vadeles, susiima už kepurės ir leidžiasi į kelią su šypsena lūpose ir džiugiu, viltingu spindesiu akyse.

Frederikė grįžta atgal ir įeina į stotį. Tik visiškai įsitikinusi, kad jo nebėra, vėl atidaro duris ir išeina į miglą.

*

– Frederike. Čia tu!!? – motina žvelgia į ją nustebusi.

– Taip, ėjau pasivaikščioti ir pamaniau, kad gal būsite namie.

– Tokiu oru! Ir taip vėlai! Ir sakyk man, ar Frederikas ne šiandien turėjo grįžti?

– Ne, tik rytoj!

– Rytoj? Žinai, tikrai maniau, kad minėjai penktadienį.

– Taip? Na, bet turėjau galvoje šeštadienį.

*

Ji truputį pasiklauso pridėjusi ausį prie durų ir tik tada atsargiai įkiša raktą į spyną. Visiškai tylu. Jeigu ji įtykins, niekas nesužinos, kad ji parėjo, ir todėl manys, kad ji kartu su Frederiku, kai jis triukšmingai grįš vėliau. Nuostabu. Jeigu jie ją vis dėlto išgirstų, duos suprasti, kad blogai pasijutusi ir todėl išėjusi namo anksčiau. Turėtų būti tikėtina.

Ji kiek pagrabinėja tamsoje, į kažką atsitrenkia. Uždegus lempą tai pasirodo besąs Frederiko bagažas. Ant komodos guli telegrama: *Brangi Frederike. Keičiasi planai. Iškilminga vakarienė „D'Angleterre" 19.30 val. Susitiksime ten, jeigu ne namuose anksčiau. Su meile – Frederikas.*

Ji suglamžo ją ir sugrūda į rankinę. Tada pasikabina paltą, nusiauna aulinius ir nutaria išsėlinti ir truputėlį užkąsti.

Ji praveria duris į virtuvę. Dega šviesa. Keista, taip vėlai... Ją pasitinka aitrus, gaižus žuvies kvapas.

Šviesa prislopinta raudono audinio skiautele, nerūpestingai ir pavojingai užmesta ant vienišos žibalinės lempos gaubto, kuri iš kertės šokdina šešėlius ant sienų ir lubų. Gyvus šešėlius.

Ji pradaro duris plačiau ir atsargiai įkiša galvą vidun. Pirmiausia į akis krinta didelis stalas, riogsantis kambario viduryje, vos per porą žingsnių nuo jos. Netvarka. Ant prasto stalo stovi dvi taurės (Frederikės pasipiktinimui – puikiosios

krištolo taurės!), riebaluoti nusiaubti padėklai su nulupinėtais omarų kiautais, dvi priterštos lėkštės, apverstas vyno butelis...

Visoje šioje netvarkoje išsidraikę Stinės plaukai. Ji guli ant stalo, ant nugaros. Jos palaidinė atsagstyta, didelės, baltos, minkštos nuogos krūtys virsta pro marškinių kraštus. Virš jų pora grabaliojančių šiurkščių vyriškų rankų (kaži, ar jos sušilo?) – vien plaukai ir kaulai. Jos darbuojasi karštligiškai, tarsi nepaprastai spaustų laikas. Stinės kojos pražergtos, išsuktos į šonus: viena pėda, dešinė, pastatyta ant kėdės, kita nukarusi, kojinė nusivyniojusi ant kulkšnies. Ji tebėra apsiavusi – nudrengtais rudais bateliais.

Tačiau užvis keisčiausia: ant grindų, tarp kojų, klūpo jis, panardinęs galvą tarp sijono klosčių. Anglies pilkumo kelnės ir į viršų užversti batų kulnai, prieš kelias valandas mindę vežiko pasostės apatines lentas.

Sekundės dalelytė nusitęsia iki begalybės.

Jie jos neišgirdo. Stinė dejuoja, dėl to Frederikė pamano, kad anai skauda. Frederikė savaime ir visiškai kvailai susieja šią sceną su savo įsivaizdavimais apie užkulisinę Frederiko veiklą. Jai nė netopteli, kad šis groteskiškas vaizdas galėtų būti siejamas su malonumu. Stinė užmerktomis akimis unkščioja, mėto galvą į šonus ir su kiekvienu judesiu ilgi, banguoti jos plaukai primena jūros dumblius bangų mūšoje pučiant stipriam jūros vėjui. Jos rankos, rodos, beviltiškai blaškosi ore. Tada viena ranka čiumpa stalo kraštą, susigniaužia... Kita nulekia prie veido ir kaklo.

Kiek laiko ji ten stypso? Sunku pasakyti. Ji stovi kaip suakmenėjusi ir spokso išties *nematydama*. Tik tą akimirką, kai Stinė staiga atmerkia *savo* akis, Frederikė, regis, atgauna tai,

ką paprastai suprantame kaip tikrąjį gebėjimą matyti – būtent gebėjimą susieti tiesioginius įspūdžius su sąvokomis.

Krūptelėjusios jos abi sustingsta. Stinė stengiasi atsisėsti, grumiasi, rankomis atsirėmusi į jo galvą nori ją nustumti.

Frederikė kaip tik spėja pamatyti iš po sijonų išnyrant nustebusį vežiko veidą.

Tada Frederikė padaro *savo* klaidą:

– Atsiprašau, – sušnibžda ji. Ir skubiai užveria duris.

Ji suvokia tai tik grįžusi į savo kambarį.

*

Lengvas stuksenimas į duris. Ji atmerkia akis ir iš tamsos beregint ima virsti tikrovė. Vėl beldimas. Atsargus.

– Taip?

– Tai aš, ponia, Olinė. Ar galiu įeiti?

– Minutėlę.

Frederikė uždega šviesą ir užsisiaučia chalatą. Tada nueina ir praveria duris.

– Kas yra? Kiek valandų?

– Septynios, ponia. Atsiprašau, bet man reikia su jumis pasikalbėti.

– Na, tai kalbėk, po galais, moterie.

– Tai Stinė. Ir vežikas, – ji nedrąsiai žvilgteli į Frederikę. – Jie išėjo.

(Ak taip, Dieve... Stinė ir vežikas.)

– Išėjo, sakote? Kaip suprasti – išėjo?

– Taigi vakar vakare leidau sau aplankyti pusseserę, kai sužinojau, kad... Valbyje. Galiausiai pasilikau ten pernakvoti. Pamaniau, kad nieko tokio, kai... – ji atsiprašydama žvelgia į Frederikę.

– Taip, dėl Dievo meilės. Ir kas tada?

– Ak, kai šiandien rytą atėjau čia – gana anksti! – užėjau pažadinti Stinės. Jos ten neradau! Ji net nebuvo ten buvusi. Lova neliesta. Mažoji Ana irgi nieko nei girdėjo, nei matė.

Tada ji nuleidžia akis, o kai jas pakelia, jose tokia išraiška, lyg ji asmeniškai būtų atsakinga už tą nutikimą.

– Tada ir nuėjau į vežiko kambarį paklausti, ar jis žino... Ir ten nieko nebuvo. Buvo matyti, kad jis susikrovė daiktus. Spintos durelės paliktos atidarytos. Spinta tuščia. Tada grįžau į Stinės kambarį ir tik tada pastebėjau, kad nėra jos komodos.

– Hm.

– Tai labai blogai, ponia. Ir norėjau paklausti, ką dabar darysime? Ar man pašaukti policiją?

– *Policiją?* Nejau jie pavogė ką nors?

– Ne, tikrai ne. Bet jie paspruko! – palaužta Olinė pritraukia smarką, ant šiurkštaus kaklo susimeta raukšlės. – Pabėgo iš vietos.

– Ne, Dieve aukščiausias, apsaugok. *Policija!!!* – ji pasižiūri į Olinę taip, lyg ta būtų pamišusi ir lyg visas tas reikalas ją labiau vargintų nei jaudintų.

– Tai ką man daryti, ponia? Juk labai negerai. Ypač kai čia guli svečias ir viskas taip...

– Svečias? Apie ką kalbate?

– Na, apie tą jaunuolį svečių kambaryje. Poną Veliną.

– Ak, taip. Visai pamiršau. Taip. Žinoma, puikiai žinojau, bet buvau užmiršusi. Man skauda galvą... Paklausykite, Oline. Man reikia truputį pamiegoti. Elkitės kaip visada. Juk turite Aną, tegul ji užkuria ugnį ir taip toliau... O vėliau pakalbėsime apie tai.

Ji uždaro duris, bet iškart vėl jas atidaro.

– Klausykit, Oline. Nekvaršinkite mano vyrui galvos dėl viso šito. Jeigu jis teirausis manęs, pasakykite, kad man skauda galvą ir kad norėčiau pamiegoti. Nenoriu, kad man trukdytų.

– Būtinai. Taigi suprantu, juk vakar buvo šventė.

Taip. Vakar buvo šventė.

44

Ji atvyksta sutemose, kurios šiuo metų laiku begėdiškai prasigraužė kone iki popietės. Kai karieta įrieda į akmenimis grįstą kiemą, o nepažįstamas vežikas, paėmęs ją iš stoties, sustabdo arklius, jos galvoje kirba vienintelė mintis: ką ji čia veikia.

Dvaras anaiptol nėra įspūdingas. Vėjo pustomas, vienišas tūno tarp bekraščių sušalusių arimų, o nuogi medžiai, supantys pilkai raudono akmens pastatus, užuot sudarę užuovėją, tik bergždžiai, niūriai stūkso rūke.

Jai parodo kelią plačių, puslankiu stūksančių akmeninių laiptų linkui. Tarpduryje stovi žema, liesa moterytė, seniai įkopusi į tokį amžių, kai kyla įtarimas, kad stačia ji laikosi tik dėl nepaprastai kietai iškrakmolytos prijuostės. Ji laukia (stebėtinai šaltai), kada galės pasisveikinti ir įleisti ją į milžinišką, tuščią prieškambarį. Iš čia kyla sukti, platūs, kilimu užkloti laiptai į antrą aukštą. Nusimaudama pirštines, Frederikė suglumusiu žvilgsniu paseka tais laiptais, ir tą pačią akimirką viršuje atsidaro durys ir išnyra Helena.

Vaizdas iškart pribloškia: laiptais ji veikiau krypuoja, negu eina, viena ranka laikosi už turėklų, kita – remiasi į strėnas. Kadaise apvalūs ir švelnūs skruostai dabar įdubę ir bespalviai, skruostikauliai išsišovę kone kiaurai ploną odą. Akys

atrodo milžiniškos, iš tolo žiūrint, juodos kaip anglys vidury baltumos. Kaulėti pečiai ir sulysusi viršutinė krūtinės dalis nepakeliamai kontrastuoja su krūtimis – neįprastai pilnos jos stačiai sprogsta pro suknelės audinį. O apačioj – pilvas: ta išsipūtusi deformacija, nugraužusi riebalus nuo jos kaulų ir iščiulpusi odos spalvą.

– Frederike. Negaliu nė apsakyti... – nulipusi ji, sunki ir šilta, puola jaunesniajai seseriai ant kaklo, bučiuoja jai skruostus, spaudžia delnus.

– Pagaliau atvažiavai! Kaip aš laukiau.

Keista glėbesčiuotis su nėščiąja: rodos, negalėtum prieiti arčiau, kad ir kaip norėtum! Frederikė nusišypso ir vienu judesiu pamėgina išsivaduoti iš drabužių, iš glėbio ir iš nustėrimo. Ji paduoda paltą šmėklai ir susikibusi su seserimi už rankų leidžiasi vedama į svetainę.

– Ar sunki buvo kelionė?

Kambarys sunkus ir nepatrauklus. Baldai tokie sunkūs, tarsi rėžte įsirėžę į grindų lentas – atrodo, kad kartą čia pastatyti jau niekada nebus perkelti.

– Na, nebuvo taip blogai. Pakeliui skaičiau. Kartkartėm nusnūsdavau.

– Tai gerai. O dabar tikriausiai esi alkana?

– Taip, truputį.

– Minutėlę. – Helena sunkiai nulinguoja prie ant sienos kabančios skambučio virvelės ir ją patraukia. Eidama pro stalus ir kėdes, ji kaip sukriošusi senė ramstosi (lyg norėdama atiduoti duoklę tam amžiui, kurio ji – jau dabar giliai viduje žino – niekada nesulauks?). Tada, lyg atlikusi žygdarbį, atsisuka ir pasižiūri į seserį, stypsančią vidury ant grindų ir trinančią žastus.

– Tai štai! – suploja ji delnais, išgaudama kažkokį duslų garsą. – Tuoj gausime truputį užkąsti. Bet prisėsk minutėlę. Čia prie ugnies šilta. Eikš ir leisk man truputį pasižiūrėti į tave... O užkrimtusi turbūt norėsi mažumėlę pagulėti?

– Taip, tikriausiai būtų neprošal.

Jos atsisėda greta viena kitos ant senovinės, nesvetingos, multinu aptrauktos sofos (butelio žalumas ir rudi dryžiai, tamsūs, kieti mediniai ranktūriai ir žalvario vinys). Sėdėdama ant tvirtų spyruoklių, Frederikė pajunta, kaip dilgteli ilgesys šviesoje tviskančiam, minkštam, paklusniam vyno raudonumo šilkiniam aksomui.

– Kaip tu gražiai atrodai, sesute.

– Ačiū. – Ji nežino, ką dar pasakyti. Sakyti *tu irgi* būtų kone begėdystė. Ji trumpą akimirką žiūri į kambarį, o kai vėl pažvelgia į Heleną, tos apatinė lūpa išdavikiškai virpčioja.

– Klausyk, Helena, čia gi dabar! Nėra ko nusiminti... Kas atsitiko?

– Ak! Pati aš tokia bjauri pažiūrėti.

– Visai ne!

Ji iškiša tarp lūpų rausvą liežuvį, o šlapius skruostus suraukia į pašaipią grimasą.

– Ne, aišku, kad ne. Pamačiusi veidrodyje, pati savęs išsigąstu.

Frederikė guosdama apkabina ją.

– Betgi, Helenute, mergyte, juk taip yra todėl, kad tu nėščia. Pamatysi, vėl praeis.

– Taip, tikėkimės! Na, – ji nusišluosto skruostus atgalia ranka, – negalvok apie tai. – Pavėduoja delnu. – Pakalbėkime apie ką kita. Geriau papasakok, kaip *tu* laikaisi?

– Aš gerai. Gerai! Juk Frederikas grįžo iš Berlyno, žinai.

Smagu, kai jis vėl namie. Jis pradėjo bendradarbiauti su kitu gydytoju, Vilhelmu Velinu. Jaunu jutlandiečiu, beje. Jam dėl to sumažėjo darbo – ir klinikoje, ir moksliniuose tyrimuose. Talentingas jaunuolis. Jis pas mus apsigyveno. Kurį laiką. Kai grįšiu namo, jau turbūt bus išvažiavęs. Tai puikus sprendimas! Juk pas mus tiek daug vietos, žinai. O man atsirado galimybė gauti laiko atvykti ir aplankyti tave. Jus. Klausyk, o kur *yra* kiti? Čia taip tylu.

– Jie išėję, – ji atsainiai mosteli ranka rudų arimų pusėn, nors vargu tiki kitus lakstant po vagas.

– Bet turbūt pareis?

– Taip, taip, – išsisuka ji. – Bet papasakok dar. Kaip sekasi mamai su tėčiu?

*

Kai kažkas pabeldžia į duris, Frederikė tebeguli svetimoje lovoje negalėdama užmigti. Užtat ji spokso į lubomis plintančią rudą drėgmės dėmę.

Dabar ji kilsteli ant alkūnių.

– Taip, kas ten?

– Čia tik aš. – Helena įkiša galvą vidun. – Ar numigai? Galiu įeiti?

– Taip, eikš. – Ji ima keltis.

– Ne, gulėk. Gal pagulėkim greta? Ir pasikalbėkim? Kaip namie. Galiu atsigulti prie tavęs?

– Ką? Taip, žinoma. – Ji pasislenka, o Helena atsigula nutaisiusi droviąją išraišką.

Tada ji nusijuokia.

– Manai, esu paika?

Frederikė nusišypso.

– Gal truputį.

– Taip. Gal ir taip. Bet tik todėl, kad... Man reikia tiek daug gulėti dėl šito, – ji paploja sau per pilvą, – aš dažnai taip gulėdavau ir svajodavau, kad tu guli šalia manęs. Dabar tu čia ir noriu tai išmėginti. O kai išvažiuosi namo, galėsiu prisiminti, kaip mes iš tikrųjų *gulėjome* kartu. Supranti? – ji pasuka veidą į Frederikę.

– Taip, puikiai suprantu.

Jos guli tylomis, abidvi sulenkusios rankas po sprandu.

– Nemiegojai, kai įėjau?

– Ne. Gulėjau ir mąsčiau.

– Apie ką?

– Daugiausia apie tą drėgmės dėmę ten. Man atrodo, kad ji panaši į šalies žemėlapį. – Ji parodo. – Žiūrėk, ten Jutlandija – su atšaka ten. Ar seki mane? Beje, labai smagu, kurį laiką pažiūrėjus į tokią dėmę, ima atrodyti, kad ji juda. Ar tau yra taip buvę?

– Taip. Lygiai taip atrodo, kai ilgai žiūriu į Ulriką ir jo motiną!

– Ai, Helena, – Frederikė nusijuokia.

Tada jos vėl guli tylomis. Frederikei vienu metu pasidaro šalta. Ji pasilenkia per kraštą, paima vilnonį pledą, gulintį ant kėdės greta lovos, ir užtiesia jį ant jų abiejų.

Helenos pilvas per vidurį apkloto išsišovęs kaip milžiniškas kalnas.

– Frederike?

– Taip?

– Jie čia ne viso proto, – ji be išraiškos spokso į lubas.

– Ką sakai?

– Jie ne viso proto. Jie mirę. Visi.

– *Mirę?* Ką turi galvoje, sakydama, kad jie mirę.

– Jie vaikšto aplink it vaiduokliai. Jie beveik nesikalba. – Ji pasuka veidą į Frederikę. – Į mane jie visai nesikreipia.

Ir ji vėl, Dieve padėk, apsiverkia!

– Nagi, Helena! Kas čia tau šiandien? Paprastai niekada neverkdavai.

– Paprastai ne, – sako ji ir ramiai papurto galvą. Tada nuleidžia akis į pilvą ir priduria taip, lyg tai būtų dalykas, prie kurio teks priprasti – mat, nors ir liūdna, tam niekad nelemta pasikeisti. – Užtat dabar verkiu visą laiką.

– Negali būti?

– Taip, tikrai... O dabar jie dar atėmė Gustavą.

Ji ima smarkiau kūkčioti ir paslepia veidą prie sesers peties.

– Ša, ša... – Frederikė paglosto Helenos plaukus. (Neįtikėtina, kokie jie švelnūs). – Sakai, atėmė Gustavą? Betgi... kaip... kas?

– Vakar čia buvo kivirčas. – Frederikė jos balsą jaučia lyg alsavimą palei petį. – Tada anyta paėmė jį ir persikėlė su juo pas seserį, na, Ulriko seserį, gyvenančią už kelių kilometrų nuo čia.

– Nejau tai tiesa? – Frederikė pasižiūri į juodus blizgančius stiklus, atspindinčius sieną ir spintą.

– Taip. Ir man negalima jo aplankyti. Ulrikas paliepė vežikui jokiais būdais nevežti manęs ten.

– Negali būti!

– Taip! Juk ir sakau tau: jie ne viso proto.

– Betgi kas atsitiko? Ką tu padarei?

– Ką aš padariau? Kodėl manai, kad *aš* kažką padariau? – ji kiek atsitraukia ir piktai dėbteli į seserį.

– Kažkas gi turėjo įvykti, jei jie jau atėmė iš tavęs vaiką.

– Taip. – Ji kaip vaikas perkreipia burną. – Tai ta auklė. Ir anyta. Jų nė vandeniu neperliesi, jos visą laiką kartu ir nė sekundės neleidžia man pabūti vienai su Gustavu. Vakar tai peržengė visas ribas. Aš supykau. Išmečiau ją iš vaikų kambario ir paprašiau, kad paliktų mus ramybėje.

Frederikė atsikelia, nueina prie stalelio ir paima rankinę.

– Ir tada jie jį atėmė? – ji atsisėda ant lovos kaip iš mėnulio nukritusi.

– Taip. Šiandien rytą pabudusi jo neradau. Ulrikas sako, kad jis sugrįš, kai imsiu tinkamai elgtis. Ir tai taip baisu, Frederike, nes aš nežinau, *kaip* reikia tinkamai elgtis? Juk man atrodo, kad aš taip ir darau. Supranti? Nenumanau, ko jie iš manęs nori.

– Helena... – Frederikė paieško rankinėje, suranda nosinę ir paduoda ją seseriai, – nemanai, kad tai tam tikra prasme susiję su visa ta istorija su Lange?

– Su Lange??? Nea. Ulrikui Langė nė motais. Ir aš taip pat.

– Ak, gal vis dėlto ne, pamatysi.

– Taip, jam vis vien! Aš keliskart jo atsiprašiau, sekiojau jį maldaudama atleidimo, buvau gerut gerutėlė nuo to laiko, kai grįžome namo. Bet tai nieko nepadeda. Jis visai nenori apie mane girdėti. Elgiasi su manimi kaip su tuštuma. Nežiūri į mane. Nekalba su manimi... Žinau, kad, jo akimis, padariau didelę klaidą, bet ką man daryti? Aš tūkstančius kartų jo klausiau: *Ką turiu padaryti, Ulrikai? Ar negali pasakyti, ką aš turiu padaryti?* Jis man net neatsako. – Ji sugriebia Frederikės ranką. – Tu pažįsti mane, Frederike, aš juk negaliu taip gyventi. Man reikia, kad aplinkui būtų gyvenimas. Vienintelis gyvas šiame name buvo Gustavas, o dabar jį iš

manęs atėmė. Negaliu to pakelti. Iki skausmo jo ilgiuosi. O jis ilgisi *manęs*, žinau tai. *Jam* juk irgi skauda. Pagalvok, taip beširdiškai elgtis su vaiku. Su savo kūnu ir krauju.

Ji pasiremia ranka, sunkiai atsisėda ir išsišnypščia nosį. Tada valandėlę pasėdi spoksodama priešais save.

– Ak, ir kaip visa tat pasidarė? Kad taip aš... – ji sunkiai atsidūsta.

– Kad taip tu *ką*, Helena?

– Kad taip aš niekada nebūčiau už jo ištekėjusi.

– Helena! Kai taip sakai, galima pamanyti, kad nebemyli savo vyro!

– Nebe... Ką turi galvoje sakydama *nebe*?

– Ką tu? Nejau niekada jo nemylėjai?

– Ne. Iš tikrųjų nemanau.

– Betgi tu pati...

– Taip, žinau. *Pati pasirinkau, pati pasirinkau, pati pasirinkau!* Kad žinotum, kaip ši mintis be atvangos sukasi mano galvoje! Nes nesuprantu, kaip priėmiau tą sprendimą. – Ji abiem rankomis susiima už galvos. – Nesuvokiu, kad tai buvau aš! Nesuvokiu! Kaip aš galėjau? Bet... juk ir tu pasirinkai Kristianą, tiesa? Jeigu Frederikas nebūtų atėjęs ir išgelbėjęs tavęs, gal ir tu būtum nelaim...

– Juk aš netekėjau už jo, – pratrūksta ji apstulbusi. – Ir mane išgelbėjo ne Frederikas. Aš pati apsisprendžiau.

– Žinau. Bet nejaugi manai, kad žmogus gali visiškai tai suvaldyti? Kai prisimenu įvykius, atrodo, kad ten buvau visai ne aš. Buvau tokia akla! Tokia akla! Bet taip įvyko, nes Andrejus... Ak, viskas taip...

Frederikė vėl atsikelia, atidaro lagaminą, išsiima skarą ir apsigaubia pečius. Koks šaltas šis kambarys! Ji prieina prie

lango ir pačiupinėja palei rėmus – į vidų skverbiasi šaltis. Tada ji valandėlę pastovi, žiūrėdama į iškreiptą savo atvaizdą. Sename, nelygiame išsikraipiusio nuo šimto praėjusių vasarų kepinančios saulės lango stikle jos veidas atrodo banguotas.

Už nugaros pasigirsta ilgas, kūkčiojantis atodūsis.

Sesuo sėdi ant lovos krašto. Frederikė gali matyti ją stikle.

– Helena, sakyk, kas iš tikrųjų *buvo* su Lange – nes, kaip suprantu, tikriausiai kalbi apie jį? Pasakyk man... Lytinių santykių su juo turbūt neturėjai?

Helena nusišypso.

– *Lytinių santykių*... Iš tavo lūpų tai skamba taip keistai. Tačiau taip, Frederike, santykių mes turėjome. Pačių nuostabiausių pasaulyje. – Tada jos išraiška pasikeičia. – Bet aš ir tai sugrioviau. Aš kalta, kad jis irgi vaikšto nelaimingas.

Frederikė nusuka akis.

– Frederike, tau nebūtina... – tada pasigirsta. Guodžiančiai. – Gerai tai žinau. Apie Langę... Kad jis susižadėjo.

– Žinai?

– Taip. Gali būti visiškai rami. Jis *parašė* ir papasakojo man tai.

– Ir tu visai dėl to nenusiminei? – Frederikė su palengvėjimu pažvelgia į ją.

Helena vos papurto galvą. Tada nusišypso, švelnia, laiminga šypsena, dėl kurios akimirksniu tampa panaši į save.

*

– Ir kiek laiko mano žmona miegojo, sakote?

Frederikė užmeta akį į laikrodį.

– Apie porą valandų, manyčiau.

– Mat kaip... Tikrai negerai, kad ji neateina vakarienės. O ypač dabar, kai viešite jūs. – Jis ištiesia jai padažo ąsotėlį. – Juk svarbu, kad ji ką nors suvalgytų. – Jis paima įrankius. Tada pasižiūri tiesiai į ją. – Bet jai reikia ir miego. Pastaruoju metu.

– Turbūt, taip. Ji buvo labai pavargusi.

Frederikė užsipila truputį padažo ant bulvių savo lėkštėje.

– Taigi, ponia Faber? Juk tai suteikia mudviem malonią progą pasikalbėti, tiesa? Vieniems, – jis mandagiai jai nusišypso.

– Tikrai.

– Ir ketinu ta proga pasinaudoti, nes aš, tiesą sakant, noriu su jumis pasikalbėti... Jūs turbūt jau žinote, kad namie yra sunkumų, – jis lėtai kramto žiūrėdamas į Frederikę.

– Na...

– Nesu bejausmis žmogus, ponia Faber. Negalvokite taip! Puikiai žinau, kad ji šitokį mane piešia. Galiu gyvai įsivaizduoti, ką ji apie mane kalba man už nugaros: kad esu piktas, trokštantis valdžios, kietaširdis... Man tat visiškai aišku. Tačiau tai netiesa. Ji taip sako tik todėl, kad tiesiog siekia taip mane pateikti. Laikau tai jos ligos dalimi, dalimi jos nuolatinio, liguisto dėmesio poreikio. Užuojautos poreikio.

Jis įsipila į stiklinę vandens ir gurkšteli. Tada nusišluosto lūpas servetėle.

– Tačiau iš tiesų jums nėra ko gailėti sesers, galiu jus patikinti. Jai viskas gerai arba, tiksliau, *galėtų* būti gerai, jei tik ji to *norėtų*. Norėtų nukreipti dėmesį nuo savęs ir nuo savo beprotiškų iškreiptų įsivaizdavimų į kitus žmones – į ją supančius žmones, kurie jai linki paties geriausio. Nesupraskite manęs klaidingai. Aš nieko nekaltinu. Esu protingas

žmogus. Visiškai suprantu, kad pats įstūmiau save į šią itin keblią padėtį. Į šiuos spąstus. Tačiau šiuo atveju būtina atsižvelgti į keletą dalykų, ir, man regis, ne veltui stengiausi būti nešališkas ir teisingas. Reikia pabandyti pasižiūrėti į viską ir iš mano motinos pusės: jos sūnus išvyksta su reikalais į sostinę ir vos už poros savaičių grįžta susituokęs. Mano motinai buvo labai sunku su tuo susitaikyti. Labai sunku. Ir negalėčiau sakyti, kad nesuprantu jos.

Jis truputį pasilenkia į priekį.

– Juk gyvenau čia visą savo gyvenimą, rūpinausi šeimos gerove, prižiūrėjau šią vietą ir viską dariau darnoje ir vienybėje su motina, kuri anksti liko viena... Visus svarbius sprendimus priimdavau pasitaręs su ja. Mes abu su motina, galima sakyti, buvome *partneriai* taip ilgai, kad staiga įvesti svetimą žmogų buvo nelengva.

Pirštai barbena į staltiesę.

– Aišku, jai buvo sunku apsiprasti, kad svetimas žmogus staiga... Nėra pagrindo jai dėl to priekaištauti! Bet *buvau* tai numatęs, iš pat pradžių ėmiau tai domėn. Mano nuostata buvo aiški: dabar turėjau žmoną ir primygtinai reikalavau, kad ji jaustųsi čia laukiama ir kad užimtų jai priklausančią vietą. Šiuo klausimu buvau nepalenkiamas. Mano žmona neturėjo jaustis nepageidaujama ar nereikalinga. – Jis apsidairo po kambarį.

– Jūsų sesuo *buvo* priimta itin draugiškai. Mano motinos priekaištai visada kliūdavo man – ne Helenai. Mano motina visais būdais stengėsi susitaikyti su šia padėtimi garbingai – iš naujų aplinkybių paimti tai, kas geriausia. Negalėčiau kitaip pasakyti, kaip tik tai, kad ji parodė kone nežmonišką kantrybę jūsų seseriai... Mano žmonai.

Pastaruosius žodžius jis ištaria su tokia mina, lyg kalbėtų apie užkrečiamą ligą, kuri juos abu susargdino.

– Nepatikėtumėt manimi, jeigu jums papasakočiau, ką mums teko patirti dėl jos. Juk ji gali tapti isteriška. Kalbėti klaikiausius dalykus, savo gyvenimą vadinti kalėjimu, o mane kalėjimo sargu. Aš! Kalėjimo sargas!!! – jis paniekinamai prunkšteli. – Ji laksto aplinkui kaip furija. Būna dienų, kai ji net nesiteikia apsirengti ir iki vėlyvos popietės slankioja su rytiniu tualetu. Tarnų akivaizdoje. Dykinėdama. Vieną dieną ji taip apsivilkusi sutiko pastoriaus žmoną. Dievai žino, ką ji sau manė... (Gal paduotumėt man agurkų? Ačiū!) Ji visai nesidomi buitimi. Niekuo nesirūpina. Sakau jums, mano motinai teko sunkus išbandymas būti visų šių scenų liudininke. O kai pastarąją savaitę tai pasiekė kulminaciją... Jūs neįsivaizduojate.

Jis stipriai papurto galvą. Tada sunkiai atsidūsta.

– Ar ji pasakojo jums, kad vienai samdinei grasino peiliu?

– Negali būti! – Frederikė pasibaisėjusi spokso į jį.

– Taip, galiu jus patikinti, gali!

Tada jis vėl atsidūsta.

– Susidariusi padėtis visai beprotiška. Visai absurdiška! Bet aš nepasiduosiu! Būsiu atviras su jumis, galimas daiktas, kad ramiai atsisėdęs ir perkratęs šią istoriją padaryčiau išvadą, kad paskubėjau vesti jūsų seserį. Labai galimas daiktas. Bet aš to nedarau! Mano akimis žiūrint, nėra savaime svarbu, ar tai būta klaidos, ar ne. Neužsiimu apgailestavimu. Privalome gyventi su savo sprendimais – net jei vėliau pasirodo, kad jų būta klaidingų. Neapgalvotų. Taip yra išbandoma dvasinė žmogaus stiprybė. O dvasinės stiprybės čionykščiai tikrai turi! Galbūt nesame kaip kopenhagiečiai. Mano žmo-

na man nuolat prikiša tai, ką *ji* vadina kultūra. O aš manau, kad tai vienpusiškas požiūris. Gali būti, kad mes, dauguma čia, nesame tokie spalvingi, tokie... kaip čia pasakius... *progresyvūs*, bet iš tikrųjų mes turime savo išdidumą, savo principus. Taip, savo *nuosavą* kultūrą, jei taip norite. Ir mes jos nesigėdijame! Priešingai. Ja didžiuojamės, nes ji pasirodė gebanti išsilaikyti per kartų kartas ir atnešė mūsų šeimai didelę pažangą ir gerovę. Mes nesame skurdžiai. Nesame barbarai. Tikime Jėzų Kristų. Esame civilizuoti žmonės! Ir neleidžiame, kad mus tryptų. Ar gąsdintų.

Akimirką jis žiūri į Frederikę taip, lyg laikytų ją asmeniškai atsakinga. Ji nudelbia akis, bandydama išvengti jo autoritetingo žvilgsnio.

– Mano žmonos, jūsų sesers, protas nenuspėjamas, – tęsia jis. – Kai sutikau ją, klaidingai pamaniau, kad tai, ką ji spinduliuoja, yra stiprybė. Galima sakyti, kad tam tikra prasme leidausi apmulkinamas, kad neturėjau taip lengvai jai pasiduoti. Bet turite suprasti, kad vyras gali būti taip, taip... *apsėstas* moters, kad leisis įkalbamas daug kam. Moterys, kaip jūsų sesuo, naudojasi šia silpnybe. Kad ir kaip ten būtų, tikrai maniau, kad visa ta jos rodoma energija yra gyvybinės jėgos, ryžtingumo ženklas. Bet taip nėra. Man liūdna sakyti, bet pamažu supratau, kad jūsų sesuo nėra tinkama gyventi taip, kaip mes čionai tai suprantame. Ji silpna, silpno tikėjimo, permaininga, nepastovios nuotaikos... Visiškai nesupranta gyvenimo tikslo, nevaldo savo jausmų. Neturi stuburo. Neturi pareigos jausmo. Neturi charakterio... (Taip, ačiū. – Ne, *bulvių* dubenį! Dėkui!) Iš pradžių tai mane siutino. Dabar jau nebe.

Jis skvarbiai pažvelgia į ją, tuo tarpu šaukštu ieškodamas dar poros bulvių, ir jas stebėtinai taikliai, net nežvilgtelėjęs įsideda į lėkštę.

– Ji serga, ponia Faber. Giliai viduje jos siela serga! – jo veidu nubėga pasibjaurėjimo išraiška, bet ją greitai pakeičia įtaigi kaukė.

– Aš tik noriu, kad suprastumėt mano sunkią padėtį, – sugergždžia jis tada. – Nelengva būti mano kailyje. Bet nesiskundžiu. Visi mes privalome būti verti mums tekusios atsakomybės, ir aš ketinu laikytis iki galo. Mano nuomone, nepalūžti yra garbė. Silpnesnis vyras jau seniai būtų pasidavęs. Bet ne aš. Aš stiprus. Ir kantrus. Labai kantrus. Labai! – jis įsikiša šakutę į burną ir toliau kalba net nesukramtęs. – Imkime visą šią istoriją su Lange... Tai štai, gerai žinau, kad buvo susirašinėjama laiškais. Jūsų tarpininkavimu, manyčiau? Ak, ne?.. Ne, ne, niekada nenorėjau jums nieko prikišti. Kaip niekas kitas pažįstu jūsų seserį. Žinau, kad ji gali būti labai įtaigi, kad jai labai sunku atsispirti. Labai sunku! Apie tai turėjau sužinoti pirmasis. Bet žinau ir tai, kad dabar ta istorija baigėsi?

Jis klausiamai pažvelgia į ją, lyg nebūtų visiškai įsitikinęs ir jos akyse norėtų rasti atsakymą.

– Daugiau laiškų nebėra? – tada paklausia jis. – Taip ir maniau, kad šitaip baigsis. Ar iš tikrųjų žinote kodėl? Kodėl tas Langė sudėjo ginklus?

– Drįstu pasakyti, kad jis susižadėjo.

– Mat kaip. Taip ir maniau. Ar *ji* žino? Jai pasakėte? Klausiu grynai iš įdomumo.

– Taip, ji gerai tai žino. Tikriausiai jis pats jai papasakojo. Laiške.

– Štai kaip. Taigi taigi. – Jis mąsliai suraukia plačią kaktą. – Jos nuotaika pastaruoju metu buvo itin bloga. – Įrankiai susiūbuoja ore. – Itin bloga, – pakartoja jis, įbedęs žvilgsnį į tašką ant lubų. – Taip... na... Taip taip, bent jau tam galas. Gal ji truputį nusiramins.

Jis padeda įrankius ir servetėle pasiglosto barzdą.

– Jums turbūt keista, kad aš, vyras, galiu čia sėdėti ir taip ramiai kalbėtis apie tokius dalykus? Būsiu atviras su jumis. Yra dvi priežastys, – sako jis, pedagogiškai iškeldamas į orą du pirštus. – Pirma, – jis suima smilių, – pirma, aš juk žinau, kad ji išsaugojo ar, reikėtų sakyti, atnaujino tą ryšį ne iš meilės... ar tikrų *jausmų*. Tas Langė, – jis mosteli ranka, – tas nepatyręs jaunuolis tebuvo jos atitrūkimo nuo tikrovės dalis, jos beprotiško teatro rekvizitas. Greičiausiai jame jinai rado auką – žmogų, kuris klausėsi jos skundų, jos prasimanymų. Tiesiog laikau tai jos ligos dalimi. Todėl žiūriu į tai gana ramiai... Bet anksčiau sakiau, kad esama dviejų priežasčių... – didaktinis sumanymas, matyt, visai išgaravo, nes didžiojo piršto jis nepakelia, ir ranka lieka gulėti ant staltiesės, – antroji priežastis, miela ponia, yra ta, kad, aš, žinoma, nebemyliu jos taip, kaip vyras myli žmoną. Suprantate?.. Kaipgi tai įmanoma?.. Ar galite pasakyti man?

(Ne, Frederikė negali pasakyti.)

– Manau, kad iš rimtųjų meilė nutrūko tąkart Kopenhagoje, kai ji... – Pirštai beldžia į staltiesę. – Taip, – burbteli, – visa tai žinote. Tada tarsi pažvelgiau tikrovei į akis: kad ji niekada, niekada! negalės tapti tokia žmona, kokios troškau. Tikėjausi... – *Nusipelniau*, priduria jo akys! – Supraskite mane teisingai. Aišku, tai nereiškia, kad jos nemyliu, bet mano meilė kitokia, mano vaidmuo kitas. Šiame žaidime laikau save tėvu

arba šeimos gydytoju, jei patinka. Aš susituokiau su sergančiu žmogumi, su *nepabaigtu* žmogumi, ir iš tikrųjų mano pareiga dabar yra, kaip sakoma, užbaigti ją auklėti. Turbūt galima sakyti, kad perėmiau tai, ką praleido jūsų tėvas. Ponas Leuenbechas nuostabus žmogus, dėl to nėra jokios abejonės, tačiau turiu jums pasakyti, kad, mano nuomone, šiuo atveju jis neparodė reikiamo tvirtumo. Kartu galiu pasakyti, kad mudu su jūsų tėvu vis dar susirašinėjame. Jūsų motina nieko apie tai nežino – taip, ir Helena taip pat, žinoma... (Kriaušę? Prašau. Paimkite.) Na, bet, kaip sakoma, manau, Helenos auklėjimas nebuvo deramai nuoseklus. Mano nuomone, jūsų tėvas buvo per daug nuolaidus. Pasiduodavo jos paikystėms. Ne paslaptis, kad dėl to išsakiau jam kai kuriuos priekaištus – priekaištus, kuriuos jis, reikia pripažinti, priėmė kaip vyras. Jis sutinka, kad ligtol neužtenkamai rimtai į tą klausimą žiūrėjo. Kita vertus, dabar jis visiškai palaiko mano pastangas ištaisyti, kas buvo pražiūrėta. Ir su visu kuklumu manau, kad man pavyko rasti tinkamą būdą. Turite suprasti, kad šiuo atveju nekalbame apie muštrą, ponia Frederike, – kaip sakoma, nesame barbarai, – bet apie tvirtumą. Nepalenkiamumą!.. (Būkite tokia maloni, paduokite dubenį su plakta grietinėle. Ačiū! Konservuoti vaisiai be jos tokie prėski, jums taip neatrodo?) Tai vyksta konsultuojantis su mūsų gydytoju. Taip, kalbėjausi ir su parapijos pastoriumi, ir su daktaru. Kaip matote, nebijau kreiptis pagalbos į žinovus. Tikrai nesu tam per išdidus.

Tada jis staiga nusijuokia, plačiai ir linksmai.

– Pirmasis, regis, mano, kad priežastis yra civilinė santuoka. Kad mes nesame gavę bažnyčios palaiminimo! – jis drėbteli ant vaisių didelį kukulą grietinėlės.

– Netikiu tokiais dalykais. Atsisakau tikėti, kad Dievas dėl tokios smulkmenos baustų šiaip jau dorą vyrą. Ar jums neatrodo, kad šiuo atveju aš teisus?

Frederikė bando nusišypsoti taip, kad kriaušės sultys nevarvėtų pro lūpų kamputį.

– Taigi, šiuo atveju, turiu pripažinti, labiau tikiu medicinos mokslu. Daktaras Brogoras – puikus mūsų šeimos gydytojas jau daugelį metų – mano, kaip ir aš, kad mano žmonos ligą geriausia gydyti tylėjimu. Šiek tiek panašu kaip tvarkantis su mažais vaikais: jeigu nepasiduodi jų isterijos poveikiui, tai jie veikiai supranta, kad taip nieko nepasieks. Kaip ir auginant arklius. Per kartų kartas čionai auginome arklius, ir... Na, dabar man nedera čia sėdėti ir lyginti jūsų seserį su arkliu. Jokiu būdu! Ir vis dėlto iš principo, – jis įspėjamai iškelia smilių priešais viešnią, – *iš principo*, nepamirškite to! – tai tas pats: jeigu tokiam dideliam, stipriam ir išdidžiam gyvuliui iškart neduosi suprasti, kas padėties šeimininkas, vėliau liksi visiškai bejėgis.

Jis pakelia pečius ir rankas.

– Taigi taip paprasta! Šito ir reikia: tokiam pamišimui atsispirti galima tiktai ramybe. Tvirtai stovint abiem kojomis ant žemės. Taigi, tylėjimas yra mano strategija, mano *ginklas*. Ramybė! Nepaveikiamumas! Kai jai užeina tie priepuoliai, jos nepaisome. Nežiūrime į ją, nesiklausome jos, tiesą sakant, elgiamės taip, lyg ji būtų oras. Jeigu peržengiamos ribos, kaip visai neseniai, imamės reikiamų išlygų, bet nėmaž nedramatizuojame. Mes nesileidžiame sujaudinami. Taip sakant, izoliuojame jos pamišimą... (Dar vieną kriaušę? Ne? Klausykit, nepamirškit valgyti, jūs tokia liekna, smulkutė! – Ak taip. Mes *nevērčiame*!) Laimė, gydytojas nemano, kad liga

paveldima. Noriu pasakyti, tereikia pasižiūrėti į jus ir jūsų tėvus! Taigi gydytojas nemano, kad *mūsų* vaikams gresia pavojus dėl paveldimumo. Nors... Niekada tikrai negali žinoti. Taigi, dėl viso pikta jis nepataria, kad ji pati žindytų mažylį, kai tas gims. Juk atsarga gėdos nedaro... Ji greičiausiai papasakojo apie tą įvykį su mūsų sūnumi. Kad mano motina buvo priversta porai dienų išsivežti Gustavą?.. Man atrodo, jus tai stebina? Ji turbūt sako, kad aš pavogiau iš jos vaiką? Taip?.. Taip, manęs tai nestebina! Taip ir maniau... Aišku, vaiko nevogiau. Tai gryni paistalai. Kodėl turėčiau taip elgtis? Vaikams gerai būti su savo motina, tai savaime suprantama. Bet supratau, kad esu priverstas apriboti jų buvimą kartu – po to įvykio su peiliu, tikriausiai suprantat? Tačiau viliuosi tik kuriam laikui, kad apsaugotume jį nuo liguistos jos įtakos. Vėlgi mano gydytojo patarimu. Mano vaikai neturi būti auklėjami nesusivaldančios moters. Tą dieną, kai ji pasveiks ir supras savo paklydimus, ji man padėkos už tai. Esu tuo tikras.

Jis porą kartų ryžtingai linkteli. Tada pakeičia išraišką, kiek pasėdi ir susižavėjęs žvelgia į pliką sieną už Frederikės, kur, sprendžiant iš jo mimikos žaismo, dedasi tokie nuostabūs vaizdai, kad Frederikė vos sutūri norą apsigręžti.

– Taip, – ištaria jis svajingai, – ir visai *gali* būti, kad, truputį jai aprimus, galėsime leisti pastoriui sutuokti mus bažnyčioje. Kas žino? Jį tai labai pradžiugintų... Taip, ir mane, žinoma, – paskuba pridurti.

Tada jis nusijuokia, jai pasidingoja, kad ūmai kiek susidrovėjęs.

– Taigi, matote, ponia Frederike, nėmaž nesu bejausmis. Tiesą sakant, priešingai, šiuo klausimu esu truputį romantikas.

Jis pakelia taurę į jos pusę.

– Į sveikatą, ponia Faber. Smagu pasikalbėti su protingu žmogumi. Jūs esate gera moteris. Sveika moteris.

Niekas nežino, kiek ji ten prastovėjo, tačiau tą akimirką nuo durų pasigirsta Helenos balsas.

– Sakyk man pagaliau, tu su juo *broliaujiesi*??? – ji netikėdama savo akimis su neapykanta įsistebeilija į Frederikę, tebesėdinčią su iškelta taure.

– Ne, Helena, aš...

Bet durys jau užsidarė su trenksmu.

Frederikė iškart ima stotis. Tada pajunta ant peties tvirtą Lemano ranką.

– Ne, – sušnibžda jis atkakliai. – Sėdėkite. Tai praeis. Jums negalima bėgti paskui ją, tai tik pablogins padėtį.

– Bet aš...

– Taip. Žinau. Tai *yra* sunku. Bet turime būti stiprūs. Turime tvirtai laikytis to, kas sveika. Sveika. Nieku gyvu negalime dabar pasiduoti.

*

– Helena? Helena, liaukis kvailioti. Atidaryk.

– *Ne, eik sau. Nenoriu su tavimi kalbėti. Juk gali kalbėtis su Ulriku.*

– Nebūk tokia kvaila. Atidaryk, po šimts, kol kas nors neišgirdo.

Žingsniai per grindis. Metalinis sukamo rakto garsas.

– Pagaliau! Sakyk, kas čia dabar? Kodėl nenori manęs įsileisti? Manai, atvažiavau tokį kelią, kad stovėčiau už tavo durų?

Helena apsivilkusi naktinius, išleidusi šukuoseną. Drobė ant pilvo išsiskleidusi lyg Olinės tūta kremui švirkšti, pastatyta ant virtuvės stalo nuvarvėti. Kūgiškai ir juokingai.

Ji sukryžiuoja rankas ant krūtinės.

– Nežinau, kodėl čia atvažiavai. Įdomu, kad pati to paklausei, nes ką tik sėdėjau ir stengiausi išsiaiškinti priežastį. Nes jau tikrai ne dėl *manęs*, kaip galiu matyti.

Tamsiai rudos kasos piktai sumataruoja.

– Sakyk, ką sau manai taip kalbėdama? Kaip tau ne gėda! Kaip tu su manimi elgiesi? Aš vakarieniavau, Helena! Vien su tavo vyru, nes tu neatėjai. Kaip manai, kaip man jaustis? Ką? Sėdėti su kažkokiu svetim...

– Atsiprašau, – pasigirsta tyliai. – Atsiprašau, Frederike. Atsiprašau. Bet tiesiog negaliu pakęsti būti su juo pirmame aukšte.

– Nemanai, kad tau laikas truputį susiimti? – Frederikė staiga pasijunta kaip subrendusi motina, ir jeigu ne pyktis – tas prakeiktas jausmas, kurį pajunti beviltiškai įspraustas į kampą – greičiausiai jai neišvengiamai būtų pagailę sesers, stypsančios ant grindų – senės kūnu ir vaiko veidu.

– *Man?*

– Taip, tau! Kaip tu elgiesi? Lemanas pasakojo, kad grasinai auklei peiliu. Ar tikrai tai tiesa? Ar taip žemai kritai?

Helenos rankos nukarusios palei šonus. Dabar ji atlošia galvą ir plačiai išsižiojusi pasižiūri į lubas. Kai ji vėl pažvelgia į Frederikę, atrodo, kad jos akys tuoj išsprogs iš akiduobių.

– Grasinau! *Peiliu???* Ar jis taip sako?

– Taip. Jis taip sako.

– Peiliu!

– Taip.

Helena prieina prie rašomojo stalo ir karštligiškai ima raustis tarp knygų ir popierių.

– Peiliu, sako jis! Ar tu vadini... vadini šitą peiliu? – šaukia įtūžusi, iškeldama į orą visai nepavojingą laiškų atplėšiklį. Akys žaibuoja. Ji atkiša mažą popieriaus peiliuką su perlamutrine rankena į Frederikę ir padaro kelis juokingus fechtavimo judesius. – Dabar ir tu bijai manęs? Manai, kad grasinu? Jei taip, puikiai suprantu, nes mirtis bus ilga ir skausminga. – Ji atmeta galvą. – Cha! Turbūt užtrukčiau keletą valandų, kol nukaučiau tave šituo. Po velnių, baigtųsi tuo, kad pati pasisiūlytum padėti. Arba verčiau iššoktum pro langą. Tiesiog, kad būtų paprasčiau.

Akimirką ji žiūri į Frederikę taip, lyg ta būtų pamišusi. Tada rankos nusvyra. Ji papurto galvą ir nusviedžia tą daiktelį ant stalo. Tas trinkteli ir nučiuožia paviršiumi. Tada jinai, tas beformis griozdas, beginklis ir visai nepavojingas, nukrypuoja ir prislėgta sudrimba ant kėdės prie lango. Ji padeda alkūnę ant palangės, smakrą paremia kumščiu ir valandėlę sėdi, kratydama galvą, ir kaip bokšte įkalinta pasakų princesė spokso į prarastą laisvę, kuri kažkur lauke, tamsoje, vis kuždėdama žodį *peilis*, tarsi tai būtų koks slaptažodis.

Frederikė atsisėda ant lovos krašto ir stebi baltą, lyg išplėštą juostelę ten, kur Helenos plaukai perskirti sklastymu.

Ji nieko nesako. Nežino, ką ir manyti.

– Frederike, – staiga prabyla princesė, neatsisukdama ir nežiūrėdama į ją, – nejaugi ir dabar nesupranti, kaip tai visai beviltiška?

Tas balsas Frederikę sujaudina. Ji pavargusi atsistoja ir uždeda ranką seseriai ant peties. Akimirką pastovi, stebėdama jų atvaizdą ant juodo lango stiklo.

*

– Frederike... Frederike. Pabusk, girdi?

Balsas atsklinda iš kažkur toli, o tie švelnūs pirštai, liečiantys jos plaukus ir kviečiantys ją iš viliojančio košmaro glėbio, tikrai turėtų būti Frederiko. Ji išsitiesia, miegodama nusišypso, bet niekas nepamato, nes kambaryje tamsu.

– Frederike? Čia aš, Helena. Ar gali prabusti, ką?.. Ar girdi mane?

Kambaryje atsiradęs sesers balsas pamažu tampa atpažįstamas. Frederikas apsisuka ant kulno ir dingsta.

– Helena?.. Kiek valandų?

– Ššš. Tyliau... Trys. Turime šnabždėtis, kad mūsų neišgirstų.

Frederikė aklai spokso į tirštą, pasalūnišką tamsą.

– Kur tu? Uždekime šviesą...

– Ne. Turime kalbėtis tamsoje. Jeigu uždegsime, tai jie gali pamatyti šviesos ruoželį pro durų plyšį.

– Bet ko tau reikia? Nejau negalima palaukti iki ryto? – sustena ji pavargusi ir užsitraukia ant savęs antklodę.

– Ne, reikia pasikalbėti dabar. Rytoj viskas turi būti parengta. Tu tikrai išsibudinai?

Šalta, bet meili ranka perbraukia jai kaktą.

– Taip. Manau, taip.

– Gerai, dabar klausyk. Gal truputį pasislink?

Frederikė paslenka kūną ant šaltos paklodės vietos. Šaltis šiurpuliu pereina per naktinius.

– Ar galiu pakišti kojas po antklode? Man taip šalta!

Frederikė nenoromis burbteli. Patalynė sugurgžda ir kartu su šalčiu įsliuogia Helenos kojos.

Balsas susijaudinęs, tamsoje girdėti šnypščiantys „s“ garsai.

– Dabar paklausyk: gulėjau ir mąsčiau pusę nakties, ir priėmiau sprendimą. Didį sprendimą. O, aš tokia laiminga! – Ledinis delnas sugniaužia jos ranką. – Ir tu turėsi man padėti. Tu vienintelė gali... Kai vyksi namo, aš išvažiuosiu kartu su tavimi, Ulrikui nežinant. Apgalvojau viską iki menkiausios smulkmenos. Vienintelė kliūtis, kad nieko negaliu su savimi pasiimti – daiktų, turiu galvoje. Nei sau, nei Gustavui. Bet niekai, kaip nors išsispręs... Kai tu išvyksi – beje, kada tai bus?

– Maniau, trečiadienį, bet...

– Taigi už keturių dienų. Nuostabu. Vadinasi, spėsime viską parengti. Oi, palauk! Gal galime įdėti kelis pakaitinius drabužėlius Gustavui į tavo lagaminą? Taip! Puiki mintis.

– Helena. Apie ką tu kalbi?

– O, man čia taip klaiku, taip klaiku. Bet dabar tai turi baigtis. Nenoriu būti auka. Netinku tam. Aukos yra taip apgailėtinai nuobodžios, tiesa?

– Visai nesuprantu...

– Aš suprantu. Bet, Frederike, paklausyk: man reikia namo pas Andrejų – pas Langę. Nėra kas daugiau daryti, – tęsia ji uždususi.

– Pas Langę? – Frederikė pasikelia ant alkūnių, nepaisydama šiurpo, kuriuo naktis alsuoja virš jos menčių. Ji bergždžiai stengiasi įžiūrėti Helenos veidą tamsoje.

– Betgi jis susižadėjęs!

– Ššš. – Helena džiugiai sukrizena. – Tai neturi reikšmės. Aš jam atleidžiu. Juk jis taip elgiasi tik todėl, kad imčiausi iniciatyvos, nejau nematai? Jis gi taip ilgai laukė ir dabar nebegali ilgiau laukti. Jis mane kviečia. Kviečia! Girdžiu, kaip jis mane kviečia, kai guliu ten tamsoje. Žinau, skamba

beprotiškai, bet tai tiesa, Frederike. Ir dabar aš ateinu! Jam nebereikės laukti. Ak, aš jį myliu, Frederike. Aš taip labai, taip labai jį myliu. Kaip tu myli savo Frederiką, supranti? Pati matei, kaip sulysau. Tai vien iš ilgesio, Frederike, mano kūnas šaukiasi jo. Ir taip skauda... Bet dabar išklausyk mano planą: rytoj, kai atsikelsiu, su Ulriku būsiu švelni kaip balandėlė. Pasakysiu jam, kad supratau savo klaidas ir kad esu pasirengusi atsiprašyti auklės. Ir jo taip pat. Ir anytos. Taip, atsiprašysiu visos parapijos, jei reikės, ir priversiu jį manimi patikėti. – Ji nusijuokia tamsoje. – Pasakysiu, kad tu atvedei mane į protą. O tada tu, Frederike, paprašysi jo, ar neparvežtų Gustavo namo, kad galėtum su juo pasisveikinti. Pasakyk, kad norėtum jį pamatyti. Tavęs jis paklausys, esu įsitikinusi. O kai Gustavas atsiras čia, viskas bus gerai. Tada vaikščiosiu kaip miela žmonelė – rami, šypsanti, atgailaujanti, – jam tai patinka! – o tuomet mes vogčiomis į tavo lagaminą įbruksime keletą Gustavo ir mano drabužių. Kaip manai, ar atsiras vietos keletui?

– Helena, juk tai visiška beprotybė.

– Ne, ne, tai geriausia, ką sugalvojau per ilgą laiką. Kaip gerai, kad atvažiavai, be tavęs tai niekada nebūtų įvykę... Na, bet jeigu aš stengsiuosi, tikrai labai stengsiuosi, tai man tikrai leis tave palydėti į stotį atsisveikinti, ar ne? Ir kartu pasiimsime Gustavą, kad jis galėtų pamojuoti. Juk, žinia, mažiems berniukams traukiniai labai patinka. Gerai žinau, kad vežikas nepaleis manęs iš akių, taigi lauksiu iki paskutiniausios sekundės. Tu stovėsi traukinio duryse, o aš perone su Gustavu ant rankų, ir kai pasigirs švilpukas, aš įšoksiu. Ar gali įsivaizduoti? Tada durys užsivers ir jie negalės manęs pasiekti. – Žodžių srautas akimirksnį stabteli, šiurpioje tamsoje

girdėti sunkus kvėpavimas. – Ak, ne! Kas, jei vežikas paims Gustavą už rankos? Kas, jeigu jis jį laikys, ir negalėsiu... Na, kaip nors tai sutvarkysime. Jeigu jį paimsiu ant rankų iškart, kai išlipsime iš vežimo... taip taip. Tikrai pavyks... Bet man teks pasiprašyti pagyventi kurį laiką pas jus, Frederike. Jūs vieninteliai mano draugai. Jau seniau rašiau tėvui prašydama padėti, bet jis sako, kad jeigu paliksiu vyrą, niekada manęs neįsileis. Taip, jis netgi nenori *kalbėti* apie tai... Bet žinai ką? Aš ir nenoriu ten būti! Daug labiau noriu būti pas tave. Tik jus vienus teturiu – tave ir Frederiką. Aišku, neskaitant mylimo Andrejaus, betgi pas jį apsigyventi negalėsiu, kol nebus sutvarkytos skyrybos, tai aišku...

– Helena...

– Ką? – viltingai.

– Paklausyk... Pas mus negalėsi apsistoti.

– Kodėl ne?

– Taip, todėl, kad... todėl, kad... Tiesiog negalėsi.

– Jei patogiau, galiu pagyventi ir „Frederikės užuovėjoje“, dabar gi ten vis tiek tuščia, ir...

– Helena! Helena, paklausyk dabar. Tu paistai niekus. Nežinai, ką kalbi. Nevažiuosi namo pas Langę! Langė kraustosi į Bergeną! Į Norvegiją, po galais! Ir jis ketina susituokti. Kaip ir tu, supranti. Tu esi susituokusi! Susituokusi! Tavo vyras guli ir miega anam koridoriaus gale. – Frederikė beprasmiškai parodo į tamsą. – Tu nešioji jo vaiką! Tavo vieta čia. Nesvarbu, patinka tau tai ar ne. Tai tavo pareiga.

– Mano pareiga?

– Taip, tavo pareiga.

– Juk nėra pareigos būti nelaimingai, sese.

Frederikė neatsako.

– Nejau atsisakai ištiesti man pagalbos ranką vienintelį kartą gyvenime, kai esu priklausoma nuo tavo pagalbos?

– Apie tai reikėjo galvoti kur kas anksčiau, Helena. Vyro niekas nepalieka.

Frederikė išgirsta, kaip sesuo gurkteli tamsoje.

– Tu... – tada pasigirsta, – *tu*, kuri esi ištekėjusi už nepriekaištingo vyro, mokai kitas pareigos likti santuokoje. Tai jau tikrai gražiai darai.

– Juk negali reikalauti iš manęs, kad prisidėčiau prie sąmokslo prieš tavo vyrą.

– Reikalauti! *Reikalauti*, sakai, Dieve padėk! Aš nieko *nereikalauju*, sesute, bet žinai ką? Aš *tikėjausi* to.

Frederikė pajunta, kaip Helenos kojos pasitraukia. Staiga po antklode tampa taip tuščia.

– Helena, paklausyk...

Tamsa akla ir begalinė. Jokio atsako.

Sugirgžda grindų lentos. Tada pasigirsta nuspaudžiama durų rankena.

Tyla.

– Helena? Helena, tu išėjai?

Tyla.

– Helena, atsakyk man. Atsakyk, prašau.

Tada nuo durų atsklinda atodūsis.

– Nežinau, kas mums atsitiko? Kokios mes pasidarėme? Aš tavęs nebepažįstu... Ar tu manęs irgi nebepažįsti?

– Helena, klausyk...

Bet durys uždarytos.

Tamsa ją prarijo.

45

– Čia jau jūs, ponia? Tai bent netikėtumas. Sveikinu parvykus namo, – Ana tūpteli.

– Ačiū, Ana.

Mergina paima lagaminus, kuriuos jai paduoda briko vežikas, įvairuoja juos į prieškambarį ir uždaro duris. Tada atsistoja laukdama greta Frederikės, pasirengusi paimti ponios kepurę ir paltą.

– Ar namie viskas gerai? – klausia Frederikė, gerai žinodama, kad, savaime aišku, viskas gerai.

– Taip, ačiū, ponia. Bet mes dar jūsų nelaukėme. Tik rytoj. Ponas sakė, kad paims jus iš stoties.

– Tikrai? Na, bet aš išvykau šiek tiek anksčiau.

Anai kabinant paltą ant pakabo, Frederikė prieškambario veidrodyje įdėmiai apžiūrinėja pavargusį savo veidą.

– Ar mano vyras viduje? – pasitaiso suknelę ir ruošiasi atidaryti duris.

– Taip, viduje. Bet... – Ana žengia skubrų, didelį žingsnį priešais ir užtveria jai kelią, – jums geriau neiti į kambarį. – Ji atrodo sutrikusi, bet kartu savotiškai džiugi.

– Man negalima į kambarį? Kokios čia kalbos, Ana?

– Verčiau tegul paaiškina jūsų vyras. Minutėlę, ponia, aš

tuoj jį atvesiu. Jei tik jūs čia luktelėsite. – Ji praveria duris tik tiek, kad galėtų pro jas prasmukti, ir dingsta.

Frederikė sutrikusi lieka stovėti.

Nesugalvojusi nieko geresnio, atsisėda ant didžiojo lagamino, bet tuoj vėl atsikelia išgirdusi žingsnius kambaryje. Durys atsidaro ir štai stovi jis, dar labiau pritrenkiantis, nei prisiminė.

– Rike, kas čia dabar? Juk dar neturėjai čia būti?

– Ne, bet taip atsitiko, nes...

– Pamiršk visus „nes“, – staiga jis prie pat jos, apkabinęs ją rankomis. Jis sūpuoja ją, bučiuoja į plaukus, laiko ją taip tvirtai, kad bemaž išspaudžia jai ašaras. Tada atleidžia glėbį, suima ją už pečių ir atitraukia nuo savęs. – Kaip tau sekėsi?

– Na...

– O tavo seseriai?

– Na...

– Šiaip ar taip, sveika sugrįžusi. Rytoj tavo gimimo diena, mieloji!

– Ak, ne! Tu prisiminei? – sukvarkia ji.

Jis truputį ją supurto, lyg ji būtų neklusnus, bet mylimas vaikas.

– Aišku, kad prisiminiau! Kuo tu mane laikai? – tada jis pakiša pirštą jai po smakru ir kilsteli jos veidą, ir akimirką jai atrodo, kad štai jis ims ir...

– Turiu tau dovaną! Gana *ypatingą* dovaną, kurią teks padovanoti šiandien, nors tai prieštarauja visoms taisyklėms. Mat jos neįmanoma nei paslėpti, nei suvynioti, tiesą sakant. Gausi ją iškart... Ar pasirengusi? Tada apsisuk.

– Apsisukti? Taip, bet kodėl...

– Mažiau klausimų! Ateik, atsisuk į mane nugara, o aš uždengsiu tau akis.

Ji leidžiasi sukiojama ir gręžiojama kaip skudurinė lėlė, o tada ant veido pajunta jo rankas.

– Taip, eikš... Štai taip. Ir ženk žingsnį į priekį. Tik nesijaudink, aš tave vesiu.

– Frederikai... Ką visa tai reiškia? – ji suglumusi nusijuokia iš savo tamsos.

– Mažiau klausimų, nagi! Tiesiog pirmyn! Marš!

Ji girdi, kaip jis atidaro duris, aklai klupinėja, leidžiasi vedama per slenkstį, tolyn į šiltą kambarį. Kadangi regėjimo įspūdžiai jos neblaško, nosimi ji aiškiai pagauna namų kvapą – *jų* namų, su vos juntamu, bet vis dėlto savitu karbolio prieskoniu, prasiskverbiančiu pro konsultacijų kabinetus ir visam butui suteikiančiu švaros žymę. Ir jos širdis šoka, nes tas kvapas primena Frederiką, *yra* Frederikas, nes įeidama į tą kvapą, kai jis laiko užspaudęs jai akis, ji jaučiasi lyg įeitų į jį, lyg jis apgaubtų ją.

– Betgi tai kvaila. – Ji kikena laiminga, akimirką stabteli, staiga (ir apskaičiuotai?) visu kūnu pajunta jo kūną.

– Nesąmonė, – juokiasi jis jai prie pat ausies. – Ar vaikystėje niekada nežaidei aklos vištos?

– Taip. Vaikystėje!

Ir toliau jie eina pirmyn kaip Siamo dvyniai, nedaloma vienuma, ji visiškai ir iki galo priklausoma nuo jo vedimo ir globos.

– Tai atėjome, – taria jis ir sustoja. – Ar tu pasirengusi?

– Taip, – sako ji, nors jos kūnas priešinasi, – pasirengusi.

Jis patraukia rankas ir žingteli į šoną. Ji porą kartų sumirksi, akinamais blyksniukais įsileisdama šviesą.

Vidury kambario šypsodamasis stypso Velinas su šunyčiu glėbyje.

Tada Frederikė apsiverkia.

*

Vyras jai surengė nepriekaištingą gimimo dienos šventę: po spektaklio „Kazino“ teatre pakiliai nusiteikęs įprastas būrelis pareina namo, kur per tą laiką buvo padengti prašmatnūs naktipiečiai.

Nuotaika pakili, Frederikės irgi. Lygiomis dalimis šampano ir meilaus Frederiko dėmesio (abiejų neįtikėtinai dideliais kiekais!) dėka ji į visus žvelgia kažkaip geranoriškai: net į Veliną, kuris, nors nepageidaujamas, kaip įmanydamas savaip kukliai stengiasi įrodyti jai draugiškumą.

Šunytis (tai yra šuo!) keliauja iš rankų į rankas, o Frederikė tuo tarpu išvynioja kitas dovanas. Nuo Amalijos ir Linharto gauna milžinišką skrybėlę su vualiu (Frederikas ją iškart užsideda, visų susirinkusiųjų juokui, ir niekaip nesutinka jos nusiimti), nuo Erholto ir Janseno – šilkinę kaklaskarę, nuo Brandeso (aišku!) knygą – Sioreno Kierkegoro „Meilės darbų“ egzempliorių.

– Turbūt baisiai apsidžiaugei? – klausia Amalija, švelniai, bet tvirtai suimdama taksiuką už minkštų ausyčių, stengdamasi neleisti laižyti jai veido.

– Tik nesakyk, kad ir tu užsigeidei tokio padaro? – įsiterpia Linhartas ir nutaiso skeptišką, tėvišką miną.

– Taip, man atrodo, užsigeidžiau... Ak, Frederikai, ar jų buvo daugiau?

– Taip, visa vada. Penki ar šeši šuniukai.

– Ak, tada ir man *reikia* tokio!

– Ir tau! Pirma atsiklausk vyro! – Linhartas priekaištingai pažvelgia į ją.

– Taip, mielasis. Ar galima vieną?

– Žinoma, mano drauge, – paskubomis ir besąlygiškai atsako jis, gūžteli nuolaidžiai pečiais ir juokdamasis priduria: – Taigi vyras juk turi išlaikyti autoritetą.

– Nepatikėsit, Frederikė taip nusivylė, kad apsiverkė.

– Ne, Frederikai. Tai netiesa. Ne todėl. Tiesiog buvau taip apstulbusi.

– Puikiai suprantu, – taria Amalija. – Juk jis pats... Ei tu! Kur dabar susiruošei?

Ištrūkęs iš jos šuniukas nušoka ant grindų ir beregint puola tvarkyti nuo kilimo poros žirnių, kurie ten nuriedėjo, beatodairiškai stengdamiesi išvengti likimo.

– O, tik pažiūrėkit. Galite ramiai atleisti valytoją, – rodo Erholtas. – Matot! Jis čia rimtai tvarkosi, – tada jis išsitiesia. – Klausykit, o kaip jį pavadinsit?

Po šio startinio šūvio pasipila daugiau ar mažiau kvaili pasiūlymai:

– Kaip *Nyčė?*

– Ne! Pretenzinga, Georgai.

– Jeigu negalima, kad būtų pretenzinga, kaip tada *Morisas*?

– Ačiū, Jansenai. Puikiai supratau. – Georgas nusišypso. – Bet tas padaras, po velnių, to nenusipelnė... Na, o kaip *Bangas**? Dievaži, tai nėra pretenzinga. Arba *Hermanas*. Frederikai, aš gi pastebėjau, kad tas geras žmogus – ar kaip ten pavadinti tokį kaip jis! – šįvakar teatro fojė familiariai pasisveikino su tavimi. Sakyk, tu jį *pažįsti*?

---

* Hermanas Bangas (1857–1912) – danų rašytojas, vienas literatūrinio judėjimo *Modernusis proveržis* atstovų. (*Vert. past.*)

– Ne, – atsako Frederikas, gūžteli pečiais ir pasiūbuoja skrybėlę. – Iš tikro nė kiek. Tačiau, be abejo, pažįstu jo senelį – profesorių Bangą. Turbūt todėl jis *mane* ir pažįsta. Bet mane irgi nustebino draugiškas jo tonas.

– Judu galėtumėt tapti gražia pora – dabar, kai pradėjai dėvėti moterišką skrybėlę, – Jansenas prigūrina prie Frederiko, kuris sėdi sukryžiavęs rankas ir vaiposi.

– *Asinus asinum fricat!* – pastebi Brandesas juokdamasis ir pedagogiškai išverčia dviem damoms, kurioms neteko malonumo studijuoti aukštosiose mokyklose, – *asilas asilą kaso.*

– Tikrai, – nusijuokia Frederikas, – betgi jis matė, kad su manimi esi tu, Georgai. Labiau tikėtina, kad jam reikėjo literatūrinio asilo – susipažinti jis norėjo su tavimi. Kalbama, kad tas žmogus turi literatūrinių ambicijų.

– Ne-a, – springsta juoku Jansenas. – Po velnių, aš veikiau linkęs manyti, kad jam norėtųsi tapti vienu tavo ginekologinių pacientų, Frederikai. Verčiau pasisaugok!

– Ne, baikit. Liaukitės kalbėję apie tą šlykštų žmogelį per mano gimtadienį. Pradėjome nuo vardo šuniui.

– Taip, tiesa.

– O kaip Kingas? – pasiūlo Erholtas karštai ir kaip visada be fantazijos – pasiūlymas, kurio niekas ir neišgirsta.

– Paklausykit, – sako Linhartas. – Turiu! – ir tada jis, inžinierius, užbaigia diskusiją, papasakodamas apie naujai išrastą mašiną, vadinamąjį dulkių siurblį, kurį jam teko matyti rodomą Amerikoje prieš keletą metų. Tos mašinos pavadinimas buvo *Whirlwind,* o kadangi ji buvo skirta purvui nuo grindų siurbti, jo nuomone, šis vardas šuniui turėtų tikti. Kadangi to pavadinimo (*virlvindas!*) ištarti neįmanoma, rankos pakėlimu vienbalsiai nutariama pavadinti gyvūną mašinos

išradėjo – Aivso Makgafio – garbei, taigi šuniui pagaliau išrenkamas *Gafio* vardas.

– Bet ei! Sakykit, ar bent kas iš mūsų pagalvojo – kalytė tai ar patinėlis? Juk tai irgi svarbu galutinai apsisprendžiant, ar ne? – Amalija žiūri čia į vieną, čia į kitą.

– Na, iš tiesų nežinau... tik pažiūrėkit į Bangą. – Jansenas nusirita ant grindų, kur jį beregint užpuola šuo.

– Ne, tikrai nebenoriu daugiau girdėti apie tą bjaurų žmogelį. Ir, Frederikai, būk geras, nusiimk mano skrybėlę. Tu tiesiog ją sugadinsi. Niekas negali rimtai į tave žiūrėti, kol tu ją dėvi.

Kitiems linksminantis ant grindų kilimo, Frederikas nusijuokia ir padaro, kaip liepta – nusivožia skrybėlę ir truputį palinksta į priekį padėti jos ant stalo.

Ir čia, pačiame linksmumo įkarštyje, jausdamasi lengva ir laiminga, ji padaro pragaištingą klaidą: jam palinkus į priekį, Frederikė pastebi nedidelį jo plaukų kuokštelį, netvarkingai išsprūdusį iš šukuosenos ir žaismingai styrantį tiesiai virš vienos ausies, taigi ji pakelia ranką ir ištiesia savo delniuką – įprastas, nekaltas, kasdienis gestas, apie kurį net nesusimąstė, nes pats savaime jis visai nereikšmingas.

Vis dėlto šį kartą jis pasirodo lemtingas.

Panašu, kad artėjantis prisilietimas jį išgąsdina! Jis pasielgia instinktyviai, todėl su atviru šiurkštumu, kurio nemėgsta ir paprastai niekada taip nedaro – atšlyja ūmiu, gynybiniu, bemaž bailiu judesiu, o Frederikė taip ir lieka jo nepasiekusi, netikėtai lyg neregimo stiklo tarp jų sustabdyta.

Ji atitraukia ranką. Bet per vėlu.

Jie abu išgirsta dūžtant stiklą.

Viskas nuščiūva sekundę, bet ji užsitęsia nesuvokiamai

ilgai. Kambariu praūžia šaltas vėjas, atkirsdamas juos nuo kitų, visų balsai išblėsta, virsdami tolimu, nežymiu murmesiu aplinkui. Staiga liko tik juodu, ji ir jis, ir slogus skausmas, kurio nė vienas nenorėjo, kurį sunku apsakyti žodžiais, kuris abu juos sužeidė – toks pat nelauktas ir nepelnytas, kaip smūgis vėzdu į pakaušį.

– Aš tik norėjau pataisyti tau plaukus, – sušnibžda ji nelaiminga ir spokso į jį supratimo meldžiančiomis akimis.

– Taip, žinau, – pripažįsta jis liūdnai, pašnibždomis ir net nemėgindamas paaiškinti nepaaiškinama. Ir vis dėlto niekad anksčiau gyvenime jai neteko patirti tokio primygtinio nuoširdaus atsiprašymo kaip tas, kurį jis bando jai įteikti savo beviltiška šypsena. Nusižeminęs kaip atgailaujantis nusidėjėlis ant ešafoto, jis palenkia galvą taip, kad ji galėtų pasiekti. Ji vieną kartą lengvai perbraukia plaukus, vargiai drįsdama prisiliesti, bet kadangi jis lieka sėdėti nulenkta galva jai prie krūtinės, ji pakartoja tą judesį kelis kartus. Tada jis pagaliau išsitiesia, pažvelgia į ją neįspėjamu žvilgsniu, paima nuo stalo skrybėlę ir atsargiai uždeda jai ant galvos, tarytum karūnuotų karalienę.

– Ji tau tinka, – sušnibžda. – Tu tokia elegantiška.

Tada jis pritraukia kėdę taip arti, kad galėtų uždėti dešinę ranką jai ant peties, ir ji išdrįsta priglusti prie jo. Šįkart galvą nulenkė ji. Jai reikia trumpą valandėlę pasislėpti. Ji užmerkia akis, vėl jas atmerkia ir stebi, kaip jo kairė ranka laiko jos delną. Jo nykštys su plačiu, plokščiu, manikiūro sutvarkytu nagu mechaniškai glosto jos pirštus, sakytum, šiuo judesiu jis norėtų užgydyti nematomus pjūvius, kuriuos įpjovė trapaus stiklo duženomis.

Pakėlusi akis, iš už stalo ji sutinka nebylų Velino žvilgsnį. Jis iškart nusuka akis.

Tada ji išgeria dar šampano ir prisiverčia į šį nedidelį epizodą pažvelgti paprastai – būtent kaip į nesvarbią smulkmeną. Nieko daugiau. Nereikia kreipti dėmesio.

Ir vakaras puikus!

O užgrojus muzikai (po to, kai Amalija atiduoda šuniuką į virtuvę, kad jo nesumindžiotų ar kad nuo triukšmo jis nepatirtų psichikos traumos), jie beveik laukia eilėje pašokti su ja! Kažkas (*Jansenas? – Taip, kas daugiau?*) sugalvoja, kad teisę su ja pašokti įgyja tas, kas užsideda skrybėlę; taigi jie pešasi dėl jos, atiminėja vienas iš kito, laksto aplinkui stalą, o skrybėlė keliauja nuo galvos ant galvos, o Frederikė supasi visų šių skirtingų vyrų glėbiuose (Erholto glėbys trapus ir keistai atkaklus; Brandeso stiprus, bet juokingai nemuzikalus; Velino kvepiantis, bet atsargiai drovus (jis visai nedrįsta pažvelgti jai į akis, tad ji įsitikina, kad jis truputėlį ją įsimylėjęs – o kodėl gi ne?); Linharto platus ir familiariai tvirtas; galiausiai ir dažniausiai Frederiko – palaimingas, dangiškas, gerai pažįstamas...). Linksmybės įkarštyje – kaip tik tą akimirką, kai Frederikas ją iškėlė beveik iki lubų ir vis suka aplinkui, kad net visa svetainė skrieja ratu, o ji klykia iš džiaugsmo, – staiga tarpduryje išdygsta Ana.

Jos niekas nepastebi, per daug triukšmo ir sumaišties, taigi mergina droviai, suglumusi dairosi ieškodama šeimininko. Pastebėjusi jį iš atokios savo vietos tarpduryje (net dešimt laukinių arklių nepriverstų įžengti jos į šį pragarą!), ji uoliai stengiasi patraukti jo dėmesį.

– Atleiskite, pone Faberi... atleiskite?.. Pone Faberi... PONE FABERI!

Juokdamasis ir šnopuodamas Frederikas nuleidžia Frederikę ant grindų. Kažkur už jų pasigirsta virstančios taurės garsas.

– Taip, Ana? Sakyk, mano vaikeli! – jis džiugiai, kiek apspangęs mosteli ranka.

– Ten stovi pasiuntinys su laišku.

– Tiesiog paimk jį, – taria atsainokai ir į lūpų kamputį nykščiu ir smiliumi įsistato uždegtą cigarą.

– Man negalima, sako jis, pasiuntinys. Jis gali atiduoti tik jums asmeniškai. Jūs turite pasirašyti.

– Taip, taip, ką gi. Tada turbūt reikia. – Jis patraukia prie durų, bet jį sustabdo juokas ir šūksniai:

– Skrybėlė, Frederikai! Skrybėlė!

Jis sustoja, susiima už galvos, šypsodamasis tyčia kramto cigarą, mirkteli ir palieka skrybėlę kaip buvus.

– O ne, jis eina ten su skrybėle, po velnių! Tikrai norėčiau pamatyti to pasiuntinio veidą.

Už poros minučių jis grįžta jau be skrybėlės.

Jis lieka stovėti tarpduryje, spoksodamas į svetainę taip, tarsi staiga nebeįstengtų jos pažinti.

– Jansenai!.. JANSENAI!

Jansenas apsisuka ant pianino kėdutės sutrikusiu veidu.

– Ką???

Frederikas pakelia vieną ranką.

– Sustok minutėlę, – jis pamėgina šyptelėti. – Taigi man labai gaila, bet turime jums padėkoti už šį vakarą.

Per kambarį nuūžia prieštaravimo šūksniai.

– Deja, taip. Kaip sakiau, apgailestauju, bet... – kiek sumišęs pažvelgia į cigarą rankoje, nueina prie stalo ir sutrina jį žalvario peleninėje.

– Ne, žinai ką! Tu mus išmeti? Pasakyk jam ką nors, Frederike. – Jansenas atsikėlė ir kiek svirdinėdamas stovi, priekaištingai rodydamas į Frederiką.

Frederikė stovi vidury kambario ir nežino, ką pasakyti. Staiga ji pajunta dvi rankas, iš nugaros apkabinančias ją per liemenį. Ant jos dešinio peties išnyra Janseno smakras.

– Jeigu išmeti mus lauk, paimsime tavo gražiąją žmoną įkaite.

Jis ima šaudyti akimis ir judinti smakrą, beprotiškai kutendamas. Ji isteriškai kvatoja, stengdamasi nustumti jo galvą.

– Ne, Jansenai! Liaukis. Kutena.

Jis drėgnu bučiniu pabučiuoja ją į skruostą ir ima tempti grindimis. Frederikė neryžtingai priešinasi, krizena ir spiegia, ir sustoja tik supratusi, kad aplink juos visiškai tylu.

– Ne, Klausai, – taria ji, šįkart rimtai. – Nustok, girdi.

Jis liaujasi, bet lieka stovėti jai už nugaros, rankomis apkabinęs pilvą.

Ji klausiamai žiūri į susikrimtusį Frederiko veidą.

Jis vos šypteli, linkteli užmerkęs akis.

– Na, – taria Linhartas, pirmasis įžvelgęs padėties rimtumą, ir atsikelia. – Geriau jau eikime.

Jansenas paleidžia Frederikę.

– Et. Buvo taip linksma. Kas nors negerai, Frederikai? Ar kas atsitiko?

Erholtas stovi prie Frederiko ir susirūpinęs žiūri į jį, blyškiais pirštais glostydamas jam petį:

– Taip, Frederikai, ar kas negerai? Gal galime kuo padėti? Tik pasakyk.

– Taip, tai... Ačiū, Erholtai. Bet pakalbėkim apie tai rytoj. Kaip sakiau, siaubingai dėl to apgailestauju.

Frederikas palieka Erholtą ir priėjęs prie Velino kažką sukužda tam į ausį. Velinas supratingai linkteli ir iškart atsikelia, ir po to visi susyk ima stotis (it po labirintą svirdinėja tarp

stalų ir kėdžių, netvirtai linkčioja ieškodami paltų... portsigarų... raktų, taria primygtines frazes: *Paskubėk!* ir *Taip taip, ateinu. Eisime į „Riudbergo rūsį", ar ką?,* ir galop atsisveikina draugiškai atsibučiuodami su šeimininke ir per nugarą paplekšnodami šeimininką).

Netrukus lieka tik tyla – ta ypatinga tyla, taip sunkiai gulanti tik ant kreivų staltiesių, pilnų peleninių ir apvirtusių, pustuščių taurių.

– Na, tuomet... – taria Velinas, paskutines porą minučių stovėjęs abiem rankomis įsikibęs į kėdės atkaltę, lyg bijotų, kad kėdė, vos paleista, ims ir paspruks kartu su svečiais. Tada, rodydamas geras manieras, jis pristumia kėdę prie stalo – mandagus, tačiau visai beprasmis gestas toje kambario aplinkoje.

– Labanakt ir ačiū už vakarą, – atsargiai statydamas pėdas jis prieina prie Frederikės ir ištiesia jai ranką. Ji stovi, o lūpose suglumusios šypsenos likučiai. Ji nei apgailestauja, nei bijo, nei jaudinasi, tik truputį sutrikusi.

– Labanakt, Velinai. Geros nakties.

Jis kilsteli ranką Frederiko pusėn ir tada dingsta.

Už Velino užsivėrus durims, ji atsisuka į Frederiką, bet išvydusi jį supranta nieko taip netrokštanti pasaulyje, kaip kad nuo jo veido dingtų toji išraiška. Ir kaip tik dabar ji pajunta turinti tam ir jėgų, ir noro.

– Kas atsitiko, mano drauge? Atrodai toks liūdnas.

– Ateik čia.

Kai jis išskečia jai glėbį, ji įsidrąsina pakišti rankas jam po švarku ir perbraukti jam nugarą. Tarp jos delnų ir jo odos tėra plonytis marškinių audinys. Stovėdama jo glėbyje, ji atlošia galvą ir pakelia į jį akis – regi jo smakrą, plokščias, lašo

formos šnerves, blakstienas, kurios iš čia žiūrint atrodo nepaprastai ilgos, ir jo nusuktą žvilgsnį.

– Kas yra, Frederikai? Ar nepapasakosi man? – klausia ji, žinodama, jog, kad ir kas tai būtų, šio artumo niekada nepajėgs sugriauti, priešingai, jį tik sustiprins. Ir ji pagauna save viltingai galvojančią apie ką nors tikrai bloga, kuo jie galėtų pasidalyti ir kartu išspręsti.

– Taip, – atsidūsta jis ir dar tvirčiau ją apkabina. Tada prisiglaudžia skruostu jai prie plaukų ir sušnibžda: – Rike... mylima Rike... Ak, nežinau, kaip man pasakyti.

– Sakyk. Nagi, – paragina ji, vis dar nesuprasdama, vis dar nėmaž nesibaimindama.

– Tai tavo sesuo. – Karštu kvapu jis alsuoja jai į plaukus. – Helena.

Ji sustingsta ir truputį atsitraukia. Nudelbia akis žemyn ir žvilgsnis užkliūva už beprasmiškai ant grindų gulinčios nešvarios medžiaginės servetėlės.

– Kas Helenai?

– Ji šįryt mirė, Rike. Ji negyva. Helena mirė.

Kai žinia apie staigią artimo žmogaus mirtį it pleištas įsminga ir perskelia palyginti nerūpestingą būseną, paskesnėmis, bemaž košmariškomis valandomis paprastai imi prisiminti ligtolinius įvykius ir jauti kažkokį netikroviškumą, sumišusį su ėdančia sąžinės graužatimi, kylančia iš to, kad *nežinojai*. Iš gėdos nunarini galvą, prakeiksmais nutrenki visais atžvilgiais nekaltą savo nežinojimą į pragaro gelmes ir staiga imi vadinti jį paviršutiniškumu, neprotingai tardamas, kad gal būtum galėjęs pakeisti įvykių eigą, jei tik nebūtum taip paniręs į kvailas smulkmenas, sudarančias didžiąją

žmogaus gyvenimo dalį. O jeigu dar linksminaisi, juokeisi ir puikavaisi – taip, tada ima rodytis lyg būtum šokęs ant paties kapo.

Frederikė į tai atsiliepia tiesiog isterija.

Ji laksto po kambarius, raunasi plaukus, pasiutusiai daužosi aplinkui, o Frederiko pasiūlymą išgerti raminamųjų sutinka siaubingų kaltinimų papliūpa. Jis nenuilsdamas sekioja ją po butą, stengiasi paveikti ją ir geruoju, ir bloguoju, visas paskesnes valandas aiškina, meldžia, maldauja, įkyri ir grasina – bando ją apkabinti, nuraminti, tačiau galop nuleidžia rankas, iš profesinės patirties pagrįstai tikėdamasis, kad ji taip išsikamuos, jog galų gale pasiduos. Nė vienas žmogus nepajėgia ilgai šitaip tverti.

Paryčiais jis suvokia, kad jo samprotauta klaidingai.

Ji panaši į vaiką pusnyje – sėdi ant grindų savo kambaryje ir drasko į skutelius sesers laiškus.

Atsidusęs jis prisiartina ir atsitupia priešais ją. Jo veidas papilkėjęs nuo nemigos.

– Frederike, tu šito gailėsies. Gal liaukis? – ištiesia ranką ir pabando ištraukti iš jos popierių.

– Paleisk, – užrinka ji ir kupina neapykantos spokso į jį. – PALEISK, PO VELNIŲ. DINK IŠ ČIA! TAI TU DĖL VISKO KALTAS! TU KALTAS!

Ji panaši į pamišėlę.

– Frederike, – sušnibžda jis beviltiškai, bet kantriai, – leisk tau padėti. – Jis atsiklaupia ant kelių ir palinksta prie jos, bet ūmai sustoja, pajutęs kažką šlapią pataikant jam į veidą.

Tą pačią sekundę jos beprotiški, į traukulius panašūs judesiai liaujasi.

Jis atsikelia, aukštas, pažemintas, stovi į ją nugara, kiša į kišenę drebančią ranką, ištraukia nosinę ir nusivalo nuo skruosto seiles.

Staiga Frederikė strykteli nuo grindų.

– Frederikai, atleisk! Atsiprašau! Aš nenorėjau... Nežinau, kas man pasidarė. Ar gali man atleisti?

Ji įsikimba jam į rankovę.

– Atleisk man, atleisk man!

Jis atsisuka į ją verkdamas.

Tada – pagaliau! – pravirksta ir ji.

Ji leidžiasi, kad jis sušvirkštų vaistų. Injekcija yra puiku. Pats dūris, malonus skausmas, adatai skverbiantis į odą, yra apsivalymo dalis.

Tada ji pasineria į miegą, juodą ir sunkų nuo sapnų.

Vienu metu, greičiausiai priešpiet, ji akimirką atsipeikėja ir aplinkui išgirsta balsų kuždesį.

– Atleiskite, pone Faberi, bet Velinas prašė manęs pasakyti, kad jau išvyksta.

– Kur?

– Jis susikrovė daiktus, pone. Sako, kad išsikelia į „Leopoldo" viešbutį.

– Ačiū, Ana. Paprašyk jo palaukti. Pasakyk, kad netrukus ateisiu. Ir Ana, dėl Dievo meilės, eikit atsigulti. Juk jūs turbūt visai nusigalavusi.

Tada, Frederikui palinkus virš jos, ji pajunta jo artumą.

– Ar pakentėsi minutėlę, kol atsisveikinsiu su Velinu?

Ji neatsimerkdama linkteli.

Jis ištykina ir paskui save užveria duris.

Po to ji nebepajėgia atskirti, ar balsai iš koridoriaus tikri, ar jos sapno dalis.

– Kaip ten sekasi? Kaip ji jaučiasi?

– Ak...

– Perduok jai daug linkėjimų, kai ji...

– Būtinai. Tu toks malonus... Ar susitvarkysi?

– Taip, taip. Laikinai persikelsiu į „Leopoldą“. Taip bus geriausia. Tada pažiūrėsim.

– Apgailestauju, kad...

– Negalvok apie tai. Turi užtenkamai rūpesčių. Ar galiu ką padaryti dėl tavęs – dėl jūsų? Pranešti universitete?

– Taip, ar galėsi? Pasakyk, kad... tai turės palaukti.

– Taip. Būtinai. Sėkmės tau. Saugok ją...

– Tą ir darau!

– Taip. Žinau!

Apie penktą popiet jis jai padeda atsisėsti, atneša pilną lėkštę sriubos, nepriekaištaudamas leidžia jai tiesiog į ją paverkti, po to vėl išneša.

Apie septintą jis atneša naują lėkštę. Šįkart ji išvalgo.

– Ar vaikas gyvas? – tada paklausia ji, ir jis liūdnai linkteli.

Tada ji pasiteirauja, kas gimė.

– Mergytė, – atsako jis.

Ji santūriai linkteli, nusišluosto lūpas, pastumia lėkštę ir pasislepia po antklode.

Kai ji naktį prabunda, jis tebesėdi ant kietos, nepatogios kėdės dabar jau miegodamas. Nors ji nejuto, kažkuriuo metu jo tikriausiai išeita, nes jis su naktiniais ir chalatu. Pižama apvilktos kojos sukryžiuotos, ant vienos basos pėdos siūbuoja šliurė. Galva nusvirusi ant krūtinės taip, kad kirpčiai beveik liečia sukryžiuotas rankas. Jis miega neramiai. Kartkarčiais jį nukrato šiurpulys, pusiau pro miegus, neatsimerkdamas, jis stipriau susisiaučia atlapus prie kaklo.

– Frederikai, – sušnibžda ji, o kai jis atmerkia akis, taria: – Juk tu šali. Eikš. Ateik čia. – Ir ji pakelia antklodę taip, kaip andai padarė jis, o jis svirduliuodamas atsistoja ir įsiropščia vidun.

Jis dreba iš šalčio. Jo pėdos ledinės. Ji apkabina jį, liūliuoja jį, šildo jį...

Neilgai trukus ji neraginama pradeda kalbėti, o jis klausosi kovodamas su savimi, nesmagiai jausdamasis dėl nuovargio, merkiančio vokus ir užveriančio sielą.

– ...man reikėjo dar atkakliau pareikalauti, kad ji važiuotų kartu su manimi, – užbaigia ji po amžinybės. – Bet ką man reikėjo daryti, Frederikai? Juk ji nenorėjo.

– Tu padarei, ką galėjai, mano drauge. Juk negalėjai jos priversti... Be to, tikriausiai tai nieko nebūtų pakeitę.

– Nemanai, kad tu gal būtum galėjęs...

– Gal, Rike. Gal. Tačiau jokiu būdu ne tikrai.

Vieną momentą jis prabunda jai ištarus tokią nesąmonę, kad jis pamano sapnuojąs. Arba, kad sapnuoja ji.

– Kažką sakei, Rike? – sukužda jis.

– Taip. Kaip manai, gal mes galime paimti tą vaiką?

– Betgi, Rike, – taria jis ir apkabina ją, siaubingai bijodamas, kad tai įžanga į dar beprotiškesnę sceną. – Žinoma, kad negalime. Juk tai Lemano vaikas, tiesa? Juk negalime tiesiog paimti Lemano vaiko, ar ne?

Tas sekundes, kol jis laukia atsako, įsitempia kiekvienas nervas.

– Na ne, – tepasako ji gana ramiai ir priglunda prie jo. Jis nusišypso, liūdnai, su palengvėjimu, ir nubraukia plaukus jai nuo kaktos. Turbūt ji kalbėjo pro miegus.

Dar vėliau aplink juos tamsu. Žvakė ant stalelio sudegusi.

Jis šnopuoja šalia jos, šiltai ir sunkiai. Tamsoje ji įžvelgia aštrų jo profilį, po sprandu jaučia kietą jo žastą.

Jie arti vienas kito. Susiglaudę drėgname, šiltame antklodės guolyje. Miegas ir ankštumas vieną jo koją įstūmė jai tarp šlaunų. Ji jaučia jo gyvaplaukius ir šilkinį chalato skverną, žino, kad jie bus palikę įspaudus jos odoje.

Tai nesvarbu.

Ji truputį pajuda, pajunta palaimą ir nebegali sustoti.

Ištiesia ranką į priekį, apgraibomis suranda jo juosmens raištį ir atsargiai patraukia.

Jis pro miegus sudejuoja ir pasuka galvą.

Ranka įslenka į vidų, atsargiai suranda tarpelį tarp pižamos kelnių ir marškinių, nuslysta jo pilvu ir krūtine.

Užsimerkia, norėdama geriau justi, nors tamsoje vis tiek tas pats. Frederikas išsitiesia ir vėl atsidūsta.

Plaukeliai kutena delnus, pilvo oda lygi.

Ji pasikelia ir nuslysta virš jo. Tą pačią akimirką pajunta jį pabudus... Jis spusteli jai ranką.

Ji guli ramiai.

Visiškai ramiai.

Ilgai.

Tol, kol jo kvėpavimas vėl tampa lygus ir ramus.

Tada ji vėl pradeda judėti.

– Ne, Frederike, – sušnabžda jis tamsoje, bet ji toliau segioja pižamos marškinių sagas. Liko vos dvi. Ji taip arti, kad gali priglusti skruostu prie jo odos.

– Ne, Rike, – kartoja jis vos girdimu, užtat juolab maldaujamu kuždesiu. – Ne, Rike. Ar tu ne... Juk netinka...

Bet ji užsitraukia antklodę ant ausų. Spyruoklių ir krakmolytos patalynės gurgždesys toks kurtinantis, kad iš ten jo balso nebegirdi – tik jo plakančią širdį ir gyslomis pulsuojantį kraują.

TREČIA DALIS

1932-ųjų rugpjūtis–rugsėjis
1883-iųjų vasaris–rugsėjis

46

(1883-iųjų vasaris)

Kai pirmąkart pamato Ernstą Madseną, akimirksnį ji pagalvoja – trumpai ir kvailai! – kad mato Frederiką. Jis sėdi ant apatinių pastolių, nūnai tarsi piktžolės dygstančių šiame statybų ir rūmų mieste, nerūpestingai tabaluoja kojomis ir iš butelio geria pieną. Jis dėvi baltus darbininko marškinius, o ant jų užsivilkęs nutrintą užsagstomą megztinį šviesiais raštais. Pro prasegtus marškinius matyti kaklas ir truputis krūtinės.

Aišku, kad čia ne Frederikas! Kaipgi galėtų būti jis? Priėjusi artėliau ji pastebi, kad jis jaunesnis ir šiek tiek tvirtesnio sudėjimo – raumeningas kaip visi darbininkų klasės atstovai.

Tačiau iš veido stebėtinai panašus.

Jis nusišypso ir draugiškai linkteli, kai ji praeina pro šalį vedina šuniu už pavadėlio.

Paėjusi porą metrų ji išgirsta švilpimą. Nespėjusi pagalvoti, ji instinktyviai atsiliepia ir atsisuka į garsą. Ant pastolių stovi vyrų būrys. Keliais aukštais aukščiau Ernsto Madseno (jo vardo, suprantama, ji dar nežino!) septynetas ar aštuonetas vyrų stypso persisvėrę per turėklus.

Jie juokiasi.

Vienam užtenka akiplėšiškumo pamojuoti.

47

Pastoriaus ranka tokia pat minkšta ir lipšni, kaip ir jo profesionali užuojauta.

– Norėčiau dar kartą pareikšti užuojautą, ponia. Profesorius Faberis buvo neeilinis žmogus. Jam išėjus pasaulis tapo skurdesnis.

Frederikė markstosi, į akis spiginant žemai, ankstyvai pavasario saulei, ir oriai bei švelniai žvelgdama į jo apsiblaususias senas akis svarsto, kokios gi mintys sukasi jo galvoje.

Pritariamai linkteli.

– Dėkoju už gražius žodžius ir gražias laidotuves... Tikiuosi, prisidėsite prie gedinčiųjų ir užsuksite pas mus. Kavos ir bandelių.

– Mielai, dėkoju. Malonu būti kiek nors naudingam. – Tėviškai patapšnoja jos ranką. – Kaip pasisekė šeimai, kad turi jus. Ne visi mes tokie stiprūs. Tik pažiūrėkite į ponią Linhart, vargšelė visiškai palūžusi.

Frederikė pasuka galvą. Amalija vis dar stovi prie kapo ir žvelgia tuščiu žvilgsniu. Sunku pasakyti, ar labiausiai į akis krinta našta, ar nėštumas. Už vienos rankos ji laiko sūnų, kurio geltonpūkė galva siekia didžiulį jos pilvą. Atrodo, jog įspraustas į tamsų paltuką kailine apykakle jis baisiai nuobodžiauja. Pasisukęs kažką sako motinai. Ji tyliai papurto galvą

ir spaudžia nosinaitę prie paraudusių akių. Jis ima bato galu žarstyti žvyrą. Amalija parodo į vieną vainiką, Linharto žvilgsnis nuseka iškeltą pirštą, jis liūdnai linkteli ir apkabina ją.

Frederikė nusisuka. Paleidęs jos ranką pastorius tarsi didžiulis varnas linguoja girgždančiu žvyru. Tokią dieną daugeliui prireiks užuojautos žodžių.

Ji dreba iš šalčio. Įdomu, ką jis vilki po sutana – jis akivaizdžiai puikiai jaučiasi.

Svetainė pilna užuojautos ir kavą siurbčiojančių rimtų veidų, bandančių pralenkti vienas kitą atjautos gausa.

Frederikė sėdi už stalo galo ir žvelgia į nesibaigiančią eilę pažįstamų ir nepažįstamų rankų – maišančių šaukšteliu kavą, keliančių puodelius ar bandeles prie burnos, gniaužančių ar trinančių servetėles ar tiesiog besiilsinčių ant staltiesės – jaunų ir senų, putlių ir plonų, glotnių ir kaulėtų. Tarp jų ir vaikiškų rankučių.

Susirinko visi. Nėra pasaulyje veiksmingesnės priemonės surinkti šeimą draugėn už mirtį.

Netoliese, šalia Gabi Faber, sėdi jos pačios motina, įsitraukusį į tokį vienpusišką pokalbį, kad jį sunku būtų pavadinti pokalbiu. Toji kantriai sėdi, tačiau veide atsispindi susierzinimo, kurį veikiausiai sukėlė nesiliaujantis ir bergždžias rėkimas į ausį, šešėlis. (Ponia Leuenbech visuomet buvo klaidingai įsitikinusi, kad kalbos barjeras tėra prasimanymas – kad, be abejo, užsieniečiai supras daniškai, jei tik kalbėsi garsiai ir noriai kartosi tą patį sakinį.) Frederikei maga ją pertraukti pareiškiant, kad jos svainė yra vokietė, o ne *kurčia*!

Priešais jas sėdi Emilija Brandes, kurios matriarchališką veidą ypač išryškina juoda aksominė suknelė aukštu kaklu.

Šalimais sėdi sutuoktinis Hermanas, kurio rūpestis žmona atrodytų be galo jaudinantis, jei tik akių nebadytų akivaizdus vergiškas paklusnumas. Kai jis įpila kavos, ji šaltai jam nusišypso ir, atrodo, šiame sielvarto prislėgtame kambaryje jaučiasi kur kas geriau už marčią Gerdą, bandančią suvaldyti dvi trumpaplaukes mergaites, kurias Georgas nežinia kodėl primygtinai reikalavo pasiimti kartu – vieną ji laiko pasisodinusi ant kelių, o kita ant staltiesės trupina bandelę. O tėvas ir sutuoktinis sėdi kampe rimtų vyrų draugijoje. Matyti tik virš kėdės atkaltės kyšantis pakaušis, o kartkartėmis, ką nors aiškinant, iškyla ranka su puikiai atpažįstamu daktaro žiedu.

Šią susitaikymo dieną Leuenbechas teikėsi paviršutiniškai persimesti pora žodžių su Filipu Saliamonu. Jiems čia sėdint greta, suvienytiems liūdesio (bent jau formaliai), ir žiūrint į jo, prekeivio, patirtį bei nežiūrint jo abejotinos kilmės, vargiai būtų galima jo nepaisyti. Jo (Saliamono!) graži pati ir trys kumpanosės atžalos sėdi kitoje stalo pusėje – jaunimas taktiškai santūrus (nors Nanės akyse galima įžvelgti šmėsčiojant nenustygstantį nuobodulį), ponia guodžia Amaliją švelniai uždėjusi gražią ranką jai ant peties.

Pastorius Vangas keistu likimo patvarkymu atsidūrė Frederikei iš kairės. Jie sėdi lyg tėvas su dukra arba gal lyg sutuoktinių pora – senas palaidūnas su jauna žmona! Jei diena nebūtų prakeiktai niūri, tikriausiai ji pasijuoktų iš šios minties, bet dabar jai nejuokinga, tik apima dar stipresnis klaustrofobiškas sielvarto jausmas ir dar labiau norisi išbėgti laukan ir įkvėpti gryno oro.

Porą kartų pabandęs užmegzti su ja pokalbį (deja, bergždžiai, nors dėl to jis nė kiek neįsižeidė: sielvartaujantys žmo-

nės kartais elgiasi keistai!), pastorius prarado viltį ir jau pusvalandį sėdi pasisukęs ir tyliai kalbasi su neapsakomai maloniu Tomu Linhartu, o tuo tarpu jo putlios šventos rankos atsargiai tvarko pyragą.

Jis vėl atsigręžia į šeimininkę ir švelniai bei tėviškai žvelgdamas prašo leisti iš širdies padėkoti už vaišes.

– Širdžiai gera matant, kaip jūs tvirtai laikotės. Noriu pasakyti, juk jums irgi sunku. Bet jūs ne tik stipri, jūs ir gera... Na, na, neprieštaraukit pagyvenusiam vyriškiui! Per ilgus tarnystės metus esu sutikęs daugybę žmonių ir tvirtybę atpažįstu iš tolo. Galite ramiai manimi pasitikėti. Tiesą sakant, per šitiek metų tapau tam tikru žmonių žinovu. – Jis mirkteli paslapčia. – Jūs su vyru laikotės taip puikiai, – taria jis ir, suraukęs antakius, pamoko: – Nenustokite jo palaikyti ir ateityje. Galbūt jis atrodo ramus, bet nelengva netekti abiejų tėvų per vienus metus... Nors dažnai taip pasitaiko: būna, vieną pasikviečia Viešpats namo, o netrukus ir kitas išgirsta kvietimą. Iš tikrųjų, sakyčiau, net gražu: du žmonės, kartu nugyvenę visą gyvenimą, drauge iškeliauja ir į amžinybę. Tik paliktiesiems dėl to nė kiek ne lengviau.

(*Pasikviečia Viešpats namo!* Koks patogus eufemizmas, užuot minėjus nepagydomą išorinių lyties organų vėžį, kuris ištisus mėnesius keldamas nežmoniškus skausmus, galima sakyti, išgraužė anytos pilvą it kraterį, o mielą seną Faberį pavertė jos pačios šešėliu – sulysusia, nunarinta galva ir pajuodusiais paakiais po šlapiuojančiomis, iššokusiomis akimis.)

– Sunkiausia mano vyrui, ką jau kalbėti apie ilgą motinos ligą, buvo ištverti laidotuves.

– Tikrai? – jis linksi susimąstęs. – Taip, tam tikra prasme juk suprantama. Laidotuvės visiems sukelia daug prisiminimų... Betgi be jų neapsieisi.

– Taip, tai tiesa, – atsako ji dvejodama. – Bet kalbu ne vien apie tai.

– Tuomet apie ką? – jis atsargiai, klausiamai pasilenkia į priekį, sudėjęs rankas ir sukdamas nykščius, iš išorės stojiškas ir orus, giliai viduje nekantrus, nes pagaliau jaunoji ponia leido suprasti, kad jai reikia išsipasakoti. Niekas nepasigailės pas jį atėjęs.

– Na... Mano vyrui ypač sunku, nes paprastai jis nekelia kojos į bažnyčią.

– Mat kaip?

– Taip, ji jam nepatinka. Bažnyčią jis paprastai vadina anachronizmu, o jūsų profesijos žmones – kaipgi jis sako? – *klerikalų pašlemėkais.*

Nykščiai nustoja sukęsi.

– Ak, žiūrėkite, pastoriau! Štai ir jis! Dabar galite pats jo paklausti.

– Tiek jau to, – sumurma jis ir pakyla taip sunkiai, kad jai neišvengiamai iškyla prisiminimai, kurie prieš kelerius metus tikriausiai būtų palikę didelį kaltės jausmą.

– Na, – suskumba ji ir draugiškai papurto galvą, – neimkite į širdį. Supraskite, jis tiek daug visko prišneka... Viso gero, pastoriau Vangai. Viso geriausio. Ir dar kartą dėkoju už tokias gražias apeigas.

– Viso gero, ponia Faber.

Sunkiu žingsniu jis apeina stalą paduodamas ranką visoms trokštančioms sieloms.

– Kas nutiko pastoriui? – paklausia Frederikas šiek tiek vėliau.

– Pastoriui? Ką turi omenyje?

– Nežinau... Man jis pasirodė kažkoks keistas.

– Tikrai?

– Vis dėlto keista, – sušnabžda jis susimąstęs, sunerimęs, įsistebeilijęs į šaukštelį, kuriuo tyliai, ritmiškai beldžia į staltiesę, – jis beveik net neatsisveikino! Įdomu, kas jam šovė į galvą?

Jis apžvelgia susirinkusiuosius ir atsisuka į žmoną.

– Manęs neklausk, – atsako ji, – aš net nepastebėjau, kad kas ne taip. Geriau paklausk Linharto, jei tau taip atrodo – jis su juo šiandien daugiausia šnekėjosi.

Ir švelniai uždėjusi ranką ant jo rankos priduria:

– Bet atvirai, Frederikai, ar tau vis dėlto neatrodo, kad tik įsivaizduoji?

48

(1932-ųjų rugpjūtis)

Dievaži, šiais laikais jaunimas nepasižymi geromis manieromis! Išstypęs jaunuolis, kurį madam Rasmusen – pagaliau, vos ne visą valandą pavėlavusį! – palydėjo vidun, buvo išrankiai apsivilkęs, veiklus ir neištraukė rankos iš kišenės. Prigludusio dvieilio švarko atvartai platūs, smailūs ir perdėm madingi, kelnės per plačios ir apverktinai susiglamžiusios, ir apskritai jis labiau panašus į antrarūšį rašeivą nei į garbingą advokatą, kurio ji laukė. Ilga banguotų šviesių plaukų, matyt, suguldytų plaukų losjonu, sruoga užkritusi ant akies. Šviesūs antakiai virš nosies suaugę į vieną. Ji iškart supranta, kad jis jai nepatiks. Jis jaunas. Ji nejauna.

– Ponia Faber? Karlas Larsenas. Iš *Brønholm og Sejer*... Laba diena ir atleiskite, kad pavėlavau. Mane užlaikė, – išpyškina jis, tarsi tai laiduotų kokybę. – Tikiuosi, neskubate?

Balsas žemesnis, negu tikėtumeis. Jis dūsta spaudžiamas reikalų ir gyvenimo džiaugsmo.

(– Deja! Po penketo minučių manęs ateis pasiimti kavalierius. Eisime į karuselių parką!)

Ji papurto galvą, o jis, ištiesęs prakaituotą blyškią jauną švarią ranką, dalykiškai sėdasi nelaukęs, kol kas pasiūlys, vos

ne sviesdamas portfelį ant stalo. Atsainiai sukryžiavęs ilgas kojas, vieną nerimastingai siūbuoja. Nubraukia plaukus nuo akių (jie iškart sugrįžta, kur buvę!) ir, vedžiodamas sulenktą smilių marškinių apykakle pirmyn atgal, kraipo galvą į šonus. Išsišokęs Adomo obuolys juda drauge.

– Ak, kaip karšta, – prataria. – Ar negalėčiau atverti lango?

– Žinoma, prašom!

Jis atsargiai prasislenka pro ją, aukštas ir liaunas, pasilenkia į priekį ir sugriebia lango kabliuką. Prie liemens prigludęs švarkas iš nugaros susiraukšlėjęs – matyt, buvo prispaustas prakaituotos nugaros prie automobilio sėdynės. Atidarant langą tenka stipriai pastumti. Pasigirsta mašinų triukšmas, o jai į veidą pūstelėjęs vėjelis atneša vyro, prakaito ir skutimosi losjono kvapą.

– Dėkoju, – taria sėsdamasis į kėdę. Apžvelgia kambarį tokiu pat žvilgsniu, kaip kalinys apžvelgia naują kamerą. Dirsteli į ją ir supratęs, kad be gryno oro jam greičiausiai daugiau niekas nieko nepasiūlys, atsega portfelį ir iškrapšto popierius. Plunksnakotį išsitraukia iš vidinės kišenės.

– Atleiskite, tai aš jau eisiu? – ponia Rasmusen pro duris įkiša galvą (kurią šiandien – dievai žino kodėl! – sumanė padabinti ypač nepritinkančia skrybėlaite).

– Taip, taip. Galite eiti.

– Tuomet sudie.

– Sudie, sudie, – jaunuolis linksmai linkteli.

Durims užsidarius, jis atsisuka į Frederikę.

– Taigi, – prataria nepakenčiamai energingai. – Atėjau sužinoti sutarties smulkmenų. Kaip suprantu, pageidaujate, kad pinigus pervestumeee... (švilpauja ir rausiasi po popierius) Frederikui Faberiui.

Jis šypsosi dalykiškai ir dirbtinai.

– Teisingai.

– Kaip suprantu, pardavėte būstą ir pageidaujate, kad pinigus gautų jis.

– Taip, teisingai.

– Šitas Frederikas Faberis – jūsų sūnus?

– Ne. Mano buvęs vyras.

– Štai kaip! Tačiau paprastai ne mes tvarkome jūsų piniginius reikalus, ooo... (švilpauja ir vėl rausiasi po popierius) *Wertgaard og Hartmann*, kiek man žinoma. Ar būtų per daug įžūlu paklausti, kodėl ir šios sutarties netvarkote per juos?

Žvilgteli į ją klausiamai.

– Nes nemanau, kad jie imtųsi tokio reikalo. *Wertgaard og Hartmann* yra revizoriai. Reikalas tas, kad aš nežinau, kur iš tikrųjų yra mano buvęs vyras. Veikiausiai Vokietijoje. Kaip tik ten turėtumėte jo ieškoti.

– Ieškoti? Tikiuosi, jūs nenorite pasakyti, kad mes iš tikrųjų vyksime į Vokietiją jo *ieškoti*. – Jis nusišypso šiek tiek globėjiškai, nors geriau nebūtų to daręs.

– Jei galėčiau jį surasti sėdėdama viename iš savo krėslų, tuomet tikriausiai nevarginčiau jūsų, ar ne? – perveria jį žvilgsniu. – Bet jei manote, kad negalite imtis šio reikalo, tada...

Jis atrodo nustebęs.

– Miela ponia, aš tiesiog norėjau pasakyti... Nuvykti ten šiek tiek sudėtinga. Ir kainuos jums didelius pinigus. Kelionė, nakvynė... – Jis piešia ore ištaigingus viešbučius ir nesibaigiančius geležinkelius. – O telefonas juk jau išrastas! Veikiausiai pakaks poros skambučių vokiečių tarnyboms. Jei mums pasiseks.

Ji neatsako. Tiesiog pažvelgia į jį taip, tarsi būtų visiškai akivaizdu, kad kalbos apie savaime suprantamus dalykus ją verčia mirti iš nuobodulio.

Jis krenkšteli ir vėl pažvelgia į popierius.

– Sakote, Vokietija... – jis atkiša lūpas ir pažiūri į lubas. – Gal galėtumėte patikslinti? Ar žinote, kur tiksliai?

(Prie kvepiančių augalų lysvių! Ten jis gano avis ir skina lelijas!)

– Berlyne, – mosteli ji ranka, tarsi būtų visiškai nesvarbu, viename jis mieste ar kitame.

– Sakote, Berlyne. – Pasižymi. Dalykiškai. – Ir kada paskutinįkart matėte jį ar girdėjote ką iš jo?

– Paskutinį sykį mačiau prieš pat jam išvykstant. Tikriausiai... aštuoniasdešimt trečiais.

Suglumęs ir netikėdamas jis žvelgia į ją.

– *Aštuoniasdešimt trečiais!* Turite omenyje, tūkstantis aštuoni šimtai aštuoniasdešimt trečiais?

– Taip. O ką jūs pagalvojote? Tūkstantis *septyni* šimtai aštuoniasdešimt trečiais?

– Ne. Žinoma, ne! Tiesiog prabėgo tiek daug metų. Norite pasakyti, kad nuo to laiko iš tiesų jo nematėte?

– Ne! – ji norėtų pasakyti, kad prabėgo ne tiek jau daug metų, kaip jam atrodo, bet nėra prasmės.

– Aš nevisiškai suprantu... Jūs sakote, kad esate išsiskyrusi. Kaip taip gali būti? – jo žvilgsnis vėl nuslysta per baldus. – Turėjo gi per tuos metus būti kalbama apie vienokį ar kitokį išlaikymą, pinigų pervedimą.

– Ne, jokių kalbų nebuvo. Kai skyrėmės, gavau vienkartinę išmoką.

– Vienkartinę išmoką? Ir jos pakako šitiek metų?

– Taip, pakako. Daugiau, negu pakako. Supraskite, jaunuoli, išvažiuodamas jis man perdavė visą savo turtą.

– *Visą* turtą? – jis švilpteli iš nuostabos. (Seni žmonės linkę į radikulitą, jaunimas linkęs į erzinančius blogus įpročius.) – Vadinasi, jis išvažiavo į Vokietiją neturėdamas kišenėje nė kronos?

Ji gūžteli pečiais.

– Na... Kažkiek turėjo. Tiesą sakant, nežinau. Išmoka buvo labai didelė, tad susidarė įspūdis, jog tai buvo visas jo turtas – kad jis išvažiavo beveik tuščiomis. Jis turėjo dar ir kliniką. Ją taip pat pardaviau.

– Labai neįprasta. Ar nors kiek nutuokiate, kodėl jis taip pasielgė?

– Nežinau. Tikriausiai norėjo, kad nekiltų jokių teisinių ginčų. Arba jį graužė sąžinė... Sakykite, negi visa tai išties susiję su tuo reikalu?

– Netiesiogiai... – nenustygstantis vyriškis staiga nurimsta. Kurį laiką sėdi įsistebeilijęs į tuštumą. Tuomet atsilenkia ir atidžiai stebi plunksnakotį, kurį sukioja tarp pirštų. – Netiesiogiai, – pakartoja. – Sakykite, ponia Faber, jūsų vyrui... kiek jam dabar metų?

– Tiksliai nežinau, – išsisuka ji.

– Gal jis jaunesnis už jus. – Jis pakelia akis. – Atleiskit.

Taip, taip, norisi jai atsakyti, – žinau, jums, jaunimui, atrodo, kad mes, seniai, nebegyvename. Taip ir yra! Bet mes laikomės tvirtai įsikibę to, kas liko.

– Ne, jis buvo vyresnis, – pripažįsta ji nenoriai, pridurdama vos girdimai, – maždaug dešimčia metų.

Jaunojo advokato klausa kuo puikiausia. Pasilenkęs vėl rausiasi po popierius. Tuomet pažvelgia į ją nepakenčiamai švelniai.

– Vadinasi, ponia Faber, jūsų vyrui per aštuoniasdešimt. Galbūt devyniasdešimt.

Ji, viena vertus, tai puikiai žinojo. Ir vis dėlto niekaip nesugebėjo įsivaizduoti. Frederikas negali pasenti.

Ji žvilgteli pro langą. Lauke šviečia saulė.

– Miela ponia Faber, – rimtu tonu prabyla jaunuolis, – tikėtis, kad jis dar gyvas, beveik nėra vilties. – Jis palenkia galvą ir žvelgia į ją maldaujamai.

Jai norisi rėkti, bet pasisukusi į jį ramiai ir įsakmiai ištaria:

– Jis gyvas!

– Bet, ponia... Atleiskit, tačiau kaip galite tvirtinti, jei negaunate iš jo jokių žinių?

– Tiesiog žinau! – dabar ji yra vaikas, o jis suaugęs. Ji tai puikiai supranta. Tačiau nežino, kaip jį įtikinti. Juk ji negali pasakyti, kad jis pradėjo ją šaukti naktimis. Juk ji negali pasakyti, kad tokie vyrai, kaip Frederikas, nemiršta. Ji žino, kad jis gyvas. Ji žino. Kitaip būti negali.

– Paklausykite, ponia Faber, atleiskite, kad taip kalbu, bet... Kodėl jums nepamiršus visos tos istorijos? Net jei jis gyvas, veikiausiai nespės gauti pinigų, kol... – pasilenkia link jos. – Kodėl jums nepanaudojus tų pinigų, kad gyvenimas taptų malonesnis tomis... (jei jis ketino sakyti *paskutinėmis dienomis*, tai laiku sustojo!) – Arba... juk turėtų būti kas nors, kam galėtumėte palikti pinigus testamentu.

– Šitie pinigai yra *jo* – ne kitų! Neketinu ginčytis. Taip ir sakykite, jei neapsiimate tvarkyti šio reikalo. Tuomet susirasiu kitą įmonę. Tikrai atsiras, kas norės uždirbti mano pinigus, – pareiškia pati tuo netikėdama.

– Paklausykite. Ne apie tai kalbu. Mielai pasiųsiu savo žmogų į Vokietiją arba prireikus nuvyksiu pats, bet aš rūpi-

nuosi jumis ir *jūsų* pinigais. Juk beveik akivaizdu, kad pinigai bus iššvaistyti.

Geltonsnapis teisus. Bet jai reikia būti įsitikinusiai. Juk negali pasakyti tam kvailam jaunuoliui, kad trokšta tik vieno – nors kartą prieš mirtį pamatyti Frederiką.

– Suprantu, kaip tai rizikinga. Ir mielai padengsiu nuostolius. Jums tereikia pamėginti jį surasti. Ir galėsite ramiai man pranešti, jei jis... miręs.

– Na, jei jūs pageidaujate, – jis gūžteli pečiais, atsuka plunksnakotį ir kažką pakeverzoja savo popieriuose. – Mes imame dešimties procentų mokestį nuo bendros sandorio sumos. Toks yra mūsų tarifas. Neskaičiuojant išlaidų. – Jis žvelgia į ją norėdamas išsiaiškinti, ar jo žodžiai padarė kokį nors poveikį. Ji tiesiog sučiaupia lūpas ir numoja ranka.

Jis atsidūsta.

– Tuomet paprašysiu jūsų vyro duomenų...

Jam nespėjus prasižioti, ji nebyliai pastumia jo link seną pageltusį voką. Jis pažvelgia į jį – tai santuokos liudijimas. Paima jį ir nusirašo reikiamus duomenis.

– Šeima, – sako nebaigęs rašyti, – ar jis turi šalyje gyvų giminių? Į ką galėtume kreiptis.

– Galbūt. Tačiau jo šeimos Danijoje nepainiokite. Tiesą sakant, manau, kad jo sesuo dar gyva, tačiau draudžiu kreiptis į ją. Aišku? Draudžiu bendrauti su ja! Jei išgirsiu, kad bendravote su kuriuo nors šeimos nariu Danijoje, už darbą iš manęs negausite nė kronos.

Jis ilgai stebi ją. Senas raukšlėtas veidas. Galbūt neviltis jos balse įkvepia jam drąsos užduoti kitą klausimą.

– Sakykite, ponia Faber, ar jūsų vyras apskritai *nori* būti surastas? Sakykite padėjusi ranką ant širdies.

– *Nori?*

– Taip. Supraskite, man reikia žinoti. Savaime suprantama, jog kur kas sunkiau rasti žmogų, kuris slapstosi. Jei apskritai įmanoma!

Slapstosi...

Ar jis slapstosi?

Ji nežino. Ji nemano.

Ji papurto galvą.

– Jis nesislapsto.

– Gerai. Ir jūs įsitikinusi, kad mums reikia sutelkti pajėgas Berlyne?

– Beveik. Ten bent jau gyveno jo brolis. Pažįstami. Manau, kad ir jis ten.

– Pažįstami, brolis... ar žinote jų pavardes?

– Pažįstamų – ne. Bet jie buvo gydytojai, dauguma. Mano vyras gydytojas. Galimas daiktas, jis turėjo kliniką. Bet kuriuo atveju ieškokite medikų aplinkoje, universitete... Brolis vardu Teodoras Faberis. Galite pasižymėti savo popieriuose. Bet jis tikrai miręs. Jis buvo turbūt dešimčia metų vyresnis už mano vyrą.

Beveik nematoma šypsena šmėsteli jaunojo vyro lūpose.

– Taip, yra pagrindas manyti, kad jis miręs. Bet ar jis, brolis, turi vaikų?

– Manau, kad turi.

– Sūnų?

– Nežinau. Neprisimenu.

– Jei yra palikuonių, ar galime kreiptis į juos?

– Taip. Jei bendrausite tik su giminėmis Vokietijoje.

– Puiku. – Jis išsitiesia. – Na, tai turbūt sužinojau viską, ką norėjau. Taigi nebegaišinsiu jūsų, ponia.

„Eik lauk“, – galvoja ji stebėdama, kaip jis skubinasi.

– Vos nepamiršau! Ar turite telefoną? – ieškodamas apsižvalgo.

– Ne, neturiu.

– Ak. Negerai. Jei prireiktų dar ką sužinoti, būtų puiku, jei galėčiau jums paskambinti. Ypač jei reikėtų su jumis susisiekti iš Vokietijos. Būtų pravartu, jei įsigytumėte telefoną.

– Ar tikrai būtina?

– Na, kaip ir būtina. Šiaip ar taip, būtų daug lengviau tvarkyti reikalą, jeigu turėtume galimybę greitai su jumis susisiekti. Galbūt iškils klausimų.

– Na taip. Tuomet gal geriau įsigysiu.

– Tikrai? Ir jums pačiai praverstų. Juk gyvenate čia viena, ar ne?

Ji linkteli.

– Na štai! Jums būtiniausiai reikia telefono, – išpyškina jis ir staiga tampa anūku, kurio ji niekuomet neturėjo. – Klausykite, gal man susisiekti su telefonų bendrove už jus? Jums nereikės vargintis.

– Taip, ačiū. Būtų labai gerai. – Ji taip puikiai įsijaučia į vaidmenį, kad tampa kone motiniškai švelni.

– Tuomet taip ir padarykime! O kai įves telefoną, gal galėtumėte paskambinti šiuo numeriu (paduoda jai savo kortelę) ir pranešti sekretorei savo telefono numerį. Tada ji praneš man.

– Gerai.

– Dėkui. Na, tai ir viskas.

Ji iš krėslo pasilenkia į priekį tarsi bijotų, kad jis pradings.

– Kas bus dabar? Tai yra ką jūs dabar darysite?

– Dabar? Grįšiu į kontorą ir peržiūrėsiu bylą. Tada – šian-

dien arba rytoj iš ryto – pabandysiu susisiekti su vokiečių tarnybomis. Kas žino, gal pavyks jį surasti per porą dienų. Tikiuosi, kad pavyks.

Jis kalba stebėtinai globėjiškai, ir ji nenustebtų, jei jis patapšnotų jai per ranką.

Susikrovęs popierius į portfelį, pasikiša jį po pažastimi. Atsistoja ir pasitaiso kelnes.

– Dėkoju, – ištiesia jai ranką. – Kai tik ką nors sužinosiu, nedelsdamas pranešiu.

– Prašom. Viso gero. Jūs gal pats išeikite. Man sunku... – ji pažiūri į savo kojas.

– Žinoma. Iki pasimatymo. – Jis neryžtingai pajuda durų link, tarsi graužtų sąžinė, kad ją palieka. Beveik prie pat durų atsigręžia.

– Tiesa, turiu paklausti dar vieno dalyko: ar jūsų vyro gyslomis teka žydų kraujas?

– Ne, dievaži!

– Atleiskite, bet kai reikalai ten taip klostosi... – Jis pamoja portfeliu. – Jei būčiau žydas Vokietijoje šiais laikais, tada tikrai... Na, klausiu todėl, kad tokiu atveju tyrimą turėtume atlikti apdairiau. Esate tikra, kad jis ne žydas? Ir jo šeimoje nėra žydų?

– Ne! Tikrai ne!

– Aišku. Kalbant apie šeimą: gal kartais žinote, ar jis vedė dar kartą?

– Nevedė! – staiga išpyškina.

– Na, – jis drįsta tarti skeptiškai, – praėjo juk nemažai metų... Juk lengvai galėjo vesti.

Pirmą kartą ji nusišypso liguista liūdna šypsena.

– Galite būti visiškai tikras, kad nevedė!

Jam atidarius buto duris, ji kojomis pajunta skersvėjį ir pamato, kad pamiršo paprašyti jo uždaryti langą. Ji šaukia:

– Pone Larsenai?.. Pone Larsenai?

Bet jis jau išėjo.

49

Apsivilkusi (dabar jai atrodo, kad visai be reikalo!) gražią mėlyną suknelę, kuri, žino, jai puikiai tinka, ji sėdi ant sofos, akis įbedusi į skreite gulintį rankdarbį.

Ji atsidūsta: jie ten sėdi jau kelias valandas. Vos girdi juos pro dvejas uždaras duris, bet žino, kad jie ten. Jeigu jie būtų išėję, ji būtų išgirdusi, o jei nebūtų išgirdusi, šuo tikrai būtų pranešęs, nes kaskart atidarant laukujes duris jis ima loti kaip pasiutęs.

Ji žvilgteli į pintinę. Jis ramiai miega susisukęs į kamuoliuką.

Visą savaitę ji jų beveik nematė. Taip būna visada, kai atvažiuoja Velinas. Kasryt, iškart po pusryčių, juodu pradingsta konsultaciniame ir užsitveria už uždarų durų, iš už kurių Frederikas išlenda tik ko nors pasiimti ir ta pačia proga prabėgti pro kambarius džiaugsmingai šaukdamas: *Po galais, neįtikėtina, kaip panašiai mes mąstome!* Po to vėl pradingsta konsultaciniame, universitete, mieste... Namo jie dažnai grįžta tik apie vidurnaktį. Tuomet prieškambarį pripildo jų guvūs šnabždantys balsai.

Ir šiandien jie dirba. Nors šiandien sekmadienis.

Ji žvilgteli į laikrodį – be dešimties minučių vienuolika. Netrukus tarpdury pasirodys Olinė ir paklaus dėl pietų. Fre-

derikas žino, kad jie valgo dvyliktą. Kodėl jis jai nieko nepasako, kad tarnaitės akyse jai netektų pasirodyti neišmananČia kvaišele? Nežino, ar jos pačios vyras pietaus namie ar mieste!

Kur tai matyta!

Jau buvo nusprendusi pati imtis iniciatyvos ir eiti paklausti, kai išgirsta atidaromas duris ir jų linksmus balsus prieškambaryje.

Šuo pakelia galvą, pasiklauso ir vėl atsigula giliai atsidusdamas.

Atsidarius durims ji sėdi ant sofos įnikusi į rankdarbį. Kambarin įžengia Velinas. Vienas. Veidas vis dar juokiasi, o jo akyse spindintis vargiai paslepiamas gyvenimo džiaugsmas šįkart Frederikę suerzina. Pamatęs ją, jis atsikrenkščia, tarsi mėgintų nusimesti linksmuolio išvaizdą.

– Jūsų vyras išėjo su reikalais, – paaiškina ir prieina prie Frederikės laikydamas rankas už nugaros – atsargiai, lyg jos bijotųsi. – Jis netrukus grįš.

– Puiku.

Kadangi ji nepasiūlo prisėsti, jis pritupia prie šuns krepšio ir motiniškai paglosto Gafį, vėl atsistoja ir nueina prie stalelio, kur sukrauti naujausi laikraščiai.

– Ar galėčiau?

Grįžtelėjusi ji pamato jį, paėmusį rytinį laikraštį ir klausiamai žiūrintį į ją.

– Žinoma.

Jis atsisėda ant sofos priešais ir stoja į nelygią kovą su didžiuliu laikraščiu. Kadangi jis akivaizdžiai jaudinasi, puslapiai jo neklauso, ir kai galiausiai pavyksta sulankstyti laik-

raštį iki patogaus skaityti dydžio ir kurtinantis popieriaus šiugždėjimas (dėl kurio Frederikė keletą kartų pažvelgia į jį pakėlusi antakius) liaujasi, jis nebedrįsta jo daugiau vartyti ir atidžiai skaito ilgiausią straipsnį, kuris, beje, jam visiškai neįdomus.

Taip jie sėdi kurį laiką tiksint svetainės laikrodžiui, abu dėdamiesi pasinėrę į svarbius savo darbus.

Frederikė vogčiomis vis dirsčioja į svečią: dievaži, kelintą kartą bando įsisąmoninti jo buvimą ir suvokti nesuvokiama. Ji bergždžiai mėgina užuosti jo skleidžiamą kvapą, paslapčia tyrinėja (surauktais antakiais ir nepakeldama galvos) jo odą, laikraštį laikančias rankas, sukryžiuotas kojas (lygiai kaip Frederiko!), tačiau, išskyrus nerangoką eleganciją, kurią nenoriai tenka pripažinti, bet kuri, ji žino, gali būti išmokta ir dėl to netikra, neranda jokio logiško paaiškinimo, kodėl kaip tik jis užvaldė tai, kas turėtų priklausyti jai – būtent visą Frederiko dėmesį. Jis, šis nepageidaujamas svetimasis, jai sukelia tik vieną jausmą – nedidelį susierzinimą ir begalinį nuobodulį.

Kiek iš tikrųjų jam metų, šiam jaunyliui ir numylėtiniui? Jos amžiaus? Tikriausiai. Tačiau atrodo jaunesnis veikiausiai dėl švelnių manierų. Skamba juokingai, tačiau jai atrodo, kad tam tikra prasme ji tiktų jam į motinas – nors kartą ji aiškiai suvokia savo pranašumą. Ji pranašesnė už jį viskuo – išskyrus, suprantama, tą vienintelį svarbų atžvilgį.

Ji neįstengia suvokti.

Velinas padeda laikraštį į šalį. Atsidusęs ir lengvai nusižiovavęs, greičiausiai norėdamas pasirodyti kiek nerūpestingas, pakyla ir maloniai prisėda ant ranktūrio greta Frederikės. Ji

nepastebimai susigūžia, tarsi norėdama apsisaugoti, ir aiškiai užuodžia skutimosi losjono kvapą, kurį bandė suuosti prieš kelias minutes.

– Labai gražu, – taria draugiškai ir ranka parodo į siuvinį jos skreite.

– Ačiū, – atsako ji šaltai ir priduria: – Nemaniau, kad jus domina... *moteriški* dalykai. – Šiek tiek palenkusi galvą drąsiai žvelgia jam tiesiai į akis.

Jis švelniai nurausta ir akimirką atrodo, jog nežino, ar žiūrėti į jos žodžius rimtai.

– Na, aš turiu porą seserų, – sako, tarsi tai viską paaiškintų. Tuomet atsikelia, eina prie lango ir atsistojęs žiūri laukan.

Aplink spengia tyla.

– Beje, – prataria jis po kurio laiko, – taip niekada ir nepadėkojau jums... Viešbučiai tokie nepatogūs. Šalti be žmonių. Puikiausiai suprantu, kaip gausiai naudojuosi jūsų svetingumu. Esu labai dėkingas, kad dar sykį leidote apsistoti pas jus.

– Aš jums leidau? – Frederikės balsas vos girdėti.

Į ją atsisuka sumišęs veidas.

– Atsiprašau?

– Sakau, nėra už ką.

Jaunuolis atrodo sukrėstas ir abejojantis – tarsi nežinotų, ką galvoti, bet jei jam atrodo, kad išgirdo kitaip, nusprendžia manyti, jog pasigirdo.

– Manau, kad tikrai yra už ką. Tikrai. Man tai reiškia labai daug. – Jo žodžiai skamba rimtai ir nuoširdžiai, bet ne pataikūniškai. – Bendradarbiauti su jūsų vyru, supraskite, yra privilegija... *garbė* tokiam kaip man. Jis ypatingas žmogus. Labai gabus, galima sakyti, savo srities genijus.

– O jūs juk irgi toks pats, ar ne?

– *Aš?* – pažvelgia į ją visas persigandęs. – *Genijus?* Ne, toli gražu. – Įsikiša rankas į kišenes ir šiek tiek sutrikęs įsistebeilija į miesto stogus akivaizdžiai nesumesdamas, ką daugiau pasakyti.

50

Jei kada nors apimtų troškimas pavedžioti šunį (taip kartais nutinka net patiems geriausiems!), labai patogu, jei nusišypso laimė jį turėti!

Paprastai Frederikė pasiima Gafį kartu.

Kai antrąkart pamato Ernstą Madseną, jis sėdi įsitaisęs ne ant pastolių, bet ant laiptelių prie namo saulės atokaitoje. Sterblėje pieno butelis. Greta – priešpiečių dėžutė be dangtelio.

Ji nepajėgia suvaldyti šuns. Nors jis mažas ir iš pažiūros nedrąsus, jo norų nesupaisysi, tad einant pro vyrą ant laiptelių jis ištrūksta ir, jai nespėjus susivokti, kas dedasi, metasi prie vyro priešpiečių dėžutės. Ji lieka kur stovėjusi, iš rankos nepaleisdama pavadėlio.

Dviem trim smarkiais galvos krestelėjimais šuo sušlamščia kažką, ką rado priešpiečių dėžutėje. Nepažįstamasis juokiasi, šuo vizgina uodegą, o išlaižęs visus likučius be jokių nurodymų įlenda jam tarp kojų. Jis vos išgelbsti pieno butelį, spėdamas pastatyti jį į šalį.

Jo rankos meiliai glosto šunį.

– Tikras nenaudėlis, – nusijuokia.

– Labai atsiprašau, – šaukia ji stovėdama kitapus šlapios pavasarinės purvynės – vieno iš nedaugelio plyšių, pro kurį alsuoja akmenimis išgrįstas miestas.

Jis tik juokiasi ir tapšnoja šunį, kuris aiškiai džiaugiasi netikėtu kąsniu ir dėmesiu.

– Taigi, nieko tokio. Man patinka šunys.

– Tikrai?

– Taip, po paraliais. Pats auginau šunį, kai buvau mažas. Tik ne visiškai tokį kaip šis. Terjerą. – Rankos slysta blizgiu juodu kailiu, o jis pats neatitraukia nuo jos žvilgsnio. Jo akys tokios pačios kaip Frederiko, tik šviesesnės. Dantys dideli ir balti.

Šuo vizgina visą kūną.

– Tuoj jį paimsiu, – sako Frederikė tarsi lynu tipendama per purvyną vietoj tiltelio permesta lenta. Ji pasilenkia norėdama prisegti pavadėlį prie antkaklio.

– Ak, po galais, – sušunka ji apmaudžiai.

Jis pažvelgia į ją pasirengęs padėti.

– Kas nors nutiko?

– Taip. Sagtis. Man rodos, sulūžo.

– Parodykit, – sako ištiesdamas plačią ranką. – Gal pavyks pataisyti. Aš nagingas.

Jis tvirtai suspaudžia šunį tarp kelių, – tas visiškai nesipriešina, – kad abi rankos būtų laisvos. Apžiūrinėja sagtį.

– Deja, – taria apžiūrėjęs, – trūksta ją laikančios kniedės. Tikriausiai kur nors nukrito.

Padavęs jai pavadėlį, atsistoja laikydamas šunį rankose. Jis aukštas.

– Palaukite, gal rasiu virvės gabalėlį, kuris čia tiktų.

– Ne, nereikia, – paskuba įsiterpti ji. – Aš gyvenu čia pat, už kampo. – Ji parodo (*Maudyklių alėja 44, trečias aukštas – prašom užeiti!*). – Galiu jį parsinešti.

– Ar tikrai?

– Taip. Žinoma. – Nusišypso ir priduria: – Juk jis ne toks jau ir didelis.

– Ne, – juokdamasis atsargiai perduoda jai šunį, – to jau tikrai nepasakytum.

Jis vis dar stovi priešais, labai labai arti jos ir visai neketina pasitraukti.

– Nepamirškite jo pašerti. – Tarsi paaiškindamas jis linksmai mosteli galva tuščios priešpiečių dėžutės link.

– Taip, – atsako ji nepaprastai droviai. Lūkuriuoja. Tuomet taria: – Na, tai dėkui. Ir atleiskite!

– Nėra už ką, ponia.

– Na, tuomet viso gero...

– Viso gero.

Ji nueina gatve neatsigręždama. Vis dėlto žino, kad jis stovi ant laiptelių ir seka ją akimis. Ant juosmens pajunta jo žvilgsnį, kuris tarsi iš mirusiųjų prikelia jos klubus. Jie švelniai siūbuoja po suknele.

*

Vos tik įžengusi pro duris įduoda augintinį Anai į glėbį.

– Išprauskite šunį! Gerai išprauskite! Jis buvo nubėgęs į statybvietę.

Ana dingsta su juo.

Durys į svetainę atdaros. Ji puola vilktis paltą.

– Frederikai? Niekada neatspėsi, ką gatvėje ką tik sutikau: *Bangą*! Hermaną Bangą. Tik pamanyk, jis išėjo pro *mūsų* vartus. Esu tikra, kad ten buvo jis. Pasisveikino, taip oriai nusilenkė ir kilstelėjo skrybėlę. Aš taip bijojau, kad tik mūsų kas nors nepamatytų. Įsivaizduok, jei kas pamanytų, kad mes su juo bendraujame. Jis vilkėjo kailinius. Tik pama-

nyk – kai taip šilta! Ir šilkinį šaliką pasirišęs. Atrodė labai juokingai. Esu įsitikinusi, kad jis svečiavosi pas Linstenus – pažįsti tą keistą porą, kuri vedžiojasi bjaurų šunytį – žinai, tą, panašų į paršelį, kuris visada veržiasi prie mūsų... Tie Linstenai irgi keistoki. Visuomet vaikšto įsikibę vienas kitam į parankę – niekada nepastebėjai? Visada maniau, kad jie yra vedę, bet ponia Meiling iš antro aukšto, vaistininko našlė, man sakė, kad jie yra brolis ir sesuo. Iš tiesų jie labai keistai atrodo. *Tikriausiai* jis lankėsi pas juos. Kitaip negali būti.

Ji įžengia į svetainę. Į nosį trenkia aitrus kvepalų kvapas. Frederikas sėdi ant sofos. Ant stalo guli padėklas su dviem naudotomis taurėmis.

– Oi, kaip čia atsiduoda kvepalais! Kas buvo užėjęs?

Frederikas neatsako, tik atsidusęs iškelia knygą.

Ji iškart viską supranta.

– Negi jis buvo užėjęs *čia*? – klausia netikėdama. – Pas *mus*. Bet kodėl...

Ji traukiasi atatupsta ir susmunka į kitą sofą. Burna negražiai pražiota.

– Jis užėjo man perduoti šitą. – Ištiesia jai knygą. Ji paima, bet su pasišlykštėjimu iš karto nusviedžia į šalį.

– „Kartos be vilties“! Pasakyk man, kas čia dabar?

– Jo debiutinis romanas.

– Ačiū, pati žinau! Bet ar tik ne ji buvo konfiskuota? Kam *tau* jos prireikė? Ir kodėl jis ją dovanoja *tau*?

– Nežinau. Turbūt turėjo atliekamą egzempliorių. Iš kur man žinoti? Manau, jis ambicingai siekia būti priimtas į *literatų sluoksnius*.

– Bet juk tu ne literatas.

– Aš ne, bet Georgas – literatas! Jis gi *žino*, kad mudu esame artimi draugai. Pati tąkart matei teatre. Jis, matyt, viliasi tokiais keliais... Tiesą sakant, aš nieko nežinau. – Jis beviltiškai purto galvą.

Ji įsistebeilija į knygą ant stalo – stebi tokiu pat žvilgsniu kaip Gafis, kai dar būdamas mažas nusilengvindavo ant parketo. Tik šįkart negali pašaukti Anos.

– Visiškai nesuprantu. – Ji staiga išsitiesia. – Galų gale, kaip įžūlu ateiti čia! Labai viliuosi, kad neketina čia dažniau lankytis. Tikriausiai leidai suprasti, kad mes jokiais būdais...

– Jis vienišas, Frederike. – Frederikas sunkiai atsidūsta. – Jis tėra vienišas žmogus, siekiantis pritarimo ir pripažinimo.

– Pripažinimo! Kaipgi jis gali manyti, kad padorūs žmonės norės turėti ką nors bendra su juo, tokiu išsišokėliu. Dievaži, nieko stebėtina, kad jis vienišas.

– Jis yra... kitoks.

– Kitoks! – Ji suprunkščia. – Taip, dievaži!

– Jis tėra didelis vaikas, Frederike. Kai jis čia sėdėjo... – jis ranka pamoja ten, kur ji dabar sėdi, ir ji šiek tiek pasislenka, – taip, buvo veik neįmanoma nepradėti jo gailėtis. Jis atrodo nekaltas. Ir toks patrauklus. – Frederikas liūdnai nusišypso. – Jis mano, kad yra gimęs būti liūdnas ir įžymus... Visi juk mes tokie patys – tiesa, nekalbant apie įžymumą.

– Man tai neatrodo nė trupučio juokinga! – atšauna ji. – Žmogus, kuris rengiasi kaip moteriškė, elgiasi kaip... kaip *grafas* ir yra nekaltas kaip vaikas. Ne, jau tu man atleisk! – ji sukryžiuoja rankas ant krūtinės.

– Viešpatie, Frederike, jam tik dvidešimt ketveri, jis kaltinamas pornografija, jo knyga konfiskuota ir absoliučiai niekas jo negina.

– Na ir kas? Ne *mes* gi kalti! *Mes* čia niekuo dėti.

– Taip, – atsako jis pavargusiu balsu, – žinoma, niekuo dėti, tačiau...

– Jei jis pats neturi padoraus pažįstamų rato, dievaži, neturi teisės išnaudoti *mūsų* rato!

– Naudotis.

– Ką sakei?

– Tai vadinasi *naudotis*.

– Galbūt! Bet niekam iš mūsų pažįstamų jis nepatinka. Georgas su Edvardu jo neapkenčia – o jie juk tai tikriausiai žino, tiesa? O ir tu pats iš jo pasišaipai.

Jis atsistoja ir pasiima knygą nuo stalo.

– Taip, – atsako, – bet galbūt nederėjo.

Jis eina durų link.

– Frederikai?

– Ką?

– Juk neketini jos pasilikti? – ji linkteli knygos link. – Labai viliuosi, kad ruošiesi ją sudeginti. Negalime tokių knygų statyti į lentyną. Pagalvok apie tarnus.

Jis pažvelgia į knygą. Po to į ją.

Ir išeina nieko nepasakęs.

51

Kai penktąkart pamato Ernstą Madseną, jis stovi prie jos durų, taip sakant, su kepure rankose. Įrankių dėžę pasidėjo ant kilimėlio – tikriausiai, kad abi rankos būtų laisvos glamžyti kepurę.

– Laba diena, ponia.

– Laba diena dar kartą. Užeikite. – Ji vengia žiūrėti jam į akis, užtat žiūri žemyn.

Jis nusimauna klumpes ir tvarkingai pastato prie sienos.

Ji žengia į šoną ir leidžia jam praeiti. Prieškambaris siauras.

– Prašom štai ten, – sako ir parodo į virtuvę.

– Iš tikrųjų, aš labai nepatenkinta, – staiga ji ima taršketi. – Kaip jau sakiau prašydama jūsų pagalbos, net metai neprabėgo nuo tada, kai meistrai pertvarkė visą virtuvę. – Pasipiktinusiu žvilgsniu žiūri į jį, tarsi kreiptųsi į paskutinį sąžiningą jo klasės atstovą.

– Na, tuoj pažiūrėsime, – šypsosi jis raminamai.

Jis eina jai čia pat iš paskos vienomis pilkomis kojinėmis. Aiškiai jį jaučia. Jis kvepia gaiviu oru. Ir medžiu. Bet nėra ko stebėtis.

Ji įžengia į virtuvę, kuri visiškai tuščia, tik pro langus šviečia saulė, o palei langų rėmus zyzia kelios musės.

– Štai čia. Matote, visiškai neužsidaro! – ji griebia už spin-

telės durelių ir taip energingai aiškina reikalą, jog galėtum pagalvoti, kad bijo, jog jis nepatikės. – Štai! Neįmanoma!

Jis nusišypso, gal dėl to, kaip smarkiai ji užsiplieskė dėl spintelės durelių, prieina arčiau ir pastato įrankių dėžę ant grindų. Apžiūri dureles. Jo pečiai kilsčioja po kietais kreidos baltumo medvilniniais marškiniais.

– Aišku, – taria su profesionalo pasididžiavimu. – Tokių bėdų pasitaiko dažnai. Suprantate, medis yra gyva medžiaga. Jis kinta priklausomai nuo temperatūros. Šaltis, šiluma, oro drėgmė – visa tai veikia medieną. Nieko keista, kad naujos durelės bekabėdamos, taip sakant, susigadina. Jas tereikia truputį nuobliuoti. Užtruks tik minutėlę.

– Kaip gerai, – prataria ji nusivylusi, kad vizitas bus akivaizdžiai trumpas. – Tikriausiai suprantate, kaip erzina neužsidarančios durelės.

Taip, jis supranta. Pasirausia po vaistinėlę, suranda vaistus, nukelia dureles nuo vyrių, paguldo ant grindų, atsiklaupia ir imasi tvarkyti.

Sukryžiavusi rankas Frederikė stovi už nugaros ir stebi jį. Supranta, kad reikėtų išeiti iš virtuvės, bet nepajėgia. Užuot taip padariusi, seka žvilgsniu dirbančias rankas ir svarsto, ką pasakyti.

(Mane visuomet labai domino staliaus darbas...)

Ne, geriau jau patylėti.

Kadangi kambaryje baisiai karšta ir šiaip, kad nestovėtų dyka, ji atidaro langus ir išleidžia muses į laisvę.

Jis nuo to garso atsigręžia, šypteli *(Taip, šiandien karšta)* ir dirba toliau.

Skiedros raitosi nuo obliaus ir krinta ant grindų. Sėdynė baltomis kelnėmis su didelėmis kišenėmis siūbuoja keli

centimetrai virš kojinėtų kojų. Pilkos raštuotos kojinės. Kaip nykštuko! Ant kulno nusitrynusios. Tikriausiai po poros dienų prakiurs. Tuomet pro skylę bus matyti surambėjusi oda. (Gal pasisiūlyti jas užadyti?)

Po neilgai trukusios amžinybės, per kurią ji suspėjo mintyse suskaičiuoti jo ir Frederiko panašumus ir skirtumus (gauti rezultatai nebuvo tik Frederiko naudai), jis atsistoja, pakelia dureles, pakabina, porą kartų uždaro ir atidaro, vėl nuima, šiek tiek paobliuoja ir pakartoja visą procedūrą. Po to išsitraukia buteliuką su alyva, sutepa vyrius, kelis kartus uždaro ir atidaro dureles, sukeldamas vėjelį, nuo kurio skiedros ant grindų ima šokti, ir atsisuka į ją.

– Štai, – taria jis, – ir viskas! Dabar puikiai užsidaro.

Susideda daiktus į įrankių dėžę ir paprašo šluotos su semtuvėliu. Kruopščiai sušluoja skiedras.

Greitai neliks nė pėdsako, kad jo čia būta.

– Ar jūs alkanas? – paklausia parodydama beveik nepadorią drąsą.

Jis atsisuka į ją ir kukliai nusišypso.

– Aš visuomet alkanas. O jūs?

Jis pasižiūri tokiu žvilgsniu, kad ji nurausta.

– Aš pavalgiau, – suskumba atsakyti, – bet todėl kaip tik galiu jums pasiūlyti užkąsti.

– Gal nereikia... jei jūs jau pavalgėte.

– Niekai! Tai mažiausia, ką galiu padaryti, atėmusi iš jūsų pietų pertrauką. Nebent skubate? – priduria susirūpinusi.

Jis pasižiūri į laikrodį ir susiraukia.

– Neee... Taip... Tiek to. Jei meistras ieškos, draugai mane užstos.

– Puiku, tuomet pasiūlysiu jums šio to.

– Jūs labai maloni. – Pasižiūri į savo rankas. – Gal galėčiau nusiplauti rankas?

– Žinoma. Muilas štai ten. – Parodo. – Gal galite pats pasiimti rankšluostį iš tos spintelės?

Jis plaunasi rankas taip kruopščiai, jog galėtum pagalvoti, kad rengiasi atlikti operaciją. Rankos muilinos iki alkūnių: trina, šveičia, grando odą. Kai nusiprausęs jos nurodymu sėdasi prie stalo, jo rankos tiesiog raudonos.

Paima jos paduotą duoną.

– Ko galėčiau pasiūlyti atsigerti? Gal stiklinę alaus?

– Ne, dėkui. Alaus negeriu. Bet gal stiklinę pieno?

(Žinoma, jam reikia pieno – tikras vaikas.)

– Ak, blogiau paprašyti negalėjote. Suprantate, visi tarnai išvykę į užmiesčio vilą. Aš pati grįžau į miestą tik sutvarkyti reikalų. *(Mes čia visai, visai vieni!)* Todėl namie pieno neturime. Jis negali išsil...

– Tuomet stiklinę vandens iš čiaupo. Tiks ir vanduo.

Ji įpila stiklinę vandens ir atsisėda priešais jį.

– Labai dėkoju.

Ji padėjo dešros ir sūrio. Sūrio jis neliečia, tačiau atsipjauna kelis storus griežinėlius dešros ir užsideda ant duonos riekės.

Ant kėdės jis sėdi visiškai kitaip negu Frederikas. Kažkaip tvirčiau. Jo žandikaulio raumenys juda kramtant duoną.

Jis valgo godžiai. Kartkartėmis pažvelgia į ją ir nusišypso. Ji nusišypso ir nusigręžia.

– Kur jūsų šunelis šiandien? – klausia tikriausiai todėl, kad sunku sugalvoti, ką pasakyti.

– Užmiestyje. Ten gyvena senas sodininkas, kurio šuo padvėsė prieš keletą metų. O kito įsigyti jis nenori. Sako, kad jau per senas. Bet labai džiaugiasi mūsiškiu. Maniškiu.

– Šit kaip. – Jis nuryja. – Labai mielas tas jūsų šunytis.

– Taip, tikrai. Vyras man jį padovanojo gimtadienio proga prieš keletą metų.

– Mat kaip.

Kurį laiką tvyro tyla. Ji nežino, kodėl tai pasakė – kodėl prakalbo apie vyrą. Nelabai protingai pasielgė.

Ji stebi jo saulės nugairintas rankas. Aplink nagus oda surambėjusi, tačiau nagai švarūs ir balti. Kaulai stambūs ir išsišovę, tarpupirščių oda sausa ir išdžiūvusi.

Bet valgo jis gražiai – tinkamai laiko peilį ir šakutę.

– Jūs labai mėgstate šunis, kaip suprantu, – taria ji nerūpestingai.

– Taip, mėgstu.

– Tuomet jums reikėtų įsigyti šunį – noriu pasakyti, jūs bent jau ne per senas tam. – Ji stengiasi žiūrėti į jį motiniškai. – Kiekgi iš tikrųjų jums metų?

– Dvidešimt vieni, – atsako purtydamas galvą. – Nepavyktų dėl to, kur gyvenu. Laikyti šunis. – Jis gurkšteli vandens. – Be to, netrukus išvyksiu užsienin, taigi nežinočiau, ką daryti su tuo padaru.

– Užsienin? – Frederikė išsitiesia ant kėdės.

– Taip. Į Italiją.

– Sakote, į Italiją? – Frederikė nuryja seiles. – Iš tiesų toli. Ar ten gyvena giminės?

– Ne, bet aš noriu gauti vietą pas medžio inkrustacijos meistrą Veronoje. Geriausią Europoje. Jei ten išeičiau mokslus, tapčiau labai nagingas ir grįžęs gaučiau visus geriausius užsakymus. Gal pradėčiau savo verslą. Gaminčiau baldus, suprantate. Mane labai domina baldai. Senovinis baldžiaus amatas. Norėčiau turėti savo įmonę...

Nusišypso, tarsi atsiprašinėdamas, ir priduria:

– ...Kada nors.

– Ką reiškia „medžio inkrustacija“? Atleiskite, aš čia neišprususi...

Jis atleidžia ir iš karto su užsidegimu ima pasakoti apie *intarsijos* – medžio dekoravimo – meną, apie jo tūkstantmetę istoriją, apie skirtingų rūšių medienos požymius, apie meniškus piešinius ir raštus, apie kaulą ir perlamutrą, apie tikslų lyg chirurgo rėžį, apie malonų medienos ir karšto smėlio, kuris naudojamas apdirbant, kvapą, apie dėmesį detalėms ir kruopštaus darbo teikiamą pasitenkinimą, apie grožio kūrimą savo rankomis...

Tos rankos švysčioja ore, paišo ir vaizduoja, akys spindi užsidegimu *(blakstienos šiek tiek apdulkėjusios. Gal reikėtų pasilenkti ir?..)*, o Adomo obuolys sujuda aukštyn žemyn, kai kartais tarp sakinių jis nuryja susikaupusias seiles.

– Žinote, ką, – prabyla ji jam pabaigus. – Norėčiau jums šį tą parodyti. Manau, jums būtų įdomu... Jei tik turite laiko.

Taip, laiko jis turi į valias.

Ji nusiveda jį į tuščią svetainę, lėtai nutraukia uždangalą nuo Frederiko šachmatų stalelio ir atidengia nuostabų senovinį rankų darbo šedevrą.

– Ar tai turite omenyje?

Jis susikaupęs pritupia ir glosto blizgų paviršių.

– Po paraliais! Labai gražus baldas. Senovinis. Nepakartojamas. Labai brangus! – jis rimtai pažvelgia į ją. – Ar žinote, iš kur jūsų vyras jį gavo?

– Nesu tikra. Greičiausiai įsigijo užsienyje. Jis jam labai patinka. Ir man taip pat.

– Suprantu, kodėl.

Trumpam stoja tyla.

– Ateikite! – prataria jis, – palieskite ranka.

– Ranka?

– Taip, duokite man savo ranką. – Jis šypsosi šiek tiek droviai, ir ji mato, kad jis tėra vaikas. Jis paima ją už riešo, trukteli, kad atsitūptų, ir uždeda jos ranką ant lygaus stalo paviršiaus.

– Ar jaučiate?

(Vaikas ar ne, bet staiga jo akys atsiduria pernelyg arti jos akių.)

– Ar jaučiu? – paklausia ir vienintelis dalykas, ką jaučia, – tai jo ranką ant savosios. Šaltą, šiek tiek suprakaitavusią. – Jaučiu ką?

– Glotnumą. – Jis pirmyn atgal brauko jos ranka per stalą. – Pamėginkite pajusti, kaip galima užčiuopti, kur vieną medžiagą pakeičia kita... Išskyrus čia! Ar jaučiate šitoje vietoje kai ką kitokį?

Pažiūri į ją viltingai.

– Čia šalčiau? – mėgina ji ir staiga nebesijaučia tokia įsitikinusi.

– Tas ir yra. Čia perlamutras.

Kai ji buvo maža, Leuenbechų šeima dažnai žaisdavo kvailą žaidimą, kai visiems iš eilės reikėdavo uždėti ranką ant kito žmogaus rankos, o po to vis greičiau ir greičiau ją ištraukti, vos tik palietus stalą. Kai žaisdavo dėdė Augustas, niekas nenorėdavo, kad ranka atsidurtų po jo ranka, mat jis turėjo nemalonų pomėgį trukdyti kitam ištraukti ranką (smagu būdavo tik jam vienam ir to smagumo nebūtų iškeitęs į nieką), todėl ją tekdavo traukti iš visų jėgų.

Šįkart akimirksnį jos nepaleidžia ne dėdė Augustas, o jaunas, nepažįstamas stalius plačiomis plaštakomis ir tvirtomis

rankomis; vyras, panašus į Frederiką, bet *ne* jis, vyras, pritūpęs priešais ją vien iki blizgesio nutrintomis puskojinėmis ant jos grindų. Ji pati jį įsileido. Niekas nenutuokia, kad jis čia. Jis galėtų, staiga jai topteli, akimirksniu suriesti ją į ožio ragą, išmesti pro langą ir pasprukti pasiėmęs visus baldus – ir visa tai nuveikęs, turbūt vos vos suprakaituotų pažastis!

Tačiau neatrodo, kad jis ketintų taip elgtis! Bet jis ir nesijuokia, kaip juoktųsi dėdė Augustas, tiesiog tupi visiškai ramiai užmerktomis akimis po aukštais, tamsiais antakiais. Erelio sparnai. Nesuvokiama, koks klasikinis jo veidas, bruožai taisyklingi ir klasikiniai, tokie ryškūs, tokie gražūs – visiškai ne šiurkštūs, grubūs darbininko bruožai. Burna vos praverta, matyti lygi drėgnų apatinių dantų eilė. Jo lūpos sausos, viršutinės lūpos viduryje, ten, kur ji truputį išlinkusi, avižos dydžio sausos odos gabalėlis.

– Taip, – sušnabžda ji, nežinodama, kam ji sako „taip“.

Jis atsimerkia, ji dar spėja išsigąsti – ir staiga akimirka baigiasi!

Jis ją paleidžia, ji greitai atsistoja ir ištiesina suknelę.

Jis pakelia uždangalą nuo grindų ir atsargiai uždengia stalelį. (Tvarkingas žmogus švariomis rankomis!) Tuomet atsistoja, nuslysta staleliu akimis ir ilgai žiūri į ją.

– Jūsų vyras turi labai gerą skonį, – sušnabžda taip, kad ji suabejoja, ar jie kalba apie stalelį.

Kodėl jis kalba patyliukais? Ji nuryja seiles.

Gatvėje kažkas šaukia.

– Na, – prabyla ji garsiai ir dalykiškai, pati nežinodama, ar labiausiai bijo, kad jis išeis, ar kad pasiliks. – Gal jūs geriau...

– Norėčiau jums šį tą padovanoti, – nutraukia jam būdin-

gu atšiauriu ir kartu nuolankiu balsu. – Savo rankų darbą. Ar galėčiau?

Įdėmiai pažvelgia į ją. Kambaryje tvyro mirtina tyla. Ji jaučia, kaip užrausta skruostai.

– Nereikėtų...

– Bet dabar neturiu, – tęsia, nepaisydamas jos silpno prieštaravimo, – todėl turėčiau... Todėl turėčiau užsukti dar kartą. Ar galėčiau dar kartą užsukti?

Ji purto galvą.

– Taaaip... – sušnabžda.

Tuomet greitai apsisuka ir vėl nusiveda jį į virtuvę pati nesuvokdama, kaip kojos ją ten neša.

Jis pačiumpa ant grindų stovinčią įrankių dėžę ir išsitiesia.

– Tuomet... Ačiū už pietus. Ir už tai, ką parodėte.

– Prašom. Nėra už ką. Ačiū už pagalbą. Gal vis dėlto paimsite už... – ji parodo į spintelės dureles.

Jis papurto galvą.

– Ne, nieko neimsiu, – sako rimtai.

Juodu išeina į koridorių. Ji atidaro laiptinės duris, ir abu stovi ant slenksčio nesiryždami žengti kito žingsnio.

Kai staiga kažkur atsidaro durys ir ant laiptų pasigirsta balsai, Frederikė nesąmoningai (ir kvailai, juk nėra nieko gėdinga pasikviesti meistrą, ar ne?) paskubomis vėl užveria duris.

Ji sunkiai kvėpuoja, tarsi būtų nuplaukusi šimtą metrų krauliu ant nugaros. Bando išsigelbėti nusišypsodama, tačiau tik kreivai išsiviepia. Išsidavė.

Baikščiai dirsteli į jį akies kampeliu. Laikydamas įrankių dėžę jis panašus į keliaujantį prekeivį, kuriam pagaliau sušvito proga parduoti krūvą antrarūšių prekių.

Jis ją ima erzinti.

Tačiau kai pastatęs įrankių dėžę jis žengia jos link ir abiem rankomis suima jos ranką, susierzinimas dingsta. Jos plaštakos viršumi nuslysta jo drėgnos lūpos, atsargiai ir klausiamai, kaip ir jo akys, tačiau ji nieko neatsako – nei prieštarauja, nei pritaria.

– Ar galiu dar kartą užsukti? – sušnibžda. Žvelgia į ją maldaujamu ir įsimylėjusiu žvilgsniu. Nusižeminęs. Pakelia ranką ir nykščiu perbraukia jai per lūpas. – Nesakykite „ne“.

Taip negalima. Tai nesąmonė. Jaunas darbininkas!

Ji užsimerkia, vėl atsimerkia ir linkteli.

Jo veidą nutvieskia laiminga šypsena, kuriai niekaip neįmanoma atsispirti.

– Ačiū. O Dieve, ačiū! Ačiū!.. Kada galėčiau ateiti? Rytoj? Pasakykite, kad galiu ateiti rytoj.

– Taip. Ateikite rytoj.

Jis pasilenkia prie jos ir sukužda į ausį.

– Rytoj. Po darbo. Apie šeštą valandą?

Pabučiuoja jos ausies spenelį. Jo alsavimas karštas. Ji linkteli.

52

(1932-ųjų rugsėjis)

– Tikriausiai pamenate, sakiau, jog duktė su vyru perims telefono stotį Heligse?

– Ne, nepamenu.

– Nepamenate? Man tikrai atrodo, kad sakiau jums. Centrinę stotį. Prie Skibiu miesto. Lig šiol stotis priklausė mano dukters anytai. Jie visąlaik gyveno pas jo tėvus. Išsikraustė tik prieš pusmetį. Šiek tiek tolėliau jie turi ūkį. O dabar ir stotį perkėlė į naująjį dukters ir žento namą.

– Šit kaip... *(Rasi, galėtumėte paaiškinti, kam man visa tai pasakojate?)*

– Tai va, ji manęs klausė kelis kartus, ar nenorėčiau persikraustyti pas juos. Aš visuomet atsisakydavau. Nors ten ir gražu. Gyvena jie prie pat raisto. Žavinga vieta. Tiesą sakant, turi ir kamarą, kurioje galėčiau apsigyventi. Ji labai norėtų, kad prižiūrėčiau mažylius, kol pati sėdi prie telefono. Telefono komutatorius stovi svetainėje – bet vis tiek... Beje, ji sako, kad ir aš galėčiau išmokti dirbti prie telefono. Gal būtų visai įdomu. Nors vargu ar susigaudyčiau. Regis, nėra nė dešimties abonentų, bet vis tiek gyva galybė kištukų ir mygtukų...

Ne, tikriausiai niekada nesusigaudyčiau. Aš jau per sena tokiems mokslams.

– Tai jau, tikra tiesa.

– Taip. Bet vaikus juk galėčiau prižiūrėti. Bent jau esu prižiūrėjusi anksčiau, prisiekiu! *Dievaži*, sako man duktė aną dieną, *juk nieko nepražiopsosi juos prižiūrėdama!* Ir juk ji savaip teisi, ar ne tiesa? Mano vyras mirė prieš daug metų. O kiti vaikai... visi turi savo šeimas. Taip išeina, kad manęs niekas nelaiko. Jei galima taip sakyti. Gal ir neprošal išmėginti ką nors nauja. Kaip sakoma, niekuomet ne vėlu.

– Taip sakoma? – Frederikė atsidūsta. – Iš tiesų taip sakoma?

– Na taip, žinote... Suprantama, nepabėgsiu ir nepaliksiu jūsų bėdoje, ponia Faber. Aš turiu draugę, ponią Mikelsen. Ji dirba pas į pensiją išėjusį advokatą Didžiojoje Karaliaus gatvėje, bet porą kartų užsiminė, kad norėtų susirasti kitą vietą. O, kaip žinome, naują vietą susirasti šiais laikais nelengva. Todėl ji labai mielai... jei aš išeičiau.

– Sakykite, visą tą jaudinantį epą – apie raistus ir telefono stotis, apie vaikus ir anytas, apie mygtukus ir bala žino ką – dėstėte tik todėl, kad norite pasakyti, jog išeinate?

– Na, taaaip... Išeinu.

– Nesirūpinkite dėl manęs, mieloji madam Rasmusen. Ir nėra ko atsiprašinėti. Aš pati susitvarkysiu. Kada norėtumėte išeiti?

– Ė, gal nuo pirmos. Jei jums tinka.

– Tinka puik...

Frederikė krūpteli suskambus telefonui ant greta stovinčio stalelio.

Piktai dėbteli į telefoną, po to maldaujamai pažvelgia į ponią Rasmusen.

– Ar neatsiliepsite?

– Bet juk skambina jums, ponia.

– Taip, taip, bet atsiliepkite gi.

– Jums tik reikia pakelti ragelį ir...

– Ačiū! Pati žinau, kaip tai daroma! Bet dabar prašau jūsų jį pakelti!

Jis vėl suskamba. Skambutis primena riksmą.

– Na, gerai. – Ponia Rasmusen, kaip pasirodo Frederikei, šiek tiek pasipūtusi pakelia ragelį.

– Klaus*a-au*... – (Telefonistės ateitis jai, atrodo, jau garantuota!) Paskambinote į... Taip, taip... Gerai. Minutėlę.

Uždengia ragelį ranka ir šnabžda:

– Skambina iš valstybinio numerio. Iš Vokietijos... Taip, klausa-au... Paskambinote poniai Faber. Ne, čia tvarkytoja. Su kuo kalbuosi? Pakartokite, *su kuo*? – pasisuka į Frederikę. – Kažkoks advokatas.

– Tai paduok gi ragelį, moterie!

Frederikė priglaudžia sunkų ragelį prie ausies. Girdėti šnypštimas.

– Alio? – sako į ragelį.

– *Alio. Ponia Faber?* – sutraška.

– Taip, klausau.

– *Ryšys prastokas. Karlas Larsenas skambina. Ar girdite mane?*

– Taip, girdžiu. – Šitas aparatas kažkuo kelia pagarbą ir verčia ją kalbėti kitaip negu įprastai – tarti žodžius taip apdairiai, kad jie skamba bemaž didingai.

– *Tiesiog norėjau pranešti jums, ką nuveikėme.*

– Šit kaip. Iš kur skambinate?

– *Aš Berlyne,* – šaukia jis, – *ir galų gale suradau kliniką. Pasirodo, jūsų vyras perėmė savo brolio praktiką netrukus po to, kai čia atvažiavo. O jis, savo ruožtu, persikraustė į Hamburgą ir ten atidarė kitą kliniką.*

– Mano vyras?

– *Ne, brolis.*

– Šit kaip. Bet ar tai svarbu.

– *Ką sakote?*

– Klausiu, ar tai svarbu.

– *Svarbu, ponia Faber. Privalau pranešti, kad nutiko šis tas keista. Prabėgus vos metams po to, kai kliniką perėmė jūsų vyras, staiga ją perėmė gydytojas Von Erleris. Kur dingo jūsų vyras, sunku pasakyti. Atrodo, jis tiesiog prapuolė. Šita istorija – tikriausia mįslė.*

– Ar negalite rasti to... kokia, sakėte, jo pavardė?

– *Von Erleris.*

– Taigi. Ar negalite rasti to Von Erlerio. Galbūt jis žino.

– *Taip, aš irgi apie tai pagalvojau, todėl pabandžiau jį surasti. Bet pasirodė, kad jis miręs. Dabar klinika priklauso dantistui, pavarde Grosmanas, nuo pat 1885 metų. Anuomet jis nusipirko ją iš Von Erlerio našlės. Jis atsikėlė iš Dresdeno. Pats niekada nebuvo matęs nei Faberio, nei Von Erlerio.*

– Šit kaip. Ką tuomet toliau darysite?

– *Pamėginsiu surasti brolio šeimą. Jei jūs neprieštaraujate? Galbūt jie ką nors žino.*

– Taip, galbūt.

– *O Von Erlerio pavardė jums negirdėta? Ar jis nebuvo vienas iš jūsų vyro pažįstamų?*

– Neturiu nė mažiausio supratimo. Jis pažinojo tiek daug žmonių.

– *Taigi...* – akimirką stoja tyla. – *Bet tai ir keisčiausia. Niekaip nerandu ko nors, kas jį prisimintų. Tuo tarpu jo brolį visi gerai pamena.*

– Tuomet ieškokite toliau.

Įsiterpia skardus moters balsas – taip arti, tarsi ji tupėtų Frederikės ausyje:

– *Trys minutės. Ar tęsite pokalbį?*

– *Dėkui, ne. Dedu ragelį. Paskambinsiu jums iš Hamburgo. Viso geriausio.*

Ragelyje kažkas trakšteli. Jo nebesigirdi.

53

Kai šeštąkart pamato Ernstą Madseną.

Ištisą pirmą skausmingą sekundę ji jaučia tik nusivylimą, kuris sudūžta į šipulius tarsi prarasta svajonė – kad vėliau prisikeltų kaip nepakeliamas susierzinimas.

Drabužiai!

Koks įgimtas varguomenės trūkumas lemia, kad visos jų pastangos būti panašiems į tikrus žmones yra pasmerktos žlugti ir taip jie atrodo tik dar labiau apgailėtini?

Iš tikrųjų baisiai liūdna: vietoj plačiapečio, išdidaus ir energingo darbininko dulkėtais plaukais ir su įrankiais kišenėse priešais ją stovi šventadieniais drabužiais pasipuošęs puskvailis! Apsimetėlis. Skurdžius priešais prievaizdą. Išsičiustijęs konfirmantas priešais kunigą.

Ir labai, labai jaunas, per jaunas.

Dar vaikas.

Tamsi vilna, kad ir kaip Frederikė stengėsi nekreipti dėmesio, yra, tiesiai šviesiai, nekokybiška, plona ir suvelta. Švarkas, kurį vilki ant marškinių be apykaklės, per striukas, nudėvėtomis rankovėmis ir siauras per pečius. Iš po per trumpų kelnių kyšo nudėvėti (rudi!) batai, kurių nosys juokingai nukreiptos į ją. Tenka su gailesčiu pripažinti, kad jis mūvi tas pačias kojines kaip vakar.

Vertėtų užrakinti duris, ir ji jas užrakina! Bet pirmiausia įsitikina, ar jis užėjo vidun.

Šįkart jis nenusiauna.

– Čia jums, – prabyla jis, ištiesdamas jai nedidelį paketėlį.

Ji atriša virvelę ir išvynioja medinę skrynelę su rožėmis ant dangtelio.

– Pats išdrožiau, – taria išdidžiai.

– Labai graži, – atsako ji nedrąsiai, – bet jums nereikėtų...

– Ne, – pertraukia jis. – Ji pas mane ilgai stovėjo. Dabar jūs turėkite. – Jis žiūri į dirbinį jos rankose lyg į labai vertingą daiktą, su kuriuo būtų sunku skirtis, ir Frederikė akimirką įsivaizduoja jo varginga kambarėlį (gal jis vis dar gyvena tėvų namuose?) ir skrynelę – kaip juokingą namų pasididžiavimą.

Iš dalies jo poelgis jaudinantis. Tik ji to nejaučia.

Ji supranta, kad dabar turi pasakyti, kad visa tai tėra nesusipratimas. Kad ji niekaip negali priimti jokios dovanos, bet tą pačią akimirką, kai ištiesia jam skrynelę, jis atsargiai ištraukia ją iš rankų (ar jis mano tą patį?), nusigręžia ir padeda ant komodos.

Vėl atsigręžia, nudelbia akis žemyn ir lėtai suima jos rankas. Jo delnų oda šiurkšti. Taip keista, taip neįprasta jausti tokią odą.

– Ar mes vieni? – klausia nežiūrėdamas į ją.

– Taip, bet...

To jau per daug! Tikrai per daug! Jos nugara įsitempia tarsi spyruoklė, bet kažkodėl ji neprieštarauja, o kai jis pažvelgia į ją, prieštarauti jau seniai per vėlu. Kokios šviesiai mėlynos jo akys! O šios šviesos viduryje – ją siurbiantys dideli tamsūs vyzdžiai. Kieti jo pirštai įsispraudžia tarp josios ir praskiria juos. Beveik su skausmu. Beveik!

Jis stovi taip kurį laiką ir išskečia – lėtai, bet (ak, kokia palaima!) užtikrintai – jos rankas į šalis, žengteli į priekį ir visu kūnu prispaudžia ją prie sienos.

Konfirmantas dingo!

Vyras, prikalęs ją prie prieškambario sienos, seniai įžengė į suaugusiųjų pasaulį. Jam nereikia nei leidimo, nei atleidimo, nes jis žino, ką daro, o ji be garso dejuoja *(mano Dieve, mano Dieve)* ir dedasi meldžianti pasigailėjimo, nors jaučia, priešingai negu gelbėtojas, kaip gyvybė plūsta ne iš jos, bet *į* ją, įslenka iš apačios, teka blauzdomis ir šlaunimis, kol pasiekia jos virpančią širdį. Ak, iš tikrųjų ne aitrų gėrimą jis jai pila – jos burną pripildo ne acte suvilgytas skuduras, bet liežuvis, kietas ir reiklus.

Į jo rankas, nuolankiai maldaujančias ir kartu godžiai trokštančias, ji atiduoda savo kūną.

Jis stiprus! Jis *nuneša* ją į miegamąjį!

Frederikė yra vaikas tų laikų, už kuriuos mes (nevisiškai be pagrindo) laikome save pranašesniais ir kuriuos vadiname perdėm dorovingais ir trumparegiškais. Laisvi ir nekliudomi galime apraudoti sustabarėjusios moralės normas ir neišmanymą, nes, atsitiktinai gimę vėliau, įgijome nepelnytą pranašumą ir galime įsivaizduoti *jos* laikus: galime juos išnarstyti, apčiupinėti ir išsiaiškinti, o ji, savaime suprantama, yra atskirta nuo *mūsų* pasaulio ir negali susidaryti apie jį jokios nuomonės. Net patys progresyviausi jos laikų protai vargu ar pajėgė įsivaizduoti, jog išauš diena, kai visiškai ar iš dalies pornografinė literatūra ir paveikslai (kurie visais laikais slankiodavo pasieniais, kad su deramu kuklumu ir atsargumu prasmuktų į tuos salonus, kurių durys būdavo pravertos)

išaugs į tikrą bedvasę ir beveidę pornografinio fašizmo armiją, kuri iškėlusi falą it sveikinančią ranką žygiuoja ir siaurais skersgatviais, ir plačiais prospektais, sutrypdama bet kokį kelyje sutiktą padorų jausmingumą.

Bet *jeigu* jie būtų tai galėję – kas *ką* tuomet apraudotų?..

Vėliau Frederikė nuoga guli lovoje ant baltos paklodės, dryksančios po ja lyg netirpstantis sniegynas, kaip tyrinėtoja – užvaldanti ir kartu užvaldyta, nedrąsi ir kartu ryžtingai keliaujanti gilyn į laukinį, neištirtą kraštą.

Mes stovime netoliese, vaizdžiai tariant, prispaudę nosis prie autobuso lango, ir tarsi visažiniai juokiamės iš jos baimės... Bet kaip galime būti tikri, kad mums labiau pasisekė? Ar nesame dar viena karta, įsivaizduojanti, kad pirmieji aptikome lytinio gyvenimo privalumus?

Gal tai, ką vadiname vystymusi, iš tiesų tėra tam tikros formos *degradavimas*? Galbūt vadinamasis išsilaisvinimas šiame pažangos etape supainioja dvi tokias skirtingas sąvokas kaip „drovumas" ir „ribotumas", ir užuot praturtinęs mus *apvagia*? Galbūt mes jau „pasiekėme viršūnę", ir vadinamoji emancipacija – tarsi pasipelnymo siekianti siaurakaktė absoliuti valdžia – apgaule atima iš mūsų tai, kas *galėtų* būti kūnišku sielos pasireiškimu, ir paverčia tai vien konvulsišku masinės gamybos tarpkojų judėjimu? Ar masinė pornografijos puota, – kuri kviesta ir nekviesta prasismelkia pro visus plyšius, įsitaiso mūsų sielų krėsluose, ryja naminius pyragus, iš karto sudegina visas keturias gyvenimo advento vainiko žvakes, išvynioja kalėdines dovanas dar nepakvipus Kalėdomis, šaiposi išvydusi jų kuklų turinį ir sudaužo į šipulius laukimo džiaugsmą, – nepavagia iš mūsų fantazijos?

Ar mūsų vadinamieji modernieji laikai nenumoja ranka į esminį ir nepakeičiamą *nepažįstamo* žavesį?

Nepažįstama...

Ar yra kas didingesnio, *turtingesnio* už nepažįstama?

Jis (tikras stebuklas!) stovi kojūgalyje, į pietus nuo jos krūtų viršukalnių, ir skubiais judesiais nusirenginėja. Nepaisydama nerimo, kuris tarsi staigus šalčio gūsis pašiurpino odą, ji šypteli išvydusi, kaip jis kyšteli rankas už apykaklės ir paskubomis nusitraukia marškinius per galvą atsegęs tik viršutines sagas. Nusivilkęs drabužius akimirką stovi priešais ją visiškai nuogas. Po to ji pajunta, kaip sujuda čiužinys jo keliui palietus paklodę...

Frederikės drovumas vertas pagarbos; apsimeskime nieko nepastebėję, o ne smalsūs, nuleiskime negirdom triukšmingus iš autobuso galo atsklindančius prieštaravimus (keleivių, kurie ilgai nieko nematė ir tik dabar pradeda rodyti šiek tiek entuziazmo!) ir visi kartu paprašykime vairuotojo apvažiuoti aplink! – Ir užuot pasinėrę į nepadorias smulkmenas pasitenkinkime teiginiu, kad Frederikės meilužis – pats, savo noru ir be jokios savanaudiškos paskatos! – yra darbininkas iš Dievo malonės, patyrusiai valdantis savo įrankį, o ji, nepaisydama nieko, bergždžiai ieško pati nežino ko – ir kad tas *nežinia kas* yra „v“ formos randas ant jo plačios, nuostabios nugaros.

Ernstas Madsenas nėra iš tų, kurie meta darbą jo nebaigę.

Jis guli ant šono parėmęs galvą viena ranka ir žiūri į Frederikę, kita ranka žaisdamas jos plaukais.

– Ar žinote, kad esate labai graži moteris?

– Na... – sąmojingai atsako ji, vienu žodžiu kukliai paneigdama, užtikrintai patvirtindama ir mielai nustebdama.

– Tikrai! Jūs esate... – jis pasilenkia ir porą kartų krimsteli jai į ausį, – jūs esate gardus kąsnelis. Kaip tik suvalgyti. O aš esu smaližius!

– Gal jūs alkanas? – ji juokiasi linksma ir laiminga.

– Taip. Pageidaučiau jūsų. Daugiau nieko.

– Ištroškęs?

– Na...

– Tikrai, gal išgerkime taurelę ko nors?

Jis gūžteli pečiais.

– Jei norite.

– Taip. Noriu! Ką jūs mėgstate? Šampano?

– Nežinau. Niekada neragavau.

– Niekada neragavote? – žiūri į jį pasibaisėjusi. – Negali būti!

– Gali. Manote, meluočiau jums?

– Tuomet būtinai turite paragauti! Minutėlę.

Ji atsisėda nugara į jį, pasiryžusi išmokyti jį visko, ko jis nežino. Ak, ji turi, ji turi suteikti jo grožiui tai, ko jam trūksta, bet ko jis nusipelnė: nusivesti jį į apsišvietusį pasaulį, šokti su juo žibančiose pokylių salėse, parodyti, kas yra meilė, išmokyti gerti šampaną ir valgyti austres ir... – na taip! – surasti tinkamą siuvėją!

Akimirką ji sustingsta, mat jos užsidegimą prislopina žemiška tikrovė, suvokus, kad nepasieks chalato, gulinčio už tūkstančių kilometrų, ant kėdės kitoje lovos pusėje, kitapus sniegyno. Nesumąsčiusi nieko kita, ji sučiumpa lovatiesės kampą ir trukteli.

Bet ta užstringa.

Atsisukusi (tik galva) ji pamato, kad jis guli ir tvirtai ją laiko.

Jis žvelgia tiesiai į ją, ir staiga ji pasijunta itin nuoga. Ji nedrąsiai nusišypso ir vėl patraukia.

– Kam jums jos reikia?

– Apsigaubti, – bejėgiškai atsako ji.

– Taip ir maniau!

– Tai paleiskite, – juokiasi ji.

– Kodėl turėčiau? Dabar vasara. Kambaryje šilta, o jūs jauna ir graži. Kam slėptis? Mielai į jus pažiūrėčiau.

– Ne, – sušnibžda ji. – Negalima.

– Jūs manęs drovitės? – Jis perbraukia pirštu žemyn per stuburą. – Nesidrovėkite. Štai, aš jūsų nesidroviu. – Jis nusimeta antklodę.

Ji žiūri į jį minutėlę, tuomet staiga rausdama nusisuka.

– Negalite, – maldauja ji. – Negalite iš manęs to reikalauti.

– Gerasis Dieve, – taria jis švelniai. Pasigirsta lovos baltinių šiugždesys, ir po akimirkos jis sėdi jai už nugaros, didelis ir saugus, ir atsargiai apdengia jos pečius ir kūną lovatiese. Priglaudžia skruostą prie jos skruosto ir apkabina per juosmenį. Tvirtai. Švelniai ją pasiūbuoja. Guodžia. Neskusta barzda braižo skruostą, ir jis šnibžda:

– Atleiskite. Tikrai nenorėjau jūsų priversti jaustis nepatogiai.

Ji veidu atsisuka į jį. Jis ją pabučiuoja, o atsistojusiai pliaukšteli per sėdimąją. Pliaukštelėjimo negirdėti, nes ji susisupusi į lovatiesę.

Ji prilaiko lovatiesę, basomis nuskrieja į virtuvę ir viena ranka rausiasi po lentynas ir spinteles.

Keistas jos gyvenimas. Bet ne pats blogiausias.

Kokia saldi paslaptis! Kokia gyvenimo permaina. Vienu šūviu.

Įsivaizduokite, jei ji atsitiktinai nebūtų praėjusi pro jį vedina šuniu. Jis niekuomet nebūtų atpažinęs jos gatvėje, ir jie niekada nebūtų užmezgę pokalbio – taip, jie niekada nebūtų susitikę.

Vien pagalvojus darosi baisu. Aiškiai regi jį: pečius, rankas, ilgą nosį, prikaustančias akis... Erelio sparnus. Pats nuostabiausias vyras.

Vis dėlto jai nusišypsojo laimė. Kaip dažnai ji pagalvodavo, kad greitai turi išmušti jos valanda!

Darbininkas! Ir toks jaunas! Vis dėlto labai keista. Tiesą sakant, visiškai negirdėta. Jei tik sužinotų jos tėvai! Jie baisiausiai įnirštų. Jos šeimoje nė su žiburiu nerastum nė vieno darbininko net prieš tūkstančius metų. Bet jai nesvarbu. Meilė per daug didelė, per daug smarki.

Dabar ji privalo būti stipri – parodyti, kad neteikia tam daug reikšmės. Kad ji priklauso jam, jam! Visiškai nebesvarbu, kas juos skiria.

Niekas jų neskiria! Galėtų gyventi su juo bet kur. Bet kur! Tik ne *čia*, savaime suprantama.

Savaime suprantama, jie turi išvažiuoti! Šiaip ar taip, galėtų išvykti į Italiją, nors, aišku, jis nesimokys pas kažkokį kvailą medžio dekoravimo meistrą. Turėdami jos turtus, jie galėtų gyventi gana pasiturimai. Ir jis juk pats sakė, kad norėtų atidaryti savo dirbtuvę.

Žinoma!

Taip, geriausia išvažiuoti. Čia pasilikti būtų kur kas sudėtingiau.

O, kad ji būtų sutikusi jį po kelerių metų, kai jis jau turės savo dirbtuvę. Antikvaras – jo ji tikrai nesigėdytų... Na ir nesvarbu, taip neatsitiko, todėl reikia elgtis taip, kaip geriausia esamomis aplinkybėmis.

Kokią įtaką ji jam daro! O jis – jai. Nors klyk iš laimės.

Ji tvirčiau susisupa į lovatiesę ir paima butelį su taurėmis.

– Ar patinka? – ji viltingai linkteli jo taurės pusėn. Tiek daug gali nulemti vienas atsakymas.

– Taip... ne taip ir blogai.

– Naudokitės proga. Beje, jums tinka. Trūksta tik cigaro.

– Taip, – prataria jis ir kažkuo primena vaiką. – Gal ir jų turite?

– Turiu, – atsako karštai. – Bet turite eiti su manimi. Jų yra įvairiausių rūšių. Nežinau, kokio norėtumėte.

Jis iš karto pašoka iš lovos. Nuogas ir aukštas kaip bokštas.

Frederikė nusuka akis ir nusijuokia.

– Nors jūs ir nesidrovite, vis tiek derėtų šiek tiek prisidengti.

– Kam? Juk mes vieni. Pati sakėte, kad jūsų vyras išvažiavęs, o tarnai – užmiestyje.

– Taip, bet viena... pasiliko. Ji niekuomet nevažiuoja į vilą. Jos kambarys palėpėje. – Ji rodo viršun.

– Bet ji neįkris staiga pro lubas.

– Ne, bet pro langus... Na taip, pro langus ji nelaipioja, – krizena ji, – bet yra kaimynai.

– Kaimynai! – jis atsigręžia į langą. – *Jie* laipioja pro langus? – jis pažvelgia į ją apsimesdamas persigandęs.

– Ne, bet jie gali mus pamatyti.

– Niekai. Juk prieblandoje jie nieko neįžiūrės. Jei tik nedegsime šviesos.

– Vis tiek prisidenkite. Prašyčiau. – Ji stengiasi žiūrėti vien į jo veidą, tokį gražų, tokį gražų.

– Kaip pageidaujate, gražuole mano, – taria jis, apsižvalgo ir pasičiumpa nuo žemės suglamžytus marškinius.

Įžengusi į svetainę, ji iškart suvokia padariusi klaidą atsivesdama jį.

Kartą, būdama dar maža penkerių ar šešerių mergaitė, ji su mama apsilankė tetos Severinos bute Elnių gatvėje, ir toji paprašė Frederikės nueiti į miegamąjį ir atnešti ant naktinio stalelio gulinčius akinius. Įėjus į ypatingąjį kambarį, į kurį ji anksčiau nebuvo įkėlusi kojos, Frederikę apėmė keistas jausmas, tarsi žengtų į pasakų pasaulį – pavojingą ir kartu be galo viliojantį. Langus dengė sunkios raudonos užuolaidos, o pro siaurą plyšelį vaiduokliškai įspindusioje saulės šviesoje šoko dulkės. Staiga ji pasijuto nenusakomai viena, palikta su didžiule lova su baldakimu, sunkiomis komodomis ir milžiniška drabužių spinta, kurioje, žinojo, sukabintos tetos suknelės ir korsetai. Ji labai mėgo tetą Severiną, kuri visuomet būdavo maloni ir draugiška, bet kartu šiek tiek jos prisibijojo. Nes ji buvo keistoka ir labiau bauginanti už kitus senus žmones; prieš keletą dienų ji matė, kaip mama su teta šnabždėjosi sukišusios galvas, ir nugirdo, kad teta sirgo labai keista liga – kad prieš porą dienų atliekant įprastinę rytinę mankštą *nukrito* jos gimda! Ji apsidairė po kambarį. Nelaimė, matyt, nutiko čia. Ji mėgino įsivaizduoti keistą reginį: ištiestomis rankomis, stenėdama kambaryje šokinėja sunki, sena moteriškė it girliandos nukarusiomis odos klostėmis. Ir

staiga nukrinta pilvas! Ji dirstelėjo po lova (turbūt, kad įsitikintų, ar gimda ten tebeguli nuspirta!), atsistojo ir ją apėmė nenumaldomas noras pasižiūrėti, kas kaba spintoje. Kodėl, ji pati nežinojo, bet jai tiesiog *reikėjo* žvilgtelėti į tą labai asmenišką užkampį. Ji pasuko raktą, atvėrė girgždančias spintos duris, pro kurias padvelkė riešutmedžiu ir kandžių nuodais, ir įsistebeilijo į kabyklas ir lentynas. Ištiesusi rankutę paėmė kelnaičių porą ir sulaikiusi kvapą išlankstė. Jos buvo milžiniškos. Greitai jas sulankstė ir buvo bededanti atgal ant lentynos, kai staiga išgirdo motinos balsą:

– *Ar nerandi, panelyte?*

Lyg žaibu ją trenkė. Atsisukusi tarpduryje pamatė motiną.

– Frederike! – Ji nešaukė, tačiau tylus jos balsas skambėjo dar baisiau.

Ji apmirė iš gėdos. Nukabinusi nosį apsiverkė – buvo įsitikinusi, kad niekada nebeišdrįs pakelti akių.

Galvą palietė guodžianti ir priekaištaujanti ranka.

– Frederike, negalima taip daryti, tiesa? Negalima kišti nosies ne į savo reikalus. – Ji kalbėjo patyliukais.

– Atsiprašau.

– Ko gi tau prireikė tetos spintoje?

– Nežinau.

– Na, uždarykime ją. Paimk tetos akinius. Eime iš čia.

Tas pats jausmas, kad padarė kažką neatleistina – kad įsibrovė į kito žmogaus asmeninį gyvenimą, apėmė ją, kai atidarė Frederiko tabako spintelę ir leido į ją pasižiūrėti nepažįstamajam.

– Jėzus Marija! Koks pasirinkimas.

Ernstas Madsenas apžiūri daugybę cigarų, sudėliotų vie-

nas prie kito tabako stalčiuje, išsirenka vieną ir įsikiša į burną nenukandęs galiuko! (Kita vertus, jis jo ir neužsidega.)

– Koks didelis butas. – Jo akys slenka sienomis, baldais ir lubomis, ir ji leidžia sau akimirką paganyti akis į iš po marškinių kyšančius raumeningus jo sėdmenis.

– Taip, – atsako ji. – Vietos netrūksta. Eime! Jau grįžkime atgal!

– Ne, luktelkite, – taria jis. – Aš tik pažiūrėsiu. O kas čia?

Kaip juokinga: nepažįstamas vyriškis, įsikandęs neuždegtą cigarą, vilkintis vien trumpais marškiniais, patraukia į Frederiko darbo kambarį.

– Kurgi jis iš tikrųjų? Jūsų vyras.

– Paryžiuje.

– Hm... Kiek daug knygų. – Jis braukia pirštais per nugarėles taip pat, kaip prieš kelias minutes braukė per jos nugarą. – Sakykite, ar jis visas perskaitė?

– Turbūt taip. Bet mes verčiau...

Jis neišgirsta jos – ne nedraugiškai, bet veikiau vaikiškai įsijautęs.

– Niekada nemaniau, kad kas nors pajėgtų perskaityti tiek daug knygų. Aš nesugebėčiau, net jei skaityčiau visą gyvenimą. – Jis ištraukia vieną ir ima vartyti. – Tikriausiai dėl to suprastėjo jo regėjimas, – taria atsainiai ir padeda knygą į vietą.

– Kieno? Kieno regėjimas suprastėjo? – klausia ji stovėdama tarpduryje.

– Jūsų vyro, kieno gi!

Jis prieina prie rašomojo stalo, pasilenkia ir apžiūrinėja gaublį.

– Mano vyro regėjimas geras. – Frederikė nueina pataisyti knygos, kurią jis lietė – pastumia, kad nugarėlė lygiuotų su kitomis knygomis.

– Tuomet kam jam akiniai? – jis kramsnoja cigarą.

– Kodėl manote, kad mano vyras nešioja akinius?

– Taigi mačiau.

– Norite pasakyti, kad esate matęs mano vyrą? – ji šypsosi nustebusi.

– Taip, – atsako nerūpestingai. – Mačiau jus einančius kartu. Juk atpažinau jus pamatęs jūsų šunį, – priduria ir pasuka gaublį.

Frederikei nebejuokinga.

– Negali būti, kad jį matėte, – dygiai atkerta. – Dienomis mudu su vyru beveik niekada kartu nevaikštome. Mano vyras gydytojas! Kaip suprantate, jis labai užsiėmęs.

– Šit kaip! – Jis gūžteli pečiais. – Bet aš jus mačiau keletą kartų.

Jis paima Frederiko plunksnakotį ir atidžiai apžiūrinėdamas jį sukioja. Širdies gilumoje ji pajunta palengvėjimą, kai jis padeda jį atgal – tarsi nebūtų nustebusi, jei būtų įsikišęs į kišenę.

– Nieko nesuprantu, – atsako ji šiek tiek suerzinta jo užsispyrimo. (Kam tiek kalbų apie jos vyrą?)

– Na taip, praplikęs vyriškis su akiniais.

Frederikė sustingsta, jos veide pasirodo rūgšti, griežta išraiška.

– Jis ne mano vyras, – atsako apstulbusi. – Jis mūsų pažįstamas. Artimas vyro draugas.

– Na taip, – nusijuokia jis. – Juk akivaizdu! Tuomet prašyčiau man atleisti.

Jis vėl gūžteli pečiais ir pasiūbuoja cigarą.

– Tiesiog maniau... Turiu omenyje, nes teko matyti jus taip dažnai. – Akivaizdu, jam nelabai rūpi, už vieno ar už kito vyro ji ištekėjusi.

– Jis mūsų pažįstamas. Dvarininkas iš Langelando, – priduria ji, tarsi tai būtų užtenkamas pasiteisinimas, kodėl rodosi kartu su juo viešumoje. – Mus sieja bendri pomėgiai, kartu lankome parodas. – Reikia paaiškinti. – Muziejus... – *kaži ar esate apie juos girdėjęs?* – koncertus ir panašiai... Bet jis tikrai nėra mano vyras. Mano vyras atrodo visai visai kitaip!

– Tai kaip jis atrodo? Neturite jo nuotraukos? – jis apsidairo, šįkart akivaizdžiai nekaltai susidomėjęs.

Frederikė su džiaugsmu prisimena, jog užteko proto užrakinti vestuvių nuotrauką stalčiuje. Būtų negerai, jei pamatytų, į ką jis yra panašus!

– Ne, neturiu. Bet patikinu jus, kad visiškai nepanašus į tą, kurį manėte esant mano vyru.

Tuo tarpu atrodo, kad Ernstas Madsenas jau viską apie tai užmiršo. Jis paglosto lempos gaubto kutus, pasilenkęs pasikaso kelį ir ryžtingai apsižvalgo.

– Vieną dieną ir aš turėsiu tokius namus.

– Gal jūs socialistas? – paklausia ji ir staiga užsimano kirsti jam antausį. (Kas jis toks, po galais?)

– Socialistas, – juokiasi jis. – Ne, apsaugok Viešpatie. Po šimts, aš juos nelabai tevertinu. Socializmas skirtas proletarams. Aš ne proletaras. Aš ambicingas. Aš ketinu praturtėti. Aš turėsiu padorius namus. Aš gyvensiu patogiai, šios dvi (jis pamojuoja rankomis) ir ši (jis patapšnoja smilkinį) man viską parūpins. Pasieksiu, ko noriu – esu ganėtinai užsispy-

ręs! – ir kai visa tai pasieksiu, niekas nebėgios iš paskos ir nereikalaus *mano* pinigų.

Koks apgailėtinas. Juokingas ir apgailėtinas. Visos tos kalbos apie daiktus ir pinigus. Tikras darbininkų klasės atstovas!

– Skamba gana įtikinamai.

– Turite omenyje, kad praturtėsiu? Tiesą sakant, ir aš esu įsitikinęs. – Jis pažvelgia jai tiesiai į akis. – Aš gabus! Beveik niekada nepavargstu. Dvi geros savybės. Be to, aš protingas. Tarp socialistų nedaug rasi protingų.

Pakreipia galvą ir žiūri į ją klausiamai.

– Sakykite, jūs staiga supykote ant manęs?

– Nežinau. Jūs ūmai pasirodėte toks...

– Koks? Jums nepatinka, kad aš pasitikiu savimi? Negaliu sakyti, kad esu gabus ir protingas? – klausia erzinamai.

Jam priėjus Frederikė nusuka žvilgsnį.

– Reikia leisti kitiems tai pasakyti, – atsako ji droviai.

– Tai pasakykite... pasakykite! Dar pasakykite, kad aš gražus. – Jis smiliumi pakelia jos smakrą link savojo. – Ar aš ne toks? Hm?.. Ar aš ne toks? Kaip jūs!

Ji nusisuka. Nežiūri jam į akis. Nudelbia žvilgsnį žemyn, tačiau ne taip paprasta kukliai žiūrėti į tai, ką ten pamato. Geriau jau pakelti akis.

– Na, – įkyriai ir meilikaujamai myga jis, kutendamas jai pasmakrę, – negi nepripažinsite, jog manote, kad aš gražus? Ką?.. Kas gi jums nutiko?

Jis juokiasi perkreipta šypsena. Pasitikintis savimi lyg karaliaus sūnus. Nustumia cigarą į burnos kampą, viena ranka apkabina ją per pečius, o kita, jai nespėjus susivokti, apima per kelius ir pakelia. Ji juokiasi ir klykia, kai jis nusineša ją

šūkaudamas ir bėgdamas tamsiu butu. Į miegamąjį, kurį jau nuklojo šešėliai.

Tai *turi* būti jis!

Ji ne žydė! Atpažįsta savo gelbėtoją, jį išvydusi! Jei ne *jis*, tai kas gi tuomet?

Jo nugara. Tokia plati ir tvirta.

Vyras.

Jos.

Jis atsuka į ją savo didelį veidą, didelį kaip koks stebuklas. Jis šypsosi, todėl erelis suplasnoja. Ilgesingai ir kartu džiaugsmingai. Švelniai paglosto jos skruostą.

– Jūsų antakiai panašūs į erelio sparnus, – sukužda ji.

– Tikrai? – šypsosi nustebęs. – Gerai tai ar blogai?

– Gerai. – Ji suima jo veidą ir prispaudžia lūpas prie antakių.

Jis iš malonumo sumurkia ir pasirita jos link.

Vien jis ir ji, ir šešėliai.

Jis atitraukia veidą, kad ji galėtų pažvelgti jam į akis. Jis buvo teisus sakydamas, kad yra protingas. Jo akys spindi ypatinga šviesa, ir prieš pat jam užmerkiant jos akis bučiniais ir sušnabždant: *Man metas,* ji tarytum įžiūri jose meilę, kokios niekuomet neįsivaizdavo.

– Išeinate?

– Taip. Deja. – Nubraukia plaukų sruogą jai nuo skruosto. – Man reikia eiti.

– O ne, – sudejuoja ji, – gal pasiliksite dar truputį?

– Deja, ne. – Jo akys keistai sužiba. – Gal jūs norėsite... vėl?

– Ne, – taria ji persigandusi ir pajunta, jog tuoj pravirks –

laimė, šios tragedijos laiku pavyksta išvengti. Jai reikia išmokti tokio tiesmukumo.

– Negaliu ilgiau pasilikti, – sako jis ir atsisėda ant lovos krašto. Iškelia rankas, pasirąžo ir atsidūsta. – Bet buvo malonu, – taria patapšnodamas jai per ranką.

Atsukęs nugarą pradeda rengtis. Nelyginti marškiniai nuslysta per nugarą, platesnę ir kumpesnę negu Frederiko. Ji guli už jo visiškai tyliai ir ramiai. Guli ir stebi jo judesius, žinodama, kad kelio atgal nebėra ir kad tai vienintelis teisingas kelias! Taip, ji beveik gėdijasi kvailų minčių, kaip jį pakeisti. Jo nereikia keisti, galvoja susijaudinusi. Jis turi būti pats savimi.

O kodėl ne?

Kodėl ne paprastas gyvenimas su paprastu vyru, kuris po ilgos darbo dienos grįžta namo, apkabina ją per liemenį, pabučiuoja į lūpas, pasisodina ant kelių vaikus ir paklausia, ar paruošta vakarienė?

Kodėl ne?

Tiesą sakant, ar ne tam žmogus yra sukurtas – ar ne tai ji turėjo jau seniai pripažinti: vyras, kurio nagai dailiai nenukirpti ir nenudildyti... Vyras, kuris nesitiki, kad ji supras filosofines sąsajas ir svetimų kalbų žodžius, kuris nesišypso draugiškai ir pakančiai vien todėl, kad ji nesupranta, kuo *optimizmas* skiriasi nuo *oportunizmo*, *angažuotas* nuo *aranžuotės*... Vyras, kuris nesiblaško po visą pasaulį gelbėdamas nelaimingas moteris, kai jo moteris nelaiminga sėdi ir laukia namie... Vyras, kuris neužverčia namų nesuprantamomis knygomis ir indais – tiek pilnais (su keistenybėmis formaline), tiek ir tuščiais, nevilki kostiumo ir nešneka be paliovos... Vyras, kuris jai leidžia vadovauti virtuvėje ir pats nekiša ten

nosies – ar bent jau ne tam, kad pamokytų virėją ar tarnaitę patiekti austres – tuos gličius gniužulus, kurių ji visiškai nemėgsta... Vyras, kuris supranta, kad į lovą ją traukia ne vien nuovargis ir migrena, ir kuris liečia ją ne vien matuodamas pulsą... Vyras, kurį savaime traukia prie *jos*, o ne prie... daugybės keistų dalykų.

Ernstas Madsenas yra stalius – ne gydytojas! Nieko baisaus, jei iš *jo* gerklės išsprūs stačiokiški žodžiai. Jis niekada nekalbės sudėtingomis, jai nesuprantamomis temomis ir nereikalaus, kad ji suprastų dalykus, kuriuos sudėtinga nusakyti – arba apie kuriuos net galvoti sudėtinga...

Užsirišęs batus jis kurį laiką sėdi ant lovos krašto ir sunkiai kvėpuoja. (Jam ne ką lengviau palikti ją, negu jai išleisti jį.) Jis ištiesia ranką ir suima jos plaštaką, susimąstęs ją trina ir atrodo toks liūdnas, kad iš džiaugsmo ją kone suima juokas.

Kiek laiko jis šitaip sėdi? Užtenkamai ilgai, kad ji mintimis nuskrietų į būsimas dienas...

Mintys yra keistas reiškinys – tai vos akimirką patiriami nerimastingi atsitiktinių šviesių ir tamsių vaizdų blyksniai, įspūdžių – garsų, kvapų, pojūčių – mišinys.

Kalbėdami apie jas, pasitelkiame žodžius ir suteikiame joms pavidalą, kurio jos neturi. Šiomis minutėmis Frederikės mintimis skriejantys vaizdai, paversti žodžiais, atrodo maždaug taip: ji rašo Frederikui. Plunksnakotis skrebena popieriumi. Po to jis stovi priešais ją. Rankoje laiko laišką. Neramus ir paniuręs jo veidas. Sukrėstas. Skamba jo balsas: *ar tu įsitikinusi?* Jo rankos jos rankose. Jo rankos apkabinusios ją... Kvapas. Vaizdas, panašus į kadaise matytą pro rakto skylutę... *Tik tuomet jis supranta, kad...* Jos pačios balsas, kuris sako, kad jau *per vėlu*. Kad ji *myli „kitą"*... Ir keistas vaizdas:

jis paliktas stovėti lietuje. Vidury lauko. Nusvirusiais pečiais. Vienas... Staiga ji vėl atsiduria jo glėbyje. Strėnas liečianti ranka. Svetainės vaizdas. Ernstas Madsenas priešais ją, grąžo rankas, pasmerktas pralaimėti. Jos balsas: *Aš jus myliu, bet supraskite, esu ištekėjusi moteris. Neturiu teisės padaryti savo vyrą nelaimingą. Neverkite, jūs mane užmiršite. Dabar taip nemanote, bet vieną dieną... ateityje.* Vėl laukas lietuje. Dabar jame stovi Ernstas Madsenas.

(Paskutinio vaizdo ji, tiesą sakant, neužsakė, todėl greitai jį nusipurtė – jausdama tokį patį susierzinimą, kokį jaučiame gaudami sąskaitas už laikraštį, kurio nebeprenumeruojame.)

Jis sėdi nuleidęs galvą. Labai liūdnas. Ji irgi liūdna, jau ilgisi jo kvapo, jo odos prie savo odos. Ateityje jos gyvenimas bus vien pastangos sutrumpinti tarpus tarp šių artumo akimirkų.

Ji tyli. *Jis* privalo ką nors pasakyti... Ji žengė *savo* drąsų žingsnį. Ji atidavė savo kūną, o su juo – visą savo gyvenimą šiam vyrui, ir ši mintis jos nebegąsdina.

– Mano drauge, – kužda ji guodžiamai ir žvilgsniu bando padrąsinti jį, pasakyti tai, ką reikia pasakyti. Kad taip galima būtų peršokti šią akimirką. Žodžiai tokie paviršutiniški, nes jie abu gi žino...

Bet pasakyti tai *reikia.*

Jis išsitiesia ir maldaujamai pažvelgia į ją. Be garso sukrutina lūpas ir vėl nudelbia žvilgsnį. Ji drąsinamai spusteli jo ranką, pasijunta pačia gražiausia moterimi pasaulyje ir žino, kad dabar, dabar! jis tai pasakys.

Ir jis pasako.

– Nežinau kaip, bet ar galėčiau jūsų paprašyti... – jis nusisuka ir papurto galvą. – Ne, nesvarbu.

– Svarbu, mano drauge. Ko norėjote paprašyti? – sušnibžda ji primygtinai ir akimis priduria: – *Niekada, niekada jums nieko neatsakysiu!*

– Ar... na... taip... tiesiog *šiek tiek* pinigų... Už vakardieną. Už spintelės dureles! Juk nemanėte, kad... – suskumba pridurti. Šypsodamasis!

(Vėliau ji svarsto, ar tokia mintis – jei nebūtų buvę pratęsimo (ta nedidelė šiaip jau nepriekaištingos svajonės spraga!) – jai apskritai būtų šovusi į galvą!)

– Žinoma, – atsako dygiai.

– Jūs nepykstate? – klausia jis. – Nenoriu jūsų supykdyti. Bet, suprantate, meistras.

– Suprantu. Žinoma, gausite savo pinigus.

Ji užsimeta chalatą, susiriša diržu ir susiranda rankinę su pinigine. Drebančiomis rankomis suieško banknotų ryšulėlį, jis nukrinta ant grindų, pakelia jį, atvynioja ir ištraukia porą banknotų.

– Prašom. Tikiuosi, pakaks. Turiu omenyje, nežinau, kiek jūs paprastai imate už darbą. Už spintų durelių taisymą.

Akys sužiba išvydusios banknotus, bet jis susigriebia ir grįžta prie savo vaidmens.

– Ne! Jūs tikrai nežinote! Tiek daug tikrai negaliu paimti. – Prieštaraudamas jis iškelia rankas.

– Nepaistykit niekų, – atrėžia ji.

Tuomet jis užbaigia tą pasirodymą ir leidžia pasirodyti mylimajam. Prisitraukia ją artyn. Jai norisi šaukti, mušti jį, stumti nuo savęs, bet ji privalo vaidinti kartu su juo. Šios apsimestinės meilės nerašytose taisyklėse slypi jos orumo likučiai.

– Ačiū. Labai ačiū. Jūs man per gera. – Pabučiuoja jos plaukus visai taip, kaip Frederikas. – Kaipgi galėčiau jus pa-

likti? – murma viena ranka glostydamas jai kaklą, o kita saugiai slėpdamas šlamančius banknotus į per striukų kelnių, kurias dabar tikriausiai galės pakeisti į naujas, kišenę. – Kaip norėčiau susitikti su jumis dar kartą. Bet suprantu, kad nedera... juk jūs ištekėjusi.

– Taip, – atsako ji nenukrypdama nuo jo parašyto scenarijaus. – Nedera.

Ji paduoda jam scenarijų, kad jis perskaitytų savo eilutę.

– Ar jūs įsitikinusi? Aš jūsų labai ilgėsiuos! Gal suteiksite nors truputėlį vilties?

– Ne, deja. Nekankinkite manęs. Iš to niekada nieko nebus.

Ji meiliai paglosto jam skruostą.

Ir jie užverčia knygą.

Prieš jai uždarant duris, jis paskutinįsyk priglaudžia lūpas prie jos kaktos. Ir lieka tik laiptais nukaukšinčių jo juokingų batų aidas.

Jis per daug užsiėmęs. Ji nusistebi, kodėl jis nešvilpauja.

*

Kaip vyrai įsivaizduoja verkiančias moteris: ji (atstumtoji mergina, panelė, princesė, skaisti mergaitė, didvyrė...) lekia per kambarius šiugždindama sijonus ir krinta, žavinga ir raudanti, ant lovos savo kambarėlyje.

Frederikė niekur nelekia. Ir apskritai atrodo nepaprastai rami. Tyliai ir ramiai praeina pro komodą (ant kurios guli pati brangiausia medinė skrynutė, kokią tik kas nors kada nors yra įsigijęs!), atveria miegamojo duris, įsispiria į šlepetes, lyg nakviša nukėblina į prietemoje skendinčią svetainę

ir keiksnodama ima raustis po butelius spintelėje. Galiausiai suranda, ko ieško („Late bottled Vintage Port 1873“ *(„Quinta Nova de Déjà-vu“?)* – tačiau kam tokią akimirką rūpi etiketės?), ir, traukdama vieną butelį, kitą numeta ant grindų. Jis nesudūžta, tačiau iškrinta kamštis, ir gėrimas išsilieja ant grindų – susigeria į kilimą, pusmėnuliu užtamsindamas linksmai raudonus ornamentus. Ji žiūri kurį laiką į tamsų pusmėnulį, tarsi jai būtų vis vien, tuomet atkemša rankoje laikomą butelį ir iš kaklelio gurkteli. Saldžiai šildydamas gėrimas nuteka į skrandį. Kaip gera! Nueina prie užkloto krėslo, nusimeta šlepetes ir atsisėda parietusi kojas. Vis dar nuoga po plonu chalatu. Tarpkojis niežti ir prakaituoja. Įkišusi ranką pasikaso. Drėgna, šilta ir nemalonu. Nuo pirštų dvelkia svetimas aštrus kvapas. Ji nusišluosto ranką į krėslo ranktūrį, vėl pakelia butelį prie burnos ir ima bliauti, užsikūkčiodama ir nėmaž nežaviai.

54

(1932-ųjų rugsėjis)

– *Alio! Ponia, čia vėl aš. Karlas Larsenas. Ar gavote mano laišką?*

– Laišką? Ne, negavau jokio laiško.

– *Išsiunčiau prieš porą dienų. Pamatysite, netrukus ateis. Bet dabar nesvarbu. Pažiūrėsim, kai stogą dėsim. Cha cha... Na, bet čia reikalai pasistūmėjo į priekį. Manau, greitai jį surasime. Man labai pasisekė – prieš keletą dienų susitikau klinikos kaimynystėje gyvenusį žmogų. Ir žinote, ką jis man papasakojo? Kad daktaras Von Erleris ir daktaras Faberis buvo vienas ir tas pats asmuo!!! Kas man už tai bus???*

„Dešimt procentų „sandorio sumos“, jaunuoli!“ – norisi jai atkirsti. Kad tik apsieitų be visų tų ataskaitų ir sugrąžintų jai Frederiką.

– Tikrai pasisekė.

– *Ar ne? Taigi dabar padėtis daug aiškesnė. Kaip tik dėl to jis ir prasmego lyg skradžiai žemę. Juk, kai susituokė, jis pasiėmė žmonos pavardę.*

– Kai jis padarė *ką*?

– *Aha... Jūs nustebote!!! Matote, aš buvau teisus, ponia Faber!.. Ponia Faber?.. Ponia Faber, ar girdite mane?*

– Taip, girdžiu.

– Puiku. Ryšys protarpiais nutrūksta. Paklausykite, ką dar sužinojau: kiek žinau, jis susilaukė sūnaus...

Kartą...

Kartą viltis grįžo trumpam akimirksniui.

Kartą Frederikas sugrįžo namo iš Paryžiaus ir netikėtai ja vėl susidomėjo...

Kartą ji pamanė, jog galiausiai išmušė jos valanda, įsikalbėjo, kad gyvenimo džiaugsmą reikia *užsitarnauti,* kad jis yra susvarstytas ir sudalytas į maišus su užrašytais vardais ir kad tie maišai parengti išdalyti tiems, kurie vertai trokšta. Tarsi kalėdinė labdara vargdieniams.

Ji jo vertai troško! Bet maiše rado ne džiaugsmą, o miglą, kurios pati prisipūtė sau į akis.

55

– Kodėl visąlaik žiūri taip į mane?

– Kaip? – Frederikas linksmai nusišypso nužvelgdamas atkimšti sustatytų vyno butelių gvardiją.

– Na taip... – ji mosteli ranka. Vienas nervukas žaviai trūkčioja lūpos kampelyje. – Atrodo, tarsi visą laiką neišleistum manęs iš akių. Jaučiuosi taip nuo pat tos dienos, kai grįžai iš Paryžiaus.

Ji padeda kortelę su Edvardo vardu prie lėkštės.

– Cha. Aš neišleidžiu tavęs iš akių, Rike??? Atleisk. Neketinu tavęs sekioti. Paprastai juk nesekioju! Bet su šia suknele atrodai tiesiog kerinčiai!

– Ačiū. – Ji nusisuka, kad jos neišduotų iš laimės spindintis veidas. Juk ji emyro žmona – šokėja, kuri netrukus nusimes šalį ir šoks nuoga savo valdovui taip, kad sudrebės šventyklos mūrai. Ji užgniaužia norą šaukti, nuryja džiaugsmą ir susitvardžiusi ramiai tęsia: – Beje, kaip manai, ar tinka sodinti Gerdą prie Janseno?

– Kodėl gi ne? Bijai, kad jis perdėm laisvų manierų?

– Nežinau. – Ji sudeda lūpas apvaliai ir baksnoja kortele sau per nosį. – Tiek to, – prataria ir pastato ją ant stalo.

Ji toliau eina ratu aplink stalą *(Gerda Brandes, Jansenas,*

Gretė Hesajer, Georgas B....), tačiau kažkur tarp *Amalija* ir *Karlas Hesajeris* ji vėl stabteli ir priekaištingai dėbteli į jį.

– Va, ir vėl taip darai!!!

– Rike!!! – sušunka juokdamasis ir nekaltai skėsteli rankomis. – Nesuprantu, apie ką kalbi. *Ką* tokio aš darau?

– Juokiesi sau į ūsą!

– Miela drauge, aš *neturiu* ūsų! – jis pasitrina viršutinę lūpą.

– Kaip tik todėl, kad neturi, – juokiasi ji. – Kaip tik todėl taip akivaizdžiai matyti. Sakyk, kas čia taip juokinga?

– Nieko. Visiškai nieko.

– Na, geriau žiūrėk savo vyno! Neliko nė valandos ir svečiai pradės rinktis.

– Klausau, ponia!

(*Linhartas, Frederikė... Erholtas – ne! – Linhartas, Frederikė, Frederikas, Erholtas!* – Taip! Taip daug geriau!)

– Ei, Frederikai!!! Aš rimtai, liaukis šitaip žiūrėjęs į mane.

– Tuomet liaukis vaikščiojusi ir šitaip spindėjusi.

– Spindėjusi? O, kad žinočiau, ką turi galvoje, – prataria ir nusviedžia šviesos spindulį jo link.

Jis juokiasi plačia burna, akimis ir antakiais.

– Tu nuo manęs kažką slepi, ar ne taip? – Jis pasistato butelį tarp kojų ir įsriegia kamščiatraukį į kamštį.

– Slepiu? – Frederikė juokiasi. – Ką turi omenyje?

– Nieko, nieko.

– Ne, pasakyk dabar.

– Tebūnie. – Jis prikanda apatinę lūpą ir ištraukia kamštį. – Na, su manim tai nesusiję, bet... Negalėjau nepastebėti, kad tu šiek tiek... *pasikeitei* šią vasarą. Nuo tada, kai išvažiavau į Paryžių.

– Pasikeičiau? Kaip pasikeičiau? – sučiauška ji.

– Na, tapai tokia patenkinta! – Jis gūžteli pečiais. – O juk taip liūdėjai atsisveikinant. – Ir dar, prieš keletą dienų grįžęs namo nuėjau pasiimti šampano, kurio, žinojau... – į orą pakyla smilius, – *žinojau*, kad negėrėme. Ir neradau! O atsidaręs cigarų stalčių pastebėjau, kad vieno trūksta... Sakau ne todėl, kad taupyčiau tokius dalykus, bet atsitiktinai buvau kaip tik pridėjęs stalčių cigarų ir žinojau, kad jis pilnas. – Jis mirkteli jai ir gūžteli pečiais. – O šampanas buvo dovanotas Hesajerio – ypatingos rūšies šampanas buvo, Danijoje tokio negausi... Tuomet viską sudėjau...

Antakiai pakyla ir nusileidžia.

– Ir ką supratai?

– Taigi, ką supratau... Žinoma, išgerti šampaną *galėjai* tu pati. Bet cigarų nerūkai! Amalija irgi nerūko, kiek žinau! (Ištraukiamas dar vienas kamštis.) Tiesą sakant, ir mūsų bendras draugas Erholtas... Todėl darau išvadą, kad turėjai svečių... – jis mosteli ranka. – Čia! Kai aš buvau išvykęs.

– Šit kaip. – Šviesa užgęsta. Ji nusisuka, kad paslėptų užslinkusią tamsą ir paimtų ant bufeto padėtas servetėles. Prieš atsigręždama į jį giliai įkvepia. – Taip, turėjau svečių.

– Tikrai? – Jis žvelgia į ją nekaltai ir laimingai tarsi mažas berniukas, sužinojęs, kad per Kalėdas dovanų gaus naują žaislinį garvežį.

– Taip, tikrai, – atsako ji, mėgindama nusišypsoti taip, lyg slėptų paslaptį.

– Ar papasakosi, ką?

– Geriau nereikia.

– Ar tai koks nors pažįstamas?

– Ne, ne tavo pažįstamas.

– Tuomet paklausiu paskutinįsyk... – ją perveria šelmiška jo šypsena. – Ar šampanas buvo geras?

– Ačiū, puikus. – Ji romiai nusišypso.

Senas, nereikalingas žaislas be jokio gailesčio įmetamas į ugnį.

– Rike, – prabyla jis po kurio laiko, šįkart rimtai, – žinau, kad visą laiką tebuvo susitarimas. Puikiai žinau, kad neturėčiau taip sakyti, bet tam tikra prasme man skaudu – galvoti, kad tu mane gali greitai palikti. Ar supranti? Visą laiką žinojau, kad vieną dieną taip *gali* nutikti. Ir labai dėl tavęs džiaugiuosi. Tačiau vis tiek bus sunku, kai ta diena išauš!

– Paklausyk, Frederikai, dar niekas nieko nenusprendė.

– Ne, bet vis tiek. Jei ne dabar, tai vėliau... Ar gali pažadėti, kad visuomet liksi mano draugė. Kad nepamirši manęs?

– Aišku, Frederikai. Žinoma.

*

Sėdėti prie stalo galima ilgai, kai garbės svečias yra namo grįžęs didvyris – tremtyje per ilgai išbuvęs *Ateities Karalius Georgas Pirmasis*. Galima pamiršti visa kita – net ir paskaudusią sėdynę! – ir šioje šviesoje šildytis taip ilgai, kad veidas pradės rausti!

Frederikė jau seniai neramiai muistosi kėdėje.

Kad šioje draugijoje būtum pastebėtas, turi pakelti balsą:

– KAIP... apmaudu, po galais, kad Gerda taip. Kad ji taip *negaluoja* – ar ne taip sakėte? – Frederikės balsas įsiterpia tarp karaliaus ir jo ištikimojo ginklanešio.

– Taip, sakiau... – nustebęs Brandesas atsisuka į ją.

– Turiu galvoje, *ir vėl.* Ne pirmą kartą ji taip! Kai buvome susirinkę paskutinįsyk, jos irgi nebuvo.

– Taip... Tikrai apmaudu. Suprantama, ji perduoda kuo didžiausius linkėjimus. – Jis sulanksto servetėlę ir padeda ant stalo.

– Tikrai? – Frederikė perveria jį žvilgsniu.

– Taip, tikrai perduoda.

– Kas gi iš tikrųjų yra jūsų žmonai? Per dažnai ji negaluoja, tiesa? – ji gurkšteli iš taurės vyno. – Tikriausiai labai nerimaujate dėl jos, ar ne? Dėl jos sveikatos.

– Na, – trukteli jis pečiais, – jos neužpuolė jokia sunki liga.

– Tai ir gerai. Vis dėlto gaila, kad visuomet visur lankotės vienas. Jūs, kuris paprastai taip mėgstate moterų draugiją.

– Taip... Tačiau malonu, kad galiu sėdėdamas greta džiaugtis jūsų draugija. – Jis šypteli ir vėl nukreipia dėmesį į Frederiką.

Jei jis mano galįs užčiaupti ją kandžiomis pastabomis, ji jam parodys, kad jis klysta.

– Ohoho... – Frederikė piktdžiugiškai šypsosi. – Fui! Sakykite tiesą, Brandesai, juk neketinate manęs merginti?

– Ne, neketinu. Bet neneigsiu, skamba gundančiai.

– O... Puiku. Merginti seno draugo *žmoną*! – ji juokiasi vaidindama pasipiktinusią. – Aišku, Frederikas nepasijustų nepatogiai! Žinoma, jis labai kilniaširdis. – Šaltai dėbteli į Frederiką akies kampeliu. – Tiesą sakant, jis visiškai nepasipiktintų. Juk pažįstate jį: mielai dalijasi viskuo, ką turi. Taip, ypač *jūs* turėtumėte žinoti, jūs, gyvenantis iš jo ir kitų geranoriškumo. Ne, mano vyras mielai leistų jums truputį paišdykauti. Bet... Bet manau, kad Amalija imtų pavydėti.

Užstalėje stoja visiška tyla. Niekas nežino, ką pasakyti. Hesajeris atsikosėja, Erholtas krapštosi pirštus.

Ak, kokia saldi valdžia, daug saldesnė už išlaikytą vyną. Ji pažvelgia kitapus stalo ir šypsodamasi atremia priblokštos Amalijos žvilgsnį.

Frederikas papurto galvą, šaltai pažvelgia į Frederikę ir atsisuka į Georgą, bandydamas pratęsti nutrauktą pokalbį.

– Sutinku su tuo, ką pasakei, Georgai. Bet vis dėlto, ar nepasigendame socialinės dimensijos?

– Dvasinė degradacija blogiau už materialinę.

– Taip, sutinku, bet ar šios dvi nėra neatsiejamai susijusios?

Ir taip be atvangos...

Po šimts velnių, taip lengvai jie neišsisuks!

Frederikė pasilenkia į priekį:

– VIS TIEK LABAI MALONU GIRDĖTI...

– Frederike, gal nereikėtų... – Erholtas pirštais paliečia jos šilkinę rankovę.

– Ak, užsičiaupk, Erholtai! – Ji išplėšia ranką. – Neketinu nieko versti jaustis nepatogiai, – atsako ramesniu balsu. – Tiesiog noriu pasakyti, kad palengvėjo išgirdus, jog Gerda sunkiai neserga. Judu supančios moterys krinta kaip lapai. Taip, ir jus, Edvardai.

Jis atsuka į ją nustebusią praplikusią kaktą ir seno žmogaus akis su maišeliais paakiuose. Palyginti su broliu, jis atrodo tiesiog apgailėtinas. Pilvą irgi užsiaugino. Harietos turtas našlį sočiai maitina.

– Kiek iš tikrųjų Harietai buvo metų, kai ji... Tikriausiai keista galvoti, kad jūsų vaikų motiną, pačią dar vaiką, ryja kirminai?.. Aš čia sėdėdama tyrinėjau jūsų veidą, kad supraščiau, kaip atrodo vyras, privedęs jauną žmoną prie sa-

vižudybės. Ir žinote ką? Žiūrint į jus visiškai nieko nematyti. Jūs taip puikiai laikotės! Kita vertus, galbūt dėl to jaučiuosi tokia nesaugi?.. Kas jūs *tokie*, kad jus supančios moterys, rodos, miršta viena po kitos? Harieta... Karolina Deivid... – ji mosteli ranka taip, tarsi panorėjusi galėtų išvardyti visą galybę vardų. – Ar ne keista? Vieną dieną graži ir gyva, kitą – BUM! – Ji suploja delnais per stalą taip, kad Bingas su Grondahliu pasipiktinę sumurma, o užstalės draugija krūpteli.

– BUM, – pakartoja ji, – ...negyva! – Ji žudikiškai ranka perbraukia per gerklę. Tuomet gūžteli pečiais. – Taigi, savižudybė, tikrai. Vis dėlto kūnas pagaugais eina, tiesa? Tuoj toks elgesys ims atrodyti tendencingas, ar ne? – Ji nusikvatoja. – Na, nenoriu pasirodyti netaktiška... turiu galvoje, juk jūs visi taip karštai priešinatės apgaulei, tiesa? Ir sėdint čia darosi tiesiog baisu, kad užsikrėsi. Bet, ėgi – tikra tiesa! – juk mano vyras *gydytojas*! – Ji nutaiso susigėdusį veidą. – Kaip manai, mielas drauge? Ar tai užkrečiama?

Visi susirinkusieji sustingo. Tikriausiai apsiblaususios sąmonės gilumoje Frederikė paklaiksta nuo siaubo dėl artėjančio sprogimo, tačiau sustoti nebegali.

Frederikas šaltai dėbteli į ją. Tuomet nusišypso:

– Ne, miela drauge. Aš dėl to nesijaudinčiau. Tokie žmonės, kaip tu, nesižudo. Jie tiesiog tampa pilni pagiežos!

Tuomet atsigręžia į svečius.

– Amalija, Grete... Ponai. Tikriausiai jau metas?..

Visi atsistoja ir pajuda durų link – apsiašarojusią Amaliją vyras prilaiko iš už nugaros.

– Ar tokie jūs esate, jūs, *pažangos* vyrai? – tėškia jiems pavymui. – Ryjate, geriate... kalbate, kalbate, KALBATE – o jūsų žmonos paliktos namie trūnija. Ar ne tokie jūs esate?

Edvardas staiga atsigręžia: rankos suspaustos į kumščius, o plieniniame žvilgsnyje tvykstelėjęs įtūžis akimirką primena vieną iš tų chuliganų, kuriuos netyčia galima sutikti ne itin gražiose įstaigose. Georgas uždeda ranką jam ant peties, kažką sušnabžda ir nusitempia jį su savimi.

Tuomet jam už nugaros durys užsitrenkia.

Frederikė griebia (dievaži, kelintą sykį!) vyno butelį ir prisipila taurę. Rankos dreba, šiek tiek išlaisto ant staltiesės.

Tik tuomet pastebi Erholtą, kuris vienintelis nepakilo nuo stalo. Jis sėdi visiškai ramiai ir spokso į savo pirštus.

– Erholtai? – prabyla ji meiliu it vaikų tvirkintojo balsu.

Jis pakelia akis.

– Ką? – sako žvelgdamas švelniai ir viltingai.

– Ko čia sėdi ir spoksai? Dink! DINK, PASAKIAU!

*

Pabudusi po poros valandų išvysta Frederiką, sėdintį ant lovos krašto vis dar su paltu. Kojos praskėstos, alkūnės atremtos į kelius, galva palenkta, o sunertos rankos baksnoja į kaktą. Jis kvepia nakties gaiva.

– Koks aš kvailys! Koks aš kvailys, – kartoja murmėdamas panosėje. Tuomet atsisuka į ją. – Ar kas nors nutiko?

– Nenoriu apie tai kalbėti. Prašau, išeik. Aš noriu miego. – Ji apsiverčia ant kito šono ir užsitraukia antklodę. – Apgailestauju, kad sugadinau vakarą. Bet esu tikra, kad draugai tavęs nekaltins. Jie juk žino, kad tau gyvenimą juodina nepakenčiama žmona. Bet dabar išeik.

– Juk žinai, kad ne tai man kelia nerimą! Ir aš neišeisiu, kol nepasikalbėsime.

– Neprašiau jokio pokalbio.

– Ne, bet pati matai, kad turime pasikalbėti. Turime nubrėžti aiškias ribas.

– Aiškias ribas! Aiškias ribas, sakai! Ar nenubrėžėme jų nuo pat pradžių? Juk tu – aiškių ribų profesionalas, ar ne?

– Taip. Bet aš... jas peržengiau. Man atrodo, kad didžiausia klaida, kokią tik esu padaręs, yra tai, kad aš... kad aš miegojau su tavimi kaip vyras su žmona.

– Nejaugi? Nejaugi? Jei nebūtum padaręs didesnių klaidų už šią, esu tikra, Viešpats tau atleistų.

– Nebūk tokia kandi, Frederike. Tau netinka.

– Atleiskite. Labai apgailestauju, po galais, kad neatitinku jūsų skonio – nei viena, nei kita prasme neatitinku.

– Aš ne apie tai, Frederike. Sakydamas, kad nereikėjo man taip pasielgti, turiu omenyje, jog leidau tau manyti, *tikėtis*, kad esu ne tas, kas esu: kad *aš* galiu tau suteikti tai, ko tu nori iš gyvenimo.

– Ką tu žinai, po velnių, ko aš noriu?

– Bijau, kad nieko nežinau. – Jis gūžteli pečiais. – Bet nemanau, kad tavo norai smarkiai skiriasi nuo kitų žmonių. Nuo *mano*.

– Eik sau. Sakiau, kad atsiprašau. Daugiau nėra apie ką kalbėti. Išeik.

– Frederike. Suprask, aš ne iš blogos valios... Kad ir kaip norėčiau – *negaliu*. Sėdžiu ir iš visų jėgų noriu, kad galėtume... kad aš galėčiau duoti tai, ko tu nori... Tai, ko nusipelnei. Būtų taip paprasta ir taip teisinga. Tačiau kiekviena mano kūno ląstelė šaukia „ne“. – Jis smarkiai susiraukia – visas veidas išvien raukšlės. – Turi tikėti manimi, kai sakau, kad tai ne mano valioje, kad mane valdo jėgos, kurių pats nepajėgiu suvaldyti – kontroliuoti.

– Nedrįsk man apie tai pasakoti! Nenoriu apie tai girdėti. Surask ką nors kitą savo išpažintims!

– Pasistenk suprasti...

– Ne, nesistengsiu! Nenoriu apie tai kalbėti! Ar girdi. Nenoriu apie tai girdėti! Išeik. Eik sau!

– Aš išeisiu. – Jis sunkiai pakyla. – Bet pirmiausia turiu tau pasakyti: nežinau, ką bandai įrodyti. Nesuprantu. Ar mėgini pasiekti, kad aš pareikalaučiau skyrybų? Ar joms mane nori išprovokuoti? Ar tiesiog nori, kad imčiau tavęs nekęsti? To nori?.. Pažiūrėk man į akis, Frederike. Pažiūrėk man į akis, ar gali?

Ji pakelia akis. Jo pečiai nunarinti. Jis stovi vienas lietuje tuščio lauko vidury.

– Niekada nepriversi manęs, Frederike. Niekada! Ar supranti? Nejaučiu tau jokios neapykantos! Aš nesiskirsiu su tavimi! *Aš* nenoriu. Aš nenoriu skirtis! Niekada tavęs nesu apgavęs, o dabar irgi neimsiu apgaudinėti. Būsiu su tavimi, kiek norėsi. Jei *tu* nori skirtis, gausi, ko nori. Tačiau nepalik skyrybų man, girdi?.. Jei turiu išeiti, pasakyk, ir aš išeisiu! Tačiau, dėl Dievo meilės, nepalik manęs įsivaizduodama, kad *aš* to noriu. Nes aš nenoriu. Nuspręsti teks tau. Tau! Tai tavo gyvenimas, Frederike. Neleisk savo dienų vėjais. Gyvenk! Tu privalai gyventi, Frederike. Gyventi! Ir žinok, kad liksiu tavo draugas, kad ir ką nuspręstum.

– Ačiū, bet man draugų netrūksta!

Jis atsidūsta, ir jai pasirodo, kad atsidusdamas sušnabžda:

– *Kad tik tu jų turėtum.*

– Išeik iš mano kambario. Aš noriu pabūti viena.

56

Žinojimas yra bejėgiškumas!

Stebėtina, gamta visuomet buvo linkusi priešintis jos nuotaikai, tarsi ir ji ja bjaurėtųsi taip smarkiai, kad atsisakytų ją palaikyti bei suteikti jos jausmams bent kiek patikimumo. Miesto parkuose, kur vasariškai apsirengusios ponios aristokratiškai vaikštinėja nešinos baltais skėčiais, jausdamos po plonais batelių padais gurgždantį smulkų žvyrą, nerasime kito orą geriau nusakančio žodžio negu „gražus“ – žodžio, kuris nuskamba kiekvienąsyk, kai susitikus pažįstamus medžių paunksmėje pasikeičiama keliais mandagiais sakiniais.

Taigi ji greitai pastebi, jog jai čia ne vieta!

Į siauras, purvinas gatveles už pagrindinės miesto gatvės saulės spinduliai sunkiai prasiskverbia – bet ten, kur prasiskverbia, tarp susigrūdusių namų tvyrantis karštis slegia dar sunkiau. Balti ir gelsvi sienų dažai nusilupę tarsi atviros žaizdos, atidengiančios plytų ydas, o šleikštus nuo juodų pamatų sklindantis šiltos dervos tvaikas sumišęs su priplėkusia šiukšlių smarve iš pakelės griovių ir šiukšliadėžių. Pageltę smuklių ir lošimo namų apmušalai ir dervuotos medžio plokštės bando atsikratyti gižaus, kartaus alaus ir senų dūmų kvapo, išmesdami jį gatvėn pro atvertas laukujes duris. Iš varyklų sklindantis degtinės dvokas, kanalizacijos smarvė ir kiemuo-

se iš išviečių besismelkiantis troškus oras, susimaišęs su proletariato kvapais (kopūstų ir silkės, prakaito ir seno mėšlo), jai tvoskia į veidą kaskart praeinant pro vieną iš tų įtartinų būtybių, besitrinančių ant šaligatvių ir skersgatviuose.

Ji traukia dėmesį visur, kur tik žengia: kepurėti vaikiūkščiai su sviestu apteptomis duonos riekėmis rankose švilpia jai pavymui, mergiotės purvinomis prijuostėmis ir styrančiomis kasytėmis išsižiojusios spokso į ją, o jauni vyriškiai įžūliai žvilgčioja.

Bet ji nesustoja.

Mažutėje krautuvėlėje, į kurią tenka prasibrauti pro ant laiptelių įsitaisiusių alų gurkšnojančių vyrukų būrį, ją įdėmiai nužiūri, bet aptarnauja pagarbiai ir mandagiai: ji nusiperka butelį juodųjų serbentų romo, paprašo suvynioti į popierių *(Perku dovanų!)* ir drebančiomis rankomis įsideda į rankinę. Krautuvėlės savininkas, chalatą vilkintis pagyvenęs vyriškis žila barzda, atidaro jai duris ir keliais trumpais žodžiais praskiria vyrukų būrį tarsi Mozė jūrą, kad ji, truputėlį svyruodama, galėtų neva išdidžiai prasiirti pro juos iki šaligatvio. Ji pasikaišo suknelę ir nuskuba tolyn.

Praėjusi porą gatvelių smunka už kampo į siaurą skersgatvį ir sustoja uždėjusi ranką ant besidaužančios širdies. Tuomet pati save nuramina, pasirausia rankinėje ir ištraukia paketą. Nuvynioja popierių, suglamžo ir nusviedžia į griovį. Įsitikinusi, kad yra viena ir kad jos niekas nemato, pakelia butelį prie burnos.

Akimirką stovi ir sunkiai kvėpuoja, kad atvėstų. Už kelių metrų ant grindinio akmenų nedidelis žvirblis savotiškai staigiais judesiais taršo kažkieno išmestą ar pamestą duonos plutą. Baksteli gabalėlį snapu, apsižvalgo iššokusiomis

akutėmis, kraipydamas galvą, baksteli dar kartą, vėl pakraipo galvą... Tokioje šiurkščioje aplinkoje jis kažkodėl atrodo absurdiškai. Visiškai kaip ji.

Ji užsuka kamštelį ir įsideda butelį į rankinę, susiranda nosinaitę ir nusišluosto nuo kaktos prakaitą. Tada pajunta, kaip staiga trūkčiodama įsitempia diafragma. Ji nusisuka į sieną, viena ranka atsiremia į ją, ir tris ar keturis kartus ją suriečia stiprūs pilvo diegliai. Skrandžio turinys pliūpteli lauk. Nors skonis šlykštus ir aitrus, palengvėjimas nenusakomas. Vemdama visą laiką mato žvirblį, tarsi būtent jo norėtų atsikratyti.

Tąsymui galiausiai pasibaigus, ji stovi kakta atsirėmusi į sieną ir stebi, kaip vėmalai teka žemyn juodais pamatais ir sunkiasi tarp grindinio akmenų. Dantys barška lyg kramtant, ir ji, sakytum, randa paguodos šiame ritmiškame barškėjime, tarsi galėtų tvirtai į jį įsikibti. Ji sustena, nuryja seilę, vėl sukalena dantimis ir porą kartų nusispjauna.

Staiga ji ima beprotiškai drebėti iš šalčio. Širdis daužosi, rankos šaltos kaip ledas. Užsimerkusi lėtai atsigręžia į saulę. Atsiremia nugara į įkaitusią sieną ir priglaudžia pakaušį prie tinko. Ilgai taip stovi, kol vėl sušyla ir ištirpdo matytus vaizdus ir galvotas mintis.

Kai galiausiai atsimerkia, pamato, kad ją stebi!

Ant laiptelių, vos už poros žingsnių, išdygo nukaršęs senis nušiurusia šiaudine skrybėle ir mergaičiukė purvinais keliais. Jie sėdi ir dėbso tiesiai į ją. Mergaičiukės veidas išbertas, o ant kaklo tamsūs purvo dryžiai. Bet ji vis tiek atrodo gražiai: sėdi ir spokso didelėmis, nustebusiomis akimis.

Kaip siaubinga! Dabar jie tikrai pareikalaus nuplauti grindinį. Ji įsivaizduoja save pritūpusią su kibiru ir skuduru va-

lančią savo pačios purvą, o aplink – būrelį besijuokiančių ir pirštais ją badančių žmonių.

Po velnių, to tikrai nebus!

Ji išsitiesia, pasikaišo suknelę ir pasileidžia tekina.

Bet įstengia žengti vos kelis žingsnius.

Ir susmunka.

*

Praraja gili ir juoda. Be dugno.

Tačiau žemė, ant kurios ji guli, maloni: švelni ir drėgna. Virš jos veido siūbuoja šakelės.

Ar ji mirė? Ar čia jos kapas?

Kas kalbasi su ja? Viešpats? Kad tik kas nors pasakytų jai, iš kur atskrido šis balsas? Ar tai Jo balsas? O gal jis kyla iš jos pačios išdžiūvusios gerklės?

„Aš atėjau išgydyti tavęs... Argi nematai? Aš tavo žmona. Nuimsiu ligą nuo tavęs. Pasižiūrėjau storoje iliustruotoje knygoje, kurią slepi viršutinėje lentynoje už kitų knygų. Nesislėpk nuo manęs. Aš žinau, kaip tai daroma. Mačiau didžiajame leksikone – žinau, kaip vadinasi lotyniškai. Coitus inter femora... Immissio membri in anum... Eikš. Aš nusisuku ir paslepiu veidą purve. Aš tavo žmona.

Neišeik! Kur tu eini?

Quo vadis, Domine?“

Ji tokia vieniša...

57

1883 metų rugpjūčio 23 dieną Kopenhagos policijos viršininkas T. Balsgoras gauna pranešimą, kad kaminkrėtys, vardu Polas Nilenas, gyvenantis Trobesių skersgatvyje 68-1, vakarinio pasivaikščiojimo po ganyklas metu pastebėjo klajojančią moterį suplėšytais drabužiais *akivaizdžiai kitokios kilmės*, kuri apskritai elgėsi taip, *lyg būtų nesavam prote.* Teigiama, kad ji griebė nekaltam kaminkrėčiui už gerklės ir tiesiai šviesiai *bandė atimti jam gyvybę.*

T. Balsgoras, įtardamas, kad gali būti kalbama apie policijos ieškomą ponią iš Maudyklių alėjos, nedelsdamas įsako nusiųsti į ganyklas du budinčius policininkus ir suieškoti damą. Mažumėlę sukrėstą kaminkrėtį, nepaisydami jo smarkių prieštaravimų, atveda į areštinę nusprendę, jog saugiausia bus neišleisti jo iš akiračio tol, kol neįsitikins, kad susidūrimo metu minėtajai damai nebuvo padaryta žala. Ta pačia proga apieškomi to vyro namai ir žmonos bei trijų mažamečių vaikų akivaizdoje konfiskuojama daug propagandinių socialistų spaudinių ir daugybė abejotino turinio pamfletų, kurių tikslas – *sukurstyti darbininkų klasę visuomenės perversmui.*

Damą suranda, ji šiek tiek išsekusi, tačiau, atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, labiau nenukentėjusi, ir pasirodo, jog tai iš tikro yra ponia Frederikė Faber. Ją iš karto nuveža į jos

gražiuosius namus, kur palengvėjimą pajutęs jos vyras gydytojas duoda jai raminamųjų miltelių ir paguldo į lovą.

Kitą rytą nuvargusią ir sukrėstą ponią apklausia apie susitikimą su Polu Nilenu – susitikimą, kurio dama primygtinai tvirtina neprisimenanti, ir apskritai atrodo, kad visas šis reikalas nesužadina nė menkiausio jos susidomėjimo.

O kaminkrėtys? Na, kadangi jis nepajėgia įtikinamai T. Balsgorui paaiškinti, dėl kokių priežasčių klaidžiojo ganyklose, nusprendžiama, kad saugiausia bus laikyti jį suimtą, kol paaiškės bylos aplinkybės.

Kitą dieną eidamas Naująja Karaliaus aikšte T. Balsgoras su apmaudu, tačiau tvirtai nusprendžia: reikia imtis reikalą spręsti pačiam, kitaip pasaulis visiškai pakriks! Įrodymus, kurių pareigūnui nepavyko rasti vakar, jam pavyks gauti pasitelkus uoslę ir sumanumą. Įtarimai yra gerai, puiki darbo pradžia, tačiau šioje srityje juos reikia pagrįsti neginčijamais įrodymais. Nepagrįsti kaltinimai policijos viršininkui garbės nedaro! (Jis nusišypso ir pakraipo galvą, pats save pagirdamas už tokį išmoningumą.)

T. Balsgoras yra vyras, kurį veikiau pažinsi iš jo antipatijų, o ne simpatijų, tai žmogus, kurį geriausiai charakterizuoja žodis *atsiribojimas.*

Vienas iš dalykų, kuris T. Balsgorui visiškai nerūpi – tai ateitis. Ne todėl, kad perdėm turininga būtų jo dabartis (ji turi tendenciją užklupti jį netikėtai) ar praeitis (kurioje jis nepasižymėjo visiškai taip, kaip norėtų!), – bet vien todėl, kad ateitis yra nežinoma. Į ateitį jis žvelgia visai taip pat, kaip į keliones po tolimus kraštus, kurios staiga tapo tokios

madingos kilmingųjų sluoksniuose – jis visiškai nesupranta, kam to reikia!

Kam ieškoti nerimo klaidžiojant po nepažįstamus kraštus, jei nežinai, kas slypi už kito gatvės kampo? Kam savo noru ieškoti nemalonių ir baisiai nesaugių situacijų?

Ir kurių galų reikia nuolat kalbėti apie pažangą?

Apžvelgdamas nugyventus metus, jis nemato jokio pagerėjimo. Veikiau priešingai. Šiaip ar taip, jo jaunystėje nebuvo nieko, kas vadinama socializmu. Anuomet niekas net nesvajojo pakeisti nuostabios būties ar abejoti Dievu, Karaliumi ir Tėvyne. Dabar ūmai tapo *comme il faut* diskutuoti apie dievystės egzistavimą, atimti darbą iš karaliaus, įdiegiant demokratiją, ir reikia nereikia palikti Daniją, apžavėtam Italijos meno ir kultūros. Jis prunkščia ir rauko plačią nosį: ta kelionių manija, kuriai pasiduoti porą kartų jį įkalbėjo brangioji žmona, jo akimis, tėra dar vienas šiais laikais išsikerojusio nerimastingumo požymis. Danams ne vieta Italijoje. Danai privalo gyventi Danijoje – ir nekišti nosies, kur nereikia! Štai kaip paprasta!

O kaminkrėtys geriau tegu nelipa žemėn nuo stogo!

Ką veikė vakaro metu ganyklose – ir kodėl jaunimas šiais laikais apskritai vakarus leidžia ne namie? Kodėl laksto po miestą, užuot leidęs laiką namie su šeima?

Ne veltui T. Balsgoras greitai švęs dvidešimt penkerių metų tarnybos policijoje jubiliejų: jis pažįsta nusikaltėlius kaip nuluptus ir yra įsitikinęs, kad šis prakeiktas kaminkrėtys iškrėtė kokią nors šunybę. Jis tai jaučia savo gyslose, kaip mėgsta sakyti... *Susitikimas*, sakė! Dieve apsaugok! Ką daugiau susitikęs su žmogumi padarys kaminkrėtys, jei ne prisišauks nemalonumų. Jie tik reikalauja, reikalauja ir reikalauja

nuo tada, kai tas Pio* su prakeikta gauja pradėjo kelti balsą. Vos užčiaupi burną vienam, tuoj prasižioja kitas. Nusikaltėlių šutvė, nieko daugiau!

Negreitai Polas Nilenas vėl valys kaminus, tuo jis asmeniškai pasirūpins.

Kaip dera priėmus tokį sprendimą, T. Balsgoras išsitempia visu ūgiu, ir artėjant prie tikslo jo pergalingi žingsniai skamba vis karingiau ir karingiau!

Namai labai gražūs, reikia pripažinti. Bet jis, savaime suprantama, to ir tikėjosi. O šeimininkas, profesorius Faberis, yra ypač mandagus ir malonus žmogus.

Staiga jam topteli, kad prieš metus gavo anoniminį laišką apie šį vyrą. Pasak begėdiško šmeižto, jis užsiima nusikalstama veikla. Kokia nesąmonė! Koks žemas drabstymas purvais: pakanka vien žvilgtelėti į šį elegantišką poną, kad įsitikintum, jog jis yra tikriausias gerų manierų ir sąžiningumo įsikūnijimas. Mintyse T. Balsgoras pats save giria už prigimtinį instinktą, paskatinusį nedelsiant suplėšyti laišką į skutelius. Neverta gaišti brangaus laiko nepagrįstiems kaltinimams!

Profesorius Faberis verčiasi per galvą rūpindamasis savo žmonos gerove. Prieš įleisdamas Balsgorą į svetainę pasilenkia ir paslapčia sušnabžda:

– Mano žmona baisiai kankinasi jau kelias paras. Ji patyrė šoką ir vis dar yra labai silpna. Tikiuosi, per daug jos nevarginsite.

* Louisas Pio (1841–1894) – organizuoto darbininkų judėjimo pradininkas ir Danijos socialdemokratų partijos įkūrėjas. (*Vert. past.*)

– Žinoma, ne, profesoriau Faberi. Atėjau tik užduoti poros paprastų su tyrimu susijusių klausimų. – Jis užsideda rafinuoto taktiškumo kaukę.

Faberis draugiškai linkteli ir atidaro duris. Ponia sėdi svetainėje apsisiautusi šaliu ir sukioja ant piršto sutuoktuvių žiedą.

– Frederike. Ponas T. Balsgoras. Iš policijos. Atėjo užduoti tau poros klausimų.

– Vakar jau buvo vienas atėjęs. Jei vėl dėl to... žmogaus, tai galiu tik pakartoti, ką jau sakiau. Aš jo neprisimenu ir niekuo jo nekaltinu. Dėl manęs galite ramia galva jį paleisti. – Ji nutaiso išpaikintą ir surūgusią miną.

Balsgoras prieina ir ištiesia ranką.

– Laba diena, ponia. Atleiskite, kad trukdau... Suprantu, kad ne pirmas atėjau. Tačiau reikalas toks, miela ponia, kad šiandien aplinkybės atrodo visiškai kitaip.

Jis atsigręžia į profesorių.

– Ar negalėčiau šnektelėti su jūsų žmona prie keturių akių?

– Taip, žinoma. Jeigu tu, Frederike...

– Taip, taip. Išeik.

– Tuomet išeinu. – Jis parodo. – Aš būsiu šalia, jei kartais...

– Taip, taip. Išeik, kad greičiau viskas baigtųsi!

– Gal galėčiau? – Balsgoras ranka mosteli sofos link.

Ji nieko neatsako. Tik trukteli pečiais.

– Suprantu, miela ponia, kad vis dar esate pavargusi ir sukrėsta, ir pažadu, kad ilgai neužtruksiu. – Jis atsisėda. – Tačiau privalau dar kartelį... Reikalas tas, kad jūs tvirtinate nieko nepamenanti.

– Taip. Sakiau jau bene šimtą kartų.

– Taigi. O šis kaminkrėtys tvirtina pamenantis gana daug.

– Tuomet puiku. – Ji pažvelgia į jį lyg į bukaprotį. – Tegu *jis* jums ir papasakoja, kas nutiko.

– Na... – jis pabaksnoja ranktūrį. – Tik nesu tikras, ar jums patiks, ką jis pasakoja. Per apklausą jis pripasakojo baisių dalykų apie jus.

– Apie *mane*?

– Bijau, kad taip! Suprantama, nepagrįsti jo teiginiai. Bet juos galėsime atremti tik tada, jei papasakosite, kas iš tikrųjų nutiko.

– Ką gi norite, kad pasakyčiau? Aš juk nieko nepamenu.

– Taip, suprantu. Tačiau ar galėtume sutarti, kad jei kas nors ką nors užpuolė, tai ne jūs, o jis.

– O ką tuomet *jis* teigia?

Balsgoras neramiai pasimuisto.

– Esu kiek keblioje padėtyje, ponia. Man nelengva jums tai pasakyti, bet, viliuosi, suprantate, kad aš tik atlieku savo darbą. Jūsų labui. Jis teigia, miela ponia, kad jūs bandėte panaudoti prievartą.

– Kaip panaudoti *prievartą*? Nieko nesuprantu... Sudaviau jam, ar ką? – Pirmą sykį ji atrodo nors truputį susidomėjusi. Ji pasilenkia į priekį, suraukia tokią lygią kaktą ir klausiamai pažvelgia į jį.

– Taip, tvirtina, kad jūs jam ir sudavėte. Bet ne tai visų blogiausia. Matote, jis teigia, kad ėmėte jį mušti supratusi, kad jis jums neatsiduos.

– *Neatsiduos?*

– Taip, jūsų... glamonėms.

Jaunoji ponia ieško kėdės atkaltės galvai atremti.

– Taigi atleiskite, ponia. Akivaizdu, kad tai grynas pramanas. Ir patikinu jus, kad niekam daugiau to nepasakosiu. Jūsų

garbiam vardui ir reputacijai tai nepakenks... Tačiau svarbu, kad suvoktumėte, jog vienintelis būdas sustabdyti šiuos beprotiškus kaltinimus – pateikti savo paaiškinimą apie tai, kas nutiko. Remdamiesi jūsų pasakojimu apkaltinsime jį, ir pažadu, daugiau apie šį nutikimą neišgirsite nė žodžio. Patikinu jus, jis tikrai neliks nenuteistas. Asmeniškai tuo pasirūpinsiu.

– Tai ką gi man daryti?

– Aš surašiau pareiškimą. Jei pritarsite pagrindiniams punktams ir pasirašysite, byla bus baigta.

– Sakote, pareiškimą?

– Taip, faktus juk žinau: laiką ir taip toliau. Vietą, kur susitikote. Nesunku buvo susivokti, kas įvyko paskui. Supraskite, ne pirmą sykį susiduriu su tokio pobūdžio nusikaltimu.

Jis pažvelgia į ją nutaisęs tėvišką veido išraišką, bylojančią, kad ji nė neįsivaizduoja, kokia gausi jo patirtis.

Kurį laiką ji žvelgia į jį tiriamai.

– Tai parodykite tą raštą. Ar atsinešėte jį?

– Taip, ponia, atsinešiau. – Ištiesia jai popieriaus lapą.

Ji greitai permeta akimis. Lapas nukrinta į sterblę.

– Taigi čia... Patikinu jus, aš visiškai ne...

– Prisiminkite, ką jis teigia apie *jus*.

– Na... bet šitie kaltinimai labai sunkūs... Pavyzdžiui, mano rankinė... Tądien aš buvau visai nesava. Gal ją tiesiog pamečiau.

Balsgoras gūžteli pečiais ir kietai sučiaupia lūpas.

– Žinoma, galėtume sušvelninti kaltinimus. Bet nesu įsitikinęs, ar pasielgtume išmintingai. Nebent, savaime suprantama, esate nusiteikusi atremti kitos šalies kaltinimus...

Ji atsako ne iš karto, tik sėdi kandžiodama krumplius.

– Kas nutiks, jei pasirašysiu šį popierių?

– Na, tada galėsime jį nuteisti. Pasikalbėsiu su savo viršininku Kronu. Esu tikras, galime sutvarkyti taip, kad jums net nereikės eiti teisman: jūsų pavardę galime išlaikyti paslaptyje – nei nusikaltėlis, nei visuomenė jos nesužinos!

– Sakote, vien pareiškimo pakaks?

– Taip, pakaks. Niekas nereikalaus, kad stotumėte prieš teismą. Kur tai girdėta, kad mūsų ponios turėtų viešai gintis nuo tokių baisingų kaltinimų.

– Ak... Nežinau... Ar galite man pažadėti, kad jei pasirašysiu pareiškimą, daugiau nieko apie tai negirdėsiu?

– Taip, pažadu.

– Tebūnie. – Ji atsidūsta. – Ar turite plunksnakotį?

– Be abejo. – Jis noriai įkiša ranką į švarko kišenę. – Prašau, ponia.

58

(1932-ųjų rugsėjis)

Ji atsibunda vidury nakties krūptelėjusi taip smarkiai, tarsi žaibas būtų trenkęs į ją, ir supranta, kad kažkas negerai!

Atsisėda ant lovos krašto ir dėbso į prietemą. Širdis plaka taip, kaip neplakė jau daugelį metų, išplėsdama krūtinę. Nujaučia kažką negera. Apie ką ji pagalvojo? Kokie prisiminimai staiga prikėlė iš miegų? Kažkas, ką pasakė Karlas Larsenas...

Von Erleris...

Ji privalo galvoti. Galvoti!

Ji sugniaužia kumščius ir prispaudžia juos prie burnos tarsi sulaikydama riksmą, ir neviltyje iš paskutiniųjų įtempia varganą atspindį to, kas kadaise buvo sąmonė. *Susikaupk*, ragina pati save, *susikaupk gi!* ir tarsi jauna mokytoja, bandanti sustatyti nepaklusnius mokinius, iš visų jėgų kovoja su mintimis ir stengiasi jas tvarkingai surikiuoti. Tačiau jos mostaguoja rankomis ir kojomis, rėkia viena per kitą, kvailioja, bėgioja, dūksta ir stumdosi – vienos stengiasi prasiveržti į priekį, kitos bando nepastebėtos pasprukti.

Nieko nebėra, kaip buvę – nei minčių, nei vaikų...

Kaip visada viskas krinka už šios senos kaktos: aiškus protas sustingsta it ledas ir pranyksta drumstame garsų ir nepa-

geidaujamų minčių atodrėkyje – rodos, mintis išblaško net bandymas jas sulaikyti.

Ji vėl atsigula. Atsidūsėja.

Gal lemiamu momentu paaiškės, kad nieko nenutiko. Gal, kaip ne kartą yra atsitikę, ji tik ką nors suprato, nors naujas supratimas niekam nereikalingas: tai tėra tam tikra logika, galiojanti tik sapnų pasaulyje, o ne iškreiptoje tikrovėje.

*

Ponios Mikelsen niekaip nepavadintum šnekia, o dirba ji sukandusi dantis ir pranyksta nespėjus nė apsižvalgyti. Darbšti ir greita. Nėra nedraugiška, bet sumani ir tiksli.

Ji visuomet svajojo, kad būtent tokia būtų ponia Rasmusen.

Gal blogiausia, kas žmogui gali nutikti, – gauti tai, ko nori?

Visą priešpietę Frederikė vis užsnūsta kėdėje: atsiduria tai sapnuose, tai tikrovėje.

Kai galiausiai suskamba telefonas, ji staiga krūpteli, todėl prieš atsiliepdama kurį laiką turi pasėdėti ir palaukti, kol nustos baladotis širdis.

– Alio?

– *Alio-o.*

Ji neišgirdo traškančio Karlo Larseno balso iš užjūrio, nes ausin ėmė burbuliuoti linksmas moteriškas balsas.

– *Ar čia jūs, ponia Faber?*

– Taip. Ar čia ponia Rasmusen?

– *Taip, čia aš. Paskambinau pasiteirauti, kaip jūs laikotės. Aš juk visai šalia telefono, kaip žinote. Kaip jums sekasi?*

– Gerai...

– *O kaip ponia Mikelsen? Ar jūs patenkinta?*

– Taip, be abejo.

– *Džiaugiuosi tai girdėdama.*

– O kaip jums sekasi?

– *Sekasi gerai. O, kad įsivaizduotumėte, kaip čia gražu. O vaikučiai... Jie tokie mieli. Nors tikri triukšmadariai.* – Ji nusijuokia. – *Ką tik pažadėjau jiems du skatikus, jei apibėgs dešimt kartų aplink rožyną. Kartais taip darau, kai prisireikia pailsėti nuo triukšmo. O jiems linksma. Matau juos dabar kaip tik pro langą. Suka ratus... O, kad matytumėte juos, ponia Faber. Jie labai juokingi.*

– Taip. Įsivaizduoju.

– *Taigi. Na, o ponia Mikelsen deramai nudirba darbus, kaip suprantu?*

– Taip, taip, be abejo.

– *Puiku... O vaistų išgerti nepamirštate?*

– Ne. Nepamirštu.

– *Taip, taip, taip... Nepamirškite pasakyti poniai Mikelsen iš anksto, kai tik indelis pradeda tuštėti, kad užsuktų į vaistinę naujų. Juk būtų negerai, jei pritrūktumėt!*

– Negerai, žinau.

– *Na... Tai aš jau bėgsiu. Norėjau tik išgirsti...*

– Buvo labai malonu, ponia Rasmusen.

– *Tuomet viso geriausio.*

– Dėkui. Ir jums taip pat... Klausykit, ponia Rasmusen? Ar tik nesigailite, kad persikraustėte?

– *Ne, nesigailiu. Žinoma, prie visko reikia priprasti. Bet gavau gražų kambarėlį. Ir, tiesą sakant, malonu pamatyti ką nors nauja. Kartais važiuojame į Frederiksundą apsipirkti.*

Koks gražus miestas... Ir juk visuomet malonu būti kuo nors naudingai. Ir leisti laiką su anūkais.

– Taip, įsivaizduoju... Na, tuomet geriausios kloties.

– *Dėkui. Ir jums taip pat, ponia Faber. Ir nepamirškite vaistų!*

– Nepamiršiu.

*

Melas – didžiausia pagunda iš visų...

Šitas kalėjimas... Visai taip pat kaip tada, kai visi jie zujo pirmyn atgal pro kitas duris, o ją palikdavo tūnoti privačioje buto dalyje.

Amputuota.

Coitus interruptus.

Galima plyšti iš juoko!

Tik kodėl ji nesijuokia? Kodėl ji nesijuokė tada?

Kodėl ji taip kankinasi – ji, kuri nieko nepadarė?

Jeigu tavo dešinioji akis skatina tave nusidėti, išlupk ją!

Gal ne tokie žodžiai užrašyti?

Ar *neprivalome* taip daryti?

59

Smarvė tokia stipri, kad greitai nebebus kur dėtis. Purvo ir puvėsių dvokas užliejo visus pakampius.

Tikriausiai pasklido iš lauko.

Kanalizacija. Palyginti naujas žodis kalbai suteršti. Tik pagalvokite, kaip žemai žmogus nusirito: pati pažangiausia šių laikų pokalbių tema – žmogaus atliekų šalinimas.

Žinoma, jos vyras smarkiai žavisi „sanitarijos revoliucija“, kaip ją vadina, kurios „taip ilgai laukėme ir kuri taip stipriai pagerins visų mūsų sveikatą“. Frederikė tuoj ims abejoti: jei kaina – gyventi su šiuo dvoku, greitai rezultatas bus toks pats.

(*Smarvė neliks amžinai,* – moko Frederikas. Tarsi ji gyventų amžinai!)

Ji prieina užtrenkti lango. Kol pasilenkusi siekia velkės, pastebi jų namų linkui einantį Erholtą. Kaip visada, nė kiek nevėluoja! Kaip ji nekenčia jo punktualumo.

– Ana! Ana, ateikite čia trumpam.

– Kas nutiko, ponia? – Duryse pasirodo budrių akių ir apvalaus veido mergina.

– Kas čia dabar??? – Frederikė irzliai parodo pilką gniutulą ant stiklo.

Ana prieina arčiau.

– Paukščio mėšlas, ponia.

– Ačiū. Kaip įžūlu! – Tarnaitės žvilgsnis priverčia Frederikę skelti antausį. – Pati matau, kas čia! Bet ką jis čia veikia?

– Atleiskite, nepastebėjau...

Kiti tarnaitės veiksmai (skruostą trinanti ranka, nudelbtas žvilgsnis) tokie klasikiniai ir nuspėjami, kad vien tos scenos nuobodumas sukelia Frederikei norą skelti dar vieną antausį.

– Jūsų darbas yra tokius dalykus sužiūrėti, panelyte! Kad nematyčiau jokių ant langų nutįsusių išmatų. Ar aišku? Ir dar gatvės pusėje! Kaip tai atrodo?! Mano motina visuomet sakydavo, kad iš langų pažinsi, kokie žmonės namuose gyvena!

– Taip, ponia, – atsako ji, bet nepriduria, jog jos motina, kad ir kaip būtų keista, visuomet sakydavo, kad žmones pažinsi iš to, kaip jie elgiasi su tarnais! – Tuojau pat nuvalysiu.

– Ačiū! Nieko nelaukdama. Aišku?

– Taip. – Ana nunarina galvą.

– Aš išeinu. Ponas Erholtas atėjo manęs pasiimti. Vakarienę valgysime trise. Perduokite virtuvėje. Ir iškart imkitės darbo.

Tą pačią akimirką pasigirsta beldimas į duris.

– Pati atidarysiu! O jei manęs kas nors ieškos... – Koks humoro jausmas! – pasakykite, kad aš zoologijos muziejuje su ponu Erholtu.

Frederikei išėjus iš kambario, Ana pakelia galvą ir iškiša liežuvį.

Pamačiusi Erholtą, kuris stovi išsišiepęs lyg kvailys, ji įsiunta dar labiau.

Tikri vyrai atbaido konkurentus šen bei ten paskleisdami savo kvapą (šviežios medienos, karbolio), o Erholtas taiko

kitokius būdus, kurie, tiesą sakant, veikia visiškai priešingai, negu jis norėtų: pasisveikinęs jis lepteli vieną iš tų tuščių nekaltų pastebėjimų apie aplinką, kurių prisigrūdęs pilnas kišenes:

– Na, oru šiandien nėra ko skųstis!

– Ne. Oru – ne, – suburba ji, maudamasi pirštinaites.

– Na taip, taip... – Erholtas nusišypso. (Kodėl šita kvaila žmogysta su viskuo sutinka?) – Kaip matau, tu jau pasirengusi.

– Taip. Pasirengusi!

60

Tik paryčiais Frederikas pagaliau įkiša raktą į spyną ir įžengia į tamsų koridorių. Padeda krepšį ant grindų ir eina pro konsultacinius kabinetus stumdomųjų durų link. Tikslas – virtuvė. Kadangi pagrįstai manosi esąs vienas, leidžia sau prabangą pasikasyti ten, kur niežti (dėl to ima juokingai eiti, beveik šokinėti!), kartu garsiai nusižiovaudamas.

Atitraukia sunkias stumdomąsias duris ir išsižiojęs sustingsta priblokštas keisto ir nesuprantamo reginio.

– Erholtai!!! – Frederikas susiima už krūtinės. – Beveik įvarei man širdies smūgį. Ką čia veiki?

Erholtas ima stotis, pusiaukelėj sustingsta ir pasiūbuoja pasirėmęs į ranktūrius (neįtikėtina, kad tos plonos rankos ką nors pajėgia!). Tada lėtai ir atsargiai nuleidžia sėdimąją ant kėdės, tarsi leistųsi į plikinantį vandenį arba į druskos rūgštį.

– Atleisk, aš...

– Pfuuu. Tikrai širdies smūgį įvarei. Ką, po galais, čia veiki? Frederikė juk užmiestyje su visais tarnais.

– Taip, žinau. – Erholtas nusiima akinius ir pasitrina akis braukdamas didžiuoju pirštu ir nykščiu nosies link – šitaip smilių (netyčia?) nukreipdamas tiesiai į Frederiką.

– Ką tu, snaudei čia sėdėdamas?

Erholtas droviai nusišypso.

– Taip, man rodos, aš...

Tiesą sakant, sėdėdamas toje kėdėje jis atrodo pasibaisėtinai; atrodo taip apgailėtinai, kad akimirką Frederikas įsivaizduoja iliustraciją iš K. Baumgartnerio „Physiognomice pathologica, patologinė fizionomika“ – tą jaudinantį „onanisto“, ar kaip jis vadinamas, kurį galima atpažinti iš *blyškaus veido, įkritusių skuostų, pajuodusių ratilų aplink akis, niūraus žvilgsnio ir polinkio nežiūrėti žmonėms į akis* apibūdinimą.

Frederikas kreivai išsiviepia.

– Vargšelis. Sakyk, prasėdėjai čia visą naktį?

– Taip, aš... Aš tikriausiai užmigau.

– Bet kaip gi tu, po galais, įėjai?

– Frederikė davė raktą. – Erholtas pasirausia kišenėje, ištraukia jį ir iškelia tarsi įrodymą, kad *neįsilaužė*. – Atėjau apie šį tą su tavim pasišnekėti, – taria, tarsi tai būtų pateisinama priežastis praleisti naktį kito žmogaus krėsle.

– Šit kaip. – Frederikas nusišypso šiek tiek sutrikęs ir gūžteli pečiais. – Na, tai malonu, – taria. – Nors ir kiek neįprasta sulaukti svečių tokiu paros metu.

– Kelinta dabar valanda?

Frederikas žvilgteli į laikrodį.

– Penkios po penkių... Einam į virtuvę? – mosteli galva. – Aš alkanas kaip vilkas. Ką tik priėmiau porą užsispyrusių dvynukų Amalijos gatvėje, kad slaptoji valstybės taryba neliktų be palikuonių.

Prisitaikyti prie nelauktų aplinkybių Frederikas sugeba nepriekaištingai. Nors veide atsispindi nuovargis, jis ištiesia ranką, ir toks kilniaširdis gestas verčia Erholtą pasijusti baisiai nepatogiai.

– Sėskis gi už stalo.

– Dėkui. – Erholtas atsisėda ir sunėręs rankas padeda ant stalo.

Frederikas nusivelka švarką ir pakabina ant kėdės atkaltės. Nueina prie kriauklės, pasiraitoja baltų marškinių rankoves ir imasi plautis rankas. Muilas putoja ant plaukuotų rankų.

– Kaip sekasi? – Frederikas atsisuka į Erholtą, kuris sėdi ir spokso į savo rankas.

– Ačiū, gerai, tiesą sakant.

– Ar girdėjai iš Italijos? Iš *Montaldo di Castro*? – Jis nusipurto rankas į kriauklę, aplinkui paberdamas vandens lašų.

– Ne, pastaruoju metu – ne. – Erholtas nuslopina žiovulį. – O *tu*?

– Gavau laišką iš Janseno prieš savaitę. Ir sesuo, suprantama, dažnai parašo. Atrodo, mažylei jau daug geriau...

– Smagu girdėti.

– Taigi. Grynas šiltas oras stebuklingai ją išgydė. Taip, *ir* Jansenas, anot mano sesutės! Ji įsitikinusi, kad tik jam turi dėkoti už tai, kad mažylė apskritai gyva. Jie tokie dėkingi ir tokie sujaudinti, kad jis įkalbėjo juos važiuoti kartu. Tiesą sakant, jis labai gražiai pasielgė – ne visi norėtų palydos povestuvinėje kelionėje, ar ne? – Jis šypsosi. – Ir jo Birgita, savaime suprantama! – Jis kruopščiai nusišluosto rankas. – Amalija ja labai džiaugiasi: atrodo, jos iš karto artimai susibičiuliavo.

Frederikas švysteli rankšluostį ir pradingsta maisto sandėliuke.

– *Kaip sakiau, gavau laišką ir iš jo – man rodos, vos prieš savaitėlę.*

Pasigirsta barškesys ir žvangėjimas, ir Frederikas išnyra pilnu glėbiu maisto.

– Labai patenkintas *(abai atenkintas)*, – prataria pražiota burna, smakru prilaikydamas ant poros puodynių pavojingai siūbuojančią duoną. – Labai patenkintas ir *labai* įsimylėjęs! – Paspiria koja sandėliuko duris, nusijuokia ir pakelia antakius. – Tvirtina, kad jo mažutė žmona švedė visus apžavėjo. Išdidus kaip povas... Bet ji tikrai labai miela, ar ne?

Erholtas stebi, kaip Frederikas sukrauna maistą ant stalo ir šeimininkiškai vieną po kito traukia indus iš stalčių ir spintelių.

– Be abejo, – atsako ir, pamanęs, kad nuskambėjo perdėm šaltai, išsitiesęs suskumba pridurti: – Labai miela! Atrodo, jie puikiai tinka vienas kitam.

– Tu irgi taip manai? – sužiba Frederiko akys. – Kaip sakiau Amalijai, mano kukliu vertinimu, ji jam yra pati tinkamiausia pora. Tokia energinga, tokia linksma. Išties atrodo, kad jie tokio paties temperamento!

– Taip, kad tik nepasirodytų per daug panašūs.

– *Per daug?* Ar gali būti per daug panašūs? – paklausia retoriškai, aplaižo savo karališką smilių ir peiliu parodo į ant stalo padėtą duoną ir kepenų paštetą.

– Alkanas?

– Ne, dėkui, aš... – Erholtas nebaigia sakinio, tačiau susiima už pilvo.

– Tai gal puodelį kavos? Ar arbatos? Tau tikriausiai jau pusryčių metas.

Frederikas atsikanda didžiulį kąsnį. Erholtą supykina.

– Ne, ačiū. Nenoriu nieko.

Frederikas vėl pradingsta maisto sandėliuke.

– *Taigi, o man reikia ko nors rimtesnio po tokios nakties. Bet kaip aš išsiilgau gero Olinės maisto per tokią ilgą vasarą.*

Kaip bus gerai, kai jie sugrįš. Darausi per senas apgailėtinam viengungio stalui, – pasigirsta iš sandėliuko.

Erholtas spokso į priešais kabantį švarką nukarusiais pečiais ir akimirką pamano, kad su juo šnekasi švarkas.

– Taaaip... – taria išsisukdamas, nes iš tikro negirdėjo, ką anas sakė, todėl nėra visiškai tikras, ar apskritai reikia atsakyti.

Frederikas vėl išnyra, šįkart su pieno buteliu rankoje. Užuot gaišęs laiką ir įsipylęs pieno į stiklinę, jis pakelia butelį prie lūpų.

– Ek! – sudejuoja, – pienas! Jis niekada neatsibosta!

Jis pasižiūri į butelį, tarsi jame būtų išlaikytas vynas, ir pakelia jį lyg tostui į draugą, kuris nenoromis pajunta išsprūstantį šypsnį: Frederikas panašus į sveiką berniuką su pieno ūsais.

– Sakei, nori pasikalbėti... – žvilgtelėjęs į jį Frederikas nusigręžia ir užsitepa dar vieną riekę.

– Na... pirma baik valgyti. – Erholtas droviai pasimuisto kėdėje. – Kaip sakoma, neskubėk ir būsi pirmas.

– Bet tu panašus į žmogų, atėjusį su reikalu. – Frederikas parodo į jį sumuštiniu su kepenų paštetu ir raugintais agurkais.

– Na taip...

– Kaip nori. – Jis gūžteli pečiais. – Tada viską sukrausiu atgal.

Erholtas stebi virš žemo virtuvės stalo palinkusią baltų marškinių dengiamą nugarą. Frederikas tiksliai ir greitai dirba kaire ranka, laikydamas maistą dešiniojoje. Staiga Erholto mintyse iškyla seniai užmirštas vaizdas: didelis berniukas, persilenkęs per valties kraštą su meškere vienoje rankoje ir

dešrele kitoje, juokiasi, o plika nugara maudosi mirgančioje saulės šviesoje. Negi jis jau anuomet?..

Neilgai trukus jis jau sėdi ant kėdės priešais – taip arti, kad Erholtas girdi, kaip kremtant traškius raugintus agurkus traška jo žandikaulio sąnariai. Į jį įsmeigtos mėlynos akys.

– Na, tai ko norėjai? – Frederikas paliečia Erholto ranką. – Tikiuosi, nieko rimta, drauguži.

Erholtas patraukia ranką.

– Na, galima sakyti, kad taip.

Pirštu stumteli akinius, nors, tiesą sakant, visiškai be reikalo.

Frederikas pažvelgia į jį susirūpinęs.

– Kas nors nutiko? Ar Frederikei viskas gerai? Ji nesusirgo, tiesa? – jis atrodo taip nuoširdžiai sunerimęs, kad Erholtas akimirką suabejoja savo ketinimais.

– Ne, ne. Ji *sveika*, – pralemena. Krapštinėja nykščio nagą ir žino, kad dabar turi rėžti: *Bet tu nesveikas!* – ir piktai nužvelgti sėdintįjį priešais.

Jis neprataria nė žodžio.

Frederikas pasilenkia į priekį ir susirūpinęs įdėmiai pažvelgia į jį, pats it kišenvagis paslapčia rausdamasis po šalimais ant kėdės kabančio prabangaus lietpalčio kišenes. Erholtas beveik laukia, kada jis ištrauks skeptrą ir rutulį su kryžiumi, tačiau išvysta portsigarą (paveldėjo iš tėvo) ir žiebtuvėlį (Frederikė padovanojo gimtadienio proga). Jis atidaro sidabrinį išgraviruotą portsigarą, išsitraukia cigaretę, švelniai pabaksnoja galiuku į dangtelį, užsidega ir išpučia dūmą aukštyn. Tuomet atsiremia alkūne į kėdės atlošą.

– Tai kas gi nutiko? – paklausia. – Tu kažkoks keistas!

– Ar čia *aš* keistas? Manau, kad keistas ne aš, Frederikai!

Balsas prislopintas ir šaltas. Erholtas nusuka akis, nesuvokia, kaip jam išsprūdo iš lūpų. Vadinasi, dabar pats laikas! Kartą pradėjus, lieka tik tęsti.

Jis atsidūsta, išsitiesia, tarsi sapnuodamas nedrąsiai įkiša ranką į vėsią šilkinę vidinę švarko kišenę, ištraukia kažką ir padeda ant stalo. Tai vokas. Laiko jį prispaudęs ranka taip, kad anas jį atpažintų, bet negalėtų išplėšti jam iš rankų. Kurį laiką sėdi stebėdamas savo baltą ranką, kuri jam rodosi svetima, bet ir puikiai pažįstama, ji truputį (po velnių!) virpa.

Vėl pakelia akis. Frederikas smalsiai pasilenkia į priekį (ak, šis prakeiktas, naivus atviras susidomėjimas viskuo, kuo tik įmanoma!) alkūnę pasidėjęs ant salo ir ranka parėmęs smakrą, ir akivaizdu, prabėga kelios akimirkos – galbūt todėl, kad vaizdą užstoja dūmai, sklindantys iš šnervių, atsimušantys į ranką ir kylantys jam prieš akis, – kol jis atpažįsta savo pavardę ir Velino rašyseną.

Jis sustingsta, iš lėto atsitraukia, porą kartų sumirksi ir žiūri tai į Erholto veidą, tai į jo ranką.

– Kur jį radai?.. Ačiū. – Jis nuryja seiles ir ištiesia ranką pasiruošęs paimti laišką, gal įsitikinęs, kad jei tik elgsis ramiai ir lyg niekur nieko, pasaulis nesugrius – dievaži, juk čia tik draugo ir kolegos laiškas, kuris – tai yra, laiškas – matyt, buvo kur nors nusimetęs.

Erholtas stumteli ranką su laišku į dešinę – nedaug, bet užtenkamai, kad viskas paaiškėtų. Silpnas popieriaus šiugždesys, pasigirdęs laiškui vos vos, kone simboliškai slystelėjus šiurkščiu stalo paviršiumi, ryto tyloje suskamba kaip griausmas – menkiausias manevras, milžiniška reikšmė ir pasekmės.

Jis pakelia akis ir akimirką stebi Frederiką: vaizdas – net žvelgiant pro riebaluotus šiuolaikinės moralės akinius – šir-

dį veriantis: sveikas mažas berniukas pieno ūsais partrenktas ant grindų! Vietoj jo priešais sėdi išblyškęs, sunerimęs ir staiga visiškai nebejaunas vyras, kurio lūpos kruta bandydamos sudėlioti žodį.

– Po velnių... – sušnibžda pagaliau, – po velnių, iš kur ištraukei mano laišką? Knisaisi po mano popierius?

Kad ir nenuginčijamas žodžių griežtumas, Frederiko balsas kažkaip prie jo nedera, jis kažkuo primena juoką – keista ir nelaukta aplinkybė, galinti dramatišką padėtį akimirksniu paversti komiška.

– Ne, Dievas mato, – pareiškia Erholtas ir vaidina įsižeidusį.

– Tuomet iš kur gavai laišką, Erholtai? – rimtai ir kantriai nuskamba Frederiko maldavimas, tarsi bandytų sustabdyti seną draugą nuo savižudybės. *(Nagi... padėk pistoletą.)*

– Iš Frederikės. Tikrai ne pats... Ir žinoma, neskaičiau jo! Niekada tam nekiltų ranka!.. Bet... – priduria, – savaime suprantama, žinau, kas jame parašyta. Juose visuose. Maždaug... – jis palinguoja galva.

– Tu... – nuryja seiles, – *savaime suprantama,* žinai, kas parašyta *mano* laiškuose??? – Frederikas suraukia kaktą ir kilsteli viršutinę lūpą, ši ima virpėti iš netikėtumo.

– Taip, kaip supranti... Frederikė juos skaitė.

Erholtas įkiša ranką į kišenę. Frederikas stebi jį išsižiojęs, bet šiek tiek nusiraminęs užsičiaupia, kai Erholtas išsitraukia nosinę ir nusišluosto prakaito lašelių nusėtą kaktą.

– Sakai, Frederikė juos skaitė?

– Taip. Frederikė.

Akimirką stoja tyla. Frederikas sėdi ir dėbso į laišką. Pabarbena pirštais į stalą. Pažvelgia į Erholtą. Pakreipia galvą į šoną.

– Tada galima numanyti, jog žinai, kad šis laiškas asmeniškas? – linkteli Erholto rankos pusėn.

– Taip, žinau.

– Tikiuosi, nesitiki kokios nors... atgailos, – įdėmiai pažvelgia į draugą, – ir atėjai ne kaip dar vienas išpažinties klausytojas. Neketinu nei ko nors aiškinti, nei atsiprašinėti.

– Ne, ne. Visai ne. Būtų šlykštu girdėti bet kokį pasiaiškinimą. Ir šiaip bergždžia.

– Tai bent tiek sutariame! Taip pat sutariame, kad laiškas skirtas man, o ne tau, ar ne? – Keturios linijos ant kaktos.

– Taip, Dievas mato. – Erholto skeltas smakras prisispaudžia prie kaklo.

– Gal tuomet galėčiau paprašyti jį grąžinti?

Erholtas atsako paimdamas laišką nuo stalo ir įsikišdamas į kišenę.

Frederikas žiūri netikėdamas savo akimis.

– Būk geras, grąžink mano laišką. Sakyk, ką, po velnių, sumąstei. Sakyk, drauguži, ar visiškai išsikraustei iš proto?

– Ne, Frederikai. Ne aš, o *tu* išsikraustei iš proto! Tiesą sakant, man atrodo, kad tapai tikras... pamišėlis. Bet nesiruošiu ginčytis. Tiesą sakant, apskritai nenoriu apie tai kalbėtis. Man visa tai taip šlykštu... Tikriausiai pats supranti! – Akimirką pasirodo, tarsi jo sudrėkusios akys prapliups ašaromis. – Ir apskritai atėjau tik todėl, kad prižadėjau Frederikei padaryti paslaugą. Kaip supranti, ji pageidauja daugiau niekada nematyti tavęs savo akyse. Ji nori skyrybų. Tuojau pat! Todėl atėjau tau pranešti: poryt, tai yra trečiadienį, tryliktą valandą pas tave ateis... – jis stabteli – gal bijodamas, kad pasakys *aukščiausiasis kunigas*? – advokatas. Jis ateis čia, – sako ir kvailokai parodo žemyn, tarsi būtų

gyvybiškai svarbu, kad susitikimas įvyktų būtent ant šio virtuvės grindų plotelio. – Tavo žmona pageidauja, kad su advokatu aptartumei visus formalius skyrybų klausimus. Finansinius reikalus ji palieka spręsti tau. Taip, turiu pripažinti, nevisiškai sutinku su tokia jos nuostata, tačiau šioje srityje ji nieko iš tavęs nereikalauja. Nieko. Sako, tiki, kad tu niekada... – iškelia baltą ranką. – Taip. Tiesiog prašo, kad pasiimtum sau užtenkamai, kad neskurstum. Jei kreipsiesi vėliau, niekas į kreipimąsi neatsakys! Taip ir žinok. Todėl iš karto pasiimk, kiek tau reikia! – Jis atsikrenkščia ir tęsia: – Ir dar vienas dalykas: kad skyrybos būtų sutvarkytos iškart, reikia neištikimybės įrodymų. Aišku, jų netrūksta... – susigėdęs parodo kišenę, – kaip pats supranti. Tačiau Frederikė, taip sakant, nenori suteršti tavo reputacijos. Tik nori, kad dingtumei iš jos gyvenimo. Todėl leidžia tau surinkti kitokių įrodymų. Mažų mažiausiai reikia pateikti laišką artimam draugui, kuriame nedviprasmiškai prisipažįsti, kad buvai žmonai neištikimas su kita... moterimi. Tokiose bylose tai įprasta. Frederikė neprieštaraus, jei sukursi tokį laišką.

Jo akyse suspindėjo vos ne kilnus uolumas ir veržlumas. Akimirką jis, matyt, taip įniko į smulkmenas, kad visiškai pamiršo, su kokiu reikalu atėjo, ir nuoširdžiai pažvelgė Frederikui į akis, tarsi būtų jo asmeninis finansų patarėjas, siekiantis, kad klientas gautų kuo didesnį pelną iš prekių mainų.

– Sutikau atlikti šį draugo vaidmenį. Tiesą sakant, jau parašiau juodraštį, kurį tu gal...

Regis, nieko nepaliko atsitiktinumui! Jis pasirausia kišenėje ir ištraukia dar vieną laišką.

Frederikas vėpso išsižiojęs! Tikriausiai šis žmogus nešio-

jasi daugiau laiškų už eilinį laiškanešį, tad nenustebtų, jei jis išsitrauktų pašto tarnybos trimitą ir imtų pūsti fanfaras.

Erholtas padeda ant stalo antrąjį bylos priedą ir pastumia jį Frederiko link droviai išdidžia veido išraiška, tarsi damasto staltiese stumtų brangiausio mieste juvelyro dėželę savo širdies išrinktajai.

– Na, – droviai gūžteli pečiais, – kaip sakiau, čia tik juodraštis. Tu tikriausiai parašytum geriau. Kaip nori...

Frederikas akimirką pagalvoja, ar tik tas savo iškreiptame pasaulyje nelaukia padėkos už paslaugas.

– Tik nepamiršk parašyti senos datos. Geriausia – poros mėnesių senumo. Svarbu, kad laiškas neatrodytų padirbtas. Perduok laišką advokatui, kai jis ateis. Po to išvažiuok. Į užsienį – suprantama, pats nuspręsk *kur*, mums, tiesą sakant, nesvarbu. Jei supranti. Ir niekada negrįžk! Žinok, nuo tos akimirkos, kai įkelsi koją į Danijos žemę, neprabėgs nė dvidešimt keturios valandos, ir būsi suimtas. Tam pasitarnaus tavo susirašinėjimas su Velinu. Laiškai – visi kiti – bent jau laikinai pasiliks pas Frederikę. Ir dar vienas dalykas: Frederikė siekia išvengti skandalo, kad ir kiek tai kainuotų, ir todėl pageidauja, kad apie skyrybas kol kas niekas nesužinotų. Ji nori gyventi kaip lig šiol, tik tiek, kad jos vyras dabar oficialiai dirba užsienyje. Prašytume gerbti jos pageidavimą...

– Pasakyk man, kas čia dedasi? Sakyk, tu sėdi čia ir... ir... dusini mane savo diktatoriškais polinkiais? Sakyk, negi jūs visi kartu visiškai išsikraustėte iš proto?!!! Suprantu, kad Frederikė nori skirtis. Neprieštarausiu skyryboms. Bet, velniai griebtų, nesiruošiu su *tavim* apie tai kalbėtis. Velniai griebtų, nieku gyvu! Frederikė ir aš...

– Frederikė nenori su tavim daugiau kalbėtis. Toks jos

ultimatumas. Arba darai taip, kaip ji prašo, arba ji atskleis tavo... ryšius.

– Tu rimtai? Šiandien balandžio pirmoji, ar ką?

Erholtas tyli.

Kurį laiką niekas nesako nė žodžio. Frederikas užsidega antrą cigaretę.

Po kurio laiko jis prabyla keistai suplonėjusiu balsu:

– Paklausyk. Dabar šešios ryto. Aš nemiegojau dvidešimt keturias valandas... Pasakyk Frederikei, kad...

– Daugiau nėra apie ką kalbėti!

– Po velnių... Pašnekėkime blaiviai. Mes su Frederike – žinoma, mudu turėjome savų... Bet visada sugebėdavome... Aš jai niekada nieko neatsakydavau. Ji gaus viską, ko tik panorės.

– Taigi! Kaip tik to ji ir nori! – taria Erholtas niūriai ir tvirtai. Staiga jis tapo žmogumi, su kuriuo nepasiderėsi.

– Šit kaip! Bet įsivaizduok, jeigu *aš* to nenoriu. Įsivaizduok, kad aš nesutinku.

– Na... Būtų labai gaila. Tikriausiai neverta tau pasakoti apie tavo paties nusikaltimų dydį.

Frederikas atsistoja ir nueina prie virtuvės stalo. Kurį laiką turisi įsikibęs į stalo kraštą ir nuleidęs galvą taip žemai, kad pro marškinių apykaklę styro kaklo kaulas.

– Bet... Mano praktika... mano pacientai... Kodėl ji nori, kad aš... Kodėl mes negalime tiesiog... – šnabžda jis.

– *Jeigu* tu pasiliktum... jei tęstum profesinę veiklą šiame mieste, ji galėtų netyčia susitikti su tavimi gatvėje. Bet kada. Ji nori trūks plyš to išvengti.

– Bet juk tai visas mano gyvenimas. Ji atima iš manęs visą mano gyvenimą, – šnabžda jis bemaž sau pačiam, žvelgda-

mas į tuščias rankas. – Juk ji *negali* taip pasielgti. – Pirmą kartą pažvelgia į Erholtą žvilgsniu, panašiu į maldavimą.

– Ne, Frederikai! Kai reikalai taip susiklostė, ji tikrai gali, – atsako budelis staiga truputį nuolaidesniu balsu. Nusigręžia pasipiktinęs savo paties silpnumu. Jam darosi silpna matant kraują.

– Kaip ji gali būti tokia įsitikinusi... Iš kur ji žino, kad aš nepasiliksiu. – Frederikas išsitiesia ir tiesiai, atkakliai pažvelgia į vyrą už stalo. – Kas bus, jei aš nuspręsiu kovoti? Jei prisiimsiu bausmę...

– Aptarėme tokią galimybę. Frederikė nemano, kad ji reali. Aišku, ne todėl, kad ji – arba *aš*, tiesą sakant, – nenorėtų matyti, kaip tu kankiniesi!

Kaip tik šią akimirką nutinka šis tas be galo keista! Lig šiol virtuvėje vykusio liūdno veiksmo kulisai buvo apšviesti išsklaidyta melsvai pilka šviesa (vėsūs, minkšti šešėliai kertėse... skysta, silpna mėlyno rugsėjo dangaus šviesa už lango... mėlyni perregimi cigarečių dūmai...), kuri drauge su nuovargiu buvo apgobusi šią padėtį netikroviškumo šydu, jausmus nuslopinusiu tiek, kad nuotaiką buvo galima pavadinti beveik dalykiška. Tik netikėtai nutiko tai, ko paprastai nelaikytum ypatingu reiškiniu, tačiau šiomis aplinkybėmis tai taip pribloškia Erholtą, kad jam ima trūkti oro, ir jis liaujasi kalbėjęs: akimoju lauke užsižiebia saulė – staiga, tarsi prožektorius, ir su trenksmu perskrodžia langą raudonai geltona šiluma. Akimirksnį kambarys tarsi paskęsta liepsnose, prie virtuvės stalo stovinčio Frederiko veido bruožai ūmai pranyksta, iš nugaros jį apšviečia bemaž dieviška šviesa, apsupanti jį lyg aura – tarsi aureolė aplink jo sutaršytus plaukus!

Saulė visiškai netrikdo Frederiko, jis veikiausiai, – jei apskritai ją pastebėjo, – nugara pajuto šilumą kaip malonią staigmeną, bet Erholtas, kuris sėdi atsisukęs į šviesą, yra priverstas smarkiai markstytis.

Viskas trunka tik akimirką. Liepsnos užgęsta, kambarys vėl lieka kaip buvęs.

Jis atsikrenkščia: jau seniai užnėrė draugui kilpą ant kaklo. Dabar laikas parodyti, jog pajėgia ją užveržti!

– Bet dar yra Velinas, ar ne? Jo su savimi juk nenusitempsi. Žemyn. Juk jis ką tik vedė. Ir žmona laukiasi, kaip suprantu. Tu niekada to nepadarytum. Vis dėlto per daug gerai tave pažįstame... Taigi, o ir jis, kaip supratau iš Frederikės, toli toli gražu ne vienintelis.

Erholtas susičiaupia ir trukteli pečiais, tarsi nusimesdamas visą atsakomybę.

– Žinoma, turi visą dieną šiandien ir rytojaus rytą apsigalvoti. Galiausiai nuspręsti teks tau. Tačiau bent jau sąlygas žinai.

– Taigi. O ar žinau, kas *tu* toks?

– Nežinau, Frederikai. Kiekgi, galų gale, žmonės pažįsta vieni kitus? – Jis trinkteli per stalą leisdamas suprasti, kad pokalbis baigtas, ir nusisuka atsisėsdamas ant kėdės šonu. Perdėm didžiulės pėdos nukreiptos tiesiai į Frederiką, tarsi ruoštųsi jį sutrypti – o gal net pramuštgalviškai patraukti toliau siena ir lubomis.

– Prieš paprašydamas tavęs išeiti iš mano namų, – taria Frederikas, – norėčiau paklausti paskutinio klausimo: ar daug žmonių žino apie tai?

– Kol kas niekas! Suprantama, neskaitant Frederikės ir manęs.

– O tu, Erholtai, tu! Tikriausiai nereikia klausti, koks tavo vaidmuo visame šitame... maskarade?

– Aš Frederikės draugas. Jokiu būdu negalėčiau likti abejingas...

– Maniau, kad tu *mano* draugas?

– Po viso šito? – jis žiūri į tą tiriamai pro storus akinius.

– Taip. Net ir po viso šito.

– Šitai žinodamas jokiais būdais negaliu pasilikti draugu. Labai tikiuosi, kad nereikalausi mano draugystės, – Erholtas atrodo pasipiktinęs ir pakyla nuo kėdės.

Frederikas kurį laiką žiūri į jį svarstydamas, gal anas tiesiog bijo, kad jis ims ir išprievartaus jį. Nusišypso: mintis ne tik kvaila, bet ir šlykšti. Bet būtų linksma išvysti jo reakciją. Staiga jis prisimena Frederikę – tą vakarą, kai ji papiktino visus susirinkusiuosius trenkdama rankomis į stalą. Tikriausiai jai buvo labai smagu!

Jei pultų Erholtą dabar, tai tik tam, kad nužudytų. Tačiau Frederikas ne užpuolikas, todėl jis sukryžiuoja rankas ant krūtinės ir šaltai, sąmoningai triuškinamai nusišypso.

– Tu juk *veidmainiauji*, Erholtai! Tu *veidmainiauji*! Ar ne taip?

– Man visai nereik...

– Juk visai ne mano... seksualiniai polinkiai verčia tave taip šlykščiai elgtis, ar ne? Juk iš tikro tu visai nesipiktini taip, kaip dediesi. Juk jau seniai tai žinojai, tiesa? Arba *nujautei*... Ar ne? Nejau tikrai nori, kad patikėčiau, jog nepažįsti manęs taip gerai, kad nebūtum pats susivokęs?

– Nemėgink įpiršti man sąžinės balso, kai ji manęs visiškai negraužia. Ar aš tave pažįstu? – pažvelgia į jį pašaipiai. – Taip, tave aš pažįstu! Ir ar ne tu visuomet buvai *truputį* ge-

resnis už mus visus? – Tvinkčiojančios kraujagyslės iškyla ir nusirango it violetinės kirmėlės aukštais smilkiniais. – Ir žinai ką, Frederikai? Netgi labai malonu sužinoti, kad nesi toks nuostabus, koks apsimeti. Ak, tas nepriekaištingas, nepeiktinas Frederikas! Ką? Rimtai šnekant, esi tik ligotas, *iškrypęs* žmogus! Nebandyk būti mūsų teisėju. Tu! Tu nenormalus!

– Ar tai viskas, koks aš esu? Prabėgus tiek daug metų? Ar tik tiek tevertini mūsų ilgametę draugystę?

– Žinau tik tiek, kad Frederikė tikrai turi teisę jaustis įžeista, sutersta... atstumta.

– Frederikė? Ak taip... – Frederikas ištaria taip, tarsi draugas ką tik būtų priminęs kažką svarbaus. Jis porą kartų linkteli prikąsdamas apatinę lūpą. (Net ir tai jam tinka!)

– Neturi jokios teisės šitaip kalbėti! Patikinu, mes su Frederike nedarėme nieko neleistina!

– Šit kaip!!! – Frederikas nustebęs pakreipia galvą ir, rodos, tuoj prapliups juokais. – Taip, žinoma, – taria, – galima į viską pažiūrėti ir iš tos pusės.

Purtydamas galvą jis ilgai žvelgia į Erholtą. Šypsnys nepalieka jo lūpų.

– Tikrai *buvai* žmogus, atėjęs su reikalu, Erholtai. Ir atėjai lyg giltinė su dalgiu, drauguži!.. Žinai, tu man padarei nemenką įspūdį. Tiesą sakant, tau tas tinka! Aišku, nepaisant nesąžiningumo. Nors turiu pripažinti, kad pagirtinai vaidinai nuslėpdamas, kad esi įsimylėjęs mano žmoną.

Erholtas žvilgteli į jį.

– Taigi. O tu, Frederikai, nuslėpdamas, kad nesi.

Tada jis išeina.

*

Nuovargio nejautra!

Vėliau jis stebėsis, kad apskritai sugebėjo užmigti. Bet sugebėjo.

Atsibudęs vidurdienį pajunta, kad jo kūnas šaltas ir sustingęs. Veržia kaklą. Lauke šviečia saulė. Gatvėje girdėti balsai, o už pat lango paukščiai čiulba lyg išprotėję. Jis porą kartų pasitrina veidą. Tada atsistoja ir nusliūkina į virtuvę ketindamas išsivirti puodelį arbatos. Mechaniškai pripila vandens į arbatinuką, uždega liepsną ir pastato ant viryklės. Laukia sustingęs, stovi ir dėbso į stalą ir kėdę, kur sėdėjo Erholtas, bet kai arbatinukas galiausiai ima švilpti, pagriebia jį, užgesina ugnį ir eina į svetainę, kur susiranda konjako butelį su taure. Po to nueina į darbo kambarį.

Prisipila taurę ir apsižvalgo. Frederiko Faberio darbo kambarys. Frederiko Faberio daiktai. Frederiko Faberio gyvenimas. Gabiojo profesoriaus.

Knygos lentynose – *patologijos, bakteriologijos, farmakologijos, embriologijos, etiologijos, ginekologijos, fiziologijos, alergologijos, dermatologijos, chirurgijos, neurologijos, frenologijos (!), psichiatrijos, difterijos, isterijos, nimfomanijos, anatomijos, nekropsijos, dispepsijos, anestezijos*... ir kitoje dalyje – *poezijos, filosofijos, ideologijos, ekonomikos, filologijos*... – pasaulis.

Nesibaigiantis „-ijų“ srautas. Visas jo gyvenimas.

Anomalija... piktumas...

Veidmainystė!

Jis pakyla su taure rankoje ir eina per kambarius apžiūri-

nėdamas juos taip, tarsi jie jam nebepriklausytų. Jau keistai jausdamasis benamiu.

Visur randa nepaneigiamų savo faktiško egzistavimo, savo *veiklos* įrodymų, bet jie staiga tampa postulatais! Baldai, kilimai, medicinos įrankiai – viskas, ką aprėpia jo žvilgsnis, akimirksniu prarado sielą ir tapo tuo, kas iš tikro yra – daiktais!

Tačiau kažko trūksta. Kodėl jis anksčiau to nepastebėjo? Ko trūksta šiuose laikinuose namuose, šioje ištremtų nusikaltėlių prieglaudoje?

Kai galiausiai susivokia, ko trūksta, iškart pasistengia pamiršti, skubiai susiverčia gerą gurkšnį konjako ir ima juo skalauti burną, beviltiškai mėgindamas nuskandinti gėdą.

Frederikės! Trūksta Frederikės!

Jei pajustume norą padaryti skubotą išvadą, kad tai *ilgesys*, – kad jis staiga jos pasiilgo (jos kūno, jos mielo juoko, jos švelnių lūpų, *paskandinti ją savo glėby*, kaip sakoma), – deja, prašautume pro šalį. Nes pasiilgo jis jos ne kaip asmens, čia ir dabar, bet kaip *vaizdo*, o suvokta tuštuma, ėmusi jį smaugti, yra apgailėtinai nepanaši į aistringą ilgesį.

Būtent todėl ir skauda labiausiai.

Jis dar kartą apsižvalgo ir niekur nepastebi jokių jos pėdsakų – tuo tarpu jo vardas ir pavardė, Frederikas Faberis, įrėžti visuose daiktuose, sienose, užuolaidose, kvapuose...

Staiga įsivaizduoja ją, vaikščiojančią teatre, kurio pati nesukūrė, ir jam topteli, kad prabėgus visiems šiems metams jis visiškai jos nepažįsta. Kas ji tokia iš tikrųjų?

Frederikė...

Rikė...

Jis turi surasti Frederikę. Ji tikriausiai kur nors netoliese.

Nors ir graužiamas sąžinės, kad kiša nosį ne į savo reikalus, pagalvoja, jog seniai reikėjo taip padaryti.

Jis ištraukia viršutinį komodos stalčių: apatiniai, šalikėliai. Įkišęs dideles vyriškas rankas čiupinėja slaptą moters pasaulį ieškodamas, ar nieko nepaslėpta po švelnia medvilne ir šilkais. Neranda nieko, išskyrus kietą medinį stalčiaus dugną.

Viduriniame stalčiuje randa šį tą, kas jį įtikina, jog jis vis dėlto neklydo manydamas, kad ją menkai tepažįsta. Nes kas gi čia yra, jei ne meilužio dovana? Kam gi daugiau slėpti tokią brangią audinių kailio skraistę? Ji guli rūpestingai susukta į vyniojamąjį popierių.

Jis uždaro stalčių, ištraukia kitą. Dar daugiau drabužių, į ryšulėlį susukti įvairiaspalviai šilkiniai plaukų kaspinai, levandomis kvepiantis drobinis maišelis ir... Kas gi čia? Jis iškrapšto radinį: geltonu šilku aptrauktas dienoraštis. Čia jau šis tas. Ant viršelio puikuojasi *FKL*. Užrakintas. Pavarto dienoraštį rankose, tačiau pamatęs, kad nenulaužęs spynelės neatvers, padeda atgal.

Vėl ima raustis ir suradęs ištraukia dar vieną kietą daiktą – medinę skrynutę su gražiais rožių raštais ant dangtelio. Žvilgtelėjęs vidun iš karto atpažįsta savo rašyseną ant viršutinio voko.

Atsisėda ant jos lovos laikydamas laiškus rankoje.

Gerasis Dieve!

Ar atsakymai į sudėtingus gyvenimo klausimus visuomet tokie paprasti?

Kadaise jis to vylėsi. Trumpą laiką beveik tikėjo, kad tai įmanoma.

Drebančiomis rankomis jis sudeda laiškus į skrynutę, o apsiverkia tik tada, kai pamato numestą mezginį: pora vir-

balų, tvirtai apvyniotų gelsvais siūlais, įsmeigti į tokį jaudinantį, tokį širdį veriantį nedailų, negrabų rankdarbį, kokį tik yra kada matęs – mažytį megztuką. Kūdikiui.

Jis susiriečia ant jos lovatiesės ir užmiega prispaudęs megztuką prie lūpų.

*

Reikia kuo nors užsiimti. Pavyzdžiui, galvoti. Krautis daiktus!

Užuot pradėjęs, jis sėdi už rašomojo stalo ištiesęs kojas, vienoje rankoje laikydamas konjako taurę, kitoje – rūkstančią 2457-ą cigaretę. Kol dar pajėgia nuryti šiuos vadinamuosius „svaigalus“, tol visiškai nemato priežasties užsiimti kuo nors kitu.

Akys vangiai slankioja lentynose surikiuotų knygų nugarėlėmis ir sustoja ties dar viena „-ija“. Teologija – motina primygtinai prašė, kad po mirties ši Biblija būtinai pasiliktų jam. Jis taip niekada ir nesuprato kodėl. Gal ji puoselėjo slaptą viltį, kad jis, kaip ji pati, vieną dieną ras joje paguodą? Jam sunku tai įsivaizduoti. Naivuolė ji nebuvo! Bet pati iki pat paskutiniosios laikėsi tvirtai įsikibusi tikėjimo. Visos ilgų metų diskusijos (sveikas tėvo skepticizmas, jo paties ateistinis nelankstumas ir racionalūs argumentai) nesugebėjo nė trupučio pajudinti tvirto įsitikinimo, kad žmogus tėra didžiulio dieviško sumanymo įrankis. Sąsaja, taip, tarsi tam tikra *prasmė*... Ta mintis sukelia šypseną. Mintis apie ją. Jis sutrina peleninėje cigaretę ir pasilenkia į priekį. Jam pavyksta ištraukti knygą nepakėlus sėdimosios nuo kėdės – nežinia, dėl kokių priežasčių ši aplinkybė jam atrodo pergalinga.

Rankos nusvyra, paėmusios sunkią knygą. Tiek puslapių paauksuotais kraštais... Tik turinys dėl to nė kiek ne kilnesnis.

Vienoje vietoje tarp lapų yra plyšelis, kur paauksuotas kraštas išblukęs. Gal ši vieta jai buvo ypač brangi? Arba gal... Rasi, ji įdėjo žymeklį ir pažymėjo jam tam tikrą pastraipą?

Sulaikęs kvapą ir jausdamasis taip, lyg motina bandytų pasiekti jį iš „anapilio", kurio egzistavimu jis netikėjo nė menkiausią sekundę, jis atleidžia gniaužtus ir knyga atsiverčia savaime.

Jis negali nenusišypsoti iš palengvėjimo: tarsi herbariume suspaustas žiedas tarp lapų guli sutrėkšta musė. Toli gražu ne dieviška žinia, bet vis dėlto tam tikras žemiškos beprasmybės stebuklas. Iš tikrųjų. Nes kaip ji galėjo ten patekti? Ar galima įsivaizduoti, kad musė ten tupėjo ir linksmai sau zyzė savo „musiniais" reikalais, kai kažkas užvertė knygą? Ne, neįmanoma? Po velnių, taip atsitikti negalėjo! Tada kaip ji ten atsidūrė? Kaip? Ar ji jau buvo padvėsusi, kai kažkas užvertė knygą? Bet kas gi paliktų nudvėsusią musę Biblijoje? Kas jau kas, o jo motina – tikrai ne!

Ne, čia slypi viena didžiųjų paslapčių. Apskritai pagalvojus, malonu, kad galima pramankštinti intelektą šiuo tuo svarbiu!

O gal ji pati tiesiog įropojo knygai stovint ant lentynos? Tarkime, ši vieta buvo skaitoma ypač dažnai – tuomet ten jau galėjo būti susidaręs plyšelis. Tada ji ir įropojo, galbūt kaip tik ir norėdama ramybėje išleisti paskutinį kvapą. Bet ar musės apskritai jaučia poreikį išeiti ramybėje? O gal egzistuoja musės savižudės? Kas žino? Ką žmonės apskritai žino apie musių poreikius? Arba musės apie žmones, kad jau taip? Kieno galima būtų paklausti?

Šiaip ar taip, ne jo. Jis lėtai papurto knygą, ir musės lavonėlis nukrinta ant grindų.

Jis iki dugno ištuština taurę. Kodėl, po galais, konjako taurė padaryta taip, kad norint išvarvinti paskutinį lašą reikia visiškai užversti galvą? – Tikriausiai, kad ją vėl pripiltum...

Kodėl gi ne?

Kai butelis nustoja kliuksėjęs, jis pažvelgia į knygą:

Tuštybių tuštybė, – sako pamokslininkas. – Tuštybių tuštybė...

Aš mačiau viską, kas darosi po saule, ir supratau, kad tai tuštybė ir vėjo gaudymas.

Kas kreiva, negalima ištiesinti, ir ko nėra, negalima suskaičiuoti.

Aš galvojau savo širdyje, kad esu įgijęs daugiau išminties už visus, prieš mane buvusius Jeruzalėje. Mano širdis įgavo daug išminties ir pažinimo.

Aš nusprendžiau savo širdyje suprasti, kas yra išmintis ir pažinimas ir kas beprotybė bei kvailystė, bet patyriau, kad tai taip pat vėjo gaudymas.

Kur yra daug išminties, ten yra ir daug sielvarto, kuo daugiau pažinimo, tuo daugiau kančių.

Paskubomis užverčia ir padeda į vietą.

Reikia laikytis to, kas racionalu.

Reikia ieškoti sveiko proto ten, kur jis yra – Šv. Onos aikštėje 24.

*

– Labas vakaras, Ema.

– *Guten Abend, Herr Faber.*

Sveika, „iš prigimties apvalaina" mergina, išauginta ir maitinta derlingos Vokietijos žemės ir atsivežta iš tėvynės šių namų šeimininkės, nuolankiai tūpteli.

– *Erlauben Sie mir Ihren Mantel zu nehmen? Der Herr erwartet Sie im Arbeitszimmer.*

– Dėkui, Ema. *Danke sehr.*

Nors ir blausios būklės, jis iškart pastebi, kad kažkas negerai: šių namų nuotaika lyg laidojimo namuose. Emos akys vengia jo žvilgsnio, o paprastai tokia lygi, apvali jos kakta šiandien niūri ir rimta.

Jis paduoda jai lengvą lietpaltį, o atsisukdamas baisiai persigąsta išvydęs, kaip jam akimirką pasidingoja, Frederikės veidą. Žinoma, čia ne jos veidas. Čia Gerda. Stovi tarpduryje į svetainę. Niūri. Liūdna. Sučiaupta burna. Smakre duobutė.

Jis iš karto mėgina slėptis po žavingiausios šypsenos šešėliu.

– Labas vakaras, Ger...

Bet durys jau užvertos.

Nedideliame koridoriuje labai tylu. Ema nudelbusi akis žemyn, susigėdusi dėl šeimininkės.

Frederikas ištiesia ranką jos link ir iš lietpalčio kišenės išsitraukia portsigarą. Pakreipęs galvą į šoną tyliai stovi ir švelniai žvelgia į ją – taip ilgai, kad galiausiai priverčia ją pakelti akis.

Jis mirkteli ir keistai nusišypso. Tuomet taikingai gūžteli pečiais.

Ji lūkuriuoja kurį laiką. Tada padaro tą patį.

Ir nusišypso.

Jis švelniai paliečia jos petį: guodžiantis, beveik laiminantis prisilietimas. Tada pradingsta pačiame garsiausiame visoje Kopenhagoje darbo kambaryje.

Du tylūs vyrai vešliomis ševeliūromis – kurias abudu pastarąsias valandas iš nevilties taršė tiek, kad dabar plaukai styro į visas puses, todėl juodu, viena vertus, atrodo kaip pora pamišusių, netgi iliuzijas praradusių mokslininkų (turbūt kas nors pasakytų, kad jie tokie ir *yra*), kita vertus, kaip pora mažų nekaltų berniukų, kurie per ilgai naktinėjo (ir kuriuos bet kas, turintis tikrą motinišką širdį, norėtų apvilkti ką tik išlygintomis pižamomis ir paguldyti į švarius patalus) – sėdi įsistebeilijį vienas į kitą. Ir į savo taures.

Tuodu vyriškiai yra bendraamžiai, kaip tik tokio amžiaus, kurį daugelis vadina *geriausiais metais* – tai yra ne per jauni, kad būtų naivūs, ir ne per seni, kad būtų praradę bet kokią viltį! Bet nors jie yra panašaus amžiaus ir panašių plaukų ir nors abu būtų galima pavadinti „gražiais“, iš išvaizdos jie vis dėlto nėra ypač panašūs. Vienas yra šiek tiek putlaus veido, su barzdele ir žandenomis, o kito skruostai beveik įkritę, veido bruožai ryškūs, o pats veidas aplink siauras lūpas (viršutinė šiek tiek išsikišusi) švariai nuskustas. Be to, į akis iš karto krinta ūgio skirtumas – antrasis yra daugiau negu visa galva aukštesnis už pirmąjį, jo pečiai ir nugara taip pat platesni.

Šie fiziniai bruožai (ryškumas, stotas) iš pirmo žvilgsnio galėtų paskatinti kai kuriuos padaryti klaidingą išvadą, kad būtent jis smogia stipriausiai ir turi aštriausią liežuvį. Bet yra priešingai, nes apskritaveidis, gražių, bet juokingai mieguistų, net vaikiškų bruožų Brandesas jautriai virpančiomis

lūpomis yra, nors ir švelnios išvaizdos, daug maištingesnio būdo. Ar stiprybę jis įgijo dėl pažeidžiamos padėties visuomenėje, ar priešingai, sunku pasakyti, tačiau, be abejonės, jis yra velniškai užsispyręs, tik jo nepalenkiamumo jokiais būdais neįžiūrėsi veide. Švelnaus žvėrelio išvaizda ir aštrus kaip skustuvas protas pritraukė gyvą galybę draugų ir priešų (pirmųjų daugiausia moterų, antrųjų – abiejų lyčių), tačiau visi jie – tiek jo prieštaringų pažiūrų šalininkai, tiek ir priešininkai – sutinka dėl vieno dalyko – juo galima pasikliauti! Gal jis ir panašus į šunytį, tačiau nesileidžia glostomas, o kai kandžiojasi, tai taiko ne į kulnus – ne, jam užtenka drąsos griebti tiesiai už gerklės!

Antrasis, Frederikas, akivaizdu – iki šios dienos! – neturėjo priešų. Ne todėl, kad nedrįstų prisiimti atsakomybės ar pakovoti už savo pažiūras, bet todėl, kad paprastai problemas sprendžia iš esmės kitaip. Pirma, jis pasižymi rafinuota saviironija ir išskirtiniu humoro jausmu, kurio pirmajam, kaip žinome, trūksta, antra, jis kalba ne taip kategoriškai, bet nebūtinai mažiau *veiksmingai*; Brandesas, kaip kritikas, daro karjerą atvirai ir viešai bausdamas jį supančią aplinką, o Frederikas, kaip gydytojas, daro karjerą ją gydydamas.

Nors yra šių esminių skirtumų, kurie metams bėgant vis ryškėjo, jie, kaip sakoma, tos pačios prigimties. Nuo pat mažų dienų abu taip godžiai gėrė gyvenimą, taip atvirai domėjosi kitais žmonėmis ir plušėjo nenuilsdami, kad jų motinos juokais sakydavo, kad tuodu *būtinai* susidraugaus – juodu vieninteliai iš visų berniukų ne vilkdavosi koja už kojos, bet visada, *visada!* bėgte bėgdavo į mokyklą ir namo, tarsi bijodami pavėluoti. Visuomet vienu žingsniu pralenkę visus kitus.

Tą patį begalinį veržlumą, kuris juos dar visai mažus nešiojo tekinus pylimais, vėliau jie, būdami jauni vyrai, atsinešė į įvairiausias studentų grupes ir slaptas draugijas keistais ir svetimais pavadinimais.

Abu juos labai erzino (ir *erzina*) sustabarėjusios juos supančios visuomenės taisyklės, kurias visuomet laikydavo veikiau stabdžiu, o ne etalonu, ir abu visuomet stipriai troško pakeisti esamą padėtį, o šis noras namuose, kuriuose jie augo, nuo pat pradžių buvo sąmoningai puoselėjamas ir skatinamas arba bent jau laikomas visiškai priimtinu.

Pirmiausia jie atsikratė varžančio religijos drabužio, kurį nusimesti būtent dėl jo ankštumo nebuvo taip paprasta, kaip jie galbūt įsivaizdavo, – kita vertus, po to patirtas gaivus nuogumo pojūtis buvo dar labiau pribloškiantis! Nuogi jie išėjo į gyvenimą, kad kiekvienas savaip sutiktų pasaulį, nepajudinamai tikėdami „laisvo mokslo teise ir nenumaldoma laisvos minties pergale". Nustebinti pasipiktinusių priešininkų, su kuriais, ypač Georgui, teko susidurti, ir pakylėti nieko nepabūgusių aistringų šalininkų, juodu padarė didingą karjerą savo srityse, dirbo ir darė įtaką, ir niekada nė sekundę nemetė nei tikslo, nei vienas kito iš akių – priešingai, išsaugojo ir brangino abipusę meilę bei pagarbą.

Kaip visą gyvenimą, taip ir pastarąsias valandas jie daug kalbėjosi – tiesą sakant, daugiau negu įprastai. Nelaimėje Frederikas kreipėsi į geriausią draugą – ne prašydamas pagalbos rasti sprendimą, nes sprendimo nerasi niekur, bet kad jam vieninteliam pasipasakotų, jog yra priverstas per kelias dienas viską palikti ir pradėti naują gyvenimą Vokietijoje, ir kad paprašytų deramai viską paaiškinti seseriai, kai ji sugrįš namo.

Draugas klausėsi ir niršo – žingsniavo pirmyn atgal po kambarį, mosavo rankomis ir siūlė... žadėjo... grasino... Kol galiausiai nuleido rankas ir nugrimzdo į melancholiją kaip ir jo svečias.

Jie nebesikalba, tik sėdi ir spokso kiekvienas į savo taurę, kartkartėmis jas pajudina – daugiausia, kad nesėdėtų dykai. Kartkartėmis kuris nors giliai atsidūsta, ir girdėti tik laikrodžio tiksėjimas, tarytum jis iš garbingos vietos ant lentynos prašytų deramo dėmesio. Veltui prašo! Nes šiems dviem vyrams laikas akivaizdžiai sustojo. Jie nepastebi, kad kambarį apgaubė prieblanda ir iš toli nebematyti lentynose ir spintose stovinčių tūkstančių knygų pavadinimų, jie tiesiog sėdi kaip pora mechaninių žaislų, kurie paprastai juda grindimis griaudami visas kelyje pasitaikančias kliūtis, bet dabar nepajėgia vienas kito užvesti pasukdami raktelį ant nugaros – ir trumpą valandėlę atrodo, tarsi jiems viskas vis viena.

– Po velnių, na ir istorija, – staiga prataria apskritaveidis.

– Taip, tikrai, – patvirtina antrasis ir pasilenkia įsipilti konjako – auksinio rudo skysčio, vien kuriuo, atrodo, yra gyvas pastarąsias dvidešimt keturias valandas.

– Belieka tikėtis, kad visa tai nesibaigs demografine katastrofa. Turiu omenyje, be tavo įsikišimo greitai mielos ponios nebegalės gimdyti!

– O, tik nereikia...

Kuriam laikui vėl stoja tyla.

– Laimė, tavo tėvams neteko viso to išgyventi.

– Taip, tikra laimė.

– Kaip sakiau, pasišnekėsiu su tavo seserimi. Manau, teisingai darai, kad nerašai jai laiško, kai reikalai taip susiklostė. Be abejo, turint sergantį vaiką jai ir taip pakanka

rūpesčių. – Sunerimęs pažvelgia į Frederiką. – Bet dabar jai jau geriau, tiesa?

– Taip, jau geriau. Jansenas tvirtina, kad ji pasveiks.

– Taigi. Nemenka paguoda. Difterija pareikalavo nemažai aukų. Bet tu tai žinai geriau už kitus.

– Taip. – Frederikas išsitraukia portsigarą ir prisidega cigaretę.

Georgas sunkiai atsistoja, nueina už krosnies ir grįžta nešinas pelenine. Jis pats nerūko, ir nors stengiasi nuslėpti, veide pasirodo pasidygėjimo šešėlis, kai pastato peleninę priešais svečią.

– Tikiuosi, nieko bloga, kad aš...

– Rūkyk į valias, mano drauge, – atsako šeimininkas ir akimirką uždeda žiedais papuoštą ranką jam ant peties. – Gydytojas esi tu.

Tuomet nusišypso ir vėl atsisėda. Sukryžiuoja kojas ir įsistebeilija į tuščią taurę tarsi svarstytų, ar apsimoka ją pripildyti.

– Vis dėlto sunku įsivaizduoti, kad ji tavęs taip nepaleidžia – Frederikė.

– Ar ne to siekiama visose santuokose? – atsako Frederikas lakoniškai.

– Na, jei taip sakai...

– Ji rausėsi po mano laiškus.

– Nieko daugiau? Šiuose namuose tai jau seniai tapo įprasta... Jos tikriausiai įsivaizduoja, kad tai jų, kaip žmonų, konstitucinė teisė. Ak, tos klastūnės, tos tironės! – Jis pasižiūri į draugą. – Sakyk, ar visa šita kvaila istorija nesusijusi ir su klinika? – užklausia. – Nors tu nenoriai šneki apie ją, vis tiek žinau, kad kažkuo ten užsiimi, kas mūsų išsivysčiusioje visuomenėje nėra sveikintina – trumpai tariant, kas laikoma nusikaltimu.

– Taip, tikriausiai susijusi. Iš dalies. Bet, kaip sakiau, nenoriu apipilti tavęs smulkmenomis. Nėra jokio reikalo tavęs įpainioti, Georgai. Tik dar daugiau problemų atsiras.

– Taip, taip, Frederikai, – taria pavargusiu balsu. – Visi turime paslapčių. Aš irgi jų turiu. – Jis pasitrina kaktą. – Bet galėčiau tau patikėti vieną, kuri šiuo metu man labiausiai neduoda ramybės. Aš... – jis atsidūsta, – ...taigi, aš kurį laiką turėjau kitą moterį.

Frederikas pasižiūri į jį, tarsi tas būtų išsikraustęs iš proto. Tuomet papurto galvą ir nusijuokia.

– Ak, viešpatie Dieve. Nepažįstu nė vieno tokio kaip tu. Kalbėdamas apie paslaptis, Georgai, omenyje turiu tokias paslaptis, apie kurias niekas viešai nežino.

– Šit kaip! – Jis nutaiso nustebusią miną. – Tai dabar...

– Taip! Manau, kad visame mieste nerastumei nė vieno, kas apie tai nežinotų.

– Ir vardą žino?

– Taip. Vardą irgi.

– Visi žino todėl, kad Gerda yra velniškai neatsargi. Vėl tas pats: ta žmogysta nepasižymi geromis manieromis! Tik pagalvok, anądien gatvėje iškėlė tokią sceną, kad mes atrodėme kaip darbininkų pora. Ak, kokia ji vis dėlto man atgrasi.

Vėl kurį laiką tylu.

– Bet Erholtas, sakai... Ak, tas filistinas, manekenas, prisitaikėlis... menkysta! Sakyk, jis turėjo romaną su tavo žmona?

Frederikas gūžteli pečiais.

– Nežinau. Kažkokio vyro būta. Kas žino, gal jam pačiam atrodo, kad tai jis. Bet man, atvirai kalbant, sunku tai įsivaizduoti!

– Hm... Ne, jo gyslomis tikriausiai nedaug teka sveiko meilužio kraujo! Bet vis dėlto. Kodėl neištalžei jam marmūzės?

– Taigi, kaži kodėl... – Frederikas pavargusiai nusišypso ir ranka perbraukia plaukus.

– Kertu lažybų, kad tau net į galvą nešovė! – jis pakreipia galvą.

– Ne, nešovė.

Georgas atsistoja ir ištiesia savo taurę Frederikui. Kai tas ją pripildo, jis vėl atsisėda. Atsidūsta.

– Papasakosiu tau kadaise girdėtą istoriją. Kartą gyveno neturtingas valstietis, kuris turėjo nedidelį ūkį. Vieną vakarą jam vakarieniaujant staiga atsiveria durys ir įsiveržia plėšikų gauja. Jie šiurkščiai ištempia jį pro duris ir pastato vidury kiemo. Vienas banditas apibrėžia kreida ratą aplink jo kojas ir sako: *Stovėk čia. Jei peržengsi liniją nors vieną milimetrą, tau galas!* Tada įėję į namus ištempia laukan jo žmoną ir išprievartauja jo akyse. Atsisukę pasižiūri į valstietį, o tas stovi sau ir juokiasi. Negali būti, pagalvoja jie, ištempia laukan vienintelę jo karvę ir nušauna. Tas vis juokiasi. Tada pasiėmę deglus iki pamatų sudegina visus trobesius. Vyras vis stovi ir juokiasi. *Pasakyk,* – taria vienas iš jų, – *kas tau atsitiko, žmogau. Išprievartavome tavo žmoną, nušovėme tavo karvę, sudeginome tavo namus ir svirną. O tu stovi ir juokiesi. Kas čia juokinga? – Matai,* – juokiasi valstietis, – *kai tik nusisukdavote, kiekvieną sykį išlipdavau iš rato!*

Frederikas nusišypso pavargusia šypsena.

– O dabar man pasakysi, kad aš panašus į tą žmogų?

– Taip! Tikrai taip! Tu per daug pakenti.

– Galbūt, Georgai. Galbūt. Bet, tarkime, kad aš išlipau iš *savo* rato daug anksčiau, negu pasirodė nusikaltėliai.

Frederiko veidas pavargęs ir rimtas.

– Tu esi nepataisomas pacifistas, Frederikai. Tai nesveika.

Jis gūžteli pečiais.

– Galbūt. Bet kuo kietesnė ranka...

– ...tuo kietesnė siela! Taip, žinau. Bet juk tai nevisiškai tiesa, ar ne? – jis pasilenkia į priekį ir prisimerkia. – Tarkim, moterys. Abejoju, ar tavo žmona būtų drįsusi imtis tokių kraštutinių priemonių, jei anksčiau būtum įgijęs deramą pagarbą.

– Deramą pagarbą, sakai. Tikiuosi, nemanai, kad turėjau ją mušti.

Kai anas gūžteli pečiais, Frederikas nusijuokia.

– Tu girtas, Georgai.

– Ne, po velnių, aš negirtas! Ir pasakysiu tau, kad moteriai niekas nepalieka blogesnio įspūdžio už vyrą, kuris taikstosi prie jos. Jos didžiausias troškimas yra drebėti taip, kaip dreba moterys, ir būti mušamai mylimo!

– Ak, gal atleisite mane nuo šito.

– Tai tiesa, po velnių. Deja. Sakau tau... – jis dar labiau pasilenkia į priekį ir šnibžda: – Jos tampa... taigi, po to jos tampa kaip *vaškas* rankose. Tai tarytum paskatina jas. Lovoje. Po tokio viražo jos kone sulaukėja.

Frederikas nusišypso.

– Tikriausiai dėl to Gerda tokia nuolaidi?

– Gerda? – Georgas išsidrebia kėdėje. – Aš Gerdai taip nuoširdžiai abejingas, jog net neturiu jėgų jos daugiau bausti. – Jis susiima už galvos. – Tikras košmaras, Frederikai. Ta moteris – tikras košmaras.

– Kas nutiko jos „pieno baltumo rankoms“, be kurių kadaise negalėjai gyventi?

– Jos tapo, po paraliais, pora gražių čiuptuvų. – Jis siurbteli iš taurės. – Kartkartėmis man rodos, kad tiesiai šviesiai ieškau konfliktų. Nežinau... Tam tikra prasme vyrams su konfliktais susidoroti paprasčiau negu su visu tuo saldumu. Mane jis dusina. Žinai, ką ji daro? Skaito Tainą – ne todėl, kad suprastų ar nors kiek juo domėtųsi, bet vien tam, kad man įsiteiktų! Palieka lyg netyčia knygą matomoje vietoje, – jis mosteli ranka, – siekdama, kad pagirčiau jos literatūrinius, jos *dvasinius* pomėgius! – Jis suprunkščia ir beviltiškai papurto galvą. – O jei aš nieko nepasakau, tai ji pasako: laido paviršutiniškas pastabas ir citatas skurdžia bobiška prancūzų kalba. Man tai kelia tokį šleikštulį. Mes su ja esame kaip jojikas ir pėsčiasis, kurie turi žengti koja kojon. Tai visiškai neįmanoma. O žiemą... ji taip prišildo svetainę, kad aš nebegaliu kvėpuoti, ir nori, kad sėdėčiau ten visą pavakarę su ja ir vaikais. Tuomet mes *uns es richtig gemütlich machen* ir būsime *eine Familie...*

Jis atsidūsta ir susiima už daug išgyvenusios savo galvos.

– Santuoka, Frederikai, yra pati žvėriškiausia institucija. Ypač mano sąlygomis – nes aš dirbu namie. Aš nuolatos stebimas: kiekvienas laiškas, kiekvienas laikraštis pirmiausia praeina pro jos rankas, lyg aš būčiau policijos ypač saugomas nusikaltėlis... Ir aš pavydėjau tau, kad susituokei vedamas kitokios meilės, ne romantiškos... ne kūniškos. Ne, Frederikai, moterys yra iš kito pasaulio.

– Tada gali pasirodyti keistoka, kad puldinėji nuo vienos avantiūros prie kitos. – Frederikas šelmiškai žvilgteli į jį.

– Taip, žinau. Bet mano kraujas tarsi užnuodytas. Man *reikia* justi aistrą, reikia justi, kaip užverda kraujas, kitaip negaliu gyventi. Nors tai nuskurdina mano sveiką protą, gebėjimą dirbti... Iš ko tu juokiesi?

– Iš mudviejų. Ar pameni, kaip kadaise sakei, kad jokia moteris nesugebės ilgą laiką laikyti vyro įkalinto. Ir štai tu sėdi čia, įkalintas iki gyvos galvos.

– Taip. Skolininkų kalėjime, man atrodo. Apjuostame nepajudinamo... senų paklydimų ir karčių įsipareigojimų mūro. Kurių pats prisiprašiau. Tai, po galais, visų blogiausia. Bet, tiesą sakant, ar ne visos problemos kyla iš to.

– Frederikė mano, kad *aš* sugrioviau jos gyvenimą. Ir aš nelinkęs tvirtinti, kad ji neteisi.

– Nesąmonė. Tą patį sako ir Gerda, kad tave kur. Tačiau to negali būti! Kiekvienas asmeniškai esame atsakingi už savo gyvenimą. Mudu abu, geriausių ketinimų vedami, suteikėm žmonoms laisvę. O kad jos nežino, ką su ja veikti, tai jau kitas reikalas. Ir tai nekeičia įsitikinimo, kad laisvė yra mūsų *pareiga*!

Jis sėdėjo pasilenkęs į priekį ir kalbėjo. Dabar vėl sudribo į kėdę ir atsiduso.

– Aš pradėjau rimtai svarstyti apie skyrybas...

Jis nebaigia sakinio, ir abu atsisuka į iš lėto atsidariusias duris.

– Astrida. Tėčio brangenybe. Ko norėjai, mieloji? Eikš. Ateik čia.

Jis ištiesia ranką. Mergytė įžengia į kambarį, nedrąsiai, nulenkusi galvą ir čiulpdama pirštą, piktai žvelgdama iš po storų kirpčių. Ji sugriebia ištiestą tėvo ranką. Frederikas stebi didelėje rankoje pradingstančią rankutę.

Georgas pasisodina mergaitę ant kelių. Ji slepia veidą jam prie krūtinės, vis dar piktai žvelgdama.

– Čia mano draugas, Frederikas Faberis. Ar prisimeni jį?

Astrida linkteli.

– Pasakysi laba diena?

– Laba diena, Astrida. Kaip gyveni? – Frederikas pasilenkia į priekį ir mėgina nebūti panašus į plaukuotą velnią. Jis švelniai pažvelgia į vaikutį, bet jis nieko neatsako.

Ji tik žvilgteli į tėvą.

– Ar tėtė serga?

Georgas nustebęs nusišypso.

– Ar aš sergu? Ne, tikrai nesergu. Kodėl klausi?

– Mamytė sakė, kad tu tikriausiai susirgai, nes pas tave taip ilgai lankosi gydytojas, – šnibžda mažoji, žaisdama su jo marškinių apykakle.

– Teisingai. – Juokiasi jis. – Faberis gydytojas. Bet aš nesergu. Man viskas gerai. Taip ir pasakyk mamai.

Mažoji pažvelgia į Frederiką. Tuomet vėl į tėvą.

– Ir dar turiu pasakyti tėčiui, kad valgyti bus galima po penkių minučių.

– Gerai, mano mergyte. – Atsargiai pastato ją ant grindų ir pataiso sijonukus. Tuomet meiliai pliaukšteli per užpakaliuką. – Bėk atgal ir pasakyk, kad tuojau ateisiu. Tu juk didelė tėčio mergaitė.

Jai išėjus, jis kurį laiką švelniai ir meiliai žvelgia į duris, tarsi baltuose dažuose būtų atsispaudęs jos paveikslas.

– Vaikai, Frederikai... – jis atsidūsta. – Kaip siaubinga būtų jų netekti, – taria jis veikiausiai galvodamas apie Amaliją ir Linhartą – ir visiškai neįtardamas, kad po septynerių metų pats stovės Įgulos kapinėse, čaižomas sielvarto ir žvarbaus lapkričio vėjo, ir žiūrės į Astridos kapą, tyliai kūprindamasis iš pykčio ir bejėgiškumo, klausydamas kvailos evangeliškos pastoriaus kalbos apie dešimtmetę mergytę kaip apie „nusidėjėlę“.

– Beje, nuodėmė, – taria jis, – kad jūs nesusilaukėte nė vieno.

Jis pažvelgia į Frederiką, o pamatęs jo skeptišką žvilgsnį pasiskubina atsakyti:

– Na ne. Tikriausiai ne!

– Ne, sakai?

– Ne.

Frederikas pastato taurę ant stalo.

– Na, tai aš eisiu, kad tu galėtum eiti valgyti.

– Ne. – Georgas papurto galvą. – Sėskis. Pabūk truputį. Jei ketini rytoj mane palikti, tai pabūk dar bent trupučiuką. Pavalgyti visuomet suspėsiu. Neleisiu, kad man įsakinėtų. Juolab kad aš nealkanas. Įsipilk dar konjako ir papasakok, kaip ketini įsikurti Berlyne.

Po dvidešimties minučių vėl beldžia į duris.

– Taip? – taria Georgas, švelniai tariant, suirzęs.

Duryse pasirodo tarnaitė.

– Ponia prašė pasakyti, kad jei tuojau pat neisite prie stalo... tuomet...

– Taip, Ema... *dann was*?

– Tuomet ateityje... – ji neramiai pašnairuoja į koridorių, – tuomet ateityje galėsite... ėsti mėšlą! – paskutinius žodžius ištaria pusiau pašnibždomis.

Ji nulenkia mažą gerą galvelę, pasiruošusi priimti bet kokį atsaką, ir, žinoma, nėra reikalo nė sakyti, kaip šeimininkas būtų atsiliepęs, jei šalia nesėdėtų draugas. Visai galimas daiktas, kad baisiai įsiustų. O dabar nė nemirkteli ir atrodo ganėtinai ramus, kai – garsiai ir aiškiai, prieš tai dirstelėjęs į Frederiką, – atsako nepriekaištinga vokiečių kalba:

– Būkite maloni pasakyti mano žmonai, kad turint šitokį pasirinkimą ypač viliojančiai skamba antrasis pasiūlymas ir kad aš apskritai žaviuosi jos subtiliomis manieromis.

Tą pačią akimirką, kai jis baigia sakinį, koridoriaus gale pasigirsta kurtinamas durų trenksmas.

Tarnaitė krūpteli. Tada tūpteli ir dingsta, tyliai užverdama paskui save duris.

Frederikas užsidengia veidą rankomis, bet jį išduoda drebantys pečiai.

– Juokis į valias. – Georgas ryžtingai atsistoja. – Matai! – Piktai parodo durų link. – Neperdedu sakydamas, kad gyvename kaip šuo su kate.

– Ak, negi viskas taip blogai? – Frederikas nusišluosto akis.

– Ne... Ek! Iš tikrųjų visai nejuokinga.

– Tikrai nejuokinga, – pritaria Frederikas ir bando nutaisyti rimtą miną. Jam nelabai sekasi.

– Taip! Juokinga! Deja, turiu pranešti, kad netgi labai komiška. *Bitte seien Sie so nett und richten Sie meiner Gemahlin aus, dass ich, wenn ich vor diese Wahl gestellt werde, das letzte absolut am Verlokkensten finde...* – jis įmantriai sumosuoja ranka. – Ir tu sakaisi neišmanąs vokiečių kalbos subtilybių!

– Na... Kažkaip susišnekam... Vis dėlto pagalvok, ji prašo Emos perduoti tokius žodžius. Ar matei, kaip tarnaitė nervinosi, ar matei, kaip dėbčiojo į koridorių? Juk tai siaubinga. Neabejoju, kad Gerda stovėjo ir klausėsi, ar ta padarė, kaip prisakyta! Girdėjai, kaip greitai užtrenkė svetainės duris, išgirdusi atsakymą?.. Taigi... Šitaip bendraujama šiuose namuose.

Georgas prieina prie lango ir žvelgia į prarastą laisvę.

Po valandos vėl stovėdamas tame pačiame kambaryje ir stebėdamas draugą – didelį vyrą, kurio nuostabus gyvenimas taip apverktinai, taip neteisingai staiga subyrėjo į šipulius, – pajunta pavydo dilgtelėjimą – juk jis yra pakeliui iš naujo atrasti *savo* laisvę.

Tuomet atsisėda už stalo ir kaip visada ima rašyti kaip pasiutęs.

•

61

(1932-ųjų rugsėjis)

Visą rytą pūtė smarkus vėjas ir stipriai lijo ir, deja, nematyti jokių prošvaisčių, kad greitai nustos.

Jokumsenas, toje pačioje gatvėje įsikūrusios vaisių ir daržovių krautuvės savininkas, stovi ir žiūri pro krautuvės langą, ir staiga jam topteli, kad visame pasaulyje nerasi liūdnesnės vietos už Kopenhagą lyjant (aišku, šiek tiek skubota išvada, padaryta žmogaus, kuris niekada nėra buvęs toliau negu Holbeke!). Nedidelis stogelis kol kas saugo į dėžes sukrautas prekes, tačiau vėjas jį plaiksto taip smarkiai, kad jis mąsto, ar ilgai tas beišlaikys.

Jis pasistiebia ant pirštų galų, palinksta virš dėžės su salierais bei morkomis ir ištempęs kaklą žvalgosi, gal vis dėlto netoliese pasirodys galimų pirkėjų. Gatvė tuščia. Jis atsidūsta ir susikiša rankas į pilkai rudo chalato kišenes.

Ant kablio prie durų sukabinti rudi popieriniai maišeliai šoka ir plaikstosi priešais langą – vienas jau nuplyšo ir šlapias bei aptaškytas guli dabar ant šaligatvio. Kiekvienas pro šalį važiuojantis automobilis – *šliūkšt* – šliūkšteli ant jo purvino vandens. Jis įsistebeilija į maišelį ir nugrimzta į transą, kairėje kišenėje ritinėdamas pieštuką.

Šliūkšt... šliūkšt... šliūkšt...

Staiga šis tas nutinka. Jo akiratyje pasirodo platus automobilio ratas, užsiropščia ant šaligatvio krašto, pervažiuoja šlapiąjį maišelį ir įžūliai sustoja.

Tai taksi. Pro aprasojusius langus Jokumsenas ant galinės sėdynės įžiūri ponią, ši pasilenkia į priekį ir kažką paduoda vairuotojui. Tas nulenkia kepurėtą galvą į sterblę, po to vėl apsigręžia ant sėdynės ir jai kažką grąžina.

Tuomet vyras iššoka iš automobilio, apibėga jį, išskleidžia skėtį ir atidaro poniai duris. Jie taip arti, jog akimirką Jokumsenas išsigąsta pamanęs, kad durys trenksis į jo bulvių dėžes.

Bet dėžių jos nesiekia. Kad nepasirodytų smalsaująs, žengia žingsnį atgal ir pakilnoja porą kopūstų stebėdamas, kaip paslaugus taksi vairuotojas padeda poniai išlipti ant šaligatvio. Ji nejauna, per šešiasdešimt, bet labai dailiai apsirengusi. Jis jos niekada nėra matęs ir norėtų sužinoti, kur ji susiruošė. Vargu ar į jo krautuvėlę!

Jie sustoja po krautuvėlės stogeliu. Vairuotojas parodo namą kitapus gatvės, dama nusišypso ir draugiškai linkteli. Tuomet jis ištiesia jai išskleistą skėtį, mandagiai kilsteli kepurę ir nunarinęs galvą nubėga prie vairuotojo durelių, kur sustoja ir prisiploja prie automobilio, kol gatvei ištuštėjus atsidaro dureles ir įsėda vidun.

Ponia stovi ir laukia, kol automobilis nuvažiuos. Vanduo nuo jos skėčio varva tiesiai į Jokumseno žiedinius kopūstus. Ji aristokratiškai pereina gatvę ir pradingsta name priešais.

Jokumsenas atidaro duris ir nubėga pakelti nuo šaligatvio aptaškyto maišelio. Sugrįžta tokia peršlapusia nugara, kad tenka persirengti chalatą.

*

Frederikė tą patį vaizdą stebėjo pro savo langą ir išgirdusi skambutį jau laukė pasirengusi kovai.

Įvažiuoja cirko vežimai ir išbarstomos pjuvenos – iš prieškambario kartu su ponios Mikelsen balsu atsklinda švelnus, šiek tiek užkimęs balsas su aiškiu vokišku akcentu.

– *Laba dėna. Klara Lichtenau. Aš ieskau ponios Frederikės Faber.*

– *Užeikite. Ponia Faber laukia jūsų.*

– *Dėkoju.*

– *Duokite man skėtį.*

– *Ačiū. Toks šlykštus oras.*

Netrukus atsiveria durys. Priešais stovi ne juokingo balto klouno kopija, bet pagyvenusios Jakobės Saliamon kopija: ta pati erelio nosis, bet labiau atsikišusi, o ji pati liekna kaip smilga ir tokia elegantiška, kad atrodo kaip tikras įžeidimas.

– Ponia Faber? – nepažįstamoji draugiškai nusišypso. – Klara Lichtenau.

Frederikė jau atsistojo. Ji ištiesia ranką.

– Laba diena, ponia Lichtenau. (Frederikas spaudė šią ranką – į šį kūną tolimoje praeityje jis pasėjo savo sėklą.)

– Laba dėna. Ir dėkui, kad sutikote susitikti.

– Žinoma. Ar neprisėsite?

– Ačiū.

– Ko galėčiau pasiūlyti? Puodelį kavos?

– Ačiū, neatsisakyčiau. Arba to, ką jūs pati gersite. Atleiskite, kad varginu jus. Tiesiog pamaniau, kad, taip susiklosčius aplinkybėms, būtų geriausia, jei pasišnekėčiau su jumis. Asmioniškai.

– Taip, supratau tai, kai kalbėjomės telefonu.

Štai ant išblukusio aksomo sofos sėdi nepažįstama moteris. Laisvai ir linksmai apžiūri svetainę. Suglaudžia kelius ir pakreipia kojas įstrižai į dešinę. Karalienės laikysena. Ne kitaip! Skreite pasidėjusi nedidelę kvadratinę rankinę, tarsi bijotų, kad kas nors ją atims.

Šeimininkė sėdi priešais. Sustingusią koją nežymiai pakišo po stalu.

– Ar galėčiau? – paklausia dama ir įkiša ranką į rankinę.

– Taip, dievaži, – atsako Frederikė įsitikinusi, kad iš rankinės ji išsitrauks cigaretes, o ne pistoletą, kurį nukreips tiesiai į ją.

Frederikė pasilenkia ir pastumia peleninę. Paslaugiai.

– Ačiū! – dama prisidega cigaretę ir padeda ant stalo cigarečių pakelį ir žiebtuvėlį. Pamačiusi žiebtuvėlį, Frederikė gyvai ir aiškiai išvysta Frederiko ranką, tarsi jis pats ten būtų, ir jo spindintį veidą: *Ačiū! Ačiū, brangioji. Koks gražus. Ar pati išrinkai?*

Taip. Pati jį išrinko!

Skausmas nepakeliamas, o pyktis dar didesnis. Bet tikriausiai reikia kalbėtis, norint ką nors išpešti iš šitos žmogystos.

– Ar jau seniai esate Kopenhagoje, ponia Lichtenau? – Lengvinamoji aplinkybė, kad ji neturi jos vadinti ponia Faber.

– Nuo liepos pabaigos.

– Šit kaip, jau *taip* seniai?

– Taip. Aš persikrausčiau čia.

– Mat kaip. Gal gyvenate pas sūnų? – *Greitai pereikime prie esminių dalykų.*

– Ne, ne pas jį. Ne todėl, kad nebūtų siūlęs: mano zūnus pastaruosius ketverius ar penkerius metus maldavo, kad

išvažiuočiau iš Vokietijos ir apsigyvenčiau pas juos. Dėl tenykštės situacijos. Jis mat rūpinasi mano saugumu. Aš pati taip nesijaudinau – nemaniau, jog kas nors gali rimtai žiūrėti į tuos marširuojančius puskvailius. Bet kai liepą per rinkimus į Reichstagą jie laimėjo daugumą, supratau, kad čia ne juokai. Tuomet ir persikrauščiau čia. Bet aš gyvenu pas draugę. Ji našlė kaip ir aš: jos vyras mirė prieš metus. Taigi, viskas susiklostė kuo puikiausiai.

Ji šypsosi.

– Nemanau, kad yra gerai užsikrauti vaikams ant galvos. Nemanau, kad reikėtų taip daryti – taip santykiai greitai pašlyja, *nicht wahr*? Jie turi savo gyvenimą. Ir mano zūnus, ir jo žmona Asta yra gydytojai. Ji dermatologė, turi savo praktiką. O jis – vyriausiasis gydytojas miesto ligoninėje. – Ji nušvinta iš motiniško pasididžiavimo. – Tad jie neturi laiko linksminti senos močiutės. *Und* anūkai jau seniai užaugę ir turi savo... – ji juos kažkur pasiunčia pamodama ranka. – Taigi, laikui bėgant visi pasenstame, – taria. – O jūs, ar jūs turite vaikų?

– Ne, neturiu. – *Nes jūs pavogėte mano vyrą ir atėmėte tai, kas turėjo būti mano. Dabar ketinu kaip premiją pavogti jūsų „zūnų", gydytoją, kuris panašus į savo tėvą, bet jau vyresnis, negu buvo mano mylimasis. Jei tik vadovausis savo instinktais, jo pusiau žydiškas šnobelis greitai užuos mano išmėtytus mamonos pėdsakus ir atves jį tiesiai pas mane.*

Nepažįstamoji išpučia dūmą maloniai atsidusdama.

– Taip keista jus susitikti, ponia Faber. Ir po tiek daug metų!!! Turiu pripažinti, buvo labai keista, kai mane aplankė jūsų advokatas. Viskas buvo taip seniai, kad beveik pamiršau. Ir štai... Dabar viskas vėl *taip* gyvai stovi man prieš akis! Ar jūs pažįstate šį jausmą?

Rudos akys įkypai įsodintos virš iškilių skruostikaulių, kakta plati ir beveik be raukšlių, tačiau plaukų linija, pastebi ji, išduoda, kad ji dažosi plaukus slėpdama ir tolindama išorinius nykimo, kuris pradėjo *ją* graužti ir iš vidaus, ženklus.

– Taip, puikiai pažįstu. – Pamojuok praeičiai po nosim banknotų pluoštu ir ji materializuosis nusigrimavusiu lavonu, vilkinčiu baltais ir juodais langeliais margintu kostiumu.

Ponia Lichtenau nusišypso pakylėta.

– Aš nė nenutuokiau, kad Frederikas anksčiau buvo vedęs.

– Taip, suprantu.

– Jis niekada nekalbėjo apie savo praeitį. – Ji nusišypso. – Bet juk, savaime suprantama, galėjau suprasti, kad praeitį jis turėjo.

– Taip, tikrai... Beje, mano advokatui sunkokai sekėsi jus rasti. – Nuskamba kaip priekaištas – tam tikra prasme tai ir yra priekaištas.

– Taip. Suprantu. O aš buvau *čia*. Kopenhagoje. Ir, žinoma, pavardė. Aišku, kad jūsų advokatas ieškojo ponios Von Erler. Tačiau aš ištekėjau antrą kartą.

– Taigi, ištekėjote.

– Taip. – Ji pakreipia galvą. – O jūs? – užklausia draugiškai.

Frederikę išgelbsti ponia Mikelsen, kuri įeina į kambarį nešina padėklu. Ne visų gyvenimai tinka apkalboms prie kavos puodelio.

Padalijami puodeliai.

Ponia Lichtenau stumia laiką tyrinėdama sienas. Linkteli paveikslo link.

– Sakykite, čia jūs?

– Taip, aš.

– Negali būti! – Moteris leidžia sau nusistebėti ir atsistoja, kad apžiūrėtų paveikslą iš arčiau. – Oi, kaip įdomu.

Frederikė būtų radusi tikslesnį žodį. Pavyzdžiui, *apmaudu*.

Prie stalo pasilenkusi ponia Mikelsen – tyli, šalta ir aštri kaip rytietiškas kardas – dėbteli į paveikslą, tarsi būtų išgirdusi nesuvokiamą naujieną – jos ponia kadaise buvo jauna. Buvo žmogus. Tuomet paima padėklą, santūriai linkteli ir išeina uždarydama iš paskos duris.

Ponia Lichtenau vėl atsisėda.

Frederikė įpila kavos.

– Cukraus?

– Ačiū, ne!

Kurį laiką stoja tyla. Svetimoji užgesina cigaretę ir gurkšteli kavos. Frederikė atsikrenkščia ir pasimuisto kėdėje.

– Matyt, girdėjote, kad ketinu testamentu palikti nemažą sumą pinigų Frederiko Faberio sūnui – *jūsų* sūnui?

– Taip, man pranešė jūsų advokatas. Nors... – nepažįstamoji kresteli galvą, – nors viskas yra ne taip, kaip jums atrodo.

– Ne taip?

– Bijau, kad ne. – Ji pastato puodelį ant stalo ir sudeda rankas į skreitą. – Mano galva, jūsų ketinimas labai gražus. Labai jaudinantis... – ji vėl pakreipia galvą ir meiliai pažvelgia į Frederikę. – Turiu omenyje, nereikėjo, po šitiek metų *und alles...*

Frederikė nieko neatsako.

– Tačiau, miela ponia Faber, negalime priimti pinigų iš jūsų, todėl aš ir atėjau... Turbūt, nėra jokio reikalo įtraukti į visa tai advokatą, o kadangi aš jau atsikrausčiau į Kopenhagą, tai pa-

maniau, kad pati jums viską papasakosiu. Tuomet gal geriau suprasite, kodėl būtų neteisinga mums juos priimti.

Ji įdėmiai pažvelgia į Frederikę.

– Tiesa, jog susipažinau su jūsų vyru aštuoniasdešimt trečiųjų žiemą, netrukus po to, kai jis atvažiavo į Berlyną. Po keturių mėnesių mes susituokėme, o dar po septynių mėnesių gimė Feliksas. Bet... Turiu jums pranešti, ponia Faber, kad Frederikas nėra Felikso tėvas. Frederikas *neturi* zūnaus... Jis iš viso neturi vaikų!!! Nes, matote, nors popieriuose rašoma, kad aš ištekėjau už jūsų vyro Frederiko, iš tikrųjų jis veikiau... na, jis buvo vedęs mano brolį.

– Ak, *wenn* tik žinočiau, kuo baigti ir kuo pradėti... Mudu su broliu gimėme ir užaugome Berlyne. Šarlotenburge. Mūsų tėtis vokietis, bet kadangi mama buvo danė, didelę vaikystės dalį praleidome Danijoje. Pas gimines. Todėl abu nuo pat vaikystės kalbame daniškai. Mano brolį Ditlevą ir mane užaugino tėtis. Mama mirė, kai man buvo dveji, o Ditlevui – dešimt metų. Aš jos visiškai neprisimenu, bet Ditlevas šiek tiek prisiminė. Ilgėjosi. – Ji pamojuoja ranka.

– Tėtis Ditlevą niekino. Taip, gali pasirodyti keista, kad tėvai puoselėja tokius jausmus savo pačių vaikams, tačiau taip buvo mūsų šeimoje. Jam nepatikdavo, kai Ditlevas būdavo šalia. Tiesą sakant, nepatikdavau ir *aš*. Ir apskritai vaikų jis nemėgo. – Apsižvalgo ir tęsia toliau: – Aš brolį labai mylėjau. Ditlevas buvo keistas vaikas. Jis nebuvo gležnas berniukas fizine prasme, – ore piešia plačius pečius, – bet jis buvo... kitoks – gležnas *viduje*, jei suprantate, ką noriu pasakyti. – Ji padeda plokščią, liauną ranką ant krūtinės. Sprendžiant iš judesio, žmogaus trapumas slypi tiesiai po raktikauliais.

– Jam nerūpėjo kiti berniukai – tiesą sakant, manau, kad jie iš jo šaipydavosi, – bet jam labai patiko žaisti su mergaitėmis. Labiausiai su manimi, *natürlich*. Žaidėme tėtį, mamą ir vaikus su mano lėlėmis, rengėme jas senomis mamos suknelėmis, kurios kabėjo spintoje palėpėje... – ji nusijuokia. – Aišku, kad jis buvo krislas tėvo akyje. Tėvas buvo karininkas, – ji perspėjamai iškelia smilių, – griežtai paisė taisyklių, buvo labai dalykiškas. Būdavo siaubinga tai matyti. Kai jis bardavo Ditlevą, berniukas sriūbaudavo, todėl tėtis, suprantama, dar labiau įsiusdavo.

Ji kresteli galvą. Akys spinduliuoja meilę išdykusiam broliui.

– Būdavo gaila Ditlevo. Suprantate, aš jį juk *pažinojau*, – tęsia nuoširdžiai, – o jis buvo toks mielas ir linksmas, ir pilnas visokiausių idėjų. Protingas berniukas. Geras berniukas! Bet jei tik netoliese būdavo tėtis, jis pasidarydavo nuolankus ir geibus ir... *was sagt man*? – *pataikūniškas*. Sekiodavo jam iš paskos. Bet, žinoma, visos jo pastangos nuteikdavo tėtį tik priešingai. Ilgainiui mums augant susivokiau, kodėl jis buvo kitoks. – Rimtas tonas įspaudžia dvi raukšles tarp dailiai išpešiotų antakių. Nužvelgusi Frederikę tęsia: – Turbūt suprantate, ką noriu pasakyti: kaip ir jūsų vyras buvo kitoks...

Kadangi atvykėlė neketina patraukti nuo Frederikės maldaujančio žvilgsnio, kol nesulauks vienokio ar kitokio ženklo, Frederikė yra priversta tai patvirtinti santūriai linktelėdama.

– Na, nesunku buvo tai suprasti, ir *im grunde* visada tai žinojau, nors, suprantama, jis tai iš paskutiniųjų slėpė. Man, žinoma, buvo vis vien. Man tai nieko nereiškė! Tačiau *jį* žlugdė. Neretai jį slėgdavo depresija, jis būdavo nusivylęs gyve-

nimu ir nekęsdavo pats savęs, ir jaučiau, kad blogai baigsis. Taigi, susikaupiau ir pasišnekėjau su juo apie tai. Nuo tos dienos, man rodos, nebeturėjome vienas nuo kito jokių paslapčių.

Ji svajingai nusišypso.

Frederikė pamėgina nusišypsoti kilstelėdama lūpų kampelį. Šita žydų ponia nesiskubina eiti tiesiai prie reikalo!

– Kai man buvo aštuoniolika ar devyniolika metų, o Ditlevui apie dvidešimt penkerius, tėtis persikraustė į Hamburgą. Prieš porą metų buvo susipažinęs su kažkokia našle. Be vaikų! Jis persikraustė pas ją, o mums paliko namą Šarlotenburge. Iš pradžių atvažiuodavo į svečius – sakyčiau, porą kartų per metus: per Kalėdas, Velykas ir panašiomis progomis... Ir mes ten porą kartų apsilankėme – pas jį, turiu omenyje. Bet greitai vizitai baigėsi. Jis norėjo būti laisvas, – ji abejingai numoja ranka, – ir mes patys tam tikra prasme norėjome būti laisvi! Bet jis mums atlygino pinigais! – Ji juokiasi. – Sąžinės graužimas pasireiškė pinigais. Dažnai juk taip pasitaiko!

Also... kai tėtis išsikraustė, įsikraustė džiaugsmas... Ak, kokie tai buvo laikai. Staiga likome namuose vieni du, ir greitai namai tapo įvairiausių žmonių susibūrimo vieta. Tam tikra prasme juos siejo tik viena – begalinis polinkis bendrauti. Tai buvo pašėlę laikai! *Ein reges Leben!* Porą kartų linksmybes nutraukė policija, pasibeldusi į duris pasiskundus kaimynams. Tikriausiai policija pranešė ir mūsų tėvui, ar ne? – ji pažvelgia į Frederikę, tarsi ta turėtų žinoti, – tačiau jis, be abejo, nepasivargino atsiliepti. Juk jau seniai buvo mus palikęs.

Sėdi kurį laiką ir tyli. Tuomet netikėtai nusijuokia.

– Žinote, ką galvoju girdėdama, kaip mano amžiaus žmonės skundžiasi pašėlusiu šiuolaikiniu jaunimu?

Ne, dievaži, Frederikė nė trupučio nenutuokia.

– Kad jiems *reikėjo* mus pamatyti! – Ji sukikena. – Bet apie tai aš, savaime suprantama, nieko nepasakoju. – Ji suraukia nosį ir lyg sąmokslininkė nusišypso.

– Na, bet laikui bėgant šiek tiek aprimome. – Ji pažvelgia pro langą ir trumpam nutyla. – Daugiausia todėl, kad Ditlevas susirgo... Sifiliu.

Susijaudinusi pažvelgia į Frederikę, tarsi norėtų įsitikinti, ar ji suvokia nelaimės dydį.

– Taip, matyt, likimas taip lėmė, – prataria. Pritilęs liūdnas susitaikantis tonas slepia kartėlio kupiną kaltinimą, kad pasaulyje nėra teisybės.

Frederikė siurbteli kavos gurkšnį. Ji karti ir jau spėjo atvėsti.

Tuomet pastato puodelį ant stalo ir laukiamai žvelgia į viešnią.

– Teodoras Faberis buvo mūsų šeimos gydytojas, – galiausiai tęsia ta, – suprantamas dalykas, šitaip išgirdome ir apie jūsų vyrą. Kai brolis persikraustė, Frederikas perėmė kliniką, todėl vieną dieną apžiūrėti Ditlevo pasirodė jis. Jie iškart susidraugavo! – Iš džiaugsmo sužiba akys. – Po poros dienų atėjo pas mus vakarienės drauge su būriu kitų, ir tuomet draugystė įsibėgėjo...

Jūsų vyras dievino Ditlevą! Ir atvirkščiai, *natürlich.* Man atrodo, tai buvo meilė iš pirmo žvilgsnio. Puikiai žinau, kad daugeliui tai atgrasu – žmonės kartais pernelyg smerkia ir būna tokie nepakantūs! Bet mes abi žinome, kaip yra iš tikrųjų, tiesa? Taip, suprantu, tikriausiai mylėjote Frederiką taip pat stipriai, kaip aš savo brolį, jei dabar...

Vėl šis rimtas klausiamas žvilgsnis, vėl maldavimas išreikšti solidarumą.

Frederikė linkteli.

– Galiu drąsiai tvirtinti, kad niekada, nei prieš tai, nei po to, nemačiau, kad du žmonės būtų vienas kitam šitaip atsidavę, – tęsia ji. – Ditlevas nurimo ir kartu pagyvėjo. Galbūt skamba prieštaringai, bet taip jau buvo. Visus mūsų – kaip juos pavadinti... *laukinius* metus jo linksmumas būdavo kažkoks priverstinis. Dabar dirbtinumas dingo. – Ji suraukia antakius. – Pradingo ir dar šis tas – nuolatinės ir bergždžios pastangos sulaukti tėčio pripažinimo. Rodos, staiga jis visai nustojo jam rūpėjęs, tai laikiau tikru sveikatos požymiu. Vėliau ėmiau manyti, kad jis taip pasikeitė gal todėl, kad jau tada žinojo, jog mirs, kad vis tiek niekada nesulauks pripažinimo... Nežinau. – Ji beviltiškai papurto galvą.

– Tuomet, kai susipažinome su Frederiku, aš kurį laiką susitikinėjau su vedusiu vyru, kurį buvau iki ausų įsimylėjusi. Žinau, gali nuskambėti be galo naiviai ir kvailai, kai pasakysiu, kad jis *wirklich buvo* įsimylėjęs mane ir, jeigu būtų buvę įmanoma, būtų mane vedęs. Šiandien esu tuo visiškai įsitikinusi! Bet dėl įvairių *ursache* – nevarginsiu jūsų jas vardydama – jis negalėjo palikti savo žmonos.

Tačiau mūsų meilė atnešė vaisių, kaip galite suprasti. Padėtis buvo tikrai ne iš maloniųjų, bet buvau pasiryžusi pasilikti vaiką bet kokiomis aplinkybėmis. O visa kita – kaip Dievas duos!

Ji patempia lūpą. Tuomet veidas vėl atsipalaiduoja ir ji nusišypso.

– Kad Frederikas ir aš turime susituokti, sumąstėme mudu su Ditlevu vieną vėlyvą vakarą. Iš pradžių Frederikas nė gir-

dėti apie tai nenorėjo, tačiau mes jį įkalbėjome išaiškindami, kokias nuostabias galimybes atvers toks planas. Man atrodo, mes jį begėdiškai sugundėme.

Ji leidžia sau nusijuokti, tarsi kalbėtų apie nepavojingą išdaigą.

Frederikė suneria rankas: jei šitas išsigimėlis brolis užkrėtė Frederiką savo liga...

– Taigi jie galėtų gyventi po vienu stogu, visą laiką būti kartu, ir niekas apie tai nė nenutoktų. Ramiai ir tiliai sau gyventume: aš su juo kaip pora viešai – jis su Ditlevu kaip pora privačiai. Aš su savo vaiku – jis su Ditlevu. Galiausiai jis sutiko.

Ji svajingai atsidūsta.

– Taip pradėjome naują gyvenimą. Gimė Feliksas, mano zūnus. Frederikas jį priėmė į šį pasaulį, Frederikas ir vardą sugalvojo! – Jis reiškia laimę, – draugiškai paaiškina.

– Frederikas buvo tikras angelas... Jis labai mylėjo berniuką ir buvo jam kaip tėvas. Kaip ir Ditlevas. Mums kartu buvo taip gera, taip gera. Kai pavykdavo – paprastai kartą ar du per mėnesį – užsukdavo Felikso tėvas. Kaip galite įsivaizduoti, Feliksas buvo labiausiai išlepintas vaikas Berlyne: turėjo tris jį mylinčius tėvus. Frederiką vadino *papa* – savo tėvu, o Ditlevą vadino dėde... *Dėdė Ditlevas ir dėdė Hugo...* – ji liūdnai nusišypso. – Manau, tikriausiai buvome keista šeima, tačiau pati geriausia mūsų turėta!

Būti kartu su Frederiku būdavo šventė! Bet apie tai pati *alles* žinote. Jis mus visus užkrėtė savo optimizmu. Sekmadieniais važiuodavome į mišką, Griunevaldę, Vanzė... Tiek daug laimingų akimirkų prabėgo mums būnant drauge, keturiese. Žaisdavome su Feliksu, spardydavome kamuolį ir užkandžiaudavome iš dangiškų pintinaičių, kurias parūpin-

davo Frederikas. Kokį maistą valgydavome! Jis visą rytmetį praleisdavo virtuvėje jį ruošdamas...

Geri buvo laikai. Jūsų vyras buvo laimingas, ponia Faber. Iš tikrųjų buvo laimingas. Kaip gyvą matau ant patiesalo sėdintį Ditlevą – liesą ir kaulėtą – besijuokiantį iš jo, kai jis bėgioja užsisodinęs Feliksą ant pečių...

Tačiau tie laikai baigėsi. Dėl Ditlevo ligos, *natürlich*. Jis silpo diena iš dienos, ir galiausiai dingo visas linksmumas... Mirtis nėra graži. Ji šlykšti, ponia Faber. Ji nėra rami, kaip rašoma romanuose. Nebūna jokių išlaisvinančių *paskutinių žodžių*...

Ji karčiai suraukia lūpas. Susižvejoja cigaretę, įsikiša tarp virpančių lūpų ir prisidega.

– Ditlevo liga paveikė smegenis. Tai buvo neišvengiama, ir Frederikas mane tam parengė. Jis buvo matęs tai anksčiau. Vis tiek buvau pritrenkta. Jis, Ditlevas, tapo nepakenčiamas. Tiesiai šviesiai atgrasus! Pavydus kaip velnias! Siaubinga, ponia Faber, matyti, kaip mylimas žmogus visiškai pasikeičia ir nueina į kapą. Frederikui buvo nelengva. Atvirai sakant, lig šiol stebiuosi, kaip jis tai ištvėrė. Kaip *mes* ištvėrėme. Bet kito kelio nebuvo. Turėjome ištverti! Frederikas gydė ir slaugė jį iki paskutiniosios – prausė, maitino...

Paskutiniai žodžiai paskęsta dūmuose. O Frederikės mintyse iškyla vaizdai: Frederikas atraitotomis marškinių rankovėmis, nešinas vandeniu ir dubeniu, liaunos rankos, gręžiančios skudurus, drėkinančios kaktą, matuojančios pulsą, valančios išmatų kibirą...

– Pabaigoje jis buvo visiškai išsekęs. Regis, tuo metu ėmė vartoti morfijų. – Ji nukrato cigaretės pelenus ir pažvelgia Frederikei tiesiai į akis. – Frederikas taip pat. Juk galėjo jo

lengvai gauti. Iš pradžių po truputį. Tik kartkartėmis, man atrodo. Nieko pavojinga. Kad ištvertų. Viena vertus, nesunku suprasti: tikriausiai ir jį masino numalšinti savo skausmą, kai malšino Ditlevo. – Ji atsidūsta. – Bet... turėjau būti labiau...

Trumpam nutyla, bet Frederikė net nepastebi. Nes ji nebegirdi ponios Lichtenau balso, jos nebeerzina prasta danų kalba, ji giliai paskęsta savo pačios *laterna magica*.

– Kai Ditlevo nebeliko, tapome kaip bet kuri kita šeima. Tėtis, mama ir vaikas. Ryte atsikėlęs Frederikas eidavo į kliniką, aš prižiūrėdavau Feliksą, ir visi rūpindavomės pačiais savimi.

Tikriausiai todėl prabėgo pora mėnesių, kol supratau, kaip jam blogai. – Susimąsčiusi papurto galvą. – Taigi, o gal ir niekada dorai nesupratau... Jis tapo išsiblaškęs ir pavargęs. Niekam nebeturėjo jėgų. Darbas, kuriuo kvėpavo ir dėl kurio gyveno, – beje, Ditlevas dėl to jam niekada nepriekaištavo, – jo nebedomino. Visai be priežasties.

Taip... Atrodo, pati jam pasiūliau kuriam laikui išvažiuoti. Pakeliauti ir pažvelgti į viską iš šalies. Pavyzdžiui, į Paryžių. Jis atsisakė. Neturėjo jėgų. Sėdėjo nukabinęs nosį, ir tiek. Bandžiau jį linksminti kaip tik išmaniau, bet nepavyko. Net Feliksas, kuris visuomet sugebėdavo jį prajuokinti – žinote, kaip Frederikas juokdavosi! – net *jis* neprablaškydavo jo. Regis, iš jo teliko lukštas.

Tačiau vieną dieną – staiga! – parėjo namo ir pasakė, kad viską apgalvojo ir paklausys mano patarimo nuvykti į Paryžių. – Akimirksnį ji nušvinta. – Aš taip nudžiugau! Jis atrodė ryžtingas ir pralinksmėjęs. Sutvarkė reikalus klinikoje, susikrovė daiktus ir išvažiavo. Aš taip dėl jo džiaugiausi.

Neprašiusi leidimo ji paima kavinuką ir įsipila kavos. Pa-

sigirsta tykus čiurlenimas. Viena ranka prilaiko dangtelį, kad nenukristų. Ji virpa. Nedaug, bet truputį. Duoda kavinuką Frederikei, bet ši tiesiog spokso į ją ir tyliai papurto galvą.

– Na taip, ponia Faber... – su užuojauta ir atsiprašydama ji pažvelgia į dosniąją šeimininkę. – Tikriausiai turėjau ką nors įtarti, bet nerimauti pradėjau tik tuomet, kai negavau iš jo jokios žinios beveik visą mėnesį. Buvo visiškai jam nebūdinga. Ir nutiko taip, kad su manim susisiekė policija.

Buvo siaubinga. Į Vokietijos policiją kreipėsi Prancūzijos pareigūnai. Rado vyro lavoną prie Senos, po vienu tiltu. Negyvą, prieš jį buvo smurtauta. Muštas, spardytas ir subadytas peiliu. Kraupu. Iš karto jo neatpažino. Kūnas buvo – na, net nežinau... *išniekintas*. Aplinkybės neaiškios. Rodos, kūnas ilgai gulėjo vandenyje ir buvo beveik suiręs. Niekada nieko daugiau nesužinojau. Tačiau vieta, kur jį rado, buvo pagarsėjusi Paryžiaus padugnių susibūrimo vieta: vagišių, sąvadautojų ir prostitučių, nusikaltėlių, benamių, čigonų... Homoseksualų...

Apskritai šį įvykį susiejo su Frederiku tik todėl, kad netoliese rado jo piniginę su dokumentais. Iš pradžių nebuvo įsitikinę, ar yra kokių nors sąsajų. Bet *įtarė*. Ūgis ir akių spalva ta pati, drabužis vokiečių gamybos ir – vėliau patvirtinau – siuvėjo, pas kurį Frederikas siūdindavosi. O kai pasiteiravo viešbutyje, sužinojo, kad už kambarį jis buvo sumokėjęs dvi savaites į priekį, tačiau jo jau seniai nebuvo matę. Jis akivaizdžiai nesinaudojo kambariu jau kelias dienas...

Tuomet nutarė, kad, be abejo, ten jis. Iš pradžių nepatikėjau, kad taip galėjo nutikti. Bet žmonės visuomet taip elgiasi. Ir tada... Taigi, man reikėjo ten nuvykti. Juk reikėjo parsivežti jo daiktus. Atsisakiau žiūrėti į kūną! Bet papasakojau parei-

gūnams, kad jis turėjo... – ji nedrąsiai pajudina kairįjį petį, – ir... Taip, tai iš tikrųjų *buvo* jis!

Nemanau, kad nusikaltėlį kada nors surado. Ar nusikaltė*lius*. Vienu metu buvo kažką aptikę, bet vėliau užmetė bylą. Nežinau kodėl, bet sako neturėję įrodymų... Ir...

– Kas?

– Man sunku kalbėti. Nežinau, ponia Faber, kaip... Bet buvo ir daugiau, suprantate.

– Kas daugiau? – Kas dar galėjo nutikti, jei Frederikas buvo miręs?

– Na, suprantama, policijai apskritai buvo keista, ką jis ten veikė. Prie tiltų. Tarp tų baisių žmonių. Manė, gal jis netyčia ten nuklydo arba kad jį ten vienaip ar kitaip nuviliojo. Kad nežinojo, į kokią pavojingą vietą eina. Tačiau... Praėjus beveik dviem savaitėm po to, kai grįžau namo, gavau laišką. Labai keista, bet laiškas, matyt, buvo užmestas kažkokiame Paryžiaus pašte. Laiškas buvo labai giedras. Ir aš...

Ji pasičiumpa rankinę.

– Suieškojau laišką, ponia Faber. Aš jį turiu su savimi. Atnešiau jums. Galite perskaityti, jei norite...

Žiedais padabinta ranka akimirką pradingsta už rankinės sagties. Vėl pasirodo laikydama voką. Pastumia jį ant stalo.

Frederikė nusisuka bijodama, kas nutiks vėl pamačius jo rašyseną.

– Na, nežinau, ar jūs... – ponia Lichtenau liūdnai pažvelgia į nusuktą Frederikės veidą. – Bet, ponia Faber... jis niekuomet tikrai nebuvo *mano* vyras, tiesa? Todėl manau, kad jums labiau derėtų turėti jį, negu man. Pasilikite jį sau. Tada pažiūrėsite, ar... Arba tiesiog galite jį sudeginti.

*

Ji išėjo. Ant stalo paliko pilną peleninę. – Ir laišką.

Tačiau Frederiko žiebtuvėlį įsidėjo į rankinę.

Fru Mikelsen tvarkosi virtuvėje. Daugiau nė garso.

Viskam yra laikas, metas kiekvienam įvykiui po dangumi. Yra laikas gimti ir mirti; laikas sodinti ir rauti, kas pasodinta.

Yra laikas žudyti ir gydyti; laikas griauti ir statyti. Yra laikas verkti ir juoktis; laikas gedėti ir šokti...

Vieną gražią dieną jai nebereikės atsibudus žiūrėti į šias sienas, į šį kalėjimą.

Ir galiausiai jis ateis...

Nusižeminęs ir susigėdęs, jis atšliauš pas ją, kelius ir delnus draskydamasis į žemę. Ir ji pakvies jį atsikelti, ir nudelbęs akis jis atsistos priešais ją, ir ji apglėbs jį per juosmenį.

Jį...

Ir ji nutrauks nuo jo gėdos ir pažeminimo apsiaustą, ir staiga jie liks nuogi tarp apsirengusių, ir jie šoks, dviese.

Jo rankos apjuos ją, ir ji vėl taps jauna, ir jis... taip, jis bus jaunas, koks visada buvo! Ir ji glausis prie jo glotnaus ir vėsaus kūno, ir ji valgys jį, jis bus jos...

Ir kai galiausiai jis maldaus ją atleisti už tai, kuo jai yra prasikaltęs, ji didžiadvasiškai jam atleis.

Iš tikrųjų, ji jam duos visa, ko jis jai niekada neleido duoti...

Ir tada juodu šoks...

62

Jis atrodo labai netvarkingas, tikras ligonis.

Nešukuoti ir neplauti plaukai styro į šalis ir primena prastą peruką, kurį kas nors juokais užmetė jam ant galvos. Prieš porą dienų buvę švarūs marškiniai suglamžyti, išsipešę iš kelnių, purvinais juodais šeriais apėję skruostai atrodo dar labiau įkritę, o akys – įsodintos įdubose virš neskusto veido – dėbso beveik kaip laukinio, tokias jis dažnai matydavo šizofrenija sergančių pacientų veiduose.

Atrodo, kad galiausiai apatija jį apleido: stovi priešais darbo stalą ryžtingai nusiteikęs surūšiuoti ant jo sukrautas šūsnis popierių, dokumentų, laiškų. Vieną po kito ima viena ranka, pasižiūri, kita perbraukia plaukus ir deda į tvarkingą krūvelę ant stalo arba sulamdęs meta į šiukšliadėžę.

Staiga sustoja, pastovi akimirką ir, apimtas bejėgiškumo arba įtūžio, vienu rankos judesiu nušluoja viską ant grindų.

Tada tuščiomis rankomis sunkiai sudrimba ant kėdės ir nuleidžia tvinkčiojančią galvą ant stalo.

Jis sėdi šitaip, kai kiek vėliau prasiveria durys. Jis lėtai pakelia akis ir tarsi sapnuodamas košmarą duryse išvysta moterį su kibiru vienoje rankoje ir grindų šepečiu kitoje.

– Nešdinkis iš čia, – prataria nuožmiai, taip apimtas savo negandų, kad negalvoja, ką sako.

Kai duryse pasirodžiusi figūra nė nepasijudina, jis pakelia balsą:

– Nešdinkis, pasakiau! EIK LAUK, MOTERIE!!!

– Ponia prašė iššveisti grindis. Gavau labai aiškų nurodymą. Ponia labai supyks.

Žodžiai nuskamba tarsi nuoširdi, kone verksminga malda.

Kurį laiką juodu žvelgia vienas į kitą, ji – maldaujančiu, bejėgišku žvilgsniu, jis – su neįprastai ryškia neapykanta, tarsi norėtų ją sunaikinti vien savo akimis. Tuomet ūmai jis tarytum prabunda. Krūpteli, bet taip nežymiai, kad tarpdury stovinti moteris tikriausiai net nepastebi, tada atsilošia ir atsidūsta.

– Na, tuomet įeikite ir darykite, kas liepta.

Ji nerangiai ir triukšmingai įkepėstuoja pro duris, pastato kibirą ant grindų, o šepetį atremia į sieną. Kai ji akimirkai nusigręžia, šepetys lėtai ir išdavikiškai ima slinkti grindimis, kol medinis kotas griausmingai trenkiasi į parketą. Ji iškart pakelia jį ir grabalioja aplinkui ieškodama, į ką atremti. Skruostus išmuša karštligiškas raudonis. Susitvarkiusi su šepečiu atsigręžia ir dvejodama pažvelgia į Frederiką, tarsi bandytų įvertinti, ar saugu prie jo prieiti. Regis, jis jos nemato: vėl sėdi pasilenkęs virš stalo, rankomis parėmęs galvą. Ji apsisprendžia, žengia šešis ar septynis žingsnius į priekį, atsiklaupia ir imasi rinkti išmėtytus popierius.

Frederikas visą laiką ją stebėjo. Pro nedidelį pailgą plyšelį tarp dešinės rankos smiliaus ir didžiojo piršto nepastebėtas galėjo sekti jos judesius. Dabar lėtai patraukia rankas ir žvelgia tiesiai į ją – žmogystą, kuri ropinėja grindimis, klūpo ant

kelių ir atrodo tokia pažeminta bei apgailėtina, kad jam atrodo, jog nėra regėjęs nieko blogesnio nuo to laiko, kai paskutinįsyk matė save veidrodyje.

Jis atsistoja, pritupia šalia ir padeda surinkti popierius. Jos veidas yra vos už pusmetrio, ir jis aiškiai pamato, kodėl ji atrodo tokia negraži – taip, beveik bjauri. Jos odą, kur tik matyti, dengia pleiskanota, raudona egzema. Iš po nudėvėtų medvilninių rankovių kyšančios rankos ištinusios ir beveik be odos.

– Atleiskite, kad taip kalbėjau su jumis, – taria bandydamas būti geranoriškas, staiga apimtas egzistencinės užuojautos šiam apgailėtinam žmogui.

Ji žvilgteli į jį ir nuraudusi vėl nudelbia akis.

– Nieko tokio. Aš gi žinau... – ji nebaigia sakinio, ir stoja sunki tyla.

– Ką žinote? – jis žiūri į ją nustebęs.

– Nieko, pone.

– Na, prašau. Norėjote kažką pasakyti.

Jos žvilgsnis vienu metu ir vengia susitikti su jo akimis, ir nepaklūsta jai.

– Taip... Aš žinau, sužinojau iš kitų – iš Olinės ir Anos – kad dažniausiai jūs ne toks. Jūs visada toks geras... Visai ne toks kaip ponia.

Tik dabar jam topteli, kad ši žmogysta, kurios jis neprisimena kada nors matęs, *pažįsta* jį: tikriausiai jau kurį laiką dirba jo namuose, o jis jos visai nepastebėjo – *nenorėjo* pastebėti.

– Hm, – tepratarė ir užkelia popierių pluoštą ant stalo.

Jis atsisėda padėjęs ranką ant stalo krašto, o ji toliau renka popierius.

Neįtikėtina, kokia ji negraži!

– Ar kas nors kada apžiūrėjo egzemą?

– Vieną kartą, kai buvau paauglė. Nieko negalima padaryti, – išsisukinėdama gūžteli pečiais ir nusuka veidą.

– Ar visada ją turėjote? – neatstoja jis.

– Taip, kiek prisimenu, bet...

– Ateikite į šviesą, leiskite apžiūrėti. – Frederikas atsistoja.

– Ne, nereikia!

Žodžiai ištarti ne paviršutiniškai, ne įsiteikiamai kukliai, o kaip nuoširdus maldavimas paleisti.

Bet šiandien Frederikas negirdi skirtumo.

– Nesąmonė. Prieikite.

Ji nenoromis atsistoja ir mechaniškai abiem rankom palygina prijuostę.

Tuomet susigėdusi prieina.

Jis suima jos veidą abiem rankom, ir tą pačią akimirką ant jo tarsi užkrinta nematomas chalatas. Jis sukioja ir lanksto jos galvą, tyrinėja keistas dėmes, kuriomis nusėtas veidas ir kaklas.

– Ar visas kūnas toks pats? – paklausia primerkęs akis išskirtinai profesionaliu gydytojo balsu.

Ji linkteli. Ji vengia žiūrėti jam į akis, todėl jam tenka kone jėga pakelti jos galvą aukštyn.

– *Flegmona* – išplitęs odos uždegimas... Prašyčiau, parodykite nugarą.

– Betgi... – ji bejėgiškai parodo į kibirą.

– Darykite, ką liepiu. Atrodo, prasidėjo uždegimas. Norėčiau pažiūrėti, ar smarkiai išplito.

– Betgi aš negaliu... – šnibžda nudelbusi akis.

– Nesąmonė. Žinoma, kad galite. Aš *gydytojas*! – taria taip, tarsi tai būtų vienas iš daugybės dieviškumo sinonimų.

Ji pasiduoda, atsisuka į jį nugara, atsega drabužį ir nutraukia žemyn nuo pečių, atidengdama jo akims pliką nugarą. Vargu tai įmanoma, bet nugara dar prastesnės būklės už skylėtus apatinius.

Atopinis dermatitas! Jis perbraukia pirštais per ištinusias, uždegimo paveiktas vietas.

– Jums reikia tepalo, – taria susimąstęs. – Kokio nors antiseptiko. Visai nebūtina taip atrodyti. Tinkamai gydant galima tai nevisiškai *pašalinti*, bet labai sušvelninti.

Ji linkteli. Nieko neatsako.

– Išrašysiu receptą, kad vaistinėje galėtumėte gauti vaistų. Žinoma, pats sumokėsiu, – paskuba pridurti pagalvojęs, kad ji tikriausiai neturi tam pinigų.

Jis nori ją apsukti, kad apžiūrėtų iš priekio. Ji priešinasi, todėl jis turi priversti: švelniai ir tėviškai parodo gydytojo autoritetą, atsargiai laikydamas rankas jai ant pečių.

Galiausiai ji atsigręžia ir stovi priešais jį nuoga krūtine, o jo smegenys registruoja faktus: *Nedidelių krūtų oda nudraskyta, areolė susiliejusi su išbėrimu. Gimdė ir maitino krūtimi bent kartą, matyti aiškiai: speneliai iššokę ir padidėję. Be to, būdingas atsirandantis pilvo odos glebumas, odoje aiškiai matyti niežtinčią, skaudžią odą draskiusių nagų žymės. Šitaip išplito uždegimas – iš vienos vietos į kitą jį pernešė purvinos rankos ir nešvarūs nagai.*

Apžiūrinėja aukščiau – išsišovusius raktikaulius, raukšlėtą kaklą, spuoguotą smakrą. Ji vis dar slepia akis, ir staiga jis supranta kodėl: jose jis išvystų, kad tai, kas jam tėra ligos simptomai, yra jos gėda ir kančia, – vien stovėti ryškioje, vis-

ką atskleidžiančioje saulės šviesoje ir leistis apžiūrimai kaip retenybei jai kainuoja antgamtines jėgas. Kad tai, ką jis daro, yra užpuolimas.

Ji, ši negraži žmogysta, *savo* gėdą nešiojasi išorėje! Tą akimirką, kai jis suvokia tos gėdos dydį, išauga jo paties gėdos jausmas, kėsindamasis jį uždusinti.

Jis stovi priešais ją it suparalyžiuotas – ūmai nebeįstengdamas nė piršto pajudinti.

Ji nieko nedaro, nieko nesako – tiesiog stovi visiškai ramiai ir žiūri į jį, kol jį apima nemalonus jausmas, kad ji žvelgia giliai į jo širdį, kad tyrinėja jo *vidų* taip pat, kaip jis jos *išorę*, ir jis, lig šiol abejingu profesionaliu žvilgsniu ją stebėjęs vien kaip *ligonę*, staiga pamato, kad ji yra žmogus, kuris jam kažką pasakoja, kažko *nori*!

Negerai!

Gydytojas apžiūrinėja pacientą. Ne atvirkščiai. Tam tikrų taisyklių būtina laikytis, kad staiga viskas išvien netaptų absurdiška! O tai jau tikra beprotystė.

Taip nebus!

Ko ji iš jo nori? Ką ji nori jam pasakyti?

Kad jie yra *panašūs*?

Taip.

Gėda!

Bet ne vien ji. Yra dar kažkas...

Jis *privalo* sužinoti, kas tai, ir tarsi paveiktas nematomos jėgos ištiesia ranką. Kai atsargiai (ir vis dar taip pat, kaip derėtų tik gydytojui!) paliečia jos krūtį, išvysta paraudusiose akyse tai, ką visą laiką nujautė, bet nenorėjo pripažinti: akimirksnį jam tampa aišku kaip dieną, kad priešais jį stovinti moteris žino, kas *jis* toks, ir kad nepaisydama to myli jį, kad ji slapta jį sekiojo, stebėjo ir garbino. Ilgai – galbūt kelerius metus.

Jis užmerkia išrankias, išpaikintas akis, bet tai nepadeda: vis dar regi ją stovinčią priešais, apgailėtiną ir negražią, ir iš jos kvėpavimo jis supranta, kad tai, kas *jam* yra nereikšminga detalė – viena iš tūkstančių pacientų apžiūrų – *jai* galėtų tapti drąsiausios svajonės išsipildymu, ilgų metų troškimo kulminacija.

Ar nebūtų tai, – jei jis sugebėtų įveikti niekingą pasibjaurėjimą ir pamilti šią žmogystą, – visų laikų pati kilniausia ir nesavanaudiškiausia žmogaus meilė? Ir ar ji, ši moteris, netaptų jo kalte ir sąžine, o rūpinimasis ja ir jos išdžiūvusio, paniekinto ir alkano kūno poreikių patenkinimas – jo *atpirkimo auka*?

Kaip visada, įspraustas tarsi negyva musė tarp savo vidinių kovų – dialektinių klausimų – tarp įtikinamo gailestingumo šauksmo, *sąžinės* ir gundančio pertekliaus komforto, *kūno reikalaujamos prabangos* (justi nugara slystančius išlygintus marškinius, šilką prie odos, apauti kojas rankų darbo batais, justi puikaus kirpimo švarko pečius, vyro ranką ant liemens... Gyvenimą. Veliną.) – išpuoselėta, švelnia gydytojo ranka atsargiai suima jos krūtį.

Kai po kurio laiko pajunta ją po savimi ant siauros kušetės, liečia ją taip švelniai, kaip niekada nieko nėra lietęs, kad neįdrėkstų jos žaizdų ir nesukeltų dar didesnio skausmo. Iš jos burnos, prie kurios godžiai prisisiurbia, pajunta silpną prastos mitybos kvapą, būdingą visai darbininkų klasei, o nuo jos kūno sklinda svaiginantis, aštrus prakaito kvapas, pripildantis jį sielvartingo švelnumo – ji yra tikras žmogus – žmogus be kaukės ir grimo, ir dėl šios savybės jis myli ją šią amžiną akimirką. Ji paliečia rankomis jo neskustus skruostus, pajutęs jas, jis susijaudina, ji bučiuoja jo kaktą ir žiūri į jį žvilgsniu, kuriame sumišęs liūdesys, aistra ir dėkingumas, jis tai

mato ir kužda jai meiliausius žodžius, kokius tik žino – kad ją myli, kad ji yra jo, jo, jo! Kad jis ja pasirūpins, kad ji išgelbėjo jo gyvenimą ir kad jis niekada jos nepaliks, kad visada bus šalia, saugos ją, globos ją, gins... Jis kalba rimtai, vadina ją jos tikruoju vardu, Matilda, bučiuoja visą jos kūną ir geria aitrų kvapą iš jos šakumo, ir visą laiką jo smilkiniuose tvinksi vienas žodis – *žmogus*, ir nė akimirkos jis nejaučia pasidygėjimo ar nenoro, visas jo kūnas ir visa sąmonė tapo vienu dideliu švelnumu, didžiule siurbiančia ir nenumaldoma aistra šiam vienam žmogui.

Ašaros tėra tik dalelė šios nelauktos dovanos, pasitenkinimo, atpirkimo.

Vėliau įvyksta jaudinanti scena.

Jis ima, nepaisydamas jos prieštaravimų, dubenį po dubens karšto garuojančio vandens, pila jį į vonią su raminamaisiais aliejais iš daugybės keistų indų. Greičiau! Pakelia ją nuo kušetės, nuneša į vonią ir atsargiai, tarsi ji būtų mylimas vaikas, pasodina į atvėsintą vandenį. Nuima jai nuo galvos skarelę, pamatęs galvą apsiverkia, išsitraukia savo šukas, valo pleiskanas ir pūlius, kužda jai, prausia ją... rankas, krūtis, delnus, nugarą... bučiuoja, padeda atsistoti, atsiklaupia priešais ją, nušluosto, vėl bučiuoja, kalba ir žada visą pasaulį, ištepa tepalu, suplėšo porą savo šilkinių marškinių į skiautes ir apvynioja jomis rankas, kojas ir kūną...

*

Jis atrodo visiškai pasikeitęs, kai po poros valandų atidaro užpakalinių laiptų duris eidamas į palėpę ieškoti lagamino: nusiskutęs, švarus ir nepriekaištingai apsirengęs – plonomis kelnėmis bei paprastais baltais medvilniniais marškiniais.

Jis bemaž bėga į viršų, lekia laiptais taip energingai, kaip seniai nėra lėkęs, ir jam atrodo, kad niekada, niekada nebuvo toks laimingas.

Užbėgęs ant viršutinės laiptų aikštelės, pastebi ją. Ji sėdi ant laiptelio sudėjusi rankas į skreitą ir nunarinusi galvą.

– Matilda! Čia tu?

– Aš, – atsako tyliai. Pažvelgia į jį – ji irgi kažkaip pasikeitė, nors sunku pasakyti kaip.

– Negi tu visą laiką čia sėdėjai... ką? – paklausia susirūpinęs.

Jai nereikia atsakyti: jis supranta vos pažvelgęs į ją.

– Bet, Matilda, net nebuvai namie pasakyti saviškiams, kad...

Jo širdis sudūžta į šipulius, kai ji tylėdama papurto galvą.

– Ar dėl to, kad nenori važiuoti kartu? Ar važiuosi su manimi, Matilda? – klausia, staiga sugniuždytas.

– Nemanau, – sušnibžda ji, o jis pamato pasirodant ašaras – ne gražius byrančius lašus, o rausvą patinimą aplink akis. Jis niekada nebuvo matęs tokio grožio, tokios pilnatvės, kaip šis bjaurumas.

Jis atsisėda greta ir suima apvyniotą ranką.

– Kodėl, Matilda? Kodėl? Ar bijai, kad apgausiu tave, kad paliksiu svetimoje šalyje? – klausia susikrimtęs.

Ji nusišypso ir vos vos papurto galvą, nes ji panaši į gražiąją Emiliją tiek pat (kyla pagunda įterpti – kiek knygos autorė panaši į Čarlzą Dikensą!), kiek jis panašus į skrupulingąjį Sterfortą*.

* Emilija ir Sterfortas yra C. Dickenso romano „Deividas Koperfildas" herojai. (*Vert. past.*)

– Bet kodėl? – paklausia staiga nusiminęs.

Ji nieko neatsako, nes iš begalės privilegijų, kurias valdančiosios klasės monopolizavo kaip seną paprotį ir savaime suprantamą dalyką, kaip tik kalba yra viena iš didžiausių. Būdami daug labiau išsilavinę ir ypač dėl to, kad skaito knygas ir poeziją, jie įgijo išskirtinį gebėjimą atpažinti mintis ir jausmus bei išreikšti juos žodžiais. Dėl plačiai išplitusio neteisingo supratimo, kad jei nekalbi gražiai, tai ir nesijauti gražiai – tai yra jei nesugebi savo jausmų išreikšti žodžiais, tai veikiausiai apie juos apskritai neverta kalbėti (beje, remiantis ta pačia abejotina logika, būtų galima teigti, kad jei nesi profesionalus virėjas, tai nesugebi jausti alkio!), atsirado dar vienas patogumas patogiai įsitaisiusiems – dar viena svari priežastis įkalinti minias kalbos skurde.

Kai Tildė prabyla, jos žodžiai krinta ant grindų tarsi šlapi skudurai. Ji puikiausiai tai žino.

Todėl ji nešneka.

Ji žino, kad bandydama pasiaiškinti pasirodytų kvaila ir keliaklupsčiaujanti arba akiplėša ir nedėkinga. O nusakyti per vidurį esančią sudėtingą tiesą jai trūksta žodžių.

Todėl ji tyli.

Jis prisitraukia ją prie savęs, prisiglaudžia skruostu jai prie galvos ir jos atodūsyje, tame atodūsyje, kuris juodviem tarsi atima jėgas ir priverčia jųdviejų kūnus sunkiai sukristi vienam prie kito, jis vis tiek išgirsta visa tai, ką ji nori pasakyti, bet nepajėgia suformuluoti: kad ji gyvena vieną gyvenimą, o jis kitą, kad visos svajonės apie žmogiškąją laimę tėra kvailystė, kad gal, jei ji būtų jaunesnė ir naivesnė... ir nors ji neturtinga ir bjauri, ji nebe jauna, o naivi niekuomet nebuvo, ir kad didžiausia laimė, apie kokią drįsta svajoti, – tai pasiten-

kinimas, kad, šiaip ar taip, ji apskritai išgyvena, ir, kad ir kaip būtų keista, to jai pakanka.

Kurį laiką jis sėdi taip, jausdamas užpakaliu kietą medį, vėsų skersvėjį iš palėpės, žiūri į dėmėtas sienas, turėklų baliustradą, jos vienas stulpelis sulūžęs, ir glosto tai, kas kadaise buvo jo marškiniai, o dabar yra jos rankas apvynioję tvarsčiai. Tuomet jis išsitiesia ir atsigręžęs į ją veidu nugirsta, kaip ji tyliai sako, kad jis neturi aukotis dar kartą.

– *Ar aš aukojuosi, Matilda?* – klausia jis nebyliai ir bejėgiškai žvelgia į keistai protingas akis. – *Ar aš aukojuosi?*

Ji tyliai linkteli nepakeldama akių.

– Taip, tu aukojiesi.

*

Taigi Frederikas Faberis antrąkart gali išvažiuoti iš šalies, palikdamas moteriai savo kūno pojūtį ir savo kvapą kaip amžiną ilgesį...

Ir nors būtų gražu pasakyti, kad jis niekuomet jos nepamiršo, kad tarsi šiltą prisiminimą nešiojosi visą tolesnį gyvenimą, privalome pasakoti tiesą (arba bent jau tai, kas labiau tikėtina) ir pripažinti, kad važiuodamas briku į geležinkelio stotį, iš esmės jis jaučia palengvėjimą, kad yra vienas. O traukiniui įriedėjus į Gedserio stotį pasienyje, Tildės veidas jau nublankęs ir tapęs keistu tolimu prisiminimu – poros visais atžvilgiais beprotiškų dienų dalimi.

O po dvidešimt keturių valandų Berlyno stotyje išsikabarojęs iš traukinio su kukliu bagažu, jis jau visiškai ją pamiršęs – ne todėl, kad būtų bejausmis, bet vien todėl, kad yra žmogus.

Tačiau tai, kas buvo gauta tiesos akimirką, niekas niekada nepajėgs atimti...

Ateinančiais mėnesiais Tildės egzema pamažu gyja, o po gimdymo išnyksta visiškai ir niekuomet nebeatsinaujina.

Jos motina mano, kad stebuklą padarė aliejus.

Bet Tildė geriau žino...

EPILOGAS

(1933-iųjų gegužė)

Traukiniui sustojus Kopenhagos centrinėje stotyje, į peroną išlipa du malonūs ponai. Vienas aukštas, kitas žemas. Aukštasis palyginti jaunas, gal apie dvidešimt penkerių, o žemesnysis vyresnis – gal net tokio amžiaus, kad galėtų būti jam tėvu. Kad jie nėra tėvas ir sūnus, gerai matyti iš tarp jų vyraujančio mandagaus dalykiško tono.

Akivaizdu, kad šių dviejų vyriškių ūgio santykis atvirkščiai proporcingas galios santykiui: kai švelnių veido bruožų šviesiaplaukis jaunuolis dėmesingai ir pagarbiai klausosi kito, jo akyse budri, kone vergiškai nuolanki išraiška – taip, jis taip uoliai stengiasi anam įtikti, kad iš mandagumo net susikūprina.

Bet greičiausiai nėra jokio reikalo taip prievartauti gamtos. Darbdavys neatrodo nei piktas, nei grėsmingas. Jo veidas kažkoks išsiblaškęs, ir nors ilga, per vidurį lyg lūžusi romėniška nosis verta diktatoriaus, bet kokį įtarimą dėl monokratiškų savybių iškart paneigia visą paveikslą sušvelninanti kiek išsikišusi viršutinė lūpa. Jo laikysena, šiuolaikiško kirpimo drabužiai ir paveikus, bet švelnus balsas byloja apie tai, kad jis, matyt, užsiėmęs verslininkas, o ne reakcingas vergų prižiūrėtojas.

Davęs nurodymas, jis žvilgteli į laikrodį, guviai uždeda ranką sekretoriui ant peties, tada nusisuka ir skubriais žingsniais ima lipti laiptais į didžiąją salę.

Iki traukinio išvykimo į Berlyną jis teturi porą valandų. Nedaug, bet turėtų suspėti!

Sekretoriui dar nespėjus išsitiesti ir arogantišku judesiu pasikviesti bagažo nešiko, jo viršininkas jau nužingsniavo savita plytelių danga palei kojas plazdant palto skvernams ir išėjęs į stoties aikštę šūksniu susistabdė taksi.

Gustavas Lemanas yra užimtas žmogus, nes, populiariai tariant, *verslas klesti* – iš tikrųjų klesti taip, kad pastaruoju metu jam pačiam ėmė atrodyti, kad galbūt viso to *per* daug. Veikla dvare už Skerbeko nuo tėvo laikų nuolatos ir ramiai augo nuo tada, kai jis perėmė vadovavimą ir įdiegė modernesnius gamybos bei verslo metodus. Firma uždirba daugiau nei padorų pelną, o ypač palankaus būta meto nuo keturioliktųjų iki aštuonioliktųjų (nė žodžio apie guliašą*!), kai buvo sujungta ilgainiui plačiai išsišakojusi prekybinė veikla, beje, apimanti konservų gamybą, alaus darymą, žemės ūkį ir lentpjūvę.

Taigi Gustavui Lemanui trūksta ne pinigų, o veikiau laiko juos išleisti, todėl žinia apie senos, nepažįstamos tetos mirtį ir viso turto palikimą iš tiesų (nors jam beveik dėl to gėda) jį nemenkai suerzino.

Visas tas popierių tvarkymas.

Ir dabar šitai!

Jis atsisėda ant priekinės sėdynės, išsitraukia iš švarko kišenės lapelį su adresu ir liepia vairuotojui važiuoti. Auto-

---

* Užuomina apie tuos, kurie Pirmojo pasaulinio karo metais praturtėjo eksportuodami maistą kariaujančioms šalims. (*Vert. past.*)

mobiliui pasukus į kairę Vesterbro gatve ir riedant tarp kitų transporto priemonių, jis nugrimzta į sėdynę ir prisiverčia truputį atsipalaiduoti.

*

– Taip, trečiame aukšte. Po jūsų, pone Lemanai.

Durininkas Jensenas nuolankiai linkteli ir laiptais nuseka vyrui įkandin.

– Taip, štai čia. – Raktas įlenda į spyną. – Taigi, ilgai laukėme, kol kas nors pasirodys. Juk jau praėjo nemažai laiko, kai...

– Taip, suprantu, – prasimuša jutlandietiška vyro tartis.

– Taigi, juk neprasminga laikyti tokį butą tuščią. Tai labai geidžiama nuosavybė, taigii... – jis atsargiai pašnairuoja į nepažįstamąjį ir pasigaili savo tiesmukumo. – Na, nenoriu pasirodyti nejautrus, bet...

(Kaži kada jis išmoko patylėti?)

– Negalvokite apie tai, – tuo tarpu šypteli vyras. – Tiesą pasakius, aš jos visiškai nepažinojau. Nemanau, kad man kada nors yra tekę ją sutikti. Mano mama mirė, kai buvau visai mažas, ir neprisimenu, kad tėvas kada nors būtų užsiminęs apie ją – na, apie esamą tetą. Arba buvusią.

– Na, po šimts. Aišku tada.

Jie įžengia į koridorių. Emilis Jensenas pasilenkia, pakelia nuo kilimėlio porą laikraščių ir atsargiai padeda juos ant komodos.

– Taigii... Galiu išeiti, kad truputėlį pabūtumėt vienas. Išeidamas tiesiog pabelskite man į duris.

– Ne, žinote ką, – Lemanas atgręžia savotišką veidą ir tiesiai pažvelgia į jį, – būčiau dėkingas, jei liktumėt. Jeigu ko prireiktų, ko aš pats... Tai truks tik sekundėlę, patikinu jus.

Juk jau peržiūrėjau popierius su advokatu, taigi čia esu tik tam, kad nutarčiau, ką daryti su baldais ir kitu namų turtu. – Jis žvilgteli į savo sunkų auksinį laikrodį. – Beje, man šitai gan neparanku, pasakysiu. Dabar vykstu į labai svarbų verslo susitikimą Vokietijoje. Iš tikrųjų visai neturiu laiko.

– Mat kaip... Na taip, žinoma. Jeigu per ilgai neužtruks, taii...

– Neužtruks, – patikina jis.

Greitai paaiškėja, kad jis teisus. Jis sparčiai pražingsniuoja per kambarius ir tik vieną trumpą akimirką stabteli prie pianino, lanksčiais pirštais perbėga klavišais, sugroja kelis akordus ir trumpu šypsniu į durininko pusę parodo, kad jį reikėtų suderinti. Daugiau niekas jam labiau neužkliūva, tad jis pavargusiu žvilgsniu tik apmeta visumą.

Prie sekretero be entuziazmo pasklaido šūsnį pašto. Jo dėmesio nepatraukia niekas – Emilio Jenseno palengvėjimui, net ir vokas su nuplėštu pašto ženklo (prancūziško, beveik penkiasdešimties metų senumo) kampu.

Nepažįstamasis laiškų krūvą padeda atgal, atsainiai pavarto fotoalbumą, atidaro porą stalčių...

Jo veido aukštyje stovinti auksu įrėminta dviejų jaunų moterų nuotrauka patraukia jo žvilgsnį jau benusisukant.

Visą tą laiką rankas susidėjęs už nugaros Emilis Jensenas mandagiai laikėsi nuošalyje ir stebėjo Lemaną. Bet dabar, pamačius, kaip nepažįstamasis apverčia rėmelį, atidaro jį ir išverčia ant stalo stiklą su nuotrauka, jam sunku sutурėti instinktyvų poreikį paprieštarauti.

Jensenas jaučiasi nekaip. Visai nekaip. Jis neramiai sūpuojasi nuo kulnų ant pirštų. Gal tai tiesioginė pasekmė to, kad didžiąją gyvenimo dalį jis valdė ir prižiūrėjo kitų nuosavy-

bę – nežinia, bet kai Lemanas staiga perplėšia nuotrauką pusiau ir vieną jos puselę nusviedžia, Jensenas nebeįstengia suvaldyti iš gerklės besiveržiančio *Ei, ei!*, taigi šūksnį priverstas išleisti priekaištingo krenkštelėjimo pavidalu.

– Klausykit, pone Jensenai... – Lemanas atsigręžia, kartu praskleisdamas švarką ir į vidinę kišenę įsikišdamas vieną nuotraukos pusę. Prie pat širdies. – Atvirai tariant, nežinau, ką veikti su visu tuo. – Jis neryžtingai apsidairo. – Bet... Ką pasakytumėt, jei paprašyčiau išparduoti tai už mane?

– Na... hm, – nutęsia Jensenas ir nutaiso truputį įžeistą išraišką. Tegul sau nemano! – Nelabai turiu laiko. Aš juk užsiėmęs visą darbo dieną...

– Aišku, nesitikiu, kad teiksite paslaugas dykai, – paskuba įsiterpti nepažįstamasis. – Jokiu būdu! Savaime suprantama, atlyginsiu jums už nepatogumus. O ką su tais daiktais veiksite, kaip ir jūsų reikalas. Man nieko iš jų neprireiks, tad jei pavyks iš to truputėlį uždirbti, neprieštarausiu. Kažkiek pajamų vis tiek turėtų susidaryti. Aš nesikišiu. Užvis labiau noriu, kad nebetektų tuo rūpintis.

Emilis Jensenas tiriamai pažvelgia į Lemaną. Gal jis jį mulkina? Tikriausiai ne: jo žvilgsnyje tik nekantrios skubos šešėlis.

– Na, tai ką sakote?

– Jo... Bet ar jūs įsitikinęs? Noriu pasakyti – ir tuo, kad nesama kitų šeimos narių, kurie... Taip, vargu ar norėtųsi problemų.

– Aš esu vienintelis gyvas giminaitis! Kitų tikrai nėra. Sakau tai! Jeigu norite, šitai bus jūsų! Bet tuomet turite atsakyti man dabar. – Jis vėl pasižiūri į laikrodį. – Man reikia bėgti po dešimties minučių. Turiu spėti į traukinį.

Jensenas apsidairo.

– Taip, – taria jis. – Tik norėdamas padaryti jums paslaugą, pone Lemanai. – Jis šniurkšteli nosį. – Nes čia juk daug darbo. Juk per vieną dieną visko neužbaigsi.

– Žinoma, ne. Dabar žiūrėkit. – Lemanas įkiša ranką į švarką. Akimirksnį Jensenas pamano, kad jis vėl ištrauks perpus perplėštą nuotrauką, bet pasirodo piniginė. – Kaip jums šimtas kronų? Už išvežimą? Nemanote, kad užteks?

– Taip, per akis... Arba... Bet aš, aišku, nežinau, kiek ima vežėjas. – Darsyk šniurkšteli nosimi. – Juk baldų čia gana daug.

Lemanas aiškiai susierzina. Tačiau jis taip užsiėmęs. Ištraukia dar vieną banknotą ir ištiesia jam.

– Taigi, pridėjau dar penkiasdešimt. Dabar *turi* užtekti! Ir ar būsite toks malonus paskambinti taksi? *Privalau* suspėti į traukinį!

*

Nors ta proga apsivilko geriausią kostiumą, Emilis Jensenas jauno pardavėjo žvilgsnyje neišvengiamai pastebi skepticizmą.

– Kuo galiu pasitarnauti?

– Norėčiau pasikalbėti su savininku. Kalbama apie po mirties paliktą turtą.

Kadangi jaunuolis nieko nesako, o tik stebi jį vos šypsodamasis, Jensenas mosteli ranka (apgailestaudamas pats pastebi, kad mostas atskleidžia jo nepasitikėjimą) ir priduria:

– Taigi iškaboje parašyta, kad superkate paliktą turtą.

– Na taip, – jaunuolis paniekinamai nusišypso ir pažvelgia į jį taip, lyg jo buvimas šioje aplinkoje (ar gal jo egzistencija

apskritai!) būtų susijęs su apgailėtinu nesusipratimu. – Tačiau tik ypatingais atvejais. Mes superkame išskirtinai aukštesnės klasės antikvarinius daiktus. Mūsų klientų ratas labai žymus. Bet Snarės gatvėje yra sendaiktininkas. Jis irgi superka baldus. Gal jūs verčiau...

– Aš ir kalbu apie aukštesnės klasės baldus. Patikėjimo teise man pavesta parduoti prabangių namų inventorių. – *Patikėjimo teise pavesta!* Jensenas slapta pasidžiaugia: kad tave kur, ar tik raudonmedžio baldų nuosavybė nebus apšlifavusi jo kalbos.

Po poros valandų *E. M. antikvariato ir senovinių rankų darbo baldų* savininkas – puikiai apsirengęs, pagyvenęs ponas su pora įspūdingų žilų antakių ir tokiais pat įspūdingais ūsais – stovi ponios Faber bute, ir iš jo veido galima matyti jį visiškai nenusivylus. Jis vaikšto iš kambario į kambarį, nuo baldo prie baldo, ir kadaise buvusiomis jaunomis žinovo rankomis glosto lygius, blizgius paviršius; atidaro stalčius, atsitupia ir prisimerkia pastebėjęs vieną ar kitą detalę, kuri jam, matyt, pasirodo svarbi, mąsliai suka savo įspūdingų ūsų galiuką ir kruopščiai viską žymisi į su savim nešiojamą nedidelį bloknotą.

Jensenas įsitempęs laukia.

– Taip, – po kurio laiko prabyla jis, – tikrai puikus inventorius. Nėra neprilygstamas, bet puikus... Beje, o kas kabėjo tenai? – tada pasiteirauja jis, rodydamas į didelį šviesų kvadratą ant sienos.

Jensenas šiek tiek parausta.

– Paveikslas, kurį šeima panoro pasilikti.

– Ak taip, – garbingiausias miesto antikvaras nutaiso ap-

simestinai susirūpinusią miną. – Tikrai manau, kad mudu galėtume sudaryti sandorį. Gal... – jis minutėlę padvejoja. – Tačiau šiuo momentu, deja, aplinkybės visgi nėra tokios palankios. Ak, vis tie modernieji laikai. Kaip gal žinote, aukščiausia mada staiga tapo architektų projektuoti baldai. Paprastumas... Funkcionalumas, žinote... Antikvariniai baldai nebevertinami. Todėl negaliu jums pasiūlyti tokios kainos, kokią norėčiau ir kokią būčiau galėjęs pasiūlyti vos prieš keletą metų. Juk man reikia galvoti ir apie tai, už kiek pats galėčiau parduoti. Be to, daugelį baldų mums teks atnaujinti ir sutaisyti, kad jie apskritai būtų tinkami perparduoti. Turbūt suprantate.

– Taigi, – sumekena Emilis Jensenas ir gerklėj it plaukuotą gumulą pajunta nusivylimą.

– Kita vertus, drįstu jums pažadėti, kad mano pasiūlymas pralenks visus, kuriuos galėtumėte gauti iš kitur. – Jis žvilgsniu perlieja durininką prieš priimdamas sprendimą ir pasakydamas sumą, atitinkančią pusę tikrosios vertės, ir – per keistą atsitiktinumą – tiksliai antra tiek, kiek Jensenas drįso tikėtis.

– Jeigu sutinkate su pasiūlymu, dėl manęs, pinigus galite gauti iškart. Ir bus baigtas kriukis, – gundo jis.

– Iškart, sakote? – Jensenas nuryja susijaudinimą. – Na, tai taip. Taip! Sutarta.

– Tada, manau, tik parengsiu raštišką sutartį, kurią paprašysiu jūsų pasirašyti. Ne todėl, kad nepasitikiu jumis, bet dėl bendros tvarkos.

Antikvarinių daiktų pardavėjas išsitraukia valgomojo stalo kėdę ir atsisėda, o po poros minučių Jensenas jau padeda parašą ant lapo popieriaus, paverčiančio jį, jo kukliu supratimu, pasiturinčiu žmogumi.

Ir darosi vis geriau ir geriau: nepažįstamasis įkiša ranką į paltą ir ramiu judesiu išsitraukia gerai prikimštą piniginę. Emilis Jensenas apdujęs stebi, kaip nepažįstamasis, palaižęs nykštį ir smilių, ima sklaidyti banknotų pluoštą storio sulig psalmių knygele, kurią jis kadaise gavo konfirmacijos proga.

Paimant pinigus, ranka truputį dreba.

– Labai dėkui, – per klaidą išsprūsta jam, ir jis iškart pasigaili. Nes juk tai nėra tiesiog dovana! Ano akivaizdoje nesinori traukti nutrintos rudos savo piniginės, tad jis pluoštelį suvynioja ir įsikiša į gilią kelnių kišenę, kur tas guli išsipūtęs kaip gigantiška erekcija.

Nepažįstamasis nusišypso.

– Na, tai dėkoju už sandorį, pone Jensenai. – Bloknotas vėl pradingsta palte. – Rytoj rytą atsiųsiu porą vyrų iškraustyti buto. Kaži, jums tinka?

– Taip, nuostabu. Pasirūpinsiu, kad juos įleistų.

– Labai gerai. Ir pasistengsite ištuštinti spintą ir stalčius? Mačiau, sekretere yra laiškų ir popieriaus.

– Savaime suprantama.

– Tuomet dėkoju jums už tai.

Išeidamas jis staiga apsisuka ir sustoja.

Jensenas pajunta, kaip nudiegia širdį – vieną baisią akimirką jis išsigąsta, kad vyriškis persigalvojo, taigi jau ėmė planuoti, kaip privers jį suprasti, kad sandoris yra sandoris. Gerokai sugriebtas nevilties šalčio, jis su palengvėjimu išvysta, kad anas prieina ir nuo grindų pakelia nedidelį šachmatų stalelį.

Atsigręžęs į Jenseną suplasnoja antakiais:

– Šitą galiu iškart pasiimti. Juk jis toks lengvutis.

Paryžius, 1885 m. gegužės 12 d., trečiadienis

Brangi Klara, brangi žmona,

prieš kelias savaites į mano kliniką atėjo jaunas vyriškis...

Visada, ar kaip dėstytojui stovint priešais pilną auditoriją, ar kaip svečiui įžengus į pokylių salę, pilną svetimų, šventiškai pasipuošusių žmonių, – man pakakdavo vos vieno žvilgsnio atskirti, kuris iš jų savo akyje nešioja tokį pat krislą kaip mano. Taip, tas taip akivaizdu, sakytum, jiems ant kaktos likimas būtų išpiešęs tam tikrą regimą ženklą.

...Buvo aišku, kad nūnai prieš mane stovintis jaunuolis tą ženklą turi.

Parodęs man keletą nekenksmingų pūlinukų ant nugaros, kuriuos apžiūrėjau ir kurių gydymui išrašiau veiksmingo preparato, pagaliau dvejodamas ir drebėdamas jis išdėstė, ko iš tiesų atėjęs.

Tada padariau, ko niekada anksčiau nebuvau daręs: aš jį atstūmiau! Keliomis šiurkščiomis replikomis tiesiog išprašiau jį iš klinikos!

Tariamai abejingai pasielgiau (galimos baisios to elgesio pasekmės nuo tada man neleidžia miegoti naktimis) ne todėl, kad dėl išdidumo būčiau nenorėjęs meluoti, bet todėl, kad tiesiog pabijojau netyčia pasakyti jam tiesą... visą tiesą...

Kad galėtum suprasti tolesnį pasakojimą, turi žinoti, kad konsultacijų kabinete, viršutiniame rašomojo stalo stalčiuje, turiu pasidėjęs revolverį, kuris ten guli nuo Teodoro laikų – pasak jo, tą ginklą jis įsigijo po to, kai pas jį keletą kartų apsilankė nervų liga sergantis pacientas, grasinęs jam ir jo personalui. Tiesą sakant, seniai neatsikračiau juo tik todėl, kad dėl įprasto išsiblaškymo buvau visai užmiršęs jį ten gulint.

Dabar jo buvimas akimirksnį iškilo man prieš akis, ir aš išsigandau, kad pasiduosiu troškimui atidaryti stalčių, išimti revolverį, padėti jį ant stalo ir kreiptis į tą jaunuolį šitaip:

– Jaunuoli, galėčiau jums pasakyti, kad esama puikių hipnozės rezultatų, sėkmingai galėčiau jums įteigti, kad viskas išsispręs, kad jūsų būsena tėra iškreiptas įsivaizdavimas, kilęs iš lytinės ir bendros jaunystės sumaišties, ir kad jį galima pergalėti stipria valia ir negailestinga savidisciplina. Galėčiau tėviškai jums paplekšnoti per petį ir pasakyti, kad pasaulis pilnas nuostabių moterų, kad jums tereikia apsidairyti ir netruksite atrasti tarp jų tą vienintelę, kuri skirta jums. Kad jums reikia susituokti, atrasti moters glėbyje slypinčius džiaugsmus – tokius dangiškus džiaugsmus, kad greitai pamiršite savo negandas!.. Veikiausiai manimi patikėsite ir iš mano klinikos į gyvenimą išeisite įgijęs naujo ryžto gyventi. Ir kadangi jūsų kūnas iš pat pradžių jus išdavė, jūs sukaupsite visas jėgas, kad niekada pats savęs nenuviltumėte. Kadan-

gi jūsų kūnas jums kelia pasibjaurėjimą, reiškia pūvančią, pūlių pilną šunvotę, jūs paskirsite gyvenimą grynai idėjai ir, suprasdamas, ką reiškia gyventi šalia melo, visose kitose gyvenimo srityse sieksite didžiosios tiesos. Gal jums pasiseks, ir jūsų nepaperkamumas užtikrins jums gerą vardą ir pagarbą, ir jūs pavydėtinai lengvai užmegsite draugystes – ne su paviršutiniškais garbintoja•rie dėl jūsų padarytų viską ir dėl kurių jūs padarytumėte viską. Ir jūs būsite kupinas didžio pasitenkinimo, kad esate toks privilegijuotas, toks mėgstamas. Ir gal net pasiųsite draugišką mintį gydytojui, kadaise išvedusiam jus iš paklydimų į šį kelią...

Ir taip jums ten besėdint, širdį perlies ledinis vėjas, nes ūmai su visu stingdančiu siaubu suprasite, kad jeigu jie žinotų – taip, jei tik turėtų bent menkiausią įtarimą, kas iš tiesų esate, jie pasišlykštėtų, žvelgtų į jus su pasidygėjimu, juos pykintų nuo draugiško jūsų prisilietimo, jie atsuktų jums nugarą ir ateityje saugotųsi jūsų lyg maro... Ir nors giliai viduje gal žinosite, kad klysta jie, o ne jūs, tai nieko negelbės. Nes kartu žinosite, kad svarbu yra ne tai...

Todėl, jaunuoli, mano daktariškas, draugiškas patarimas toks: imkite šį revolverį, pajuskite, kaip smagiai ir svariai jis guli rankoje, išeikite ir susiraskite ramią, netrikdomą vietą, kur galėsite patogiai paleisti sau kulką į kaktą! Tai, mano drauge, vienintelis receptas, kurį galiu jums išrašyti.

. . .

Tu dar jauna, Klara, ir tu išsaugojai nesugadintą tikėjimą gyvenimu. Tavo vaikas, mano menku tarpininkavimu įteisintas, kad netaptum grasinančio įprastos, siauros moralės piršto objektu. Finansinė tavo padėtis palyginti gera, ir nie-

kas tau netrukdo aktyviai ieškoti laimės ir ją surasti – neskaitant tokio prislėgto, pusamžio morfinisto, su kuriuo tave netikėtai suvedė ir neišardomai susiejo gyvenimas ir įvairios nesėkmingos aplinkybės.

Aš tiek daug galėčiau sugriauti, Klara, bet savo gyvenime jau ganėtinai sugrioviau.

Kadaise buvo laikas, kai mes šokome per naktį: tu, aš ir Ditlevas... Prisimeni?

Ir buvo laikas, kai mudu būdravome prie jo lovos krašto, spausdami vienas kito ir jo rankas, suvienyti sielvarto dėl jo vargo...

Bet, brangi Klara, svarbu juk ne tai, laimingi mes ar nelaimingi, nes savo permainingumu abu šie būviai – ar tai būtų siaubas, ar ekstazė – tėra įrodymas, kad gyvename... Svarbu tai, ar mes vis dar pajėgiame bijoti vieno ir tikėtis kito.

Dabar ankstyvas rytas. Aš sėdžiu čia ir rašau, matydamas raudoną saulę kylant virš Paryžiaus stogų – kupinas nuoširdaus dėkingumo tau, mano drauge, įtikinusiai mane atvažiuoti čionai, kad vėl galėčiau pamatyti šį išdidų miestą. Puikiai suprantu, kodėl čia plūsta menininkai iš visų pasaulio kraštų.

Čia šviesa taip ypatingai skaidri...

Amžinai tau atsidavęs

Frederikas

Kaarsbøl, Jette A.
Ka-19 Užverstas dienoraštis : romanas / Jette A. Kaarsbøl ; iš danų kalbos vertė Daiva Sajenkienė. – Vilnius : Tyto alba, 2008. – 655, [1] p.

ISBN 978-9986-16-675-7

Jette A. Kaarsbøl (g. 1961 m. Hileriode) – danų rašytoja. „Užverstas dienoraštis" – debiutinis jos romanas, iš karto sulaukęs skaitytojų pripažinimo ir išverstas į daugelį Europos kalbų. Kopenhaga, 1875-ieji. Geros šeimos dukra Frederikė ruošiasi tekėti už jauno pastoriaus ir dalytis su juo visais kuklaus būsimo gyvenimo džiaugsmais bei vargais. Tačiau inteligentiškų laisvamanių būrelio, į kurį atsitiktinai patenka ir Frederikė, siela – žavus, charizmatiškas, protingas gydytojas Frederikas atveria jai kito gyvenimo galimybę. Frederikė nepastebi, kaip įsimyli Frederiką, ir nutraukia sužadėtuves su pastoriumi, sukeldama skandalą savo aplinkoje. Atrodo, kad pasielgė teisingai, nes netrukus Frederikas pasiūlo jai tuoktis, žadėdamas finansinę nepriklausomybę ir visišką asmens laisvę. Nuotakos laimei nėra ribų – tačiau jau vestuvių naktį ji pamato, kad jos vyras santuoką supranta visiškai kitaip nei ji pati...

UDK 839.8-3

JETTE A. KAARSBØL

UŽVERSTAS DIENORAŠTIS

Romanas

Iš danų kalbos vertė *Daiva Sajenkienė*
Viršelio dailininkė *Ilona Kukenytė*

Tiražas 2000 egz.
SL 1686. 2008 12 10. 22,43 apsk. l. l.
Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius,
tel. 2497598, info@tytoalba.lt
Spausdino Standartų spaustuvė, S. Dariaus ir S. Girėno g. 39, LT-02189 Vilnius

Ji apsigaubia Frederiku, juo pasidabina ir žengia gatvėmis išdidžiai rodydama naujas savo plunksnas tam nedaugeliui, kas sugeba juodu pastebėti.

Jette A. Kaarsbøl (g. 1961 m. Hileriode) – danų rašytoja. „Užverstas dienoraštis" – debiutinis jos romanas, iš karto sulaukęs skaitytojų pripažinimo ir išverstas į daugelį Europos kalbų.

Kopenhaga, 1875-ieji. Geros šeimos dukra Frederikė ruošiasi tekėti už jauno pastoriaus ir dalytis su juo visais kuklaus gyvenimo džiaugsmais bei vargais. Tačiau laisvamanių būrelio, į kurį atsitiktinai patenka ir Frederikė, siela – žavus, protingas gydytojas Frederikas atveria jai kito gyvenimo galimybę. Priklausantis ne padoriems miestiečiams, o bohemos, menininkų, svajotojų aplinkai medikas susuka merginai galvą – klausydamasi diskusijų apie gėrį ir blogį, Dievą ir moters laisvę Frederikė nepastebi, kaip įsimyli Frederiką, ir nutraukia sužadėtuves su pastoriumi, sukeldama skandalą. Atrodo, kad pasielgė teisingai, nes netrukus Frederikas pasiūlo jai tuoktis, žadėdamas finansinę nepriklausomybę ir visišką asmens laisvę. Nuotakos laimei nėra ribų – tačiau jau vestuvių naktį ji pamato, kad jos vyras santuoką supranta visiškai kitaip nei ji pati...

Frederikė kankinasi, gailėdamasi dėl savo sprendimo pakreipti gyvenimą visiškai kitaip, negu iš jos tikėjosi tėvai ir visuomenė. Už viliojančio santuokos pažado slypėjo kaltė ir atgaila, išskaičiavimai ir iliuzijos... Tik baigiantis gyvenimui ji supranta, kad žmogaus likimą kartais nulemia aplinkybės, kurių nė neįtari esant; išaiškėja nesėkmių priežastis, ir painios gyvenimo pjesės veikėjai sustoja į savo vietas.

J. A. Kaarsbøl romanas – tikras kaip pats gyvenimas; devyniolikto ir dvidešimto amžių sandūros Kopenhagą, regis, galima užuosti, paliesti ir joje apsigyventi. Beveik bergmaniškos dramos, verdančios Frederikės sieloje, – amžinos, o vyro ir moters santykių labirintas – sudėtingesnis, nei galime įsivaizduoti...

ISBN 978-9986-16-675-7

www.tytoalba.lt